

8. 11. 1549
D. Burchardi

VVORMACIENSIS EC-

CLESIAE EPISCOPI, DECRETO-

rum Libri XX, ex Consiliis, & orthodoxorū

patrū Decretis, tum etiam diversarū nā-

tionum Synodis, ceu loci communes

congesti, in quibus totum Eccle-

siastrū minus, luculenta bre-

uitate, & veteres Eccle-

siarum observationes,

complectitur.

Del Collegio della Compagnia di S. Andrea.

Opus denuò excusum, omnibus Ecclesiasticis,
ac Parochis apprime necessarium.

Claruit sub Henrico Imperatore: Anno salutis M. XX.

PARISIIS.

Apud Ioannem Foucherium, sub Scuto
Florentia, via ad D. Iacobum.

1549

CVM PRIVILEGIO SENATVM.

Extrait des Registres de Parlement.

A courts venue la Requeste à elle presentée par Jehan
Foucher Libraire Juré en l'Université de Paris,
L par la quelle il requeroit luy estre permis Im-
primer, ou faire Imprimer, ung liure intitulé D.
Burchardi Vuormaciensis episcopi, Decretorum
Lib. XX. ex Conciliis & orthodoxorum patrum Decretis &c.
A permis et permet audit suppliant Imprimer, & faire Im-
primer ledit liure, & exposer en vente, Et deffence à tous
autres libraires & Imprimeurs de ce ressort, Iceuluy liure
Imprimer, faire Imprimer ou exposer en vente, autres que
ceulx que ledit suppliant aura faitz Imprimer, sans son adueu
& consentement, Jusques à cinq ans, sur peine de confiscatiō
desdits liures, & d'amende arbitraire. Fait en Parlement
à Paris le dernier Jour de Decembre Mil cinq cens quarante
huyt.

Collation est Faicte.

Ainsy signé Du Tiller.

D. BURCHARDVS EC-

clesiæ Vuormaciensis Episcopus, Brunichoni fide-
lissimo suo, & eiusdem Ecclesiæ Preposito,
in Christo domino Salutem.

A Multis sanè diebus, & sæpe quidem coram familia-
ritas tua, charissime frater, hortando a nobis con-
tendit, ut vile aliquod opus non minus ex sancto-
rum Patrum sententiis, quàm Canonici scripturis, vel ab
eò probatis pœnitentium exèplis, ad necessarium Ecclesiæ
nostræ deseruientium vsum, vigilant studio colligeré. Et
id quidè, vel ea ratione maxime si agitare videbaris, quòd
Canonũ iura, atq; pœnitentium formæ, in nostrâ quidem
diœcesi adeò confusa sint, atq; inter se discrepãtia, ut aut
ex toto neglecta, aut omni penè autoritate destituta, vel
modicè in Ecclesiastica disciplina institutis apparere pos-
sint. Qua de causa sæpe accidit, ut ad pœnitentiæ remediũ
confugientibus, cum ob canonum descriptionem confu-
sam, tum ob presbyterorum nostrorum ignorantiam, non
facilè subueniatur. Quod an ideo potissimũ fieret, nõ im-
pudenter ex me rogasti. Et quanquam idem existimem, ta-
men quia non certã temporis mensuram Canonum cõsu-
ra expressit ad singula pœnitentium delicta adhibendam:
sed in absoluentium iudicio relinquendam statuit, idcirco
pœnitentiæ salutaria remedia ab imperitis quidem sacer-
dotibus nõ pro delictorũ qualitate prouidètur, à piis qui-
dem & Canonici scripturis institutis, eadem facilè prout
vniuscuiuslibet infirmitas requirit, adhibentur. Et quia
hoc res ita habet, eò me dilectio tua rogauit, ut opellam
hanc congestam iunioribus nostris legèdam proponerem,
quò ipsi in idonea nimis ætate, ea discant, quæ vel serior
æqualium nostrorum ætas modò assequi nõ possit, vel an-
tecessorum negligètia non attigit. Vt pote decentissimum
fore existimãs, ut quis cum omni probitate se discipulum
prius exhibeat, quàm doctoris autoritatem apud vulgum
temerè presumat. Et in scholis discat, quod suæ fidei com-
missis doceat. Equidem hanc tuam petitionem, dilectissi-
me frater, iustissimam iudicaui, proque isto tam pio ad di-

uinam religionem affectu, gratias maximas habeo, quem pro Ecclesie nostrae statu, non segni sollicitudine iugiter desudare animaduerto. Verum quod tua exhortationem mihi saepius inculcatam tandiu distuli, ignauia, torporisq; meo minime adscribendum putabis: siquidem due impediuerunt me causae, quominus tibi pro tuo desiderio promptè morè gessi. Quarum alteram inuitabiles Ecclesiae nostrae necessitates attulerunt, quae quotidie fluctuum more in nos emergunt. Altera ex grauib; secularium reru curis oboritur, ad quas inuicti, imperialium mandatoru onere pertrahimur, quae duo sane animum meum ad caelestia enitentem altiuscule assurgere non permittunt. Nam dum pluribus rebus inquietatur animus, infirmior est, quam vt vnicui libet par esse possit. Nihilominus tamen sanctis tuis petitionibus obsequutus, Synodalia precepta, sanctaq; instituta, tam ex sanctorum patrum sententiis, quam ex canonicis scriptis, adiutore Deo, in vnum fascem ex amplissimo orbe collegi. Ea q; vt potui, vno veluti corpore connexa, viginti libris distinxi, ita vt quisquis eos diligenter legerit, fructum non vulgarem sentiet se breui consequi posse. Perutilem quidem in docenda plebe, firmum autem propter scripturarum autoritatem, honestum taquam studio & diligentia acquisitum. Neq; enim sacerdotis nomen meretur, qui, quam sollicitè Euangelicam minam expendi oportet ignorat, vt caecus caeco dux esse non potest. Quam obrem hunc meum laborem nemo, vt collecticiu aspernetur. Certè coegit sacrarum in immensum scripturarum diffusio amplitudo, necnon nostrorum negligentia, & inscitia sacerdotum, in hoc genere desudare, in quo colligere quidem licitum fuit, canones vero soli mihi sanxire illicitum. Quantis autem hoc laboribus, atque vigiliis praestiterim, Deus Opt. iudicabit, quem, quod pro nostrae Ecclesiae necessitate fecerim, non later. Quare etiam si nostrae prouinciae limites non exierit, nihil omnino a gre feremus, modo nostrorum ministroru manibus teratur. Porro legentibus, etiam id persuasum esse cupimus, nihil de meo in hoc opere additum esse, sed ex diuinis testimoniis scripturarum singula esse decerpta, ea sane fide, vt perpetua autoritatem habitura non dubitem. Ex quibus autè scriptis selegerim ordo sequens indicat. Bene vale, & orationib; me adiuua.

*EX QUIBUS LOCIS AVTHORVM
scriptis Ecclesiastica haec Decreta collegerit.*

- E**X Canonibus, qui corpus Canonum vocantur.
 Ex apostolorum Canone.
 Ex transmarinis conciliis.
 Ex conciliis in Germania.
 Gallia. celebratis.
 Hispania.
 Ex Romanorum pontificum Decretis.
 Ex euangelicis apostolicisq; scripturis.
 Ex veteri Testamento.
 Ex libris sancti Gregorii.
 Hieronymo.
 Augustino.
 Ex Ambrosio.
 Benedicto.
 Basilio magno.
 Isidoro.
 Ex poenitentiali Romano.
 Ex poenitentiali Theodori.
 Ex poenitentiali Bedae.

**INDEX SINGVLORVM
Libroru D. Burchardi Vvormarciē. episcopi
breuiter quid quoq; libro continetur ostēdēs.**

- P**rimus liber continet de potestate & primatu apostolicae sedis, patriarcharum, ceterorumq; primatum metropolitanoru, & de synodo celebranda, & vocatione ad synodum. De accusatis, & accusatoribus, & testibus. De expoliatis iniuste. De iudicibus, ac de omni honore copetenti, ac dignitate, & diuerso negotio, & ministerio episcoporum.
 Secundus liber continet de congruenti dignitate, & diuersa institutione, ac nutrimento, vel qualitate vitae, & diuerso negotio, & ministerio presbyteroru & diaconorum, seu reliquorum ordinum ecclesiasticorum.

Tertius liber continet de diuinarum domorum institutione, & cultu, & honore. De decimis & oblationibus & iustitiis singulorū, & qui libri in sacro catalogo recipiantur, qui verò apocryphi, & quando apponendi sint.

Quartus liber continet sacramentum baptismatis, & ministerium baptizandorum, & baptizatorū, & cōsignandorum, & consignatorum.

Quintus liber continet de sacramento corporis & sanguinis domini, & de perceptione & obseruatione eorum.

Sextus liber continet de homicidiis spontè, & nō spontè commissis, & de parricidiis, & de fraticidiis, & de illis qui vxores legitimas, & seniores suos interficiunt, & de occisione ecclesiasticorū, & de obseruatione, & de pœnitentiā singulorum.

Septimus liber continet de incesta copulatione cōsanguinitatis, & in quo geniculo fideles, & coniugi, & separari debeant, & de reuocatione, & de pœnitentiā singulorum.

Octauus liber continet de viris ac fœminis Deo dicatis, & sacrum propositū transgredientibus, & de reuocatione, & de pœnitentiā eorum.

Nonus liber continet de virginibus & viduis non velatis, de raptoribus earum, & de separatione eorum, de coniunctione legitimorum connubiorum, de concubinis, & de transgressionē, & pœnitentiā singulorum.

Decimus liber continet de incantatoribus, & de auguribus, de diuinis, de sortilegis, & de variis illusionibus diaboli, & de maledicis, & de contentiosis, & de conspiratoribus, & de pœnitentiā singulorum.

Vndecimus liber cōtinet de excommunicandis, & excommunicatis, de furibus, & de prædatoribus, & de presumptione, & contemptu, & negligentia, & reconciliatione, & pœnitentiā eorum.

Dodecimus liber continet de periurio, & de pœnitentiā eius.

Tertiusdecimus liber continet de ueneratione, & obseruatione sacri ieiunii.

Quartusdecimus liber continet de crapula, & ebrietate, & de pœnitentiā eorum.

Quintusdecimus liber continet de imperatoribus, de principibus, & de reliq̄s laicis, & de ministerio eorū.

Sextusdecimus liber continet de accusatoribus, de iudicibus, de defensoribus, de falsis testibus, & de pœnitentiā singulorum.

Septimusdecimus liber cōtinet de fornicatione, & incestu diuersi generis, & de pœnitentiā vtriusq̄; sexus, & diuersæ ætatis.

Octauusdecimus liber continet de visitatione, & pœnitentiā, & reconciliatione infirmorum.

Nonusdecimus liber, qui corrector vocatur, continet correctiones corporum & animarum medicinas, & docet vnumquēque sacerdotem, etiam simplicem, quo modo, vel qualiter vnicuique succurrere valeat, ordinato, vel sine ordine, pauperi, diuiti, puero, iuueni, seni, decrepito, sano, infirmo, in omni ætate, in vtroque sexu.

Vigesim⁹ liber speculationū vocatur, Speculatur enim de pœnitentiā, & de prædestinatione diuina, & de aduētū Antichristi, de eius operib⁹, de resurrectione, de die iudicii, de infernalib⁹ pœnis, de fœlicitate perpetuæ vitæ.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI PRIMĪ.

- Q**uod in nouo testamento post Christū dominū nostrū à Petro sacerdotalis cœperit ordo. Ca. i.
De priuilegio beato Petro, domini vice solummodo commisso, & de discretione potestatis, quæ inter apostolos fuit. ii.
Vt summus sacerdos non vocetur Romanus pontifex: sed primæ sedis episcopus. iii.
Quod bipartitus sit ordo sacerdotum. iiij.
Vt non laici, nec bigami, nō viduarum mariti: sed irreprehensibiles ordinentur episcopi. v.
Vt dum episcopus eligitur, si contradictores habeat, quinque episcopi conueniant. vi.
Quod nolentibus clericis, vel populis nemo debeat episcopus ordinari. vii.
Qui episcopi sunt ordinandi, quod debeant prius examinari. viii.

I N D E X

Vt episcopi diligentissimè probètur, ante quàm ordinètur.	ix.
Quòd populo non liceat per se sacerdotum facere electiones.	x.
Quòd nò habeantur episcopi, quos nec clerus nec populus elegit, nec comprouinciales episcopi consecrarunt.	xi.
Quòd nullus ordinari episcopus debeat, nisi ex conuentione.	xii.
De illis qui accipiunt regimina Ecclesiarum, & cunctos fastu superbiæ parumpendunt.	xiii.
De illis episcopis qui superbire incipiunt.	xiiii.
Quòd ordinationes episcoporum apostolica autoritate à cunctis comprouincialibus fieri debeant.	xv.
Ne laicus fiat episcopus ante triginta annos, & ante anni conuersionem.	xvi.
De laicis non temerè faciendos episcopos.	xvii.
Quòd per gradus ecclesiasticos, ad episcopatus debeat officium perueniri.	xviii.
Vt laicam communionem non accipiat, qui per ambitionem episcopatum acceperit.	xix.
Quòd episcopus esse non possit, qui nesciente metropolitano consecratus fuerit.	xx.
Ne episcopi per symoniacam hæresim regiminis locum obtineant.	xxi.
De his qui precio sacram mercati sunt dignitatem.	xxii.
De eadem re.	xxiii.
Quòd non oporteat ordinationes episcoporum diu differri.	xxiiii.
De ordinationibus episcoporum diu differendis minimè.	xxv.
Quando quis debeat à vicinis prouinciæ episcopis ordinari.	xxvi.
Vt episcopus non consecretur sine tribus episcopis.	xxvii.
Vt episcopus non minus quàm à tribus ordinetur & si fieri possit archiepiscopus ab omnib⁹ comprouincialib⁹.	xxviii.
De episcopo qui alium sine sua voluntate episcopum ordinauerat.	xxix.
De abiectione eius, quem duo presumpserint ordinare episcopi.	xxx.
De nò ordinandis episcopis per vicos & modicas ciuitates.	xxxi.
De eadem re.	xxxii.

C A P I T V L O R V M.

De Vuaniba rege gallorù, qui còtra Canones in quadà vilula episcopatu fecerat, quomodo annullatù est.	xxxiii.
Vt plebs quæ nunquam habuit episcopum, nisi ex consensu non habeat.	xxxiiii.
Vt nequaquam in duos metropolitanos prouincia diuidatur.	xxxv.
De illis episcopis qui non sunt recepti ab illis, ad quos sunt ordinati, vel denominati.	xxxvi.
De episcopo qui Ecclesiam, ad quam ordinatus est, adire neglexerit.	xxxvii.
De episcopo q nò susceperit officium sibi commissum.	xxxviii.
De episcopo vacante, qui Ecclesiã vacatè inuaserit.	xxxix.
De episcopo q est ordinat⁹ ad Ecclesiã, & nò est recept⁹.	xl.
De his qui promouentur ad episcopatu, nec recipiuntur.	xli.
Quòd autoritas congregandarum synodorum apostolicæ sedis commissa sit.	xlii.
Quòd bini conuentus episcopales singulis annis fieri debeant.	xliii.
De synodis quo tempore sint habenda.	xliiii.
De synodo congreganda.	xliv.
De archiepiscopo qui tempore pacis vitra biennium synodum annunciare neglexerit.	xlv.
De episcopis ad synodum vocatis, vt venire nò còtènãt.	xlvii.
Quales epistolæ à metropolitano sint fratribus dirigenda.	xlviii.
De eadem re.	xlix.
De episcopo qui synodo adesse neglexerit.	l.
De episcopo qui per ægritudinè ad synodum nò venerit.	li.
De episcopis ad synodum vocatis, & venire, & missos suos mittere dedignantibus.	lii.
Concilium vniuersale non nisi necessitate faciendum.	liiii.
Vt episcopi posteriores se prioribus suis nò præferant.	liiii.
Vt episcopi sui ordinis tempus obseruent, alter alteri honorem præbens.	lv.
De episcoporum ordine, vt qui posterius ordinati sunt, prioribus se non audeant anteferre.	lvi.
De rebus dubiis in conciliis episcoporum emergentibus.	lvii.
Vt episcopi in synodo residentes, quæ ad emendationem vitæ pertineant primùm emendent.	lviii.
De metropolitano si comprouincialem episcopum in sua	

INDEX

causa audire distulerit.	lix.
Vt episcopi iusta iudicia semper diiudicent.	lx.
Vt canonum statuta ab omnibus ritè custodiantur, & nullus ea suo sensu diiudicare præsumat.	lxi.
De dissidentibus episcopis.	lxii.
De inflatione metropolitanorum & fastu, & de episcopis ac reliquis clericis qui leduntur à metropolitano.	lxiii.
Vt plebes alienas, alius episcopus non viurpet.	lxiiii.
Vt nullus metropolitanus absque omnium comprouincialium episcoporum præsentia aliquorù audiat causas.	lxv.
Vt nullus primas vel metropolitanus aliquid agat de Ecclesiis, vel parochiis comprouincialium episcoporum & de ipsorum causis, sine eorum consilio omnium, & nec ipsi aliquid agant sine eius consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias.	lxvi.
De contentione parochiæ.	lxvii.
Vt episcopi qui negligent loca sua, à vicinis episcopis vt se corrigant, admonentur.	lxviii.
De duobus episcopis altercantibus de parochia cuiusdam basilicæ.	lxix.
De episcopis qui contendunt de parochiis suis.	lxx.
Vt in altera parochia clericos alterius diocesis episcopus nullatenus ordinet.	lxxi.
Vt nullo modo de vna parochia ad aliã eps trãseat.	lxxii.
De præsumptione alienæ diocesis.	lxxiii.
Ne episcopus, sua ciuitate despecta, ambitus causa ad aliam transeat.	lxxiiii.
Vt ab episcopis aliena parochia minimè peruadatur.	lxxv.
De eadem re.	lxxvi.
De mutatione episcoporum.	lxxvii.
De eadem re.	lxxviii.
De eadem re.	lxxix.
De episcopo qui in sua fuerit persecutus Ecclesia, quòd ad aliam ei sit fugiendum.	lxxx.
De episcopo qui principalem cathedram suæ Ecclesiæ negligit.	lxxxi.
De episcopis qui sedes suas negligent, & in possessionibus suis longè positis diu morantur.	lxxxii.
De episcopis vt singulis annis parochiam suam circueant.	lxxxiii.

CAPITVLORVM

De episcopis qui rarò aut nunquam per se ipsos plebes sibi commissas visitant.	lxxxiiii.
Vt episcopi presbyteros suos de ministeriis illorum diligenter discutiant.	lxxxv.
Vt episcopus cum paucis suam parochiã circueat.	lxxxvi.
Si episcopus parochiã suam visitare nequiuerit, viros probabilis vitæ pro se mittat.	lxxxvii.
Qualè ministriũ episcopus iuxta se habere debeat.	lxxxviii.
De episcopo ne laicum ponat sibi vicarium.	lxxxix.
Vt in circuitione episcopi, omnes qui sunt in parochia singularum Ecclesiarum matricum, exceptis infirmis, ad synodum eius venire debeant.	xc.
Decretalis constitutio Eutychemi papæ, quid episcopi in synodo inquirere debeant.	xc.
Iururandum synodale.	xcii.
Iuramentum cæterorum.	xciii.
Post datum sacramentum episcopi illes qui iurauerint per lxxxviii. interrogationes quæ in contextu secundum ordinem inueniuntur, diligentissimè interrogent.	xciiii.
Vt episcopi libros gentilium non legant.	xcv.
Vt episcopi prout vulgus intelligere possit, secùdũ proprietatè cõmunis linguæ, illorù prædicationè tẽperent.	xcvi.
Reprehensio episcopi in pulpito paganos libros exponētis, eo quòd cũ Iouis laudibus Christi laudes nõ cõueniãt.	xcvii.
Quantum discrimen immineat pastoribus, qui veritatem Christi prædicare negligunt.	xcviii.
Quòd episcopum oporteat sine intermissione Ecclesiam suam docere, & amare.	xcix.
De ignorãtia omnibus maximè sacerdotibus vitanda.	c.
Vt episcopus dissidentes concordare compellat.	ci.
Vt in die dominica rerum diiudicationes non fiant.	cii.
De domestica & interiori conuersatione.	ciii.
Vt episcopus quasi hospes se continere debeat.	ciiii.
Vt episcopi frequenter Missas celebrent.	cv.
Ne episcopus precio corruptus, alterius clericum ordinare præsumat.	cv.
Vt episcopus clericos alterius parochiæ nullatenus ordinet.	cvii.
Vt nullus episcopus, in alterius episcopi parochia, ad promotionem ministerij accedere præsumat.	cviii.

I N D E X

Ne episcopus alterius Ecclesie clericum, audacter inuade- re attentet.	cix.
De non presumendis illicitis ordinationibus.	cx.
De episcopo caeco, qui per presbyterum suum, presbyterum, & diaconos duos ordinauerat.	cx.
Quod non oporteat episcopum per pecuniam quempiam ordinare.	cxii.
Quod manus etiam sit a lingua vitandum.	cxiii.
Vt non valeat sententia episcopi, nisi clericorum suorum praesentia firmetur.	cxiiii.
Vt episcopus secundum reditum ecclesiarum, numerum clericorum faciat.	cxv.
De episcopis peregrinis.	cxvi.
Vt leuitate vagantes episcopi, ad propria redire compell- lantur.	cxvii.
Quandiu episcopus in aliena ciuitate remoretur.	cxviii.
De suscipiendis episcopis qui persecutionem patiuntur.	cxix.
De illis qui se dicunt episcopos esse.	cxx.
Qualiter peregrini episcopi recipiantur.	cxxi.
De episcopis vel presbyteris ignotis, vt ante probationem synodalem ministrare non permittantur.	cxxii.
Vt episcopus hostilitate expulsus, ad aliam vacantem tran- seat ecclesiam.	cxxiii.
De episcopis quod omnes homines eis iure obedire debeant.	cxxiiii.
Quod episcopi clauis sint Ecclesie, & habeant potestatem claudere caelum, & aperire portas eius.	cxxv.
Quod episcopos dominus ad glorificandum se elegerit, & quod omnes principes terrae eis obedire oporteat, & capita sua submittere.	cxxvi.
De episcopis, quod se inuicem diligere debeant.	cxxvii.
Vt episcopus episcopum alium non conculcet.	cxxviii.
De episcopis qui se a fratrum adiutorio subtraxerint.	cxxix.
De episcopis qui se, quasi canino dente, inuicem corrole- rint.	cxx.
De episcopis qui fratribus nocere desiderant.	cxxxi.
Vt de episcopo suo nullus querelam faciat, nisi prius eum de eadem saepe interpellat.	cxxxii.
Vt episcopi a solo domino sint diiudicandi.	cxxxiii.
Nimis timendum & prauidendum ne offendantur episcopi,	cxxxiiii.

CAPITVLORVM.

De episcopis qui ab ouibus suis criminantur, vt eorum cri- minatio non recipiatur.	cxxxv.
Episcopos a suis ouibus non reprehendendos, quod absit, nisi in fide errauerint.	cxxxvi.
De eadem re.	cxxxvii.
De eadem re.	cxxxviii.
De eadem re.	cxxxix.
De infamatis & dilaceratis episcopis, & a ciuitatibus pro- priis pulsus.	cxl.
Vt episcopus non diiudicetur, qui suis rebus expoliatus.	cxli.
De eadem re.	cxlii.
De eadem re.	cxliii.
Vt episcopi criminati liberè apostolicam appellent sedem, & pleraque alia circa iudicium obseruanda.	cxliiii.
Episcopus si ab aliquo pulsatur, per episcopos iudices causa siniatur.	cxlv.
De episcopis iudicibus quos communis sensus elegerit.	cxlvi.
Vt episcopi comprouinciales, peregrina iudicia non patia- tur.	cxlvi.
De episcopo criminato, si iudicem suspectum habuerit.	cxlviii.
Si quis episcopus in crimine detectus fuerit, & non potest plu- rimos congregare, a duodecim episcopis audiatur.	cxlix.
De episcopo criminato, si episcopi comprouinciales in eius criminatione dissenserint.	cl.
Vt episcopis nullus laicus crimen imponere possit.	cli.
Quod inimici accusatores esse non possint.	clii.
Vt episcopi accusatorum episcoporum iudices esse debeant.	cliii.
Qualiter accusatus episcopus discutendus sit apud patriar- chas vel primates, & quor testibus conuinci debeat.	cliiii.
De patriarchis, & primatibus.	clv.
De uocatione accusati episcopi.	clvi.
Vt primates de accusato episcopo non ante sententiam pro- ferant damnationis, quam aut reum seipsum confiteatur, aut canonice per innocentes testes conuincatur.	clvii.
Qualis primas esse, vel quid agere debeat.	clviii.
Vt episcopi singularum gentium sciant quis inter eos sit primus.	clix.
Vt episcopus accusatus non communionem priuetur, nisi die statuta venire noluerit.	clx.

INDEX.

- De Maximo episcopo, variis criminibus infamato, & ad synodū sapius vocato, qui venire & se excusare neglexerat. clxi.
- De episcopo inculpato qui ad synodum vocatus venire contempserat. clxii.
- Qui primates sint, qui metropolitani. clxiii.
- Quod neganda sit accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine exuerint, & familiaribus atque sponte confessis, & his qui hesternò aut per eundem diem, aut ante fuerint inimici. clxiiii.
- De criminationibus aduersus doctores non suscipiendis, & de peregrinis iudiciis. clxv.
- Vt aduersus doctorem accusationes nemo suscipiat. clxvi.
- Vt nemo episcopum apud seculares accuset. clxvii.
- De episcopis in iudicium seculare non vocandis. clxviii.
- Vt non accusetur episcopus à criminosis. clxix.
- Quod nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur. clxx.
- De accusatoribus, & testibus episcoporum. clxxi.
- De eadem re. clxxii.
- Quæ sint infames personæ. clxxiii.
- De episcopo accusato, & ab accusatoribus recipiendis, & vocatione. clxxiiii.
- De damnatione episcoporum, accusantium episcopum absque autoritate apostolicæ sedis. clxxv.
- Vt accusatus vel iudicatus ab episcopis comprouincialibus, licenter appellet, & adeat Romanū pontificem. clxxvi.
- Vt per scripta nullius accusatio suscipiatur eo absente qui accusatur. clxxvii.
- Vt difficiles causæ ad apicē Romanæ sedis referantur, vt apostolico terminentur iudicio, cuius sedis autoritate omnes Ecclesiæ reguntur. clxxviii.
- Quod omnes episcopi possint appellare Romanam sedem in necessitatibus positi. clxxxi.
- De induciis criminatorū episcoporum quales esse debent. clxxx.
- De episcopo Centuriensi, qui causam suam in synodo agere renuerat. clxxxi.
- Iudicium episcopi qui pro crimine eiectus ab officio, postea episcopatum more prædonis inuasit. clxxxii.
- Cur sancti apostoli eorumque successores voluerint difficilem esse accusationem sacerdotum. clxxxiii.

CAPITVLORVM.

- Si episcopus expulsus ausus fuerit ingredi ciuitatē. clxxxiiii.
- De episcopis qui, se viuentibus, successores eligere desiderant. lxxxv.
- Vt episcopo viuente nullus super odinetur. clxxxvi.
- Quod non liceat episcopo successorem eligere. clxxxvii.
- Quod nusquam canones præcipiant, vt pro ægritudine episcopi, alius succedat, & si ipse pro sua molestia petierit, qualiter fieri possit. clxxxviii.
- De Ariminensi episcopo, dolore capitis laborante, & in eius loco altero subrogato. clxxxix.
- De episcopo qui per infirmitatem in hebetudinem mentis inciderit. cxc.
- De episcopo qui propter dolorem capitis sepe in amentiam deuenerat. cxci.
- De restitutis episcopis per Romanum pontificem. cxcii.
- Vt sacerdotes domini, sicut vulgus facere solet, iurare non præsumant, vel compellantur. cxciii.
- De episcopo sinistro rumore asperso, per sacramentum autem, & purgato, & absoluto. cxciiii.
- Correctio episcopi qui concubinam habuit. cxcv.
- De episcopo per sacramentum purgato, & absoluto. cxcvi.
- Qualiter senex episcopus corripiendus sit, & quomodo mali eius consiliarij excommunicandi. cxcvii.
- De purgatione Leonis papæ. cxcviii.
- Si quis ex Ecclesiastico ordine dånatus fuerit à synodo, & ausus fuerit de sacro ministerio aliquid cõtingere. cxcix.
- Si aliquis ex Ecclesiastico ordine excommunicatus fuerit, & communicare præsumperit seipsum damnat. cc.
- De ordinatis si aliquis illorum percussor extiterit. cci.
- De episcopis sua manu cadentibus. ccii.
- De illo qui seipsum & sibi commissos corrigere neglexerit. cciii.
- De eadem re. cciiii.
- De malo pastore quem suæ oues fugiunt. ccv.
- De illo qui nobilitatem Dei à se eiicit. ccvi.
- Quod non sunt omnes filij sanctorum, qui tenent loca sanctorum. ccvii.
- Quod nullus ex genere, nec ex loco gloriari debeat. ccviii.
- De sacerdotibus qui ouibus suis mala exempla præbent. ccix.

INDEX CAPITVLORVM.

- Vt tantum curam rerum Ecclesiasticarum episcopus habeat. ccx.
- De vsu pallij ne à metropolitanis presumptiuè utatur. ccxi.
- Quòd episcopus res suæ Ecclesiæ, nisi cum suo prius commutet, testamentare non possit. ccxii.
- De episcopo qui res suæ Ecclesiæ parentibus suis in discretè tribuit. ccxiii.
- De eadem re. ccxiiii.
- Ne episcopus de rebus viduatę Ecclesiæ quicquam alienare presumat. ccxv.
- De illis qui ad sacerdotu exequias venire cõtendunt. ccxvi.
- Vt quicquid episcopo relinquitur, id emissum in facultates Ecclesiæ computetur. ccxvii.
- Vt nullus episcopus, nisi cum consilio ceterorum episcoporum & principis, in hostem ire debeat. ccxviii.
- De eadem re. ccxix.
- De eo si quis ab apostolico falsam epistolam detulerit. ccxx.
- De accusatis episcopis. ccxxi.
- Quòd non ita in Ecclesiasticis agendum sit negociis, sicut in secularibus. ccxxii.
- Quòd nulli, papa viuente, alium eligere liceat. ccxxiii.
- De fessione episcopi. ccxxiiii.
- Item de ordinatione episcopi. ccxxv.
- Quæ sacerdotes Dei declinare debeant. ccxxvi.
- De hæreditate episcopi ceterorũq; Ecclesiasticorum. ccxxvii.
- Ne episcopi propter suam quietè, plebem sibi commissam negligere presumant. ccxxviii.
- De episcopis qui, nõ visitatis parochiis, precium seruitutis requirunt. ccxxix.
- De purgatione episcoporum. ccxxx.
- De eo qui ex monacho factus fuerit episcopus. ccxxxi.
- De illo qui de aliqua hæresi infamatur, quòd in sacro conuentu formulam istius professionis recitare debeat. ccxxxii.
- De damnatis episcopis, & post reconciliatis. ccxxxiii.
- De episcoporum transmutatione. ccxxxiiii.

Indicis Capitulum FINIS.

 D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA-
CIENSIS EPISCOPI, DE
primatu Ecclesiæ, Decretorum
Liber primus.

Quòd in nouo testamento post Christum dominum nostrum à Petro sacerdotalis cœperit ordo. Cap. I.

IN NOVO AUTEM TESTAMENTO post Christum dominum nostrum, à Petro sacerdotalis cœperit ordo, quia ipsi primò pōtificatus in Ecclesia Christi datus est, dicente domino ad eum: Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clau-

Ex epistola Anacleti papæ ad Episcopos Italiae directa.

habet plenam in dicitur. 2. i. d. d.

De priuilegio beato Petro domini vice solummodo commisso, & discretione potestatis, quæ inter Apostolos fuit. Cap. I I.

ATQVE hoc priuilegiu beato clauigero Petro, sua vice solummodo commisit, quòd eius iustè prerogatiuum successit sedi, futuris hæreditandum, atque tenendum temporibus, quomodo & inter beatissimos apostolos fuit quædam discretio potestatis. Et licet cunctorum par electio foret, beato tamè Petro concessum est, vt alijs præemineret, & eorum quæ ad querelam venirent causas, & interrogationes prudenter disponeret. Quòd Dei ordinatione taliter ordinatum esse credimus, ne omnes posterorum cuncta sibi vindicarent: sed semper maiores causæ, sicut sunt Episcoporum, & potiorum curæ ne-

Ex epistola Melitidis papæ Hispani Episcopis directa.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

gociorum ad vnam beati principis apostolorum Petri sedem confluerent, vt inde suscipiant finem iudiciorum, vnde acceperunt initium institutionum, ne quandoque à suo disereparent capite.

Vt summus sacerdos non vocetur Romanus pontifex, sed primæ sedis Episcopus. Cap. III.

Ca. Afri
cans. 6.

VT primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantum primæ sedis Episcopus.

Quod bipartitus sit ordo sacerdotum. Cap. IIII.

Ex episto
la Ana-
cleri pa-
pæ missa
omnibus
Episcopis
reli-
quos sacer-
dotibus,
cap. 18.

Sacerdotum, fratres, ordo, bipartitus est, & sicut dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Sciti: autem apostolos à domino esse electos, & constitutos, & postea per diuersas prouincias ad prædicandū dispersos. Quum verò messis cœpit crescere, videns paucos esse operarios, ad eorū adiumentū septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi verò Apostolorum, presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in castellis, aut in modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella & modicas ciuitates atque villas, debent ab Episcopis ordinari & poni singuli tamē per singulos titulos suos. Amplius quàm isti duo ordines sacerdotum, nec nobis collati sunt, nec apostoli docuerunt.

Vt non laici, nec bigami, nec viduarum mariti, sed irreprehensibiles ordinentur Episcopi. Cap. V.

Ex decr.
Leonis pa-
pæ titulo
33.

In ciuitatibus quarum rectores obierint, de substituendis Episcopis hæc forma seruetur, vt is qui ordinandus est, etiam si bonæ vitæ testimonio fulciatur, non laicus, nec neophytus, nec secunde coniugis sit maritus, aut qui vnam qui sem habeat vel habuerit, & quam sibi viduam cepulit. Sacerdotum enim tam excellens est electio, vt que in aliis membris Ecclesiæ non vocentur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita.

Vt cum Episcopus eligitur, si contradictores habeat, quinque episcopi conueniant. Cap. VI.

Ex cõcil.
Africæ
no. ca 17

SED illud est statuendum, vt quando ad eligendum Episcopum conuenimus, si qua contradicção fuerit oborta, quia talia facta sunt apud nos, non præsumat ad

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 2

purgandum eum, qui ordinandus est, tres episcopi iam, sed postuletur ad numerum supradictorum si haberi possunt duo, in eadem plebe cui ordinandus est, & discutiantur primò personæ contradicctium. Postremò etiam illa que obijciuntur, pertractetur. Et cùm purgatus fuerit sub cõspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignatiõis responsione. Ab vniuersis Episcopis dictū est: factis placet.

Quod nolentibus clericis vel populis nemo debeat Episcopus ordinari. Cap. VII.

NVLLVS inuitis detur Episcopus, cleri, plebis & ordinis contentus, & desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus, quo deuenire nõ credimus, potuerit inueniri. Primùm enim illi reprobandi sunt, vt aliqui de alienis Ecclesiis merito præferantur. Habeat vnusquisque suæ fructum militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minime alter obrepat, nec alii debitam alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari. Et quos sibi ingeri ex transuerso cognouerint, non timeant refutare, qui si non, debitum premium, vel liberum de eo qui eos rectorus est, debent habere iudicium.

Qui Episcopi sunt ordinandi, quod debeant prius examinari. Cap. VIII.

QVI Episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura prudens est, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper sui negotii cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege dñi instructus, si in scripturarū sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus. Et ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus adferat, id est, patris, & filium, & spiritū sanctū, vnum dñm esse cõfirmans, totumque in trinitate deitatem, cõessentialē, & cõsubstantialē, & coeternalē, & cõomnipotentem prædicans, singulamque in trinitate personam plenum Deum, & totas tres personas, vnum Deum. Si incarnationem diuinā non in patre neque in spiritu sancto factā, sed in filio tantū credat, vt qui erat in

Ex decr.
Celestini
papæ, ca.
18.

Sab. 6. 61. d. 12.

Ex cõcil.
Carthageni-
si,
cap. 1.

Sab. 2. 1. d. 12.

diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius: Deus verus ex patre, homo verus ex matre: carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem: simul in eo vtraque naturam, id est, hominis & Dei, persona vna, vnus filius, vnus Christus, vnus dominus creaturarum omnium quæ sunt, & authorem, & dominum, & creatorem cum patre & spiritu sancto omnium creaturarum. Qui passus sit vera carnis passione, mortuus vera corporis sui morte, resurrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resurrectione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos. *Querendum etiam ab eo, si noui & veteris testamenti, id est, legis & prophetarum, & apostolorum, vnum eundemque credat authorem & dominum. Si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium suum factus sit malus. Querendum etiam ab eo, si credat huius, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem. Si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ in hac carne gesserunt, vel penas, vel præmia. Si nuptias non improbet. Si secunda matrimonia non condemnet. Si carnium perceptionem non culpæ. Si pœnitentibus reconciliatis communicet. Si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale cõtractum, quam illa quæ voluntariè admissa sunt dimittatur, si extra Ecclesiam catholicam vllus saluetur. Quum in his omnibus examinatus, plenitèrque instructus repertus fuerit, tunc ordinetur Episcopus.*

¶ Episcopi diligentissimè probentur, antequam ordinentur. Caput IX.

Ex cõcil. Arelia. cap. 11. **V**T Episcopi iudicio Metropolitanorum, & eorū Episcoporum qui circumcirca sunt, prouehantur ad ecclesiasticam potestatem, hi videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quam re: conuersationis exemplo.

Quod populo non liceat per se sacerdotum facere electiones. Cap. X.

Ex cõcil. Bracar. cap. 1. **N**ON liceat populo electionem facere per se, eorum qui ad sacerdotium prouocantur, sed in iudicio Episcoporum esse debet, vt ipsi eum, qui ordinandus est, probent, si in sermone & fide, & spiritali vita edoctus sit.

Quod non habeantur Episcopi, quos nec clerus, nec populus elegit, nec comprouinciales Episcopi consecrarunt. Cap. XI.

NULLA ratio finit, vt inter Episcopos habeatur, qui nec à clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec à comprouincialibus Episcopis cum Metropolitanani iudicio consecrati. Vnde cum sepe quaestio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat, nequaquam & ab istis esse tribuendum, quod non doceatur fuisse collatum? Si qui autem clerici ab istis pseudepiscopis in eis Ecclesijs ordinati sunt, quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu & consilio praesidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis Ecclesijs perseuerent. Aliter autem vana habenda est consecratio, quia nec loco fundata est, nec autoritate munita.

Quod nullus ordinari Episcopus debeat, nisi ex conuentione. Cap. XII.

NULLVS est ordinandus Episcopus, nisi conuocatis clericis & parochianis, & in vnum consentientibus.

De illis qui accipiunt regimina Ecclesiarum, & cunctos fastu superbie parui pendunt. Cap. XIII.

QUIDAM assumpta Ecclesia, & rebus diuinis eleuantur, & cunctos fastu superbia parui pendunt: hi canes magis, quam principes nominantur.

De illis Episcopis, qui superbie incipiunt. Cap. XIII.

Humilis debet esse Episcopus. Gradus enim mansuetudinis accipit, non superbia. Paulus dicit: Decet huiusmodi hominè mansuerus esse, non elatum, nec superbum.

Quod ordinationes Episcoporum apostolica autoritate à cunctis prouincialibus fieri debeant. Cap. XIV.

Ordinationes Episcoporum auctoritate apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint prouinciis, sunt celebranda, qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum conuenientibus precibus celebrent, & manus cum sanctis Euangelis quæ predicaturi sunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, facta.

crâque vnctione exemplo prophetarum & regum, capita eorum more apostolorum & Moſi vngentes, quia omnis ſanctificatio conſtat in ſpiritu ſancto, cuius virtus inuilibilibiſ ſancto eſt chriſmate promulgata, hoc ritu ſolennem celebrât ordinationem. Quod ſi omnes ſimul conuenire minimè poterint, aſſentum tamen ſuis precibus & ſcriptis præbeant, vt ab ipſa ordinatione animo non deſint. Porro & Hieroſolymitarum primus archiepiſcopus beatus Iacobus qui iuſtus dicebatur, & ſecundum carnem domini nūcupatus eſt frater, à Petro, Iacobo & Ioanne apoſtoliſ eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet dantes formatorum, vt minus quàm à tribus epiſcopis reliquitque omnibus aſſentum præbentibus nullatenus ordinetur, & cū communi voto ordinatione celebreretur.

Ne laicus fiat epiſcopus ante xxx. annos, & ante anni conuerſationem. Cap. XVI.

Ex cõcil. Arala- tenſi, ca. accipit.

De laicis non temerè faciendum epiſcopos. Cap. XVII.

Ex cõcil. Sardicè. ſi, cap. 13.

OSI V S epiſcopus dixit: Et hoc neceſſariū arbitror, vt diligenti ſimè tractetis, ſi fortè aut diues, aut ſcho- laſticus de foro, aut ex adminiſtratore Epiſcopus fuerit poſtularus, vt nō prius ordinetur, niſi antè & lectoris munere, & officio diaconi, aut preſbyteri fuerit perfunctus: & ita per ſingulos gradus ſi dignus fuerit, aſcendat ad culmen epiſcopatus. Potèſt enim per has promotiones, quæ habebunt vtique prolixū tempus probari, qua fide ſit, qua moſteſtia, que gravitate & verecundia: & ſi dignus fuerit probatus, diuino ſacerdotio illuſtretur: quia conueniens non eſt, nec ratio, vel diſciplina pariter, vt temerè & leuiter ordinetur, aut epiſcopus, aut preſbyter, aut diaconus, qui neorhytus eſt maxime cū & miſtiſter gentium beatus apoſtolus Paulus ne hoc fieret denunciſſe & prohibuiſſe videatur, ſed hi quorum per longum tempus exami- nata ſit vita, & merita fuerint comprobata.

Quod per gradus eccleſiaſticos ad epiſcopatus de- beat officium perueniri. Cap. XVIII.

Subot. 19. diſt. 2. Ex decr. Celeſt. pa

Ordinatos verò quosdā, fratres chariſſimi epiſcopos, qui nullis eccleſiaſticis, ordinibus ad tantæ dignita-

tis faſtigium fuerint inſtituti, contra patrum decreta, hu- ius viſurpatione, qui ſe hoc recognoſcit feciſſe didicimus, *pa Gal- liarū Epi ſcopiſ m ſi, ca. 16* cū ad epiſcopatum hiſ gradibus quibus frequentiſſimè cautū eſt, debeat perueniri, vt minoribus initiati officiis, ad maiora armentur. Debet enim antea eſſe diſcipulus, qui quis doctor eſſe deſiderat, vt poſſit docere quod didicit. Omnis vitæ inſtitutio, hac ad id quo tendit e ratione confirmat. Qui minimè literi operam dederit, præceptor non potèſt eſſe literarum. Qui non per ſingula ſtipendia creuerit, ad meritum ſtipēdiū ordinem non potèſt peruenire. Solum ſacerdotium inter iſta rogo vilius eſt, quod fa- cilius tribuitur, cū difficilius impleatur.

Ut laicam communionem non accipiat, qui per ambitionem epiſcopatum acceperit. Cap. XIX. ſubot. m. c. 2. de decr. ubi ſic dicit.

Ex cõcil. Sardicè. ſi, cap. 2.

OSI V S epiſcopus dixit: Etiam ſi talis aliquis extite- rit temerarius, vt fortaliſ talem excuſationem ad- ferens aſſeueret, quod literas populi acceperit, cū ma- niſteſtum ſit potuiſſe plures præmio & mercede corrumpi eorum qui tynceram fidem non habent, vt clamarent in eccleſia, & ipſum petere viderentur epiſcopum, omnino has fraudes damnandas eſſe arbitror, ita vt nec laicam in fine communionem taliſ accipiat. Si vobis omnibus pla- cet, ſtatuite. Synodus reſpondit: placet.

Quod epiſcopus eſſe non poſſit, qui neſciente metro- politano conſecratus fuerit. Cap. XX.

Ex cõcil. Arda- tenſi, cap. 6.

ILLVD autè ante omnia claret, quod eſt qui ſine con- ſcientia metropolitani cõſtitutus fuerit epiſcopus, iuxta magnam ſynodum eſſe epiſcopum non debere.

Ne Epiſcopi per ſymoniacam hæreſim, regimi- nis locum obtineant. Cap. XXI.

Ex cõcil. Medenſi, cap. 43.

CAuendum & ſummopere præcauendū ac per virtutē Chriſti ſanguinis interdicens epiſcopis & regi- bus, & omnibus ſublimioribus poteſtatibus, atque cunctis fautoribus & electoribus quorumcunque, atque conſenſo- ribus, ſeu ordinatoribus in gradu eccleſiaſtico, vt nemo per ſymoniacā hæreſim, regiminis locū obtineat quacū- que factione, calliditate, promiſſiōe, ſeu cōmoditate: aut

dationem per se, aut per emissam personam. cum spiritus sanctus inter cetera documenta per os dicat Gregorii: Cur non perpedit, quia benedictio illi in maledictionem conuertitur? Et alibi: Dolens, inquit, dico, gemens denuncio, quia sacerdotium quod apud vos intus ceperat, foris diu stare non poterit.

De his qui precio sacram mercati sunt dignitate. Ca. XXII.

Subit. 1. q. 1
Ex episto
la Gelasii
pape, ca.
5.

QVOS constiterit indignos meritis, sacram mercatorum esse precio dignitatem, conuictos oportet arce-ri, quia dantem pariter, accipientemque damnatio Symonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.

De eadem re. Cap. XXIII.

Ex epist.
Oriculi
da pape,
cap. 10.

HOC itaque ad priora coniungimus, ne benedictio per impositionem manus, quae a Deo esse creditur, precio comparetur, quia Symon spiritum sanctum volens precio mercari, apostoli fuit detestatione percussus.

Quod non oporteat ordinationes Episcoporum diu differri. Cap. XXIII.

Cap. 25.
Chalced.

Subit. 7. s. 1. q. 2.

QVONIAM quidam metropolitanorum, quantum comperimus, negligunt commissos sibi greges, & ordinationes Episcoporum facere differunt, placuit sanctae synodo intra tres menses ordinationes Episcoporum celebrari, nisi forte necessitas inexcusabilis praepararet tempus dilationis extendi: quod si hoc minime fecerit, correptioni ecclesiae subiacebit. Veruntamen, reditus Ecclesiae viduae penes aequonum eiusdem Ecclesiae integri referuentur.

De ordinationibus Episcoporum diu minime differendis. Ca. XXV.

Ex decr.
Damasii
pape, ca.
2.

Subit. 100. dist.

QVONIAM quidam metropolitanorum fidem suam secundum pristinam consuetudinem sanctae sedis apostolicae exponere detrectantes, usum pallii, neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Episcoporum consecratio viduatis Ecclesiis non sine periculo protelatur, placuit ut quisquis metropolitanus, ultra tres menses consecrationis suae ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum, ad apostolicam sedem non miserit, com-

missa sibi careat dignitate, sitque licentia metropolitana a ijs post secundam & tertiam commonitionem viduatis Ecclesiis cum consilio Romani pontificis ordinando Episcopum subuenire. Si vero consecrandi Episcopi negligentia prouenerit, ut ultra tres menses Ecclesia viduata consistat, communionem priuetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum praebere non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat, imo metropolitani sui iudicio cedat.

Quando quis debeat a vicinis prouinciae Episcopus ordinari. Cap. XXVI.

OSIVS Episcopus dixit: Si contigerit in vna prouincia, in qua plurimi fuerint Episcopi, vnum forte remanere episcopum, & populi conuenerint, episcopi vicinae prouinciae debet illum prius conuenire Episcopum, qui in ea prouincia moratur, & ostendere quod populi petant sibi rectorem, & hoc iustum esse, ut & ipsi veniant, & cum ipso ordinent Episcopum. Quod si conuentus literis tacuerit, & dissimulauerit, nihilque rescripserit, satisfaciendum esse populis, ut veniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent Episcopum.

Cap. Sar
dicensi. 5.

Ut Episcopus non consecretur sine tribus Episcopis. Ca. XXVII.

NVLLVS episcopus sine metropolitani permisso, nec episcopus metropolitanus, sine tribus episcopis coprouincialibus praesumat episcopum ordinare, ita ut alii coprouinciales epistolis admoneatur, ut se suo responso consensisse significet. Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori metropolitanus in electione consentiat.

Ex con-
cilio A-
ralatensi,
cap. 5.

Ut episcopus non ordinetur minus quam a tribus, et si fieri possit archiepiscopus ab omnibus coprouincialibus. Cap. XXVIII.

DE ordinationibus episcoporum super quibus nos consulere voluistis, olim in spiritu praecessoris nostri Anacleti quaedam iam decreta reperimus. Scimus enim beatissimum Iacobum, qui dicebatur iustus, qui secundum etiam carnem frater domini nuncupatus est, a Petro, Iacobo & Iohanne apostolis, Hierosolymis episcopum esse or-

Ex epist.
Anticu pa-
pe eccle-
siae p Gal-
liam con-
sistutus di-
recta.

dinatus. Si autem non minus quam à tribus apostolis tãtus vir fuit ordinatus, patet profecto, eos formam influente domino tradidisse, non minus quam à tribus episcopis, episcopum ordinari debere. sed crescente numero episcoporum, nisi necessitas interuenerit, debent etiã plures augeri. Si autem archiepiscopus obierit, & alter ordinandus archiepiscopus fuerit, omnes eiusdem prouincie episcopi ad sedem metropolitanam conueniant, vt ab omnibus ipse eligatur & ordinetur. Oportet autẽ vt ipse qui illis omnibus praeesse debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui verò comprouinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, à tribus iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopi, sed melius est si ipse cum omnibus eum qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter consecrauerint pontificem. Et licet istud necessitate cogente concessum sit, illud autem quod de archiepiscopi consecratione praeceptum atque prae dictum est, id est, vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis praeest, ab omnibus episcopis quibus praeest, debet constitui. Sin aliter praesumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius secus acta ordinatio.

De episcopo qui alium sine sua voluntate episcopum ordinauerat. Cap. XXIX.

Ex epist. Simplicij papae misissa Ioanni Ranenati episcopo. cap. 1.

Siquis esset intuitus ad normam ecclesiasticae disciplinae, vel si quid apud te sacerdotalis modestiae teneretur, nunquam pleebiles perpetrarentur excessus. A quibus si nullo te paternarum regularum poteras continere praeccepto, saltem sanctae memoriae praedecessoris tui fueras reuocandus exemplo, qui cum faciendo presbyterum minus deliquisset inuitum, senserat tamen dignum pro tali usurpatione iudicium. Vbi ista didicisti, quae in fratre & coepiscopum nostrum Gregorium, non electione, sed inuidia perpetrasti, quem inexcusabili violentia pertrahi ad te passus es, atque vexari, vt ei honorem tantum, non per animi tranquillitatem sed per amentiam, sicut dicendum est, irrogares? Neque enim talia potuissent fieri, sanitate consilij. Nolumus exaggerare quod gestum est, ne cogamur iudicare quod dignum est. Nam priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

De abiectione eius quem duo praesumpserint ordinare episcopi. Cap. XXX.

De abiectione eius quem duo praesumpserint ordinare episcopi, in nostris prouinciis placuit de praesumptoribus, vt sicubi contigerit duos episcopos tertium consecrare, & ipse & autores damnabuntur, quod cautius ea quae sunt antiquitus statuta seruentur.

De non ordinandis episcopis per vicos & modicas ciuitates. Cap. XXXI.

Licentia verò danda non est ordinandi episcopum, aut in vico aliquo, aut in modica ciuitate, cui sufficit vnus presbyter, quia non est necesse ibi episcopum fieri, ne vilescat nomen episcopi & autoritas. Non debent illi ex alia prouincia inuitati facere episcopum, nisi aut in his ciuitatibus quae episcopos habuerunt, aut si qua talis aut tam populosa est ciuitas, quae mereatur habere episcopum. Si hoc omnibus placet. Synodus respondit: placet.

De eadem re. Cap. XXXII.

Illud sanè quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta seruari, vt non in quibuslibet locis, neque quibuscunque castellis, & vbi antea non fuerunt episcopi, consecrentur, quum vbi minores sunt plebes, minoresque conuentus, presbyterorum cura sufficiat, episcopalia autem gubernacula, non nisi maioribus populis & frequentioribus ciuitatibus oporteat praesidere, ne quod sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt, viculis & possessionibus, vel obscuris & solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigium, & honor cui debent excellentiora committi, ipse sui numerositate vilescat.

De Vvamba rege Gallorum qui contra canones in quadam villula episcopatum fecerat, quomodo adnullatum est. Cap. XXXIII.

Maioribus institutionibus contraire, & sanctorum patrum decreta conuellere, quid aliud est, quam vinculum societatis Christi abrumpere, & usurpatæ praerogationis licentia, statum Ecclesiae dissipare. Prosequente igitur venerabili & sanctissimo viro fratre nostro Stephano Emeretensis sedis episcopo, res nobis nouellae praesumptio-

Ex cõcil. Arausi. cap. 20. Sabot 64 dyl.

Ex cõcil. Sardicẽ. cap. 6.

Ex decre. Leonis papa. ca. 49. Sabot 30 dist 4.

Ab. Gotsz.

Ex cõcil. Tolerano 13. ca. 4.

nis vsurpatione sese intulit pertractanda, tanto communionis nostrae iudicio conuellenda, quanto & prauitatis nostrae noscitur autu perpetrata. Dixit enim violentia principali se impulsu fuisse, vt in monasterio villula, in **qua venerabile corpus sanctissimi Puenii cofessoris debito quiescit honore, noua episcopalis honoris ordinationem efficeret, & ideo ex indifereito & facillimo assensu, iniustus Vvambrae principis iusionibus parens, nouam & iniustam illic pontificalis sedis perfectionem induxit, vbi canonica constitutio id fieri omnimoda ratione refellit. Prædictus ille vir prostratus humo medicamine nostri præcepti, & sibi dari veniam petit, & quid potissimum fieri oporteat de persona eius, qui illic ordinatus fuerat, nostri oris sententia decerni poposuit. Sed quia veraciter, imò communiter noueramus prædictum principem consilio leuitatis agentē, nō solum præcepisse vt in prædicto loco aliquis episcopos fieret, sed etiam ita eum obstinationibus definisse, vt in suburbio Toletano in Ecclesia Prætoriensis sanctorum Petri & Pauli episcopum ordinaret, necnon & in aliis vicis, vel villulis similiter faceret: ideo pro tam insolenti huiuscemodi extirpationis licentia, quicquid de hac re haberent canonum instituta, in medium proferri præcepimus. Tunc hæc in ordinē constituta, prælecta sunt. In primis exēpla Pauli vbi Tito discipulo, vt episcopos per ciuitates constituere deberet, præcepit. Item ex concilio Nicæno titulo VIII. vbi inter cætera præcipitur, vt in ciuitate non videantur duo episcopi esse. Item ex concilio Laodiceno, titulo VII. vbi dicit: Non oportet in vicis, & in villulis episcopos ordinari. Item ex concilio Africæ, II. titulo, vbi Felix episcopus Solemitanus dixit: Etiam si hoc placet sanctitati vestrae insinuo, vt diœceses, quæ nunquā habuerunt episcopos, non habeant. Diœcesis quæ aliquando habuit, habeat proprium. Secundum autem hanc prosecutionem sanctitatis vestrae est astimare quid fieri debeat. Geneletus episcopus dixit: Si placet insinuatio patris & coepiscopi nostri Felicis, ab omnibus confirmetur. Ab vniuersis episcopis dictum est, placet. Item ex concilio Africæ III. titulo II. vbi dicit, vt non accipiat alterum episcopu plebs, quæ in diœcesi semper subiicit. Epigenius enim episco-**

pus in cætera sic dixit: Nō debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœcesi semper subiicit, nec vnquā proprium episcopum habuit. Quapropter si vniuerso sanctissimo coetui placet hoc quod præfatus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris & confacerdētis nostri prosecutioni non obisto, sed hoc me & fecisse, & facturum esse profiteor. Item ex concilio Sardicensi, vbi inter cætera præcipitur: Licentia dāda passim non est. Si enim subito aut vicus aliquis, aut modica ciuitas, cui satis est vnus presbyter, voluerit sibi episcopum ordinari, ad hoc vt vilescat nomen episcopi & autoritas, non debent illi vt alia prouincia inuitati, facere episcopum, in quibus locis antea non fuit. Item de sententia eorum qui huiusmodi ordinationes faciunt, vel de his qui contra hæc instituta canonum ordinantur, ex concilio Tauritano, titulo vbi dicit Gestorum quoque seriem conscribi placuit ad perpetuam disciplinam, quod circa octabiu vsionem, Remigiu, ad Trese episcopi, synodus sancta decreuit. Qui in vsurpationem quandam de ordine sacerdotum, ad inuidiā vocabantur. Quod ita his videtur indultū, vt de cætero hac autoritate commoniti, nihil vsurpare conentur. Siquid se ab hac causa tali excusatione defenderūt, qua dicerent prius se nō esse conuictos, proinde iudicauit synodus sancta: vt si quis ex hoc fecerit contra instituta maiori, sciat is qui ordinatus fuerit, sacerdotis se honore priuandum, & ille qui ordinauerit, autoritatem se in ordinationibus vel in conciliis minimè retenturum. Nō solum autem circa memoratum episcopum hæc sententia praualebit, sed & circa omnes, simili errore deceptos, qui ordinationes huiusmodi perpetrarunt. His igitur fortissimis regulis, effectum p̄i operis apponentes, in cōmuni definitione elegimus, vt in loco villulae supradictæ **aquis, deinceps sedes episcopalis non remaneat, neque episcopus illuc vltra constituendus existat. Hic tamen Coniuldu, qui contra maiorum decreta illic videtur institutus fuisse episcopus, nullis canonum erit ad condemnationem sui sententia vlciscendus, quia non ambitione, sed principis impulsione constitit ordinatus. Et ideo hoc illi remedium humanitatis concedimus, vt in sedem aliam decidentis cuiuslibet Episcopi traducatur, & prædictus locus sub mo-**

D. BVRCHARDI EPIS. VVORMAC.

nastica deinceps institutione mansurus, non Episcopali ultra priuilegio fretus, sed sub abbatis regimine sicut huc usque fuit, erit modis omnibus mancipandus. Iam verò de cætero generale ponentes edictum, si quis contra hæc canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis episcopum eligat fieri, vbi episcopus nunquam fuit, anathema in conspectu omnipotentis Dei incurrat, & insuper tam ordinator quàm ordinatus, gradû sui ordinis perdat: quia non solum antiquorum patrum decreta, sed apostolica ausus est conuellerè instituta.

Vt plebs quæ nunquam habuit episcopum, nisi ex consensu, non habeat. Cap. XXXIII.

Ex cõcil. Africa- no, ca. 61.

Placuit & illud, vt plebes quæ nunquam habuerunt proprios episcopos, nisi ex concilio plenario vnuscuiusque provincie & primatis, atque consensu eius ad cuius diocesim eadem Ecclesia pertinebat decretum fuerit, minime accipiant.

Vt nequaquam in duos metropolitanos provincia diuidatur. Cap. XXXV.

Concili. Calcedo. cap. 12.

Sabit. 92. 2. 2. 2.

Peruenit ad nos, quòd quidam præter ecclesiastica statuta facientes, conuolarunt ad potestates, & per pragmaticam formam in duo vnã provinciam diuiserunt, ita vt ex hoc facto duo metropolitanos esse videantur in vna provincia. Statuit ergo sancta synodus de reliquo nihil ab episcopis tale tentari. Alioquin, qui hoc admissus fuerit, amissioni gradus proprii subiacebit. Quæcunque verò ciuitates literis Imperialibus metropolitani nominis honore subnixæ sunt, honore tantummodo perfruantur, & qui Ecclesiam eius gubernat episcopus, saluis scilicet veris metropolis priuilegiis suis.

De illis episcopis, qui non sunt recepti ab illis, ad quas sunt ordinati vel denominati. Cap. XXXVI.

Ex cõcil. Ancira. cap. 17.

Sabit. 92. 2. 2. 2.

Si qui episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parochia in qua fuerant denominati, voluerintq; alias occupare parochias, & vim præsulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando, hos abiici placuit. Quòd si voluerint in presbyterij ordine vbi prius fuerant, vt pres-

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 8

byteri residere, non abiiciantur propria dignitate. Si autem seditiones commouent ibidem constitutis episcopis, presbyterij quoque honor talibus auferatur, fiantq; damnatione notabiles.

De episcopo qui Ecclesiam ad quam ordinatus est, adire neglexerit. Cap. XXXVII.

Si quis episcopus per manus impositionem episcopatum acceperit, & sibi commissam ministerium subire neglexerit, nec acquieuerit ire ad Ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communionem priuari, donec susceperit coactus officium, aut certe de eo aliquid integra decreuerit eiusdem provincie synodus sacerdotum.

De episcopo qui non susceperit officium sibi commissum. Cap. XXXVIII.

Si quis episcopus non susceperit officium sibi commissum, hic communionem priuetur, quoad vniuersam communionem obedientie suæ commodans. Si verò perrexerit nec receptus fuerit, non pro sua sententia, sed pro malitia populis, ipse quidem maneat episcopus, clerici verò ciuitatis communionem priuentur, quòd erudiendis inobedientes populis non fuerint.

De episcopo vacante, qui Ecclesiam vacantem inuasit. Cap. XXXIX. Sabit. 92. 2. 2. 2.

Si quis episcopus vacans, in Ecclesiam non habentem episcopum surripit populos sine concilio integri ordinis irruerit, etiam si populus quem seduxit desideret illum, alienum eum ab Ecclesia esse oportet. Integrum autem & perfectum concilium dicimus illud, cui metropolitanus episcopus interfuerit.

De episcopo, qui est ordinatus ad ecclesiam, non est receptus. Cap. XL.

Si quis ordinatus, per contumeliam populi, aut pro aliqua ratione, & non pro sua culpa, in parochia, quæ ei fuerit data, receptus non erit, hunc oportet honorem sacerdotii tantummodo contingere, ita vt de rebus Ecclesie, in qua conuenit, sibi nihil præsumat. Sustineat autem quicquid de eo sanctum concilium iudicauerit.

De his qui promouentur ad episcopatum.
nec recipiuntur. Cap. XLII.

Ex cōcil. Antioche. cap. 18. **S**I quis episcopus ordinatus, ad parochiam minimè, cui est electus, accesserit, non suo vitio, sed quòd cum aut populus veter, aut propter aliam causam, non tamen eius vitio perpetraram: Hic & honoris sit & ministerii participes, dummodo nihil molestus Ecclesie rebus existat, ubi administrare cognoscitur. Quem etiam obseruare cōueniet, quicquid synodus perfecta prouincie iudicando decreuerit.

Subic. 13. dist. c. 1. aliquibus mutatis

Quòd auctoritas congregandarum synodorum apostolicæ sedis commissa sit priuata potestate. Cap. XLIII.

Cap. Isidori. 2. **S**ynodorum verò congregandarum auctoritas apostolicæ sedis, priuata commissa est potestate. Nec vllā synodum generalem ratam esse legimus, quæ eius non fuerit auctoritate congregata vel sulta. Hæc canonica testatur auctoritas, hæc historia ecclesiastica roborat, hæc sancti patres confirmant.

Quòd bini conuentus episcopales singulis annis fieri debeant. Cap. XLIII.

Ex decret. Leonis papæ ad Rusticum Episcopum Narbonen. cap. 37. **D**E conciliis autem episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinauerunt, vt scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos Ecclesie ordines nasci assolēt, iudicetur. Ac si fortè inter ipsos qui præsunt de maioribus, quod absit, peccatis causa nascatur, quæ prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate metropolitanus curabit instruere: vt si coram positis partibus, nec tuo fuerit rescripta iudicio, ad nostram cognitionem quicquid illud est, transferatur.

De synodis quo tempore sint habendæ. Cap. XLIIII.

Ex cōcil. Antioche. cap. 20. **P**ropter vtilitates ecclesiasticas & absolutiones earum rerum, quæ dubitationem controuersiamque recipiunt, optimè placuit, vt per singulas qualque prouincias bis in anno episcoporum concilia celebrentur. Semel quidem post tertiam septimanam festi Paschalis, ita vt in quarta septimana quæ consequitur, id est, medio Pentecostes cōueniat synodus, metropolitanano comprouinciales episco-

Subic. 13. dist. c. 1. aliquibus mutatis

pos admonete. Secūda verò synodus fiat Idibus Octobris, id est, XV. die mensis Octobris, quem per Beretheon Greci nominant. In ipsis autem conciliis adsint presbyteri, diaconi, & omnes qui se laesos existimant, & synodi experiantur examen. Nullis verò liceat apud se celebrare cōcilium, præter eos, quibus metropolitana iura videtur esse commissa.

De synodo congreganda. Cap. XLV.

Peractis omnibus quæ ad correctionem nostri ordinis in hoc concilio promulgata sunt, placuit definire, vt omni anno ad peragenda celebritatem cōcilij in metropolitana sede, tempore, quo principis vel metropolitani electio definierit, deuotis semper animorum studiis conferamus, nec quibuslibet requisitis occasionibus dissentiamus, sed in præparato die quo indictum fuerit, adunatis in metropolitana sede omnibus prouincie pontificibus, cōcilium, Deo præsule, celebretur. Quisquis autem Episcopum, excepta ieuitabili causa, vel necessitate, de peragendo se cōcilio absentauerit, per vnus anni spaciū erit communionem plectendus. Quòd si deinceps absque celebratione concilij, anni vnus metas transferit, omnium in communionem pontificum eiusdem prouincie sententiam obnoxius retinebit, id est, si nulla sibi impediēte principis potestate, vel infirmitate aut ineuitabili causa, sed solius propriæ voluntatis libitu sese ad celebrandum concilium non collegerit.

Ex cōcil. Auern. cap. 15.

De archiepiscopo, qui tempore pacis ultra biennium synodum annunciare neglexerit. Cap. XLVI.

QUOD si intra biennium diuinitus temporū tranquillitate concessa admonitis comprouincialibus a metropolitanano synodus indicta non fuerit, & metropolitanus ipse prouocationes tardauerit, anno integro Missas facere nō presumat. Quòd si euocari & non corporali infirmitate deuenti, adesse sua abusione despererant, simili sententia subiacebunt.

Meldesi. cap. 3.

De Episcopo ad synodum vocatis, vt venire non contempnant. Cap. XLVII.

QUOD non oporteat episcopos ad synodum vocatos omnino contempnere, sed protinus ire & docere, & discere ea, quæ ad correctionem Ecclesie

Subic. 13. dist. c. 1. non oportet. Ex cōcil. Laodice. cap. 40.

vel reliquarum pertinent rerum. Scipsum verò qui contè-
pserit, accusabit, nisi forte per aegritudinem ire nõ possit.

*Quales epistola à metropolitano sint fratribus
dirigenda. Cap. LXVIII.*

*Ex cõcil.
Terraco
nensi, ca.
13.*

Epistola tales per fratres à metropolitano sunt dirigè-
dæ, vt nõ solù de cathedralibus Ecclesiæ presbyteris,
verùm etiã de diocesanis ad conciliũ trahant, & aliquos
de filiis Ecclesiæ secularibus secum adducere studeant.

De eadem re. Cap. XLIX.

*Ex cõcil.
Agath.*

cap. 36.

Sabat. 19. huj.

si ep̃ metropol.

Si metropolitanus Episcopus ad cõprouinciales epi-
scopos epistolas direxerit, in quibus eos, aut ordina-
tionem alicuius fratris, aut ad synodum inuiter, postpositis
omnibus, excepta graui infirmitate corporis, aut præ-
ceptione regia, ad constitutam diem adesse non differat.
Qui si defuerint, sicut prisca canonum præcepit authori-
tas, vsque ad proximam synodum charitate fratrum, & Ec-
clesiæ communiõne priuentur.

Dè episcopo qui synodo adesse neglexerit. Cap. L.

*Ex cõcil.
Spalensi,
cap. 10.*

Si quis autem Episcoporum synodo adesse neglexerit,
aut cõetum fratrum, antequam concilium dissoluatur,
crediderit deserendum: alienum se à fratrum communiõ-
ne cognoscat, nec eum recipi liceat, nisi in sequenti syno-
do fuerit absolutus.

*De Episcopo, qui per aegritudinem ad synodum
venire non potuerit. Cap. LI.*

*Ex decr.
Felicii pa-
pæ, ca. 11.*

Quod si agrotans fuerit Episcopus, aut aliqua eũ
grauis necessitas detinuerit pro se legatum ad sy-
nodum mittat: suscepturus salua fidei veritate,
quicquid synodus statuerit.

*De episcopis ad synodum vocatis, & venire, & missos
suos mittere dedignantibus. Cap. LII.*

*De syno-
do apud
Althi
habit.,
cap. 10.*

Placuit sanctæ synodo episcopos, qui vocati de Saxo-
nia ad sanctum concilium non venerunt, nec secun-
dum canones sacros missos suos vel vicarios direxerunt,
graui increpatione obiurgare, & pro culpa inobedientiæ
increpare. Vnde iterum eos fraterna charitate ad cõdicium
cõcilium inuitamus & vocamus, Quod & si hoc, quod nõ

optamus, pro nihilo duxerint, & venire noluerint, iustã-
que rationem inobedientiæ suæ reddere detrectauerint,
apostolica autoritate interdicit eis Petr⁹ sancti Petri &
papæ missus, vna cũ sancta synodo, missas celebrare, quo-
usque Romam veniant, & coram papa, & sancta Ecclesia
dignam reddiderint rationem.

Concilium vniuersale non nisi necessitate faciendum. Cap. LIII.

Placuit vt non sit vltra fatigandis fratribus vniuer-
salis necessitas, sed quoties exegerint causæ commu-
nes, id est, si totius Africæ vndeunque relatæ ad hanc se-
dem fuerint literæ, congregandam esse synodũ in ea pro-
uincia, vbi opportunitas persuaserit. Causæ autem quæ cõ-
munes non sunt, in suis prouinciis iudicentur.

*Vt Episcopi posteriores se prioribus suis
non præferant. Cap. LIIII.*

Episcopi verò per singulas prouincias obseruent, ne
posteriores se superioribus suis præferat, nec eis in-
consultis, nisi quatum ad propriam pertinet parochiam, p̃a, Occi-
aliquid agant. Sed omnes de communibus eorum causis, d̃etalibus
consonã sententiã proferat, & determinent, quoniã aliter
actæ, nullas vires habebũt, nec ecclesiastica reputabũtur. 5.

*Vt Episcopi sui ordinis tempus obseruent, alter
alteri honorem præbentes. Cap. LV.*

Item placuit, vt cõseruato metropolitani Episcopi pri-
matu, ceteri episcoporum secundum sui ordinationis
tempus, alius alii sedenti deferat locum.

*De Episcoporum ordine, vt qui posterius ordinati sunt,
prioribus se non audeant anteferre. Cap. LVI.*

Valentinianus Episcopus dixit: Si permittit bonũ pa-
trientiæ vestræ, prosequor ea quæ præterito tempo-
re in Ecclesia Carthagenensi gesta sunt, & subscriptioni-
bus fratrum firmata claruerunt, etiam hoc nos seruaturus
esse profiteor. Sed illud scimus, inuiolatã semper mansisse
ecclesiasticam disciplinam, vt nullus fratrum prioribus
suis se aliquando auderet antepone, sed officiis chari-
tatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab insequẽ-
tibus gratanter semper acciperetur.

*Ex cõcil.
Africa-
no, cap.
42.*

*Ex epist.
Lucy pa-
pæ, Occi-
dentalibus
missis, ca.
5.*

*Ex cõcil.
Cabilonẽ
si, cap. 7.*

*Ex cõcil.
Africa-
no, ca. 53.*

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De rebus dubijs in concilijs episcoporum emergentibus. Cap. LVII.

Ex epist. Bonif. ad papam ad episcopos Galie. Sabot. 6. q. 4. **S**I inter episcopos eiusdem concilii dubitatio emerferit de ecclesiastico iure, vel de alijs negocijs: primùm metropolitanus eorum cum alijs quibusdam in concilio considerans rem iudicet. Et si non acquiescat vtraque pars iudicatis, tunc primas illius regionis inter ipsos audiat, & quod ecclesiasticis canonibus, & legibus nostris consentaneum sit, hoc definiat, & nulla pars valeat calculo eius contradicere.

Et episcopi in synodo resident: es, quæ ad emendationem vitæ pertineant, primùm emendent. Cap. LVIII.

Ex concil. Auerne si, cap. 1. **I**N primis placuit, vt quoties secundum statuta patrum sancta synodus congregatur, nullus episcoporum aliquã prius causam suggerere audeat, quàm ea quæ ad emendationem vitæ, ad seueritatem regula, ad animæ remedia pertinent, finiantur.

De metropolitano si comprouincialem episcopum in sua causa audire distulerit. Cap. LIX.

Ex decr. Alexan. dri papæ Sabot. 8. q. 4. **S**I metropolitanus à quocunque comprouinciali episcopo bis fuerit in causa propria appellatus, & eum audire distulerit, in proxima synodo negotii sui habeat licentiam exercendi: & quicquid propter iustitiam à comprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

Et episcopi in ista iudicia semper diiudicent. Cap. LX.

Ex concil. Remensi, cap. 19. **V**T episcopi & iudices iudicia discernunt, quia sunt quædam iudicio mundi, & quedam iudicio Dei referuanda. Scriptum est enim: Nolite iudicare ante tempus, quoad usque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. Et illi ius memores sint: In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & vos.

Et canonum statuta ab omnibus ritè custodiuntur, & nullus ea suo sensu dydicare presumat. Cap. LXI.

Ex concil. M-ideji, cap. 12. **C**Anonum statuta sine præiudicio ab omnibus custodiuntur, & nemo in actionibus, vel in iudicijs eccle-

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 11

fasticis suo sensu, sed eorum autoritate ducatur. In exponendis etiam, vel prædicandis diuinis scripturis, sanctorum catholicorum patrum, & probatissimorum sensum quisque sequatur in quorum scripturis, vt beatus dicit Hieronymus, fidei veritas non vacillet.

De dissidentibus episcopis. Cap. LXII. Sabot. 9. q. 1.

DISSIDENTES episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet. Ex concil. Carthagi. ca. 25.

De inflatione metropolitanorum & fastu, & de episcopis ac reliquis clericis, qui leduntur à metropolitano. Cap. LXIII.

SI autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium comprouincialium præsentia, vel consilio episcoporum alias causas agere, nisi eas tantùm quæ ad propriam suam pertinent parochiam, aut eos grauare voluerit, ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si verò incorrigibilis, ei que inobediens apparuerit, ad hanc apostolicam sedem cui omnia episcoporum iudicia terminare præcepta sunt, eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & ceteri timorè habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem, graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit. tunc ad eius primatem eius causa deferatur, & penes ipsum huius sanctæ sedis autoritate iudicetur. Similiter si aliquis episcoporum metropolitanum suspectum habuerit, apud primatem dioceseos, aut apud hanc apostolicam sedem audiatur.

Et plebes alienas alius episcopus non vsurpet. Cap. LXIII.

Placuit vt à nullo episcopo vsurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporum supergrediatur, in diocesi collegam suum. Sabot. 7. q. 1. Ex concil. Carthaginiensi, ca. 19.

Et nullus metropolitanus absque omnium comprouincialium episcoporum præsentia aliquorum audiat causas. Cap. LXIV.

CAterum, fratres, saluo in omnibus Romanæ ecclesie privilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprouincialium episcoporum instantia, pæcun-

his fidei aliquorū audiat causas: quia irritē erunt aliter actæ, quā
bas missa in conspectu eorum omnium ventilatæ. Et ipse si fecerit,
cap. 2. cōrceatur à fratribus.

Et nullus primas vel metropolitanus aliquid agat de Ecclesiis,
vel parochijs comprouincialium Episcoporum, & de ipsorū cau-
sis siue eorum consilio omnium, & nec ipsi aliquid agant siue eius
cōsilio, nisi quæ ad proprias pertinet parochias. Cap. LXVI.

Ex epist. **N**ullus autem primas vel metropolitanus diœcesam
Calist. pa Ecclesiam vel parochianum, aut aliquid, eius paro-
pe episco chie præsumit excommunicare, vel diiudicare aliquid, vel
pus p. Gal agere absque eius consilio vel iudicio: sed hoc obseruet,
lia consi quod ab apostolis ac patribus & prædecessoribus nostris
tuis mis- est statutum, & à nobis confirmatum: Id est, si quis metro-
sa, ca. 13. politanus Episcopus, nisi quæ ad suam solummodo pro-
priam pertinet parochiam, sine consilio & voluntate om-
nium comprouincialium Episcoporum extra aliquid a-
gere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit, & quod
egerit irritum, habeatur & vacuum. Sed quicquid de com-
prouincialium cōepiscoporum causis, eorūque ecclesiast-
rum & clericorum, atque secularium necessitatibus agere
aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu
comprouincialium agatur pontificum, non aliquo dāna-
tionis fastu, sed humillima & concordī administratione,
sicut dominus ait, Non veni ministrari sed ministrare. Et
alibi: Qui maior est uestrū, erit minister vester, & reli-
qua. Similiter & ipsi comprouinciales episcopi cum eius
consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, a-
gant, iuxta sanctorum constituta patrum, vt vno animo,
vno ore, concorditer sancta glorificetur Trinitas in secu-
la. Nullus primas nullus metropolitanus, nullusque reli-
quorum episcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad pos-
sessionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius
Episcopi est parochia super cuiusquam dispositione, nisi
si vocatus ab eo cuius esse dinoscitur, vt quiddam ibi dis-
ponat, vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore po-
tiri voluerit. Sin aliter præsumpserit, damnabitur: & non
solum ille, sed cooperantes, eisque consentientes, quia si-
cut ordinatio, ita eius & iudicatio, & aliarum rerum dis-
positio prohibetur.

ibi in sum
ca. Sabot 27. 3

De contentione parochie. Cap. LXVII.

Quicunq; Episcopus alterius Episcopi diœcesim
per XXX. annos sine aliqua interpellatione pos-
sederit, quamuis secundum ius legis eius videatur
esse diœcesis, admittenda non est contra eum actio re-
poscendi: sed hoc intra vnam parochiam, extra verò nul-
lo modo: ne dum diœcesis defenditur, prouinciarum ter-
mini confundantur.

Vt Episcopi qui negligunt loca sua à vicinis episcopis, vt
se corrigant, admoneantur. Cap. LXVIII.

Item placuit, vt quicunq; negligunt loca ad suam ca-
thedram pertinentia in catholicam vnitatem lucrari,
conueniantur à diligētibus vicinis episcopis, vt id agere
non morentur. Quod si intra sex menses à die conuētio-
nis non effecerint, qui potuerit eas lucrari, ad ipsum per-
tineant: ita sanè, vt si ille ad quem pertinuisse videbatur,
probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab-
hæreicis, vt impunè ibi sint, & suam diligentiam fuisse
præuentam, vt eo modo eius cura sollicitior veteretur: cū
hoc iudices episcopi cognouerint, suæ cathedræ loca re-
stituant. Sanè si episcopi intra quos causa versatur, diuer-
sarum sunt prouinciarum, ille primas det iudices, vicinus
prouincia est locus de quo contenditur. Si autem ex com-
muni placito vicinos iudices elegerint: aut vnus eliga-
tur, aut tres: aut si tres elegerint, aut omnium sententiā
sequantur, aut duorum.

De duobus Episcopis altercantibus de parochia
cuiusdam basilicæ. Cap. LXIX.

INTER memoratos fratres nostros, Fulgentium Asti-
gitanum, & Honorium Cordubensem Episcopos, discus-
sio agitata est, propter parochiam basilicæ cuiusdam quam
horum alter Celtacensem, alter Reginensem asseruit. Et
quia inter vtrasq; partes hæcenus limitis actio vindicata
est, cuius quæuis vetusta retentione, nullū iuris præiudi-
cium adferret: ideoque ne indubiū vltra inter eos nostra
deuocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia de-
creta perlecta sunt, quorū authoritas præmonet: ita oportere
inhiberi cupiditatē, vt ne quis terminos alienos vsur-
pet. Ob hoc placuit inter alternas partes inspectiois viros
mittēdos, ita vt diœcesis possidētis, si tamē basilicā veteri-

Ex cōcilio
Africa-
no, ca. 76

cap. ibi not
tuant. Sabot.

16. q. 3. c. pla
unt.

Ex cōcilio
Spalensi,
ca. 1.

Sabot. 16. q. 3.
ex Innoc. pp.

D. BYRCHARDI EPIS. VVORMAC.

bus signis limes prouisus monstrauerit, Eccl'ia cuius est
ius retentionis, sit eternū dominium. Quod & si limes le-
gitimus eandem basilicam non concludit, & tamen longi
temporis probatur obiecta præscriptio, appellatio præsen-
tis episcopi non valebit: quia illi tricennalis obiectio si-
lentium imponit. Hoc etiam & secularium principū edi-
cta præcipiunt, & præfulum Romanorum decreuit aucto-
ritas. Sin verò infra metas tricennalis temporis, extra a-
lienos terminos basilicæ iniusta retentio reperitur, repe-
tentis episcopi iuri sine mora restituetur.

De episcopis qui contendunt de parochijs suis. Cap. LXX.

Ex cõcil. Africa- no. ca. 75 **P**lacuit vt quicumque episcopi plebes quas ad suā, ca-
thedram æstimant pertinere non ita repetūt, vt cau-
sas suas episcopis iudicantibus agant. sed alio retinēte ir-
ruerint, siue nolentibus, siue volentibus plebibus, causæ
suæ detrimentum patiantur. Et quicumque iam hoc fece-
runt, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed
adhuc inde contendunt, ille inde discedat quem constite-
rit prætermisissis iudicijs ecclesiasticis irruisse, nec sibi qui-
que blandiatur, si à primatē vt retineat literas impetra-
rit: sed siue habeat literas, siue non habeat, cõueniat eum
qui tenet, & eius literas accipiat, vt eum appareat pacifi-
cè tenuisse Eccl'iam ad se pertinentem. Si autē ille ali-
quam quæstionem reculerit, per episcopos iudices causa
finitur, siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi
vicinos ex contenta delegerint.

*Vt in altera parochia clericos alterius diocesis episcopus
nullatenus ordinet. Cap. LXXI.*

Ex cõcil. Arisio- chs. cap. 22. **E**piscopus alienam ciuitatem, quæ nõ est illi subiecta,
non adeat, nec ad possessionem accedat, quæ ad eum
non pertinet, nec ordinationem ibi facere presumat: nisi
fortē cum consilio & voluntate episcopi regionis. Si quis
autem tale aliquid facere tentauerit, irrita sit eius ordi-
natio, & ipse coëreatur à synodo.

*Vi nullo modo de parochia ad aliam Episcopus
transseat. Cap. LXXII.*

Ex eodem cap. 21. **E**PISCOPVS ab alia parochia nequaquā migret ad
aliam: nec sponte sua profusus insiliens, nec vi coactus

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 15

à populis, nec ab episcopis necessitate compulsus. Ma-
neat autem in Ecclesia quam primitus à Deo sortitus est,
nec inde transmigret, secundum pristinum terminum de
hac re constitutum.

De presumptione alienæ diocesis. Cap. LXXIII.

SI quis episcopus non rogatus de alia prouincia in aliā
venerit, præsumptiuè irruens ad ordinationem, &
constitutionem clericorum, & ad ea quæ ad illū non per-
tinent, importunus existat, vacua sint & inania omnia,
quæ ab eo fuerint constituta. Ipse autem digna increpa-
tione excommunicetur, & abominetur à sancto concilio.

*Ne episcopus sua ciuitate despecta, ambitus causa ad
aliam transeat. Cap. LXXIII.*

SI quis autem episcopus ciuitatis suæ mediocritate de-
specta, administrationem loci celebrioris ambierit, &
ad maiorem se plebem quacunque ratione transtulerit, à
cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria:
vt nec illis præsideat quos per auaritiam concupiuit, nec
illis quos per superbiam spreuit. Suis igitur terminis
quisque contentus sit, nec supra mensuram iuris sui af-
fectet augeri.

*Vi ab episcopis aliena parochia minimè perua-
datur. Cap. LXXV.*

Episcopo non licere alienam parochiam propria re-
lictā peruadere, licet cogatur à plurimis, nisi fortē
quæuis eum rationabilis causa compellat, tanquam qui
possit ibidem constitutis plus lucri conferre, & in causa
religionis aliquid profecto prospicere. Et hoc non à se-
metipso pertentet, sed multorum episcoporum iudicio,
& maxima supplicatione perficiat.

De eadem re. Cap. LXXVI.

Sacerdotes verò vice Christi legatione funguntur in
Ecclesia, & sicut ei sua est coniuncta sponsa, id est, Ec-
clesia, sic episcopis iunguntur Ecclesia, vnicuique propor-
tione sua: & sicut vir non debet negligere vxorem suam,
sed diligere, & castè custodire, & amare, atque pruden-
ter regerere: ita & episcopus debet Ecclesiā suam. Et velut
vxor quæ sub manu est viri, obedire debet viro suo, eumq;
regere.

Ex epist. Bonifacij papæ.

Ex decre. Leonis pa- pæ. ca. 38

De cano- nibus apo- sto. tit. 14

Ex epist. Euaristi papæ, fra- tribus per Aegyptū directa. cap. 4.

amare, & diligere: potius etiam Ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eumque amare, & diligere ut animam suam debet: quia illud fit carnaliter, istud spiritaliter. Et sicut vir non debet adulterare uxorem suam: ita nec episcopus Ecclesiam suam, id est, ut illam dimittat, ad quam consecratus est, absque inevitabili necessitate, aut apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri, vivente eo, matrimonio se societ, ut eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo debet reconciliari, aut manere innupta: ita Ecclesiae non licet dimittere episcopum suum, aut ab eo se segregare, ut alteri eo vivente accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, ne alterum episcopum suo vivente accipiat, ut fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulteratus fuerit, id est, si se alteri episcopo iunxerit, aut saper se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desideraverit, per acerrimam poenitentiam, aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat.

*De mutatione episcoporum.
Caput LXXVII.*

Ex epist. Ancheri papae episcopis per Heticam atque Toleitanam provinciam constitutis missa, cap. 14. **D**E mutatione ergo episcoporum unde sanctam sedem apostolicam consulere voluistis, scitote eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus sanctus magister, & princeps apostolorum de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parva civitate, apostolica autoritate translatus est Alexandriam. Similiter Felix de civitate in qua ordinatus erat electione civium, propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi episcoporum & reliquorum sacerdotum ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam, aut necessitate, aliorum hortatu, & consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de minori civitate ad maiorem,

qui hoc non ambitu, nec propria voluntate facit, sed aut via propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbe, sed humiliter ab aliis translatus & inthronizatus est: quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Et dominus per Prophetam loquitur, dicens: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutatur. Non igitur migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiae causa sponte dimittit suam: sed, ut iam dictum est, aut pulsus a sua, aut necessitate coactus, aut electione, aut exhortatione sacerdotum & populorum translatus est ad alteram civitatem. Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos, & reliquos sacerdotes: sic quoties utilitas, aut necessitas exposcerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent.

De eadem re. Cap. LXXVIII.

Episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abiciat. Si vero reiecerit, excommunicetur. Sed si perseveraverit, deiciatur. *Ex canonibus apostol.*

Item ex eodem. Cap. LXXIX.

Osus episcopus dixit: Non minus mala consuetudo, quam perniciosa corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat episcopo de civitate sua ad aliam transire civitatem. Manifesta est enim causa, pro qua hoc facere tentat: quoniam nullus in hac re inuentus sit episcopus, qui de maiore civitate ad minorem transiret. Unde apparet avaritiae ardore eos inflammari, & ambitioni seruire, & ut dominationes agant. Si omnibus placeat, huiusmodi pernicietas saevius & austerius vindicetur, ut nec laicam communionem habeat qui talis est. Responderunt uniuersi: placet. *Ex concilio Sardicensi. Cap. 1.*

*De episcopo qui in sua fuerit persecutus Ecclesia, quod ad aliam ei sit fugiendum.
Cap. LXXX.*

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Ex decre. Calist. pa. pa. episco. Gallia cō. situtus. missis. cap. 15. **S**I quis episcopus fuerit persequutus in sua Ecclesia, fugiendum illi est ad alteram, eique sociandum, dicente domino: Si persequuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in alia. Si autem utilitatis causa fuerit murandum, non per se hoc agat, sed fratribus inuitantibus, & auctoritate huius sanctae sedis faciat, non ambitus causa, sed utilitatis.

De episcopo qui principalem cathedram suae Ecclesiae negligit. Cap. LXXXI. **V**T non liceat episcopo principalem cathedram suae parochiae negligere, & aliam Ecclesiam in sua diocesi magis frequentare.

De episcopis qui sedes suas negligunt, & in possessionibus suis longe positas morantur. Cap. LXXXII. **O**Sius episcopus dixit: Quia nihil praetermitti oportet, sunt quidam fratres & coepiscopi nostri, qui non in ea ciuitate resident, in qua videntur episcopi esse constituti, vel certe paruam rem illic habeant: alibi autem idonea praedia habere noscuntur, vel affectionem proximorum quibus indulgeant. Haecenus permitti eis oportet, ut accedant ad possessiones suas, & disponant vel ordinent fructum laboris sui, ut post quatuor dies dominicos, id est, post tres hebdomadas, si morari necesse est, in suis potius fundis morentur, aut si est proxima ciuitas in qua est presbyter, ne sine Ecclesia videantur facere diem dominicum, illuc accedant, ut neque res domesticae per absentiam eorum detrimentum sustineant, & non frequenter veniendo ad ciuitatem in qua episcopus moratur suspicionem iactantiae & ambitionis euadant. Vniuersi dixerunt placere sibi.

Ut episcopus singulis annis parochiam suam circumueat. Cap. LXXXIII. **V**T singulis annis vnusquisque episcopus parochiam suam circumueat, populumque confirmet ac doceat, & ea quae vitanda sunt prohibeat, & ea quae agenda sunt, utiliter agere suadeat.

De episcopis qui raro aut nunquam per seipsos plebes sibi commissas visitant. LXXXIIII. **V**T episcopi qui plebes sibi creditas, aut raro, aut nunquam per seipsos visitant iuxta ordinem euangelii-

Ex cōcil. Spalens. cap. 4. **V**T singulis annis vnusquisque episcopus parochiam suam circumueat, populumque confirmet ac doceat, & ea quae vitanda sunt prohibeat, & ea quae agenda sunt, utiliter agere suadeat.

Ex cōcil. Meldens. cap. 5. **V**T episcopi qui plebes sibi creditas, aut raro, aut nunquam per seipsos visitant iuxta ordinem euangelii-

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 15

cum & apostolicum atque ecclesiasticum, cum dominus Mosidicat. Speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me, &c. à comprovincialibus episcopis, acrius corripiantur.

Ut episcopi presbyteros suos de ministeris illorum diligenter discutiant. Cap. LXXXV.

PLacuit nobis atque conuenit, ut episcopi per singulas Ecclesias & dioceses euntes, primum discutiant clericos, quomodo ordinem baptismi teneant vel missarum, & qualiter quaque officia in Ecclesia peragant. Et si rectè quidem inuenerint, Deo gratias: Sin autem minimè, docere debent ignaros.

Ut episcopus cum paucis suam parochiam circumueat. Cap. LXXXVI.

Cum episcopus suam diocesim visitat, nulli praetextu multitudinis onerosus existat, nec vnquam quinque dierum numerum euectionis excedat, aut amplius quam vna die per vnquamque basilicam remorandi licentiam habeat.

Si episcopus parochiam suam visitare nequiverit, viros probabilis vitae pro se mittat. Cap. LXXXVII.

Quod si episcopus, aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus visitationem dioceseos explorare nequiverit, presbyteros probabilis vitae, aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum & reparationes, & ministrantium vitam inquirent.

Qualem ministrum episcopus iuxta se habere debeat. Cap. LXXXVIII.

VT quisque episcopus talem iuxta se pro viribus habere deceret, qui iuxta sincerissimum & purissimum sensum catholicorum patrum, fide & obseruatione mandatorum Dei, seu & praedicationis doctrina, presbyteros plebi assidue instruat & informer, ne domus Dei viui, quae est Ecclesia, sine lucerna verbi diuini remaneat. Sed & idem talis existat, quem amor pecuniae non vexet, aut reprehensibilis contempribilem reddat. Hinc est, quod quum Moses querelam in conspectu Dei poneret, non se posse portare tantum onus, quod ei fuerat impositum, audiuit à domino Congrega mihi LXX. viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac

magistri, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Quid in Mose, nisi summum sacerdotium? Quid in LX X. viris, nisi presbyteros accipimus? Quod autem dominus auferat de spiritu Mose, traditque eis, patenter ostendit, quod hi qui ab episcopo in conspectu Dei vocati sunt, vt tecum onus populi sustentent, eadem velle, & in partem sibi onere totis viribus cooperari. Hoc enim significat, quod non alium, sed eiusdem Mose spiritum accipiunt.

De episcopo ne laicum ponat sibi vicarium.

Cap. LXXXIX.

Ex cōcil.
Braggar.
cap. 9.

Saber 16. q. 7.

in c. 11. nona
actione et est
canon concilii.

Hijphali

NOua actione didicimus, quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos, laicos habere in rebus diuinis constitutos œconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, vt vnusquisque nostrum secundum Chalcedonensium patrum decreta, ex proprio clero œconomum sibi constituar. Indecorum est laicum vicarium esse episcopi, & seculares in Ecclesia iudicare. In vno eodẽque officio, non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Mose: Non arabis in bove simul & asino, quod est, homines diuersæ professionis in officio vno non sociabis. Vnde oportet nos, & diuinis libris & sanctorum patrum obedire præceptis, constituentes, vt hi qui in administrationibus Ecclesiæ pontificibus sociantur, discrepare non debeant, nec professione, nec habitu: nec cohærere & coniungi possunt, quibus & studia & vota diuersa sunt. Si quis autem episcopus post hæc ecclesiasticam rem ad laicalem procuracionem administrandam elegerit, aut sine testimonio œconomi gubernanda crediderit: verè vt contemptor canonum & fraudator ecclesiasticarum rerum, non solum Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam & concilio manebit obnoxius.

Vt in circuntione episcopi omnes, qui sunt in parochia singularum matricum, exceptis infirmis, ad synodum eius venire debeant. Cap. XC.

Ex cōcil.
Rotoma.
13. ca. 11.

Cvm episcopus suam dicecesim circuit, archidiaconus vel archipresbyter eum præire debet vno aut duobus diebus per parochias quas visitaturus est. Et plebe con-

uocata, annunciare debet proprii pastoris aduentum. Et vt omnes, exceptis infirmis, ad eius synodum die denominata imprætermisè occurrant, & omnimodis ex autoritate sanctorum canonum præcipere, & minaciter denunciare debet, quòd si quis absque graui necessitate defuerit, proculdubio à communionem Christiana sit repellendus. Deinde accitis tecum presbyteris, qui in illo loco seruitium debent exhibere episcopo, quicquid de minoribus & leuioribus causis corrigere potest, emendare satagar, vt pontifex veniens nequaquam in facilioribus negociis fatigaretur, aut sibi immorari amplius necesse sit ibi, quàm expensa sufficiat. Ait enim dominus ad Mosen, de huiusmodi cooperantibus: Vt tecum, inquit, sustentent onus populi, & non tu solus graueris. Et beatus Ioannes Baptista aduentum domini præcucurrit prædicando, dicens: Pœnitentiam agite, &c. Et item: Parate viam domino. Si quidem episcopus vicem Christi agere videtur, & ideo cum gaudio, timore, & summa reuerentia à plebibus sibi subiectis suscipiendus est: vt illis cum laude dicatur, quod Apostolus discipulis dicit. Testimonium, inquit, vobis perhibeo, quòd ita suscepistis me sicut angelum Dei, sicut dominum Iesum.

Decretalis constitutio Eutyriani pape quid episcopi in synodo querere debeant. Cap. XCI. *52. cap. cum 2. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*

EPiscopus in synodo residens, post congruam allocationem, septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo amplius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros, in medium debet euocare. Et allatis sanctorum pignoribus, vnumquemque illorum tali sacramento constringat.

Insiurandum synodale. Cap. XCII.

Amodo in antea, quicquid nosti, aut audisti, aut postmodum inquiturus es, quod contra Dei voluntatem & rectam Christianitatem, in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis euenerit, tantum, vt ad tuam cognitionem quocumque modo perueniat, si scis aut tibi indicatum fuerit synodalem causam esse, & ad ministerium episcopi pertinere, quod tu nec propter amorem, nec propter timorè, nec propter præmiũ, nec propter pa-

Ex eodem decret.

rentelam vllatenus cales episcopum, aut eius missum cui hoc inquirere iusserit, quodocunque te ex hoc interrogauerit: sic te Deus adiuuet. & iste sanctorum reliquiarum.

Iuramentum ceterorum. Cap. XCIII.

Ex codē. **I** Stud sacramentum quod iste iurauit de synodali causa, quod tu illud ex te ita obseruabis, in quantum facis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisiturus es, sic te Deus adiuuet, &c.

Post datum sacramentum episcopus illos qui iurauerunt ita alloquatur. Cap. XCIII.

Ex codē. **V** Idete fratres vt domino reddatis iuramentum vestra: non enim homini iurastis, sed Deo creatori vestro. Nos autem, qui eius ministri sumus, non terrenam substantiam vestram concupiscimus, sed salutem animarum vestrarum requirimus. Cauete ne aliquid abscondatis, & ex alterius peccato vestra har damnatio.

Prima interrogatio episcopi aut eius missi.

Ex codē. **E** St in hac parochia homicida, qui hominem aut spontanea voluntate, aut cupiditatis, aut rapacitatis causa, aut casu, aut nolens, aut coactus, aut pro vindicta parentum, aut in bello, aut iussu domini, aut proprium seruum occiderit?

Interrogatio II.

Est aliquis parricida, aut fraticida, qui patrem, matrem, sororem, fratrem, auunculum aut aliquem parentum interfecerit?

Interrogatio III.

Est aliquis qui presbyterum, aut diaconum, aut aliquem clericorum occiderit, vel aliquo membro detruncauerit?

Interrogatio IIII.

Est aliquis vel aliqua, qui infantem proprium oppreserit, vel vestimentorum pondere suffocauerit, & si hoc factum est ante baptismum, aut post baptismum, aut si infans infirmatus per negligentiam parentis absque baptismo obierit?

Interrogatio V.

Est aliquis vel aliqua qui alterius partum excusserit,

vel si ipsa foemina propria voluntate suum partum vel conceptum excusserit, & abortiuum fecerit?

Interrogatio VI.

Est aliqua foemina quae in fornicatione concipiens, timens ne manifestaretur, infantem proprium, aut in aqua proiecerit, aut in terra occultauerit quod morht dicunt?

Interrogatio VII.

Est aliquis qui vxorem suam absque lege, aut certa probatione interfecerit?

Interrogatio VIII.

Est aliqua foemina quae virum suum, vel aliquem hominem per herbas venenatas, vel mortiferas potiones interfecerit, vel alium hoc facere docuerit?

Interrogatio IX.

Est aliquis vel aliqua qui hoc fecerit, vel alium facere docuerit, vt vir non possit generare, aut foemina concipere?

Interrogatio X.

Est aliquis qui proprium seruum extra iudicem occiderit, & aliqua foemina quae ancillam propriam, necauerit, furore zeli inflammata?

Interrogatio XI.

Est aliquis qui diabolo impellente semetipsum occiderit?

Interrogatio XII.

Est aliquis qui in bello publico homines vulnerauerit, & nescit si de illo vulnere aliquis perierit? Et si alicui imputatur quod hominem occiderit, & ipse hoc denegauerit?

Interrogatio XIII.

Est aliquis qui in consilio fuerit, vt homo interficeretur, & non fuit in facto, & tamen per eius consilium & exhortationem interfectus est?

Interrogatio XIIIII.

Est aliquis qui truncationes manuum, pedum, linguae, & testiculorum fecerit, & oculos alterius cruerit?

Interrogatio XV.

Est aliquis coniugatus, qui cum alterius vxore adulterium perpetravit, vel vxor cum alterius viro?

Interrogatio XVI.

Est aliquis vxorem habens, qui concubinam simul habuerit ancillam propriam, aut aliam foeminam?

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Interrogatio XVII.

Est aliquis qui uxorem legitimam dimiserit, & alteri se coniunxerit, & aliam in coniugium acceperit?

Interrogatio XVIII.

Est aliqua mulier quæ virum proprium dimiserit, & alteri se coniunxerit?

Interrogatio XIX.

Sunt aliqui interueniente repudio, qui ab inuicem sint separati, & sic maneant?

Interrogatio XX.

Est aliquis qui absque consensu vxoris, derelicto legitimo coniugio in monasterium intrauerit?

Interrogatio XXI.

Est aliquis qui suam cõiugem quamuis culpabilem sine episcopi iudicio reliquerit?

Interrogatio XXII.

Est aliqua mulier, quæ cõscio viro suo fornicata fuerit?

Interrogatio XXIII.

Est aliquis vxore carens, qui cum alterius coniuge fornicatus fuerit: aut si qua mulier non habens virum cum alterius marito?

Interrogatio XXIII.

Est aliquis non habens uxorem, qui cum foemina quæ virum non habet fornicatus fuerit?

Interrogatio XXV.

Est aliqua laica virgo, quæ mœchata fuerit cõ adolefcẽte?

Interrogatio XXVI.

Est aliquis qui desponsatam puellam non duxerit, & fidem sponsaliorum fregit?

Interrogatio XXVII.

Est aliquis qui alterius sponfã rapuerit, & sibi sociauerit?

Interrogatio XXVIII.

Est aliquis qui quãcumq; foeminã, virginẽ, aut viduã per raptũ traxerit, & sociauerit sibi in matrimoniu: & si alii qui sunt, qui in hoc consentientes & adiuantes fuerint?

Interrogatio XXIX.

Est aliquis qui cum Iudæa, vel si Iudæus, vel paganus cõ aliqua Christiana mœchatus fuerit?

Interrogatio XXX.

Est aliquis qui sanctimonialem, vel viduam Deo sacra-

DE PRIM. ECCLE. DEGR. LIB. I. 12

tam rapuerit, & in coniugium sumpserit, vel ipsis consentientibus cõ eis fornicatus fuerit?

Interrogatio XXXI.

Est aliquis qui v iuente marito, coningem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto eandem sumpfisse dinoscitur?

Interrogatio XXXII.

Est aliqua mulier quæ dicat quòd vir eius non possit cõ ea coire, & ob hanc causam dissidium quærat, & alium virum velit accipere?

Interrogatio XXXIII.

Est aliquis qui cõ cõmatre spiritali mœchatus fuerit, vel eam in matrimonium acceperit, similiterque cõ filiola quam ex sacro fonte susceperit, aut ante episcopũ tenuit?

Interrogatio XXXIII.

Est aliquis qui propinquam & cõsanguineam suam in matrimonium accepit, aut cum ea fornicatus est?

Interrogatio XXXV.

Est aliquis qui irrationabiliter, id est, contra naturam cum masculis, & mutis misceatur animalibus?

Interrogatio XXXVI.

Est aliqua mulier quæ lanocinium fecerit?

Interrogatio XXXVI.

Est aliquis qui in sua domo consentit cum propriis ancillis, vel genitariis suis adulteria perpetrari?

Interrogatio XXXVIII.

Interrogãdum si aliquis fur, aut sacrilegus sit in eadem plebe, qui ecclesias Dei infregerit, vel aliquid de Ecclesia furatus sit, aut publicè rapuerit, vel latenter surripuerit: aut si aliquis rapax, & raptor, & dãnator Ecclesiæ dei est?

Interrogatio XXXIX.

Interrogandum si aliquis periurus sit, aut si sciens, & pro cupiditate terrena peierauerit: & si nesciẽs, aut si coactus iussu senioris, aut pro membris, aut pro vita redimẽda: aut si aliquis sciẽter nõ solum peierauerit, sed etiam alios in periurium duxerit?

Interrogatio XL.

Interrogandum si aliquis sciẽter contra aliam falsum testimoniũ protulerit, & quale damnum aliquis per hanc testificationem habuerit.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Interrogatio XLI.

Interrogandum si aliquis hominem liberū aut seruum alterius, aut peregrinū, aut aduenticiū, furatus fuerit, aut cum blandientē, seduxerit & vendiderit, & extra patriā in captiuitatem duxerit: aut si aliquis Iudæo vel pagano Christianū mancipium vendiderit, aut si ipsi Iudæi Christiana mancipia in suo seruitio habeant, vel vendant?

Interrogatio XLII.

Interrogandum si aliquis sit magus, ariolus, aut incantator, diuinus, aut sortilegus: vel si aliquis vora ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides faciat, aut ibi candelam seu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam numen sit, quod bonum, aut malum possit inferre?

Interrogatio XLIII.

Perscrutandum si aliquis subulcus, vel bubulcus, siue venator, vel ceteri huiusmodi diabolica carmina dicat super panem, aut super herbas, aut super quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio proiciat, vt sua animalia liberet à peste & clade, & alterius perdat?

Interrogatio XLIIII.

Perquirédū si aliqua scœmina sit, quæ per quædam maleficia, & incantationes, mentes hominū se immutare possit dicat, id est, vt de odio in amorē, aut de amore in odiū conuertat, aut bona hominū, aut damnet, aut surripiat? Et si aliqua est quæ se dicat cum dæmonū turba in similitudinē mulierū transformata certis noctibus equitare super quædam bestias, & in eorum consortio annumeratam esse?

Interrogatio XLV.

Interrogandum si aliquis sanguinem morticinum, aut dilaceratum à bestia comederit?

Interrogatio XLVI.

Est aliquis qui iurauit quod Deo contrarium est, vt fratri nunquam reconcilietur, quod est peccatum vsque ad mortem?

Interrogatio XLVII.

Est aliquis qui bibit de liquore in quo mustela, vel mus, siue aliquod immundum animal necatum est?

Interrogatio XLVIII.

Est aliquis qui ieiuniū quadragesimale, vel quatuor tē-

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 19

porū, siue Letaniæ maioris, vel Rogationū, siue indictum ab episcopo ieiuniū pro quacūq; plaga nō obseruauerit?

Interrogatio XLIX.

Est aliquis qui bibit, aut māducauit, aut portauit super se quo existimauerat se Dei iudiciū puertere posse?

Interrogatio L.

Est aliquis qui in Calēd. Ianuarii aliquid fecerat, quod à paganis inuentum est, & dies obseruauit, & lunā, & menses, & horum effectiua potentia aliquid sperauerat in melius, aut in deterius posse conuerti?

Interrogatio LI.

Est aliquis quodcunque opus inchoans, qui a'iquid dixerat, aut quacunque magica arte aliud fecit, nisi vt Apostolus docet, omnia in nomine domini facienda? Neque enim dæmones in nostrum adiutorium debemus inuocare, sed Deum, in collectione similiter herbarum medicinalium, symbolum & orationem dominicam dicere oportet, & nihil aliud?

Interrogatio LII.

Querendum etiam si mulieres in lanificiis suis, vel in ordiendis telis aliquid dicant, aut obseruent, nisi vt supra dictum est, omnia in nomine domini?

Interrogatio LIII.

Est aliquis qui oblationes, id est, elemosynam parentum defunctorum iniuste retineat?

Interrogatio LIIII.

Est aliquis qui supra mortuum nocturnis horis carmina diabolica cantaret, & biberet, & manducaret ibi, quasi de eius morte gratularetur, & si alibi mortui in vigiliis nocturnis, nisi in Ecclesia custodiantur?

Interrogatio LV.

Est aliquis qui nō communicet, vel tribus temporibus in anno, id est, in Pascha, Pētecoste, & Natali domini, nisi pro mortiferis criminibus, & episcopi vel sacerdotum iudicio, à communione fuerit remotus?

Interrogatio LVI.

Est aliquis qui in die dominica, vel in præcipuis festiuitatibus, quicquam operis faciat: & si ad Matutinas & ad Missam, & ad vesperas, his diebus imprætermisere, omnes occurrant?

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Interrogatio LVII.

Est aliquis excommunicatus, qui pro nihilo duxerit excommunicationem: & si aliquis cū excommunicato communicauerit?

Interrogatio LVIII.

Est aliquis qui modum pœnitentiæ sibi iniunctum non custodierit?

Interrogatio LIX.

Est aliquis qui patrem aut matrem inhonorauerit, aut percussit, aut maledixerit?

Interrogatio LX.

Est aliquis qui vomitum post acceptam Eucharistiam per ebrietatem fecerit?

Interrogatio LXI.

Est aliquis qui suam decimationem Deo & sanctis eius retraxerit?

Interrogatio LXII.

Est aliquis tam peruersus & Deo alienus, ut saltem dominica die ad Ecclesiam non venerit?

Interrogatio LXIII.

Si porcarii, & alii pastores dñica die ad Ecclesiam non veniāt, & missas nō audiūt, similiter in aliis festiuitatib⁹?

Interrogatio LXIIII.

Est aliquis qui ad confessionem non veniret, vel vna vice in anno, id est, in capite Quadragesimæ, & pœnitentiā pro peccatis suis non susciperet?

Interrogatio LXV.

Est aliquis qui assiduā ebrietatem sectetur, Apostolo dicente: neque enim ebriosi regnum Dei possidebunt?

Interrogatio LXVI.

Est aliquis qui cōtēpto suo presbytero, in aliā parochiā irret ad ecclesiā, & ibi cōmunicaret, & suā decimā daret?

Interrogatio LXVII.

Inquirendum de mendicis, qui per parochiam discurrunt: & si vnusquisque pauperem de familia sua pascat?

Interrogatio LXVIII.

Interrogandum si, in vnaquaque plebe decani sint per villas cōstituti, viri veraces, & dñm timentes, qui ceteros admonerēt, ut ad Ecclesiam, pergāt, ad Matutinas, ad Missam, & ad Vesperā, & nihil operis in diebus festis faciāt:

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 20

& si horum quisquam transgressus fuerit, statim presbytero annūciat, similiter de luxuria, & omni opere prauo:

Interrogatio LXX.

Est aliquis qui bannum episcopi, aut presbyteri sui, & excommunicationem paruipendit?

Interrogatio LXXI.

Perquirendum si parochiani presbytero suo debitum honorem impendant, aut si est aliquis qui eum verbo, vel facto inhonoraret, & eius monita sperneret?

Interrogatio LXXII.

Est aliquis q̄ peregrino, aut viatori hospitium cōtradixerit?

Interrogatio LXXIII.

Inquirendum est, quas festiuitates colant?

Interrogatio LXXIIII.

Interrogandum si patrini filioliis suis, symbolum, & orationem dominicam insinuent, aut insinuari faciant?

Interrogatio LXXV.

Perquirēdū si IIII. aut V. vel plures interfecerint hominē?

Interrogatio LXXVI.

Est aliquis qui cōtradicit episcopo aut eius ministris, ne coloni aut serui pro cōmissis criminibus virgis audi cædantur?

Interrogatio LXXVII.

Interrogandum si aliquis peregrinum, qui de sua patria propter paganorum infestationem, vel persecutionem fugit, hac de causa quia in domo eius mansit, & diebus aut annis loco mercenarij illi seruiuit, pro proprio seruo velit habere, & vendere, aut dare alicui præsumat?

Interrogatio LXXVIII.

Est aliquis qui iniusta mensura suam annonam, aut vinum vendat, quum dominus dicat: Aequus sit tibi modius, & æquus sextarius?

Interrogatio LXXIX.

Denunciandum etiam quāmagnum piaculum sit vsuras exigere, & de alieno fœnore velle ditescere, & quod sacri canones tales ab Ecclesia eici præcipiant.

Interrogatio LXXX.

Est aliquis qui propter cupiditatem iudaum vel paganim interfecerit?

Interrogatio LXXXI.

Est aliquis insaniciens qui aliquem hominem occiderit?

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Interrogatio LXXXI.

Est aliquis qui arborē succideret, & dū operi necessario insisteret, aliquis subitus arborē deueniens, improuise opprime retur? Interrogatio LXXXII.

Est aliquis qui cōiurationes & cōspiraciones sectarerur? Interrogatio LXXXIII.

Est aliquis qui ecclesiā aut clericū fatigare præsūperit? Interrogatio LXXXIIII.

Inquirendum de refugis, & perfidis clericis & laicis. Interrogatio LXXXV.

Percontandum de confratris & fraternitatum societibus qualiter in parochia agantur. Interrogatio LXXXVI.

Interrogandum si cantica turpia, & risum mouentia, aliquis circa Ecclesiam cantare præsumat. Interrogatio LXXXVII.

Perquirendum si aliquis Ecclesiam intrans, fabulis vacare consuevit, & nō diligenter auscultat diuina eloquia, & si antequam Missa finiatur, de Ecclesia exierit? Interrogatio LXXXVIII.

Interrogandum si oblationem, id est, panem & vinum viri & fœminæ ad Missas offerant, & si non viri coniuges offerant, pro se suisq; omnibus vt in canone continetur? Vt episcopi libros gentilium non legant. Cap. XCIV.

Ex cōcil. Carth. cap. 16.

Vt episcopi libros gentilium non legant: hæreticorum autem pro necessitate & tempore. Vt episcopi, prout vulgus intelligere possunt, secundum proprietatem communis linguæ illorum prædicationem temperent. Cap. XCVI.

Ex concil. Remensi, cap. 11.

Vt episcopi sermones & Homelias sanctorum patrum, prout omnes intelligere possint, secundum proprietatem communis linguæ prædicare studeant. Reprehensio episcopi in pulpito paganos libros exponentis, eo quod illi cum laudibus Christi laudes non conueniant. Cap. XCVII.

Ex reg. ad Desideriū episc. Gallie cap. 84.

Quum multa nobis bona de vestris fuissent studiis nunciata, ita cordi nostro est nata læticia, vt negare ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcera, minimè pateremur. Sed post hoc peruenit ad nos, quod sine verecundia memorare nō possumus fraterni-

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 21

tatem tuam Grammaticam, & illa difficiliora quibusdam exponere. Quam re ita molestè suscepimus, ac sumus vehementer aspernati, vt ea quæ prius dicta fuerunt, in gemitu & tristitia verteremus: quia in vno ore cum laudibus, Christi laudes esse non possunt. Et quæ graue nefandumq; sit episcopis canere, quod nec laico religioso conueniat. Et quamuis dilectissimus filius noster Candidus presbyter postmodū veniens, hac de re subtiliter requisitus negauerit, atq; vos conatus fuerit excusare: de nostro tamen adhuc animo non recessit: quia quantum execrabile est hoc de sacerdote enarrari, tanto vtrū ita necesse sit districta & veraci oportet satisfactione cognosci. Vnde si post hoc euidenter hæc quæ ad nos perlata sunt falsa esse claruerint, neq; vos nugis & secularibus literis studere cōstituerit, & Deo nostro gratias agamus, qui cor vestrum maculari blasphemis nefandorum laudibus non permittit, & de concedendis quæ poscitis securi iam & sine aliqua dubitatione tractemus.

sup. ibi non dicitur sub r. 36. dicitur ibi bialiter pnt cap. 31.

Quantum discrimen imminet pastoribus qui veritatem Christi prædicare negligunt. Cap. XCVIII.

Vae enim erit nobis, qui huius ministerij onus susceptū habemus, si veritatē saluatoris nostri Iesu Christi, quā Apostoli prædicauerunt, prædicare neglexerimus. Vt erit nobis, si filitio veritatē oppresserimus, qui erogare numularijs iubemur, id est, Christi, nos populos imbucere & docere. Quid in ipso Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonis eius veritatē cōfundimur prædicare? Quid erit de nobis, quum de commissis nobis animabus, & de officio suscepto rationem iustus iudex Christus Deus noster districtam exegerit?

Ex decre. Marci pape Sec. y priorū episcopi missis. cap. 3.

Quod episcopum oporteat sine intermissione Ecclesiam suam docere & amare. Cap. XCIX.

Episcopū verò oportet opportunè & importunè atque sine intermissione Ecclesiam suā docere, eaq; prudenter regere & amare, vt à vitiiis se abstineat, vt salutē cōsequi possit æternam. Et illa cum tanta reuerentiā eius doctrinam debet suscipere, eūq; amare & diligere, vt legatum Dei & præconem veritatis, quia restante veritate, quodcunque ligauerit super terram, erit ligatum & in cælo & quodcunq; soluerit super terram, erit solutum & in cælis.

Cap. Euaristi pape s. omnibus per Aegyptiū fratribus missum.

De ignorantia omnibus maxime sacerdotibus
vitanda. Cap. C.

Ex cōcil. I Gnorantia mater cunctorum errorum, maxime in sa-
Toletano cerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in
5. cap. 25. populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sancta scri-
ptura admonet, Paulo apostolo dicente ad Timotheum:
Sabot 32. Intende lectioni, exhortationi. Doctores semper se per-
manere in his sciant. Igitur sacerdotes scripturas sanctas
& canones meditentur, vt omne opus eorum in prædica-
tione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos, tam
fidei scientia, quam operum disciplina.

Vt episcopus disidentes concordare cōpellat. Cap. CI.

Ex cōcil. Studedū est episcopo vt disidentes fratres, siue clericos,
Cartha. siue laicos ad pacē magis, quam ad iudiciū hortetur.
cap. 26. Vt in die dominica rerum dyudicationes non
fiant. Cap. CII.

Ex concil. V nullus episcopus, vel infra positus, die dominice
Spalensi. causas iudicare præsumat.
cap. 2. De domestica & interiori conuersatione episco-
porum. Cap. CIII.

Ex concil. Decreuit sancta synodus domesticam & interiorem
Aurehā. episcopi conuersationem torius reprehensionis at-
que suspicionis impenetrabilem fieri debere, vt iuxta A-
postolum prouideamus bona, non solum coram Deo, sed
etiam coram omnibus hominibus. Oportet igitur vt cu-
biculo episcopi & secretioribus quibuslibet obsequiis
cap. 5. syncera opinionis sacerdotes & clerici assistant, qui vi-
gilantem, orantem, sacra eloquia scrutantem episcopum
suum iugiter attendant, eiusque sanctæ conuersationis
testes, imitatores, & ad Dei gloriā prædicationis existāt.

Vt episcopus quasi hospes se cōtinere debeat. Cap. CIIII.

Ex dictis Episcopus quasi hospes fieri debet, & priuatam domū
August. nō habeat, sed quasi hospes esse debet, vt Christus ait:
Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet.

Vt episcopi frequenter Missas celebrent. Cap. CV.

Ex cōcil. Statuimus, vt non tantum dominicis diebus, & præci-
Arausi- puiis festiuitatibus episcopi Missas celebrent, sed
co, cap. 3. quum possibile fuerit, quotidiana quoque sacrificia fre-
quentent, nec fastidiant.

Ne episcopus precio corruptus alterius clericum or-
dinare præsumat. Cap. CVI.

Omnibus ministris ecclesiasticæ dignitatis interdici- Ex cōcil.
mus, vt nullus quocunque munere aut fauore corru- Hāneresi
pus, clericum alterius parochiæ latenter ac furtiue ad or- cap. 1.
dinationē subintroducere præsumat. Quod si fecerit, iuxta
Chalcedonense decretū, is qui mediator extitit, si clericus
est, proprio gradu decidat, si laicus aut monachus, anathe-
matizetur.

Vt episcopus clericos alterius parochiæ nullatenus
ordinet. Cap. CVII.

Episcopus non constituat presbyteros aut diaconos al- Ex cōcil.
teri subiectos episcopo, nisi fortē cum consilio & vo- Parisiensi
luntate ipsius. Si quis autem tale aliquid agere tentauerit, cap. 32.
irrita sit eius ordinatio, & ipse cōerceatur à synodo.

Vt nullus episcopus in alterius episcopi parochiā ad promo-
tionē ministerij accedere præsumat. Cap. CVIII.

N ullus episcopus ex alia prouincia audeat ad aliam Ex cōcil.
transgredi, & ad promotionem ministerij aliquos in Antioch.
Ecclesiis ordinare, licet consensum videantur præbere cap. 13.
nonnulli, nisi literis tam Metropolitanis, quam ceterorum,
qui cum eo sunt, episcoporum rogatus adueniat, & sic ad
actionem ordinationis accedat. Si verò nullo vocante in-
ordinato more deproperet super aliquibus ordinationi-
bus, & ecclesiasticis negociis ad eum non pertinentibus
componendis: irrita quidem quæ ab eo geruntur existant.
Ipse verò incompositi motus sui, & irrationabilis audaciæ
subeat ultionem, ex hoc iam damnatus à sancto concilio.

Ne episcopus alterius Ecclesiæ clericum audacter
inuadere attemptet. Cap. CX

S i quis episcopus clericū ad alium pertinentem audacter Ex cōcil.
inuadere, & in sua Ecclesia ordinare tentauerit, nō con- Niceno
sentiente episcopo à quo discelsit, is qui regulæ mācipatur, cap. 16.
ordinatio huiusmodi irrita comprobetur.

De non præsumendis illicitis ordinationibus. Cap. CX. Ex epist.

R elatio nos vestræ dilectionis instruxit, & gestorum Simplicii
series plenius intimauit. Gaudētium Offiniensis Ec- pap. mis-
clesiæ sacerdotem contra statuta canonum ac nostra præ- si Egri-
cepta ordinationes illicitas perperrasse. Quorū illorum Florentio
penitus auferri præcipimus potestatem. Scripsimus enim ad & Sen-
epist. ca. 1.

Seuerum fratrem & coepiscopum nostrum, vt, si necesse fuerit, ipse in supradicta Ecclesia, consideratis patri regulis, hoc fungatur officio, quo ille abusus esse conuictus est: ita vt hi qui illicitè ab eodem sunt prouecti, ab ecclesiasticis ministeriis remoti sint.

De episcopo caco, qui per presbyterum suum, presbyterum & diaconos duos ordinauerat. Cap. CXI.

Ex cõcil. Braçga. cap. 5.

Ad cognitionem nostri examinis Gabrensis diaconi relatu peruenit de quibusdam ipsius Ecclesie clericis, quorũ dum vnus ad presbyterij, duo ad Leuitarum ministerium cõsecrarentur, episcopus autem eorũ oculorum dolore detentus, fertur manũ suam super hos tantũ posuisse, & presbyterum quendam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionẽ dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciã poterat accusari iudicio præsen-ri damari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus: sed quia iam ille examini diuino relictus est, humano iudicio accusari non potest: hi qui super sunt, & ab eo non consecrationis titulũ, sed ignominie potius eulogium perceperunt, ne sibi licentiam talis vsurpationis faciat, decreuimus vt gradum sacerdotis, vel Leuitici ordinis quem peruersè adepti sunt depositi æquo iudicio abutãtur. Tales enim meritò iudicati sunt remouendi, quia prauè inuenti sunt constituti.

Quod non oporteat episcopum per pecuniam quempiam ordinare. Cap. CXII.

Ex cõcil. Chalced. Cap. 7.

Sabat. 1. q. 1. sed aliqui mutati.

Si quis episcopus per pecuniã fecerit ordinationem, & sub precio redegerit spiritus sancti gratiã quæ non potest vendi, ordinaueritque per pecuniam episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet ex his qui connumerantur in clero: proprii gradus periculo subiacebit. & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione proficiet, sed alienus sit à dignitate. Si quis verò mediator datus vel acceptus extiterit: si quidem clericus fuerit, proprio gradu decedat: si verò monachus, aut laicus, anathematizetur.

Quod munus etiam sit à lingua vitandũ. Cap. CXIII.

Ex dictis Gregoris papæ. 1. q. 1.

Sunt nonnulli qui nummorum quidem præmia ex ordinatione non accipiunt, tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur. Hi nimirum quod gratis accipiunt,

gratis non tribuunt: quia fauoris nummũ de impenso officio sanctitatis expetunt. Vnde cum virũ iustum describeret Elaias, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus ab obsequio, est subiectio indebitè impensa. munus à manu, pecunia est. munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solum vllam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

Vt non valeat sententia episcopi, nisi clericorum suorum præsentia firmetur. Cap. CXIII.

Irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum suorum præsentia confirmetur.

Ex cõcil. Carthæ. cap. 23.

Vt episcopus secundum reditum Ecclesiarum numerum clericorum faciat. Cap. CXV.

Ne passim episcopus multitudinem clericorum faciat, sed secundum meritum, vel reditum Ecclesiarum numerus moderetur.

Ex cõcil. Spalensi. cap. 1.

De episcopis peregrinis. Cap. CXVI.

De episcopis peregrinis qui in urbem solent venire, quos veraciter episcopos scimus esse, placuit eis locũ dari vt offerant.

Ex cõcil. Arala- tensi cap. 20.

Vt leuitate vagantes episcopi, ad propria redire compellantur. Cap. CXVII.

Cum sacerdotis dignitas aliis videatur dignitatibus eminere, ita quisquis ea ornatus est, cunctis se imitandum debet ostendere, vt exemplo sui nulli nocere, sed vitam potius valeat componere subiectorũ. Nam si actus dissentiat à nomine, quanto sanctificatus ipse plus erigit, tanto magis abdicat. Itaque Menatem quendam episcopum, qui illuc de diceceseos nostræ ordinatione profectus est, in tanta se leuitate didicimus exhibere, vt & nobis de eo maior sit verecundia, & illi episcopatus nomen non sit in honore, sed onere. Quod quia pudori nobis est, de eo illa cognoscere, quæ in aliarum prouinciarum omnino reprehendimus sacerdotibus, fraternitas vestra eum illic immorari amplius non permittat, sed ad nos quauis reuertenti compellat. Ac magis inuenta per omnia occasione transmittat, vt sub ea qua dignum est obseruantia refrenat.

Ex regist. Gregor. papa. ad Siagrium episcopũ Augu- studunũ. cap. 12.

us, seculares mores ad sacerdotalem studeat conuertere dignitatem. Nam satis noxium atque perniciosum est, vt imitatione ipsius, qui ædificari si debuerat destruantur. In qua re non solum ille culpabilis, sed etiam qui non resisterit inuenitur. Nam consentire, videtur erranti, qui corrigenda, vt rescari debeant, non concurrit. Quia verò quidã Theodorus episcopus de diocesi reuerendissimi fratris nostri Constantij Mediolanensis Ecclesie episcopi, disciplinã, vt dicitur, euitans, illic venisse firmatur: hortamur vt & isto diligentius requisito, ad episcopũ suum vestra fraternitas retrasmittat. Et quia, sicut legitur, qui abicit disciplinam infelix est, nulla eum illic exultatione patiamini retinere, quatenus & hi, qui leuitatis eorum vicio possunt decipi, liberetur, & de ipsis habere mercedem, ne in hac stultitia pereant, valeatis.

Quam diu episcopus in aliena ciuitate remoretur. Cap. CXVIII.

Ex cõcil. Sardinẽsi cap. 14.

OSIVS episcopus dixit: Et hoc quoque statuere debetis, vt ex aliqua ciuitate cum aduenerit ad aliam ciuitatem, & ambitioni magis quã deuotioni sermone, voluerit in aliena ciuitate multo tempore residere: Fortẽ enim euenit episcopum loci non esse tam instructum, neque tam doctum: is verò qui aduenit incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonẽ, vt dehonestet & infirmet illius personam, ita vt ex hac occasione non s̄ dubitet relinquere adsignatam sibi Ecclesiam, & transeat ad alienam. Desinite ergo tempora: quia & nõ recipi episcopum inhumanũ est, & si diutius resideat, perniciosum est. Nemini autem superiori concilio fratres nostros constituisse, vt si quis laicus in ea, in qua commoratur, ciuitate, quatuor dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset conuentum, communionẽ priuaretur. Si hæc circa laicos constituta sunt, multo magis episcopum nec licet, nec decet, si nulla sit tam grauis necessitas quã detineat, vs̄ amplius à supra scripto tempore absens sit ab Ecclesia sua. Vniuersi dixerunt placere sibi.

De suscipiendis episcopis qui persecutionem patiuntur. Cap. CXIX.

Ex codicẽ cap. 22.

OSIVS episcopus dixit: Suggestente fratre & coepiscopo nostro Olympio etiam hoc placuit, vt si ali-

quis vim perpeffus est, & iniquẽ expulsus, pro disciplina & catholica confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens & deuotus ad aliam venerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quã diu aut redire possit, aut iniuria eius remedium acceperit: Quia durum est eum qui persecutionem patitur non recipi, etiam & larga beneuolentia & humanitas ei est exhibenda. Omnis synodus dixit: Vniuersa quæ constituta sunt, catholica Ecclesia in vniuerso orbe diffusa custodiet. Et subscriperunt qui conuenerant.

De illis qui se dicunt esse episcopos. Caput CXX.

SVNT in quibusdam locis scotti & alij erronei, qui se dicunt episcopos esse, & multos negligentes absque licentia dominorum suorum siue magistrorum, presbyteros & Diaconos ordinent. Quorum ordinationem, quia plerunque in symoniacam incidit hæresim, & multis erroribus subiacer, modis omnibus irritam fieri debere, omnes vno consensu decreuimus.

Qualiter peregrini episcopi recipiantur. Cap. CXXI.

Iouinus excellentissimus vir filius noster per Illyricum scrip̄tis suis nobis indicasse dignoscitur, ad se sacris apicibus destinatis iussu fuisse episcopos quos è propriis locis bus destitatis furor expulerat, ad eos episcopos qui nũc quocumque in locis propriis degunt, pro sustentatione ac stipendiis que in locis propriis degunt, pro sustentatione ac stipendiis presentis vitæ esse iungendos. Et licet ad hoc fraternitatem vestram iussio principalis admoneat, habemus tamen maius horum mandatum æterni principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, vt non dico fratres & coepiscopos nostros, sed ipsos etiam quos nobis contrarios patimur, quum opportunitas postulat, in conferendis subsidiis necessitatum carnalium diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem, & cœlesti primitus principi obediens existere, & imperialibus etiã iussionibus consentire, quatenus fratres coepiscoposq; nostros, quos & captiuitatis & diuersarum necessitatum angustia comprimunt, debeatis consolandos, conueniendosq; vobiscũ in ecclesiasticis su-

Ex cõcil. Rmen̄si cap. 43.
cap. 43.
Gregorii pap. vniuersis episcopis per Illyricũ, cap. 42.

stentationibus libenter suscipere: non quidē vt per communionem episcopalis throni dignitatem, sed vt ab Ecclesia iuxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis auctoritatem tribuimus, sed tamen eos vestris solaciis contineri, summo opere hortamur.

De episcopis vel presbyteris ignotis, vt ante probationem synodale ministrare nō permittatur. Cap. CXXII.

Ex cōcil. Rotoma. cap. 8. **S**tatuimus secundum canonicam cautelam, omnes vnde decunque superuenientes ignotos episcopos, vel presbyteros, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittere.

Vi episcopus hostilitate expulsus, ad aliam vacantem transeat Ecclesiam. Cap. CXXIII.

Ex regu. S. Grego. ad Agnelum episc. cap. 135. **P**astoralis officij cura nos admonet, destitutis Ecclesiis proprios cōstituere sacerdotes, qui gregē dominicum pastorali debeant sollicitudine gubernare. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuitate Listanæ ciuitatis episcopum, in Squillicina Ecclesia Cardinale necesse duximus constituere sacerdotem, vt & susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas, & licet à tua, hoste imminente depulsus sis, aliam quæ pastore vacat debeas Ecclesiam gubernare: ita tamen, vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effici, & domino protegente ad priorem statum contigerit reuocari, in eam, in qua & prius ordinatus es, Ecclesiam reuertaris. Sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac in qua & à nobis incardinatus es, debeas Ecclesia permanere.

De episcopis quod omnes homines eis iure obedire debeant. Cap. CXXIII.

Ex decre. Clemētis cap. ca. 15. **O**mnes principes terræ & cunctos homines episcopis obedire, & capita sua submittere, eorumque auditores existere præcipiebat, vt omnes pariter fideles, & cooperatores legis Dei monstrarentur, ne de eis dicatur: Confundentur & erubescant omnes qui pugnant aduersum te, & erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos & non inuenies viros rebelles tuos, erunt quasi non sint, & veluti consumptio hominis

bellantis aduersum te. Omnes ergo qui eis contrauent, ita damnatos & infames vsque ad satisfactionem inonstrabat: & nisi conuerterentur, à liminibus Ecclesiæ alienos esse præcipiebat.

Quod episcopi clauēs sint Ecclesiæ, & habeant potestatem claudere cælum, & aperire portas eius. Cap. CXXV.

Ex eodē, cap. 37. **S**anciam ergo Ecclesiā immaculatā omnes seruare debere euangelizabat, cuius clauēs episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere cælum, & aperire portas eius, quia clauēs cæli facti sunt. Amouere autem eos neminē debere docebat: quia oculi domini sunt, & qui eos tangit, tangit pupillam oculi eius. Et quāta pena dignus sit, qui eos scandalizat, ipsum dominū docuisse dicebat, vbi ait: Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Quod episcopus dominus ad glorificandum se elegerit, & omnes principes terræ eis obedire oporteat, & capita sua submittere. Cap. CXXVI.

Ex eodē, cap. 29. **A**d glorificandum se, & diuina mandata semināda & euangelizanda episcopos dominus elegerit, & non vt prohibeantur, aut perturbentur aiebat: Quoniam qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione fungitur. Prædicare eos assidue, & mandata domini sine intermissione annuntiare rogabat. Opera eorum bona coram hominibus mōstrare, & conscientiam bonam coram deo habere insinuabat.

De episcopis quod se inuicē diligere debeāt. Cap. CXXVII.

Ex eodē, cap. 30. **E**piscopos ergo vicē apostolorū gerere dominū docuisse dicebat, & reliquorū discipulorum vicem tenere presbyteros debere insinuabat: & si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimam sibi penā inferri debere prædicabat. Cūctos se inuicem diligere, & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat.

Vt episcopus episcopum aliū non conculcet. Cap. CXXVIII. Ex cōcil.

Arala- sens, cap. 13. **V**T nullus Episcopus alium episcoporum conculcet, eumque calumniari vel iniuriari præsumat. Quod si fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De Episcopis qui se à fratrum adiutorio subtraxerint. Cap. CXXIX.

Ex decr. Alexan. dri pap. cap. 30. omnibus episcopis missis.

QVI autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus quam sacerdos esse probabitur. Ecce, inquit Propheta, quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnũ. Illi verò non in vnum habitant, qui à fratrum se solatio subtrahunt, & quod deterius est, fratribus insidias præparant, aut laqueos ponunt. Itè post pauca: Nos ergo qui discipuli domini, & dici, & esse cupimus, portare crucè domini, & compari fratribus debemus, & non quascunq; eis insidias aut foueas præparare: quia rationè meretur, qui fratribus foueam parat. Nolite errare, fratres, quia Deus non irideretur. Huius rei gratia vobis dominus commisit Ecclesiam suam, vt pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Vnde & dominus per Prophetam loquitur, dicens: Hæc dicit dominus: Iudicatis: mane iudiciũ, & eruite vi oppressos de manu calūniatũ, ne fortè egrediatur quasi ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat. Vos ergo qui in summa specula à domino cõstituti estis, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cum eis pereatis.

De episcopis qui se quasi canino dente inimicũ corroserint. Cap. CXXX.

Ex cisdẽ ad eosdẽ, cap. 18.

SI verò, quod absit, discordes fueritis, & canino dente vos derodere cõperitis, non solũ eos non superabibitis, sed & vobis ipsi nocebitis, atque ab eis superabimini, & nocenter fortè peribitis.

De episcopis qui fratribus nocere desiderant. Cap. CXXXI.

Ex decr. Bonif. cõj papæ.

Sicut omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo est: ita omnis qui odit proximum, ex diabolo est. Dilectione enim sola discernitur quis, ex quo genitus approbetur, dicente Ioanne: In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non facit iustitiam, ex Deo non est, & non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio quam ab initio audistis, vt diligatis alterutrum. Et post paululum: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida, non habet vitam æternam in se

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 26

manentem. Ecce homicida probabiliter esse declaratur, qui à fraterna societate diuiditur. Nam & si manus nõ moueat ad occidendũ: pro eo tamen quia immitis est ad nocendum, iam à Deo homicida tenetur. Viuit ille, & iste is interfector conuincitur. Cũ igitur his præceptis beatus Apostolus Paulus consona prædicatione concordet, dicens, Sol non occidat super iracundiam vestrã. & Nolite locum dare diabolo, relate sunt nobis quorundam sacerdotum personæ in tantã obstinationis efferuisse discordiam, vt non solũ illos ab ira occasus solis non reuocet, sed ne annosa quidem transactio temporum, ad bonũ charitatis reclinet. Quippe in quorũ cordibus ita sol iustitiæ Christus occubuit, vt ad lumen charitatis redire vix possint. Horum igitur & similibus discordantiũ fratrum oblationes, iuxta antiqui canonis definitionẽ nullo modo recipiendas esse censemus. Personis tamen discordantiũ id speciali definitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorũ accedere ad altare domini audeat, vel gratiam communionis sanctæ percipiat: sed geminato tempore per pœnitentiam compensabunt, quo discordiæ seruiuerunt. Quod si vnus eorum alio contemne ad satisfactionem charitatis cucurrerit, ex eo tempore iam pacificus intra Ecclesiam recipietur, ex quo ad concordiam festinasse conuincitur: sententiã tamen superiori seruata, vt tempus quod in iram expendit, geminatum in pœnitentiæ satisfactione persoluat.

Vt nullus de episcopo suo querelam faciat, nisi prius eum de eadem sæpe interpellet. Cap. CXXXII.

SI quis erga episcopum, vel actores Ecclesiæ quamlibet querelam habere iustam crediderit, non prius primates, aut alios adeat iudices, quàm ipsos à quibus se laesum æstimat, conueniat familiariter: non semel, sed sæpissimè: vt ab eis aut suam iustitiam accipiat, aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab aliis cõmuniõne priuetur, tanquã apostolorum, aliorumque patrum contèptor.

Vt episcopi à solo domino sint iudicandi. Cap. CXXXIII.

Episcopos autem à solo domino iudicandos sui remouendos, & non ab aliis esse dicebat: quia sui sunt, non

Ex decr. Alexan. dri papæ, omnibus orthodoxis missis cap. 2.

Ex decr. Clem. 1. s. pa. ca. 38

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

alterius. Et quis est qui alterius iudicet seruum? Nā si isti non patiuntur homines, nec Deus Deorum, & dominus dominantium hæc vllatenus patitur. Vnde & per prophetas sibi testes esse dicebat: per quos dominus loquitur dicens: Ecce excoxi te, sed non quasi argentum: elegi te in camino paupertatis. Propter me, propter me faciam, vt nō blasphemem, & gloriam meam alteri non dabo.

Nimis timendum est præuidendum ne offendantur episcopi. Cap. CXXXIIII.

Cap. Eud risti pap. 6. omni bus per Aegyptū fratribus missum. **N**imis timenda est fratres hæc sententia, & præuidendum vobis, ne offendatis eos, qui tantam à domino potestatem habent. Et ideo potius obaudiendi, diligendi, & summopere, sunt venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi, aut eiiciendi, sed portandi & amandi, ipso dicitur cetero domino: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Ideo hæc vobis & omnibus fidelibus scribimus, fratres, vt ab his vos caueatis, & posteris vestris non malum sed bonum exemplū relinquatis, quoniam iniuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur.

De episcopis qui ab omnibus suis criminantur, vt eorum criminatio non recipiatur. Cap. CXXXV.

Ex epist. Calist. pap. ca. 1. **C**alistus episcopus Ecclesie catholice vrbis Romane, Benedicto fratri & coepiscopo, salutē in Christo. Criminationes verò contra doctorem nemo suscipiat: quia nō oportet filios patres reprehendere, nec seruos dominos lacerare. Filij ergo sunt doctorum omnes quos instruunt: & sicut filij patres carnales, sic & hi patres debent diligere spirituales. Non enim bene viuunt, qui nō recte credunt, aut patres reprehendunt, vel detrahunt suis. Doctores ergo, qui & patres vocantur, magis portandi, quam reprehendendi sunt, nisi in recta fide errauerint. Nullus ergo doctorum per scripta accusetur, nec nisi fidei & legitimo, qui etiam irreprehensibilem vitam ac conuersationē ducat, accusatori respondeat. Quia indignum est, vt doctor stulto & indocto, atque reprehensibiliter viuenti respondeat iuxta stultitiam suam, dicente scriptura Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam. Non bene viuunt, qui non recte credit. Nihil mali vult, qui fidelis est. Si quis

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 27

fidelis est, videat ne falsa loquatur, aut cuiquā infidias ponat. Fidelis homo semper fideliter agit, & infidelis callidè infidiatur, atque fideles & piè ac iustè viuē es perdere nititur, quia similis similem sibi quarit. Infidelis verò homo, mortuus est in corpore viuēte. Contra sermones fidelis hominis, vitam custodiūt auditorum. Doctor enim catholicum, & præcipuè domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet machinatione aut cupiditate violari, dicente scriptura sancta: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auerteris.

Episcopos à suis omnibus non reprehendendos, nisi in fide errauerint. Cap. CXXXVI.

Doctor autem vel pastor Ecclesie, si à fidelibus exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus. Sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quam distringendus, quia rectores Ecclesie à domino sunt iudicandi, sicut ait Propheta: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Vnde oportet vnumquēque fidelē, si viderit aut cognouerit plebes suas aduersus pastorem suum tumescere, aut clerū detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudentēque corrigere satagat: nec eis in quibuscunque negociis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconcilientur doctore, presumat: quoniā tam sacerdotes, quam reliqui fideles omnes summam debent habere curam de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigatur à peccatis: aut, si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.

De eadem re. Cap. CXXXVII.

Ipsi autem episcopi si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi, vel arguendi, sed portandi, nisi in fide errauerint. Hi ergo super hos sunt, non illi super istos: quoniam maior à minore non argui, nec iudicari potest. Nullus se extollat erga doctores ac magistrōs suos: quia discipulus super magistrū nec esse debet, nec potest. Nullus velit dici sanctus antequam sit, sed prius sit, vt verius dicatur. Præcepta domini, doctorumque ac magistrorum factis quoti die adimplere, & in Christi nomine pro inimicis orare oportet.

Ex epist. Anacleti pape scripta cibus Christi sacerdotibus, cap. 1.

Ex decret. Clementis pap. cap. 17.

De eadem re. Cap. CXXXVIII.

Ex episto. Eusebija pa, ca. 20. Necesse enim est vt rectores à subditis timeantur, ab ipsisque corrigantur, vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt, qui doctorum vitam, moresque corrumpunt, his qui substantias aliorum prediaq; diripiunt. Ipsi quidē ea quae extra nos licet nostra sint auferunt, nostri quoque detractores, & morum corruptores nostrorum, siue qui aduersum nos armatur, propriē nos ipsi decipiunt, & ideo iustē infames sunt, & meritō ab Ecclesia extorres fiunt.

De eadem re. Cap. CXXXIX.

Ex decre. Gay pa, ca. 7. Subt. 2. q. 1. Oves verō quae pastori suo commissa fuerint, cum nec reprehēdere, nisi à recta fide exorbitauerit, debent, nec vllatenus accusare possunt: quia facta pastorum eorum gladio ferienda non sunt, quanquam rectē reprehenda videantur.

De infamatis & dilaceratis episcopis, & à ciuitatibus proprijs pulsis. Cap. CXL.

Ex decre. Euarist. papa omnibus per Aegyptū fratibus missis, ca. 18. Subt. 3. q. 2. A v diuinus enim quosdam à vobis infamatos & dilaceratos episcopos, à ciuitatibus proprijs pulsos, qui alibi episcopi constitui non possunt, nisi in ciuitatibus non minimis, & alios in eis, ipsis viuētib; constitutos. Ideo haec vobis scribimus, vt sciatis hoc non licere, sed proprios reuocari, & integerrimē restitui debere. Illos verō qui adulterina forditate suas spōtas, quas & vxores eorum praefixo tenore esse intelligimus, tenent, eiici vt adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habuerit, his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius sanctae sedis terminandum.

Vt episcopus non dyndicetur qui suis rebus est expoliatus. Cap. CXLI.

Ex decre. Felicius pa episto. per Aegyptū missis, ca. 10. Nullus enim episcopus qui suis est rebus expoliatus, aut à se de propria vi aut terrore pulsus, ante quam omnia sibi ablata legibus restituantur, & ipse pacificē animum vel plus suis fruatur honoribus, sedicūe propriae sit regul riter restitutus, iuxta canonicam institutionem accusari, vocari, iudicari, aut damnari potest.

De eadem re. Cap. CXLII.

Nullus enim episcopus, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria qualibet occasione pulsus, debet accusari: aut à quoquam ei potest crimen obijci, priusquam integerrimē restauretur, & omnia, quae ei ablata quocunque sunt ingenio, legibus redintegrentur: & ipse propriae sedi & pristino statui regulariter reddatur: ita, vt omnes possessiones, & cuncta sibi iniustē sublatā, atque fructus omnes, ante conceptam accusationem, primates & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant. Quia hoc non solū ecclesiastica, sed etiam seculari leges fieri prohibent: neque aliquis eorum, aut ecclesiarum autorum, vel defensorum ad aliquos prius accusari debet, quā ipse charitatiue, bis aut ter ab eis, qui se laesos aestimant, vel eos pro aliquibus erratibus corripere cupiunt, conueniatur: vt ab eis aut familiarem emendationem, aut iustam percipiat excusationem. Quod qui praesumpserit, liminibus arceatur Ecclesia, vsque ad condignam satisfactionem.

De eadem re. Cap. CXLIII.

His taliter consideratis, atq; cum reliquorum episcoporum decretis, tanquam omnium curam gerentes, propter sedis propriae apicem decernimus, vt nemo pontificum aliquei suis rebus expoliatus episcopum, aut à sede pulsū, excommunicare aut iudicare praesumat: quia non est priuilegium quo expoliari possit iam nudatus. Si quis autem aliter agere praesumpserit, sciat censuram huius sedis cum omnibus mēbris suis sibi nō defuturā, & si egerit, ita recipiet. Si bene, bñ. Si graue, graue. Si pessimē, pessimē. Quoniā dignus est operarius mercede sua.

Vt episcopi crimina liberē apostolicam appellent sedem, & pleraque alia circa iudicium obseruanda. Cap. CXLIIII.

Vt omnes episcopi qui in quibusdā grauioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberē apostolicā appellent sedē, atq; ad eam quasi ad mare confugiāt, vt ab ea, sicut semper fuit, piē fulciātur, defendantur, & liberentur. Cuius dispositioni, omnes maiores ecclesiasticas causas, & episcoporum iudicia, antiqua apostolorum eorumq; successorū atq; canonum auctoritas

referuauit. Quoniã culpatur episcopi, quia aliter erga fratres egerint, quã eiusdẽ sedis papæ fieri placuerit: placuit vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa episcopus licet appelleret, & adeat apostolicam sedis pontificẽ, qui aut per se, aut per vicarios suos, eius retractari negociũ procuraret. Et dũ iterato iudicio p̄t̄ifex causam suã agit, nullus alius in eius loco subrogetur, ponatur, aut ordinetur episcopus. Quoniã quanquã cõprouincialib⁹ episcopis accusati causam p̄t̄ificis scrutari liceat, nõ tamen definiri incõsulto Romano p̄t̄ifice permissum est: cum beato Petro apostolo, nõ ab alio quã ab ipso dictum sit domino: Quæcũq; ligaueris super terrã, erunt ligata & in cœlis: & quæcunq; solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Si quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatẽ dioceseos, aut penes apostolicam vniuersalis Ecclesiæ papam iudicetur. Accusatores & accusationes quas leges seculi nõ assciscunt, & nos vnanimiter submouemus, ne fiat indistricta probatione impietas, cũ recta sit iudicij in electione sententia. Si quis erga episcopum vel actores Ecclesiæ se propriũ crediderit habere negocium, non prius adeat iudices, quã ad eos currat charitatis studio: vt familiari colloquio communiti, ea sanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit, communionem priuetur. Nemo pontificũ deinceps aliquẽ episcopũ suis expoliatur rebus, aut à sede pulsus, excommunicare aut iudicare præsumat: quia nõ est priuilegium, quo spoliari possit iam nudatus. Pari tenore decernimus non credi accusatori, qui absente aduersario causam suggesserit, ante vtriusq; partis discussionem: nec accusatores nec testes suscipi, qui non sunt idonei. Placuit si accusatus vel damnatus episcopus appellerit Romanum pontificem, id statuendum, quod ipse iussit censuerit. Et omnes qui aduersus patres armantur, infames esse censemus: neque eos qui cum inimicis morantur, ad accusationem vel ad testimoniũ recipiendos. Placuit vt semper in accusatione clericorum primò persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino esse credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec recte conuersa-

tionis vitam ducunt: quoniam tales facilẽ & indifferenter lacerant, & criminantur rectẽ & piẽ viuentes. Ideo suspicio erum discutienda est primò & corrigenda. Neque accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domibus prodeuntibus credendum.

Episcopus si ab aliquo pulsatur, per episcopos iudices causa finiatur. Cap. CXLV.

SI quis episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam questionem retulerit, per episcopos iudices causa finitur: siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi vicinos ex consensu elegerint.

De episcopis iudicibus quos communis consensus elegerit. Cap. CXLVI.

Iudices autem episcopos, quos communis consensus elegerit, non liceat quemquã prouocare: & quisquis probatus fuerit pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cũ hoc primæ sedis episcopo fuerit probatũ, det literas, vt nullus ei cõmunicet episcoporum, donec obtuleret.

Vt episcopi comprouinciales peregrina iudicia non patiantur. Cap. CXLVII.

Peregrina verò iudicia, salua in omnibus apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus. Quia indignum est vt ab exteris iudicetur, qui prouinciales & à se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatũ. Vnde oportet, si aliquis episcoporum super certis criminibus, vt ab omnibus audiat qui sunt in prouincia episcopis: quia non oportet accusatum alicubi quã in foro suo audiri.

De episcopo criminato, si iudicem suspectum habuerit. Cap. CXLVIII.

SI quis verò episcopus iudicem suspectum habuerit, & viderit se ingrauari, liberè sedem apostolicam appellat. Appellantem autem non habeat afflictio vlla, aut detentionis iniuriarũ custodia, sed liceat appellatori cõuiciantium causam appellationis remedio subleuare: licet etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi vox denegetur ei, quem in supplicium sententia destinarat.

Si quis episcopus in crimine detentus fuerit, non potest plurimos congregare. à XII. episcopis audiat. Cap. CXLIX.

Ex concil. Cartha. cap. 12. **F**elix episcopus dixit: Suggesto secundum statuta veterum conciliorum, ut si quis episcopus, quod non operamus, in reatum aliquem incurrit, & nimia necessitas ei fuerit non posse plurimos congregare: ne in crimine remaneat, à XII. episcopis, & presbyter à sex episcopis, cum proprio suo episcopo audiatur, & diaconus à tribus.

De episcopo criminato si episcopi comprouinciales in eius criminatione discesserint. Cap. CL.

Ex concil. Antioche. cap. 14. **S**i quis episcopus de certis criminibus diiudicatur, & contingat de eo comprouinciales episcopos disside- re, cum iudicatus ab aliis innocens creditur, reus ab aliis aestimatur, propter huius ambiguitatis absolutione san- ctæ synodo placuit, ut metropolitanus episcopus à vicina prouincia iudices alios conuocet, qui controuersiam tol- lant, & ut per eos simul, & per comprouinciales episco- pos quod iustum fuerit visum approbetur.

Ut episcopus nullus laicus crimen imponere possit. Cap. CLI.

Ex decre. Syluest. pape, cap. 1. **I**n consensu & subscriptione omnium constitutum est, ut nullus laicus episcopo, vel alicui in ordinibus posi- to, crimen aliquod possit inferre. Et ut presbyter non aduersus episcopum, non diaconus aduersus presbyte- rum, non subdiaconus aduersus diaconum, non acoly- tus aduersus subdiaconum, non exorcista aduersus acoly- tum, non lector aduersus exorcistam, non ostiarius aduer- sus lectorem, det accusationem aliquam. Et non damne- tur præsul, nisi in LXX. duobus idoneis testibus.

Quod inimici accusatores esse non possint. Cap. CLII.

Ex decre. Anacleti pape, omnibus episcopis missis, ca. 37. **A**ccusatores dumtaxat & testes esse non possunt, qui in proximo facti sunt inimici, ne irati nocere cupiant, ne læsi vicisci se velint. In offensis igitur, accusatorum & testium affectus querendus est, & non suspectus.

Ut episcopi accusatorum episcoporum iudices esse debeant. Cap. CLIII.

Ex decre. Damasi pape, cap. 3. **A**ccusatorum episcoporum iudices esse decernimus episcopos sapientes, recte & iuste volentes.

Qualiter accusatus episcopus discutendus sit apud patriarchas vel primates, & quot testibus conuinci debeat. Cap. CLIIII.

Patriarchæ verò vel primates accusatū discutientes epi- scopum, non ante sententiā proferant finitiuam, quàm apostolica fultus autoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos conuincatur testes, qui minores nō sint numero, quàm illi discipuli fuerunt, quos dominus ad adiumentum apostolorum eli- gere præcepit.

De patriarchis & primatibus. Cap. CLV.

In illis verò ciuitatibus in quibus olim apud Ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant, episcoporum primates poni, vel patriarchas, qui reliquo- rum episcoporum iudicia, & maiora, quoties necesse foret, negocia in fide agitent, & secundum domini voluntatem sicut sancti constituerunt apostoli, ita ut ne quis iniuste pe- riclitaretur definirent.

De vocatione accusati episcopi. Cap. CLVI. habet. s. q. 2.

Vocatio enim ad synodū, iuxta decreta patrum cano- nica, eius qui impetitur, rationabilib⁹ scriptis per spa- tium fieri debet congruum atque canonicum. Quia nisi ca- nonicè vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordi- natione: licet venerit ad conuentum, in quacunque ne- cessitate, nisi spontè voluerit, nullatenus suis respondebit infidiatoribus, quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis diuinæ?

Ut primates de accusato episcopo non ante sententiam proferant damnationis, quàm aut reum seipsum confiteatur, aut ca- nonicè per innocentes testes conuincatur. Cap. CLVII. habet. 2. q. 1.

Primates quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quàm apostolica fretus autoritate, aut reum seipsum confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos regulariter testes conuincatur. Aliter censemus irritā esse & iniustam episcoporum dānationē, & idcirco à synodo retrahendā: ita ut oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

Qualis primas esse vel quid agere debeat. Cap. CLVIII. Patriciū et Exarchum Africe.

Ex decre. Zepheri- ni pape. omnibus per Sici- liam con- stitutis e- piscopis missis. cap. 2. Ex decre. Clemētis pap. ca. 9 plenius habet. 30. dicit.

Ex epist. Damasi pape, ad Stephan. & ad cō- cil. Afri- ce.

Ex epist. Felicis pape. Paterno epist. miss. cap. 4. Ex re. ad Genadiū Patriciū et Exar- chum Africe.

gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse verò primas, non pãlsim, sicut moris est, per villas, sed in vna, iuxta eorum electionem, ciuitate resideat,

Vt episcopi singularum gentium sciãnt quis inter eos sit primus. Cap. CLIX.

*Ex epi-
sol.
Anacle-
ti pape,
omnibus
episcopis
missa.*

BEati etiam apostoli inter se statuerũt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter beatos apostolos quadam fuit discretio. Et licet omnes essent apostoli, Petro tamen à domino est concessum, & ipsi inter se idiplum voluerunt, vt reliquis omnibus præfesset apostolis Cephas, id est, vt Petrus principatũ teneret apostolatus. Qui & eandem formã suis successoribus & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo testamento est constitutũ, sed etiam in veteri fuit. Vnde scriptũ est: Moses & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerũt. Et quamuis ita sit ordinatum, nemo tamen quod suũ est quærat, sed quod alterius. Vnde ait Beatus apostolus Paulus: Vnusquisque placeat proximo suo in bonum ad ædificationem. Et sicut ipse saluator suis ait discipulis: Qui maior est vestrũ, erit minister vester. Et reliqua.

Vt episcopus accusatus non cõmuniõne priuetur, nisi die statuta venire noluerit. Cap. CLX.

*Ex eccl.
Cartha.
cap. 19.*

AVrelius episcopus dixit: Quisquis episcoporũ accusator, nec à primatem prouincie: ipse causam deferat accusatur, nec à cõmuniõne suspendatur cui crimen intenditur, nisi si ad causam suam dicendam electorum iudicium die statuta literis euocatus, minime occurrerit, hoc est, infra spatiũ mensis ex ea die, qua eum literas accepisse constiterit. Quod si aliquas veras necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestũ sit, cause sue dicendæ intra alterum mensem, integram habeat facultatem. Verũ post mensem secundum non communicet, donec examinetur. Si autem ad consiliũ vniuersale infra anni spatiũ occurrere noluerit, vt vel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sanè quo non communicat, nec in sua Ecclesia vel parochia cõmunicet. Accusator autẽ eius, si nunquam diebus cause dicendæ defuerit, à cõmuniõne non re-

moueatur. Si verò aliquando defuerit, subtrahens se restituito in cõmuniõne episcopo, ipse remoueatur à cõmuniõne accusator: ita tamen vt nec ipsi adimatur facultas cause peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse, sed non potuisse probauerit. Illud verò placuit, vt. cùm agere cõperit in episcoporũ iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas asserere voluerit.

De Maximo episcopo variis criminibus infamato, & ad synodum sepius vocato, qui venire & se excusare neglexerat. Cap. CLXI.

Bonifacius episcopus, Patroclo, Remigio, Maximo, Hilario, Seuero, Iuliano, Castorio, Leontio, Constantino, Ioanni, Mõtano, Marino, & cæteris episcopis per Gallias, & per septem prouincias constitutis. Valentinæ nos clerici ciuitatis adierunt, proponentes libellum & crimina quæ Maximũ tota prouincia asserit commisisse. Delegata toties cognitione, illum constituta semper subterfugisse iudicia, nec confusum conscientia festinasse, vt si esset innocens exterminatis omnibus purgaretur: quæ toties decreta ex nostrarũ quoque chartharũ instructione cognouimus. Qui econtrario probauit de se illa quæ dicta sunt, quia ad ea confutanda, quum essent innumera, à decessoribus meis prouincialis est delegata cognitio. Conuentus etiam dicitur vitasse, & minime adesse voluisse: & nullus dubitat quod ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum vt absoluar qui est innocens quærit: Sed astuta cauillatio eorum qui versutis agendum credunt esse consiliis, nunquam innocentie nomen accipiet. Constitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudiciũ dilationibus putat. Veniet tamen aliquando ille qui talis perhibetur in medium. Nec prodest illi toties latuisse, toties subterfugisse, quem sui actus, & commissa, quocunq; fugerit, ea quæ obiciuntur illi, si vera sunt, crimina persequuntur. Debueram quidem iam nunc dignam pro eius accusatis in nostro iudicio actibus, qui cognitionem & decretum iudiciũ sepe declinando credidit illudendum, dare sententiã. At ne aliqui præcoqui forsitan iudicaret, & sibi qui absens est, licet sit quæsitus à nobis, referuatum esse nihil diceret, maluimus intercapedine temporis data differri, quum hoc etiam eius

*Ex epi-
Bonifacii
pape, ad
episcopos
Gallie.*

accusatores assererent. De cuius intentionibus & moribus sit secretum maximum, tanto magis damnanda committere, quanto tardius se constituto iudicio præsentaret. Quem manichæorum inuolutum caligine arguunt, turpique secta olim. Ita quum non posset abluere animum sordida improbatione, obiectaque ei gesta synodalia proferrantes, & commissis inuolutum vndiq; flagitiis, nullum ei sanitatis habuisse respectum, quem furore suo & insana temeritate ad secularium quoque iudiciū tribunali subditum quæstioni, quod in vili quoque persona turpissimum est, obicerent. Peruenisse eum ad homicidij damna asserunt, gestis prolatis in medium. Et hunc talem post tanta taliq; commissa, episcopatus adhuc sibi nomen in suis latibulis vendicare, in propriæ ciuitatis infamiam, nimis doloribus conqueruntur, & sanctum nomen vendicando sibi velle pollucere. Ideoque fratres charissimi, quia audiendus hic præsentare se noluit, nec conuictus forsitan ab accusantibus se defendere possit: digna tandem aliquando præsentatus episcopali iudicio pronuntiationis congruè feriri sententia iudicamus. Quamquam illi quum edocta fuerint, sciamus huius nominis non esse iacturam, qui pudorem nunquam habuisse sacerdotij perhibetur, & locum suum nec modico quidem tempore custodisse, dilationem dedimus, & decreuimus vestram debere intra prouinciam esse iudicium, & congregare synodum ante diem Calendarum Nouembrium, vt si adesse voluerit præsens, si confidit ad obiecta respondeat: si adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur, Nam manifestum confiteri eum de crimine, qui indulto & toties delegato iudicio, purgandi se occasione non vitur. Nihil enim interest, vtrum in præsentis examine omnia quæ dicta sunt comprobentur: quum ipsa quoque pro cōfessione procurata toties constet absentia. Nos autem per omnes prouincias literas dirigemus, ne excusationem sibi ignorationis obtendat, vt ad prouinciam venire cogatur, & illic se constituto præsentare iudicio. Quicquid autem vestra charitas de hac causa duxerit decernendum, quum ad nos relatum fuerit, nostra, vt concedet, necesse est autoritate firmetur.

De episcopo inculpato qui ad synodum vocatus, venire contempserat. Cap. CXII.

R Ichvvinum episcopum qui contra sanctorum canonum sanctiones Strazburgensem Ecclesiam inuasit, *De syno- do apud* quam ad sanctam synodū per literas nostras inuitauimus, *Altheim* & venire contemnens, nec vicarium suum misit, *habita.* *cap. 10.* autoritate sancti Petri, ego Ioannes vicarius apostolici, ex præcepto sanctæ præsentis synodi iniungendo vocamus iterum, & præcipimus quatenus ad concilium, id est, May Moguntiaë indictū à Metropolitano episcopo suo, ad præsentiam venerabilis Herigeri archiepiscopi & confratrum suorum veniat, suæ inobedientiæ & peruerstitatis ibidem iustam rationem redditurus. Sin autem negligenter & hoc agere paruipenderit, abstineat se à proprio gradu, donec Romanam veniens, coram domino papa, & sancta Ecclesia reddat rationem.

Qui primates sint, qui Metropolitanī
Caput. CLXIII.

PRimates illi & non alij sint, quàm qui in Nicæna synodo sunt constituti. Reliqui verò, qui metropoles tenent sedes, archiepiscopi vocantur & non primates: salua in omnibus apostolicæ sedis dignitate, quæ ei ab ipso domino est concessa, & postea à sanctis patribus roborata. *Ex cap. concil. Niceni, quæ addita sunt. Felice papa.*

Quod neganda sit accusatis licentia criminandi priusquam se crimine exuerint, & familiaribus atque sponte confessis, & qui hesternis die, aut perendie, aut ante fuerunt inimici.

Caput. CLXIII.

ET neganda est accusatis licentia criminandi priusquam se crimine quo premuntur exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probauerint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quemcunque professio. Familiares verò & spōte confessi, atque sceleribus irretiti, non debent admitti, nec hi, qui hesternis die aut perendie, aut antè fuerunt inimici. *Ex decret. Stephani papæ omnibus episcopis missis, ca. 11.*

De criminationibus aduersus doctores non suscipiendis, & de peregrinis iudiciis. Cap. CLXV.

ET licet hæc possit generaliter dicta sufficere, vt vel declinamus errata vel custodiamus catholica: ab apostolis *Eusebii pap. c. 17*

tamen eorumque successoribus nouimus constitutum, criminationes aduersus doctores non debere suscipi, nec peregrina iudicia fieri, neque quenquam alterius iudicis, quam sui sententia debere constringi.

Vt aduersus doctorem accusationes nemo suscipiat. Cap. CLXVI.

Ex cõcil. Spalensi, cap. 3. **A** non potest humano condemnari examine, quem Deus suo iudicio reseruauit.

Ex epist. Felicis papae Aegyptiarum episcopis missa, cap. 1. *Vt nemo episcopum apud seculares accuset. Cap. CLXVII.*

VT nemo episcopum penes seculares arbitros accuset, sed apud summos primates.

De episcopis in iudicium seculare non vocandis. Cap. CLXVIII.

Ex epist. Bonifacii papae ad episcopos Galliae. **N**illus episcopus, neque pro ciuili, neque pro criminali causa, apud quemuis iudicem, siue civilem siue militare, producat, vel exhibeatur. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissione ciuitatis condemnatione plectetur.

Vt non accusetur episcopus à criminosis. Cap. CLXIX.

Ex epist. Felicis papae supra dictis episcopis missa, ca. 18. **Q**uoties episcopus super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores qui iuste & canonicè recipi debeant, synodo legitima in suo tempore congregata, ab omnibus canonicè audiatur qui sunt in prouincia episcopis. Quod si legitimi non fuerint accusatores, non fatigetur episcopus: quia sacerdotes ad sacrificandum vocari debent, non ad litigandum: nec illi qui throni Dei vocantur, prauorum hominum insidias debent turbari, sed liberè Christo famulari.

Quod nullus episcopus extra suam prouinciã ad iudicium inuocetur. Cap. CLXX.

Ex decret. Iulii papae, Oriëntali. epist. missis, cap. 18. **N**illus episcopus extra suam prouinciã ad iudicium deuocetur: sed vocato eo canonicè in loco cõgruo, tempore synodali, ab omnibus comprouincialibus episcopis audiatur: quia concordem sepe cum canonicamque debent proferre sententiam: quia si hoc minoribus, tam

clericis, quam laicis concessum est, quanto magis de Episcopis seruare cõuenit? Nam si ipse metropolitanum, aut iudices suspectos habuerit, aut infestos senserit, apud primatem dioceseos, aut apud Romanæ sedis pontificè iudicetur.

De accusatoribus & testibus Episcoporum. Cap. CLXXI.

OMNES ergo qui in recta fide suspecti sunt, in accusationem sacerdotum, & eorum super quorum fide non hæsitatur, minimè recipiatur, & in testimonio dubij habeantur. Infirmari ergo oportet eorum vocem, de quorum fide dubitatur: nec eis omnino est credendum, qui rectam fidem ignorant. Quærendum ergo est in iudicio, cuius sit conuersationis ac fidei is qui accusat, & is qui accusatur, quoniam hi qui non sunt rectæ conuersationis ac fidei, & quorum vita est accusabilis, non permittendi sunt eos accusare: & quorum fides, vita, & libertas nescitur, & viles personæ in eorum non recipiantur accusatione. Rimanæ verò sunt accusatorum enucleatim personæ, quæ sine scripto difficilè, per scriptum autem nunquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusari potest: sed propria voce & præsentia eo, què accusare voluerit, suam quisque agat accusationem, nec, absente eo què accusare voluerit, quisquã accusator credatur. Similiter testes per quacunque scripturã testimonium nõ dicant, nec de aliis causis vel negociis testimoniũ dicat, nisi de his, quæ sub præsentia eorũ acta esse noscuntur. Accusatoris verò con sanguinei aduersus eos testimonium, nec dicant, nec eorum familiares, vel de domibus eorum prodeuntes: sed si voluerint, & in inuicem consenserint, inter se parentes restificentur, & non in alios: nec accusatores vel testes suspecti recipiantur: quia propinquitatis & familiaritatis ac dominationis affectio veritatem impedire solet.

De eadem re. Cap. CLXXII.

Accusatores autem episcoporum & testes, super quibus rogatastis, absque vlla infamia, aut suspitione, vel manifesta macula & vera fide pleniter instructi esse debent: & tales quales ad sacerdotium eligere diuina iubet authoritas. Quoniam sacerdotes, vt antiquorũ tradit au-

Ex decret. Calisti. papae episcopis per Galiam conuersus, cap. 17.

Ex decret. Damiani papae Stephaniano & vniuersis

episcopis
Africa
missis.ca.
10.

Ex epist.
Stephani
pape ad
Hilarium.

Sabat. 6. q. 1.

thoritas, criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt prouehi honorem.

Quæ sint infames personæ. Cap. CLXXIII.

INFAMES autem esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abiiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoque violatores, & apostolorum atque successorum eorum religiosa sanctorum patrum statuta libenter violantes & omnes qui aduersus patres armantur, qui in omnimundo infamia notantur. Similiter & incestuosos, homicidas, periuros, raptos, maleficos, beneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt iniuste, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant: vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia expulsos, & omnes quos ecclesiastica vel seculi leges infames pronuntiant: nec seruos ante legitimam libertatem, nec poenitentes, nec dygamos, nec eos qui curiæ deseruiunt, vel qui non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt. Hi omnes nec ad sacros gradus debent prouehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, neque rectam fidem, vel dignam conuersationem non habentes, summos sacerdotes possunt accusare.

De Episcopo accusato, & ab accusatoribus recipiendis, & uocatione. Cap. CLXXIII.

Ex decr.
Felici pape
episcopi p
Galham cõsti
tutis missis
ca. 9.

SI quis episcopus ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, fuerit accusatus: postquam ipse ab eis charitatiuè conuentus fuerit, ut ipsam causam emendet, & eam corrigere noluerit: non omnimodo, sed tunc ad summos primates causa eius canonicè deferatur. Qui in congruo loco infra ipsam prouinciã tempore congruo, id est, autumnali, vel æstiuo, concilium regulariter conuocare debebunt, ita, ut ab omnibus eiusdem prouinciæ episcopis mihi audiatur. Quo & ipse regulariter conuocatus, si eum aut infirmitas, aut alia grauis necessitas non detinuerit, adesse debet: quia

ultra prouinciæ terminos accusandi ante licentia non est, quàm audientia rogetur. Quod si quoquo modo præsumptum fuerit, statuerunt, ut, antequam & proprius locus, & sua omnia ei legibus redintegrentur, nullatenus à quoquam accusetur, aut criminetur: & nisi spontè elegerit, cuiquam pro talibus respondeat. Sed postquam ut præfixum est, restitutus fuerit, & sua omnia ei legibus redintegrata sunt, dispositis ordinatisque suis, magnum spatium tractandi causam ei concedatur. Et postea, si necesse fuerit, regulariter uocatus ueniat ad causam: & si iniuste uisum fuerit, accusantium propositionibus sustentatione fratrum respondeat. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eius bona, vel Ecclesiæ, atque res ab amulis aut à quibuscumque detinentur, ut aliquid illi obici debeat, nec quicquam potest ei quomodolibet maiorum, vel minorum obici, dum Ecclesiis vel rebus aut potestatibus caret suis.

De damnatione Episcoporum accusantium Episcopum, absque auctoritate apostolicæ sedis.

Cap. CLXXV.

SI quis ab hodierna die & deinceps Episcopum præter huius sanctæ sedis sententiam dānare, & à propria pelere sede præsumpserit, sciat se irreuerabiliter esse dānatum, & proprio perpetim carere honore: eosque qui absque huius sedis sententia sunt eieci, vel damnati, huius sanctæ sedis auctoritate scitote pristinam recipere communionem, & in propriis restitui sedibus. Quoniam & prius, à tempore scilicet apostolorum, hæc sanctæ huic sedi concessa sunt, & postea in memorata Nicæna synodo propter prauorum hominum infestationes, atque hæreticorum persequutiones: & infideliatum molimina fratrum, sunt concrediter ab omnibus roborata, ut magis singuli prouideant, ne talia audeant perpetrare.

Ut accusatus vel iudicatus ab episcopis compromissibus licenter appellet, & adeat Romanum pontificem. Cap. CLXXVI.

Ex decr.
Victoris
pape. cõ-
stitis fra-
tribus a-
lexandria,
cap. 1.

PLacuit ut accusatus, vel iudicatus Episcopus à cõprovincialibus in aliqua causa episcopis licetè appellet, & adeat apostolicæ sedis pontificem, qui aut per se, aut

per vicarios suos eius retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio pontifex causam suam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur episcopus: quoniam quanquam comprouincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen definire inconsulto Romano pontifice permissum est, cum beato Petro apostolo non ab alio quam ab ipso dictum sit domino: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælis.

Ut per scripta nullius accusatio suscipiatur, eo absente qui accusatur. Cap. CLXXVII.

Ex epist. Steph. a. papæ cælis episcopi missa, ca. 8. Subscr. 2. q. 3. ubi iudic.

Per scripta enim nullius accusatio accusatore, & eo qui accusatur absentibus suscipiatur, sed propria voce, si legitima & condigna accusatoris persona fuerit, præsentem videlicet eo quem accusare desiderat: quia nullus absens, aut accusari potest, aut accusare. Nullus tamē præfati ordinis vir accusari potest, aut respondere suis accusatoribus debet, priusquam regulariter à suo primatu vocatus sit, locumque defendendi, aut inquirendi accipiat, ad ablucenda crimina.

Ut difficiliore causa ad apicem Romanae sedis referantur, ut apostolico terminentur iudicio, cuius sedis autoritate omnes Ecclesie reguntur. Cap. CLXXXVIII.

Ex epist. Anacle. ti papæ omnibus Episcopis missa, ca. 14.

Si quæ verò causæ difficiliore inter vos orta fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem eas, quasi ad caput referre, ut apostolico terminentur iudicio: quia sic Deum velle ab eoque ita constitutum esse, antedictis testimoniis declaratur. Hæc verò apostolica sedes, cædo & caput factum est à domino, & non ab alio est constituta. Et sicut cædine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis autoritate omnes Ecclesie domino disponente reguntur.

Quod omnes Episcopi possint appellare Romanam sedem in necessitatibus positi. Cap. CLXXXIX.

Ex decr. Damasi papæ. Stepha. episcopi. Africa missis, ca. 9.

Quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam, ut nostis, synodus sine eius autoritate fieri non est canonicum: nec episcopus nisi in legitima synodo, & suo tempore apostolica uocatione congregata, definitè damnari potest: neque vlla

vnquam concilia rata leguntur, quæ non sunt iusta apostolica autoritate.

De inducijs criminatorum episcoporum, quales esse debeant. Cap. CLXXX.

DE inducijs verò episcoporum, super quibus consuluitis diuersas à patribus regulas inuenimus institutas. Quidam enim ad repellenda imperitorum machinamenta, & suas præparandas responsiones, & testes confirmandos, & concilia episcoporum, atque amicorum querenda, annum & sex menses mandauerunt concedi: quidam autè annum, in quo plurimi cõcordant. Minus verò quàm sex menses non reperi: quia & laicis hæc indulgentia sunt, quanto magis domini sacerdotibus: Nam & à nostris antecessoribus, atque reliquis sanctis patribus multoties inhiberetur est, ne quis domini sacerdotes detractionibus non ex radice charitatis prolatis vexet. Quiescite inquit, & nolite persequi eos, qui deo perfecte ministrant, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & recedentium angelorum pelluntur incurfus, qui que omnes demones corruptores precum assiduitate confundunt. Inducia: nanque non sub angusto tempore, sed sub longo spacio concedenda sunt, ut accusati se præparare, & vniuersos communicatores in prouincijs positos conuenire, & testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare, valeant. Iudices enim & accusatores tales esse debent, qui omni careant suspicione, & ex radice charitatis suam desiderent promere sententiam.

De episcopo Centuriensi, qui causam suam in synodo agere renuerat. Cap. CLXXXI.

DE Quoduulteo etiam Centuriensi, quoniam aduersarius ipsius quum se petisset introduci ad concilium nostrum, interrogatus vtrum cum eo veller apud episcopos experiri, primò promiserat, & alia die respondit hoc sibi non placere atque discessit: placuit omnibus episcopis, ut nullus eidem Quoduulteo communicet, donec causa eius qualem potuerit terminum sumat. Nam ad imi ei episcopatum antequam causæ eius exitus appareret, nulli Christiano videri iure potuerit.

Ex epist. Felici papæ 2. fratibus Aegyptiorum missa, ca. 15.

Subscr. plerumque 3-9-7.

Ex concil. Africa. no. ca. 54.

Subscr. in c. l. de iudic.

*Iudicium episcopi qui pro crimine eiectus ab officio,
postea episcopium more prædonis inuasis.*

Cap. CLXXXII.

*Ex regist.
ad Ioanē
episcopū
primum
Iustina-
næ, cap.
17.*

Quando mala quæ poenitentia fletu purganda sunt augentur excelsibus, ita maior est delinquentibus adhibenda correctio, ut & ipsi facinus suum poena saltem vindicante cognoscant, & alios ab illicitis ecclesiasticæ uisionis timor inhibeat. Dilectissimus itaque lator presentium Nemesion ad nos veniens, indicauit, sicut & gestorum exemplaria quæ huc detulit continebant, Paulum Doclaunenæ ciuitatis episcopum, inter alia mala in corporali crimine lapsum, à suis fuisse clericis accusatum, atque habita cognitione, ita quod sine dolore dicere non possumus, claruisse, atque insuper, postquam conuictus est, etiam libellum illum, in quo ea de quibus accusatus fuerat vera esse confessus est, obrulisse. Quæ de re sententia illum episcopali depositum, & se eius loco cum fraternitatis vestrae consensu esse episcopum ordinatum: sed nunc eundem Paulum cum auxilio seculari iudicium uenientem, episcopium more prædonis ingressum, ablatiisque violenter rebus Ecclesiæ, ab eo se proiectum, & ad summam iniuriam ac necem penè perductum. Et quoniam tantæ nequitia: prauitas, nec dissimulanda nec leuiter agenda est, fraternitas uestra hæc omnia diligenter curet ad discere. & si ita se, ut edocti sumus, veritas habet, predictum Paulum districta faciat executione compelli, ut quæcunque abstulit, omni mora vel excusatione cessante restituat. Si uero nihil Ecclesiæ sed proprium se dixerit abstulisse, quamuis graue & iniquum fuit, ut non à uobis uel metropolitano eius hoc peteret, sed ausu temerario manu præsumeret agere: ueruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis uestræ debet examinatione constare si uerum est. Sed & illud diligenter querendum est, si quid malè de rebus dilapidauit Ecclesiæ, uel quod nunc abstulit, hoc reformare, ac satisfacere, modis omnibus compellatur. Si autem differre tentauerit, quousque omne quod dilapidauit uel de substantia tulit Ecclesiæ restituat, in monasterium mittendus est, ut saltè coactus reddat, quod malè auferre non timuit. Quod si fortè, quod non credimus, post depositionem suam inuerecundū ac mente per-

uerfa aliquid de episcopatu loqui atque rursus ad hoc qualibet aspirare præsumptione tentauerit, fraternitatis uestræ se contra improbitatem ipsius omnino vigor accendat, atque dominici corporis & sanguinis communionem priuatum, in monasterium eum usque ad diem obitus sui ad agendum curet poenitentiam retrudendum: quatenus perpetrati sceleris maculas, dignis discat fletibus emendare, quas magis in interitu animæ suæ nequiter augere desiderat. Supra scriptus autem dilectissimus frater noster Nemesion in suo loco & episcopatus officio procul dubio reformetur: & ne denuo hac de re inquietudinem ac molestiam patiat, sollicitos uos esse necesse est: quia hoc non solum ad huius munitiorem, uerum etiam ad aliorum constat emendationem proficere, ut prauorum hominum præsumptio nihil de cætero contra sacrorum canonum statuta, uel ecclesiasticam disciplinam illo modo habeat attentare.

Cur sancti apostoli eorumque successores uoluerint difficile esse accusationem sacerdotum. Cap. CLXXXIII.

Talia cogitantes sancti apostoli eorumque successores spiritus Dei repleti, malos homines prauidentes, & simplices considerantes, difficilem aut nunquam uoluerunt esse accusationem sacerdotum, ne à malis potuissent eueri aut submoueri: quia si hoc facile concederetur secularibus & malis hominibus, aut nullus, aut uix perpauca remaneret, quoniam semper fuit & est, & quod peius est nimis uiget, ut mali bonos insequatur, & carnales spirituales infelient. Idcirco, ut prædictum est, statuerunt ne uocarentur, aut si aliter fieri non posset, perdifficilis fieret eorum accusatio, & à quibus, ut supra dictum est, non præsumeretur, neque à proprijs sedibus, aut Ecclesijs episcopi eiicerentur.

Si episcopus expulsus, ausus fuerit ingredi ciuitatem. Cap. CLXXXIII.

Si episcopus expulsus, ausus fuerit ingredi ciuitatem è qua repulsus est, uel exire de loco in quo degere iussus est, iubemus eum in monasterio in alia prouincia consiruto tradi, ut qui sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigatur.

*Ex decre.
Fabiani
pape
Orientali.
episcopis
missis,
cap. 19.*

*Ex epist.
Bonifacij
pape, ad
episcopos
Galliæ.*

De episcopis qui se uiuentibus successores eligere desiderant. Cap. CLXXXV.

Ex cōcil. Antioche. cap. 23. 7. 1. **E**pisopo non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licet ad exitum vitæ perueniat. Quod si tale aliquid factum fuerit, irritum esse huiusmodi constitutum. Seruetur autem ius ecclesiasticum id continens oportere non aliter fieri, nisi cum synodo & iudicio episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum qui dignus extiterit promouere.

Vt episcopo uiuente nullus superordinetur. Caput CLXXXVI.

Ex cōcil. Auernē. cap. 13. **V**T nullus uiuente episcopo alius superponatur aut superordinetur episcopus, nisi fortitan in eius loco quem capitalis culpa deiecerit.

Quod non liceat episcopo successorem eligere. Cap. CLXXXVII.

Ex cōcil. Spalensi. cap. 8. Subsc. 7. 1. 1. **E**pisopum non liceat ante finem vitæ, alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem hoc usurpare tentauerit, talis constitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio & iudicio episcoporum, qui post exitum præcessoris, potestatem habent dignum eligere.

Quod nusquam canones præcipiant, ut pro agritudine episcopi, alius succedat, & si ipse pro sua molestia petierit, qualiter fieri possit. Cap. CLXXXVIII.

Ex regis. Gregorij p. 1. ad Anatolium Constantinopolitani diaconi. **S**cripsit mihi dilectio tua me reuerēdissimo fratri meo Iohanni primæ Iustinianæ episcopo, pro agritudine capitis quam patitur episcopum præcipere succedi: ne fortasse dum episcopi iura eadem ciuitas non habeat, quod absit, ab hoste depereat. Equidem nusquam canones præcipiunt, ut pro agritudine episcopi episcopus succedat: & omnino iniustum est, ut si molestia corporis irruit, honore suo priuetur agrotus. Sed suggerendum est, ut si quis in regimine agrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine Ecclesiæ ipso nõ deposito cõseruare, ut neq; Deus omnipotēs offendatur, neq; ciuitas neglecta esse inueniatur.

De Ariminesi episcopo dolore capitis laborante, & in eius loco altero subrogato. Cap. CLXXXIX.

Qualiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis, quia notū est, impediēte molestia Ariminenfis Ecclesiæ pastor ali haecten^o ac sacerdotali sit regimine destituta, dudū fraternitas uestra cognouit. Quē duo habitatorū loci illius precibus permoti sapius hortaremur, ut si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Deo reuerteretur Ecclesiam. Qui datis induciis, in hoc quadringennio expectatur. Qui dum cleri vel ciuium nõsque precibus argumentum instantius hortaremur, ut si valeret cum eis auxiliante domino remearet, datis scriptis supplicatione nos petit, ut quia ad eiusdem Ecclesiæ regimen vel susceptū officium, pro eadē qua detinetur molestia, a surgere nullatenus posset, Ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde quia cunctarum Ecclesiarum iniuncta nos sollicitudinis cura cõstrigit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus huiusq; ex sui impossibilitate renūciatione compulsus, visum nobis est eidem Ariminesi Ecclesiæ debere episcopum ordinari: & datis ex more præceptis, clerum, plebēq; eiusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitē concordie prouisione concurrant. Hortamur ergo ut fraternitas uestra eum quem vno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur, ad se faciat euocari. Quē cauta ex omnibus examinatione discutite: & si ea in eo, quæ in contextu eptatici morte multata sunt, minimè domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione eius vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina uestri, addita quoq; testificationis epistola destinate, quatenus eidem à nobis Ecclesiæ, disponente domino, consecretur antistes.

De episcopo qui per infirmitatem in hebetudinem mentis inciderit. Cap. CXC.

VT si quis episcopus in infirmitatē aut in aliquam hebetudinem sensus inciderit, aut officium oris amiserit, ea quæ episcopis operari cõueniunt, presbyterū agere non permittat, sed episcopum, qui vicinus est vocet, cui quod in Ecclesia agendum fuerit, imponat.

Ex regis. S. Gre. pape, ca. 238.

Ex cōcil. Aransi. cap. 2.

D. BVRCHARDI EPIS. VVORMAC:

De episcopo qui propter dolorem capitis sepe in amen-
tiam deuenerat Cap. CXXI.

Exregist.
cap. 233.
ad Ethe-
rium epi-
scopum.

Sabat. 7. 9. 1.

Quamuis triste nobis sit valde quod loquimur, atque
fraterna nos compassione potius urgeat quam ali-
quid de auditis definire permittat: suscepti ta-
men sollicitudo regiminis, cor nostrum instat pulsar aculeo,
magnam nos Ecclesiis curam prospicere, & antequam
earum possit utilitas deperire, quid fieri debeat Deo au-
tore disponere. Peruenit igitur ad nos quibusdam refe-
rentibus, quendam episcopum ita passionem capitis in-
currisse: ut quod mente alienata agere soleat, gemitus &
fletus audire sit. Ne ergo languente pastore, grex, quod
absit, insidiatoris laniandis dentibus exponatur, vel Ec-
clesiæ ipsius utilitates deperiant, cauta nos necesse est
prouisione tractare. Et ideo quia uiuentem episcopum ab
officio suo necessitas infirmitatis non crimen abducit,
alium loco eius nisi recusante eo, nulla sunt ratio ordina-
ri. Sed si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse da-
ta petitione non se ulterius ad hoc ministerium, subuer-
tente infirmitate, posse fateatur ad surgere, & alium loco
suo expetat ordinandum. Quo factò omnium solemniter
electione alter, qui dignus fuerit, episcopus ordinetur, sic
tamen ut quousque eundem episcopum in hoc seculo vi-
ta tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrè-
tur. Enimvero si nullo tempore ad sanæ mentis redit of-
ficio, persona fidelis ac vitæ est probabilis eligenda, quæ
ad regimen Ecclesiæ idonea possit existerè atque de ani-
marum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinæ vincu-
la restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere, &
maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui
etiam episcopo qui nunc agrotat superstes, loco eius de-
beat consecrari.

Ex decre.
Sixti pa-
pe 2. fra-
trib. per
Hispaniã
cõstitutis
missis,
cap. 7.

De restitutis episcopis per Romanum pontificem.
Cap. CXCII.

Fratres verò quos timore terreno iniuste damnastis,
scitote à nobis iuste esse restitutos. Quibus ex autori-
tate sancti Petri, apostolica autoritate, omnia quæ eis ab-
lata sunt integerrimè reddi præcipimus, si non vultis &
ves & principes vestri à collegio nostro & membris Ec-
clesiæ separari. Iusto enim iudicio Dei datur plerunque

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 38

peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur,
ut qui spiritu Dei iuantur & aguntur, hant per laborum ex-
ercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt, nullatenus eua-
dent potestatem, quia ut ait dominus, Væ illi per quem scan-
dalum venit. Et quanquam iuxta saluatoris sententiam ne-
cesse sit venire scandala, væ tamen per quem veniunt. De
occulis etiam cordis alieni temerè iudicare peccatum est,
& eum, cuius non videntur opera nisi bona, iniquum est ex
suspensione reprehendere: cum eorum quæ homini sunt in-
cognita, solus Deus iudex sit iustus inspector & verus. Vn-
de scriptum est: Incerta non iudicemus quoadusque veniat
dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & ma-
nifestabit consilia cordium. Et quamuis vera sint, non ta-
men credenda sunt, nisi quæ certis iudiciis comprobantur,
nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudicia-
rio ordine publicantur. Nullus ergo potest humano con-
demnari examine, quem Deus suo iudicio reseruat. Hæc
omnia summoperè sunt præcauenda, ne præsumptores esse
videamur.

Vi sacerdotes domini, sicut vulgus facere solet, indicare præ-
sumant, vel compellantur. Cap. CXCIII.

Sacramentum autem hætenus ab episcopis & reliquis
ordinibus exigi, nisi pro fide recta, minimè cognoui-
mus, nec spontè eos iurasse reperimus. Summoperè ergo
sanctus Iacobus apostolus prohibens sacramentum loqui-
tur dicens: Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per
coelum, neque per terram, neque per aliud quodcumque iu-
ramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non: ut sub
iudicium non decidatis.

Ex decre.
Cornelii
papæ.

De episcopo sinistro rumore asperso, per sacramentum au-
tem & purgato & absoluto. Cap. CXCIII.

HABET HOC PROPRIVM antiqui hostis
inuidia, ut quos in prauorum actuum perpetratio-
nem, Deo sibi resistente, decipere non valet, opinionones
eorum tanta ad prælens simulando dilaceret. Quoniam igitur
quædam contra laceratorale propositum de Leone fra-
tre & coepiscopo nostro sinister rumor aspererat, utrum
vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perqui-
ri, & nullam in eo de his quæ fuerant dicta culpam

Ex re. ad
Iulianum
imperat.

casioz. p.
Sabat. 2. 1. 4.

inuenimus. Sed ne quid videretur omissum nostro potuisse cordi dubium remanere, ad beati Petri sacratissimi corpus districta eius ex abundantia fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis, magna sumus exultatione gauisi, quod huiusmodi innocetia eius euidenter enituit. Pro qua gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, reuerentiam ei qualem sacerdoti decet exhibeat, nec quaedam cordibus remaneat, de his quæ iam sunt purgata, dubietas. Et ita superscriptos episcopo deuotissimè oportet in omnibus adherere, vt congruè decenterq; Deum in eius persona videamini, cuius minister est, honorare.

Ex regi. Gregorii papæ ad Andream episcop. Tarentin. cap. 179 *Correctio episcopi qui concubinam habuit. Cap. CXCV.*

TRibunal iudicis æterni securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius digna eum modo penitentia placare contendit. Habuisse te si quidem concubinam manifesta veritate comperimus, de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientia elegimus committendum. Quæ de re si in sacro ordine constitutus, eius te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculo ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huiusmodi sceleris cõscius, in eo quo es ordine calans veritatem permanere volueris. Vnde iterum adhortamur, vt si te deceptum hostis antiqui calliditate cognoscis, competenti eum dum licet penitentia superare festines: ne cum eo particeps, quod non optamus, in die iudicij deputeris. Si verò huius reatus tibi conscius non es, in eo te necesse est quo es ordine permanere. Præterea quoniam mulierẽ de matriculis contra ordinem sacerdotii cædi crudeliter, sustibus deputasti, quam licet post octo menses, exinde minimè arbitremur fuisse defunctam, tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere. In quibus ab officio tuo suspensum, si te conuenit quod fecisti. Nam valde dignum est, vt postquam te ad vitæ istius tranquillam reuerentiam laudabilium sacerdotum exempla non prouocant, saltem correctionis medicina compellat.

De episcopo per sacramenta purgato & absoluto. Cap. CXCVI.

Menam verò reuerendissimum fratrem coepiscopumq; nostrum, postquam ea quæ de eo dicta fuerant requirentes in nullo inuenimus esse culpabilem: qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant se demonstrauit alienum: reuerri illum purgatum, absolutumque permixtum: quia sicut dignum erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus: ita dignum non fuit, vt cum adiuuante innocetia diutius retineretur, vel attingere in aliquo deberemus.

Qualiter senex episcopus corripiendus sit, quomodo mali eius consiliari excommunicandi. Cap. CXCVII.

PRædicator omnipotentis domini Paulus apostolus dicit: Seniore[m] ne increpaueris. Sed hæc eius regula in eo referenda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est, Laqueus iuuenum omnes vos. Et rursum propheta dicit: Et peccator centum annorum maledictus est. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam, nisi adhuc humanitus pensarem, fixa iam maledictione feriremus. Dicitur quippe mihi est, quod dominicorum die, priusquam Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris presentiam perrexisti, post exarationem eius Missarum solennia celebraisti. Post Missarum solennia, etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quæ poena debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. Dubij autem de rãta hac peruersitate fueramus, sed filius noster Cyriacus abbas à nobis requisitus, dum esset choralis, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur aliquando respicere senex, atque à tanta leuitate morum & operum peruersitate compescere. Quanto morti efficeris, tanto fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem poena sententiæ in te fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Eos verò quorum consiliis hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus, ita vt

Ex re. ad Brunibildã regi. nam. Frãcorum, cap. 132. Sabot. 2. 14

Ex regi. cap. 37.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus e-
uenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps au-
tem ab eorum consiliis cautus existeret, te quoque sollicitè cu-
stodi: ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister
in bono esse debuisti, nec simplicitati tuae, nec vltius se-
nectuti parcamus.

De purgatione Leonis pape.
Cap. CXCIII.

*Turamen-
tum Le-
onis pape.*
Auditum fratres charissimi, & diuulgatum est per mu-
ta loca, qualiter homines mali aduersum me insurre-
xerunt, & dilatare voluerunt, & miserunt super me gra-
uia crimina. Propter quam causam iste clementissimus ac
serenissimus dominus rex Carolus vnà cum sacerdotibus
& optimatibus suis, istam peruenit ad urbem. Quamob-
rem ego Leo pontifex sanctæ Romanæ Ecclesiæ à nemine
iudicatus, neque coactus, sed spontanea mea voluntate puri-
fico me in conspectu vestro coram Deo & angelis eius, qui
conscientiam meam nouit, & beato Petro principe apo-
stolorum in cuius conspectu consistimus, quia istas crimi-
nosas & sceleratas res quas illi mihi obiiciunt, nec perpe-
traui, nec perpetrari iussi. Testis mihi est Deus, in cuius iu-
diciu venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus:
& hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea
voluntate facio, non quasi in canonibus inuentum sit, aut
quasi ego hanc consuetudinem aut decretum in sancta Ec-
clesia successoribus meis, nec non & fratribus, & coepisco-
pis nostris imponam: sed vt melius à vobis abscindatis re-
belles cogitationes.

Si quis ex ecclesiastico ordine damnatus fuerit à sy-
nodo, & ausus fuerit de sacro ministerio ali-
quid contingere. Cap. CXCIX.

*Ex cõcil.
Antio-
cheno,
cap. 4.*
Si quis episcopus damnatus à synodo vel presbyter, aut
diaconus à suo episcopo, ausi fuerint aliquid de ministe-
rio sacro contingere, siue episcopus iuxta præcedentem
consuetudinem, siue presbyter aut diaconus, nullo modo
liceat ei nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum
habere satisfactionis: Sed & communicantes ei omnes
abici de Ecclesia, & maximè, si posteaquam didicerint

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 46
aduersum memoratos prolatam fuisse sententiam eisdem
communicare tentauerint.

Si aliquis ex ecclesiastico ordine excommunicatus fue-
rit, & communicare presumpserit, se ipsum
damnat. Cap. CC. Sabet. 11. q. 3. p. 11. d. 40

Item placuit vniuerso concilio, vt qui excommunica-
tus fuerit pro suo neglectu, siue episcopus, siue quilibet
clericus, & tempore excommunicationis suæ ante au-
dientiam communionem presumpserit, ipse in se damna-
tionis iudicetur protulisse sententiam. *Ex cõcil.
Africa.
cap. 29.*

De ordinatis, si aliquis illorum percussor extiterit.
Caput CCI.

His, à quibus domini sacramenta tractantur, iudiciu
sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talis
excessus prohibendus est, nec in discretè præsumptionis
motibus agitati, aut quòd morte plectendum est, sen-
tentia propria iudicare presumant, aut truncationes qui-
buslibet personis aut per se inferant, aut inferendas præ-
cipiant. Quòd si quisquam horum immemor præceptorum,
aut in Ecclesiæ suæ familiis, aut in quibuslibet personis tale
aliquid perpetraverit, & concessi ordinis honore priue-
tur, & loco sub perpetuæ damnationis religetur ergastulo.
Cui tamen communio exeunti de hac vita nõ neganda est,
propter domini misericordiam. *Ex cõcil.
Mogunt.
cap. 6.*

De episcopis sua manu cadentibus. Cap. CCII. Sabet. plenius. 3. d. 41.

Non liceat episcopo manibus suis aliquè cadere. Hoc
enim alienum à sacerdote esse debet. *Ex decr.
Bonifacii
pape.*
De episcopo qui seipsum, & sibi commissos corrigere
neglexerit. Cap. CCIII.

Qui nec regiminis in se rationem habuit, nec sua de-
licta deteruit, nec crimen filiorum correxit, canis
impudicus magis dicendus est, quàm episcopus. *Gre. dic.
c. 1. nemo quippe
33. 17.*
De eadem re. Cap. CCIII.

Vtilissima per cinerem humidum fluens lauat & non
lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem a-
nimas credentium lauat à sorde peccatorum. *Ex dictis
Hieron.*

De malo pastore quem suæ oues fugiunt. Cap. CCV.
Ex dictis Auguſt. **S**icut fugiunt oues vocem pastoris quem non cognoscunt, & deserta petunt, ita mali pastoris ouilia.

De illo qui nobilitatem Dei à se eiecit. Cap. CCVI.

Gregori. dicit. **A**dam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est, hoc est, qui nobilitatem Dei à se eiecit, nobilitate loci priuetur.

Quòd non sint omnes filij sanctorum, qui tenent loca sanctorum. Cap. CCVII.

Hierony. dicit. **N**on facile est stare in loco Petri & Pauli, & tenere cathedram regnantium cum Christo: quia hinc dicitur, non sanctorum filij iunt qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

Quòd nullus ex genere nec ex loco gloriari debeat. Cap. CCVIII.

Gregori. dicit. **N**os qui præsumus non ex locorum nec generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus, nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

De sacerdotibus qui ouibus suis mala exempla præbent. Cap. CCIX.

Ex dictis Auguſt. **N**emo quippe amplius in Ecclesia nocet, quam qui peruerſe agens, nomen vel ordinem sanctitatis & sacerdotis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, cui pro reuerentia ordinis peccator honoratur.

Vt tantum curam rerum ecclesiasticarum episcopus habeat. Cap. CCX.

Ca. apost. 39. **O**mnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo contemp ante dispense, nec ei liceat ex his aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis quæ Dei sunt condonare. Quòd si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministrat: ne eorum occasione Ecclesiæ negocia depreudentur.

De vsu pallij ne à metropolitanis præsumptiuè utatur. Cap. CCXI.

Ex decre. Honor. papa. cap. 3. **Q**vicunque sanè metropolitanorum per plateas, vel in litanis uti pallio præsumpserit, & non tantum in præcipuis festiuitatibus, & ab apostolica sede iudicis temporibus, ad Missarum solummodo solennia,

careat illo honore: & prout beatus papa Gregorius ad Ioannem Panornium episcopum, & Marinianum scribit Rauennatem episcopum, quia graue iugum atque vinculum certuicis non pro ecclesiastica, sed pro quadam seculari dignitate defendit, permitta, qua abutitur, dignitate careat: quoniam iure priuilegium meretur amittere, qui audacter vsurpat illicita.

Quòd episcopus res suæ Ecclesiæ, nisi cum suo priuilegio commutet, testamento legare non possit. Cap. CCXII.

Si quis episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici iuris proprietate legauerit, aliter non valebit, nisi tantum de iuris proprii facultatibus suppleuerit.

De episcopo qui res suæ Ecclesiæ parentibus suis indiscretè tribuit. Cap. CCXIII.

VT episcopi in rebus Ecclesiæ circa propinquos suos exponendis reprehensionem caueant, & vt discretionis modum teneant.

De eadem re. Cap. CCXIII.

Quoniam multi episcoporum amore propinquorum suorum de rebus sibi comendatis, suo aut quolibet amicorum nomine prædia & mæcipia emunt, & vt in propinquorum suorum ius cedant, statuunt, & ob hoc iura ecclesiastica conuelluntur, & ministeriū sacerdotale fuscatur, imò à subditis detrahitur, & contemnitur: placuit omnibus, vt deinceps auaritia hoc genus caueatur. Fixumq; ab hinc & perpetuo mansurū esse decreuimus, vt episcopus res sui iuris, quas aut ante episcopatu, aut certe in episcopatu hæreditaria successione acquisiuit, secundū auctoritatem canonicā quicquid vult, faciat & cui vult, cõterat. Postquam autè episcopus factus est, quascunq; res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione cõparauerit, decreuimus, vt non propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ cui præest, iura deueniant.

Ne episcopus de rebus viduarum Ecclesiæ quicquam alienare præsumat. Cap. CCXV.

Si quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate cõpulsus, in suo clero aut vbi fortè nõ est presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere: res ipsas Ecclesiæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditis, & tanquam furti aut latrocinij

reus suo priuetur honore.

De illis qui ad sacerdotum exequias venire contemnunt. Cap. CCXVI.

Ex cõcil. Tolosa no. 8. ca. 3.

EA quæ competunt honestati, contingit sæpe quorundam desidia non impleri. Proinde, quia notum est, quæ dignitas in exequiis morientis episcopi ex canonibus cõseruetur, traditione moris antiqui hoc tantum adiiicimus, vt si quis sacerdotum secundum statuta Valentini concilii ad humanda defuncti episcopi membra venire cõmonitus, pigra voluntate distulerit, appellatibus clericis obuentis episcopi apud synodum, siue apud metropolitanum episcopum tempore anni vnus, nec faciendi Missam, nec communicandi habeat omnino licentiam. Presbyteri autem siue cæteri clerici, quibus maior honoris locus apud eandem Ecclesiam fuerit, cuius sacerdos obierit, si omni sollicitudine pro exequiis iam mortui, aut continuò antistitis morituri, ad commonendum vicinum episcopum tardè inueniantur, aut per quamcũque molestiam animi id negligere comprobetur, totius anni spatio ad pœnitentiam in monasteriis deputentur.

Vt quicquid episcopo relinquitur, id emissum in facultates Ecclesie computetur. Cap. CCXVII.

Ex cõcil. Agathensi

Sabat. 12. 9. 2.

Pontifices verò, quibus in summo sacerdotio cõstitutis ab extraneis, duntaxat donatur aliquid, vel cum Ecclesia aut sequestratum dimittitur aut donatur: quia hæc ille qui donat pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum, sed quasi id emissum in facultates Ecclesie cõputetur: quia iustum est, vt sicut sacerdos habet quod Ecclesie dimissum est, ita & Ecclesia habeat, quod relinquitur à sacerdote.

Vt nullus Episcopus, nisi cum consilio cæterorum episcoporum & principis in hostem ire debeat.

Cap. CCXVIII.

Cap. Caroli imperatoris de Episcopis Aquisgrami col. Lucetii

Carolus gratia Dei rex, regniq̃ Francorum rector, & deuotus sanctæ Ecclesie defensor, atque adiutor in omnibus apostolicæ sedis hortatu omnium fidelium nostrorum, & maximè episcoporum, ac reliquorum sacerdotum consultu, seruis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum, & in hostem per-

re omnino prohibemus, nisi illis tantummodo, qui propter diuinum ministerium, Missarum scilicet solennia adimplenda, & sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi, id est, vnus vel duos episcopos cum capellanis presbyteris. Et vnus quisq; princeps vnus presbyterum secum habeat, qui peccata confitentibus iudicare, & indicare pœnitentiam possit.

De eadem re.

Cap. CCXIX.

Secunda vice propter ampliorem obseruantiam apostolica *Cap. eius dem.* auctoritate & multorum episcoporum admonitione instructi, sanctorum quoque canonum regulis edocti, consulti videlicet omnium nobilium nostrorum nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus vt nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum episcopi, electione cæterorum propter benedictionem, prædicationem populique reconciliationem, & cum illis electi sacerdotes, qui bene sciant populis pœnitentiam dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratiq̃ olei cum sacris precibus vnctione impendere, & hoc maximè prauidere, ne sine viatico quis de seculo recedat.

De eo si quis ab apostolico falsam detulerit epistolam. Cap. CCXX.

Sabat. 19. dist. ubi dicitur Carolum inuicisse concilio

In memoriam beati Petri apostoli honoremus sanctam Romanam & apostolicam sedem: vt quæ nobis sacrosanctæ mater est dignitatis, esse debet magistra ecclesiasticæ rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas, vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum conferamus, & pia deuotione toleremus. Si vero, quod non decet, quilibet siue sit presbyter, siue diaconus aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando redarguatur falsam ab apostolico detulisse epistolam, vel aliud quid quod inde non conuenit, falsa fide, & nõ integra circa apostolicum humilitate penes episcopum sit potestas, vtrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, vsquequo per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos apostolicam interpeller sublimitatem, vt potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, vt & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De accusatis episcopis. Cap. CCXXI.

Ex decre. Felicitas pa. p. ca. 4. lib. 1. 2. **S**I primates accusatores episcoporum, cum eis pacifica-
re familiariter minimè potuerint, tunc tempore legi-
timo eos ad synodum canonicè conuocatam, nò infra an-
gusta tēpora canonicè conuocent, & prius eis per scripta
significent quod eis opponitur, vt ad responsionem præ-
parati adueniant. Nam si aut vi, aut timore eiecti, aut suis
rebus expoliati fuerint, nec canonicè vocari ad synodum
possunt, nec respondere amulis debent antequam cano-
nicè restituantur, & sua omnia eis legaliter reddantur.

Quòd non ita in ecclesiasticis agendum sit negociis si-
cut in secularibus. Cap. CCXXII.

Ex decre. eiusdem. cap. 16. **N**on enim in ecclesiasticis agendum est negociis, si-
cut in secularibus. Priusquàm legibus vocatus venerit,
vt quum in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante
peractā causam recedere. In ecclesiasticis verò causa dicta
recedere licet, si necesse fuerit, aut si se pregrauari viderit.

Quòd nulli papa viuente alium eligere liceat.
Cap. CCXXIII.

Ex decre. Symma-
chi papæ. cap. 3. **S**i quis presbyter aut diaconus, aut clericus papa in colu-
mi, & eo inconsulto subscriptionem pro Romano pon-
tificatu cōmendare, aut pitacio promittere, aut sacramen-
tum præbere tentauerit, aut aliquod suffragium polliceri,
vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare,
atq; discernere, loci sui dignitate & cōmunionem priuetur.

De sessione episcopi. Cap. CCXXIII.

Ex cōcil. Cartha-
gi. **I**n Ecclesia in consensu presbyterorum, episcopus subli-
rior scdeat.

Item de ordinatione episcopi. Cap. CCXXV.

Ex dictis Theoda-
ri archi-
episcopi. **I**n ordinatione episcopi, ipse qui ordinat Missam cele-
brare debet, & qui ordinatur similiter.

Que sacerdotes Dei declinare debeant. Cap. CCXXVI.

Ex cōcil. Turonē.
cap. 1. **Q**uæcunque ad aurium, & ad oculorum pertinent il-
lecebras, vnde vigor animi emolliri posse credatur,
vt de aliquibus generibus musicorū, aliisque nō-

DE PRIM. ECCLE. DECR. LIB. I. 45

nullis rebus, omnes dei sacerdotes se abstinere debēt: quia
per aurium, oculorumque illecebras vitiorum turba ad a-
nimū ingredi solet, histriōnū quoque turpium & obscœ-
norū insolentias iocorum, ipsi animo effugere, cæterif-
que sacerdotibus effugienda predicare debent.

De hereditate episcopi, cæterorumque ecclesiasticorum.
Cap. CCXXVII.

Ex cōcil. apud Al-
theim ha-
bita, cap. 37. cui
interfuit
rex Con-
radus. **S**ED & hoc ibidem inuentū est de episcopis, presbyte-
ris & clericis, si hæreditatē à domino rege, vel ab alio
principe, vel amico suo, seu per hæreditariam sortem sibi
deuenerit, vel acquisierunt, donare eis liceat hanc cui vo-
luerint, dum viuunt pro remedio animæ, ad Ecclesiā quā
cunq; elegerint, vel cōsanguineis suis vel amicis. Sin au-
tem antea obierint, quàm firmiter perfecerint: altari cui
seruiunt omnia perpetuò sanctificentur, & in ius tradan-
tur. Similiter de presbyteris statutum est. Hildibertus Mo-
guntinensis archiepiscopus subscripsit. Robertus Treue-
rensis archiepiscopus subscripsit. Vnni Hameburgēsis ar-
chiepiscopus subscripsit. Adaluuardus Fardinēsis episco-
pus subscripsit. Richuynus Argentinēsis episcopus sub-
scripsit. Notingus Constantiensis episcopus subscripsit.
Vneuanus Padarbrunnensis episcopus subscripsit. Vd il-
ricus Augustensis episcopus subscripsit. Bernhardus Halu-
uartanensis episcopus subscripsit. Rumaldus Minugarde-
nouardensis episcopus subscripsit. Eberis Mindunēsis e-
piscopus subscripsit. Necnon & abbates cum cæteris sacri
ordinis viris subscripserunt.

Ne episcopi propter suam quietem plebem sibi cōmissam
negligere presumant. Cap. CCXXVIII.

Ex cōcil. apud far-
dardum,
presente
Carolo re-
ge, cap. 5.
Prouidendum est, ne episcopi propter suam quietē ad
remotiora loca secedentes, & suum ministerium ne-
gligentes, proprias deferant ciuitates: sed aut parochias
suas cum officii efficacia circumeant, aut cum religione in
suis ciuitatibus canonicè cum filiis suis degant. Presbyte-
ros etiam sibi commissos, doctrina, castitate, & sobrietate,
atque hospitalitate secundum suum ministerium ornari ge-
compellant.

*De episcopis qui non visitatis parochijs precium
seruitutis requirunt. Cap. CCXXIX.*

Ex cōcil. Triburys **D**ELATA est coram sancta synodo querimonia ple-
habito uē bium, eò quòd sint quidā epif. opi nolentes ad præ-
pore Ar dicandū, vel ad confirmandum suas per annum parochias
nolphi re circumire: qui tamen exigant, vt mansiones quibus in pro-
gis, ca 26 fectione vti debuerant, alio precio redimant, qui parare
debeant. Que duplex infamia, & negligentia, & auaritia
sancta synodo horrore fuit magno: & statuerunt, ne quis
vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt sollicitiores
sint episcopi de suis gregibus visitandis.

Ex cōcil. apud Althabito *De purgatione episcoporum. Cap. CCXXX.*

STATUIMUS propter Dei dilectionem, & proximi, & fide-
lium honorem catholicorū, & præcipue ob multitudi-
nem, scandala eruenda, & funditus extirpanda, & pertur-
bationes que nouiter exorta sunt, & oriuntur. necno vt
omnes sciāt nos episcopos, tales Dei misericordia nequa-
quam esse quales dicimur, exemplum sancti Leonis papæ,
qui supra quatuor Euangelia iurans, coram popul. se pur-
gauit, sequi & imitari, salua tamen autoritate canonica.

*De eo qui ex monacho factus fuerit Episcopus.
Cap. CCXXXI.*

Ex eodē cōcil. præ sente re- do, ca. 36 **S**TATUTUM & rationabiliter secundum sanctos patres à
synodo est firmatum, vt monachus quem canonica ele-
ctio à iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sa-
cra ordinatio de monacho episcopum facit, vel ut legiti-
mus hæres paternam sibi hereditatem postea iure vendi-
candi potestatem habeat. Sed quicquid acquisierat, vel ha-
bere visus fuerat, monasterio relinquat, & abbatis sui, qui
fuerat secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Post-
quam enim episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sancti
ficatur & titularur. secundum sacros canones quod acqui-
rere poterit, restituat.

*De illo qui de aliqua hæresi infamatur, quòd in sacro
conuentu formulam istius professionis recita-
re debeat. Cap. CCXXXII.*

Ex epist. Cyril. ad Ioannem Antioch. **E**GO N. hac scriptura quam manu mea perscripsi,
profiteor sequens sanctum iudicium patrum Nicænæ

synodi trecentorum decem & octo, vel Chalcedonenſis
synodi vniuersale concilium, cuius definitionem sedes a-
postolica confirmauit: Quòd etiam beatissimi papæ Leo-
nis epistola ad sanctæ memoriæ Flavianum Constantinopoli-
tanæ vrbs episcopum nostrum data prædicatione lu-
cidissimæ veritatis exposuit. Confiteor vnum eundemq;
dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum Dei pa-
tris perfectum: eundem in deitate perfectum, eundem in
humanitate Deum verè, & hominè verè. Ipsum eundemq;
ex anima rationali & carne consubstantialè patri secun-
dum deitatem, consubstantialè nobis eundem secundum
humanitatem, in omnibus simile nobis absque peccato:
ante secula quidem de patre genitū secundum deitatem:
in nouissimis verò diebus eundè propter nos, & propter
nostram salutem de virgine Maria, quæ eundè Deum pe-
perit secundū humanitatem, vnum eundemq; Christum
filium Dei dominum vnigenitum in duabus naturis, in-
còfusse, incòuertibiliter, indiuiduè, & inseparabiliter co-
gnitū, nequaquam naturarum differentia sublata propter
vnitionem, sed potius salua manente proprietate vtriusq;
naturæ, in vnâ non in duas concurrisse personas. Sed vnū
eundemq; filium vnigenitum Deum, verum dominum
Iesum Christum, sicut olim propheta de eo, vel ipse nos
Christus per semetipsum dominus erudiuit. Qui autem
ita non sentiunt, cum Nestorio & Eutyche, vel eorum se-
cutoribus æterno anathemate dignos esse pronuncio.

De damnatis episcopis, & post reconciliatis.

Cap. CCXXXIII.

IOANNES Chrysoſtomus à duabus synodis orthodoxo-
rum episcoporum fuit diiudicatus, sed iterum fuit re-
stitutus. Marcellus episcopus Anciræ Galatiæ depositus
fuit, sed postmodum proprium recepit episcopatum. As-
clepius diiudicatus à synodo, Ecclesiam suam postea rece-
pit. Lucianus episcopus Adrianopolites damnatus à pa-
pa Iulio, recepit Ecclesiam sui episcopatus. Cyrillus Hie-
rosolymitanus episcopus depositus fuit, postea recon-
ciliatus est Ecclesiæ suæ. Simili modo & Polychronium
eiusdem Ecclesiæ Hierosolymitanæ pōtificem Xistus pa-
pa damnauit, & iterum ipse eum reconciliauit. In o-
centius papa Fotinum damnauit episcopum, sed ipse

postea eum in propriū restituit locum Ecclesiæ suæ. Misenus episcopū à Felice papa damnatū, Gelasius papa successor illi? & cōmunicauit, & Ecclesiā suā restituit. Leontius dum esset presbyter depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha exiit. Gregorius verò quartus papa Theodosiū, quē Eugenius eius antecessor presbyteriij honore priuauerat, sanctæ Ecclesiæ Signinæ cōsecrauit episcopum. Ybas nāq; episcopus diiudicatus fuit, sed sancta synodus canonicē suā illi restituit Ecclesiam. Rothadum verò episcopum sanctæ Suesonienſis Ecclesiæ à synodo cui Carolus interfuit rex condemnatum, & Sostrenum Placentinum episcopum meritō reprobatum, Nicolaus papa ambos reconciliauit.

De episcoporum transmutatione.

Quia verò episcoporum plurimi ex aliis ciuitatibus ad alias propter necessitatē seu utilitatē tēporū sunt migrati & transmutati, quorum nomina hæc sunt: Perigenes in Petris est ordinatus episcopus, sed quoniam ciues eius ciuitatis eū suscipere noluerūt, Romana ciuitatis episcopus iussit eū in thronizari in Corintho metropoli, defuncto eius episcopo, eiq; donec vixit Ecclesiæ præfuit Dositheus Seleuciæ episcopū, Alexander Antiochenus episcopus in Tharsum Siliciæ trāsmutauit. Reuerētius ab Argis phœnicia in Tyrū trāsmigratus est. Ioānes de Gordoliniā mutatus est in Proconixum, & ei præfedit Ecclesiæ. Palladius ab Helinopoli mutatus est in Asponā. Alexander ab alia Helinopoli, in Andrinopolim mutatus est. Gregorius Nazāzenus prius ciuitatis Capadociæ fuit episcopus quæ Sasima dicitur, deinde à beato Basilio & aliorum episcoporum cōsensu in Anzianco cōstitutus est. Meletius prius Sebastiæ Ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ præsul est constitutus. Theutēbius ab Apamia Asiæ transferretur in Eudoxiopolim, quæ dudum Salambria vocabatur. Polycarpus de vrbe ante Pristena Nisiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Hierophilus de Trapezepoli Frisiæ, trāsmigratus est in Platinopolim Thraciæ. Optimus ab Agardamia Frigiæ, in Antiochiā Pisiæ trāsmigratus est. Siluanus à Philippopoli Thraciæ mutatus est in Troadā.

FINIS LIBRI PRIMI.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Secundi.

	E ordinationibus presbyterorum & reliquorum ordinum.	Cap. i.
D	Quæ presbyteri necessaria discere, & scire debeant.	ii.
	De eadem re.	iii.
	Quod ordinationes fieri non debeant nisi in loco certo & religioso.	iiii.
	Quod Abraham primus sit appellatus presbyter, & quare presbyteri nominentur.	v.
	Quod nullus ex ecclesiastico ordine absolute debeat ordinari.	vi.
	Quod sub aspectu audientium ordinationes celebrari non debeant.	vii.
	Quod turbis electionem promouendorum facere non liceat.	viii.
	Quod episcopum vel presbyterum ante triginta annos ordinare non liceat.	ix.
	De presbyteris qui ante triginta annos ordinantur.	x.
	Quod ante XXV. annos diaconi non sint ordinandi.	xi.
	Quod in veteri lege præcipiatur vt ante XXV. annos leuita in tabernaculo non seruirent.	xii.
	De presbyteris qui sine examine sunt prouecti.	xiii.
	De eo qui sibi volens aliquod membrū truncauerit.	xiiii.
	De clericis qui à medicorū incisione claudi efficiuntur.	xv.
	De illis qui inuident fratrum prouectionibus.	xvi.
	Vt seditioſarij non ordinentur.	xvii.
	Quod illiteratus, & aliquo membro imminutus prouecti non debeat.	xviii.
	De filiis concubinarum	xix.
	Vt demonibus & milibusq; passionibus irretiti, sacra tractare non debeant.	xx.

Vt de seruu conditione nisi prius à dominis propriis libertatem habeant, nulli ordinentur.	xxi.
De eadem re.	xxii.
De bonis illorum qui à dominis propriis libertate donantur.	xxiii.
Vt seruus nesciente domino suo ordinari non debeat.	xxiiii.
De his qui libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibi obsequium retentent.	xxv.
De seruis ordinandis secundum ecclesiastica mandata, quoniam ingenui fieri debeant.	xxvi.
De eadem re.	xxvii.
De eadem re.	xxviii.
De eadem re.	xxix.
Exemplar libertatis de proprio seruo.	xxx.
De seruorum ordinatione.	xxxi.
De Ecclesiarum seruis.	xxxii.
Vt pœnitentes & digami non promoueantur.	xxxiii.
Energumeni non solum non adsumendi sunt ad clerum, sed inuenti ab officio remouendi.	xxxiiii.
Vt nullus ex pœnitentibus ordinetur.	xxxv.
De actoribus & procuratoribus si ordinari debeant.	xxxvi.
Vt de pœnitentibus nullus admittatur ad clerum.	xxxvii.
Laicus si secundò vxorè duxerit, clericus non fiat.	xxxviii.
Vt nullus episcopus alterius parochianum retinere præsumat.	xxxix.
Vt ab alieno episcopo ordinatus in clero nõ maneat.	xl.
De quodam episcopo qui alterius episcopi clericum eo nolente ordinauerat.	xli.
Vt nemo clericum alienum suscipiat, sine voluntate episcopi sui.	xlii.
Vt nullus episcopus alienum clericum sine literis sui episcopi suscipiat.	xliiii.
De presbyteris & diaconibus qui sine literis episcopi sui ambulant.	xliiiii.
De eadem re.	xlv.
Vt quisq; ordinat* literas ab ordinatore suo accipiat.	xlvi.
Vt ordinatus quisque in illis locis permaneat ad quæ ordinatus est.	xlvii.
De presbytero qui confessus fuerit quòd ante ordina-	

tionem peccauerit.	xlviiii.
De eadem re.	xlfix.
Vt nullus presbyter absque sacerdotalibus vestimentis Missam celebret.	l.
Vt clericus inter tentationes ab officio non declinet.	li.
Vt omnis presbyter in sua Ecclesia singulis dominicis diebus aquam benedicat.	lii.
Item de aqua benedicenda.	liiii.
Vt Missæ peculiare in diebus solennibus non fiant.	liiii.
De ministerio presbyterorũ, vel quid eis commissum sit.	lv.
Vt singuli presbyteri singulos habeant clericos	lvi.
Quòd presbyterorum fides primùm discutienda sit.	lvii.
De eadem re.	lviii.
Quòd in primis prædicandum sit qualiter credere debeant	lix.
De eadem re.	lx.
De eadem re.	lxi.
Vt omnis presbyter parochianis suis Symbolum & Orationem dominicam insinuet.	lxii.
De eadem re.	lxiii.
De dilectione Dei & proximi.	lxiiii.
De criminibus quibus homines cum diabolo deputantur.	lxv.
Vt de auditorio nullus egrediatur sacerdote verbum faciente.	lxvi.
De eadem re.	lxvii.
De eadem re.	lxviii.
De precibus post allocutionem.	lxix.
Vt omnis presbyter in diebus festis populum admo- neat quas pœces ad Deum fundere debeat.	lxx.
Vt presbyteri plebes admoneant vt bubulcos & porcarios in principalibus festis ad Missam venire permit- rant.	lxxi.
De admonitione presbyterorum.	lxxii.
Quomodo vnusquisque orare debeat.	lxxiii.
De filiis quomodo parentibus obedire debeant.	lxxiiii.
De illis qui principales festiuitates in villis celebrant.	lxxv.
De eadem re.	lxxvi.
Vt presbyteri plebibus annuncient qui dies sint feriandi per annum.	lxxvii.

INDEX

Vt presbyteri cum festiuitates annunciat, vigiliarum non obliuiscantur.	lxxviii.
Vt ad salutationes sacerdotales, ad Missam omnes deuotè respondeant.	lxxix.
Vt nullus ordinatus per sancta discurrat, Ecclesia sua cura derelicta.	lxxx.
De dominica die qualiter sit veneranda.	lxxxi.
Item de die dominica.	lxxxii.
De eadem re.	lxxxiii.
De eadem re.	lxxxiiii.
De eadem re.	lxxxv.
De eadem re.	lxxxvi.
Vt nullus in dominicis diebus genua flectat.	lxxxvii.
Vt presbyteri priuatim fidelibus desiderantibus benedicant, & vt ois presbyter per familias, per agros, per priuatas domos habeat facultatè benedictiones aperire.	lxxxix.
Vt presbyteri benedictione episcopalem super plebem facere non debeant.	xc.
Vt nullus presbyter alterius plebesanum eo nolente recipiat.	xci.
De alterius presbyteri plebesano.	xcii.
De ordinatis & reliquis fidelibus quod sine licentia sui episcopi nil agere debeant.	xciii.
De eadem re.	xciiii.
De eadem re.	xcv.
Quod non liceat clericu in duarum ciuitatum simul conscribi Ecclesiis.	xcvi.
De ordinatis ne de ciuitate in ciuitate contra ius canonum transferantur.	xcvii.
De eadem re.	xcviii.
Ne presbyteri causa legationis per diuersa mittantur loca, cura animarum relicta.	xcix.
Quod presbyteri assidue legere debeant.	c.
Vt presbyteri sine horariis non vadant.	ci.
Vt clericus officio honesto victum quaerat.	cii.
De eadem re.	ciii.
De presbyteris, matutinali officio expleto quid agere debeant.	ciiii.
De eadem re.	cv.
Quod magnum periculū sit aliquem fieri iudicem vitæ a-	

CAPITVLORVM

47

lienæ, qui nescit suam temperare.	cvi.
Vt presbyteri iuxta Ecclesiam illorum hospitentur.	cvii.
De presbytero si vxorem acceperit, deponatur.	cviii.
De eadem re.	cix.
De eadem re.	cx.
De eadem re.	cxii.
De eadem re.	cxiii.
Vt ancillæ à cellario presbyterorum remoueantur.	cxiiii.
Quod diaconi sicut episcopus & presbyter cessare debeant ab opere coniugali.	cxv.
De eadem re.	cxvi.
De eadem re.	cxvii.
De incontinentibus.	cxviii.
De ordinatis si capti fuerint in fornicatione, periurio aut furto.	cxix.
De ordinatis si vsuras exercuerint.	cxx.
De eadem re.	cxxi.
De eadem re.	cxxii.
De eadem re.	cxxiii.
De eadem re.	cxxiiii.
Item de vsurariis.	cxxv.
Quid sit vsura.	cxxvi.
De eadem re.	cxxvii.
De eadem re.	cxxviii.
Vt nullus ex ecclesiastico ordine edendi vel bibendi causa tabernas ingrediatur.	cxxix.
Vt nullus ex sacro ordine cibi vel potus causa tabernas ingrediatur.	cxxx.
De eadem re.	cxxxi.
Vt illi quibus vxores ducendi licitum non est, aliorum nuptias deuitent.	cxxxii.
Quod non oportet in bigami nuptiis prandere presbyterum.	cxxxiii.
De eadem re.	cxxxiiii.
De eadem re.	cxxxv.
Vt nullus clericus in alia ciuitate suscipiatur sine comendatiis epistolis.	cxxxvi.
De eadem re.	cxxxvii.
De clericis fugitiuis, ne ab aliis recipiantur.	cxxxviii.

Vt peregrini clerici sine literis sui episcopi non recipiantur. cxxxix.
 Vt clerici in aliena ciuitate non maneat, nisi episcopus loci mores eorum prouideat. cxl.
 De clericis & monachis qui sine literis episcopi sui uagantur. cxli.
 De eadem re. cxlii.
 Vt pauperibus & indigentibus auxilio cum proficiantur, pacificis literis sit subueniendum. cxliiii.
 Vt illi clerici qui in alias prouincias suos sequuntur seniores, sine formata ministrare non permittantur. cxliiiii.
 Quod clerico non liceat alienas possessiones conducere aut secularibus se negociis immiscere. cxlv.
 Vt nullus laicus presbyterum suum villicationi implicare praesumat. cxlvi.
 De illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt, & aliis sibi non concessis implicantur negociis, uitiisque non admittendis. cxlvii.
 Nulli clericorum ne subdiacono quidem connubium carnale conceditur. cxlviii.
 De principibus qui solent suos sacerdotes iudicandis ministris deputare. cxlix.
 De illis qui Deo seruire disponunt, ut ad ministracionem domorum non accedant. cl.
 Item si liceat aliquem ex clero conductorem priuatorum fieri. cli.
 Vt si quilibet ordinatus infra muros ciuitatis manens, & ad sacrificium quotidianum non uenerit, clericus non habeatur. clii.
 De eadem re. cliii.
 Quod omnes sacerdotes domini oporteat doceri, ut ceteros instruant & sibi proficiant. cliiiii.
 Vt singuli presbyteri singulis annis suo episcopo de ministerio suo rationem reddant. clv.
 Vt omnis presbyter sibi subditos fidem discere constringat. clvi.
 Qualem professionem presbyteros aut diaconos suo episcopo oporteat facere, quando per parochias constituantur. clvii.
 Nulli monacho non sacerdoti, vel laico quantumlibet eru-

dito praedicare permittitur. clviii.
 Vt parochiarum clerici, ab episcopis suis canones discant. clix.
 Quod nulli sacerdotum canones liceat ignorare. clx.
 De presbyteris parochialibus cum conuenerint, ut se inebriare non audeant. clxi.
 De eadem re. clxii.
 De eadem re. clxiii.
 De eadem re. clxiiii.
 Ne clerici necnon uiri religiosi, ante horam tertiam conuiuia inean. clxv.
 De presbyteris ut hospitales sint. clxvi.
 De eadem re. clxvii.
 Vt presbyteri plebes suas ut hospitales sint admoneant. clxviii.
 Vt cibus sacerdotum semper lectio diuina misceatur. clxix.
 De clericis intemperatè uiuentibus. clxx.
 De clericis scurrilibus. clxxi.
 De eadem re. clxxii.
 Vt clericus fidei iussor non sit. clxxiii.
 Vt clericus barbam non nutriat. clxxiiii.
 De clericis per creaturam iurantibus. clxxv.
 De clericis qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenduntur. clxxvi.
 De ordinatis qui solent contra ecclesiastica mandata auri- bus principis molestiam inferre. clxxvii.
 De illis qui episcopis suis ne eos ad ampliorè honorem in Ecclesia sua promoueant contradicunt. clxxviii.
 De presbytero certo crimine deposito, si de ministerio sibi interdicto aliquid agere praesumpserit. clxxix.
 De presbytero vel diacono damnato, qui imperatoris auribus molestus extiterit. clxxx.
 De presbytero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit. clxxxi.
 De eadem re. clxxxii.
 Si clericus aduersus clericum habet negocium, ut ad secularia non recurrat iudicia. clxxxiii.
 De presbyteris qui à plebibus infamabuntur, quomodo purgari debeant. clxxxiiii.

Si aliquis ex ordinatis ab episcopo suo damnatus fuerit, vt non debeat ab aliquo defendari.	clxxxv.
De presbytero à populo accusato.	clxxxvi.
De clericis conuictis & confelsis, si intra annum causam suam purgare contempserint, nulla vox eorum post audiatur.	clxxxvii.
Vt nullus ex ordinatis laico iurare præsumat.	clxxxviii.
Si presbyter aut diaconus in fornicatione, aut periuurio, aut furto captus fuerit, ab officio suspendatur.	clxxxix.
De ordinatis si aliquis illorum percussor extiterit.	cxc.
De presbyteris, qui propter suam negligentiam degradantur.	cxci.
De ordinatis si iniuste degradati fuerint.	cxcii.
De ordinatis qui episcopi propriū contemnunt.	cxciij.
Si presbyter contra suū episcopum inflatus scisma fecerit, vt anathematizetur.	cxciij.
De illis qui aliquem ex ordinatis falso crimine appetierint.	cxcv.
Vt criminator crimen criminati literis cōprehensum, ante accusationē episcopo suo representet.	cxcvj.
Vt nullus ex ordinatis se proclamet in synodo nisi scriptis.	cxcvij.
De clericorū accusatoribus, si vnū ex obiectis probare non potuerint, ad cætera nō admittantur.	cxcvij.
De episcopo aut presbytero, si causa criminalis eis reputata fuerit, quomodo se expurgare debeat.	cxcx.
Vt clerici ab alienis iudicibus non cōstringantur.	cc.
Criminantē iniuste & nō probantē verberibus publicè castigandum, & in exiliū deportandum.	ccj.
Vt si quis clericū accusauerit, & testimoniare nō potuerit, accusator poenā accusati accipiat.	ccij.
Vt sicut laici clericos in secularibus in sua accusatione nō recipiunt, ita nec ipsi in sacerdotū recipiantur.	ccij.
Vt testimoniū laici contra clericū nemo suscipiat.	ccij.
De ordinatis si accusati fuerint, quod testibus se excusare debuerint.	ccv.
De substantia defuncti presbyteri, cuius esse debeat.	ccvi.
De presbyteris qui sine testamēto discesserint.	ccvij.
De clericis qui laicalibus vestimentis vtuntur.	ccvij.
De eadem re.	ccix.

De clericis qui ociose in nudinis deambulant.	ccx.
Vt nullus ex clero arma militaria portet.	ccxi.
Vt omnes clerici magis confidāt in defensione Dei, quā in armis.	ccxii.
De illis qui ex ecclesiastico ordine, aut venantur, aut cum accipitribus iocantur.	ccxiii.
De seruis Dei, vt omnes syluaticæ vagationes cum canibus & accipitribus illis interdicanur.	ccxiii.
Vt clericis discordantes episcopus sua potestate reconciliet.	ccxv.
De clericis qui proruperint in mutuam eadem.	ccxvi.
De eadem re.	ccxvii.
De officiis & ministeriis septem diaconorum cum subdiaconibus, & sequentium ordinum ministris obseruandis.	ccxviii.
De numero certo diaconorum.	ccxix.
De eadem re.	ccxx.
Vt diaconi coram presbyteris non sedeant.	ccxxi.
De diaconibus, qui presbyteris anteponunt.	ccxxii.
Vt exorcistæ energumenis manus imponant.	ccxxiii.
De honore vniuersis ordinibus competente.	ccxxiii.
De sacerdotibus, qui adimplere suum ministerium nesciunt, nec discere volunt, quod ab officio sint remouendū.	ccxxv.
Vt inter clericos non computentur, qui sub nullius Episcopi disciplina inueniuntur.	ccxxvi.
Exemplar formatæ epistolæ, quæ in Nicæna synodo à sanctis patribus est formata & collaudata.	ccxxvii.
De illo qui fugam fratris cælauerit.	ccxxviii.
De illis qui presbyteros suos malè tractauerint.	ccxxix.
Vt nomen papæ in Ecclesiis sanctis recitetur.	ccxxx.
Vt presbyter aut diaconus qui canonicus non est, sed in villis habitat, nusquā summas festiuitates celebret, nisi in ciuitatibus.	ccxxxi.
Vt presbyteris potestas prædicandi in suis plebibus concedatur.	ccxxxii.
De clericis qui in rixa interficiuntur.	ccxxxiii.
De clericis qui à dominis suis liberi facti sunt.	ccxxxiiii.

INDEX CAPITVLORVM.

- De presbyteris qui parochias fugerint, in quibus locati sunt. ccxxxv.
 De presbyteris qui crimine capitali accusantur, & collegas, quibus se excusare possint, non habent. ccxxxvi.
 De predicatione presbyterorum. ccxxxvii.
 De ecclesiasticis si seculares potestates habere desiderant. ccxxxviii.
 Ut viri veraces & Deum timentes, in ciuitatibus & in publicis vicis decani constituantur. ccxxxix.

Indicis Capitulum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- *ciensis* Episcopi, de sacris ordinibus, Decretorum Liber II.

ARGVMENTVM LIBRI.

Liber hic ordinationem, congruentem dignitatem vitæ qualitatem, officia, ministeriaq; presbyterorum, diaconorum, reliquorumq; ordinum ecclesiasticorum cõplectitur.

De ordinationibus presbyterorum, & reliquorum ordinum.

Caput I.

EPISCOPVS quando ordinationes face- *Ex cõcil. Hamne- tensi, cap. 3.*
 re disponit, omnes qui ad sacrũ ministeriũ accedere volũt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatẽ, vnã cum archipresbyteris qui eos representare debent. Et tũ episcopus è latere suo dirigere debet sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros legis diuinæ, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinãdorũ vitam, genus, patriam, ætatem, institutionẽ, locum vbi educati sunt, si sint bene literati, si, in lege domini instructi, diligenter inuestigent: ante omnia si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscunq; muneris cupiditate illecti, à vero deuiant, vt indignum, & minus idoneũ ad sacros gradus suscipiẽdos episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille qui indignẽ accesserit ad altare, remouebitur, & illi qui donũ sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condẽnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur tres continuos dies diligẽter examinentur, & sic abba to qui probati inuenti sunt, episcopo representẽtur.

G ii

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Qua presbyteri necessariò discere, & scire debeant. Cap. II.

Ex dictis Augnst. 39. dist.

QVAE ipsis sacerdotibus necessaria sint ad discendum, id est, liber sacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus, Canon penitentialis, Psalterium, Homeliæ per circulum anni dominicis diebus, & singulis festiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus, si vnum defuerit. sacerdotis nomen vix in eo constabit, quia valde periculose sunt euangelicæ minæ quibus dicitur, Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

De eadem re. Cap. III.

Subrt. 7. dist.

ORDINATIONES verò presbyterorum & leuitarum tempore congruo, & multis coràm astantibus solenniter agite, & probabiles ac doctos viros ad hoc opus cõstituite, vt illorum societate, & adiumento plurimùm gaudeatis.

per Aegyptum missas, ca. 10.

Quòd ordinationes fieri non debeant, nisi in loco certo & religioso. Cap. IIII.

HI qui ordinari petunt, nullatenus ordinentur, nisi in loco certo & religioso, vel etiam in ciuitate saltem Adeldesi, vno anno immorentur, vt de vita & conuersatione, atque de doctrina illorum certitudo possit agnosci.

Quòd Abraham primus sit appellatus presbyter, & quare presbyteri nominentur. Cap. V.

Ex epist. Anacleti pape cibus episco pii p lia lia consti- 14, ca. 22.

PORRO & Mosi præcipitur, vt eligat presbyteros id est, seniores. Vnde & in Prouerbiis dicitur: Gloria senum, canities. Hæc verò canities, sapientiam designat, de qua scriptum est: Canities hominum, prudentia est. Quumq; nongentos & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham vixisse homines legimus, nullus alius primus appellatus est presbyter, id est, senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiã presbyteri nominantur. Initium enim sacerdoti Aaron fuit: licet Melchisedech prior obtulerit sacrificiũ Deo. & post hunc Abraham, Isaac, & Iacob. Sed hi spontanea voluntate, non sacerdotali autoritate ista fecerunt.

Subrt. Sic plerumq; in 35. dist.

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II. 51

Quòd nullus ex ecclesiastico ordine absolutè debeat ordinari. Cap. VI.

NVLLVM absolutè ordinari debere presbyterũ aut diaconum, nec quemlibet in ecclesiastico gradu, nisi specialiter Ecclesiæ ciuitatis, aut possessionis, aut martyris, aut monasterii nomen, cui ordinandus est, pronũcietur. Qui verò absolutè ordinantur, decreuit sancta synodus irritam haberi huiuscemodi manus impositionem, & nusquam posse ministrare, ad ordinantis iniuriam.

Quòd sub aspectu audientium ordinationes celebrari non debeant. Cap. VII.

QVOD non oporteat ordinationes sub aspectu audientium celebrari. Ex cõcil. Laodicensis, ca. 4.

Quòd turbis electionem promouendarum facere non liceat. Cap. VIII. Subrt. 63. dist. c. non est.

QVOD non sit permittendum turbis electiones eorum facere, qui sunt ad sacerdotium prouehendi. Ex eodẽ, cap. 13.

Quòd episcopum vel presbyterum ante triginta annos ordinare non liceat. Cap. IX. Subrt. inc. ep. & presbiter. 77. dist.

EPiscopum verò, vel presbyterum ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti etatem perueniat, nullus metropolitanorum ordinare præsumat: ne per ætatẽ, quod aliquoties euenit, aliquo errore detineantur.

De presbyteris qui ante XXX annos ordinantur. Cap. X. Subrt. c. presbiter. 77. dist.

SI quis triginta ætatis suæ non impleuerit annos, nullo modo presbyter ordinetur, etiã si valde sit dignus: quia & ipse dominus tricesimo anno baptizatus est, & sic cepit docere. Oportet ergo eum qui ordinandus est, vsq; ad hanc ætatem legitimam consecrari. Ex decret. Fabia pape. Oriẽ talib. missis.

Quòd ante XXV. annos diaconi non sint ordinandi. Cap. XI.

PLacuit vt ante viginti quinque annos ætatis, nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & vt lektor populum non saluter. Ex cõcil. Carthaginiensis, ca. 16.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Sabet. 77. dist.

Quod in veteri lege præcipiatur, ut ante vigesimum-
quantum annum Leuitæ in tabernaculo non
seruient. Cap. XII.

Ex cõcil. **I**N veteri lege ab anno vigesimo & quinto Leuita in ta-
Toletano bernaculo seruire præcipiuntur, cuius autoritatem in
cap. 20. canonibus sancti patres secuti sunt. Nos & diuinæ legis,
& concilliorû præcepti immemores, infantes & pueros Le-
uitas facimus, ante legitimam ætatem, ante experientiam
vitæ. Ideoque ne vltèrius fiat à nobis & diuinæ legis, & ca-
nonum admonemur sententiis: sed viginti quinque anno-
rum ætatis Leuitæ consecrentur, & triginta annorû pres-
byteri ordinentur: ita vt secundum apostolicum præceptû
probentur primûm, & sic ministrent, nullû crimê habêtes.

De presbyteris qui sine examine sunt prouecti.
Cap. XIII.

Ex cõcil. **S**iqui presbyteri sine examine sunt prouecti, vel cum
Nica. ca. 9. discuterentur peccata sua confessi sunt, & homines cõ-
tra canones commoti, manus confessis imponere tentaue-
runt, tales regula non admittit: quia quod irreprehensi-
bile est, catholica defendit Ecclesia.

De eo qui sibi volens aliquod membrum truncauerit.
Cap. XIII.

Sabet. 55. dist.

Ex decr.
Innocenti
pape, ca.
28.

QUI igitur partem digiti sibi abscidit volens, hunc
ad clerû canones non admittunt. Cui verò casu hoc
accidit: & si in clero fuerit repertus, non abiici.
De clericis qui ad medicorum incisione claudis efficiuntur.
Cap. XV.

Ex cõcil. **S**iquis in infirmitate positus clericus, & medicorû in-
Hilderi- cisione claudis efficitur, promoueri ad sacros ordines
si, cap. 20 cum non denegamus.

Sic. cap. cum seq.
4-6. dist.

De illis qui inuident fratrum prouectiõibus.
Cap. XVI.

Ex cõcil. **C**lericus inuidens fratrum prouectibus, donec in vi-
Africa- tio est, non promoueatur.
no, ca. 54 *vt seditionarij non ordinentur.* Cap. XVII.
Ex eodẽ, **S**editionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec
ca. 67. **S**ulararios, vel iniuriarum suarum vltiores.

DE ECCLIE. ORDIN. DECR. LIB. II. 52.

Quod illiteratus ex aliquo mēbro imminutus prouehi
ad sacros ordines non debeat. Cap. XVIII.

Illiteratos quoque, aut aliqua parte corporis imminu-
tos, nullus præsumat ad clerum prouehere. Quia nec
literis carens, sacris esse potest aptus officiis, & vitiosum
nihil Deo prorsus offerri, legalia præcepta sanxerunt. Si-
militer qui seipfos abscindunt.

De filiis concubinarum. Cap. XIX.

De his qui ex concubinis filios habent, & vxores legi-
timas, posthabuerunt, & defunctis vxoribus sibi cõ-
cubinas publicè lociant, id obseruandum censuimus, vt si-
cut eos, qui iam clerici per ignorantiam ordinati sunt, nõ
remouemus, ita statuimus ne vltèrius ordinentur.

vt de demonibus similibusque passionibus irretitis, sa-
cra tractare non debeant. Cap. XX.

Vsque adeo sanè comperimus illicita quæq; prorum-
pere, vt demonibus similibusq; passionibus irretitis
mysteria sacrosancta tractare tribuatur. Et post pauca: Si
corpore sauciati aut debilem nequaquã sancta continge-
re lex diuina permittit, quanto magis doni celestis dispõ-
satores esse nõ cõuenit, quod est deterius, mēte percussos.

vt de seruli cõditione, nisi prius à dominis propriis liber-
tate habeant, nulli ordinentur. Cap. XXI.

VT nulli de seruli cõditione ad sacros ordines pro-
moueantur, nisi prius à dominis propriis legitimam
libertatem consequantur. Cuius libertatis charta ante or-
dinationem in ambone publicè legatur, & si nullus con-
tradixerit, ritè consecrabuntur. Porro seruus non cano-
nicè consecratus, postquam de gradu deciderit, eius sit
cõditionis, cuius fuerat ante gradum.

De eadem re. Cap. XXII. Sabet. 54. dist. ubi iube seruis

Admittuntur passim ad ordinẽ sacrum quibus nulla
natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à
dominis suis libertatem consequi minimè potuerunt, ad
fastigiũ sacerdotij, tanquam seruilis vilitas hunc honorem
iure capiat, prouehuntur: & probari Deo posse creditur,
quĩ domino suo necdum probare se potuit. Et post pau-

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC:

ca: Debet enim esse immunis ab aliis, qui diuinæ militiæ fuerit aggregandus, vt à castris dominicis, quibus nomen eius ascribitur, nullis necessitatibus vinculis abstrahatur.

De bonis illorum qui à domino propriis libertate donantur. Cap. XXIII.

Ex concil. Toletano, cap. 2. Subt. p. 1. m. 1. s. q. 1. 1. 1.
DE rebus verò illorum, vel peculiari, quia dominis propriis libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos promoueri debeant, statutum est, vt in potestate dominorum consistat, quicquid ante libertatem habuerunt, vt trum illis concedere voluerint, an sibi retinere.

Vt seruus nesciente domino suo ordinari non debeat. Cap. XXIII.

Ex concil. Aureliano, cap. 5. Subt. p. 1. m. 1. s. q. 1. 1. 1.
Seruus si absente aut nesciente domino, episcopo scien- tatus quòd seruus sit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente, episcopus cum suo domino duplici satisfactione compenset. Si verò episcopus eum seruum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicauerint ordinari, simili retributione teneantur obnoxij.

De his qui libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibi obsequium retentent. Cap. XXV.

Ex concil. Tolera. cap. 73. Subt. p. 1. m. 1. s. q. 1. 1. 1.
Quicunq; libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibi in eis obsequium patronus retentent, isti, si sine crimine capitali sunt, ad clericatus ordinem liberi suscipiantur: quia directa manumissione absoluti esse noscuntur. Qui verò retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc patroni seruicium tenentur obnoxij, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi, ne, quando voluerint eorum domini, fiant ex clericis serui.

De seruis ordinandis secundum ecclesiastica mandata, quomodo ingenii fieri debeant. Cap. XXVI.

Ex concil. Remensi, cap. 1.
Autoritas ecclesiastica patenter admonet in super & maiestas regia canonice religioni assensum præbet, vt quocunq; ad sacros ordines ex familia propria promouere Ecclesia quaque delegerit, in præsentia sacerdotum canonicorum simul & nobilium laicorum, eius cui subiectus est subscriptione & manumissione sub libertatis testamento solenniter roboretur. Idcirco ego Burchardus

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II. 53

Deo annuente Vvormaciensis Ecclesiæ episcopus, quendam Ecclesiæ nostræ famulum, nomine Eberhardum, sacris ordinibus oblatum, ad altaris cornu, nobilium virorum in præsentia, per hoc autoritatis testamentum statuo, ita vt ab hodierno die & tempore bene ingenuus, atque ab omni seruitutis vinculo securus permaneat, tanquam si ab ingenuis fuisset paritibus procreatus vel natus: eandemq; pergat partem, quamcunq; volens canonicè elegerit, ita vt deinceps nec nobis neque successoribus nostris, vllum debeat noxiæ conditionis seruitium, sed omnibus diebus vitæ suæ sub certa plenissimaque ingenuitate, sicut alij qui eiusdem sunt ingenuitatis, per hunc manumissionis atque ingenuitatis titulum, bene semper ingenuus atque securus existat. Suum verò peculiare quod habet, aut quod abhinc assequi poterit, faciat inde secundum canonicam autoritatem liberè quicquid voluerit. Et vt hæc ingenuitatis pagina inuiolabilem obtineat firmitatem, manu propria illam roborauimus.

De eodem. Cap. XXVII.

Ex concil. Toletano, no.
Debent autem suprascriptæ ingenuitatis chartæ, non solum nomen illius qui has fieri rogat, sed etiam nomina sacerdotum & nobilium laicorum, qui ibi fuerint, in ordine digesta, cum signis proprio manu impressis continere. Nam sine horum astipulatione pagina autoritate testium nudata, pro nihilo deputatur. Oportet etiam vt locum, diem, annum, & principem, & indictiones in fine vel in margine adnotatas habeat in hunc modum: Actum in illa ciuitate, in domo sancti Petri, Calendis illis, Anno dominicæ incarnationis, illo regnante, illo rege, & præsidente in cathedra supradictæ ciuitatis episcopo illo, vel in monasterio illo, indictione illa, in Dei nomine feliciter, Amen. Ait enim Romana autoritas: Quæcunq; leges sine die & consule fuerint prolata, non valeant.

De eodem. Cap. XXVIII.

Ex eodem concilio.
Instruendi sunt præterea laici, vt sciant quòd nullatenus alio loco manumittere proprios possunt seruos, quos dominicis castris aggregari decreuerunt, nisi in sacrosancta Ecclesia ordine supra notato. Quomodo enim

clerici extra Ecclesiā libertatē cōsequi possunt, qui à lege mūdāna extranei sunt? Et quibus interdicitur, ne ad secularē iudiciū procedant, quomodo seculari iudicio à iugo seruitutis absoluantur? Sed fortasse dicit aliquis: Clericus heri nō permittitur, nisi ante susceptū clericatus officiū, ingenuitatis dignitate potiatur. Re vera verum dicit. Et ideo, quā infirmari vel vituperari potest, præcauari debet.

De eodem. Cap. XXIX.

Ex eodem concilio.

Non solum autem, qui ad clericatus ordinem promouendi sunt, in Ecclesiā manumittendi sunt, verum etiam hi quos quilibet pro remedio animæ suæ emancipari vult: quia sic scriptum quippe est, in pacto Francorū.

Exemplar libertatis de proprio seruo. Cap. XXX.

Ex eodem concilio.

Qui debitum sibi nexum, atque competens relaxat seruitium, premium in futuro apud dominum sibi provenire non dubitet. Quapropter ego in Dei nomine. ill. pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione, in Ecclesia sancti Petri, vel illius sancti, sub præsentia episcopi, vel sacerdotū ibi cōsistētū, ac nobiliū, laicorū, ante cornu altaris istius Ecclesiæ absoluo seruū meū. ill. per hanc chartam absolutionis & ingenuitatis ab omni vinculo seruitutis, ita vt ab hac die & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset natus vel procreatus. Eam pergar partem quam maluerit, vel quam ei autoritas canonica permittit, & sicut alij ingenui vitam ducat ingenuam. Nulli autem heredum meorum ac proheredum, nec cuiusque personæ alij cuiquam debeat seruitutis, vel libertatis obsequium, nisi soli Deo cui omnia subiecta sunt, vel pro cuius amore ipsum deuotus ad eius seruitium obtuli. Peculiarē verò suum quod ei dominus dederit, vel deinceps Deo auxiliante laborare potuerit, concessum in perpetuum habeat, vt inde faciat quicquid illi placuerit, secundum ecclesiasticas sanctiones. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego ipse, aut aliquis de hæredibus meis, vel quolibet opposita persona contra hanc ingenuitatis chartā venire tentauerit, aut eam quolibet modo infringere voluerit in primis iram Dei incurrat, & à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ extraneus efficiatur, & insuper cui

litem intulit, sexaginta solidos persoluat, & quod repetit euindicare non valeat, sed præsens ingenuitas, mea vel aliorum bonorum hominum manibus roborata, mea ad stipulatione subnixā, omni tempore maneat inconuulsa.

De seruorum ordinatione. Cap. XXXI.

De seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscretè promouentur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare debere, & statutum est, vt nullus episcoporū deinceps eos ad sacros ordines promouere presumat, nisi prius à dominis propriis libertatē consequuti fuerint: & si quilibet seruus dominū suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere cōductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, decretū est vt deponatur, & dominus eius eū recipiat. Si verò auus, aut pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit ignotū sit, & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit, sancitum est, vt si dominus eius illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si verò eum cathena seruitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat: quia iuxta sacros canones vilis persona manens, sacerdotij dignitate fungi non potest.

De Ecclesiarum seruis. Cap. XXXII.

De Ecclesiarum verò seruis communi sententia est decretum, vt archiepiscopi per singulas prouincias cōstituti nostram autoritatem sequantur: suffraganei autem illorum exemplar illius penes se habeant, & quodcumque de familia Ecclesiæ, vtilis inuentus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa autoritas coram populo legatur, & coram sacerdotibus & omni clero ante cornu altaris sicut in nostra autoritate continetur remota qualibet calliditate libertatem consequatur: & tunc demum ad gradus ecclesiasticos promoueat.

Vt pœnitentes vel digami nō promoueātur. Cap. XXXIII.

VT digami vel pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non promoueantur.

Ex eodem cap. 32.

Suber. 54. dist.

Ex eodem concilio, cap. 33.

Ex cōcili. Aurd. di. cap. 3.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Energumeni non solum non adsumendi sunt ad clerum, sed in-
uenti ab officio remouendi. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Arausi. cap. 6. **E**nergumeni non solum non adsumendi sunt ad vllum ordinem clericatus, sed etiam illi qui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi sunt.

Subit. 34. dist. 1. p. 1. *Ex concil. Cartha. cap. 68.* **Vt nullus ex pœnitentibus ordinetur. Cap. XXXV.**

Ex concil. Cartha. cap. 68. **E**X pœnitentibus quamuis bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem.

De actoribus & procuratoribus si ordinari debeant. Cap. XXXVI.

Ex eodem cap. 9. **M**agnus episcopus Astuagenfis dixit: Quid dilectioni videtur vestra, procuratores & actores etiam seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus episcopus dixit: Si post deposita vaiuersa & reddita ratiocinia, actus ipsoꝝ fuerint cõprobat in omnibus, debent & cum laude cleri si postulatus fuerit, honore munerari. Si enim ante libertatem negociorum vel officiorum, ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Vniuersi dixerunt: Rectè omnia statuit sanctitas tua, ideoq; ita nostra est quoque sententia.

Vt de pœnitentibus nullus admittatur ad clerum. Caput XXXVII.

Ex concil. Toleran. 1. cap. 1. *Subit. 34. dist. 1. c. pœnitent. ut.* **I**tem placuit vt pœnitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut vsus exegerit, inter ordinaros deputentur, vel inter lectores, ita vt Euangelia & Apostolum non legant. Si qui autè ante ordinati sunt subdiacones, inter subdiacones habeantur, ita vt manum non imponant, aut sacra contingant. Ex eo verò pœnitente dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus grauisimisque peccatis, publicam pœnitentiã gerens sub cilicio, diuino fuerit recõciliatus altario.

Laicus si secundò vxorem duxerit clericus non fiat. Caput XXXVIII.

Ex concil. Aurelia. no. ca. 8. **S**i quis de laicis post vxorem, aliam cuiuscunq; cõditionis cognouerit mulierem, in clerum nullatenus admittatur.

DE ORDIN. ECCLE. DECR. LIB. I. 55

Vt nullus episcopus alterius parochianum retinere presumat. Cap. XXXIX.

NVllus episcopus alterius parochianum pœsumat retinere aut ordinare absque eius volũtate, vel iudicare: quia sicut irrita erit eius ordinatio, ita & diiudicatio, quoniã censemus nullũ alterius iudicis, nisi sui sententia teneri. Nã qui eũ ordinare nõ potuit, nec iudicare vllatenus potest. *Ex decret. Adria. pap. c. 15.*
Vt ab alieno episcopo ordinatus in clero non maneat.

Caput XL.

ORdinatus clericus ab alio episcopo non deprecante vel consentiente suo, in clero non maneat. *Ex concil. Mogũti. cap. 4.*
De quodam episcopo qui alterius episcopi clericum eo nolente ordinauerat. Cap. XLI.

EPigonius episcopus dixit: In multis conciliis hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est à vestra prudentia fratres beatissimi, vt clericum alienum nullus sibi prœripiat episcopus, prœter eius arbitrium cuius fuerit clericus. Dico autem Iulianum, qui ingratus est Dei beneficiis per meam paruitatem in se collatis, ita temerarium & audacem extitisse, vt eum qui à me baptizatus est, quum esset puer egentissimus, mihi ab eodem cõmendatus, quõq; multis annis à me aleretur, atq; increfceret, hunc, vt dixi, baptizatum esse in Ecclesia mea per manũ paruitatis meæ constat: idem in diocesi Mepaliensi lector esse cõperat, imò annis fermè duobus legerat, nam nescio quo contemptu, immanissimo idem Iulianus eum arripuit, quem dicitur quasi propriũ ciuem sui loci Vazaritani me inconsulto vsurpare. Nam & diaconem illum ordinauit. Hoc si liceat, pateat hæc licentia à vobis beatissimi fratres. Sio minus: tam impudens cohibeatur, ne se misceat communioni cuiusquam. Numidius episcopus dixit: Si non postulata neque consulta tua dignatione id viderur fecisse Iulianus, iudicamus omnes iniquè factum, atque indignè. Quapropter nisi idem Iulianus correxerit errorem suum, & cum satisfactione eundem clericum, quem fuerat ausus ordinare, reuocauerit tuæ plebi, contra statuta concilij faciens, contumacia suæ separatus à nobis excipiet iudicium. Epigonius episcopus dixit: Aetate pater, & ipsa promotione antiquissimus, vir laudabilis, frater & collega noster Victor, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

Sabat. 7^a 2^a Sept.
c. clericum

Vt nemo clericum alienum suscipiat sine voluntate sui episcopi. Cap. XLII.

UT clericum alienum, nisi concedente proprio episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promouere in Ecclesia sibi credita, clericorum autem nomen etiam lectores, & Psalmistarum, & ostiarii retinent.

Vt nullus episcopus alienum clericum sine literis episcopi sui suscipiat. Cap. XLIII.

Priuatius episcopus Begeflitanus dixit: Suggero sanctitati vestrae, vt statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine literis episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum usurpare sibi de plebe aliena, vt eum ordinet sine conscientia eius de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit: Hoc obseruare pacem custodit. Nam in mensa concilij sanctissimi Sardinenus similiter statutum est, vt nemo alterius plebis hominem usurpet. Sed si forte erit necessarium, petat a collega suo, & consentum habeat.

De presbyteris & diaconibus qui sine literis episcopi sui ambulant. Cap. XLIII.

Presbyter & diaconus, aut clericus, si sine antistitis sui epistolis ambulat, communionem ei nullus impendat.

De eadem re. Cap. XLV.

Quod non oporteat sacerdotem, vel clericum, sine literis proficisci canonicis.

Vt quisque ordinatus literas ab ordinatore suo accipiat. Cap. XLVI.

Deinde placuit, vt quicumque deinceps ab episcopis ordinantur, literas accipiant ab ordinantibus suis, manu eorum subscriptas, continentibus annum domini & diem, vt nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.

Vt ordinatus quisque in illis locis permaneat, ad quae ordinatus est. Cap. XLVII.

De his qui in quibuscunque locis ordinati fuerint ministri, in ipsis locis perseuerent.

De presbytero qui confessus fuerit quoddam ante ordinationem peccauerit. Cap. XLVIII.

Si quis presbyter ante ordinationem peccauerit, & post ordinationem peccatum confessus fuerit, quoddam ante er-
rauerit: non offerat, sed tantum pro religione nomen presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publicè fuerit conuictus, nec hoc ipsum habeat vt nomen presbyteri portet. Similiter & de diaconibus obseruandum est, vt si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi retineat.

De eodem. Cap. XLIX.

Presbyter si praecipuus corporali peccato promouetur, & confessus fuerit de se quoddam ante ordinationem deliquerit, oblata non consecret, manens in reliquis officiis, propter studium bonum. Quod si de se ipse non fuerit confessus, & argui manifestè nequiuerit, potestatis suae iudicio relinquatur.

Vt nullus presbyter absque sacerdotalibus vestimentis Missam celebret. Cap. L.

Vt nullus presbyter absque amictu, alba, & stola, & fanone, & casula vilatenus praesumat Missam celebrare. & haec sacra vestimenta mundissima sint, & in nitido loco infra Ecclesiam collocentur: nec vnquam presbyter his indutus extra Ecclesiam exeat: quia hoc diuina lex prohibet.

Vt clericus inter tentationes ab officio non declinet. Cap. LI. xx concil.

Clericum inter tentationes ab officio declinatem, vel negligentiam agentem, ab ipso officio dicunt remouendum.

Vt omnis presbyter in sua Ecclesia singulis dominicis diebus aquam benedicat. Cap. LII.

Omibus diebus dominicis quisque presbyter in sua Ecclesia ante Missarum solennia aquam benedictam faciat in vase nitido, & tanto mysterio conuenienti, de qua populus intrans Ecclesiam aspergatur, & atrium eiusdem Ecclesiae cum crucibus circumeundo similiter aspergat, & pro animabus ibidem quiescentibus oret. Et qui voluerit in vasculis suis accipiat ex ipsa aqua, & per mansiones, & agros, & vineas, super pecora quoque sua, atque super pabula eorum, nec non super cibos & porum suum conspergat.

Ex concil.

Cabilon.

cap. 5.

cap. 5.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

cap. 8.

Sabat. de conc. a. d. 1. 2.

Item de aqua benedicenda. Cap. LIII.

Ex epist. Alexad. papa. fra trib. per Aegipt. missa.

Aquam enim sale conspersam populus benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur. Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitularum aspersus populum sanctificabat, atque mundabat, quanto magis aqua quae sale aspersa diuinisq; precibus sacrata est, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Helicem prope tam sterilitas aquae sanata est, quanto magis diuinis precibus sacrata aqua sterilitatem rerum auferit humanarum, & coinquinatos sanctificat & purgat, & carera bona multiplicat, & insidias diaboli auerit, & a phantasmatum versutiis hominem defendit?

Ut missae peculiares in diebus solennibus non fiant.

Cap. LIIII.

Ex dictis August.

August.

ET hoc attendendum est, ut missae peculiares, quae per dies solennes a sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut per eas populus a publicis Missarum solennibus quae hora tertia canonicè fiunt, abstrahatur: quia pessimus usus est apud quosdam, in dominicis diebus, siue in quibuslibet festiuitatibus mox Missam celebrare, quam quis, & si pro defunctis sit, cum audierit abscedat, & per totum diem a primo mane ebrietati & comestationi potius quam Deo deseruiat. Admonendus est populus, ut ante publicum peractumque officium ad cibum non accedat, sed omnes ad publicam sanctam matrem Ecclesiam Missarum solennia, & praedicationem audituri conueniant: & ut sacerdotes Missas hora tertia celebrent, ut populus a publicis solennibus non abstrahatur. Sed sacerdotes qui in circuitu urbis aut in eadem urbe sunt, & populus, ut praediximus, in vnum ad publicam Missarum celebrationem conueniant, exceptis Deo sacratis sceminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris monasterij contineri.

De ministerio presbyterorum, vel quid eis commissum sit. Cap. LV.

Ex dictis eiusdem.

Vos presbyteri veraciter nosse debetis, & semper meminisse, quia nos, quibus regendarum animarum cura commissa est, pro his qui nostra negligentia pereunt, rationem reddituri sumus: pro his vero quos verbis & exemplis lucrati fuerimus praemium aeternae vitae percipiemus. Nobis enim a domino dictum est, Vos estis sal terrae. Quod

si populus fidelis cibus est Dei, eiusdem cibi condimentum nos sumus. Scitote vestrum gradum nostro gradui secundum & penè coniunctum esse. Sicut enim episcopi apostolorum in Ecclesia, ita nimirum presbyteri caeterorum discipulorum domini vicem tenent. Et illi tenent gradum summi pontificis Aaron, isti vero filiorum eius. Vnde oportet vos semper memores esse tatar dignitatis, memores vestrae consecrationis: memores sacrae, quam in manibus suscepistis, vnditionis: ut nec ab eadem dignitate degeneretis, nec vestram consecrationem irritam faciatis, nec manus sacro vnguine delibutas peccando polluaris: sed cordis & corporis munditiam seruantes, plebibus exempli bene viuendi praebetes, his quibus praestis, ducatum ad caelestia regna praebatis.

Ut singuli presbyteri singulos habeant clericos. Cap. LVI.

VT quisque presbyter qui plebem regit, clericum habeat qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui scholam possit tenere, & admo neat suos parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.

Quod presbyterorum fides primum discutienda sit.

Cap. LVII.

Primo omnium discutienda est fides sacerdotum qualiter credant, & alios credere doceant. Ibi & exempla proponenda sunt, quatenus a creatura creator quantulumcumque possit intelligi.

De eadem re. Cap. LVIII.

Hortamur vos paratos esse ad docendas plebes nostras. Qui scripturas scit, praedicet scripturas. Qui vero nescit, saltem hoc quod notissimum habet plebibus dicat, ut declinent a malo, & faciant bonum, inquirant pacem, sequantur eam: quia oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Nullus ergo se excusare poterit, quod non habeat linguam vnde possit aliquem aedificare. Mox enim ut quemlibet errantem viderit, prout potest & valet, aut arguendo, aut obsecrando, aut increpando, ab errore retrahat, & ad peragendum bonum opus hortetur.

Quòd in primis prædicandum sit, qualiter credere debeant. Cap. LIX.

Ex cõcil. Rotoma. cap. 1. **I**N primis prædicandum est omnibus generaliter, vt credant patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum Deum esse omnipotentem, qui omnia fecit, & vnam esse deitatem, & substantiam, & maiestatem in tribus personis, patris, & filij, & spiritus sancti.

De eadem re. Cap. LX.

Ex eodẽ. cap. 2. **I**TEM prædicandum est, quomodo filius Dei incarnatus est de spiritu sancto, & Maria virgine, pro salute generis humani passus, sepultus, tertia die resurrexit, & cœlum ascendit, in fine mundi veniens iudicare omnes homines secundum opera propria: quomodo impii cum diabolo in ignem æternam mittentur, iusti cum Christo in vitam æternam erunt.

De eadem re. Cap. LXI.

Ex eodẽ. cap. 3. **I**TEM prædicandum est, quòd omnes homines in propria carne resurgent.

Vt omnis presbyter parochianis suis symbolum & orationem dominicam insinuet. Cap. LXII.

Ex cõcil. Remensi. cap. 8. **V**T omnis presbyter omnibus parochianis suis Symbolum & Orationem dominicam, aut ipse insinuet, aut aliis insinuandum iniungat, & quum ad confessionem tempore Quadragesimali veniunt, hæc ab unoquoque memoriter tibi decantari faciat, nec ante sanctam communionem alicui tradat, nisi hæc ex corde pronunciare nouerit. Siquidem sine horum scientia nullus saluus esse poterit. In vno enim fides & credulitas Christiana continetur: in alio quid orare & petere à Deo debeamus, exprimitur. Quòd sine fide nemo possit esse saluus, dominus ostendit, quum dicit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Nullus autem credere potest quod nescit, nec audiuit: Ait enim Paulus: Quomodo credent ei, quæ non audierunt? Nec sola sufficit fides in corde, nisi etiam verbis enuncietur, vt idem Apostolus testis est: Corde enim, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Nullus autem de stoliditate sensus, vel tenuitate ingenij causetur: quia hæc tam parua sunt, vt nemo tam he-

bes & barbarus sit, qui hoc discere, & verbis communibus pronunciare non possit: tam magna, vt qui horum scientiam pleniter capere potuerit, sufficere sibi credatur ad salutem perpetuam. Illud etiam obseruandum, vt nullus suscipiat infantem in baptismo à sacro fonte, antequam idem Symbolum & Orationem dominicam coram presbytero decanter. Et tunc presbyter omnibus patrinis annunciet, quòd debitores sint suis filioliis, quum ad intelligibilem ætatem venerint, hæc eadem insinuare.

De eadem re. Cap. LXIII.

IVBENDVM est, vt Oratio dominica, in qua omnia necessaria humanæ vitæ comprehenduntur: & Symbolum apostolorum, in quo fides catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus discatur, tam Latine, quam Barbaricè, vt quod ore profitentur, corde credatur, & intelligatur. *Ex cõcil. Cabillon. cap. 4.*

De dilectione dei & proximi. Cap. LXIIII.

ITEM prædicandum est de dilectione Dei & proximi, de fide, & spe in Deo, de humilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, de elemosynis, de confessione, vt fratribus ex corde remittatur. Qui hæc & similia agunt, regnum Dei consequentur. *Ex eodẽ. cap. 5.*

De criminibus, quibus homines cum diabolo deputantur. Cap. LXV.

ITEM prædicandum est, pro quibus criminibus homines cum diabolo deputantur, quæ Apostolus sic enumerat: Fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, amulationes, ira, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia. Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur: & ideo hæc cum omni studio prohibeantur. *Ex eodẽ. cap. 4.*

Vt de auditorio nullus egredietur, sacerdote verbis faciente. Cap. LXVI.

SACERDOTE in Ecclesia verbum faciente, qui egredietur de auditorio fuerit, sine graui necessitate, excommunicetur. *Ex cõcil. Carthagi. ca. 24.*

Sabre de wmsica l. 1. De eadem re. Cap. LXVII.

*Ex cano-
ne aposto-
lorum.*

Omnes fideles qui conueniunt in solennibus sacris ad Ecclesiam, & scripturas apostolorum & Euangelium audiunt, non autem perseuerant in oratione vsque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesie commouentes, conuenit communiōe priuari.

De eadem re. Cap. LXVIII.

*Vnde su-
pra.*

Omnes Christiani qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, neque communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se à perceptione sancte communionis auertunt, hi de Ecclesia remoueantur, donec per confessionem penitentiae fructus ostendant.

De precibus post allocutionem. Cap. LXIX.

*Ex cōcil.
Laodicēsi
cap. 19.*

QUOD oporteat seorsum primum post alloquutiones episcoporum, vel presbyterorum orationem super cathemenos celebrari, & postquam catechumeni egressi fuerint, super eos qui sunt in penitentia preces fieri. His etiam accedentibus ad manum sacerdotis & discedentibus, tres orationes consuminari fidelium, ita ut prima quidem sub silentio, secunda verò & tertia per exclamationes solitas expleant.

*Vt omnis presbyter in diebus festis populum admo-
neat, quas preces ad Deum fundere debeat.*

Cap. LXX.

*Ex cōcil.
Aureli.
cap. 3.*

Oportet ut in diebus dominicis vel festis post sermonem intra Missarum solēnia habitum ad plebem, sacerdos admonet, ut iuxta apostolicam institutionē, orationem omnes in cōmune pro diuersis necessitatibus fundant ad dominum, pro rege & episcopo eorum, & rectoribus Ecclesiarū, pro pace, pro peste, pro infirmis qui in ipsa parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus sigillatim precibus plebs orationem dominicam sub silentio dicat. Sacerdos verò orationes ad hoc pertinentes per singulas admonitiones solenniter expleat. Post hæc sacra celebretur oblatio. Ait enim Apostolus: Obsecro, primum omnium fieri orationes, obsecrationes, gratiarum actiones, & cetera.

*Vt presbyteri plebes admo-
neant ut bubulcos atque
porcarios in principalibus festis ad Missam ve-
nire permittant. Cap. LXXI.*

Admonere debent sacerdotes plebes subditas sibi, ut bubulcos, atque porcarios, vel alios pastores, vel aratores qui in agris assidue commorantur, vel in siluis, & ideo velut more pecudum viuunt, in dominicis & in aliis festis diebus saltem vel ad Missam faciant vel permittant venire: nam & hos Christus precioso sanguine suo redemit. Quod si neglexerint, pro animabus eorum absque dubio rationem se reddituros sciant. Siquidem dominus veniens in hunc mundum non elegit oratores atque nobiliores quosque, sed piscatores atque idiotas sibi discipulos afficiuit, ut ostenderet in facto, quod ipse verbis in Euangelio affirmat, dicens: Quod hominibus est altum, abominabile est apud Deum. Et salua altiore intelligentia, natiuitas nostri redemptoris primo omnium pastori- bus ab angelo nunciatur.

De admonitione presbyterorum. Cap. LXXII.

VT sacerdotes admo-
neant populum ut eleemosynam
dent, & orationes faciant pro diuersis plagis, quas
assidue pro peccatis patimur.

*Ex cōcil.
Aureli.
cap. 4.*

Quomodo vnusquisque orare debeat.

Caput LXXIII.

Item instruendus est populus, ut singulis diebus, qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret: mane scilicet & vespere, dicens Symbolum & Orationem dominicā: siue, Qui plasmasti me miserere mei, vel etiam, Deus propitius esto mihi peccatori: & Deo gratias agens pro quotidianæ vitæ comitatibus, & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & à pecudibus segregare. His peractis, & solo Deo creatore suo adorato, sanctos inuocet, ut pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur. Hæc faciant, quibus basilicæ locus prope est, in basilica: qui verò in itinere, aut pro qualibet occasione in siluis, in agris, vbicumq; eos ipsa hora matutina vel vespertina inuenerit sic faciant, scientes Deū ubiq; præsentē esse, dicente Psalmista: In omni loco dominationis eius,

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De filijs quomodo parentibus obe hve debeant.

Caput LXXVIII.

*Ex cōcil.
Aruern.
cap. 3.*

Admonendi sunt fideles sanctæ Dei Ecclesiæ filij, vel filia, vt parentibus suis obedienti am exhibeant, dicente domino: Fili, honora patrem tuum. Nā & vt ipsi parētes erga filios suos ac filias modeste agant admonendi sunt, dicente Apostolo: Et vos parentes nolite ad iracundiam prouocare filios vestros. Nam & hoc dicendum est eis, vt si illi genitali affectu parcere velint iniuriis filiorum, non hos impunitos dominus sinit, nisi forte pœnitentia subiciantur. Sed tamen leuius est filiis parentum qualibet flagella suscipere, quā Dei iram incurrere.

De illis, qui principales festiuitates in villis celebrant.

Caput LXXIX.

*Ex cōcil.
Aurelian.
cap. 8.*

Item denunciandum est, vt nulli ciuium Pasche, Natalis domini, vel Pentecostes solennitates liceat in villa celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

De eadem re. Cap. LXXXVI.

*Ex conc.
Agath.
cap. 5.*

Item docendi sunt ciues, vt Pascha, Natalem domini, & Pentecosten in ciuitatibus tum episcopis suis, nisi infirmitas impederit, celebrent, accipiendæ communionis vel benedictionis gratia. & qui hoc neglexerint, communionem priuentur.

Vt presbyteri plebibus annuncient, qui dies sint feriandi per annum. Cap. LXXXVII.

*Ex concil.
Luzdun.
cap. 4.*

Item pronuntiandum est, vt sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem dominicam à vespera vsque ad vesperam, ne in iudaismo capiantur. Feriandi sunt verò per annum isti dies: Natalis domini, sancti Stephani, sancti Ioannis euangelista, Innocentium, octaua Natalis domini, Theophania, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cum tora hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioanni Baptistæ, Duodecim apostolorum, maxime tamen sanctorum Petri & Pauli, qui mundum sua predicatione illuminauerunt, sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas sanctæ Mariæ virginis, Dedicatio basilicæ sancti archangeli Michaëlis, Dedicatio cuiuscunque oratorij & omnium sanctorum, & sancti Mar-

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II. 63

tini, & illæ festiuitates quas singuli episcopi in suis episcopis cum populo collaudauerint, quæ vicinis tantum circum morantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquæ verò festiuitates per annum non sunt cogendæ ad feriandum nec prohibendæ. Indictum verò ieiunium quando fuerit denunciatum, ab omnibus obseruetur.

Vt presbyteri, quum festiuitates annunciant, vigiliarum non obliuiscantur. Cap. LXXXVIII.

Item cum presbyteri sacras festiuitates populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum, vbi esse debet, eos omnimodis seruare moneant.

*Ex cōcil.
apud Cō-
pendium.
cap. 1.*

Vt ad salutationes sacerdotales ad Missam omnes deuote respondeant. Cap. LXXXIX.

Item intimandum est vt ad salutationes sacerdotales congruæ responsiones discantur, vbi non solum clerici & Deo dicatæ sacerdoti responsionem offerant, sed omnis plebs deuota consona voce respondere debet.

*Ex cōcil.
Aurelian.
cap. 2.*

Vt nullus ordinatus per sancta discurrat, Ecclesiæ suæ cura derelicta. Cap. LXXX.

Interdicendum est, vt nullus ordinatus, siue ordinandus migret de sua parochia ad aliam, nec ad limina apostolorum orationis causa Ecclesiæ suæ cura derelicta, nec ad pallatium causa interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi aut ordinatio aut demigratio. Et hoc omnibus fidelibus denunciandum, vt qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & sic proficiantur: quia à proprio episcopo suo aut sacerdote ligandi, aut soluendi sunt, non ab extraneo.

*Ex dictis
August.*

De dominica die qualiter sic veneranda.

Caput LXXXI.

Omnes dies dominicos à vespera in vesperam cum omni veneratione obseruare decreuimus, & ab illicito opere abstinere, & vt mercatus in eis minimè sit, nec placitum vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur, nec sacramenta iurentur, nisi pro pace facienda.

*Ex cōcil.
apud Cō-
pendium,
cap. 2.*

Item de dominica die. Cap. LXXXII. Statuimus quoque secundum quod in lege dominu smandauit, vt opera seruilia diebus dominicis non agantur, sicut geniter meus in suis synedalibus edictis mandauit, quod nec viri ruralia exerceant, nec in vinea colenda, nec in campis arando, vel metendo, vel scenum secando, vel sepem ponendo: nec in siluis stirpando, vel arbores cadere, vel in petris laborare, nec domos struere, nec in orto laborare, nec ad placita conueniant, nec mercatus fiat, nec venationes exerceantur.

De eadem re. Cap. LXXXIII. TRia carraria opera licet fieri in dominica die, id est, hostilitia curra, victualia, vel angaria: & si forte necesse sit, corpus cuiuslibet duci ad sepulchrum.

Item de eadem re. Cap. LXXXIII. Foemina opera textrilia non faciant in die dominica, non capulent vestitus, non consuant, vel lanam carpant, non licet linum barrere, aut vestimenta lauare, nec verueces tondere, vt omnimodis honor & requies die dominica persoluatur: sed ad Missarum solennia vndique conueniant, & laudent Deum pro omnibus bonis, quae nobis in illa die conferre dignatus est.

Item de eadem re. Cap. LXXXV. Omnes dies dominicas cum omni veneratione obseruare decreuimus, & ab illicito opere abstinere, & vt mercatus in eis minimè sit, nec placitum vbi aliquis ad mortem vel ad poenam iudicetur, nec sacramenta iurentur, nisi ad pacem.

Decadem re. Cap. CLXXXVI. V T mercatus die dominico in nullo loco habetur.

De eadem re. Cap. LXXXVII.

Ex codè, cap. 10. V T nullus episcoporum vel presbyterorum, vel clericorum die dominico propositum cuiusq; causa negotium audeat vendicare, nisi hoc tantum, vt Deo statuta solennia peragantur.

Vt nullus in dominicis diebus genua flectat. Cap. LXXXVIII.

Quoniam sunt quidam in die dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes, vt omnia in diuersis locis consonanter obseruentur, placuit sancto concilio à Pascha vsque in octauas Pentecostes stantes domino vota persoluere.

Vt presbyteri priuatim fidelibus desiderantibus benedicant, & vt omnis presbyter per familias, per agros, per priuatas domos habeat facultatem benedictiones aperire. Cap. LXXXIX.

V T presbyteri priuatim fidelibus desiderantibus benedicant. Et inter minutas has discussiones, iustum est omni presbytero, per familias, per agros, per priuatas domos pro desiderio fidelium habere facultatem benedictiones aperire.

Vt presbyteri benedictionem episcopalem super plebem facere non debeant. Cap. XC.

Benedictionem episcopalem super plebem in Ecclesia confundere, aut poenitentem in Ecclesia reconciliare, presbytero penitus non licebit.

Vt nullus presbyter alterius plebesanum eo nolente recipiat. Cap. XCI.

V T nullus presbyter alterius plebesanum eo nolente nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.

De alterius presbyteri plebesano, de quo illis qui litem implacabilem inter se alunt. Cap. XCII.

V T dominicis vel festis diebus presbyteri artequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero ibi Missam velit audire. Quem si inuenerint, statim ab Ecclesia eiciant, & ad suam parochiam redire compellant. Similiter interrogent, si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant, & si inuerti fuerint, statim reconcilientur. Quod si noluerint pacem suscipere, ab Ecclesia eiciantur vsquequo ad charitatem redeant. Non enim possumus munus vel oblationem ad altare offerre, nisi prius fratri reconcilietur. His itaq; peractis, sacerdotes Missarum solennia rite peragant.

Ex concil. Nicano. cap. 20.

Ex concil. habito a pul Regid. ca. 4.

Ex codè, cap. 47.

Ex concil. Hauerens. cap. 5.

Ex codè, cap. 419.

De ordinatis & reliquis fidelibus, quod sine licentia sui episcopi nil agere debeant. Cap. XCIII.

Ex epist. Clementis omnibus fidelibus missa. cap. 22. **Q**uapropter cunctis fidelibus, & summo opere omnibus presbyteris & diaconibus, ac reliquis clericis attendendum est, vt nihil absque episcopi proprii licentia agant. Non vtique Missas sine eius iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizer, nec quicquam quod ad episcopum pertineat, absque eius permisso su faciat. Similiter & reliqui populi, maiores scilicet & minores, per eius licentiam quicquid agendum est agant, nec sine eius permisso à sua parochia abscedant, vel in ea aduentantes morari presumant. Anima verò eorum ei credita sunt, ideo omnia eius consilio debent, & eo inconsulto nihil. Quicumque enim obediunt episcopis suis, videntur quidem obedire & Deo. Qui autè eis non obediunt, indubitanter rei & reprobi existunt.

De eadem re. Cap. XCIII.

Ex epist. eiusdem, cap. 36. **N**illum enim presbyterum in alicuius episcopi parochia aliquid agere debere absque eius permisso docebat. Cunctos presbyteros propriis episcopis in omnibus absque mora obediens instituentem domino esse debere docebat. Nullum aliena concupiscere aut presumere eorum, sed vnumquemque suis sibi que commissis contentum esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi vult fieri instruebat.

De eadem re. Cap. XCV.

Ex cõcil. Aralatẽ. cap. 2. **D**e presbyteris aut diaconibus qui solent dimittere loca sua in quibus ordinati sunt, & ad alia loca se transferunt, placuit vt in illdem locis ministrarent. Quod si de relictis locis suis ad alium se locum transferre voluerint, deponantur.

Quod non liceat clericum in duarum ciuitatum simul conscribi Ecclesiis. Cap. XCVI.

Ex cõcil. Chalced. cap. 10. **N**on licere clericum in duarum ciuitatum conscribi Ecclesiis, & in qua ab initio ordinatus est, & ad quam configit, quali ad portioem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes reuocari debere ad suam Ecclesiam in qua primitus ordinati sunt, & ibi tantummodo ministrare.

De ordinatis ne de ciuitate in ciuitatem contrarius canonum transferantur. Cap. XCVII.

Ex cõcil. Nicæno, cap. 19. **P**ropter multam perturbationem & seditiones quæ sunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita vt de ciuitate in ciuitatem, non episcopus, nõ presbyter, non diaconus transferatur. Si quis autem post definitionem sancti & magni concilij tale aliquid agere tentauerit, & se huiusmodi negotio maciparit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & restituatur Ecclesiæ cui fuerit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

De eadem re. Cap. XCVIII.

Ex eodẽ cap. 16. **Q**uicumque temerè ac periculose, neque timorem domini præ oculis habentes, nec agnoscentes ecclesiasticam regulam discedunt ab Ecclesia, presbyteri aut diaconi, vel quicumque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi, sed omnem necessitatè conuenit illis imponi, vt ad suas parochias reuertantur. Quod si non fecerint, oportet eos communionem priuari.

Ne presbyteri causa legationis per diuersa mittantur loca cura animarum relicta. Cap. XCIX.

Ex cõcil. Aralatẽ, ca. 3. **S**tatum est, vt presbyteri, sicut hactenus factum est, in discretè per diuersa non mittantur loca, nec ab episcopis, nec ab aliis prælatis, nec etiam à laicis, ne fortè propter eorum absentiam, & animarum pericula & ecclesiæ, in quibus constructi sunt, negligantur officia.

Quod presbyteri assidue legere debeant. Caput C.

Ex discipulis August. **P**resbyteri, oportet vos assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi: quia vita viri iusti lectione instruitur, oratione ornatur, & assiduitate lectionis munitur homo à peccato, iuxta illum qui dicebat: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Hæc sunt enim arma, videlicet lectio, & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. His armis vitia comprimuntur, his alimentis virtutes nutriuntur. Sed & si quando à lectione cessatur, debet manuum operatio sublequi: quia ociositas inimica est aia. Et antiquus

hostis, quem à lectione siue ab oratione vacantem inuenierit, facile ad vitia rapit. Per vsum namq; lectionis disceris, qualiter & vos viuatis, & alios doceatis. Per vsum orationis, & vobis & his, quibus in charitate coniuncti estis, prodesse valebitis. Per manuum operationem & corporis macerationem, & vitium alimenta negabitis, & vestris necessitatibus subuenietis, & habebitis vnde necessitatem patientibus porrigatis.

Ex cõcil.
Mogüti.

Ve presbyteri sine orariis non vadant. Cap. CI.
Presbyteri sine intermissione vtantur orariis, propter differentiam sacerdotalis dignitatis.

Ex cõcil.
Africa.
cap. 51.

Ve clericus artificio honesto victum querat. Cap. CII.
Clericus quilibet verbo Dei eruditus artificio honesto victum querat. *habent. 9 v. dist. plerimis.*
De eadem re. Cap. CIII.

Ex eodẽ
cõcil. ca. 3

Ve clericus victum & vestitum sibi artificio vel agricultura absque officij sui duntaxat detrimento preparat.
De presbyteris, matutinali officio expleto quid agere debeant. Cap. CIII.

Ex cõcil.
Hamnet.
cap. 60.

Presbyter mane Matutinali officio expleto pensum seruitutis suæ canendo Primam, Tertiam, Sextam, nonamque persoluat: ita tamen vt postea horis competentibus & signis designantibus iuxta possibilitatem, aut à se, aut à scolaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit ad opus rurale exeat ieiunus, vt iterum necessitatibus peregrinorum & hospitem, siue diuersorum commentium, infirmorum quoq; atque defunctorum succurrere possit vsque ad statutam horam, pro qualitate temporis & opportunitatis.

De eadem re. Cap. CV.

Ex dictis
Benedicti

Propheta dicente, Septies in die laudem dixi tibi: Qui septenarius numerus à nobis sic implebitur, si Martino, Primæ, Tertie, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completorii, que tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his dixit Propheta. Nam de nocturnis vigiliis idẽ ipse ait: Media nocte iurgebam ad confitendum tibi, &c. Ergo his temporibus referamus laudes creatori nostro, super iudicia iustitiæ suæ.

Quod magnum periculum sit aliquem fieri iudicem vitæ alienæ, qui nescit suam temperare. Cap. CVI.

Admonendi sunt presbyteri, vt perpendant, quia quicquid à fidelibus datur, redemptio peccatorum est: & ideo non gloriantur talibus sumptibus vt, sed magis timeant quod in veteri testamento de sacerdotibus dictum est, iniquitate populi eos debere portare. Et ideo cum magno timore super eos solliciti sint, quorum donis participantur: quia magnum periculum est iudicem fieri vitæ alienæ, qui nescit tenere in oderamina vitæ suæ.

Ve presbyteri iuxta Ecclesiam hospitentur. Cap. CVII.

VT presbyteri nullatenus vbiunque hospitari sinantur, aut aliquo modo ipsi præsumant, sed assidue apud suas Ecclesias esse studeant propter sacra mysteria, vel ministeria, fidelibus exhibenda, nec etiam alibi habitare permittantur. Neque mulieres quamcumque habitationem habeant in locis, in quibus presbyteri aliquem recursum habuerint, Quod si obseruare paruipederint, ita vt transgressores, & qui contra interdicta fecerint iudicentur.

De presbytero, si vxorem acceperit deponatur.
Caput CVIII.

Presbyter si vxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, aut adulterium perpeterauerit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiã redigi. Simili modo etiam diaconus, si eodem peccato succubuerit, ab ordine ministerij subtrahatur.

De eadem re. Cap. CIX.

Interdixit per omnia magna synodus nõ episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino qui in clerico est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quas suspiciones effugiunt.

De eadem re. Cap. CX.

Fœminas verò non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinis causas habitare cum iisdẽ synodus Nicæna permisit.

Ex dictis
Augusti.

Ex cõcil.
Mledis.
cap. 5.

Ex cõcil.
Niocasa
rensi, c. 1

Ex cõcil.
Niceno,
cap. 3.

Ex decr.
Syricii p.
cap. 12.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De eadem re. Cap. CXI.

Ex eod. cap. 4. **S**tatum est ab episcopis, de presbyteris qui foeminas secum indifferetè habitare permittunt, & propter hoc mala opinionis suspitione denotantur, & si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores factorum canonum canonica inuectione feriantur.

De eadem re. Cap. CXII.

Ex cõcil. Agatēsi cap. 3. **I**d etiam ad custodiendam vitam & famam speciali ordinatione præcipimus, vt nullus clericorum extranea sic mulieri qualibet consolatione aut familiaritate coniunctus, & non solum in domum illius extranea mulier non accedat, sed nec ipse frequentandi extraneam mulierem habeat potestatem, sed cum matre carum & sorore & nepte, si habuerit aut voluerit, viuēdi liberam habeat potestatem, de quibus nominibus nefas est aliud quam in natura constituit suspicari.

Vt ancille à cellario presbyterorum remoueantur.

Caput CXIII.

Ex cõcil. Remensi, cap. 3. **A**ncillas vel libertas à cellario vel à secreto ministerio, & ab eadem mansione in qua clericus manet placuit remoueri.

Quòd diaconi, sicut episcopus & presbyter, cessare debeant ab opere coniugali. Cap. CXIII.

Ex epist. Leon. pa. cap. 17. **L**ex continentia eadem est altaris ministris, quæ episcopis atque presbyteris. Qui cum essent laici, siue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt, sed cum ad prædictos peruenerint gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vnde, vt de carnali fiat spiritale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant sic habere, quo & salua sit charitas coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.

De eadem re. Cap. CXVI.

Ex cõcil. Turonic. cap. 6. **E**t quia diabolo nullum locum dare oportet, hoc præcipuè custodiendum decreuimus, vt nulli clerici cum extraneis foeminis habeant familiaritatem, nec vllum malè loquendi vel sentiendi hominibus aditum tribuāt, quia fre-

DE ORDIN. ECCLE. DECR. LIB. II. 58

quenter per hanc indecentē occasionem contingit, vt diabolus qui insidiatur sicut leonem cubili suo, de ruinis seruorum Dei insultet. Si quis verò clericus post interdictum episcopi sui his imharere præsumpserit, à communionem habeatur alienus.

De eadem re. Cap. CXVI.

Ex cõcil. Hanne- tensi, cap. 10. **I**nhibendū & modis omnibus interminandū est, vt nullus sacerdos eas personas foeminarum, sicut & in canone insertum continetur, de quibus suspicio esse potest, in domo sua habeat, sed neq; illas quas canones concedunt, matrem, amitam, sororem: quia instigante diabolo, etiam in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam impedisse quas illarum. Sed si quis de his habuerit talem necessitatem patientem, cui sit necessitas sustentatio presbyteri, habeat in vico aut in villa domū longè à presbyteri cõuersatione, & ibi eis subministrat quæ necessaria sunt. Sed hoc secundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum, vt nulla foemina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare aut sedere.

De incontinentibus. Cap. CXVII.

Ex cano. apostolo. cap. 22. **D**e presbyteris & diaconibus diuinarum legum est disciplina, vt inter incontinentes in officiis talibus positi, omni honore ecclesiastico priuentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri.

De ordinatis quòd cum mulieribus coire nõ debeant.

Cap. CXVIII.

Ex eod. **P**ropterea quod dignum & pudicum & honestum est, tenere Ecclesia omnino debet, vt sacerdotes & Leuita, cum mulieribus non coeant: quia ministerij quotidianis necessitatibus occupantur. Scriptum est: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum dominus Deus vester.

De ordinatis si vsuras exercuerint.

Caput CXIX.

Ex eod. **E**piscopus, presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens, aut desinat, aut certè damnetur.

De eadem re. Cap. CXX.

Ex cōcil.
Niceno,
cap. 17.

Quoniam multi sub regula constituti, auaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique diuine scripturæ dicentis, Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, mutuum dantes centesimas exigunt, iuste censuit sancta & magna synodus, ut si quis inuentus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut ex adinventione aliqua vel quolibet modo negocium transiens, aut hemiolia, id est, seculpta exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, deficiatur à clero, & alienus existat à regula.

De eadem re. Cap. CXXI.

Ex epist.
Leon. p. a.
cap. 4.

Illud etiam duximus præmonendum, ut sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere solentus attentet.

De eadem re. Cap. CXXII.

Ex cōcil.
Tarraco
nensi, ca. 3.

Quicumque in clero esse voluerit, emendi vilis, vel vendendi carius studio non utatur.

De eadem re. Cap. CXXIII.

Ex epist.
Leon. p. a.
cap. 3.

Ne hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam turpis lucri cupiditate captos, usurariam exercere pecuniam, & seruire velle ditescere. Quod non dicam in eos in clericali officio constitutos, sed & in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus.

De eadem re. Cap. CXXIII.

Ex conc.
Cartha.
cap. 16.

Item placuit ut clericus si commodauerit pecuniam, pecuniam accipiat, si speciem, eandem speciem quantum dederit accipiat.

Item de usurariis. Cap. CXXV.

Ex cōcil.
Aureli.
cap. 36.

Vt presbyteri à turpibus lucris & usuris non solum ipsi abstineant, verum etiam plebes sibi subditas abstinere instruant.

Quid sit usura. Cap. CXXVI.

VSVRA est ubi amplius requiritur, quam datur. Verbi gratia: Si dederis solidos decem, & amplius requireris: vel si dederis frumenti modium vnum, & super ali-

De eadem re. Cap. CXXVII.

QVICVNQVE enim tempore messis vel vindemiarum, non necessitate, sed propter cupiditatem comparant annonam vel vinum. Verbi gratia: Si cum duobus denariis comparat modium vnum, & seruat que dum venundetur denariis quatuor, aut sex, aut septem, hoc turpe lucrum dicimus.

De eadem re. Cap. CXXVIII.

Qualiter negociatorem aut excusat, aut arguit: quia est honestus questus, & turpis. Veruntamen poenitenti utilius est dispendia pati, quam periculis negotiationis adstringi, quia difficile est inter ementis, vendentisq; commercium non intreruenire peccatum.

Ut nullus ex ecclesiastico ordine edendi vel bibendi causa tabernas ingrediatur. Cap. CXXIX.

CAnonum statuta prohibent, ut nullus ex ecclesiastico ordine sumendi cibi aut potus causa, nisi peregrinationis necessitate compulsus, tabernas ingredi audeat. Sed si aliquis hac interdita violauerit, ut sanctorum canonum contemptor, accerrimis corripiatur disciplinis.

Ut nullus ex sacro ordine cibi, vel potus causa tabernas ingrediatur. Cap. CXXX.

Vt clerici edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

De eadem re. Cap. CXXXI.

QUOD non oportet sacro mysterio deditos à presbyteris usque ad diaconos, & reliquum ecclesiasticum ordinem, id est, usque ad subdiaconos, lectores, cantores, exercistas, & ostiarios, & ex numero continentium, & monachorum ingredi tabernas.

Vt illi quibus uxores ducere licitum non est, aliorum nuptias deiciant. Cap. CXXXII.

Ex epist. Leonis pape, ca. 10. **Q**UIBUS licentia uxores ducendi non est, alienarum nuptiarum euitent conuiuia.

Quod non oporteat in bigami nuptiis prandre. re. ptes. byterum. Cap. CXXXIII.

Ex concil. Neocaesariensis, ca. 7. **P**resbyterum in nuptiis bigami prandre non conuenit: quia cum penitentia bigamus egeat, quis erit presbyter, qui, propter conuiuium, talibus nuptiis possit praebere consentum?

De eadem re. Cap. CXXXIII.

Ex dictis Augusti. **P**resbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores non est licitum, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, neque his coetibus admisceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut obsceni morus corporum choris, & saltationibus offeruntur: ne auditus & obtutus sacris mysteriis deputatus, turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluatur.

De eadem re. Cap. CXXXV.

Ex decre. Martini pape, ca. 1. **N**ON liceat sacerdotibus, vel clericis aliqua spectacula in nuptiis, vel conuiujs spectare, sed oportet antequam ingrediantur ipsa spectacula surgere, & redire inde.

Vt nullus clericus in aliena ciuitate suscipiatur sine commendatitijs epistolae. Cap. CXXXVI.

Ex canone apostolico. **V**T si quis clericus aut laicus ad alteram properat ciuitatem, & suscipitur praeueter commendatitijs epistolae, & qui susceperit, & qui susceptus est, communionem priuetur.

De eadem re. Cap. CXXXVII.

Ex concil. Antiocheno, cap. 27. **N**ulli peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitijs suscipiantur epistolae.

De clericis fugitiuis, ne ab alijs recipiantur.

Ex concil. Aureliano, cap. 2. **I**n concilio Antiocheno simul & in Chalcedonensi praecipitur, ut fugitiui clerici & peregrini a nullo recipiantur, nec ordinentur, nisi cum commendatitijs literis, & sui episcopi vel abbatis licentia.

Vt peregrini clerici sine literis sui episcopi non recipiantur. Cap. CXXXIX.

PEREGRINOS clericos & lectores, in alia ciuitate, praeter commendatitijs literas sui episcopi, nusquam penitus ministrare debere.

Vt clerici in aliena ciuitate non maneant, nisi episcopus loci mores eorum prauideat. Cap. CXL.

VT clerici in aliena ciuitate non immorentur, nisi causas eorum iustus episcopus loci, vel presbyteri locorum peruiderint.

De clericis & monachis, qui sine literis episcopi sui uagantur. Cap. CXXLI.

Clericis vel monachis sine commendatitijs epistolae episcopi sui licentia non pateat euagandi.

De eadem re. Cap. CXXLII.

Clericis sine commendatitijs epistolae episcopi sui licentia non pateat euagandi, in monachis quoque praesentis sententiae forma seruetur.

Vt pauperibus & indigentibus auxilio, quum proficiuntur, pacificis literis sit subueniendum.

Cap. CXXLIII.

Omnes pauperes & indigentes auxilio quum proficiuntur, sub probatione epistolae, vel ecclesiasticis pacificis tantummodo commendari decreuimus, & non commendatitijs literis, propterea quod commendatitijs literas honoratioribus tantummodo praestari personis conueniat.

Vt illi clerici qui in alias prouincias suos sequuntur seniores, sine formata ministrare non permittitur. Cap. CXXLIII.

QUI cum senioribus suis de alijs prouincijs in aliam prouinciam ueniunt, sine formata ministrare non permittantur, quam etsi attulerint, & ministrare idonei inuenti fuerint instruantur, quam religiosè atque studiosè sacrum ministerium peragant, & in quibus locis agere debeant.

Quod clerico non liceat alienas possessiones conducere, aut secularibus se negocijs immiscere. Cap. CXXLV.

PERVENIT ad sanctam synodum, quod quidam, qui in clerico uidentur electi, propter lucra turpia conductores

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

alienarum possessionum fiant, & secularia negotia sub cura sua suscipiant: Dei quidem ministerium paruipendentes, secularium vero discurrantes per domos, & propter auaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decevit itaque sanctum concilium, nullum deinceps, non episcopum, non clericum, non monachum, aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, preter ecclesiasticarum rerum sollicitudinem.

Ut nullus laicus presbyterum suum villicationi implicare presumat. Cap. CXLVI.

Ex concil. Arel. 2.º, cap. 6.

ITEM iubendum est, ut nemo laicum presbyteros Ecclesiarum suarum turpi villicationi, & secundum apostolum seculari & inhonestæ negotiationi implicare, nec sacrum aliorum contra auctoritatem presumat ducere, quod ministerium sibi commissum egerant negligere. Quod si hæc interdita præsumpserit, excommunicetur.

De illis presbyteris qui contra statuta canonum villici sunt, & alijs sibi non concessis implicantur negotijs, vicijsque non admittendis. Cap. CXLVII.

Ex eod. cap. 5.

Similiter de illis presbyteris, qui contra statuta canonum villici sunt, tabernas ingrediuntur, turpia lucra sectantur, & diuersissimis modis vicijs inserviunt, & aliorum domos inhonestè & impudicè frequentant, & comestationibus, & ebrietatibus deseruire non erubescunt, & per diuersos mercatus indiscretè discunt, obseruandum indicauimus, ut ab hinc districtè, seueritè: que coercèatur, ne per eorum illicitam & indecentem actionem, & ministerium sacerdotale vituperetur, & quibus debuerant esse in exemplum, deueniant in scandalum.

Nulli clericorum, ne subdiacono quidem connubium carnale conceditur. Cap. CXLVIII.

Ex epist. Leonis papæ, cap. 34.

NAM quum extra clericorum ordinè constitutus, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum arbitrium, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quod

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II. 67

si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignum est custodiri, quantum magis in primo, vel secundo, tertiove seruandum est, ne aut Leuitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quifquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate vxoria necdum fransse detegitur?

De principibus qui solent suos sacerdotes ministerijs iudicandi deputare. Cap. CXLIX.

SAEP E principes, contra quoslibet maiestatis obnoxios, sacerdotibus negotia sua committunt. Et quia sacerdotes à Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando supplicij indulgentia promittitur, non vbi discriminis sententiæ preparatur. Si quis etiam sacerdotum contra hoc comune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.

Ex concil. Tolitano, ca. 31.

De illis qui deo seruire disponunt, ut administrationem domorum non accedant. Cap. CL.

Nicasius Euaustitanus Episcopus dixit: Credo placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, ut qui seruiunt Deo, & annexi sunt clero, accedant ad actus, & administrationem, vel procurationem domorum.

Ex concil. Carthageno, ca. 7.

Item si liceat aliquem ex clero conductorem priuatorum fieri. Cap. CLI.

ITEM placuit, ut episcopi, presbyteri, & diaconi, vel clerici non sint conductores, aut procuratores priuatorum, neque villo turpi, vel inhonesto negotio victum querant: quia respicere debent scriptum esse, Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.

Ex eod. cap. 14.

Ut si quilibet ordinatus infra muros ciuitatis manens, ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur. Cap. CLII.

PRESBYTER, vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet Ecclesiæ deputatus clericus, si intra ciuitatem fuerit, vel in loco in quo Ecclesia est, aut in castello, aut in vico, aut in villa, si ad Ecclesiam ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur, si castigatus non emendauerit.

Ex concil. Tolitano, cap. 5.

De eadem re. Cap. CLIII.

Ex cōcil. Venetico, cap. 1. **C**lericus qui intra muros ciuitatis manet, & ea die ma-
tutinis hymnis sine egritudine defuerit, septem dies
à communionē habeatur extraneus.

Quod omnes sacerdotes domini oportet doceri, vt ceteros
instruant, & sibi proficiant. Cap. CLIIII.

Ex epist. Anacle-
ti pape
omnibus
fidelibus
fa. ca. 10
Doceri ergo omnes oportet, qui domini sacerdotio
funguntur, & vt ceteros instruant, & sibi proficiant.
Scriptum est enim: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splē-
dor firmamenti: & qui ad iusticiam erudiunt multos, quasi
stellæ in perpetuas æternitates. Et alibi: Populus autem
sciens Deum suum obtinebit & faciet, & docti in populo
docebunt multos. Ipsa enim veritas per se infert, & dicit:
Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ille procul-
dubio est scandalizatus in Deum, qui rectè non docet, &
qui eius scandalizat episcopum vel sacerdotem.

Vt singuli presbyteri singulis annis suo episcopo de mini-
sterio suo rationem reddant. Cap. CLV.

Ex cōcil. Mogun. **V**T vnusquisque presbyter per singulos annos episco-
po suo rationem ministerii sui reddat, tam de fide ca-
& Retholica, q̄ de baptismo, atq; de omni ordine ministerii sui.
fo eiusdē
sedis ar-
chiepisco-
habito,
cap. 3.
Ex cōcil. Gāgren. **V**t omnis presbyter sibi subdices fidem discere
cap. 5. *constringat.* Cap. CLVI.

Symbolum, quod est signaculum fidei, & orationem do-
minicam, discere semper admoneant sacerdotes popu-
lum Christianum. Volumusq; vt disciplinam condignam
habeant, qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in
alia castigatione. Propterea dignum est, vt filios suos do-
nent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras presbyteris,
vt fidem catholicam rectè discant, & Orationem domi-
nicam, vt domi alios edocere valeant. Qui verò aliter
non potuerit, vel in sua lingua, hoc discat.

Qualem professionem presbyteros, aut diaconos suo
episcopo oporteat facere, quando per parochias
constituuntur. Cap. CLVII.

Ex cōcil. Toleta. **Q**uando presbyteri aut diaconi per parochias consti-
tuuntur, oportet eos professionem episcopo suo fa-

cere, vt castè & purè uiuant sub Dei timore, vt dum eos
talis professio alligat, vitæ sanctæ disciplinam retineant.

Nulli monacho non sacerdoti, vel laico, quantumlibet
sint eruditi, licet prædicare. Cap. CLVIII.

DE his verò quæ in sæpe dicto concilio illicita contra
venerandos Nicænos canones præsumptione tenta-
ta sunt, ad fratrem & cōepiscopum nostrum Antiochenæ
sedis præfulem scripsimus: adiicientes & illud, quod nobis
propter improbitatem monachorum quorundam religio-
nis vestræ verbo mandastis per vicarios nostros, & hoc
specialiter statuentes, vt præter Dei sacerdotes nullus
audeat prædicare seu monachus, siue ille laicus, qui cuius-
libet scientiæ nomine gloriatur.

Vt parochiarj clerici ab episcopis suis canones discant.
Caput CLIX.

VT parochiarj clerici à pontificibus suis necessaria si-
bi statuta canonum legenda percipiant, ne rei ipsi
vel populi quæ per salutem eorum decreta sunt, excusent
se postmodum ignorasse.

Quod nulli sacerdotum canones liceat ignorare.

Caput CLX. *subt. in c. nulli sacerdoti.*

Celestinus vniuersis episcopis per Apuleiam & Cala-
briam constitutis. Nulli sacerdoti suos liceat cano-
nes ignorare, nec quicquam facere quod patrum possit
regulis obuiare. Quæ enim à nobis res digna seruabitur,
si decretalium norma constitutorum pro antiquorum libi-
tu licentia populis permessa frangatur?

De presbyteris parochialibus cum conuenerint vt se
inebriare non audeant. Cap. CLXI.

VT nullus presbyterorum, quando ad anniuersarium
diem, XXX. aut VII. vel III. alicuius defuncti, aut
quacunq; vocatione ad collectam presbyteri conue-
nerint se inebriare nullatenus præsumat, nec præsumat
precarî in amore sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut
alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatōne ingur-
gitare, nec plausus & risus incōditos, & fabulas inanes ibi
referre, aut cantare præsumat, vel turpia iocari, vel vris, vel

tornatricibus ante se facere permittat, nec laruas demonum, quas vulgo Talamafcas dicunt, ibi ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibicum.

De eadem re. Cap. CLXII.

Ex eodem cap. 11.

Quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, decanus aut aliquis prior illorum, versum ante mēsam incipiat, & cibum benedicat, & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorē prebentes, & per vices cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectiōnem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum domini sicut in cœna fecisse legitur, & sic se contineant omnes presbyteri, maximè in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum.

De eadem re. Cap. CLXIII.

Ex eodem cap. 12.

Summopere etiam quisque presbyter caueat, sicut de statu suo vult gaudere, vt non quacunque occasione patrem suum aut alium quemlibet ad iram & ad rixam, quanto minus ad pugnam vel ad eadem aliquo verbo irriter, seu prouocet, nec prouocatus ad hoc quisque proficiat: quia in talibus comessationibus & potationibus, semper se immiscet diabolus.

De eadem re. Cap. CLXIII.

Ex eodem cap. 4.

Quando presbyteri per Calendis simul conueniunt, post peractum diuinum mysterium, & necessariam collationem, non quasi ad plenam refectiōnem, sed quasi ad prandium ibi ad tabulas resideant, ne per talia inhonesta conuiuia se inuicem grauent: quia indecens est & onerosum. Saepe etiam tardè ad Ecclesiam redeunt, maius damnum de reprehensione conquirunt, & de grauedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi faciunt. Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit, qui inconuenienter cœnam dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam dominicam, id est, ad collationem verbi sub occasiōe conueniunt, & ex veritate ventris causa coniunguntur, reprehensibiles corā Deo & hominibus habentur: & ideo, peractis omnibus,

qui voluerit panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangat, & singuli singulos bibere faciant, maximè vt ultra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad Ecclesias redeant.

Ne clerici, nec non viri religiosi, ante horam tertiam inuicem conuiuia. Cap. CLXV.

Non oportet clericos vel laicos religiosos ante sacrā horam diei tertiam inire conuiuia, neque aliquando clericos nisi hymno dicto edere panem, & post cibum gratias auctori Deo referre.

Ex cōcil. Carth. cap. 12.

De presbyteris vt hospitales sint. Cap. CLXVI.

Vt curam hospitiū, maximè pauperum atque debiliū orphanorum quoque atque peregrinorum habeat presbyter, hōsque ad prandium suum quotidie iuxta possibilitatem conuocet, eisque hospitium tribuant.

Ex cōcil. Hānet. cap. 3.

De eadem re. Cap. CLXVII.

Vt autem omnis occasio rapinæ tollatur, volumus vt presbyteri qui bonum exemplum charitatis omnibus extendere debent, hospitales existant, iuxta dominicum & apostolicum præceptum, & humanitatem præbeant iter facientibus, quia per hospitalitatem placuerunt quidam Deo, angelis hospitiū receptis. Et dominus in die iudicij diciturus est electis: Hospes fui, & suscepistis me. Et Iob dicit: Ostium meum semper viarōni patuit.

Ex eodem cap. 5.

Vt presbyteri plebes suas vt hospitales sint admoneant. Cap. CLXVIII.

Placuit vt presbyteri plebes suas admoneant, vt ipsi hospitales sint, & nulli iter faciēti mansionē denegent, & vt omnis occasio rapinæ tollatur, nihil carius vendant trāsēuntibus, nisi quāto in mercato vèdere possint. Quòd si carius vèdere voluerint ad presbyterum trāsēuntē hoc referant, & illius iussu cum humanitate eis vendant.

Ex cōcil. apud Aruernas.

Vt cibus sacerdotum semper lectio diuina miscetur.

Capitulum CLXIX.

Pro reuerentia Dei & sacerdotum id vniuersa sancta synodus statuit, vt, quia solent crebro mensis ociose fabulæ interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio

Ex concil. Africae no. cap. 6.

D. BVRCHARDI EPIS. VVOR MAC.

scripturarum diuinarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariae prohibentur.

De clericis imtemperat. uidentibus.
Caput CLXX.

Ex concil. Carthag. cap. 62. **C**lerici inter epulas cantantes, ab officio detrahendi sunt.

De clericis scurrilibus. Cap. CLXXI.

Ex eodem cap. 80. **S**i quis clericus aut monachus uerba scurrilia, iocularia, risumque mouentia loquitur, acerrimè corripiatur.

De eadem re. Cap. CLXXII.

Sub. 4.6. dist.

Ex eodem cap. 60. **C**lericos scurriles, & uerbis turpibus ioculatores, ab officio detrahendos.

Ex eodem cap. 70. **C**lericus fidei iussor non sit. *Cap. CLXXIII.*

Ex eodē cap. 44. **C**lericus nec comam nutriat, nec barbam.

De clericis per creaturā iurantibus.
Caput CLXXV.

Ex eodē cap. 61. **C**lericum per creaturas iurantem, acerrimè obiurgandum. Si perstiterit in uitio, excommunicandum.

De clericis qui adulationibus & proditiōibus vacare deprehenduntur.
Cap. CLXXVI.

Sub. 4.6. dist.

Ex eodē concil. cap. 56. **C**lericus qui adulationibus & proditiōibus vacare deprehenditur degradetur ab officio.

De ordinariis qui solent contra ecclesiastica mandata auribus principis molestiam inferre.
Caput CLXXVII.

Ex concil. Antioch. cap. 11. **S**i quis episcopus aut presbyter, aut quilibet regularis subiectus Ecclesiæ, præter consilium & literas episcoporum prouinciæ, & præcipuè metropolitani, adie-

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II. 70

rit imperatorem: hunc reprobare & abiicere oportere non solum à communionem, uerum & ab honore cuius participes uidetur existere: quia uenerandi principis auribus molestiam tentauit inferre, contra leges Ecclesiæ. Si igitur adire principem necessaria causa deposcit, hoc agatur cum tractatu & consilio metropolitani & cæterorum episcoporum, qui in eadem prouincia commorantur: qui etiam proficiscentem suis prosequantur epistolis.

De illis qui episcopis suis ne eos ad ampliores honorem in Ecclesia sua promoueat contradicunt. Cap. CLXXVIII.

Item placuit ut quicumque clerici vel diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperauerint episcopis suis, uolentibus eos ad honorem ampliores in sua Ecclesia promouere, nec illic ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt.

Ex concil. Africa. no. ca. 31.

De presbytero certo crimine deposito, si de ministerio sibi interdicto aliquid agere presumpserit.
Caput CLXXIX.

Si quis presbyter ab episcopo suo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere presumpserit, & postea ab episcopo suo correptus, in certa presumptione perdurauerit, hic omnimodis excommunicetur, & ab Ecclesia expellatur. Et quicumque cum eo communicauerit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, uel feminis excommunicatis obseruandum est. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & episcopus emendare potuerit minimè, regis iudicio exilio damnetur.

Ex concil. Toletano, ca. 6.

De presbytero uel diacono damnato qui imperatoris auribus molestus extiterit.
Caput CLXXX.

Si quis à proprio episcopo presbyter, aut diaconus, aut à synodo fuerit episcopus fortè datus, & imperatoris auribus molestus extiterit, oportet ad manus episcoporum

Ex concil. Antioch. cap. 12.

conuerti concilium, & quæ putauerint habere iusta, plurimis episcopis suggerant, eorumque discussiones ac iudicia præstolentur. Si verò hæc paruipendentes molesti fuerint imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus oportiri.

De presbytero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit. Cap. CLXXXI.

Ex cõcil. Agaten. cap. 4. **S**I quis presbyter vitæ suæ negligens prauis exemplis mala de se suspicari permiserit, & populus ab episcopo iuramento seu banno Christianitatis cõstrictus infamiam eius patefecerit, & certi accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primò seorsum ab episcopo; deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emenauerit, in conuentu presbyterorum episcopus eum publica increpatione admonet. Si verò neq; sic se correxerit, ab officio suspendatur vsque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scâ-lalium patiatur. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifestis iudiciis probare contenderint, & ipse negauerit: tum ipse cum septem sociis suis eiusdem ordinis, si valet, à crimine semetipsum expurget. Diaconus verò, si eodem crimine accusatus fuerit, semetipsum cum tribus excuset.

De eadem re. cap. CLXXII.

Ex cõcil. Tribu-riensi. cap. 21. **S**I quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum, aliquam habet querimoniam controuersiam, episcopo precipiente, sine personarum acceptione finiat. Laicus per iuramentum, si necesse sit, se expurget: presbyter verò vice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur: quia sacerdotes ex leui causa iurare nõ debent. Mox per quam corpus & sanguis Christi consecratur, iuramento polluat. Absit, quum dominus in Euangelio discipulis suis, quorum vicem nos indigni in sancta gerimus Ecclesia dicat: Nolite omnino iurare. Sit autem sermo vester est, non non. Quod autem his abundantius est, ex malo est.

Si clericus auersus clericum habet negocium ad secularia non recurrat iudiciis. Cap. CLXXXIII.

Ex cõcil. Chalced. cap. 9. **S**I quis clericus aduersus clericum habet negocium, non deferat episcopum proprium, & ad secularia percurrat

iudicia: sed prius actio ventiletur apud episcopum proprium, vel certè concilio eiusdem episcopi, apud quos utræque partes voluerint iudicium contrahunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus subiacebit.

De presbyteris qui à plebibus infamabuntur, quomodo purgari debeant. Cap. CLXXXIIII.

Ex cõcil. Hilerdesi cap. 10. **S**I quis presbyter à plebe sibi commissa mala opinione infamatus fuerit, & episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur ab officio presbyter vsque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum pariat. Digna enim satisfactio est, si eis à quibus reus creditur, post rectam securitatè de imposito crimine, innocens esse manifestatur. Quod ita nobis à maioribus constitutum esse docetur. Sed nunc secundum canones, siue ad arbitrium episcopi, sibi collegas VII. cõungat, & iuret id sacro coram posito Euangelio: quòd eum sancta Trinitas & Christus filius Dei, qui illud fecit & docuit quod Euangelium continet, & sancti quatuor Euangelistæ qui illud scripserunt sic adiuent, quòd ille prænominatam actionem ita non perpetrarit, sicut ei de illis oblatum est. Et in hac satisfactione purgatus, securè deinceps suum exerceat ministerium. Quam satisfactionem nonnulli præcedentium patrum sanctum Leonem papam, in basilica sancti Petri apostoli, coram reuerendissimo cæsare Carolo, ac clero & plebe ita fecisse commemorant: atque ita mox venerandum principem, contra eiusdem sancti papæ aduersarios, dignæ vltionis vindictam exercere.

Si aliquis ex ordinatis ab episcopo suo damnatus fuerit, vt non debeat ab aliquo defensari.

Caput CLXXXV.

Ex cõcil. Africa. cap. 29. **E**T illud petendam vt statuere dignetur, vt si quis cuiuslibet honoris clericus, iudicio episcoporum, quocunq; crimine fuerit damnatus, non liceat eum siue ab Ecclesiis quibus præfuit, siue à quolibet homine defensari, interposita poena damni pecuniæ atque honoris, quo nec artem nec sexum excusandum esse præcipiant.

De presbytero à populo accusato. Cap. CLXXXVI.

Ex epist. Gregori **D**E presbytero verò, vel quolibet sacerdote à populo accusato, si certi non fuerint testes qui crimini il-

D. BURCHARDI EPIS. VVORMACI

Iato veritatem dicant. iurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentia suae puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.

De clericis conuictis & confelsis, si intra annum causam suam purgare contempserint, nulla vox eorum post audiatur. Cap. CLXXXVII.

Ex cõcil. Africa. cap. 46.

Rursum constitutum est vt aliquoties clericis conuictis & confelsis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundia parcutur, vel propter Ecclesiae opprobrium, aut insolentem insultationem haereticorum atque gentilium, si forte causa suae adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla vox eorum postea penitus audiatur.

Vt nullus ex ordinatis laico iurare praesumat.

Caput CLXXXVIII.

Ex cõcil. Remensi. cap. 5.

Vt nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquam supra sacra, vel super sancta Evangelia iuret, sed simpliciter cum puritate & veritate dicat, est, est, non, non: sed si est aliquid quod eis à laicis obiciatur, ad episcopum, in cuius territorio est, deferatur: & iuxta id quod illi qui euulsilem sunt ordinis diiudicauerint, aut corrigatur, aut expurgetur.

*Si presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periu-
rio, aut furto, homicidio, captus fuerit, ab officio
suspendatur. Cap. CLXXXIX.*

Ex cano. apostolo.

Presbyter aut diaconus qui in fornicatione, aut periu-
rio, aut furto, aut homicidio captus est deponatur: non
tamen communionem priuetur. Dicit enim scriptura. Non
iudicat dominus bis in idipsum.

*De ordinatis si aliquis illorum percussus extiterit.
Caput CXC.*

Ex conc. Agatensi. cap. 3.

Si quis in aliquo ecclesiastico gradu sacratus percussor
extiterit, corripiatur accerrime. Si non emendauerit,
deponatur.

*De presbyteris qui propter suam negligentiam de-
gradantur. Cap. CXCI.*

hab. 21. d. 1. a. xx cõcil. Mogiti. cap. 40.

Dicitur est nobis presbyteros propter suam negligen-
tiam canonicè degradatos, & seculariter gradu amisso
viuere, & poenitentiae agenda bonum negligere. Vnde ita,

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II. 72

tuimus vt gradu amisso, agenda poenitentiae gratia in monasterio, aut canonico aut regulari mittantur. Si vero hoc fieri causa quaelibet prohibuerit, vbiunque sint, poenitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter viuere voluerint, & poenitentiam agere neglexerint, ab Ecclesiae communionem separentur.

Episcopus, presbyter aut diaconus, si à gradu suo iniuste deiectus, in secunda synodo innocens reperianur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manu episcoporum. Si episcopus est, orarium, annulum, & baculū. Si presbyter, orarium, & planetā. Si diaconus, orarium, & albam. Si subdiaconus: patenam, & calicem. Sic & reliqui gradus in reparationem sui recipiant, quae quum ordinarentur, perceperant.

*Ex ordinatis qui episcopum proprium contem-
nunt. Cap. CXCVII.*

Si quis presbyter, aut diaconus episcopum propriū contemnens, se ab Ecclesia sequestrauerit, & seorsum colligens altare constituerit, & commonēti episcopo non acquiescerit, nec consentire vel obedire voluerit, semel & iterum conuocanti: hic damnetur omni modo, nec vltra remedium consequatur.

*Si presbyter contra suum episcopum in status seif-
ma fecerit, vt anathematizetur.*

Caput CXCVIII. c. si quis presbyter. 11. q. 3.

Ab vniuersis episcopis dictum est. Si quis presbyter ab episcopo suo correptus fuerit, debet vtique apud vicinos episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia, quod absit, in status secer nēdum se ab episcopi sui communionem duxerit, ac separatim cum aliquibus schismata faciens sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

De illis qui aliquem ex ordinatis falso crimine appetierint. C. CXCV.

Si quis episcopum, aut presbyterum, vel diaconum, falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nisi in fine dandam ei non esse communionem.

hab. heme 11. Ex codē q. 3. cap. 28.

Ex cõcil. Antio. cap. 5.

Ex conc. Cartha. cap. 11.

et ibi dicitur Anatoma se tur.

Ex codē. cap. 5.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Vt criminator crimen criminati, literis comprehensum, ante accusationem episcopo suo representet. Cap. CXCVI.

Ex cōcil. Aureli. cap. 10. **I**LLVD præterea omni ecclesiastico ordini omnimodis obseruandū est, vt nullatenus aliquis præsumat in cōcilio vel synodali cōuentu aliquem confratrum accusatione pulsare, nisi prius ipsum accusationis crimen, & litigationis causā, literis per ordinem comprehensam manu propria subscripserit, & episcopo, vel sacre synodo porrexerit, vt iuste & canonicè litigantium controuersie finiantur. Non enim licet, vt autoritas Romana testatur, nisi inscriptione celebrata reum quenquam fieri, nec ad iudicium exhiberi: quia sicut cōmunitum de crimine pœna constringit, ita accusatorem, si non probauerit quod obiecit.

Vt nullus ex ordinatis se proclamet in synodo nisi scriptis. Cap. CXCVII.

Ex cōcil. ad sanct. Medard. cap. 9. **H**incmarus archiepiscopus Remorum suis accusatoribus dixit: *Quæ est petitio vestra fratres? Misericordiam, inquit, petimus nobis à vestra paternitate impendi, de misistratione ordinum ecclesiasticorum, ad quos à domino Ebone quondam prouecti, à vestra autoritate suspēsi sumus. Hincmarus episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis aut postulationis, sicut ecclesiastica se habet traditio? Illi autem responderunt, se præ manibus nullum habere libellum. Hincmarus episcopus dixit: Legum ecclesiasticarum autoritas talis est, vt in causis gestorū semper scripturam requirat: adeo vt qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur: qui ad summū sacerdotium prouehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis ordinatoribus literas accipere iubetur. Qui etiam ab ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libellari scriptione aut recipitur aut deicitur. Sed qui accusatur, vel excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari vel reconciliari iubetur. Et sic in cæteris huiusmodi intantum scriptura deponitur, vt, sicut beatus Gregorius in Cōmonitorio ad Ioannem defensorem ex Romanis legibus sumens scribit, *Sententia quæ sine scriptura profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur. Quapropter fratres & filij oportet vos secundum Ecclesiasticam autoritatem, reclamationem vestram illi**

DE ORDIN. ECCLE. DECR. LIB. II. 73

serie allegare, eamque manibus vestris roboratam, synodo sacre porrigere, vt conuenienter & canonicè vobis valeat responderi. Et tūc ipsi fratres libellum conscribentes, eique sua nomina subscribentes, porrexerunt. Hincmaro episcopo, qui tunc vnā cum Vveuilone Sennenfi archiepiscopo, & cum Amalrico Turonensi æquē archiepiscopo, sub præsentia gloriosi regis Caroli qui synodo præsidebat.

De clericorum accusatoribus, si vnum ex obiectis probare non potuerint, ad cetera non admittantur. Cap. CXCVIII.

ITEM placuit, quotienscunque clericis ab accusatoribus multa crimina obiiciuntur, & vnum ex ipsis de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cetera iam non admittantur.

De episcopo aut presbytero, si causa criminalis eis reputata fuerit, quomodo se expurgare debeant. Cap. CXCIX.

SI episcopo aut presbytero causa criminalis, homicidiū, adulterium, & maleficium reputatum fuerit, in singulari Missam tractare debet, & secretam publicè dicere, & communicare, & de singulis sibi reputatis innocentem se ostendere. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur.

Vt clerici ab alienis iudicibus non constringantur. Cap. CC. vlt. 11. q. 1.
IN clericorum causa huiusmodi forma seruetur, vt nequaquā eos sententia non à suo iudice dicta cōstringat. *Adriani papæ, ca. 38.*
Criminantem iniuste, & non probantem, verberibus publicè castigandum, & in exilium deportandum. Cap. CCI.

QVVM fortius punienda sint crimina, quæ in fontibus & maxime sacris ordinibus ingeruntur, quæ fitis culpabiles omnes, qui in causa Ioannis diaconi refedistis attendite, vt Hilarum criminatore ipsius, nulla ex definitione vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram esse credatis idoneū, quod vobis quasi iudicare volētibus solus frater, & cōepiscopus noster Paschasius dicitur detulisse. Nam si zelus in vobis restitudo viguisset, facilius vni à multis rationabiliter suaderi, quam multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergo tantæ nequitie malum sine digna non debet

uisione transire. Suprascriptum fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, vt eundem Hilarum prius subdiaconatus, quo indignus fungitur, priuet officio, atq; verberibus publicè castigatum faciat in exilium deportari, vt vnus poena multorum possit esse correctio.

Vt si quis clericum accusauerit, & testimonijs probare non potuerit, accusator poenam accusari accipiat. Cap. CCII.

Ex cõcil. Braggar. dē. ca. 8. **P**lacuit, vt si quis aliquem clericorum in accusatione fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli apostoli duo, vel tria testimonia requiratur ab illo. Quod si nõ potuerit datis testimonijs, approbare quod dixit, excommunicationem accusati, accusator accipiat.

Vt sicut laici clericos in secularibus in sua accusatione non recipiunt, ita nec ipsi in sacerdotium recipiantur. Cap. CCIII.

Ex cõcil. Aurelia. nēsi. ca. 5. **O**MNES episcopi in tertia sessione acclamauerunt: Sanè dignũ est, vt sicut sacerdotes, vel clericos in sua accusatione, vel secularibus iudicijs laici non recipiunt: ita ipsi in sacerdotum vel clericorum accusationibus, seu ecclesiasticis negocijs, nisi spontè collaudetur, non recipiantur: quoniam inconueniens est, vt hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

Vt testimonium laici contra clericum nemo suscipiat. Cap. CCIII.

Ex cõcil. Triburic. si, cap. 4. **T**ESTIMONIUM laici aduersus clericum nemo suscipiat. De ordinatis, si accusati fuerint quot testibus se excusare debuerint. Cap. CCIV.

Ex cõcil. Carthagi. nē. ca. 20. **S**I autem presbyteri vel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex vicinis locis proprius episcopus legitimo numero collegarum, quos ab eodẽ accusati petierint, id est, vnà secum in presbyterii nomine VI. in diaconii tribus, ipsorum causas discutiat, eadem dierum & dilationum, & a communione remotionũ, & discussione personarum inter accusatores, & eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum autem clericorum causas, etiam solus episcopus loci agnoscat & finiat.

De substantia defuncti presbyteri, cuius esse debeat. Cap. CCVI.

Sancto concilio allatum est, quòd quidam laici improbe agant contra presbyteros suos, ita vt de morietium presbyterorum substantia partes sibi vendicent sicuti de proprijs seruis. Intercidimus itaq; canonica autoritate, ne hoc vltius fiat: sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum diuinum officium, ita nihil ab eis exigatur præter diuinum officium. De peculiari verò sacerdotum nihil sibi vsurpēt, sed totum in quatuor diuidatur partes, vna episcopo, alia altari, tertia pauperib; quarta parentibus: & si non sunt idonei parentes, episcopus eã recipiat, & in vsum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hæc facere præsumpserit, anathematizetur.

De presbyteris qui sine testamento discesserint. Cap. CCVII.

SI quisunque ex gradu ecclesiastico sine testamento & sine cognatione, discesserit, hæreditas eius ad Ecclesiã, vbi seruiuit, deuoluatur. Similiter de sanctimonialibus.

De clericis qui laicalibus vestimentis vtuntur. Cap. CCVIII.

VT laicalibus vestimentis clerici non vtantur, id est, mantello vel cotto, siue cappa, nec preciosis & incertis calciamentis, & alijs nouitatum vanitatibus, sed religioso & decenti habitu induti incedant.

De eadem re. Cap. CCIX. *Sab. 1. d. p. plenius.*

CLERICVS professionem suam, etiam habitu & inaccessu prober, & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat.

De clericis qui riosè in nundinis ambulant. Cap. CCX.

CLericus qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio suo degradetur. Vt nullus ex clero arma militaria portet.

Cap. CCXI.

Quicunq; ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulũ religiosi moribus, & religioso habitu præbeant. Quòd si contempserint, tanquã sacrorum canonum

D. BURCHARDI EPIS. VVORMACI

contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprii gradus amissione mulcentur: quia non possunt simul Deo & seculo militare.

Vt omnes clerici magis confidant in defensione Dei, quam in armis. Cap. CCXII.

Ex cõcil. Aureliane. ca. 9. **O**mnimodis dicendum est, presbyteris & diaconibus, vt arma non portent, sed magis confidant in defensione Dei, quàm in armis.

De illis qui ex ecclesiastico ordine, aut venantur, aut cum accipitribus iacantur. Cap. CCXIII.

Ex cõcil. Meldensi. cap. 8. **E**piscopum, presbyterum, aut diaconem canes ad venandum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluntate sapius detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus se à communionem suspendat, presbyter duobus, diaconus vno ab omni officio & communionem suspendantur.

Sabat. 34. ad

De seruis Dei, vt omnes syluaticæ vagationes cum canibus & accipitribus interdiciantur. Cap. CCXIII.

Ex cõcil. Aureliane. cap. 3. **O**MNIBVS seruis Dei venationes & syluaticas vagationes cum canibus, & vt accipitres & falcones nõ habeant, interdiciamus.

Vt clericos discordantes episcopus sua potestate reconciliet. Cap. CCXV.

Sab. 9. ad

Ex cõcil. Africane. ca. 59 **D**iscordantes clericos episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat, inobediẽtes, synodus per audientiam damnet.

De clericis qui proruperint in mutuam cædem. Cap. CCXVI.

Ex cõcil. Hilerd. cap. 6. **S**i qui clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, à pontifice districtius vindicetur.

De eadem re. Cap. CCXVII.

Ex eodẽ. cap. 7. **F**rater in fratrem, si ausus fuerit manum mittere, legitimam disciplinam accipiat.

DE ECCLE. ORDIN. DECR. LIB. II, 75

De officijs & ministerijs septem diaconorum cum subdiaconibus, & sequentium ordinum ministris obseruandis. Cap. CCXVII.

SEPTEM ergo diaconi sint in vrbe Roma per septem regiones ciuitatis, sicut à patribus accepimus, qui per singulas hebdomadas & dominicos dies, atque festiuitatum solennia, cum diaconibus & acolytis, ac sequentium ordinum ministris, iniuncta sibi obseruent ministeria, & parati omni hora sint ad diuinum officium, & quicquid eis iniungitur peragẽdũ. Similiter & vobis prout opportunum fuerit, per singulas ciuitates est faciẽdum, vt diuinum absque ulla mora, aut negligentia studiosẽ ac solenniter agatur officium.

Ex epist. Fabiani papa, ca. 2.

De numero certo diaconorum. Cap. CCXIX. Sabat. 93. ad 2.

Diaconi septem debent esse iuxta regulã, licet & valde magna sit ciuitas. Id ipsum autem & Actuum apostolorum liber insinuat.

Ex cõcil. Neocæsæ. cap. 14.

De eadem re. Cap. CCXX.

Diaconi septem esse debent secundum regulam, quãuis magna sit ciuitas. Cui regulæ authoritas erit liber Actuum apostolorum.

Ex cõcil. episcopo-rũ, qui in Ancira & Casaria conuenunt, cap. 9.

Vt diaconi coram presbyteris non sedeant. Cap. CCXXI.

QUOD non oporteat diaconum coram presbytero sedere, sed iussione presbyteri sedeat. Similiter autẽ & diaconis honor habeatur ab obsequentibus, id est, à subdiaconis, & omnibus clericis.

Ex cõcil. Laodicene. ca. 20.

De diaconibus, qui se presbyteris anteponunt. Cap. CCXXII.

Nonnulli diacones in tantam erumpunt superbiam, vt sese presbyteris anteponant, atque in primo choro ipsi priores stare presument presbyteris in secundo choro constitutis. Ergo vt sublimiores sibi presbyteros agnoscant, tam hi, quam illi in vtroque choro consistent.

Ex cõcil. Tolent. cap. 39.

Vt exorcistæ energumenis manus imponant. Cap. CCXXIII.

OMNIDIE exorcistæ energumenis manus imponant.

Ex cõcil. carthage. ca. 90

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De honore vniuersis ordinibus competente.

Cap. CCXXIII.

Ex decr. Siluestr. I TA fratres iubet autoritas diuina, & affirmat, vt à subdiacono vsque ad lectorem, omnes subditi sint diacono Cardinali vrbs Roma, in Ecclesia honorem representantes tantum. Pontifici verò, presbyter, diaconus, subdiaconus, acolytus, exorcista, lector, abbas, monachus, in omni loco representet obsequium, siue in publico, siue in gremio Ecclesie.

De sacerdotibus, qui adimplere suum ministerium nesciunt, nec discere volunt, quòd ab officio sint submouendi. Cap. CCXXV.

Ex cõcil. Aurelia nesi ca. 6. SACERDOTES, qui ritè non sapiunt adimplere ministeriũ suum, nec discere iuxta præceptum suorum episcoporũ pro viribus satagunt, vel contemptores canonum exiitũ, ab officio proprio sunt submouendi, quousque hæc pleniter emendata habeant.

Vt inter clericos non computentur, qui sub nullius episcopi disciplina inueniuntur. Cap. CCXXVI.

Ex cõcil. Parisiensi, cap. 10. NVLLA ratione clerici, aut sacerdotes habèdi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina & prouidètia gubernantur. Tales enim acephalos, id est, sine capite, præcæ Ecclesie consuetudo nuncupauit.

Exemplar formate Epistolæ, quæ in Nicæna synodo à sanctis patribus est formata & collaudata. Cap. CCXXVII.

Ex decr. Nicæni concilij. In nomine patris π , & filii γ , & spiritus sancti α . Vualterio Spirensi episcopo, Ego Burchardus sanctæ Vvormaciensis Ecclesie deuotus gregis Christi famulus, in Deo verò summæ felicitatis beatitudinè. Quum sancta catholica Ecclesia prompta sit sequi documèta Euangelica, quæ dicunt, Qui recipit prophetam in nomine prophete, accipiet mercedem prophete: Et qui recipit iustum in nomine iusti, & cætera. Et Apostolus iubet hospitalitatè sectari, & necessitatibus sanctorum virorum cõmunicare: tamen propter eos qui cauteriarum habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices cum sint astutia diabolica repleti, & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locũ transire, cum sint sua malitia faciente fugitiui: & dicunt se esse mini-

Sub. 73. ad. ante ibi ad datam.

DE ECCLIE. ORDIN. DECR. LIB. II. 76

sterio sacro, insertos quum non sint: Statutũ est à sanctis patribus neminem clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo episcopo & inthronizari in sua Ecclesia, nisi habeat à proprio episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus paternitati vestre, quòd præsens frater noster harum literarum portitor nomine Ecmannus, non pro sua nequitia expulsus est à nobis: sed postulantibus fratribus nostris, eò quòd ex familia nostra fuit & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam à cornu altaris canonicè, & ordinauimus eum ad gradum presbyterij. Cui etiam has dimissorias siue commendatitias literas fecimus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, vt in vestra parochia sub vestro sacro regimine & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis episcopus, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & in vnitæ sanctæ Ecclesie, in qua Petro datum est ius ligandi atq; soluendi, abfoluo Ecmannum presbyterum de ciuitate Vvormaciensi, in diuisione X. & licentiam do vobis inthronizandi eum in quacunq; Ecclesia vultis vestre parochie. Hanc ergo epistolam Græcis literis hinc inde munire decreuimus, & anulo Ecclesie nostræ firmare censuimus. Fraternitatem vestrã Christus nobis incolumem conseruet. α . γ . α . ω . β . ϵ . ζ . α . κ . η . θ . Data Vvormaciæ, Idibus Martij, Anno dominicæ incarnationis, Millesimo, duodecimo, Indictione X.

De illo qui fugam fratris celauerit. Cap. CCXXVIII.

SI quis eum qui distractionem ecclesiasticam non ferens, fugam meditari agnouerit, si non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet: & tam diu est à conuentu fratrum, sequestrandus, quam diu ille valeat reuocari.

De illis qui presbyteros suos malè tractauerint. Caput CCXXIX.

SI quis presbyterum proprium inhonorat, aut verbo aut factò contumeliam facit, tam diu à liminibus Ecclesie arceatur, quousque per condignam pœnitentiam satisfaciat. Ait enim Apostolus: Presbyteri qui bene præfunt, duplici honore digni habeantur. Item alibi dicit: Obedite præpositis vestris, subiecti eis estote, &c.

Ex dictis Basilij.

Ex cõcil. Aruerni. cap. 7.

Vt nomen papæ in Ecclesiis sanctis recitetur.
 Cap. CCXXX.

Ex cõcil. Vafensi. cap. 3. **E**T hoc iustum visum est nobis, vt nomen domini papæ, qui cunq; sedi apostolica præfuerit, in nostris Ecclesiis recitetur.

Vt presbyter aut diaconus qui canonicus non est, sed in villis habitat, nusquam summas festiuitates celebret, nisi in ciuitatibus. Cap. CCXXXI.

Ex cõcil. Aruernẽ. cap. 6. **S**I quis presbyter aut diaconus qui non in ciuitate canonicus esse dinoscitur, sed in villulis habitans, in oratoriis officio sancto deseruiens celebrat diuina mysteria, festiuitates præcipuas, domini Natalem, Pascha, Pentecosten, & si quæ principales sunt festiuitates reliquæ, dehinc ne faciat commonemus: & nusquam alibi, nisi cum episcopo suo in ciuitate festiuitates supradictas celebret. Quicumque sunt ciues laici, natu maiores, pari modo in vrbibus ad pontifices suos in prædictis festiuitatibus veniant, & ibi diuina mysteria celebriter audiant. Quod si qui improba temeritate hæc contempserint, à cõmuniõne pellantur.

Vt presbyteris potestas prædicandi in suis plebibus concedatur. Cap. CCXXXII.

Ex cõcil. Vafensi. cap. 6. **H**Oc etiam pro ædificatione omnium ecclesiarum, & pro vtilitate totius populi nobis placuit, vt non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus, parochiis verbum faciendi daremus presbyteris potestatem, ita vt si presbyter aliqua infirmitate prohibente per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum Homeliar: à diaconibus probatis recitentur.

De clericis qui in rixa interficiuntur.
 Caput CCXXXIII.

Ex cõcil. Triburi. cui Arnolphus rex interfuit. cap. 50. **Q**Uicumque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentiliu ludis mortuus fuerit, neque ob ratione, neque oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat iudicis, sepulchra tantum non priuetur.

De clericis qui à dominis suis liberi facti sunt.
 Caput CCXXXIIII.

Ex concil. apud Al- **N**illus clericus ad gradum presbyterij promoueat, nisi vt scriptum in canonibus habetur. Si enim

propter Dei dilectionem quis de seruis suis quenquam *th. habi-* elegerit, & docuerit literas, & libertati condonauerit, & *to, cui in-* per intercessionem erga episcopum presbyterum effecerit, *terfuit* & secundum apostolos victum & vestitum ei donauerit: *Cõradus* ille autem postea in superbiam elatus missam dominis *rex. cap.* suis & canonicas horas obseruare, & psallere renuerit, & *38.* eis iuste obedire, dicens se liberum esse, noluerit, & quasi liberè cuius vult homo fiat, hoc sancta synodus anathematizat, & illum à sancta cõmuniõne arceri iudicat donec resipiscat, & domino suo obediat secundum canonica præcepta. Sin autem obstinato animo & hoc contempserit, accusetur aq; episcopum qui eum ordinauit, & degradetur: & fiat seruus illius idem domini sui sicut natus fuerat. Quisquis verò talem secum habuerit, posteaquam rem illius prædictam audierit, & domino suo non reddiderit, vel à se proiecerit, siue episcopus, siue comes, siue clericus, siue laicus, anathematis illius societate nodatus, pœnam excommunicationis luet.

De presbyteris qui parochias fugerint in quibus locati sunt. Cap. CCXXXV.

Ex concil. Cabillon. cap. 41. **P**resbyter proprio loco dimisso ad alium migrans, nequaquam recipiatur, nisi suæ migrationis causam dixerit, & se innocenter vixisse in parochia in qua ordinatus est sub testibus probauerit: literas etiam habeat in quibus sint nomina episcopi & ciuitatis plumbo impressa, quibus cognitis, & talibus inuentis quibus fides adhiberi possit, recipiatur.

De presbyteris qui crimine capitali accusantur, & collegas quibus se excusare possint non habent.
 Cap. CCXXXVI.

Ex cõcil. Triburi. cui interfuit Arnolphus rex, ca. 6. **D**e presbyteris qui crimine fornicationis, siue aliquo capitali flagitio accusantur, & non habent collegas cum quibus se excusare possint, aut si fortè lapsi fuerint, quomodo satisfaciant. In quorum iudicio neque ad dexteram, neque ad sinistram declinandum est, sed recta via gradiendum. In concilio nanque Neocæsariensi cap. scriptum est: Presbyter si vxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, aut adulterium perpetrauerit, amplius pelli debet & ad pœnitentiã redigi.

De predicatione presbyterorū. Cap. CCXXXVII.

Ex cōcil. Triburicē si cui interfuit rex Arnolph. **P**Ræcipimus vobis, vt vnusquisque vestrum super duas seu tres hebdomadas, diebus dominicis seu festiuitatibus sanctorum, populum sibi commissum doctrinis salutiferis ex sacra scriptura sumptis in Ecclesia sibi cōmissa post Euangelium perlectum instruere studeat, & iubeat illis, vt nullus de Ecclesia exeat, antequam à presbytero siue diacono vltima laus, id est, benedicamus domino, aut ite missa est, pronuncietur.

De ecclesiasticis si seculares potestates habere desiderant. Cap. CCXXXVIII.

Ex epist. Gre. pape Secundo de reclusa di- **C**ERTUM namque est non vos ante exercitui ducem præponere, nisi vobis labor eius fidesque complaceret, & nisi eum ante actæ vitæ virtus & sollicitudo aptum esse monstrauerit. Si verò non aliis nisi huiusmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux esse debeat animarum ex istius bonæ rei comparatione colligitur. Sed verècundum nobis est, & dicere pudet, quia sacerdotes sibi ducatum arripiunt, qui exordium religionis militiæ non viderunt.

Ve viri veraces & Deum timentes, in ciuitatibus & in publicis vicis decani constituantur. Cap. CCXXXIX.

Ex cōcil. Rotom. cap. 9. **V**T populus admoneatur vt in dominicis & festis diebus omnes ad vesperas, & nocturnas vigilias, & ad missam omnimodis occurrant, & vt decani in ciuitatibus & in vicis publicis viri veraces, & Deum timentes constituantur, qui desideres, & negligentes commoneant, vt ad Dei seruitium absque occasione properent, & vt ipsi decani sacramento adstringantur, vt nulla interueniente causa, scilicet, aut amoris, aut timoris, aut propinquitatis, muneris, negligentes & transgressores reticeant, quin sacerdotibus proprias eorum culpas manifestent. Sacerdotum autem erit ita eorum vitia, zelo & amore diuino, cum debita disciplina corrigere, sicut ipsi nolunt pro aliorum erratibus sententiam iustæ damnationis suscipere. Et vt dies festi à vespera vsque ad vesperam absque opere seruii cum debito honore celebrentur.

FINIS LIBRI SECUNDI.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Tertij.

Vid sit Ecclesia.	Cap. i.
De primitiua Ecclesia.	ii.
Quòd sacerdotes agros quos vèdere solebāt ad cōmunē vtilitatē ecclesiis tradebāt.	iii.
Quo tēpore viri religiosi seipfos domino cōsecrarunt, ædificantes basilicas in suis fundis.	iiii.
Quòd Constantinus primus imperatorum fabricandi Ecclesias licentiam tribuit	v.
Vt nullus Ecclesiam ædificet, nisi ille, cui episcopus loci, locum designauerit.	vi.
De illo qui in suo prædio Ecclesiã ædificare desiderat.	vii.
Vt omnes Ecclesiæ in illius episcopi potestate sint, in cuius territorio positæ sunt.	viii.
Vt antiquæ Ecclesiæ possessionibus propter nouas non spolientur.	ix.
De Ecclesiis & altaribus vbi aliqua dubitatio est de consecratione vt consecrentur.	x.
Si altare motum fuerit, denuò Ecclesia consecretur.	xi.
Si Ecclesia violata fuerit, iterum consecretur.	xii.
Vt Ecclesiã vbi paganus sepultus est, nō liceat dedicari.	xiii.
Vt in Ecclesia in qua cadauera sepulta sunt, altare consecrare non liceat.	xiiii.
Vt loca semel dicata, perpetuò sic permaneant.	xv.
De locis dudum sacratis, & nunc neglectis, vt iterum reformentur.	xvi.
Vt nullus aliud altare erigere præsumat, nisi quod ab episcopo consecratum est.	xvii.
Vt energumeni Ecclesiarum pauimenta verrant.	xviii.
De monasteriis semel consecratis.	xix.
De illis qui dotem Ecclesiæ sibi vindicare præsumpserint.	xx.

De Ecclesiis destructis quomodo restaurari debeant.	xxi
Quòd in vna terminatiõe plures baptismales Ecclesie esse non possint.	xxii.
Vt regularia monasteria, nec vendi, nec commutari possint. nisi cum alio monasterio.	xxiii.
Vt non liceat alicui vnus Ecclesie terram, nisi cambiatur, vertere ad aliam.	xxiiii.
Vt altaria nisi sint lapidea chrisimate nõ cõsecratur.	xxv.
Vt monasterium ad meliorandum in alium liceat ponere locum.	xxvi.
Vt sine missa Ecclesia non debeat dedicari.	xxvii.
Vt episcopus neminem prohibeat ecclesiam ingredi, & audire verbum Dei.	xxviii.
Vt populus qui conuenerit ad Missam antequam finiatur, non discedat.	xxix.
De illis qui ecclesiastica habent beneficia.	xxx.
De Ecclesiis apud barbaros constitutis.	xxxi.
De Ecclesiis Arrianorum.	xxxii.
De diocesanis Ecclesiis destitutis.	xxxiii.
Qualiter destitutam Ecclesiam alteri Ecclesie rectè coniungere valeat episcopus.	xxxiiii.
Vt picturæ in Ecclesia fieri non debeant.	xxxv.
Item de pictura.	xxxvi.
Vt non pro debito episcopus de consecranda Ecclesia minus aliquod requirat.	xxxvii.
Vt Ecclesiam in qua cadauera infidelium sepulta, sunt sanctificare non liceat.	xxxviii.
De lignis dedicatæ Ecclesie, ad quos vsus verti debeant.	xxxix.
Quid episcopo agendum sit, si plures hæredes de vna contenderint Ecclesia.	xl.
De eadem re.	xli.
De Ecclesiis inter hæredes diuisis.	xlii.
Vt singuli presbyteri singulas habeant Ecclesias.	xliii.
De eadem re.	xliiii.
De eadem re.	xlv.
Vt vnusquisque presbyter vna Ecclesia contentus sit.	xlvi.
De eadem re.	xlvii.
De eadem re.	xlviii.
De eadem re.	xliv.

De ordinibus sacris.	I.
De Ecclesiis, seu sanctis nouiter inuentis.	li.
Vt vnaquæque Ecclesia málum integrum habeat sine seruitio.	lii.
Vt nullus de dote Ecclesie, vel de manso presbyterorũ censum persoluere cogat.	liii.
De altaribus quæ passim sunt per agros.	liiii.
Vt martyrum dignitatem nullus profanus infamet.	lv.
Vt Missarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis fiant.	lvi.
De Missa non celebranda, nisi in sacro loco.	lvii.
De eadem re.	lviii.
Quòd non liceat Missas celebrare, nisi in locis ab episcopo ciuitatis consecratis.	lix.
De eadem re.	lx.
De eadem re.	lxi.
De reparatione Ecclesie.	lxii.
Vt ante horam diei tertiam, non sint celebrandæ missæ.	lxiii.
Vt pro fidelibus defunctis singulis diebus Missas celebrare liceat.	lxiiii.
Vt Missa mortuorum pro omnibus Christianis sit cantanda.	lxv.
Vt institutiones Missarum sicut in metropoli sunt, sic & reliquis comprouincialibus Ecclesiis.	lxvi.
Vt preces & præfationes, quæ in concilio probatæ nõ fuerint, non celebrentur.	lxvii.
Vt nullus presbyter solus Missam cõtare præsumat.	lxviii.
De præfationibus quas sancta Romana tenet Ecclesia.	lxix.
De sacerdotibus, Missarum tempore si ægritudinis aliquis euentus eis accesserit.	lxx.
De eadem re.	lxxi.
De presbyteris qui dæmonibus variisque passionibus vexantur, quòd illis sacra tractare non liceat.	lxxii.
De eadem re.	lxxiii.
De presbyteris qui soli Missas solent celebrare.	lxxiiii.
De illis qui cõiugati presbyteri oblatiões spreuerint.	lxxv.
Vt presbyteri cõmunicent quotiescunque Missas celebrauerint.	lxxvi.

De eadem re.	lxxvii.
De eadem re.	lxxviii.
De eadem re.	lxxix.
Vt in Ecclesia nihil aliud agatur, nisi id ad quod facta est.	
lxxx.	
De eadem re.	lxxxi.
De eadem re.	lxxxii.
Vt nullus in Ecclesia conuiuetur.	lxxxiii.
Vt nullus in Ecclesia tabernaculum constituat.	lxxxiiii.
De eadem re.	lxxxv.
Vt unicuique in domo sua orare liceat.	lxxxvi.
Vt canticum turpe circa Ecclesias non fiat.	lxxxvii.
Vt sanctorum reliquiarum in oratoriis villaribus non ponantur.	lxxxviii.
Vt sedes episcopalis si necesse fuerit in alium locum transferatur.	lxxxix.
De mutandis sanctis locis.	xc.
Quod translatis martyribus, honor interdum cum illis migrat, interdum in loco permaneat.	xc.
Quod sanguis martyrum consecret locum, non locus sanguinem.	xcii.
Quid sit basilica.	xciii.
De illis qui domum Dei contemptibilem faciunt.	xciiii.
De eadem re.	xcv.
Vt calix & patena, ex auro, aut ex argento fiat.	xcvi.
De obseruanda mensa Christi.	xcvii.
Vt corporale ex purissimo lino sit, & vini materici.	xcviii.
Vt sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto celebretur.	xcix.
Vt mulieres ad altare non accedant, & officii virorum se non intromittant.	c.
De eadem re.	ci.
Vt laici iuxta altare non sedeant.	cii.
De illis sacerdotibus qui in Ecclesia dum Euangelia leguntur, sedere presumunt.	ciii.
Vt nullus calicem, patenam, vel vestimentum sacerdotale in vadium tabernario prestare presumat.	ciiii.
Vt nullus calicem, patenam, aut aliqua vasa sacra ad alios vsus facere presumat.	cv.
Quod licitum sit episcopis cum consilio cleri de thesauro	

Ecclesie suae familiae in necessitate succurrere.	cvi.
Ne cadauera pallio altaris cooperiantur.	cvii.
Ne ad nuptiarum ornatum diuina ministeria praestentur.	cviii.
Vt Ecclesia seculari potentia minimè peruadatur.	cix.
De presbyteris qui Ecclesias suas per precium acquisierint.	cx.
Vt nullus laicus ab Ecclesia sua presbyterum eicere audeat.	cx.
Item de illis qui presbyteris Ecclesias auferunt.	cxii.
Vt nullus aliquod munus propter Ecclesiam a presbytero requirat.	cxiii.
De eadem re.	cxiiii.
Vt presbyteri plebes admoneant, vt linteamina altaris praeparent.	cxv.
Vt episcopi prauideant quid presbyteri dominis suis pro Ecclesiis facere debeant.	cxvi.
De eadem re.	cxvii.
De presbyteris nihil habentibus quando ordinantur.	cxviii.
De eadem re.	cxix.
De eadem re.	cxx.
De eadem re.	cxxi.
De eadem re.	cxxii.
De presbyteris qui ex redditibus Ecclesiae sibi res comparauerint, & structuras ibi fecerint & mulieres ibi posuerint.	cxxiii.
De consuetudine seruanda quae non est contra fidem.	cxxiiii.
Vt Ecclesiastica statuta, ab apostolis & reliquis magistris Ecclesiae tradita, integra seruentur.	cxxv.
Vt consuetudines ecclesiasticae pro lege sint tenendae.	cxxvi.
Item de consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis.	cxxvii.
Quid agendum sit in causis, de quibus certa in canonibus non inueniuntur iudicia.	cxxviii.
Vt cuncta quae Deo offeruntur consecrata habeantur.	cxxix.
De eadem re.	cxxx.
Vt decima nullo modo negligatur.	cxxxi.
De illis qui decimas dare nolunt.	cxxxii.
Quod decimae ab omnibus Christianis ex debito repositae debeant.	cxxxiii.
De illis qui decimas dare noluerint, nisi precioso conductantur.	cxxxiiii.
Vt decima Dei census nuncupetur.	cxxxv.
De oblationibus parochiarum cuius esse debeant.	cxxxvi.

Item quòd de decimis quatuor debeant fieri portiones.	
	cxxxviii.
Vbi terminare debeant contentiones ortæ inter Christianos.	cxxxix.
De his qui oblationes parentum, aut testamenta, vel quòd ipsi donauerint Ecclesiis, retinere, aut auferre conantur.	cxl.
De illis qui Deum hæredem faciunt.	cxli.
De his qui oblationes defunctorum, aut negant, aut difficulter reddunt.	cxlii.
De eadem re.	cxliiii.
De eadem re.	cxliiiii.
De eadem re.	cxlv.
Vt omnes Ecclesiæ, vel decimæ in episcoporum potestate, consistant.	cxlvi.
Quòd tricennalis possessio firma sit.	cxlvii.
Vt singularum Ecclesiarum rusticanae parochiæ semper maneanent inconcussa.	cxlviii.
Quòd tricennalis possessio, si intacta permanfit, mutari non debeat.	cxlix.
Item ne rebus XXX. annis possessis.	cl.
De illis qui de Ecclesiis cœmeteria faciunt.	cli.
De illis qui in sacris locis se sepeliri petierint.	clii.
De eadem re.	cliii.
De eadem re.	cliiii.
De eadem re.	clv.
De eadem re.	clvi.
Vt corpora defunctorum in Ecclesia non sepeliantur.	clvii.
De eadem re.	clviii.
Vt nemo pro sepeliendis mortuorum corporibus aliquid muneris exigat.	clix.
De sepultura coniugatorum in primis connubiis.	clx.
De eadem re.	clxi.
De eadem re.	clxii.
Quorum mens vna fuerat, sepultura non sepatet.	clxiii.
De rebus immobilibus Ecclesiæ.	clxiiii.
De eadem re.	clxv.
De præstariis viduarum Ecclesiarum vt nõ valeant.	clxvi.
De eadem re.	clxvii.
De eadem re.	clxviii.

De eadem re.	clxix.
De donatione, vel venditione, vel commutatione rei ecclesiasticæ.	clxx.
De commutationibus ecclesiasticarum rerum.	clxxi.
De eadem re.	clxxii.
De ecclesiasticis mancipiis.	clxxiii.
De eadem re.	clxxiiii.
De regalibus præceptis super præstaria.	clxxv.
De episcopo qui mancipium Ecclesiæ manumitti desiderat.	clxxvi.
De sacerdotibus qui res suas Ecclesiæ relinquunt.	clxxvii.
Vt prebyteri res Ecclesiæ vendere nõ præsumat.	clxxviii.
Vt nullus ordinatus de ministeriis Ecclesiæ aliquid vendere præsumat.	clxxix.
De presbyteris qui de iure sui tituli aliquid distrahunt.	clxxx.
De eadem re.	clxxxi.
Quòd quantum remedium veniæ oblatio ecclesiastica tribuit conferenti, tantum damnnum præparat fraudatori.	clxxxii.
De clericis qui documenta, quibus Ecclesiæ possessio firmatur distrahunt.	clxxxiii.
De libertis qui à patrociniò Ecclesiæ discesserunt.	clxxxiiii.
De libertis Ecclesiæ.	clxxxv.
De libertis qui à quibuscunq; manumissi sunt.	clxxxvi.
De manumissis in Ecclesia.	clxxxvii.
De fugitiuis ecclesiasticis seruis.	clxxxviii.
De episcopis qui nihil suis Ecclesiis conferunt, & tamen ex familia liberos facere præsumunt.	clxxxix.
De illis qui pro aliquo reatu fugiunt ad Ecclesiam.	cxc.
De raptore si cum rapta ad Ecclesiam confugerit.	cxci.
De seruo si pro qualibet culpa dominum suum ad Ecclesiam fugerit.	cxcii.
De eadem re.	cxciij.
De eadem re.	cxciij.
De eadem re.	cxciij.
De eadem re.	cxciij.
De emunitate Ecclesiæ.	cxciij.
De fugientibus ad Ecclesiam.	cxciij.
Quid in Ecclesia legi debeat.	cxciij.
Vt excommunicandi sint qui libros famulos legerrint.	cxciij.

De illis qui clam concipiunt.	cc.
De infantibus in adulterio natis, & ad Ecclesiam expositis.	ccii.
De eadem re.	cciii.
De auaritia sacerdotum.	cciiii.
De illis qui Ecclesias incenderint.	ccv.
De quodam clerico à diabolo vexato.	ccvi.
De rebus Ecclesiarum quæ mortuo episcopo à presbyteris venditæ fuerint.	ccvii.
De eo qui spernit oblationem presbyteri qui uxorem habuit.	ccviii.
Quod non permittantur ecclesiastici ad cœmiteria hæreticorum accedere.	ccix.
Quod nõ oporteat ab hæreticis eulogias accipere.	ccx.
Quod nullus Christianus ad pseudomartyres ire debeat.	ccxi.
Quod non oporteat plebeios Psalmos in Ecclesia cantari.	ccxii.
De illis qui conuētus qui ad confessiones martyrum fiunt abominantur.	ccxiii.
Vt victus ab exorcistis energumens in domo Dei sedentibus administretur.	ccxiv.
Vt sacra vasa non ab aliis quàm à sacris viris tractari debeant.	ccxv.
De sacratis fœminis quæ sacra vasa & pallas altaris tractare præsumpserint.	ccxvi.
De vasis sacris, de palliis altaris, & velis Ecclesiarum si vetustate consumpta fuerint, quid inde faciendũ sit.	ccxvii.
De ordine librorum veteris testamenti.	ccxviii.
De ordine prophetarum.	ccxix.
De ordine librorum noui testamenti, quos sancta Romana Ecclesia tenet, & omnis vniuersalis Ecclesia obseruat.	ccxx.
Ordo septem epistolarum canonicarum.	ccxxi.
De notitia librorum apocryphorum qui à sanctis patribus æterna damnatione damnati sunt.	ccxxii.
Quando & quo tempore libri veteris & noui testamenti legendi sint.	ccxxiii.
De vasculis quibus mysteria sacra conficiuntur.	ccxxiiii.
De Ecclesia à compluribus cohæredibus obsessa.	ccxxv.

De altaribus in quibus sacræ reliquiæ non inueniuntur.	ccxxvi.
In altari in quo episcopus Missam celebrat, ne eo die presbyter aliam iterare præsumat.	ccxxvii.
Vt in oblatione corporis & sanguinis domini incensum imponi debeat.	ccxxviii.
Vt quoties basilicam ad quam itur præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificiũ subsequens offeratur.	ccxxix.
Vt nullus presbyter titulum super titulum vsurpare præsumat.	ccxxx.
Vt episcopus aut presbyter postquam Missam inceperit & orationem dixerit, nisi passio aliqua interuenerit, antequam inceptum ministerium adimpleat, ab altario Dei nullo modo discedere audeat.	ccxxxi.
Vt nullus episcopus vel presbyter ad celebranda Missarum solennia cum baculo ire, aut velato capite altario Dei assistere audeat.	ccxxxii.
Ne corpora sanctorũ trāsferātur de loco ad locũ.	ccxxxiii.
Qui mortui in Ecclesia sepeliantur.	ccxxxiiii.
Quod omnes fideles in Ecclesia nihil agere debeant, nisi orare.	ccxxxv.
Quod diuina clementia fixis in terram genibus exoranda sit, nisi in maioribus solennitatibus.	ccxxxvi.
Quod non liceat mortuis osculum dare.	ccxxxvii.
Vt fideles sepeliri debeant.	ccxxxviii.
Vt sacerdotes ad tempus orationibus vacent antequam sacrificent.	ccxxxix.
De laicis qui Ecclesiarum proprias habent.	ccxl.
De Ecclesiis monachorum.	ccxli.
De illis qui dum suæ proprietatis loca alicubi dare voluerint, decimã nusquã tradere se posse cognoscant.	ccxlii.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Ecclesiis, De- cretorum Liber III.

ARGVMENTVM LIBRI.

Liber hic de diuinarum domorum institutione, cultu & honore, de decimis & oblationibus, deq; iustitiis singulorum tractat: quiq; libri in sacro catalogo recepti, qui reiecti & apocryphi sint, ostendit.

Quid sit Ecclesia. Cap. I.

Ex decre.
Iulij papae,
cap. 5.

E

Cclesia Græcum est, quod in Latinum vertitur conuocatio, propterea quod omnes ad se vocet. Catholica, id est, vniuersalis, ideo dicitur: quia per vniuersum mundum est constituta, vel quoniam catholica, hoc

est, generalis in eadem doctrina est ad instructionem.

De primitiua Ecclesia. Cap. II.

Ex decre.
Melchias.
papae. ca.
8.

Nemo, qui scripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio nascentis Ecclesie, discipuli in vnum congregati sunt cum multitudine credentium, in quibus erat cor vnum & anima vna, quiq; vendentes prædia & possessiones suas, adferrebant precia, & diuidebatur singulis prout cuiq; opus erat. Futuram namq; Ecclesiam in gentibus apostoli præuidebant, maximèq; quia dominus illis prædixerat: Euntes in mundum vniuersum predicare Euangelium, vel quia expellendos esse à Iudæa nouerant se & in gentibus dispergendos, Ecclesiamque congregandam ex rudi populo, idcirco prædia in Iudæa minime sunt adepti, sed precia tantummodo ad fouendos egres. At verò, cum inter turbines & aduersa mundi succresceret Ecclesia: adeò usq; peruenit, vt non solum gentes, sed etiã Romani prin-

DE ECCLESIIS DECRET. LIB. III. 23

cipes, qui penè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi & ad baptismi sacramenta concurrerent.

Quod sacerdotes agros quos vendere solebant, ad communem vtilitatem Ecclesis tradebant.

Cap. III.

Videntes autem sacerdotes & leuitæ & reliqui fideles, plus vtilitatis posse adferre, si hæritates, & agros quos vendebant, Ecclesiis quibus præsidebant episcopi traderent, eò quod lex sumptibus eorum tam præsentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora possent ministrare fidelibus communem vitam deducentibus, quàm ex precio ipsorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebant matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere.

Quo tempore viri religiosi seipfos domino consecraverunt, edificantes basilicas in suis fundis.

Caput IIII.

Ab illo enim tempore & deinceps viri religiosi non solum possessiones & prædia quæ possederant, sed etiam semetipfos domino consecraverunt, edificantes basilicas in suis fundis in honore sanctorum martyrum per ciuitates, ac monasteria innumera, in quibus cœtus domino seruientium conueniret. Denique reges & præfides ac magistratus non solum hanc licentiam tribuere, sed etiam ipsi propria largiti sunt per vniuersa regna terrarum, vnde alerentur egentes qui nihil in mundo possidebant, Ecclesieque fabricarentur atque restaurarentur, Deoque & Ecclesie eius ritè famulantium, seruatorumque illius supplementa absque necessitate tribuerentur.

Quod Constantinus primus imperatorum fabricandi Ecclesias licentiam tribuit. Cap. V.

Equibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per vniuersum orbem in suo degentes Imperio non solum fieri Christianos, sed etiam fabricandas Ecclesias, & prædia tribuenda constituit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa, & fabricam templi primæ sedis beati Petri principis apostolorum instituit, adeò vt sedem imperiale qua Romani principes præsidebant, relinqueret, & B. Petro, suisque successoribus profuturam concederet.

Ut nullus Ecclesiam ædificet, nisi ille cui episcopus loci locum designauerit. Cap. VI.

Ex cõcil. Aurelia non. ca. 3. **N**EMO Ecclesiam ædificet antequam ciuitatis episcopus veniat, & ibidem crucem figat publicè, & atrium designet, & ante præfinit, qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & stipendia custodum sufficiant, & ostensa donatione sic domum ædificet. Et postquam consecrata fuerit, atrium eiusdem Ecclesiæ sancta aqua conspergat.

De illo qui in suo prædio Ecclesiam ædificare desiderat. Cap. VII.

Ex cõcil. Vvorma- censi, ca. 6. **Q**Uicumque voluerit in sua proprietate Ecclesiã ædificare, & consensum, & voluntatem episcopi habebit in cuius parochia fuerit, licitum sit. Veruntamè omnino præuidendum est episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores, propter nouas suam iustitiam, aut decimam nõ perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persoluantur.

Ut omnes Ecclesie in illius episcopi potestate sint, in cuius territorio posite sunt. Cap. VIII.

Ex cõcil. Aurelia non. ca. 1. **O**MNES basilicæ, quæ per diuersa loca constructæ sunt, vel quotidie constituuntur, placuit secundum priorum canonum regulam, ut in eius episcopi in cuius territorio posite sunt, potestate consistant.

Ut antiquæ Ecclesie a possessionibus suis propter nouas non spoliuentur. Cap. IX.

Ex cõcil. Meldesi, cap. 8. **V**T Ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimis, nec vlla possessione priuentur, ita ut nouis oratoriis tribuatur.

De Ecclesiis & altaribus, vbi aliqua dubitatio est de consecratione, ut consecrentur. Cap. X.

Ex eodẽ concil. ca. 45. **V**T Ecclesiæ vel altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur, & ut superflua altaria destruantur.

Si altare motum fuerit, denuò Ecclesia consecretur. Cap. XI.

Ex decr. Ygini pæ. ca. 4. **S**I motum fuerit altare, denuò consecretur Ecclesia, si parietes mutantur, & non altare, salibus tantum exorcizetur.

Si Ecclesia violata fuerit, iterum consecretur.

Caput XII.

SI homicidio vel adulterio Ecclesia fuerit violata, diligè- *Ex eodẽ cap. 6.*
tissimè expurgetur, & denuò consecretur.

Ut Ecclesiam vbi paganus sepultus est, non liceat dedicari. Cap. XIII.

Ecclesiam vbi paganus sepultus est, non liceat consecrare, neque Missas in ea celebrare, sed iactari foras & mundari oportet. *Ex cõcil. Aurelia non. ca. 7.*

Ut in Ecclesia in qua cadauera sepulta sunt, altare consecrare non liceat. Cap. XIII.

IN Ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur, sanctificare altare non liceat. Si autem consecratum prius fuit, Missas licet celebrare in ea. *Ex eodẽ cap. 6.*

Ut loca semel dedicata, perpetuò sic permaneant.

Caput XV.

VT loca quæ semel Deo dedicata sunt, aut monasteria fuerunt, maneant perpetuò sic, nec possunt vltra fieri secularia habitacula. *Ex cõcil. apud Aquisgrã. cap. 4.*

De locis dudum sacratis, & nunc neglectis, ut iterum reformentur. Cap. XVI.

Placuit ut loca iam dudum cõsecrata, & nunc spurcitiis foedata, iuxta possibilitatem in antiquum statum reformentur. *Ex eodẽ cap. 6.*

Ut nullus aliud altare erigere præsumat, nisi quod ab episcopo consecratum est. Cap. XVII.

VT nullus presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab episcopo loci vel eius permisso sanctificatum est: ut sit discretio inter sacratum & non sacratum, nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, si clericus est, degradetur, si laicus, anathematizetur. *Ex decr. Hormis. de pap. cap. 10.*

Ut emergenti Ecclesiarum pauimenta verrant.

Caput XVIII.

Pauimenta domorum Dei emergenti verrant. *Ex cõcil. Carthã. cap. 91.*

De monasteriis semel consecratis. Cap. XIX.

Quæ semel dedicata sunt sunt monasteria consilio episcoporum qui ciuitates tenent, manere perpetuò monasteria, & res quæ ad ea pertinent, monasteriis referuari debere, nec posse ea vltra fieri secularia habitacula. *Ex cõcil. Cõcedo. cap. 24.*

Qui verò hoc fieri permiserint, canonum sententiis subiacent.

De illis qui dotem Ecclesie sibi vindicare presumpserunt. Cap. XX.

Ex cõcil. Toletan. cap. 19. **M**ulti contra canonum constituta sic Ecclesias quas edificauerint postulant consecrari, ut dotem quam Ecclesie contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur, sed omnia secundum consuetudinem antiquam, ad episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

De Ecclesiis destructis quomodo restaurari debeant. Cap. XXI.

Ex decr. Ygmi papæ. cap. 5. **V**T Ecclesie destructe, ubi aut plures sunt quam necesse sit, aut maioris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint, episcopi prouidentia modus inueniatur, qualiter consistere possint.

Quòd in vna terminatione plures baptismales Ecclesie esse non possint. Cap. XXII.

Ex cõcil. apud Aquisgrã. cap. 5. **P**lures baptismales Ecclesie in vna terminatione esse non possunt, sed vna tantummodo cum subditis capellis. Et si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes vtrarumque discernant, & si non conueniunt, lis Dei iudicio discernatur.

Ut regularia monasteria nec vendi, nec commutari possint. Cap. XXIII.

Ex decr. Silueri papæ. cap. 1. **N**emini regum aut cuiquam hominum in proprium liceat monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium vel commutare, nisi cum alio monasterio, vel quocumque commento vendere. Hoc etiam diuina & apostolica atque canonica sub anathematis pona sanxit autoritas. Quod si factum fuerit, non valebit, sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

Ut non liceat alicui vnus Ecclesia terram nisi commutari vertere ad aliam. Cap. XXIII.

Ex cõcil. Lugdun. cap. 5. **N**on liceat episcopo, nec abbati, terram Ecclesie vertere ad aliam, quamuis ambae sint in eius potestate. Tamen si commutare voluerint terras earum, cum consensu amborum faciant.

Ut altaria nisi sint lapidea chrismate non consecrentur. Cap. XXV.

Altaria si non sunt lapidea, chrismatis vnguine non consecrentur. Ad celebranda autem diuina officia ordinem quem metropolitani tenent, comprouinciales eorum & obseruare debebunt.

Ex cõcil. Epaonensi cap. 10.

Ut monasterium ad meliorandum in alium liceat ponere locum. Cap. XXVI.

Si quis vult monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum consilio episcopi & fratrum suorum, & dimittat presbyterum in priori loco, ad ministeria Ecclesie.

Ex decr. Bonifacii papæ. c. 6.

Ut sine Missa Ecclesia non debeat dedicari. Cap. XXVII.

OMNES basilicæ cum Missa semper debent consecrari.

Ex decr. Eugrist. papæ. c. 4.

Ut episcopus nemine prohibeat Ecclesiam ingredi, & audire verbum Dei. Cap. XXVIII.

VT episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudæum, vsque ad Missam catechumenorum.

Ex cõcil. apud Valens habitato c. 16.

Ut populus qui conuenit ad Missam, antequam finiatur non discedat. Cap. XXIX.

Item quum ad celebrandam Missam in Dei nomine conuenit populus, non antequam discedat, quam Missæ solennitas compleatur, & ubi episcopus defuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

Ex cõcil. Aralantensi ca. 1.

De illis qui ecclesiastica habent beneficia. Cap. XXX.

Quicunque beneficium ecclesiasticum habent, ad testam Ecclesie restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adiuuent, & nonam & decimam reddant.

Ex cõcil. Mogunt. cap. 42.

De Ecclesiis apud barbaros constitutis. Cap. XXXI.

Ecclenas autem Dei in barbaris gentibus constitutas gubernari & administrari oportet, secundum consuetudinem que est à patribus obseruata.

Ex cõcil. Constanti. cap. 6.

De Ecclesiis Arrianorum. Cap. XXXII.

Ecclenas verò Arrianorum vbicunque inueneritis, catholicas eas diuinis precibus & operibus absque vlla mora consecrate: quia & nos quando fuimus Constantino-

Ex decr. Ioh. 1. papæ. episcopi. lra. lra. dicitur.

E poli tam pro religione catholica, quam & pro regis Theodorici causa negotii suadente atque horrante, Arrianosque extirpante, piissimo atque Christianissimo Iustino orthodoxo imperatore, quascunque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, catholicas eas domino opem ferente consecrauimus.

De dioecesanis Ecclesiis destitutis. Cap. XXXIII.

*Ex concil.
Terraco
nesi, ca. 9*

Multorum casuum experientia magistrante, reperimus nonnullas dioecesanis Ecclesias destitutas. Pro qua re id constitutione decreuimus, ut antiquae consuetudinis ordo seruetur, & annis singulis ab episcopo dioeceses uisitentur, & si qua forte basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur: quia tertia pars ex omnibus per antiquam traditionem ut accipiat ab episcopis, ex principibus nouimus statutum.

Qualiter destitutam Ecclesiam alteri Ecclesiae recte coniungere valeat episcopus. Cap. XXXIIII.

*Ex regist.
Greg. ad
Bacauda
Formiense
epi. mis.*

Et temporalis necessitas nos perurger, & imminutio exigat personarum, ut destitutis Ecclesiis salubri ac prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam Ecclesiam Minturnensem funditus tam cleri quam plebis destitutam desolatione cognouimus, tuamque pro ea petitionem quatenus Formianae Ecclesiae in qua corpus beati Erasmi martyris quiescit, cuique fraternitas tua praesidet adiungi debeant, & piam esse ac iustissimam prauidentes, necessarium duximus, consulentes tam desolationi loci illius, quam tuae Ecclesiae paupertati, redditus supradictae Ecclesiae Minturnensis, vel quicquid ei antiquo modo quoque iure, vel priuilegio potuit potestue qualibet ratione competere, ad tuam Ecclesiam ius potestatemque hac praeccepti nostri auctoritate concedimus, ut a praesenti tempore, sicuti est propria quippe Ecclesia debeas cogitare, ei que competentiae tuae prouisione disponere, quatenus deinceps, quod perire nunc usque potuit, pauperum Ecclesiae tuae utilitibus, clerique proficiat.

*Ex conc.
Elbertae,
cap. 2.*

Ut picturae in Ecclesia fieri non debeant. Cap. XXXV.

Placuit picturas in Ecclesia fieri non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.

Item de pictura. Cap. XXXVI.

Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturam historiam quid sit adorandum addiscere. Nam quod legitur in scriptura, hoc idiotis praestat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident quod se qui debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Unde & praecipue gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere tu qui inter gentes habitas, attendere debueras, ne dum recto zelo incaute succendereris, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depinguntur historias non sine ratione ueritas admittit, si zelum discretionis condidisses, sine dubio & ea quae intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius poteras congregare, ut pastorem interratum nomen excelleret, non culpa dispendis incumberet.

Ut non pro debito episcopus de consecranda Ecclesia munus aliquod requirat. Cap. XXXVII.

Placuit ut quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias episcopus inuitatur, non quasi ex debito munus aliquod a fundatore requirat, sed si ipse quidem aliquod ex suo voto obtulerit, non respiciatur. At tamen unusquisque episcopus meminerit, ut non prius dederit Ecclesiam, nisi antea dotem basilicae, & obsequium ipsius per donationem chartulae confirmatum accipiat. Nam non leuior est ista temeritas, si sine luminaribus vel sine substantiali sustentatione est eorum qui ibidem seruituri sunt, quam si domus priuata consecratur Ecclesia.

Ut Ecclesiam in qua cadauera infidelium sepulta sunt, sanctificare non liceat. Caput XXXVIII.

ECCLESIAM in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur sanctificare non licet, sed apta uideatur ad consecrandum inde euulsis corporibus, & rasis parietibus, vel lotis lignis eius reedificetur. Si haec consecrata prius fuit, Missas in ea celebrare licet, si tamen fideles fuerint qui in ea sepulti sunt.

*Ex concil.
Vorma-
ciae, cap. 1.*

*Ex concil.
Agrip-
pin. c. 23.*

De lignis dedicatæ Ecclesiæ, ad quos usus verti debeant. Cap. XXXIX.

Ex decr. Yemi pa. ca. 3. **L**igna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus, in laicorum opera non debent admitti.

Quid episcopo agendum sit, si plures hæredes de vna contenderint Ecclesia. Cap. XL.

Ex cõcil. Tribur. cap. 10. **S**i plures hæredes contenderint de communi Ecclesia, auferrî iubeat episcopus reliquias sacras & Ecclesiam claudi, donec communi consensu & consilio episcopi statuatur ibi presbyterû, & vnde viuatur.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex decr. Gre. pa. cap. 5. **D**E Ecclesiis quæ inter cohæredes sunt diuise confiderandum est, quatenus si secundum prouidentiam & admonitionem episcopi ipsi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, in episcopi potestate maneat, vtrum eas ita consistere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

De Ecclesiis inter hæredes diuisis. Cap. XLII.

Ex cõcil. Medio-matricis, cap. 1. **P**erlatum est ad sanctam synodum, quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ diuidantur, & tanta per eandem diuisionem simultas oriatur, vt de vno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes, singulos habeant presbyteros, quod sine discordia & similitate nullo modo fieri potest. Vnde nobis visum est, quod huiuscemodi Ecclesiæ inter hæredes diuidi non debeant, & si in contentionem venerint, & simultates inter eos surrexerint, per quas sacerdos suo ibi officio canonicè fungi nõ possit, præcipiatur ab episcopo ciuitatis vt nullo modo ibi Missarum solennia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque cõcilio Ecclesia illa sacerdotem canonicè habeat, qui liberè suum ministerium ibi peragere possit.

Vt singuli presbyteri singulas habeant Ecclesias

Caput XLIII.

Ex decr. Dionysii pa. ca. 4. **D**E Ecclesiis ergo parochianis, vnde apostolicâ sedem consulere voluisti, qualiter sint custodiendæ ac diuidendæ sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt sequaris, quod nos in Romana Ecclesia nup egisse cognoscitur. Ecclesias verò singulas singulis

presbyteris dedimus, & vnicique ius proprium habere statuimus, ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat, sed vnusquisque suis terminis sit contentus, & taliter Ecclesiam & plebem sibi commissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, & non iudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat. Hanc quoque normam, charissime, te, & omnes episcopos sequi cõuenit, & quod tibi feribitur, omnibus quibuscunq; potueris notum facias, vt non specialis, sed generalis fiat ista præceptio.

De eadem re. Cap. XLIIII.

VNVSQVISOVE presbyter Ecclesia vna ad quâ ordinatus est, contentus sit, & nullus in duabus Ecclesijs ministrare præsumat. Ex cõcil. Remensi, cap. 2.

De eadem re. Cap. XLV.

Sicut in vnaquaque Ecclesia presbyter debet esse, ita ipsa Ecclesia quæ sponsa, vel vxor eius dicitur, non potest diuidi inter plures presbyteros, sed vnum tantummodo habebit sacerdotem, qui eam castè & synceriter regat. Vnde interdicimus, vt nullus præsumat Ecclesiam inter duos vel plures diuidere: quia Ecclesia Christi vxor & sponsa debet esse non scortum, sicut Calistus papa testatur.

Vt vnusquisque presbyter vna Ecclesia contentus sit. Cap. XLVI.

STATVTVM est, vt vnaquaque Ecclesia suum presbyterum habeat, vbi id fieri facultas prouidente episcopo permiserit. Ex eodè, cap. 11.

De eadem re. Cap. XLVII.

Sicut enim episcopus non plus potest habere quàm vnâ tantum Ecclesiam, & vir vnâ vxorem, ita presbyter vnâ tantum Ecclesiam. Itaque nullus presbyter plures præsumat habere Ecclesias, si de statu suo gaudere desiderat. Ex cõcil. Hænētētum, si, cap. 8.

De eadem re. Cap. XLVIII.

Si quis de ordine sacerdotali contèptu minoris Ecclesiæ ambitiosè & improbè ad priorè aspirauerit, canonicè nica erga eum definitio cõseruetur, hoc est, vt vniq; careat. Ex cõcil. Meldesi, cap. 10.

Ex decr. Calist. pa. ca. 4.

Quoniam sicut alterius vxor, nec adulterari ab aliquo, vel iudicari aut disponi, nisi à proprio viro eo viuente permittitur, sic nec vxor episcopi, vel presbyteri, quæ eius Ecclesia vel parochia indubitater intelligitur, eo viuente, ab altero diiudicari vel disponi, aut eius concubitu frui permittitur. Vnde ait Apostolus: Alligata est vxor legi, quando vir eius viuuit. Eo verò defuncto, soluta est à lege viri. Similiter & Ecclesia, quæ vxor facti cerdotis dicitur, eo viuente ei alligata est. Eo verò defuncto nubat in domino, id est, regulariter. Si enim eo viuente alteri nupserit, adultera iudicabitur.

Ex episto la Isidori

Domino sancto, meritisq; beato fratri Lantfredo episcopo, Isidorus episcopus. Perlectis sanctitatis tuæ literis, gauisus sum quòd optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autè quæ in sequentibus insinuare eloqui tuis sermo studuit, gratias ago Deo, quòd sollicitudinè officii pastoralis tibi impedis, qualiterq; ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentiæ tuæ sint cognita: tamen quia affectu fraterno me consulis, ex parte qua valeo, expediam: & de omnibus Ecclesiæ gradibus, quid ad quilibet pertineat, eloquar. Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere laudes, responsoria, & quicquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad ostiarium namque pertinet clauis Ecclesiæ, vt claudat & aperiat templum Dei, & omnia quæ sunt intus, extraque custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles excipiat.

Psalmista

Ostiarium

Lumen

Exorcista

Acolytus

Subdiaconus

Diaconus

Ad lectorem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ propheta vaticinavit populis prædicare. Ad exorcistam pertinet, exorcismos memoriter retinere, manusq; super energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Ad acolytum pertinet, præparatio luminariorum in sacralio. Ipse cereum portat, ipse suggesta pro Eucharistia calicis præparat. Ad subdiaconum pertinet, calicem & patenam ad altare Christi deferre, & leuitis tradere, eisque ministrare: vrceolū quoque & aquamanile, & manutergium tenere, episcopo, presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus coram præbere. Ad diaconum pertinet, assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus

quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, & patena, & calice, oblationes quoq; inferre, & disponere in altari: componere etiam mēsam domini atque vestire, crucem ferre, & prædicare Euangelium & Apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus nouum prædicare præceptū est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum. Ipse præmonet aures ad dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat, & ipse pacem annunciat. Ad presbyterum pertinet, sacramētum corporis, & sanguinis domini in altari Dei conficere, & orationem dicere, & benedicere dona Dei. Ad episcopum pertinet, basilicarum cōsecratio, vnctio altaris, & cōsecratio chrisinatis. Ipse prædicta officia, & ordines ecclesiasticos distribuit. ipse sacras virgines benedicit: & dū præcessit vnusquisque in singulis, hic tamen est præordinator in cunctis. Hi sunt ordines ac ministeria clericorum, quæ tamen autoritate pōtificali in archidiaconi cura & primicerii, ac thesaurarii sollicitudine diuiduntur. Archidiaconus enim imperat subdiaconis & leuitis, ad quem ista ministeria pertinent. Ordinatio vestiendi altare ad leuitas, cura incensū, & sacrificii necessaria sollicitudo, quis leuitarum Apostolum & Euangelium legat, quis preces dicat, seu responsoriū in dominicis diebus aut solennitatibus decantet, sollicitudo quoque parochianorum & ordinatio, & iurgia, ad eius pertinent curā. Præparandas diocessanas basilicas, ipse suggerit sacerdoti. Ipse inquirat parochias cum iussione episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum parochianarum, gesta libertatū ecclesiasticarum episcopo idem refert, collectā pecuniam de communionem ipse accipit, & episcopo defert, & clericis partes proprias idem distribuit.

Presbyter

Episcopus

Archidiaconus

Lectorem

De Ecclesiis seu sanctis nouiter sine autoritate inuentis, nisi episcopo probare, in cuius territorio est, minimè venerentur, salua etiā de hoc, & de omnibus Ecclesiis canonica autoritate.

Ex cōcil. Agripinensi, cap. 5.

Vt vnaquæque Ecclesia mansum integrum habeat sine seruitio. Cap. LII.

Sancitū est, vt vniciquæ Ecclesiæ vnus mansus integer absque vilo seruitio attribuat, & presbyteri in eis

Ex cōcil. Vvomar. ca. 13

constitui, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel hortis, iuxta Ecclesiam positus, neque de prescripto manso aliquod seruitium faciant præter ecclesiasticum: & si aliquid amplius haberint, inde senioribus suis debitum seruitium impendant.

Vt nullus de dote Ecclesie, vel de manso presbyterum censum persolvere cogat. Cap. LIII.

*Ex cõcil.
Meldesb.
cap. 8.*

I V X T A synodalia præcepta decreuimus, vt nullus mortalium de agro ecclesiastico, & manso ac mancipiis, vel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus fuerit Ecclesie, neque de decimis & oblationibus fidelium quenquam presbyterorum aliquem censum persolvere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis aut dignitatis, exinde quicquam subtrahat, & redhibitionem quancunq; exigat temporalem. Quod si fecerit, communionem usque ad satisfactionem priuetur.

De altaribus, quæ passim sunt per agros.

Cap. LIIII.

*Ex cõcil.
Africa-
no, ca. 50*

I T E M placuit, vt altaria quæ passim per agros, & per vias tanquam memorie martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquie martyrum condite probantur, ab episcopis, qui locis eisdem præsent, si fieri potest, euertantur. Si autem hoc per tumultus populares non finitur, plebes tamen admonentur, ne illa loca frequentent, vt qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti teneantur: & omnino nulla memoria martyrum probabiliter accipiatur, nisi aut vbi corpus, aut aliqua reliquie certæ sunt, aut origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis, fidelissima origine traditur. Nã quæ per somnia, & per inanes quasi reuelationes quorumlibet hominum vbiuncunq; constituuntur altaria, omni modo reprobentur.

Vt martyrum dignitatem nullus profanus infamet. Cap. LV.

*Ex cõcil.
Cariba-
gi, ca. 3.*

Martyrum dignitatem nemo profanus infamet, neque passiuæ corpora, quæ sepulture tantum propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatu est redigant, vt aut insaniam præcipitatos, aut tali peccato discretos, non ratione vel tempore competenti quo martyria celebrantur, martyrum nomen appellent. At si qui in iniu-

riam martyrum, claritati eorum adiungant insaniam, placeat eos si laici sunt, ad poenitentiam redigi: si autem sunt clerici, post commonitionem honore priuari. Vniuersi dixerunt: Rectè stabit sanctitas vestra. Hoc & singulis conciliis statutum est.

Vt missarum solennia non vbiq; sed in locis ab episcopo consecratis fiant. Cap. LVI.

Missarum solennia, non vbiq; sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censuimus. Concedimus etiam, vt sicubi, quod nostris peccatis exigentibus per plurimum est factum, à Nordanis, & à Slaus, & ab Ungaris, & à malis Christianis, seu alio qualicumque modo Ecclesie fuerint incensæ & combustæ, in cappellis cum tabula consecrata, Missas interim celebrare permittimus, donec ipsæ Ecclesie restaurari queant. In itinere verò positis, si Ecclesia defuerit, vt sub dio seu in tentoriis item si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia adfuerint, Missarum solennia celebrare concedimus, aliter omnino interdiciamus.

De Missa non celebranda, nisi in sacro loco.

Cap. LVII.

SCRIPTA sanctitatis vestræ, quæ ad sedem apostolicam missis super quibusdam consultis, quasi ad caput, vt inde acciperetis responsa, vnde omnis Ecclesia totius religionis sumpsit exordium, grate suscepti, & breuiter vobis respondere curavi. De Ecclesiarum enim consecratione, & de Missarum celebrationibus non aliubi, quàm in sacris domino locis absque magna necessitate fieri debet, liquet omnibus quibus sunt nota noui & veteris testamenti præcepta. Tabernaculum verò Moesen domino præcipiente fecisse, & sacrasse cum mensa & altari eius, & arcis vas, & vrensilibus, ad diuinum cultum explendum legitur, & nõ solum diuinis precibus se sacrasse, sed etiã sancti olei vnctione domino iubente perlinisse nouimus. Qualiter autem hæc facta sunt, & nõ alii ipsa sacra quam sacerdotes sacra vnctione delibuti, dominoq; cum vestibus sanctis sacri & leuiter tractabant, ferebant, erigebant, & deponbant, in ipsis institutionibus quæ iubente domino per Moesen scriptæ sunt in lege domini reperitur.

M

*Ex cõcil.
Triburien-
si, cap. 4.*

*Ex decr.
Felicis 4.
pape e-
mnibus
Episcopis
missis.*

Quiliter ergo Dauid regum piissimus ampli uerat cultū Dei, & templum domini ædificare uoluit, sed propter multam sanguinem quæ effusa erat, prohibitus est, & ipse collegerat, expensas. Salomon quoque filius eius idipsum quod ipse facere oportauerat, iubente & auxiliante domino, perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad diuinū cultum peragendum consecrauit.

De eadem re. Cap. LVIII.

Ex epist. Felicitas 4. pape omnibus Episcopis missa.
Indæ ergo loca in quibus domino sacrificabant diuinis habebant supplicationibus consecrata, nec in aliis, quàm Deo dicatis locis munera domino offerebant. Si enim Iudæi, qui umbræ legis deseruiebant hæc faciebant, multo magis quibus ueritas patefacta est, & gratia, & ueritas per Iesum data est, templum domino ædificare, & prout melius possumus ornare, eaque diuinis precibus & sanctis uñctionibus suis cum altaribus & uasis, uestibus quoque & reliquis ad diuinum cultum explendum uenialibus deuotè & solenniter sacrare, & nõ in aliis locis, quàm in domino sacratis ab episcopis, & non à chorepiscopis, qui sepe prohibiti sunt, nisi, ut prædictum est, summa exigente necessitate, Missas celebrare, nec sacrifici domino offerre dehemus. Et hoc, nisi summa necessitas agere compulerit, non in domibus: quia in sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt, sed in tabernaculis diuinis precibus à pontificibus dicatis, & in mēsis domino sacratis, & sacra uñctione à pontificibus delibutis, pro summa, ut præfixam est, necessitate & non pro libitu cuiusquam, & pigritia agatur. Satius est missam non cantare, aut non audire, quàm in his locis, ubi fieri non oportet fore, nisi, ut sepe dictum est, pro summa contingat necessitate: quoniam necessitas legem non habet. Unde scriptum est: Vide ne offendas holocausta tua in omni loco quæ uideris sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus. Et in Exodo legitur: Vos uidistis, quia de cælo loquutus sum uobis: Nõ facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis uobis. Altare de terra facietis mihi, & offerretis super eo holocausta, & pacifica uestra. Oues uestras in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei. Et sicut nõ alii quæ sacrati domino sacerdotes debēt Missas cantare, nec sacrificia su-

per altare offerre, sic nec in aliis, quàm in præfatis domino sacratis locis Missas cantare, aut sacrificia offerre licet. Si autem legitur in concilio Laodicensi capite XXVI. Quod hi qui non sunt ab episcopis ordinati, tam in Ecclesiis, quàm in domibus exorcizare non possunt, multo magis maioris gradus ministeria, nisi ab eis, qui ad eos gradus sunt sacrati, quibus fungi debent, vel officia agi, vel sacrificia offerri non licet. Quod autem, ut paulo superius prælibatum est, oblationes in domibus offerri non debent in eodem concilio, cap. LIX. prohibitum habetur ita. Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis vel presbyteris. Solennitates uero dedicationum Ecclesiarum & sacerdotum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ, ipso domino exempla dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendum dans formam, cum reliquis populis eandem festiuitatē celebraturus uenit, sicut scriptum est: Facta sunt encœnia Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Quod autem octo dierum sint Encœnia celebranda, in libro Regum peracta dedicatione templi reperietis. De ecclesiarum uero consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, à quibus consecratio sciatur, absque uilla dubitatione scitote eas esse sacrandas, ne talis trepidatio faciat deteriorationem: quoniã non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum. His fratres testimoniis scripturarum, ab apostolica autoritate consultis uestris breuiter respondisse sufficiat: uobis tamen præuidendum est, & omnibus prædicandum, ut illi-cita non agantur.

Quod non liceat Missas celebrare, nisi in locis ab episcopo ciuitatis consecratis.

Cap. LIX.

HIC ergo, hoc est, in præsentī uita positos oportet. *Ex decret. Clemen-tis pape. ca. 22.*
 vos agnoscere uoluntatem & præceptum Dei, ubi & Clemen-tis agendi, & sacrificandi sit locus: quoniã in aliis locis sacrificare, & missas celebrare nõ licet, nisi in his in quibus episcopus proprius iusserit, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente uidelicet ciuitatē, consecrati fuerint. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec ritè celebranda, docete nos

nouo & veteri testamento. Hæc à domino Apostoli acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, vobisque & omnibus absque reprehensione tenere, & docere, quibus agendum est, mandamus.

Decadem re. Cap. LX.

*Ex cõcil.
Laoduceñs
cap. 38.*

QUOD non oporteat in domibus oblationes celebrari, ab episcopis vel presbyteris.

Decadem re. Cap. LXI.

*Ex cõcil.
Aurelia.
cap. 4.*

AVDIUMUS quòd quidam laici in domibus propriis præcipue ipsi at presbyteris suis Missas celebrare, & inter canum discursus, & clericorum greges, sanctitatis mysteria polluantur magis quam consecrentur. Quapropter præcipimus, vt nullus presbyter extra ecclesiam præsumat Missam cantare, nisi fortè itineris necessitas exposcat, in territorio aut sub dio, in loco nitido, & longè ab omni immundicia remoto, Missas celebrare permittimus, & hoc nullatenus sine tabula consecrata

De reparatione Ecclesie. Cap. LXII.

*Ex epist.
Vigily papa.
pe.*

DE fabrica verò cuiuslibet Ecclesie, si dirupta fuerit instauranda, & si in eo loco consecrationis solennitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint, nihil iudicamus officere, si per eam minima aqua exorcizata iacetur: quia consecrationem cuiuslibet Ecclesie, in qua spiritus sancti ara non ponitur, celebritatem tantum scimus esse Missarum. Et ideo si qua sanctorum basilica à fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliqua dubitatione, cum in ea Missarum fuerit celebrata solennitas, totius sanctificationis consecrationis implebitur. Si verò sanctuaria quæ habebat, ablata sunt, rursus eorum repositione, & Missarum solennitate reuerentiam sanctificationis accipiet.

Vt ante horam diei tertiam non sint Missæ celebrandæ. Cap. LXIII.

*Ex epist.
Telepho
re papa,
cap. 6.*

MISSARUM celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrandæ: quia eodem hora & dominus crucifixus, & super apostolos spiritus sanctus descendisse legitur, excepta nocte sanctæ natiuitatis.

Vt pro fidelibus defunctis singulis diebus Missas celebrare liceat. Cap. LXIII.

VISUM præterea nobis est, vt in omnibus Missarum solennibus pro defunctorum spiritibus loco competentis dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus & pro quibullibet necessitatibus dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces domino in Missarum solennibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, vt & in Missarum solennibus & aliis precibus domino spiritus quiescentium commendatur, dicente beato Augustino: Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & catholica societate laudamus. Defunctos etiam tantis nominibus eorum sub generali commemoratione suscepit Ecclesia, vt quibus ad ista defuncti parentes, aut filij, aut quicumque cognati vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre communi.

Vt Missa mortuorum pro omnibus Christianis sit cantanda. Cap. LXV.

DIONYSIUS Areopagita dicit blasphemias Deo facere, qui Missas offert pro malo homine. Augustinus dicit pro omnibus Christianis esse faciendum, quia vel eis proficit, aut offerentibus, aut petentibus proderit.

Vt institutiones Missarum sicut in metropoli sunt, sic & in reliquis comprovincialibus Ecclesiis. Caput LXVI.

VT institutiones Missarum sicut in metropolitana Ecclesia sunt ita in Dei nomine in omnibus comprovincialibus Ecclesiis, tam ipsius Missæ ordo, quam psallendi, vel ministrandi consuetudo seruetur.

Vt preces & præfationes quæ in concilio probatæ non fuerint, non celebrentur. Cap. LXVII.

PLACUIT etiam hoc, vt preces quæ probatæ fuerint in concilio, siue præfationes, siue commendationes, seu impositiones manus ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino contra fidem proferantur, sed quæcumque cum prudentioribus fuerint collatæ dicantur.

*Ut nullus presbyter solus Missam cantare presumat.**Caput LXVIII.**Ex cõcil.
Hãntiesi,
cap. 30.*

Definiuit sanctum concilium, ut nullus presbyter solus presumat Missam cantare. Cui enim dicit, Dominus vobiscum, aut sursum corda, aut gratias agamus domino Deo nostro, cum nullus sit qui respondeat? Aut in canone, & omnium circumstantium, quum nemo sit? Aut quem inuitat ad orationem, cum dicit: Oremus, quum nullus sit qui secum oret? Aut ergo ista penitus reticenda sunt, & non solum non erit perfectum sacrificium, verum etiam incurret quisquis ille est illam terribilem sententiam, si quis tulerit de hoc, tollat Deus partem eius de libro vite: aut si hæc muris & parietibus insurrauerit, ridiculosum erit. Quia propter illa periculosa superstitio maxime à monasteriis monachorum exterminanda est. Præuideant autem prælati, ut presbyteri in cernobis & in aliis Ecclesiis cooperatores habeant in celebratione Missarum. Si quis hæc transgressus fuerit, ab officio suspendatur.

Incipiunt decreta secundi Pelagij papæ,
successoris Benedicti, & antecessoris Gregorij papæ.

*De præfationibus quas sancta Romana Ecclesia excolaudant, & firmiter tenet. Cap. IXLIX.**Ex decre.
Pelagij
papæ.*

Pelagius Romane Ecclesie & apostolica sedis episcopus, vniuersis Germaniarum atque Galliarum regionum episcopis. Quum in Dei nomine in Romana Ecclesia synodum episcoporum siue cæterorum consacerdotum Dei fidelium congregatam habuissimus, & de Ecclesiasticis statutis, ut sunt ab apostolis & à sanctis patribus tradita, diligentius tractarem, superuenere literæ vestræ, & ut magis essent auctoritati, etiam viuarum voces processerunt, rogantes ut ordinem præfationum quæ sancta Romana Ecclesia hæcenus haberet, nostris literis vobis remandarem. Tunc de vestra voluntate & studio tam hono multum gauisus sumus, sacrum ordinem Romanum, sacraque constituta nostrorum antecessorum solerter relegendes, inuenimus has nouem præfationes in sacro cata-

logo tantummodo recipiendas, quas longè retro vetustas, in Romana Ecclesia hæcenus seruauit. Ad est, vnam in albis Paschalibus. Aliam de Ascensione domini. Tertiam de Pentecoste. Quartam de Natali domini. Quintam de Apparitione domini. Sextam de Apostolis. Septimam de sancta Trinitate. Octauam de Cruce. Nonam de ieiunio in Quadragesima tantummodo dicendam. Has præfationes teneret & custodit sancta Romana Ecclesia. Has tenendas esse vobis mandamus.

De sacerdotibus Missarum tempore si aegritudinis aliquis euentus accesserit. Cap. LXX.

Nihil contra ordines statutum temeritatis ausu præsumatur, neque illa quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis tactu soluantur, quum adhuc tantum fieri iussa sunt, nec interrupta noscuntur, ne languoris prouentu, robore salutis natura priuerur. Non ergo solum fragilitati consulitur humanæ, sed etiam sacris mysteriorum Dei, prouidentur habere sollicitudinem. Censuimus igitur conuenire, ut quum à sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si aegritudinis accidat quilibet euentus, quo cœptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero, ut alter cõsecrationem expleat officij cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit, quam aut incipientis aut subsequenti complenda benedictione sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur. Quum enim sumus omnes vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici inditum vel indultum esse sibi non ambigant, sed ut præmissum est, præcedentibus statim alij pro complemento succedant. Ne tamè quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur, nullus post cibum potumque siue quodlibet minimum sumptum Missas facere, nullusque absque patenti prouentu molestæ minister vel sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsummat omnino relinquere. Si quis hæc temerare præsumperit, excommunicationis sententiam sustinebit.

*Ex cõcil.
Tolet. 8
cap. 2.*

Ex decre. Anacle- ti papa. SACERDOTES quando sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum habeant, vt Deo perfecte in sacratis domino locis sacrificare probentur. Ait nanque auctoritas legis diuinæ: Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus.

De presbyteris qui demonibus variisque passionibus vexantur, quod illis sacra tractare non liceat.

Caput LXXII.

Ex decre. In papa. cap. 6. Bene siquidem maiorum regulis definitum est, vt demoniis aliisque passionibus irretitis, mysteria sacra tractare non liceat. In præcepto, consensu rationis adhibito, id communiter definiuimus, vt nullus de his qui aut in terram arrepti à demonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurfibus efferuntur, vel sacris audiant ministrare altaribus, vel indiscussi se diuinis ingerant sacramentis, exceptis illis qui corporum incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus in terram approbantur elisi. Qui tamen & ipsi tamdiu erunt ab officio sui & ordine & loco suspensi, quousque vnus anni spatium per discretionem episcopi inueniantur ab incurfu demonum alieni.

De eadem re. Cap. LXXIII.

Ex decre. Sacerdotis papa. cap. 8.

VT illud diuini oraculi monentis singuli præcauant quo scribitur: Vt soli, quia quum ceciderit, non habet subleuantem: summopere verendum est nobis & cauendum, ne horis illis atque temporibus quibus domino placetur, vel sacrificatur, vnicuique diuinis singulariter officiis insistenti, perniciofa passio vel corporis quælibet valetudo occurrat, quæ aut corpus subito subruat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo ausibus præcauentes, necessarium duximus instituire, vt vbi temporis vel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis ille canens Deo atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem: vt si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat qui eius vicem exequatur in-trepidus, & officium inceptum adimpleat.

De presbyteris qui soli Missas solent celebrare.

Caput LXXIIII.

HOC quoque statutum est, vt nullus presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus sibi que respondentibus ipse tertius habeatur: quia quum pluraliter ab eo dicitur: Dominus vobiscum, & illud in secretis: Orate pro me, aptissimè conuenit, vt & ipse respondeatur salutationi.

De illis qui coniugati presbyteri oblationes præuerint. Cap. LXXV.

SI quis decernit presbyterum coniugatum tanquam occasione nuptiarum quod offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo se abstinet, anathema sit.

Ex concil. Agathæ. cap. 8.

Vt presbyteri communicent quotiescunque Missas celebrauerint. Cap. LXXVI.

DICTUM est nobis, quod quidam presbyteri celebrata Missa detestantes ipsi sumere diuina mysteria quæ consecrarunt, calicem domini mulierculis quæ ad Missas offerunt tradant, vel quibusdam laicis qui diiudicare corpus domini nesciunt, id est, discernere inter cibum spiritalem atque carnalem. Quod quantum sit omni Ecclesiastica religioni contrarium, pietas fidelium nouit. Vnde omnibus presbyteris interdiximus, vt nullus in posterum hoc facere præsumat: sed ipse cum reuerentia sumat, & diacono aut subdiacono qui ministri sunt altaris colligenda tradat. Illud etiam attendat, vt eos propria manu communicet. Nulli autem laico aut scemina Eucharistiam in manibus ponat, sed tantum in os eius cum his verbis ponat: Corpus domini & sanguis, profit tibi ad remissionem peccatorum, & ad vitam æternam. Si quis hæc transgressus fuerit, quia Deum omnipotentem contemnit, & quantum in ipso est inhonorat, ab altari remoueat.

Ex concil. Rotomæ. cap. 2.

De eadem re. Cap. LXXVII.

FRACTA autem consecratione omnes communicent qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia. Et si hoc neglexerint, degradentur.

Ex epist. Anacleti papa. cap. 12.

De eadem re. Cap. CXXVIII.

Ex concil. Aureliā. cap. 10. **A**uditum est aliquos presbyteros Missam celebrare & non communicare quod omnino in canonibus apostolorum interdictum esse legitur. Vel quomodo dicere rectè potest si non comunicauerit, Sumpsimus domine sacramenta? &c.

De eadem re. Cap. LXXIX.

Ex eodē. cap. 11. **S**I quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit, aut causam dicat: & si rationabilis fuerit, veniam consequatur, aut si non dixerit, communionem priuetur, tanquam qui populo causa lationis extiterit.

Ut in Ecclesia nihil aliud agatur nisi id ad quod facta est. Cap. LXXX.

Ex dictis August. **I**n oratorio preter orandi & psallendi Deo cultum penitus nihil agatur, ut nomini huic & opera iugiter impensa concordent.

De eadem re. Cap. LXXXI.

Ex dictis Benedic. **O**ratorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur aut condatur, quam diuinis ministris conueniat.

De eadem re. Cap. LXXXII.

Ex concil. Laodice. cap. 28. **Q**uod non oporteat in domiciliis diuinis, id est, in Ecclesiis agapen fieri, nec intra domum Dei comedere, vel accubitus sternere.

Ut nullus in Ecclesia conuiuetur. Cap. LXXXIII.

Ex concil. Cartha. cap. 28. **V**T nulli episcopi vel clerici in Ecclesia conuiuentur, nisi fortè transeunt: es hospicij necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conuiuuiis, quantum fieri potest, prohibeantur.

Ut nullus in Ecclesia tabernas constituat. Caput LXXXIII.

Ex concil. Turonē. cap. 2. **P**rius est ad sanctam synodum, quod quidam presbyteri in Ecclesiis sibi communis tabernas, quod ne-

fas est, constituant, sibi que per caupones vinum vendant, aut vendere permittant, & ubi tantummodo orationes & verbum diuinum. Dei que laus debuerit resonare, ibi commensationes & ebrietates fiant, ibi risus & plausus & verba turpia, ibi rixæ & contentiones resultent. Quod quam sit Deo contrarium, dominus Iesus demonstrat. Qui quum inuenisset in templo vendentes & ementes, & numularios sedentes, facto funiculo de resticulis, omnes eiecit de templo. Si enim ea que licite vendi videbantur in templo, & ad hoc emebantur, ut in eodem templo offerrentur domino, ipse foras eiecit, quid putas de tam pestifera presumptione & Dei contemptu fiet? Et si non solum sacerdotibus sed etiam omnibus clericis præcipitur, ne tabernas ingrediantur: quis audire potest, ut Ecclesiæ Dei tabernæ fiant? Itaque interdicit per omnia synodus, ne hoc in posterum vllatenus fiat. Quod si factum fuerit, presbyter deponatur, laici communionem priuati ab Ecclesia, quam dehonestauerunt, expellantur.

De eadem re. Cap. LXXXIV.

SI enim domus Dei orationis domus vocatur, hoc debet esse quod dicitur: nec ibi aliud debet geri aut recondi. Vbi enim corpus domini consecratur, ibi angelorum præsentia non dubitatur adesse. Vbi sanctorum reliquiarum reconditæ venerantur, ne quid inhonestum appareat, quod oculos ad orationem venientium offendar, ne quid ibi videatur quod ad lucrum temporale pertineat: sed omnia sancta, omnia munda, & tantummodo ad Ecclesiasticum ministerium pertinentia.

Ex eodē. cap. 3.

Ut vnicuique in dono sua orare liceat. Caput LXXXVI.

VNicuique fidelium in domo sua oratorium licet habere, & ibi orare, Missas autem ibi celebrare non licet.

Ex concil. Aureliā. no. ca. 3.

Ut canticum turpe circa Ecclesias non fiat. Cap. LXXXVII.

Canticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias atque in atrijs Ecclesiæ agere omnino contradicimus, quod vbi que vitandum est.

Ex concil. Cartha.

Vt sanctorum reliquie in oratoriis villaribus non ponantur. Cap. LXXXVIII.

Ex cōcil. Eponeſi cap. 25. **S**ANCTORUM reliquie in oratoriis villaribus non ponantur, nisi forsitan clericus cuiuscunque parochiæ vicinus esse contingat, qui sacris pignoribus psallendi frequentia famuletur.

Vt sedes episcopalis si necesse fuerit in alium locum transferatur. Cap. LXXXIX.

Ex regi. Greg. ad Ioannem Billitran. episcopū. **T**EMPORIS qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitate certis ciuitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus, eiusdem dioceseos loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & Barbaricum possit periculum facilius declinari. Propterea te Ioannem fratrem cōepiscopumque nostrum Billitranensis ciuitatis, sedemque tuam in loco qui appellatur Renati ad sanctum Andream apostolum præcepimus exinde transmigrare, quatenus & ab hostilitatis incurſu liberior existeres valeas, & illic consuetudinem solennium festorum disponas.

De mutandis sanctis locis. Cap. XC.

August. dicit. **T**RIBUS causis loca sanctorum transmutanda sunt. Primo, cum necessitas persecutorum loca eorum grauauit. Secundo, quum difficultas locorum fuerit. Tertio, quum maiorum societate grauantur.

Quod translatis martyribus, honor interdum cum illis migret, interdum in loco permaneat.

Caput XCI.

Ex dictis Hieron. **N**OTANDUM quum transmutantur alij qui de martyribus, cum his honor commigrat: aliis verò transmutatis, honor in locis eorum esse non cessat.

Quod sanguis martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Cap. XCII.

Ex dictis August. **S**ANGUIS martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Si aliquis dixerit, mea est Ecclesia; dices illi, quod in Cantico legitur: Vna est columba mea, & vnus est dilectus meus. Et dices illi: Aptum est filium occidi in sinu matris, & nutricis suæ? Amen scias nutricem tantum pollutam, & pro hac pollutione consecratam, filium autem mortuum esse.

Quid sit basilica. Cap. XCIII.

BASILION Græcorum rex erat. Minc & basilica regalis, quia in primis temporibus reges tantum sepeliebantur in ea, ideo nomen sortita est. Nam nunc temporis ceteri homines, siue igni combusti, siue aceruo lapidum sepulti sunt.

De illis qui domum Dei contemptibilem faciunt.

Caput. XCIII.

SI quis docet domum Dei contemptibilem esse, & conuentus qui in ea celebrantur, anathema sit.

Ex cōcil. Gagen. cap. 5.

De eadem re. Cap. XCV.

SI quis extra Ecclesiam seorsum conuentus celebrat, & despiciens Ecclesiam, ea quæ sunt Ecclesiæ voluerit usurpare, non conueniente presbytero iuxta decretum episcopi, anathema sit.

Ex eodē. cap. 6.

Vt calix & patena ex auro aut ex argento fiat.

Caput XCVI.

VT calix domini cum patena, si non ex auro omnimodis, ex argento fiat. Nec cauentur presbyteri auaritia suadente de paupertate, vel impossibilitate, cum quarta pars ex omnibus quæ ad Ecclesiam pertinent, in fabricis ipsius Ecclesiæ sit impedienda. Admonendus est etiam populus vt aliquid in donariis domini offerat, sicut ille antiquus populus sub Mose in tabernaculo domini fecisse legitur. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. De ære autem ex aurichalco non fit calix, quia ob vini virtutem eruginem parit, quæ vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo calice, aut vitreo præsumat cantare.

Ex cōcil. Remensi, cap. 5.

De obseruanda mensa Christi. Cap. XCVII.

OBseruandum est, vt mensa Christi, id est, altare vbi corpus dominicum consecratur, vbi sanguis eius hauritur, vbi sanctorum reliquie reconduntur, vbi preces & vota populi in conspectu Dei à sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, & mundissimis linteis & pallis diligentissimè cooperiatur, nihilque super eo ponatur, nisi capse cum sanctorum reliquiis & quatuor Euangelia. Expleta Missa calix cum patena, & sacramentorum liber, cum vestibus sacerdotalibus in mundo loco sub sera recondantur.

Ex eodē cōcil. ca. 5.

Ut corporale ex purissimo linteo sit, & vnus materiei.

Caput XLVIII.

*Ex eodē,
cap. 3.*

Corporale super quod sacra oblatio immolatur, ex mīssissimo & purissimo linteo sit, nec in eo alterius generis materia preciosior aut vilior misceatur, & nunquam super altare remaneat, nisi in tempore missæ, sed aut in sacramentorum libro ponatur, aut cum calice & patena in mundissimo loco reconstituitur: vel quando abluitur à sacerdote, diacono vel subdiacono, primo in Ecclesia in loco & vase ad hoc præparato abluatur, eò quòd ex dominico corpore & sanguine infectum sit. Post hæc à lauandario, in nido loco patetur.

Ut sacrificium altaris non in serico panno aut tincto celebretur. Cap. XCIX.

*Ex epist.
Eusebii
papæ,
cap. 51.*

Hic inter cætera prædicta consulta omnium constitutum est, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quisquam celebrare præsumeret, sed in puro linteo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus domini nostri Iesu Christi in sydone lineamunda sepultum fuit.

Ut mulieres ad altare non accedant, & officii virorum se non intromittant. Caput C.

*Ex cõcil.
Laodicensi
cap. 43.*

Quòd non oporteat mulieres ingredi ad altare, & ea contingere quæ virorum officiis deputata sunt.

De eadem re. Cap. CI.

*Ex decret.
Gelasii
papæ,
cap. 16.*

Nihilominus imparienter audiuius, tantum diuinorum rerum subiisse despectum, ut fœminæ sacris altaribus ministrare firmentur, cunctaque non nisi virorum famulatu deputata sexui cui non competit exhibere.

Ut laici iuxta altare non sedcant.

Caput CII.

*Ex cõcil.
Mogunt.
cap. 13.*

Ut laici secus altare quo sancta mysteria celebrantur, inter clericos, tam ad vigilias, quàm ad Missas stare vel sedere penitus non præsumant, sed pars illa quæ cancelis ab altari diuiditur, tantum præsentibus pateat clericis. Ad orandum verò & communicandum laicis & fœminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum.

De illis sacerdotibus qui in Ecclesia dum Evangelia leguntur, sedere præsumunt.

Caput CIII.

Anastasius episcopus cunctis Germanicis & Burgundiarum regionis episcopis in domino salutem. Exegit dilectio vestra charissimi, ut ex autoritate felis apostolicæ, vestris deberemus consultis respondere. Et quanuis non prolixè, sed succinctè hoc agere propter quædam alia, occupationes festinare mus: denuo tamen si necesse fuerit ob has vel alias necessitates quasi ad caput mittere charitatiuè non dubitabis: quia vestras preces & nunc & tunc acceptabiles habemus. Significasti enim quosdam sacerdotes in Ecclesia quando Evangelia leguntur sedere, & domini saluatoris verba non stantes sed sedentes audire, & hoc ex maiorum traditione se accepisse narratur. Quod nullatenus deinceps fieri sinatis apostolica autoritate mandamus: sed dum sancta Evangelia in Ecclesia recitantur, sacerdotes & ceteri omnes non sedentes, sed venerabiliter in conspectu Evangelij stantes, dominica verba intente audiant, & fideliter adorent.

Ut nullus calicem, patenam, vel vestimentum sacerdotale in vadium tabernario præstare præsumat.

Caput CIIII.

Ut nullus presbyter præsumat calicem, vel patenam, vel pallium altaris, vel vestimentum sacerdotale, aut librum ecclesiasticum tabernario, vel negociatori, aut cuiuslibet laico vel fœminæ in vadium dare, nisi iustissima necessitate urgente: quia tanta est sanctitas sacri ministerij, ut salua altioris mysterij intelligentia, etiam per prophetam dominus prohibuerit, ne cum sanctis vestimentis sacerdos procedat ad populum, sed illa intra sancta dimittat, à colloquio diuino rediens. Et cui in tabernaculo ad bibendum à sacris canonibus ingredi prohibetur, sanctificata sacro ministerio nec ad contingendum immundis: quanto minus in vadium exhibere debet? Sicut Stephanus sanctus papa & martyr sanctum Hylarium in suis decretalibus docuit.

Ut nullus calicem, patenam, aut aliqua vasa sacra ad alios vsus facere præsumat. Cap. CV.

Nullus sacerdos seu laicus calicem, aut patenam, aut quolibet vasa sacra & diuino cultui mancipata, ad alios vsus suos retorquere præsumat. Nam qui cunque de calice sacro aliud bibit præter Christi sanguinem qui in

*Anast.
1. pp.
epistol.
German.
na ac
Burgund.
directa.*

*Ex cõcil.
Remensi,
cap. 11.*

*Ex cõcil.
Aureha
nēsi, ca. 9.*

sacramento accipitur, & patenam ad aliud officium habet quam altaris ministerium, deterrendus est exemplo Balthazar, qui dum vasa domini in usus communes adsumpsit, vitam pariter cum regno amisit.

Quod licitum sit episcopus cum consilio cleri de thesauro Ecclesie sue familie in necessitate succurrere. Cap. CVI.

Ex cōcil. Auern. **L**icitum sit episcopis presentibus presbyteris & diaconibus de thesauro Ecclesie familie & pauperibus eiusdem Ecclesie, secundum canonicam institutionem, iuxta quod indiguerint erogare.

Ne cadauera pallio altaris cooperiantur. Cap. CVII.

Ex eodē, cap. 30. **N**e oportorio dominici corporis, vel altaris non vquam corpus dum ad tumulū euehitur obtegatur, ne sacro velamine dū honoratur corpora, altaria polluantur.

Ne ad nuptiarum ornatum diuina ministeria prestantur. Cap. CVIII.

Ex eodē, cap. 8. **N**e ad nuptiarum ornatum ministeria diuina prestantur, & dū improborū tactu vel pompa secularis luxurie polluantur, ad officia sacri mysterij videantur indigna.

Et Ecclesia seculari potētia minus peruadatur. Cap. CIX.

xx cōcil. apostolo. cap. 31. **S**i quis episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & sequeatur, omnesque qui illi communitant.

De presbyteris qui Ecclesias suas per precium adquisierint. Cap. CX.

Ex cōcil. Mogūti. cap. 5. **Q**uicumque presbyter per precium Ecclesiam fuerit adeptus, quoniam contra Ecclesiasticam regulam & disciplinam agere dignoscitur, & qui alium presbyterum legitime ad Ecclesiam ordinatum per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vendicauerit, omnimodis deponatur.

Et nullus laicus ab Ecclesia sua presbyterum eucere presumat. Cap. CXI.

Ex eodē, cap. 29. **V**t laici presbyteros non eiciant de Ecclesiis, neque constituant sine consensu episcoporum iuram.

Item de illis qui presbyteris Ecclesias auferunt. Caput CXII.

Ex cōcil. Cabillon. **I**nuentum est quod multi arbitrij sui temeritate, & quod est grauius, ducti cupiditate, presbyteris aut nulli habet abfque consensu episcoporum Ecclesias dant vel auferunt.

Vnde oportet, vt canonica regula seruata, nullus absque cōsensu episcopi cuilibet presbytero Ecclesiam det. Quam si iuste adeptus fuerit, hanc non nisi culpa graui, & coram episcopo canonica seueritate amittat.

Et nullus aliquod munus propter Ecclesiam a presbytero requirat. Cap. CXIII.

Vt nullus omnino munera exigat a presbyteris, propter commendationem Ecclesie.

De eadem re. Cap. CXIII.

Sancitum est atque omnimodis prohibitum, vt si quis presbyter inuentus fuerit alicui clerico aut laico munera dare aut dedisse, aut aliquam pecuniam tribuere, vt aliter presbyteri Ecclesiam surripiat, aut Ecclesiam vacantem precio redimat, pro hac cupiditate seu rapina, seu presumptione turpis lucri gratia deiciatur a clero, & alienus existat a regula.

Et presbyteri plebes admoneant, vt linteamina altaris preparent. Cap. CXV.

Vt presbyteri per plebes suas sceminis prædicent, vt linteamina in altaria preparent.

Et episcopi præuideant quid presbyteri dominis suis pro Ecclesiis facere debeant. Cap. CXVI.

Vt episcopi præuideant, quem honorem presbyteri pro Ecclesiis suis facere debeant.

De eadem re. Cap. CXVII.

Vt nullus presbyter ad introitum Ecclesie xenia donec.

De presbyteris nihil habentibus quando ordinantur. Cap. CXVIII.

Inuestigandum si nihil patrimonij habens presbyter quando prouectus est ad ordinem ecclesiasticum, postea emerit prædia, cuius iuris sint, quoniam Ecclesie ad quam de nihil habente promotus est esse debent, iuxta canonicam autoritatem.

De eadem re. Cap. CXIX.

Presbyter cum diocesim tenet, de his quæ emerit, ad Ecclesie nomen scripturam faciat, aut ab eius quam tenet Ecclesie ordinatione discedat.

De eadem re. Cap. CXX.

Ex cōcil. Carthag. ca. 47. **P**Lacuit vt episcopi, presbyteri diaconi, vel quicum que clericus, qui nihil habentes ordinantur, & tempore episcopatus, vel clericatus sui, agros, vel quæcunque prædia suo nomini comparant, tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur obnoxii, nisi ad Ecclesiam ad quam titulati sunt, eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propria liberalitate alicuius, vel successione cognationis aliquid venerit, faciant inde quod velint.

De eadem re. Cap. CXXI.

Ex eadē. cap. 48. **V**T vnusquisque presbyter res quas post diem cōsecrationis acquisierit, propriæ Ecclesiæ relinquat.

De eadem re. Cap. CXXII.

Ex cōcil. Toletano **C**Aeterum, presbyter si post ordinationē aliquid acquisierit, illud obseruandum est, quod in canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est.

De presbyteris qui ex redditibus Ecclesiæ sibi res cōparauerint, & estructuras ibi fecerint, & mulieres sibi posuerint. Cap. CXXIII.

Ex cōcil. Remensi, cap. 10. **I**nquirendum si aliquis presbyterorū de redditibus Ecclesiæ, vel oblationibus ac votis fidelium alio nomine res comparauerit, & ibi estructuras fecerit, vel quæ ad Ecclesiam pertinent, ibidem collocauerit, & mulierum frequentationem inibi fieri permiserit, vel quod turpius est, tales mulieres ibidem habuerit, quæ lanificiū suum exercent, & curam domus agant, & in eadem presbyter frequenter veniens manserit, & cōtra decreta canonum hoc malū agat: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine presbyter fœnus exercere debet, multo minus fraudem facere de facultatibus ecclesiasticis, quoniam hoc sacrilegium est, & par crimen Iudæ furis qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

De consuetudine seruanda, quæ non est contra fidem.

Cap. CXXIIII.

Ex epist. Pij papæ. **P**ETISTIS enim per Hylarium chartularium nostrum, à beatæ memoriæ decessore nostro, vt omnes vobis retrō temporum consuetudines seruarentur, quæ à beati Petri apostolorum principis ordinationum initiis ha-

tenus vetustas longa seruauit. Et nos quidē iuxta seriem relationis nostræ consuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur.

Vt ecclesiastica statuta ab apostolis, & reliquis magistris Ecclesiæ tradita integra seruentur. Cap. CXXV.

Innoentius Decentio episcopo Egobino salutem. Si instituta Ecclesiastica, vt sunt à beatis apostolis tradita, integra vellent seruare domini sacerdotes, nulla diuersitas, nulla varietas in ipsis ordinibus, & cōsecrationibus haberetur. Sed dum vnusquisque non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc existimat esse tenendum, inde diuersa in diuersis locis, vel Ecclesiis, aut teneri, aut celebrari videntur: ac fit scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant sibi aut Ecclesias non conuenire, aut ab apostolis vel apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat, aut non aduertat id quod à principe apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superduci, aut introduci aliquid, quod aut autoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum: præsertim quum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interiacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis apostolus Petrus, aut eius successores constituerunt sacerdotes? Aut legant, si in his prouinciis alius apostolorum inuenitur, aut legitur docuisse. Qui si non legunt, quia nusquam inueniunt, oportet eos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum, peregrinis assertionibus studeant, caput institutionum videantur omittere. Sæpe dilectionem tuam ad urbem venisse, ac nobiscum in Ecclesia cōuenisse non dubium est: & quem morem, vel in consecrandis mysteriis, vel in cæteris agendis arcanis teneat cognouisse. Quod sufficere arbitraret ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem, si præcessores tui, quod minus aliquid, aut aliter tenuerint satis certum haberem, nisi de aliquibus consulendos nos esse dixisses.

respondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, sed ut maiore auctoritate, vel tuos instituas, vel si qui à Romanæ Ecclesiæ institutionibus errât, aut commoneas, aut indicare non differas: ut scire valeamus, qui sint, qui aut nouitates inducunt, aut alterius ecclesiæ quàm Romanæ existimant consuetudinē esse seruandam.

Vt consuetudines ecclesiastica pro lege sint tenendæ.
Cap. CXXVI.

Augustinus dicit ad Casulanū presbyterum.
IN his enim rebus de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, vel instituta maiorum pro lege tenēda sunt, & sicut præuaricatores legum diuinarum ita contempores consuetudinum Ecclesiasticarum coherēterunt.

Item de consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis.
Cap. CXXVII.

Ex dictis Basilij cap. 27. l. 2. de cons. orationis.

Ecclēsiasticarum institutionū consuetudines quasdam scripturis, quasdam verò apostolica traditione per successiones in mysterio confirmatas accepimus, quibus par virtus, & idem vtrisque pietatis effectus quin sit, quotus quisque vel aliquantulum sacrarū expertus scripturarum hæsitauerit: Si enim attentauerimus consuetudines Ecclesiæ, non per scripturas à patribus traditas nihili æstimare, quantum religio detrimenti latura sit despicientibus liquidò contabit. Quæ enim, ut inde ordiamur, scriptura salutifera crucis signaculo fideles docuit insigniri? Quæ multiphariam digesta super panem & calicem proluxa orationis & consecrationis verba commendauit? Nam non modò quod in Euangelio continetur, vel apostolo in serceris dicimus, sed & alia per plura adiicimus, magnam quasi vim consummandis accommodatā mysteriis. Quæ Orientem versus nos orare literarum forma præstituit? Benedicimus fontem baptismatis, oleum vñctionis. Huc accedit quòd ter immergimus quos baptizamus, oleo vngimus, verbis abrenūciare Satanæ & angelis eius informamus. Vnde hæc & alia in hunc modum non pauca, uis quia tacita ac mystica traditione à patribus ecclesiastico more reuerentiori diligentia sunt in mysteriis obseruata silentio, quàm publicata scripto.

Conuenit Dno Chry, lib. 2. de sacro. ubi ait: Plantas hereticorum ping. & de hereticis ap. qui ad solij. & Luna. p. u. n. tur id est id. facere ut himn. i. i. u. d. u. g. ap. elu. concia. n. a. t. Tradit. Petr. orop. lib. 1. partition. par. can. tit. 20. Cp. 6. l. 1. e. r. a. n.

Quid agendum sit in causis, de quibus certa in canonibus inueniuntur iudicia. Cap. CXXVIII.

DE causis de quibus nulla soluendi, ligandiq; auctoritas in libris veteris testamenti, quatuor Euangeliorum, cum scriptis totis apostolorum nō appareat, ad diuina recurrito scripta Græcè. Si nec in illis, ad catholice Ecclesiæ historia catholice, à doctoribus catholicis scriptas manum mitte. Si nec in illis, canones apostolice sedis intueri. Si nec in his, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quòd si in his omnibus inspectis huius questionis qualitas non lucidè inuestigatur: seniores prouincie congrega, & eos interroga. Facilius nanq; inuenitur, quod à pluribus sentientibus quaeritur. Verus enim repromissor dominus ait, Si dub ex vobis, vel tres conueniāt super terram in nomine meo, de omni re quancūque petierint, fiet illis à patre meo.

Ex decret. Innocentij papæ, ca. 18.

Vt cuncta quæ Deo offeruntur, consecrata habeantur.
Cap. CXXIX.

OMNIA quæ Deo offeruntur, consecrata habentur, in vineis, terris, syluis, utensilibus, vestimentis, pecoribus, & reliquis possessionibus, & quæ Ecclesiis sine dubio Christo, qui sponsus earum est, offeruntur.

Ex cõcil. Anselm. cap. 7.

De eadem re. Cap. CXXX.

OMNES decima terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum domini sunt, & illi sanctificantur. Boues, & oves, & capræ, quæ sub pastoris virga trāseunt, quicquid decimum, venerit, sanctificabitur domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero comurabitur. Si quis mutauerit, & quod mutat, & quod mutatum est, sanctificabitur domino, & nō redimetur. Sed quia modò multi inueniuntur decimas dare nolentes, statuimus ut secundum domini nostri præceptum admoneantur semel, & secundo & tertio. Si non semendauerint, anathematis vinculo confringantur vsque ad satisfactionem, & ad emendationem congruam.

Ex cõcil. Rotom. 16. 9. 7. cap. 3.

Vt decima nullo modo negligatur. Cap. CXXXI.

Ex cõcil. Mogunt. cap. 38.

Admonemus atque præcipimus, ut decimas Deo omnino dare non negligatur, quas Deus ipse sibi dari

constituit: quia timendum est, ut quisquis Deo suum debitum abstrahit, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

De illis qui decimas dare nolunt.

Cap. CXXXII.

Ex cõcil.
Cauallõ,
cap. 18.

Questi sunt præterea quidam fratres, quod essent aliqui episcopi & abbates, qui decimas non sinerent dare ad Ecclesias, ubi illi coloni Missam audiunt. Proinde decreuit sacer iste conuictus, ut episcopi & abbates de agris & vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri faciant. Familix verò ibi dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum missas audiunt.

*Quod decimæ ab omnibus Christianis ex debito re-
posci debeant.* Cap. CXXXIII.

Ex cõcil.
Moguti.
cap. 8.

*hinc. tsa pñiape
Sabot. 16 q. 7.
resq. ubi sustinet.*

Decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, Iacob promissis insinuat. Deinde lex statuit, & omnes doctores sancti commemorant. Et postmodò digni erant, ut Israelitæ decimas pecorum, & frugum, & omnium pecuniarum domino darent, qui eos liberauerat à X. plagis, quibus percussit Aegyptios, & in nouissima plaga primogenita cunctorum disperdidit, gratiamque suis præstitit, ut impetratis pecuniis spoliarent Aegyptum. De quibus decimis Augustinus doctor venerabilis dicit: Decimæ ex debito requiruntur. Quid si diceret Deus, nempe meus es, o homo, mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas, meus est solis calor: & cum omnia mea sint, tu qui minus accommodas, solâ decimam merebaris, sed referuo tibi nouem, da mihi decimam. Si nõ dederis mihi decimam, auferam nouem. Si dederis mihi decimam, multiplicabo nouem. Cùm itaq; Iudaicus populus præceptum decimarum tanta diligetia obseruaret, ut de minimis quibusque holuseulis, ruita videlicet, mæta, & cimino, ut ipse dominus testatur, decimas daret, cur non maiori studio plebs Euangelica eandem impleat iussione? Cui & maior numerus est sacerdotum, & sincerior cultus sacramentorum? Ideo ergo dandæ sunt, ut hæc Deus deuotione placatus, largius præstet quæ necessaria sunt, sicut superius ostendimus. Et ut sacerdotes ac mi-

nistri Ecclesiæ cura & solitudine necessitatum corporalium, sine quibus hæc vita transigi non potest, releuati, liberiores fiant ad meditationem diuinæ legis & doctrinæ administrationem, atque spiritualis seruitij voluntariam expletionem. Et ut munus populi in quotidiana oblatione domino immoletur, nec non secundum statuta canonica in sustentationem pauperum, & restaurationem Ecclesiarum proficiat. Quatuor enim partes iuxta canones fieri de fidelium oblationibus debent, ut vna sit episcopi, altera clericorum, tertia pauperum, quarta restaurationi ecclesiarum seruetur.

De illis qui decimam dare noluerint nisi precio redimantur. Cap. CXXXIIII.

DE decimis quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur, ab episcopis prohibendum est ne fiat.

Ex cõcil.
Medio-
matrix.
cap. 3.

Ut decima Dei census nuncupetur. Cap. CXXXV.

Item, quod decima, quæ à fidelibus datur, Dei census nuncupanda est, & ideo ex integro reddenda. Cuius tertia pars secundum canonem Toletanum, episcoporum esse debet. Nos verò hac potestate uti nolumus, sed tantum singulis annis quartam partem vsu Romanorum pontificum, & obseruantia sanctæ ecclesiæ Romanæ de eadem habere volumus. Quod si quis contentiosus inde repertus fuerit, siue clericus, siue ille laicus sit, communionem priuabitur, & synodali censura iudicabitur.

Ex cõcil.
Agris-
pin. ca. 6.

De oblationibus parochitarum cuius esse debeant.
Caput CXXXVI.

DE his quæ ad parochitanas ecclesias offeruntur, in terris, vineis, mancipiis, pecuniis, antiquorum canonum instituta seruentur, ut omnia in episcopi potestate consistant. De his autem quæ altaribus offeruntur, tertia pars fideliter episcopis deferatur, duæ clericis, decimæ autem secundum quosdam singulis annis tertia pars, aut in tertio tota. Sed tamen nos sequentes Romanos, singulis annis quartam partem, aut in quarto totam episcopi recipiant.

Ex cõcil.
Toleta-
no.

Quod in vnaquaque Ecclesia tam de redditibus quam oblationibus quatuor debeant fieri portiones.

Caput CXXXVII.

Ex epist. Gelasii papa cap. 27.

Quatuor autem tam de redditibus quam de oblationibus fidelium, prout cuiuslibet ecclesie facultas admittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, convenit fieri portiones. Quarum sit vna pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesie memoratam dependere quantitatem, sic clericus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit experendum. Ea vero que ecclesiasticis aedificiis attributa sunt, huic operi veraciter prerogata, locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est si sacris aedibus destitutis, in lucrum suum presul impedia his designata conuertat. Ipsam nihilominus asseriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur, tamen iuxta quod scriptum est: *Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est, oportet etiam presenti testificatione predicari, & bonae fame preconis non taceri.*

Item quod de decimis quatuor debeant fieri portiones. Cap. CXXXVIII.

Ex concilio Hancetisi cap. 6.

Instruendi sunt presbyteri, pariterque admonendi, quantum nouerint decimas & oblationes quas a fidelibus accipiunt, pauperum & hospitem & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi communi datis uti. De quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas fideliter pauperibus & his qui promissi sunt administrauerint, damna passuros. Qualiter vero dispensari debeant, canones sancte instruunt. Scilicet, ut quatuor partes inde fiant, vna ad fabricam ecclesie releuandam, altera pauperibus distribuenda, tertia presbytero cum suis clericis habenda, quarta episcopo reseruanda, ut quicquid exire iusserit, prudenti consilio fiat.

Ut terminari debeant contentiones extra inter Christianos. Cap. CXXXIX.

Ex decreto Marcelli papa cap. 3.

Quacunq; ergo contentiones inter Christianos ortae fuerint, ad ecclesiam deferant, & ab ecclesiasticis

uiris terminentur. Et si obedire noluerint, quousque obediunt a liminibus sanctae ecclesie excludantur.

De his qui oblationes parentum aut testamenta, vel quod ipsi donauerint Ecclesie, retinere aut auferre conantur. Cap. CXL.

Clerici etiam vel seculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamentis relictas retinere persisterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendum, sicut synodus sancta consentias, sicut necatores pauperum, quousque reddant ab ecclesiis excludantur.

De illis qui Deum heredem faciunt. Cap. CXLI.

Augustinus ait in libro de Haereticis: *Noli sub imagine pietatis augere pecuniam, dicens: Filiis meis seruo has res. Quare non potius seruas illi qui te ex nihilo fecit, qui te pascit, & filios seruat? Nonne melius creatori tuo thesaurizabis quam filiis? Item idem: Quia fronte haereditatem a Christo quaris, quum Christum tua hereditate fraudaueris, Qui dixit: Thesaurizate vobis thesauros in caelo?*

De his qui oblationes defunctorum aut negant aut difficulter reddunt. Cap. CXLII.

Qui oblationes defunctorum aut negat ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

De eadem re. Cap. CXLIII.

Ipsae enim res fidelium, oblationes appellatur: quia domino offeruntur. Non ergo debent in alios usus quam ecclesiasticos, & praedictorum Christianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium, & precia peccatorum, atque ad praedictum opus explendum domino tradita. Si quis autem, quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiae & Saphyrae percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, sicut illi fecerunt qui precia praedictarum rerum fraudabant, de quibus in praedictis legitur apostolorum actibus.

De eadem re. Cap. CXLIIII.

Siquis oblationes ecclesie extra ecclesiam accipere vel dare voluerit praeter conscientiam episcopi vel eius cui

Ex concilio habitu apud Varias cap. 4.

S. Isidorus dicit.

Ex concilio apud Valentias, cap. 4.

Ex decreto Verba. cap. 4.

Ex concilio Gargis cap. 7.

huiusmodi officia commissa sunt, nec cum eius voluerit agere consilio, anathema sit.

De eadem re. CXLV.

Ex eodem cap. 8. S I quis dederit vel acceperit oblata præter episcopum vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandâ misericordiâ pauperib⁹, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

Ut omnes Ecclesiæ vel decimæ in episcoporum potestate consistant. Cap. CXLVI.

Ex conc. Cabillon. cap. 1. I N sancto Cabillonensi concilio decretum est, ut omnes Ecclesiæ cum dotibus suis & decimis, & omnibus rebus suis, in episcopi proprij potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineat.

Quod tricennalis possessio firma sit. Cap. CXLVII.

Ex conc. Tolet. 5. cap. 35. Sicut diocesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorij conuentum non admittit. Ideoque basilicæ quæ nouæ conditæ fuerint, ad eum proculdubio episcopum pertinebunt, cuius conuentus esse constitit.

Ut singularum Ecclesiarum rusticarum parochie semper maneant inconcussæ. Cap. CXLVIII.

Ex conc. Chalcedo. cap. 17. Singularum Ecclesiarum rusticas parochias vel possessiones manere inconcussas illis episcopis qui eas retinere noscuntur, & maxime si per tricennium eas absque vi obtinentes, sub dispensatione rexerunt. Quod si intra tricennium facta fuerit de his altercatio, licere eis qui se lesos asserunt, apud sanctam synodum prouincie de his mouere certamen decreuimus.

Quod tricennalis possessio, si intacta permansit, mutari non debeat. Cap. CXLIX.

Ex epist. Gelasii. papa. cap. 11. Illud etiam adnecti placuit, ut si, quod absit, facultates Ecclesiæ, necnon & diocesines ab alijs quibusque possidentur episcopis, iure sibi vendicent quod tricennalis lex concludit, quia & ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excludit.

Item de rebus per XXX. anno. possessis. Cap. CL.

Ex conc. Matisie. cap. 7. V T de rebus Ecclesiarum quæ ab eis per XXX. annorum spatium sine vlla interpellatione possessæ sunt,

testimonia nõ recipiantur, sed eo modo contineantur, sicut res ad fiscum dominicum pertinentes contineri solent.

De illis, qui de Ecclesijs cœmeteria faciunt.

Caput. CLI.

Antiquus in his regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum vsus fuit, & plerunque loca diuino cultui mæcipata, & ad offerendas Deo hostias, præparata cœmeteria siue polyadria facta sunt. Vnde volumus vt ab hac re deinceps abstineatur, vt nemo in Ecclesia sepeliatur, nisi forte talis sit persona sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, qui per vitæ meritum talem viuendo suo corpori defuncto locum acquisiuit. Corpora verò quæ antiquitus in Ecclesijs sepulta sunt, nequaquam proficiantur, nisi sint pauperum, sed tumuli qui apparent profundius in terram mittantur, & pavimento desuper facto nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiæ reuerentiæ conseruetur. Vbi verò tanta est multitudo cadauerum, vt hoc facere difficile sit, locus ille pro cœmeterio habeatur, ablato inde altari, & in alio loco cõstituto, vbi religiosè & purè Deo sacrificium offerri valeat.

De illis qui in sacris locis se sepelire petierint.

Caput CLII.

Quibus peccata dimissa non sunt, à sacris locis post mortem adiuuari non possunt, quia quos peccata graua deprimunt, si in sacris locis sepelire se faciunt, restat vt de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat.

De eadem re. Cap. CLIII.

Cum graua peccata nõ deprimunt, hoc prodest mortuis si in ecclesijs sepeliantur, quod eorum proximi quoties ad eadem loca sacra veniunt, suorum, quorum sepulchrum aspiciunt, recordantur, & pro eis domino precantur. Nam quos peccata graua deprimunt, non ad absolutionem potius, quam ad damnationis cumulum maiorem, eorum corpora in Ecclesijs ponuntur. Quod melius ostendimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt breuiter enarremus. Vir namq; vitæ venerabilis Felix Portuensis episcopus, in Sabinensi prouincia ortus atque enutritus est, qui quãdã sanctorum fœminâ in loco eodè fuisse

Ex conc. Meldesi. cap. 9.

August. dicit.

Grego. dicit in dialogo suo.

testatur. quæ carnis quidē continentiam habuit, sed lingue proacacitate atque stultiloquium non declinavit. Hęc igitur defuncta, atque in Ecclesia sepulta est. Nocte autem eadem eiusdē ecclesię custos per reuelationē vidit, quia ducta ante sacrum altare per medium secabatur, & pars vna illius igni cremabatur, pars autem altera intacta remansit. Cūque hoc surgens mane fratribus narraret, & locum vellet ostendere in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ combustio ita ante altare apparuit in marmorib⁹, ac si illic eadem femina corporeo fuisset igne concremata. Ex qua re aperte datur intelligi, quia hi quibus peccata dimissa non fuerint, ad evitandum iudicium sacris locis post mortem non valent adiuuari.

De eadem re. Cap. CLIII.

Itē Gre. Iohannes quoque magnificus in hac vrbe locum præfectorum seruans, cuius veritatis atque grauitatis sit nominus, qui mihi testatus est, Valerianum patriciū in ciuitate quæ Brixa dicitur fuisse defunctum. Cui eiusdē ciuitatis episcopus accepto precio locum in Ecclesia prebuit, in quo sepeliri debuisset. Qui videlicet Valerianus vsque ad aratrem decrepitam leuis ac lubricus extitit, modūque suis prauitatibus ponere contempsit. Eadem verò nocte qua sepultus est, beatus Faustinus martyr, in cuius Ecclesia corpus eius fuit humatum custodi suo apparuit dicens: Vade & die episcopo, proiciat hinc foetentes carnes quas hic posuit: quia si non fecerit, ipse die trigesimo morietur. Quam visionem custos episcopo timuit confiteri, & rursus admonitus declinavit. Die autem trigesimo, eiusdē ciuitatis episcopus, quum vespertina hora sanus atque incolumis ad lectum redisset, subita & inopinata morte defunctus est.

De eadem re. Cap. CLV.

Itē Gre. Adest quoque in præfenti senex venerabilis pater Venentius Lunensis episcopus, & magnificus Liberius vir nobilissimus atque veracissimus, qui se seire suosque homines interfuisse testatur ei rei, quā narrant nuper in Genouēsi vrbe contigisse. Ibi namq; ut dicunt, Valentinus noie Mediolanēsis Ecclesię defensor defunctus est, vir valde lu-

bricus, & cunctis leuitaribus occupatus, cuius corpus in Ecclesia beati martyris Syri sepulcrum est. Nocte autem media in eadem Ecclesia factæ sunt voces, ac si quis violēter ex ea repelleretur, ac traheretur foras. Ad quas nimirum voces currebant custodes, & viderunt duos quosdam tererrimos spiritus, qui eiusdē Valentini pedes quadam ligatura strinxerant, & eum ab Ecclesia clamantem ac nimum vociferantem foras trahebant. Qui videlicet terri, ad sua strata reuersi sunt. Mane autem facto, aperuerunt sepulchrum in quo idem Valentinus positus erat, eiusque corpus non inuenerunt. Quumque extra Ecclesiam quærent vbi proiectum esset, inuenerunt hoc in sepulchro alio positum, ligatis adhuc pedibus sicut de Ecclesia fuit abstractū. Ex qua re Petre collige, quia hi quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepelire se faciant, restat ut etiā de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.

De eadem re. Cap. CLVI.

Itē Gre. Nam quid quoque in hac vrbe contigerit, cunctorum qui hic habitant multitudo testatur: quod quidam artis eorum primus quum defunctus fuisset, iuxta Ecclesiam beati Ianuarij martyris iuxta portā sancti Laurentij à coniuge sua sepultus est. Sequenti autem nocte ex sepultura eadem, audiente custode, eius spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo. Quum verò has diu voces emitteret, custos hoc eius nunciauit vxori. Vxor verò illius eos qui diligenter inspicerent eiusdē artis viros transmisit ad Ecclesiam, volens cognoscere, qualiter corpus eius esset in sepulchro de quotalia clamaret. Qui aperientes sepulchrū, vestimenta quoque intacta repererunt, quæ nunc vsque in eadem Ecclesia, pro eiusdē causæ testimonio seruātur, corpus verò illius omnino non inuenerūt, ac si in eodem sepulchro positum nō fuisset. Ex qua re colligendum est, quia vltione anima eius damnata sit, cuius & caro est ab Ecclesia proiecta. Quid igitur sacra loca sepultis profunt, quando hi qui indigni sunt ab eisdem sacris locis diuinitus proiciuntur?

Ut corpora defunctorum in Ecclesia non sepeliuntur.

Caput CLVII.

Ex cōcil. Braggæ. cap. 4. Item placuit ut corpora defunctorum nullo modo iuxta basilicam sepeliuntur, sed si necesse est de foris circa mu-

rum basilicæ. Nam si firmissimum hoc privilegium vsquẽ nunc retinet Gallie ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum, cuiuslibet defuncti corpus sit humanum, quãtomagis venerabilium martyrum debet reuerentia obtineri?

De eadem re. Cap. CLVIII.

Ex cõcil. Meldensi cap. 10. **V**T nemo quemlibet mortuum in Ecclesia quasi hæretico iure, nisi quem episcopus, aut presbyter pro qualitate conuersationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat, nec quisquã ossa cuiuslibet mortui de sepulchro suo eicere, aut sepulturam cuiusquam temerario ausu quoquo modo violare, sed vnumquemque in loculo sibi à Deo parato atque concesso, aduentum sui iudicis prætolari concedat.

Vt nemo pro sepeliendis mortuorum corporibus aliquid muneris exigat. Cap. CLIX.

Ex cõcil. Hãnerc. cap. 11. **P**recipiendum secundum canonum auctoritatem, vt de sepulchris & hominibus sepeliendis nihil muneris exigant, nisi fortè qui sepelitur, viuens iusserit Ecclesie, in cuius atrio sepelitur, de suis rebus aliquid tribuere, aut etiã post mortem illius quibus commissum est eius elemosinam facere, de rebus illius aliquid dare spontè voluerint: tamen nullatenus à presbyteris illis aliquid exigatur, siue ab illis qui locis & vicis præfunt. Prohibendũ etiam secundum maiorum instituta, vt in Ecclesia nullatenus sepeliãtur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris Ecclesie. Infra Ecclesiam verò, aut prope altare vbi corpus domini & sanguis conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi.

De sepultura coniugatorum in primis connubiis. Cap. CLX.

Hieron. dicit. **E**bron dicitur esse ciuitas trium virorum, quia in ea sepulti sunt tres patriarchæ in spelunca duplici cum tribus vxoribus suis, id est, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Jacob & Lia, præter ipsum Adam & Euam vxorem suam. Tobias dicit ad filium suum: Cũm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus, & cũm ipsa compleuerit tempus, sepelies eam iuxta me in vno sepulchro.

De eadem re. Cap. CLXI.

Quos coniuxit vnum coniugium, coniungat vnum sepulchrum: quia vna caro est, & quod Deus coniunxit, homo non separet.

De eadem re. Cap. CLXII.

Vnaquæque mulier sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte.

Quorum mens vna fuerat, sepultura non separet.

Caput CLXIII.

Soror sancti Benedicti sepulta est in sepulchro, quod ipsæ sibi præparauerat, vt quorum mens vna semper fuit in domino, eorum quoque corpora sepultura non separet. Ita in primo connubio coniuncti, quia vna & eadem caro est, in vno sepulchro sepeliantur.

De rebus immobilibus Ecclesie. Cap. CXLVIII.

Nulli liceat alienare rem immobilem Ecclesie, siue domum, siue agrum, siue hortum, siue rusticum mancipium, neque creditoribus specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autè verbum contineat conditionem, donationem, permutationem, & emphyteoseos perpetuũ contractum. Sed omnes omnino sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant, pœnas timentes, quas Leoniana constitutio minatur.

De eadem re. Cap. CLXV.

Si princeps voluerit rem immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei diuina pragmatica sanctione ab eo promulgata.

De præstariis viduarum Ecclesiarum vt non valeant. Cap. CLXVI.

Vt precariæ & commutationes, tempore viduarum Ecclesiarum factæ, ab his qui loca episcoporum occupauerant, rescindantur, & cum auctoritate Ecclesiastica, vel ciuili, si faciendæ sunt fiant.

De eadem re. Cap. CLXVII.

Precariæ à nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate conuenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesie, in suo tantum qui dederit nomine, si res proprias & Ecclesiasticas

August. dicit.

Item

August.

Ex cõcil. apud Siluaneclim presente Ludouico re. c. 5.

Ex eodẽ cap. 6.

Ex conc. apud Beluacũ, cũ Ludouicus imperator intererat.

cap. 10.

Ex eodẽ

cap. 11.

vsu fructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad presens dimiserit, ex rebus ecclesiastici triplicem fructuario vsu, in suo tantum quis nomine sumat, quia sic eas que tractare, vt alienarum rerum dispensatorem conuenit, non propriarum rerum largitorem.

De eadem re. Cap. CLXVIII.

Ex eodē
concl. ca.
12.

A Nulla potestate quis cogatur facere precaria de rebus Deo & sanctis eius dicatis, quia ratio & vsus obtimeat, neminem cui non vult, contra vtilitatem & rationem, prastitum de proprio facere beneficium.

De eadem re. Cap. CLXIX.

Ex eodē,
cap. 13.

VT precaria, de quinquennio in quinquennium secundum antiquam consuetudinem & auctoritatem renouentur.

De donatione, vel venditione, vel commutatione ecclesiastica rei. Cap. CLXX.

Ex cōcil.
habito a-
pud Va-
lencias,
cap. 50.

Irrita erit episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio re ecclesiastica, absque collaudatione & subscriptione clericorum.

De commutationibus rerum ecclesiasticarum. Cap. CLXXI.

Ex cōcil.
apud Bel-
uacum,
cap. 5.

VT commutationes rerum ecclesiasticarum valde caueantur, & subtilissimè si aliquo modo fieri debent, inspiciantur. Quae autem inconsultae factae sunt, iuxta decretum canonicum Hylarii papae quas illicitè decessor episcopus admisit, vel ab aliis illicitè commissae sunt, ab eo qui successor est emendentur.

De eadem re. Cap. CLXXII.

Ex cōcil.
Marsei.
cap. 4.

A Sancta synodo decretum est, & imperialis auctoritas denunciatur, ne commutationes rerum, vel mancipiorum ecclesiasticorum qualibet persona sine licentia & consensu regio praesumat facere.

De ecclesiasticis mancipiis. Cap. CLXXIII.

Ex cōcil.
apud Ca-
rriacum,
cap. 2.

NE QVE mancipia ecclesiastica quisquam, nisi ad libertatem commutet, videlicet vt mancipia quae pro ecclesiastico homine dabuntur, in ecclesiae seruitute permaneant, & ecclesiasticus homo qui commutatur, perpetua libertate fruatur. Quod enim semel domino consecratum est, ad humanos vsus iam transferri non potest. Ait enim lex

Si quis mutauerit, & quod mutat, & quod mutatum est, sanctificabitur domino.

De eadem re. Cap. CLXXIII.

Iniuistum videtur & impium, vt mancipia quae fideles viri seu feminae pro remedio animae suae Deo & sanctis eius consecrarunt, cuiuscumque muneris precio vel commutationis commercio, iterum in secularium seruitutem redigantur, cum canonica auctoritas seruos fugitios tantummodo distrahi permittat, & ideo omnes rectores Ecclesiarum summopere caueant, ne vnius elemosinae alterius peccatum fiat. Et est absurdum vt ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanae obnoxius sit seruituti.

De regalibus praeceptis super praesentia. Caput CLXXV.

Praecepta regalia super precariis ecclesiasticis fieri nec ratio finit, nec auctoritas quolibet modo permittit. Quoniam praecepta in iure ecclesiastico firmare indignum iudicatur, necesse est vt maiestas, regia non nisi ab ecclesiastico rectore petatur. Idem autem custos Ecclesiae solertissimè caueat, ne sui ordinis & ecclesiasticae communionis forte immemor, contra auctoritatem praecceptum regium pro quacunque assentatione fieri petat. Qui etiam fecerit, non audiatur. Si autem & obtinuerit, regia discretionem, & episcopali iudicio id est rescindatur, & petitor iniustus, pro principis iniusta suggestione dignè corripiatur.

De episcopo qui mancipium Ecclesiae manumitti desiderat. Cap. CLXXVI.

Episcopus qui mancipium iuris Ecclesiae, non retento ecclesiastico patrocinio, manumitti desiderat, duos meriti eiusdem & peculij coram concilio Ecclesiae cui praeseminet, per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat, vt rata & iusta inueniatur definitio commutationis. Tunc enim liberam manumissionem sine patrocinio Ecclesiae concedere poterit: quia eum quem libertati tradere disponit, iam iuri proprio acquisiuit. Huiusmodi autem liberto aduersus Ecclesiam, cuius iuris extitit, accusandi vel testificandi denegetur licentia. Quod si praesumpserit, placet vt stante commutatione, in seruitutem propriam Ecclesiae reuocetur.

Ex eodem
cap. 3.

Ex cōcil.
ad S. Me-
lardum,
cap. 11.

Ex cōcil.
Toletā. 9
cap. 68.

De sacerdotibus, qui res suas Ecclesie relinquunt.

Cap. CLXXVII.

Ex eodē
concil. 5.
cap. 69.

Consensus totius concilii definiuit, vt sacerdotes, qui aut res suas Ecclesie relinquunt, aut nihil habentes, aliqua tamen prædia, aut familias Ecclesiis suis conquirunt. Liceat illis aliquos de familiis eiusdem Ecclesie manumittere, iuxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreuerunt, ita vt cum peculio & posteritate sua, si ingenui sunt, sub patrocinio Ecclesie maneat, vtilitates in iunctas sibi iuxta quod potuerint prosequentes.

Vt presbyteri rem Ecclesie vendere non præsumant.

Caput CLXXVIII.

Ex cõcil.
Cartha-
gi. ca. 33.

ITEM placuit, vt presbyteri non vendant rem Ecclesie, vbi sunt constituti, nescientibus episcopis suis: quomodo & episcopis, non liceat vendere prædia, Ecclesie ignorante concilio, vel presbyteris suis. Non habenti ergo necessitate, nec episcopo liceat matricis Ecclesie, nec presbytero rem tituli sui vsurpare.

Vt nullus ordinatus de ministerijs Ecclesie aliquid vendere præsumat. Cap. CLXXIX.

Ex cõcil.
braggar.
cap. 30.

Siquis presbyter aut diaconus inuentus fuerit de elemosynis Ecclesie aliquid venundasse, quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione Ecclesie non haberi. In iudicio tamen episcopi dimitte dum, siue dignus sit, siue indignus in suo recipi gradu.

De presbyteris qui de iure tituli sui aliquid distrabunt.

Cap. CLXXX.

Ex eodē,
cap. 31.

Quicumque presbyter de iure tituli sui quolibet modo aurum, argentum, vel gemmas, vestes quoque, si sunt, vel si accesserint aliqua mobilia ad ornata diuina, aliquid in perpetuum alienare tetauerit, donator, alienator, ac veditor, honoris sui amissione mulctetur.

De eadem re. Cap. CLXXXI.

Ex eodē,
cap. 32.

Siquis episcopus nulla ecclesiastica rationis necessitate compulsus, in suo clero, aut vbi fortè non est presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere, res ipsas, Ecclesie propriæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deiciatur auditus, & tanquam furti aut latrocinii reus suo priuetur honore.

Quod quantum remedium veniæ oblatio ecclesiastica tribuit conferenti, tantum damnum præparat fundatori. Cap. CLXXXII.

OMNIS itaque rei ecclesiasticæ quantitas, sicut remedium veniæ tribuit conferenti, ita damnum ritè præparat fraudatori. Et ideo nullus sacerdotum, vel ministrorum ex rebus Ecclesie, quæ in quibuscunque locis à fidelibus largiuntur, aliquid auferat, & iuri suo, aut cathedræ propriæ vnitati cõnectat. Verùm, vt huius rei soliditas potior habeatur, propinquis eius, qui construxerunt, vel ditauerunt Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, vt si sacerdotem, seu ministrum aliquid ex collatis rebus præuiderint defraudare, aut commotionis honesta conuentione compefcant, aut talia episcopo, aut iudici corrigenda denuncient. Quod si talia Episcopus agere tetat, metropolitano eius hæc insinuare procurent. Si autem metropolitanus talia gerit, regis hæc auribus insinuare non differant. Ipsi tamen heredibus in eisdem rebus non liceat, quasi iuris proprii potestatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, non violentiam quacunque præsumere. Si quis hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit.

De clericis qui documenta, quibus ecclesie possessio firmatur, distrabunt. Cap. CLXXXIII.

Siquis verò de clericis documeta, quibus Ecclesie possessio firmatur, aut suppressere, aut negare, aut aduersariis fortasse tradere, damnabili & punienda obstinatione præsumpserit, quicquid per absentiam documentorum damni Ecclesie illatum est, & de propriis facultatibus reddat, & communionem priuetur. Hi autem qui in damnū Ecclesie præcepta, & testimonia sanctæ Ecclesie impie sollicitati à traditoribus susceperunt, pari sententia feriantur.

De libertis, qui à patrocinio Ecclesie discesserunt.

Cap. CLXXXIIII.

Liberti Ecclesie, qui à patrocinio eius discederes, qui bullis personis adhæserunt, si admoniti redire cõtempserint, manumissio eorum irrita sit, quia per obedi-
tiæ contemptum ingrati actione tenentur.

D. BYRCHARDI EPIS. VVORMAC:

De libertis Ecclesie. Cap. CLXXXV.

Ex eodē concil. 5. ca. 70. **L**iberti Ecclesie, quia nunquam moritur, eorum patrocinio a patrocínio eiusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreuerunt. Et ne fortè libertas eorū in futura prole, non pateat, ipsaque posteritas naturali ingenuitate obtinens, sese ab Ecclesie patrocínio non subtrahat, necesse est tam iisdem liberti, quàm ab eis progeniti professionem episcopo suo faciāt, per quam se ex familia Ecclesie liberos effectos esse fateantur, eiusque patrocínio non relinquunt, sed iuxta virtutem suam obsequium ei, vel obedientiam præbeant.

De libertis, qui à quibuscunque manumissi Ecclesie patrocínio commendati sunt. Cap. CLXXXVI.

Ex eodē 3. ca. 72. **L**iberti, qui à quibuscunque manumissi sunt, atque Ecclesie patrocínio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum patrum constituerunt, sacerdotali defensione à cuiuslibet insolentia protegantur, siue in statu libertatis eorum, seu in peculio quod habere noscuntur.

De manumissis in Ecclesia. Cap. CLXXXVII.

Ex eodē Arausi- co, ca. 6. **I**n Ecclesia manumissos, vel per testamentum Ecclesie commendatos, si quis in seruitutem, vel in obsequiū, vel ad colonariam conditionem imprimere tentauerit, animaduersione ecclesiastica coercetur.

De fugitiuis ecclesiasticis seruis. Cap. CLXXXVIII.

Ex eodē Toleran. **F**ugitiuos etiam seruos ecclesiasticos domos suas, aut familias deserētes, qui etiam si reuocati fuerint, teneri non possunt, simili ratione ab episcopo, si voluerit, aut si ita illi meruerint, distrahantur.

De episcopis, qui nihil suis Ecclesiis conferunt, & tamen ex familia liberos facere præsumunt. Cap. CLXXXIX.

Ex eodē. **E**piscopi, qui nihil ex proprio suo Ecclesie Christi conferunt, liberos ex familiis Ecclesie ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, vt qui res suas Ecclesie Christi non contulerit, damnum Ecclesie inferat. Tales igitur liberos successor episcopus, absque aliqua oppositione ad ius Ecclesie reuocabit.

DE ECCLE. DECR. LIB. III. 107

De illis, qui pro aliquo reatu fugiunt ad Ecclesiam. Cap. CXC.

In synodo Aurelianensi prima sub Clodoueo rege, in qua federunt episcopi vigintiquatuor, de his qui ad Ecclesiam pro reatibus suis fugiunt, id constitutum est obseruandum, quòd antiqui canones decreuerūt, & lex Romana cōstituit, vt ab Ecclesia, vel ab Ecclesie atriis, vel à domo episcopi, vel à claustro, quia hæc pro emunitate habentur, eos abstrahi omnino non liceat, sed nec alteri consignari, nisi ad Euangelia datis sacramētis, de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi, ita, vt ei cui reus fuerit criminofus, de satisfactione conueniat. Quòd si sacramēta sua conuictus fuerit violasse, reus periurii nō solum à communione Ecclesie, vel omnium clericorū, verum etiam, & à catholicorum conuiuio separetur. Quòd si cui reus est, noluerit sibi intentione faciente componi, & ipse reus de Ecclesia actus timore discesserit, ab Ecclesie clericis non requiratur.

De raptore, si cum rapta ad Ecclesiam confugerit. Cap. CXCI.

De raptoribus autem sceminarum id constituendum esse censuimus, vt si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & sceminam ipsam violentiam pertulisse constituerit, statim liberetur de potestate raptoris, & parentibus reddatur, & raptor mortis, vel pœnarum impunitate concessa, liberam habeat eundi facultatem. Si verò parentes mulieris ecclesiasticis viris obedire noluerint, excommunicentur.

De seruo, si pro qualibet culpa dominum suum ad Ecclesiam fugerit. Cap. CXCII.

Seruus qui ad Ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si à domino pro commissa culpa ecclesiastici sacramentum susceperit, statim ad seruitutem domini sui redire cogatur. Et postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus, si aliquid pœnæ pro eadem culpa qua accusatur probatus fuerit pertulisse, pro contemptu ecclesie, & prauaricatione fidei, à communione & conuiuio catholicorum, sicut superius comprehensum est, extraneus ha-

beatur. Si verò seruus pro culpa sua ab Ecclesia defensatus, sacramenta domini clericis exigentibus de impunitate percepit, exire nolentem à domino liceat occupari. |

De eadem re. Cap. CXCIII.

Ex eodē, cap. 5. **S**imiliter in Matiscensī synodo decretum est, vt hi qui fugiunt suos inimicos, aut in ecclesiam, aut in atrium Ecclesie, aut in domum episcopi, aut in claustrum regularium, non inde abstrahantur, nisi prius super sacra accepta securitate à persecutoribus de morte, de debilitate, & omni pœnarum genere, sint securi: etiam si serui sint illorum, qui eos insequuntur, ita vt ei-cui rei criminosi fuerint, de satisfactione cōueniāt. Quod si is qui super sacra prius iurauerat, post conuictus fuerit iuramentum violasse, reus perirei i communionē priuetur, quousque satisfaciat.

De eadem re. Cap. CXCIIII.

Ex cōcil. apud theodoniu vil. l. 4, ca. 11. **R**EV M confugientem ad Ecclesiam, seu in atrii Ecclesie, aut in officinas regularium fratrum, vel in curiam, aut in domum episcopi, quia hæc in antiquis canonibus pro emunitate tenentur, nemo abstrahere audeat, neque inde donare ad pœnam, vel ad mortem, vt honor Dei, & sanctorum eius præ omnibus conseruetur, sed retores ecclesiarum pacem & vitam, ac membra eicū iuramento obtinere studeant: sed tamē legitimē componat, quicquid iniquē fecerat: & si insequitor magistris ecclesie obedire noluerit, canonicē constringatur.

De eadem re. Cap. CXC V.

Ex cōcil. Arausico, cap. 5. **E**S qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non debere, sed loci reuerentia, & intercessione defendi. Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes Ecclesias districtissima damnatione feriatur.

De emunitate Ecclesie. Cap. CXCVI.

Ex cōcil. Triburi. cap. 30. **S**i quis in atrio Ecclesie pugnam committit, aut homicidium facit, quicquid pro emunitate violata emendandum est, altario soluatur, cuiuscunque fuerit Ecclesia illa.

De fugientibus ad ecclesiam. Cap. CXC VII.

Ex cōcil. Mediom. tricus, cap. 2. **S**I quis contumax vel superbus timorem Dei, vel reuerentiam ecclesiarum sanctorum non habuerit, & fugientem seruum suum, vel quem ipse persecutus fuerit, de atrio ecclesie, vel de porticibus quomodolibet ecclesie adhaerentibus per vim abstraxerit, & Deum omnipotentem in hoc contempserit, pro emunitate D. CCCC. solidos episcopo componat, & ipse publica pœnitentia iuxta iudicium episcopi multetur, vt sit honor Dei & reuerentia sanctorū, & vt ecclesia Dei semper inuicta permaneat.

Quid in Ecclesia Dei legi debeat. Cap. CXC VIII.

Ex cōcil. Aurelian. no. ca. 3. **N**ihil aliud in ecclesia legatur aut cāretur, nisi ea quæ autoritatis diuinæ sunt, & patrum orthodoxorum sanxit autoritas, nec falsa angelorum nomina colant, sed ea tantum quæ prophetica & Euangelica docet scriptura, id est, Michaël, Gabriël, Raphaël.

Vt excommunicandi sint qui libros famosi legunt. Cap. CXC IX.

Ex decre. Adriani papæ, cap. 2. **H**I qui inuenti fuerint libros famosos & ignotos in ecclesia legere, vel cantare, excommunicentur.

De illis quæ clam concipiunt. Cap. CC.

Ex concil. Matiscē. cap. 6. **I**N hoc sancto concilio decretum est, vt vnusquisque presbyter in sua plebe publicē annunciet, vt si aliqua fœmina clanculō corrupta conceperit, & peperit, nequaquam diabolo coartante filium, aut filiam suam interficiat, sed quocunque præualet ingenio, ante ianuas Ecclesie partum deportari, ibique poni faciat, vt coram sacerdote in crastinum delatus, ab aliquo fidei suscipiatur & nutriatur, & tali ex causa homicidij reatur, & quod maius est, parricidium euadat. Nam qui filium, aut filiam interficit, parricida omnimodis tenetur.

De infantibus in adulterio natis, & ad ecclesiam expositis. Cap. CCI.

Ex cōcil. Aralatiē. cap. 5. **S**I expositus ante Ecclesiam cuiuscunque fuerit miseracione collectus, contestationis ponat epistolam, vt si is qui collectus est intra X. dies quæsit, agnitusque; nō fuerit, securus habeat qui collegit. Sanē, qui post prædictum tempus calumniator extiterit, vt homicida ecclesiastica distinctione damnabitur, sicut patrum sanxit autoritas.

Ex cōcil.
Vasensi,
cap. 9.

DE expositis, quia collata ab omnibus querela processit, eos non ad misericordiam iam, sed canibus exponi, quos colligere calumniarū metu, quanuis infelix à præceptis misericordie mens humana detraxerit, id obseruandum est, vt secundum statuta fidelissimorum Augustorum, piissimorumq; principum, quisquis expositū colliget, Ecclesiam contestetur, contestationē colligat. Nihilominus de altari dominico die minister annunciet ab ecclesiastico expositum esse collectum, vt intra dies decē ab expositionis die expositum recipiat, si quis se probauerit agnouisse, collector pro ipsorum X. dierū misericordia, prout valuerit, ad præsens retribuatur, aut in perpetuum cum Dei gratia, si voluerit, possideat. Si quis expositorum hoc ordine collectorum repetitor, vel calumniator extiterit, vt homicida habendus est.

Ex cōcil.
Toletan.
cap. 33.

Auaritia radix cunctorum malorum, cuius sitis etiam sacerdotum mentes obrinet. Multi enim fidei iam in amore Christi & martyriū, in parochiis episcoporum basilicis construunt, oblationes conscribunt, sacerdotes hæc auferunt, atque in vsus suos conuertunt. Inde est quod cultores sacrorum deficiunt, dum stipendia sua perdunt. Inde labentiū basilicarum ruina non reparatur, quia auaritia sacerdotum omnia auferuntur. Pro qua re constitutum est à præsentī concilio, episcopos ita dioceses suas regere, vt nihil ex earum iure præsumat auferre: sed iuxta priorum auctoritatem conciliorum, tam de oblationibus, quam de decimis, & de tributis ac frugibus tertiam consequantur. Quod si amplius quippiam ab eis præsumptum extiterit, per concilium restauretur, appellantis ipsis conditoribus, aut certè propinquis eorum, si iam illi à seculo discesserunt. Nouerint autem conditores basilicarum in rebus quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam potestatem habere, sed iuxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita & dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere.

Ex decr.
Iulij pap.

Si quis Ecclesiam igne comburit, XV. annos pœniteat, & eam sedulè restituat, & precium suum distribuat pauperibus.

EX eodem quoq; tempore quidam Aquinensis Ecclesie clericus daemone vexabatur, qui à venerabili viro Constantio Ecclesie eius antistite per multa fuit martyriū loca transmissus, vt sanari posset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, vt quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaq; est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum, qui Iesu Christo domino preces fundens, antiquum hostem de obfesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit dicens: Vade, & post hæc carnem non comedas, & ad sacrum ordinem nunquam accedere præsumas. Quacunque autem die sacrum ordinem temerare præsumperis, statim iuri diaboli iterum manciparis. Discessit itaque clericus sanus, ac sic cut terrere solet animum pœna recens, ea que vir Dei præcepit interim custodiuit. Cùm ergo post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibi met superponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atque ad sacrum ordinem accessit. Quem mox is qui reliquit diabolus tenuit, eumq; vexare quousque animam eius excuteret, non cessauit.

Ex dialo-
go Greg.
pape.

De rebus Ecclesie quæ mortuo episcopo, à presbyteris vendite fuerint. Cap. CCVI.

DE his que pertinent ad Ecclesiam, quacunque, quum non esset episcopus, presbyteri vendiderunt, placuit rescisso cōtractu ad iura ecclesiastica reuocari. In iudicio autem erit episcopi, si precium debeat recipi nec ne: quia plerunque rerum districtarum redditus amplioem summam pro precio dato reddiderit.

Ex concil.
Ancira-
no. ca. 14.

De eo qui spernit oblationem presbyteri, qui uxorem habuit. Cap. CCVII.

Quicunque discernit à presbytero qui uxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.

Ex cōcil.
Gangrē.
cap. 4.

Quod non permittantur ecclesiastici ad cœmeteria hereticorum accedere. Cap. CCVIII.

Quod non permittantur ecclesiastici ad hæretico-rum cœmeteria, vel ad ea que ab eis appellantur mar-

Ex cōcil.
Laodicē.
cap. 8.

tyria orationis causa vel sanitatis accedere. Sed huiusmodi, si fideles fuerint, certo tempore communionem priuari: Pœnitentes autem & confitentes se deliquisse, conuenit suscipi.

Quod non oporteat ab hæreticis Eulogias accipere.

Caput CCIX.

Ex eodē,
cap. 32.

Quod non oporteat ab hæreticis Eulogias accipere, quæ sunt maledictiones potius, quàm benedictiones.

Quod nullus Christianus ad pseudomartyres ire debeat. Cap. CCX.

Ex eodē
cap. 34.

Quod omnem Christianum non oporteat deserere martyres Christi, & ire ad pseudomartyres, id est, hæreticorum, & quos ipsos constat hæreticos extitisse. Hi nanque alienati sunt à Deo. Sint igitur anathema qui ad tales accesserint.

Quod non oporteat plebeios Psalmos in Ecclesia recitari. Cap. CCXI.

Ex eodē
concilio,
cap. 59.

Quod non oporteat plebeios Psalmos in Ecclesia cãtari, nec libros præter canonem legi, sed sola sacra volumina noui testamenti vel veteris.

De illis qui conuentus, qui ad confessiones martyrum fiunt, abominantur. Cap. CCXII.

Ex concil.
Anno: h.
cap. 20.

Si quis superbiæ vsus affectu, conuentus abominatur qui ad confessiones martyrum celebrantur, & ministeria quæ in eis fiunt, simul cum eorum memoriis execratur, anathema sit.

Vt victus ab exorcistis energumenis in domo Dei sedentibus administretur. Cap. CCXIII.

Ex concil.
Cartha.
cap. 91.

Energumenis in domo Dei sedentibus victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministratur.

Vt sacra vasa non ab aliis quàm à sacris viris tractari debeant. Cap. CCXIII.

Ex decre.
Synod. pa-
pæ, cap.
49.

Cognoscat sapientia vestra fratres charissimi, quia in hac sancta apostolica sede à nobis & reliquis episcopis, ceterisque domini sacerdotibus statutum est, vt sacra

vasa non ab aliis quàm à sacris, dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde est, vt sacra domini vasa, quæcunque sunt, humanis vsibus seruiant, aut ab aliis quàm à domino famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus dominus plagam imponat populo suo, & hi qui etiã nõ peccauerunt, mala patiantur, aut pereant: quia perit iustus sæpissimè pro impio. Attendite fratres, ne talia vestris in ecclesiis permittatis deinceps fieri, ne grex precioso sanguine Christi redemptus, in præcipitium, quod abicit, ruat.

De sacris fœminis quæ sacra vasa & pallas altaris tractare presumpserint. Cap. CCXV.

Sacras Deo fœminas vel monachas sacra vasa, vel sacras pallas penes vos contingere, & incensum circum altaria deferre perlatum est ad apostolicam sedem. Quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse nulli rectè sapientium dubium est. Quapropter huius sanctæ sedis autoritate hæc omnia vobis resecare funditus, quantum poteritis, censemus: & ne pestis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi diuissimè mādamus.

De vasis sacris, de palls altaris & velis Ecclesiæ, si vetustate consumpta fuerint, quid inde faciendum sit. Cap. CCXVI.

De vasis sanè sacris ita gerendum est. Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea quæ in sacrario fuerunt, malè tractari, sed incendio vniuersa tradentur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, vbi nullus transitus habeatur, in pariete, aut in fossis pauimentorum iactetur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Pallas verò & vela quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sacrarium lauent, non eicientes foras à sacrario velamina dominicæ mensæ, ne fortè puluis dominici corporis male decidat, syndone foris delata, & erit hoc operanti peccatum. Idcirco in sacrario ministris precipimus cum diligentia custodire. Pallæ in alia pelui lauentur, in alia vela.

Ex decre.
Sorberis
papa, ca.
46.

Ex epist.
Clemen-
tis papa,
cap. 56.

D. BURCHARDI, EPIS. VVORMAC.

Incipiunt decreta de recipiendis, vel non recipiendis libris, scripta à Gelasio papa, cum septuaginta eruditissimis episcopis in sede apostolica urbis Romæ.

De ordine librorum veteris testamenti.
Caput CCXVII.

Ex decretis
Gelasi
pape de
recipien-
dis libris.

G enesis	liber vnus.
Exodus	liber vnus.
Leuiticus	liber vnus.
Numeri	liber vnus.
Deuteronomij,	liber vnus.
Iesu Naue	liber vnus.
Iudicum	liber vnus.
Regum	libri quatuor.
Rurh	liber vnus.
Paralipomenon	libri duo.
Psalmodum	liber vnus.
Salomonis	libri quinque.
Iob	liber vnus.
Tobiæ	liber vnus.
Hesdrae	liber vnus.
Hester	liber vnus.
Iudith	liber vnus.
Machabæorum	libri duo.

De ordine prophetarum. Cap. CCXVIII.

E saie	liber vnus.
Hieremiæ, cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis.	liber vnus.
Ezechielis	liber vnus.
Danielis	liber vnus.
Osee	liber vnus.
Amos	liber vnus.
Micheæ	liber vnus.
Ioël	liber vnus.

DE ECCLE. DECR. LIB. III. III

Abdiæ	liber vnus.
Ione	liber vnus.
Naum	liber vnus.
Abacuc	liber vnus.
Sophonix	liber vnus.
Aggæi	liber vnus.
Zachariæ	liber vnus.
Malachiæ	liber vnus.

De ordine librorum noui testamenti, quos sancta Romana Ecclesia tenet, & quos vniuersalis Ecclesia obseruat. Cap. CCXIX.

E uangeliorum libri quatuor.	
Secundum Matthæum	liber vnus.
Secundum Marcum	liber vnus.
Secundum Lucam	liber vnus.
Secundum Ioannem	liber vnus.
Actus apostolorum	liber vnus.
<i>Epistola Pauli numero</i>	<i>XIII.</i>
Ad Romanos	Epistola vna.
Ad Corinthios	epistola duæ.
Ad Galatas	epistola vna.
Ad Ephesios	epistola vna.
Ad philippenses	epistola vna.
Ad Colossenses	epistola vna.
Ad Thessalonicenses	epistola vna.
Ad Timotheum	epistola duæ.
Ad Titum	epistola duæ.
Ad Philemonem	epistola vna.
Ad Hebræos	epistola vna.
Apocalypsis Ioannis.	liber vnus.
<i>Ordo VII. epistolarum canonica.</i>	<i>Cap. CCXX.</i>
P etri apostoli	epistola duæ.
Iacobi apostoli	epistola vna.
Ioannis apostoli	epistola tres.
Iudæ Zeloris apost.	epistola vna.

Post propheticas & Euangelicas atque apostolicas scripturas, quibus Ecclesia catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intinendum putauimus, quod quamuis vniuersæ per orbem diffusæ catholicæ ecclesiæ vnus thalamus

Christi sit, sancta tamen Romana catholica & apostolica Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis prælatæ est, sed Euangelica voce domini saluatoris nostri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquit, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt a iuersus eam, & tibi dabo clauas regni cælorum. Et quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo. Et quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Cui data est etiam societas beatissimi Pauli apostoli ualis electionis, qui non diuerso, sicut hæretici garrunt, sed vno tempore, vno eodemque die gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam ecclesiam Christo domino consecrarunt, hancque omnibus vrbebus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho præulerunt. Est ergo prima Petri apostoli sedes Romana ecclesia, non habes maculam, nec rugam, nec aliquid huiusmodi. Secunda autem sedes apud Alexandria, beati Petri nomine à Marco eius discipulo & Euangelista consecrata est, ipsaque à Petro apostolo in Aegyptum directus, uerbum ueritatis prædicauit, & gloriosum consummauit martyrium. Tertia uero sedes apud Antiochiam eiusdem beatissimi Petri nomine habetur honorabilis, eod quod illic priusquam Romam uenisset, habitauit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Et quantum aliud fundamentum nemo possit ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus, tamen ad ædificationem nostram eadem sancta Romana Ecclesia, post illas ueteris uel noui testamenti, quas regulariter suscepimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas. Sanctam synodum Nicænam trecentorum xviii. patrum, mediante Maximo Constantino Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est. Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in quo Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit. Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est, cum consensu beatissimi Celestini papæ, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Archadio episcopo ab Italia destinato. Sanctam synodum Chalcedonensem mediante Martiano Augusto, & Anatholio Constantinopolitano episcopo, in qua

Nestoriana & Eutychiana hæresis simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatæ sunt. Sed & si qua sunt concilia à sanctis patribus hæcenus instituta, præter istorum quatuor auctoritatem, & custodienda & recipienda decernimus. In nunc subiiciendum de opusculis sanctorum patrum, quæ in Ecclesia catholica recipiantur. Opuscula B. Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. Itæ opuscula B. Gregorij Nazanzeni episcopi. Item opuscula Basilii Cæpadoceni episcopi. Item opuscula B. Athanasi Alexandrini episcopi. Item opuscula B. Ioannis Constantinopolitani episcopi. Item opuscula B. Theophili Alexandrini episcopi. Item opuscula B. Cyrilli Alexandrini episcopi. Item opuscula B. Hylarii Pictauiensis episcopi. Item opuscula B. Ambrosij Mediolanensis episcopi. Item opuscula B. Augustini Hypponerensis episcopi. Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. Item opuscula Prosperi uiri religiosissimi. Item epistola B. Leonis papæ ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum destinata. Cuius textum quisquam si usque ad unum iota disputauerit, & non eam in omnibus uenerabiliter receperit, anathema sit. Item opuscula atque tractatus omnium patrum orthodoxorum qui in nullo à sanctæ Ecclesiæ Romanæ consortio deuiarunt, nec ab eius fide, uel prædicatione seiuncti sunt, sed ipsius cõmunionis per gratiam Dei usque in ultimum diem uitæ suæ fuere participes. Legendos decernimus. Item decretales epistolas, quas beatissimi papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma pro diuersorum patrum consolatione dederunt, uenerabiliter suscipiendas. Item gesta sanctorum martyrum, quæ multiplicibus tormentorum cruciatibus & mirabilibus confessionum triumphis irradiant, quis ista catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpeffos, nec suis uiribus, sed Dei gratia & adiutorio uincere tolerasse? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui scribere nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut diabolis superflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: Sicut cuiusdam Cyrici, & Iulitæ, sicut Georgii, aliorumque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter quod, ueridicum est, ne uel leuis subsannandi oriretur occasio, in san-

ſta Romana eccleſia non leguntur. Nos tamen cum prædica eccleſia, omnes martyres & eorum glorioſos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur. Item Vitæ ſacrum, Pauli, Antoni, Hylarionis, & omnium eremitarum, quas tantùm vir beatiſſimus ſcripſit Hieronymus, cum omni ueneratione ſuſcipimus. Item actus beati Sylueſtri apoſtolice ſedis præſulis, licet eius qui cõſcripſit nomen ignoretur, à multis tamen in vrbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu multæ hæc imitantur Eccleſiæ. Item ſcriptura de inuentione dominicæ crucis, & alia ſcriptura de inuentione capitis beati Ioannis Baptiſtæ, nouellæ quidem relationes ſunt, & nonnulli eas catholici legunt. Sed cùm hæc ad catholicorũ manus aduenerint, beati Pauli apoſtoli præcedat ſententia: Oia probare, quod bonum eſt tenere. Item, Rufinus vir religioſus plurimos Eccleſiaſtica operis edidit libros, nonnullas etiam ſcripturas interpretatus eſt. Sed quoniam beatiſſimus Hieronymus in aliquibus eũ de arbitrii libertate notauit, illa ſentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum ſentire cognoviſimus. Et non ſolùm de Rufino, ſed etiam de vniuerſis, quos vir ſæpius memoratus zelo Dei & fidei religione reprehendit. Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatiſſimus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum ſuo autore dicimus eſſe reuenda. Item Chronica Fuſebij Cæſarienſis, atque eiufdem Hystoriæ eccleſiaſticae libros, quanuis in primo narrationis ſuæ libro repperit, & poſt in laudibus atque excuſatione Origenis ſchiſmatici vnum conſcripſerit librum propter rerum tamen ſingularem notitiam, quæ ad inſtructionem pertinet, vſquequaq; non dicimus reuendos. Itẽ Oroſium virum erudiſſimum collaudamus, quia valde nobis neceſſaria, aduerſus paganorum calumnias ordinauit hystoriam, miraque breuitate contexit. Item venerabilis viri Sedulij Paſchale opus, quod Heroicis deſcripſit verſibus inſigni laude præferimus. Item Iuenci nihilominus laborioſum opus non ſpernimus, ſed miramur. Cætera quæ ab hæreticis & ſchiſmaticis conſcripta vel prædicta ſunt, nullatenus recipit catholica & apoſtolica Romana Eccleſia. E quibus pauca quæ ad memoriam venerint, & à catholicis vitanda ſunt, credimus eſſe ſubdenda.

De notitia librorum apocryphorum, qui à ſanctis patribus æterna dånatione damnati ſunt.

Caput CCXXI.

IN primis Ariminenſem ſynodum à Cõſtantino Cæſare Itẽ eiufdem. Cõſtantini filio congregatam, mediãte Tauro præfecto, ex tunc & in æternũ conſitemur eſſe damnatam. Item Itinerarij nomine Petri apoſtoli, quod appellatur ſancti Clemētis, libri VIII. apocryphi. & ſus nomine Andree apoſtoli, Apocryphus. Actus nomine Thomæ apoſtoli, apocryphus. Actus alius nomine Petri apoſtoli, apocryphus. Actus nomine Philippi apoſtoli, apocryphus. Euangelia Thaddæi nomine, apocrypha. Euangelia nomine Barnabæ, apocrypha. Euangelia nomine Petri apoſtoli apocrypha. Euangelia nomine Thomæ, quibus Manichæi vtuntur, apocrypha. Euangelia nomine Bartholomæi, apocrypha. Euangelia nomine Andree apoſtoli, apocrypha. Euangelia quæ falſauit Lucianus, apocrypha. Euangelia quæ falſauit Yficius, apocrypha. Liber de infantia ſaluatoris, apocryphus. Liber de Natiuitate ſaluatoris, & de Maria, vel obſterice, apocryphus. Liber qui appellatur paſtoris, apocryphus. Libri omnes quos fecit Leuitius diſcipulus diaboli, apocryphi. Liber qui appellatur fundamentũ, apocryphus. Liber qui appellatur theſaurus, apocryphus. Liber de filiabus Adelgeneſis, apocryphus. Centimetrum de Chriſto Virgilianis compagnarum verſibus, apocryphum. Liber qui appellatur actus Teclæ & Pauli apocryphus, Liber qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Prouerbiorum ab hæreticis conſcriptus, & ſancti Sixti nomine ſignatus, apocryphus. Reuelatio quæ appellatur Pauli, apocrypha. Reuelatio quæ appellatur Thomæ, apocrypha. Reuelatio quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber qui appellatur tranſitus ſanctæ Mariæ, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Adam, apocryphus. Liber de Ogiæ nomine Gigantis, qui poſt diluuium cum dracone ab hæreticis pugnaſſe perhibetur, apocryphus. Liber qui appellatur teſtamentum Iob, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia ſancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur Iamna & Mambra, apocryphus. Liber qui appellatur fors apoſtolorum, apocry-

phus. Liber Lusa apostoli, apocryphus. Libri canones apostolorum, apocryphi. Liber Physiologus ab hæreticis conscriptus, & beati Ambrosii nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebii Páphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani, siue Africani, apocrypha. Opuscula Postumiani & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, & Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha. Opuscula alterius Clemētis Alexandrini, apocrypha. Opuscula Cassiani presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictaviensis, apocrypha. Opuscula Fausti Regiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentii, apocrypha. Epistola Iesu ad Abagarum, apocrypha. Epistola Abagari ad Iesum, apocrypha. Passio Quiricæ & Iulitæ, apocrypha. Passio Georgii, apocrypha. Scripta que appellantur Salomonis contradictio, apocrypha. Philacteria omnia, que non angelorum, vt illi confingūt, sed demonū magis nominibus cōscrip̄ta sunt, apocrypha. Hęc & his similia, quæ Symon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiā Samosatenus, Forinus, & Bonofus, qui simili errore defecerunt, Montanus quoq; cum iūis obfoecatis sequacibus, Apollinaris, Valētinus siue Manichæus, Faustus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbaci^o, Galistus, Donat^o, & Eustatius, Nibinianus, Pelagius, Iulianus Edanēsis, Celestinus, Maximianus, Priscillianus ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Euty chius, Petrus, & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Achatius Constanti nopolitanus cum consortibus suis, necnon & omnes hæreticis quas ipsi eorūq; discipuli, siue schismatici docuerūt, vel conscripserunt, quorum nomina minimè retinemus, non solūm repudiata, verum etiam ab omni catholica Romana Ecclesia eliminata, atque cum suis authoribus, authorumq; sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo, in æternum confitemur esse damnata.

Quando, & quo tempore libri veteris & noui testamenti legendi sint. Cap. CCXXII.

IN Septuagesima ponunt Heptaticū, vsque in XV. diem ante Pascha. XV. die ante Pascha ponunt Hieremiam, vsque in cœnam domini. In cœna domini legunt tres le-

ctiones de Lamentatione Hieremiæ. Quomodo sedet sola ciuitas. &c. Et tres de tractatu sancti Augustini in Psalmo LXIII. Exaudi deus orationem meam cum deprecor. Et tres de Apostolo, vbi ait ad Corinthios: Conuenientibus vobis in vnum. Secunda lectio sic incipit: Similiter postquam cenauit. Tertia: De spiritualibus autē, nolimus vos ignorare fratres. In Parasceue tres lectiones de Lamentatione Hieremiæ. Et tres de tractatu sancti Augustini in Psalmo LXI. I. Et tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad Hebræos: Festinemus ingredi in illam requiē. Secunda lectio: Omnis nanq; pontifex. Tertia: De quo grandis nobis sermo est. In Sabbato sancto tres lectiones de Lamentatione Hieremiæ. Et tres de tractatu sancti Augustini in Psalmo LXIII. Exaudi Deus orationem meam cum deprecor. Et tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad Hebræos: Christus assistens pontifex. Secunda lectio: Vbi enim testamentum. Tertia: Vmbrā enim habens, lex honorum futurorum. In Pascha domini, Homilias de ipsa die pertinentes. Infra hebdomadā, Homilias. In octauas pasche ponūt Actus apostolorum. Et epistolas canonicas, & Apocalypsin, vsq; in octauas Pentecostes. In octauis Pentecostes ponūt Regum & Paralypomenon vsq; in Calēd. Augusti. In dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem, vsque in Calend. Septēbris. In dominica prima Septēbris ponūt Iob, Tobiam, Hester, & Ezra, vsque in Calēd. Octobris. In dominica prima mensis Octobris ponunt Machabæorum, vsque in Calendas Nouembris. In dominica prima mensis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores Prophetas, vsq; in Calend. Decēb. In dominica prima mensis Decembris, ponunt Esaiam Prophetam vsque in Natalē domini. In vigilia Natalis domini legūt primū de Esaiā tres lectiones. Prima lectio: Primo tempore alleuiata est terra Zabulon. Secunda: Consolamini. Tertia: Osurge confurge. Deinde leguntur Sermones vel Homilie ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani Homilie de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali Innocentiū similiter. In octauas domini Homilie de ipso die. In dñica prima post natalē domini ponuntur epistola Pauli vsque Septuagesimā. In Epiphania lectiones tres de Esaiā. Prima lectio sic incipit: Omnes orientes. Secun-

da, Surge illuminare. Tertia, Gaudés gaudebo. Deinde leguntur Sermones vel Homiliae ad ipsum diem pertinentes.

De vasculis, quibus mysteria sacra conficiuntur. Cap. CCXXIII.

Ex cōcil. Tribur. cui inter- fuit rex Arnolphus, ca. 9.
VASA quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices sunt & patenae. De quibus Bonifacius martyr & episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta cōficere, respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur. Nunc e contra lignei sacerdotibus aureis vtuntur calicibus. Zepherinus X VI. Romanus episcopus, patenis vitreis Missam celebrare constituit. Tunc deinde Urbanus decimus octauus papa omnia ministria sacra fecit argentea. In hoc enim, sicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementum temporum, decus succreuit Ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui serui patri familias sumus, ne decus matris Ecclesiae imminuatur, sed magis cumulet & amplificetur, statuimus, vt deinceps nullus sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis Iesu Christi dñi nostri in ligneis vasculis vlllo modo cōficere praesumat. ne vnde placari debet, inde irascatur Deo.

De Ecclesia à compluribus cohæredibus obfessa.

Caput CCXXIIII.

Ex codē concil. cui interfuit rex Arnolphus, cap. 32.
Quæcunque Ecclesia à compluribus cohæredibus sit obfessa, concordia, vnanimitate vndique procuratur, ne propter aliquas disceptationes seruitium Dei minuatur, & cura populi irreligiosè sagatur. Si vterò cōtingat pro ea cōparticipes dissidere, & sub vno presbytero nolle eam procurare. & propterea iurgia & cōtentiones tam inter ipsos, quàm inter clericos incipiant frequentare: quia iuxta Apostolum seruos dei nō oportet litigare, episcopus tollat inde reliquias, & sub magna cura honorificè collocaet eas, atque eiusdem Ecclesiae claudat ostia, & sub sigillo signet ea. Et vt sacrum mysterium nullus celebret in ea antequam concordia vnanimitate, vnum omnes eligant presbyterum, qui idoneus sit sacrosanctum locum procurare, & populo Dei vtiliter praesse.

De altariibus, in quibus sacrae reliquiae non inueniuntur. Cap. CCXXV.

Ex cōcil. Africa - no, ca. 50
Altaria in quibus corpora, vel reliquiae martyrum non esse probantur, ab episcopis eiusdē loci destruantur.

In altari in quo Episcopus missam celebrat, eo die presbyter aliam iterare non praesumat.

Cap. CCXXVI.

NEC in altari, quo missam episcopus cantauit, presbyter eo die Missam celebrare praesumat. *Ex cōcil. Vrbico.*

Vt in oblatione corporis et sanguinis domini incensum imponi debeat. Cap. CCXXVII.

VT tempore quo Euangelium legitur, finitōque offeritorio, super oblationem incensum, in mortem videlicet redemptoris nostri ponatur, decreuimus. *Ex cōcil. Rotoma. cap. 1.*

Vt quoties basilicam ad quam itur praesentia nouae plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Cap. CCXXVIII.

VT autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoque volumus custodiri, vt cum solēnior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eandem tanta fidelium multitudo conuenerit, quam recipere basilica vna non possit sacrificii oblatio indubitanter iteretur, ne his tantum admissis ad hanc deuotionem, qui prius aduenerint, videantur hi qui postmodum confluxerint non recepti, cum plenum pietatis atque rationis sit, vt quoties basilicam ad quam itur praesentia nouae plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Necessesse est enim, vt quaedam populi pars sua deuotione priuatur, si vnus tantum Missae more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi prima diei parte conuenerint.

Vt nullus presbyter titulum super titulum usurpare praesumat. Cap. CCXXIX.

VT si quilibet presbyterorum defunctus fuerit, vicinus presbyter apud senioreem secularem nulla precatione, vel aliquo xenio Ecclesiam illam obtineat, quia titulus per se constans antea extitit, sed neque capellam sine cōsultu episcopi. Quod si fecerit, definitam sententiam sibi prolatam suscipiat, sicuti de episcopo canonica decreuit auctoritas, vt si per ambitionem maiorem ciuitatem appetierit, & illam perdat quam tenuit, & illa nequaquam obtineat, quam usurpare tentauit. *Ex cōcil. Hāneten.*

Ut episcopus aut presbyter postquam Missam inceperit, orationem dixerit, nisi passio aliqua internenerit, antequam inceptum ministerium aumpleat, ab altario vel nullo modo et seedere audeat. Cap. CCXXX.

Ex decr. Zachariae papae cap. 14. **V**T episcopus aut presbyter, dum ingressus fuerit ad Missarum solennia celebranda, nisi passio aliqua interuenerit, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio episcopo, aut presbytero suppleantur Missarum solennia, sed qui initium ponit, suppleat usque ad finem. Quia scriptum est: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Si quis vero presumpserit preter quod posuimus agere, a sacro corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

Ut nullus episcopus vel presbyter ad celebrandum Missarum solennia cum baculo ire, aut velato capite altario dei assistere praesumat. Cap. CCXXXI.

Ex decr. eiusdem, cap. 13. **V**T nullus episcopus, presbyter, aut diaconus ad celebrandum Missarum solennia praesumat cum baculo introire, aut velato capite altario dei assistere, quoniam & apostolus Paulus prohibet viros velato capite orare in Ecclesia, & si temere praesumpserit, communicacione priuetur.

Ne corpora sanctorum transferantur de loco ad locum. Cap. CCXXXII.

Ex concilio Moguntino cap. 51. **D**einceps vero corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre praesumat, sine consilio principis, vel episcoporum, sanctaeque synodi licentia.

Qui mortui in Ecclesia sepeliuntur. Cap. CCXXXIII.

Ex eodem, cap. 52. **N**ullus mortuus infra Ecclesiam sepeliatur, nisi episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, vel fideles laici *Quod omnes fideles in Ecclesia nihil agere debeant, nisi orare. Cap. CCXXXIII.*

Ex concilio Turonensi cap. 38. **S**acerdotes debent fideles admonere, ut quando ad Ecclesiam conueniunt, sine strepitu ac tumultu eam ingrediuntur, in qua etiam quandiu in orationis causa morantur, nequaquam inanes inter se proferant confabulationes, sed tempore quo Missarum solennia celebrantur, non solum ab ociosis & inutilibus verbis, verum etiam & a perniciosis cogitationibus si inditus abstinentiam sit.

Quod diuina clementia fixis in terram genibus exoranda sit, nisi in maioribus solennitatibus.

Capitulum CCXXXV.

Sciendum est quod exceptis diebus dominicis, & illis solennitatibus quibus sancta & vniuersalis ecclesia ob recordationem dominicae resurrectionis solet stando orare, fixis in terram genibus suppliciter clementiam nobis profuturam nostrorumque criminum indulgentiam deprecandum est: cuius rei in Euangelio ipse dominus nobis dedit exemplum. Sed & Stephanus martyr, & apostolus Paulus eadem fecisse, liber Actus apostolorum testis est, ex quibus intelligi datur, oportere Christianum humiliter in terram prosterni, ne forte illi dicatur: Cur superbiat terra & cinis?

Quod non liceat mortuis osculum dare.

Capitulum CCXXXVI.

Non licet mortuis osculum dare, nec pallis quae in sacrificio super altare ponuntur, corpora eorum inuoluere, vel super feretrum ponere.

Vbi fideles sepeliri debeant. Cap. CCXXXVII.

Restat propter instantem, quae tunc maxima occurrit, necessitatem vbicunque facultas rerum & oportunitas temporum superat sepulturam morientium apud Ecclesiam, vbi sedes est episcopi, celebrari. Si autem hoc propter itineris longinquitatem aut adiacentem alicuius inopportunitatis difficultatem impossibile videatur, expectet eum terra sepulture suae quo canonicorum aut monachorum siue sanctimonialium congregatio sancta communiter degat, ut eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat. Quod si & hoc ineptum & difficile aestimetur, vbi decimam persoluebat viuus, sepeliatur mortuus.

Ut sacerdotes ad tempus orationibus vacent, antequam sacrificent. Cap. CCXXXVIII.

Nam Paulus ad Corinthios scribit dicens: Abstinete vos ad tempus ut vacetis orationi, & hoc vti que laicis praecipit, multo magis sacerdotibus, quibus & orandi

& sacrificandi iuge officium est, semper debent ab hu-
iustodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit
carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare forsi-
tan, usurpabit, aut qua conscientia, quove merito exaudi-
ri se credit, cum dictum sit: Omnia munda mundis, coin-
quinatis autem & infidelibus nihil mundum?

De laicis qui proprias ecclesias habent.

Capitulum CCXXXIX.

Ex concilio Remensi, presente Ludovico imperatore. cap. 3. **S**I laici capellas proprias habuerint, à ratione & autori-
tate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & in-
de canes aut genitivas suas pascant, sed potius presby-
teri ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem Ec-
clesiarum, & luminaria, & hospitium, ac pauperum rece-
ptionem exhibeant, & pro sancta Ecclesia, ac pro statu re-
gni Dei misericordiam studiose implorent.

De Ecclesiis monachorum. Cap. CCXL.

*Ex concilio apud Constantiam, inter-
fuit Henricus, & Carolus rex, cap. 6.* **H**Oc quoque statutum est quatenus Ecclesie quorum-
cunq; monachorum in singulis parochiis sitæ, epi-
scoporum, ut decet, diuinitus subdantur regimini, eisque
debita obsequia in exercendis ecclesiasticæ curæ negocijs
solicite exhibeant, ipsi proculdubio monachi episcopis
suis in omnibus obediant.

*De illis qui dum suæ proprietatis loca alicubi dare vo-
luerint, decimam nusquam tradere se posse co-
gnoscant. Cap. CCXLI.*

*Ex eodem concilio inter-
fuit Henricus & Carolus reges, ca.
2.* **S**I quis verò laicus vel clericus, seu utriusque sexus per-
sona proprietatis suæ loca, vel res alicubi donare de-
legauerit, decimationum proventum priori Ecclesie le-
gitime signatum inde abstrahere nullam habeat potesta-
tem. Quod si facere tentauerit, talis traditio irrita prorsus
ducatur, & ipse ad emendationem ecclesiastica correca-
tur censura.

Finis Libri Tertij.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Quarti.

Vid sit baptismus.	Cap. i.
Ut præter Pascha & Pentecosten, nisi mor- te periclitantibus, baptismus nõ fiat. ii.	
Quo tempore baptismus celebrandum sit, ut qui baptizantur non infideles, sed fi- deles inueniantur.	iii.
De duobus temporibus baptismatis	iiii.
Item quo tempore baptismus fieri debeat.	v.
De eadem re.	vi.
De eadem re.	vii.
Ut viginti dies ante baptismum ad purgationem exorcis- mi catechumeni veniant.	viii.
Quod omnes ad baptismum venientes quinta feria maioris hebdomadæ fidẽ epõ vel presbytero reddere debeant.	ix.
Ut omnes baptizandi prius sint exorcizandi.	x.
Ut baptizandi nomine dato à carne & vino se abstineant.	xi.
Quod Neophyti à lautioribus cibis aliquod tempus & à coniugibus se abstinere debeant.	xii.
Ut omnis presbyter vas baptismale habeat.	xiii.
Ut nullus presbyter nisi in ciuitatibus baptizare præsu- mat, excepta causa infirmitatis.	xiiii.
Qualiter ei qui fidelis existere voluerit, baptismum sit tri- buendum.	xv.
De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt.	xvi.
Quod catechumenis sacramentum in Pascha dari non de- beat.	xvii.
De catechumenis à baptisterio remouendis.	xviii.
De catechumenis segregandis & informandis.	xix.
De catechumenis peccantibus.	xx.
De illis qui nuper sunt baptizati, quod promoueri non debeant.	xxi.

De presbyteris si in Trinitate iuxta præceptum domini non baptizauerint.	xxii.
De eadem re.	xxiii.
Quòd in baptismo & in confirmatione, si necesse fuerit vnus patrinus possit esse.	xxiiii.
Vt vnus patrinus, vel patrina ad suscipiendum infantem accedant.	xxv.
Vt ille qui non est confirmatus à baptismo nullum recipiat.	xxvi.
Vt nullus fiat patrinus nisi rectè credat.	xxvii.
Vt presbyteri à patrinis requirant si symbolum teneant.	xxviii.
De symbolo VIII. dies ante Pascha publicè in omnibus Ecclesiis recitando.	xxix.
De gentilibus infirmis, si baptismum desiderant.	xxx.
De grauida baptizanda.	xxxi.
De paruulis infirmis baptizandis.	xxxii.
De illis qui in agritudine baptizantur.	xxxiii.
De illis q̄ paruulos recètes negat esse baptizandos.	xxxiiii.
De infirmis baptizandis.	xxxv.
De agrotantibus si baptismum desiderant, & post obmutescunt.	xxxvi.
De mortuis non baptizandis.	xxxvii.
De subito obmutescente, si testes habuerit baptizando.	xxxviii.
De his qui apud hæreticos baptizantur in nomine sanctæ Trinitatis.	xxxix.
De eadem re.	xl.
Vt baptismus in Trinitate susceptus non iteretur.	xli.
De illis qui nesciunt qua fide baptizati sint.	xl.ii.
De presbytero qui grammaticam ignorabat, & tamen in Trinitate baptizabat.	xl.iii.
De illis qui aliquam habent dubitationem baptismatis vt rebaptizentur.	xl.iiii.
De infantibus si certos testes habere non possunt, eos nõ esse baptizatos.	xl. v.
De presbyteris per quorum negligentiam, sine baptismate aliquis mortuus fuerit.	xl. vi.
Vt nullus presbyter in propria prouincia alicui infirmo baptismum denegare præsumat.	xl. vii.

De illis qui denuò baptizati sunt.	xl. viii.
De hoc si paruulus agrotans ad quemlibet presbyterum baptismi gratia defertur.	xl. ix.
De illis qui bis vel ter baptizati sunt.	l.
De illis qui bis ignorantes baptizati sunt.	li.
De paruulorum animabus qui sine baptismate moriuntur.	lii.
De energumenis baptizatis.	liii.
De energumenis & catecumenis baptizandis.	liiii.
De rebaptizatis.	li. v.
De presbytero qui rectè baptizatũ denuò baptizauerit, & non rectè baptizatũ ab hæreticis non baptizauerit.	li. vi.
Vt diaconi suam mensuram custodiant.	li. vii.
De inordinato, si quasi ordinatus baptizare præsumperit.	li. viii.
Vt presbyteri i populũ admoneant, suos infantulos ad confirmationem episcopo præsentent.	li. ix.
Vt oēs perfectæ ætatis ieiuni ad confirmationem veniant.	lx.
De duobus sacramentis id est, baptismi, & manus impositione.	lx. i.
Vt omnes Christiani ad confirmationem festinent.	lx. ii.
Item de manus impositione.	lx. iii.
Item de confirmatione.	lx. iiii.
Quòd omnes fideles accepto baptismate chrisma cœlestè percipere debeant.	lx. v.
Vt omnes renati fonte baptismatis, donum sancti spiritus per manus impositionem accipere debeant.	lx. vi.
Vt episcopi non nisi ieiuni confirmationes faciant, excepta causa infirmitatis.	lx. vii.
Vt episcopis in campo si necesse sit liceat confirmare, melius est autem in Ecclesia aut in atrio Ecclesie.	lx. viii.
Vt à solis episcopis baptizati sint, consignandi.	lx. ix.
Vt presbyteri baptizatos in frontibus chrismate signare non audeant.	lx. x.
De presbyteris qui pro baptismate precia requirunt.	lx. xi.
De presbyteris q̄ veteri chrismate baptizare p̄sumunt.	lx. xii.
Vt presbyter in sua plebe sine chrismate ire non debeat.	lx. xiii.
De presbytero qui se deprehenderit non esse baptizatum.	lx. xiiii.

De presbyteris quomodo in cœna dñi de chrismate, de oleo sanctificato, de oleo infirmorū facere debeant.	lxxv.
De eadem re.	lxxvi.
De eadem re.	lxxvij.
De eadem re.	lxxviii.
De presbyteris qui pro accipiendo charismate ad ciuitates venire solent.	lxxix.
De chrisinate quod semper sub sera esse debeat.	lxxx.
De Iudæis quomodo ante baptismum examinari debeant.	lxxxi.
De Iudæis vt nullus eis vim ad credendum debeat inferre.	lxxxij.
Vt Iudæorum filii baptizati ab eorum consortio separari debeant.	lxxxiii.
Vt nulla communio sit Hebræis ad fidem Christianā translatis, cum aliis nondum baptizatis.	lxxxiiii.
De Iudæis qui apostatauerunt.	lxxxv.
De Iudæorum seruis.	lxxxvi.
De mācipiis Iudæorū quæ ad baptismū cōfugiunt.	lxxxvii.
Item de mācipiis Iudæorum, aut Christianis, aut fidem Christianam venire desiderantibus.	lxxxviii.
De illis qui de hæresi ad fidem venire desiderant.	lxxxix.
De Iudæis si Christianum mācipium circunciderint.	xc.
Quid sanctus Gregorius de Iudæis præceperit.	xc.
De illis baptizatis qui pro periculo mortis à diaconibus baptizati fuerint.	xcii.
De illis qui presbyteros cogunt denarios pro balsamo dare.	xciii.
De chrisomatis panno.	xciiii.
Quod cathecumeni cum baptizatis manducare non debeant.	xcv.
De scrutinio faciendo.	xcvi.
De ministerio baptismatis.	xcvii.
Quod bigamus vocetur, qui ante baptismum uxorem, & aliam post baptismum habuit.	xcviii.
De episcopis & presbyte. & diaconibus rebaptizatis.	xcix.
De eo qui per ignorantiam ordinatur anteq̃ baptizetur.	c.
De illis qui gratiam sancti spiritus vendere conantur.	ci.

Indicis Capitulum Finis.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Sacramento Ba- ptismatis & cōfirmationis, De- cretorum Liber IIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Baptismo & Confirmatione, deque iis quæ circa hæc obseruanda sunt, tractatur.

Quid sit Baptismus. Cap. I.

Aptismus Græcè, Latine tinctio interpreta-
tur. Quod idcirco tinctio dicitur, quia ibi ho-

B .mo spiritu gratiæ in melius mutatur, & lon-
gè aliud quàm erat efficitur, baptizatus in
nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Si-

cut in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramen-
tum confirmat ternarius numerus nominum diuinorum, id
est, patris, & filii, & spiritus sancti.

Vt præter Pascha & Pentecosten nisi morte periclitan-
tibus pabismus non fiat. Cap. II.

Vnde quia manifestissimè patet, baptizadis in Ecclesia
electis hæc duo tempora, id est, Pasca & Pentecosten
esse legitima, dilectionem vestram monemus, vt nullos al-
ios dies huic obseruantia miscatis. Quia si sunt alia quo-
que festa quibus multa in honorem Dei reuerentia debeat-
ur, principalis tamen & maximi sacramenti custodienda
nobis est mystica & rationabilis exemplatio, non interdi-
cta licentia, qua in baptismo tribuendo quolibet tempore
periclitantibus subuenitur. Ita enim ad has duas festiuita-
tes connexas sibimet atque cognatas, incolumium & pa-
cis securitate degentium libera vota deferimus, vt in mor-
tis periculo, in obsidionis discrimine, in persecutionis an-

Ex decr.
Fabia, pa-
pæ, cap. 5

Ex epist.
Leon. pa-
pæ, cap. 11

gustis in timore naufragij, nullo tempore hoc veræ salutis
singulare præsidium cuiquam denegemus.

*Quo tempore baptisma celebrandum sit, & ut qui ba-
ptizantur non infideles sed fideles inueniantur.*

Caput III.

*Ex decr. Victoris papæ, sive per
tribus per
Alexandria con-
futuris,
cap. 2.* **I**N paschali verò tempore & Pentecoste baptisma cele-
brandum est catholicum, sed tamen si necesse fuerit, aut
mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes
quoquo loco, vel momento, vbiq; euenerit, siue in flu-
mine, siue in mari, siue in fontibus tantum Christianæ con-
fessione cre Julitatis clarificata baptizantur. Ipsi quoq; quod
in baptismo polliciti sunt, summopere est attendendū, ne
infideles sed fideles inueniantur. Ipsi verò qui infidelitatis
nota asperguntur, infames efficiuntur, atque inter fideles
minimè reputantur.

De duobus temporibus baptismatis.

Caput IIII.

Ex decr. Gelasii papæ, c. 10. **B**aptizandi sibi quicquam passim quocunque tempore
nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum
& Pentecoste venerabile sacramentum, excepto dumtaxat
grauissimi languoris incurso, in quo verendum est, ne
morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis
agrotans exitio præuenus abscedat.

Item quo tempore baptismus fieri debeat. Cap. V.

Ex decr. Syriaci papæ, c. 2. **S**equitur de diuersis baptizandorum, prout vnique
libitum fuerit, improbabilis & emendanda confusio,
quæ à nostris confacerdotibus, quod commoti dicimus,
non ratione autoritatis alicuius, sed sola temeritate præsu-
mitur, vt passim ac liberè natalitii Christi, seu appari-
tionis, necnon & apostolorum, seu martyrum festiuitati-
bus innumerat, vt asseris, plebes baptismi mysterium con-
sequantur; cum hoc sibi privilegium & apud nos, & apud
omnes Ecclesias, dominicum specialiter cum Pentecoste
suo Pascha defendat.

De eadem re. Cap. VI.

*Ex cõcil. apud Cõ-
pendium,
cap. 1.* **V**T extra statuta tempora canonum, id est, in Pascha
& Pentecoste, baptisma non celebretur: quia sacri ca-
nones hoc modis omnibus, nisi aliquod periculum insite-
rit, fieri prohibent, intantum vt etiam eos qui alio tem-

pore baptizantur, à gradibus Ecclesiasticis abstineant, nec
ad clerum admittantur.

De eadem re. Cap. VII.

Sacrosancti baptismi sacramentum, non nisi in Paschali
festiuitate, & Pentecoste vnusquisque fidelium nouerit
esse præbendum: exceptis his quibus mortis periculo vr-
gente, ne in æternum pereât, talibus oportet remedijs sub-
uenire.

*Vt viginti dies ante baptismum ad purgationem
exorcismi, catechumeni veniant.*

Cap. VIII.

Hoc omnimodis præcipimus, & antiqui canones præ-
cipiunt, vt ante baptismum viginti dies ad purgatio-
nè exorcismi catechumeni veniant, & in illis viginti diebus
iuxta canonicum præceptū, & erudiantur & consecrentur.

*Quod omnes ad baptismum venientes quinta feria maio-
ris hebdomadæ, fidem episcopo vel presbytero
reddere debeant. Cap. IX.*

Quod oporteat eos qui ad baptismum veniunt fidem di-
scere, & quinta feria septimanæ maioris episcopo aut
presbyteris reddere.

Vt omnes baptizandi prius sint exorcizandi. Cap. X.

Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo
sancta Ecclesia vniformiter agit, non ocioso contempla-
turi intuitu, cum siue paruuli, siue ad regenerationis ve-
niunt sacramentum, non prius fontem vitæ ageant, quam
& exufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus a-
bigatur, vt tunc verè appareat, quomodo princeps huius
mundi mittatur foras.

*Vt baptizandi uomine dato d carne & vino se
abstineant. Cap. XI.*

Baptizandi nomen suum dent sub abstinentia vini &
carnium, ac manus impositione crebro examinent ba-
ptismum,

*Quod neophyti à lautioribus cibis aliquod tempus, &
à coniugijs se abstinere debeant. Cap. XII.*

Neophyti aliquandiu à lautioribus epulis, & spectacu-
lis, vel coniugijs abstineant.

*Ex cõcil. Vvorma-
cie, ca. 10*

*Ex cõcil. Braggar
cap. 3.*

*Ex cõcil. Laodicis
cap. 46.*

*Ex decr. Celest.
pap. Gal-
liarum e-
pis. missis
cap. 12.*

*Ex cõcil. Cartha.
cap. 85.*

*Ex eodẽ
cap. 87.*

Vt omnis presbyter vas baptismale habeat.

Cap. XIII.

Ex cōcil. Meldēsi. cap. 7. **O**Mnis presbyter qui fontem lapideum habere nequiverit, vas conueniens ad hoc solummodo baptizandū officium habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandū, & ad pallas altaris propria va-
sa habeantur, in quibus nihil aliud fiat.

Vt nullus presbyter nisi in ciuitatibus baptizare praesumat, excepta causa infirmitatis.

Caput XIII.

Ex eodē, cap. 4. 8. **N**emo presbyterorum baptizare praesumat, nisi in ciuitatibus atque temporibus constitutis, nisi causa æ-
gritudinis, vel certæ necessitatis, & loca illa auctoritatem & priuilegia debita retineant.

Qualiter ei qui fidelis existere voluerit, baptismum sit tribuendum. Cap. XV.

Ex decr. Clemētis papa. cū. Etis fidelibus missis, ca. 62. **S**I quis ergo fidelis voluerit existere, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis de reliquo pro bonis a scilicet heres bonorum celestium ex gestis propriis fiat. Accedat ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cælorum. Leuiniis frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tres menses iam consummando, in die festo possit baptizari. Baptizetur vnusquisque in aquis perennibus nomine trinx beatitudinis inuocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus, possit percipere locum cum sanctis.

De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt.

Caput XVI.

Ex dictis August. **C**atechumenum quauis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat, nisi martyrii sacramenta compleantur. Baptizatus confiterur fidem suam coram sacerdote, & interrogatus respondebit. Hoc idem martyr coram persecutore facit, qui & confiteretur fidem, & interrogatus respondet. Ille post confessionem aspergitur martyrio, vel vero aspergitur sanguine, vel tingitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit spiritum sanctum. Hic habitaculum efficitur spiritus sancti dum non est ipse qui loquitur, sed spiritus qui in illo loquitur. Ille communicat Eucharistiæ in commemoratione mortis

domini: hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renunciaturum, hic ipse renunciauit vitæ. Illi omnia peccata remittuntur, isti extinguntur.

Quod catechumenis sacramentum in Pascha dari non debeat. Cap. XVII.

Item placuit, vt per solennissimos Paschales dies sacramentum catechumenis non detur, ni solum salis, quia si fideles per illos dies sacramentum non mutât, nec catechumenos oportet mutare.

De catechumenis à baptisterio remouendis.

Cap. XVIII.

AD baptisterium catechumeni nunquam admittendi sunt, nisi ipsi baptizentur.

De catechumenis segregandis, & informandis.

Cap. XIX.

Fidelium benedictione catechumeni, etiã inter domesticos ordines, in quantum caueri potest, segregandi, informandique sunt, vt se & signandos, vel benedictos semotim offerant.

De catechumenis peccantibus. Cap. XX.

Catechumenus, si ingrediatur Ecclesiam, & in ordine corum, qui instruuntur, assistat, hic autem deprehensus fuerit peccans, siquidem genu flectit, audiat, vt nõ delinquat vterius. Si verò & audiens peccauerit, expellatur.

De illis qui nuper sunt baptizati, quod promoueri non debeant. Cap. XXI.

DE his qui nuper sunt illuminati baptismate, quod eos in sacerdotali non conueniat ordine promoueri. De presbyteris, si in trinitate iuxta præceptum domini non baptizauerint. *Cap. XXII.*

SI quis episcopus aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, sed in tribus sine initio principis, aut in tribus filiis, aut in tribus paraclitis abiiciatur.

De eadem re. Cap. XXIII.

SI quis episcopus aut presbyter, non trinam merfionem vnus mysterii celebrauerit, sed semel mergit in baptismate, quod dari videtur in morte domini, deponatur: Nõ enim dixit dominus: In morte mea baptizate, sed: Euntes

docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti.

Quod in baptismo, & in confirmatione, si necesse fuerit, vnus patrinus possit esse. Cap. XXIIII.

Ex decr. Ygini pæ ca. 10 **I**n catechumeno, & in baptismo, & in confirmatione vnus pater potest fieri, si necessitas cogit: non est tamè consuetudo Romana, sed per singula singuli suscipiunt. *Vt vnus patrinus, vel parvina ad suscipiendum infantem accedat. Cap. XXV.*

Ex decr. Leonis pæ apud S. Medardum. **V**T non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quam vnus, siue vir, siue mulier. In confirmationibus quoque idipsum fiat. *Vt ille qui non est baptizatus, vel confirmatus, d baptismo nullum recipiat. Cap. XXVI.*

Ex cõcil. Mogunt. cap. 2. **I**n bapismo vel in chrisinate non potest alium suscipere in filiũ ipse qui non est baptizatus, vel confirmatus. *Vt nullus patrinus fiat, nisi rectè credat. Cap. XXVII.*

Ex cõcil. Parisiensi, cap. 2. **V**T nemo à sacro fonte aliquem suscipiat, nisi Orationem dominicam & Symbolum, iuxta suam linguam & intellectum teneat, & coram presbytero decanter, & vt intelligant omnes pactum, quod cum Deo pepigerunt. *Vt presbyteri à patrinis requirant, si Symbolum teneant. Cap. XXVIII.*

Ex cõcil. Vvomar. cap. 1. **A**nuncient presbyteri, vt neque viri, neque scemina de sacro fonte filiolos, vel filiolas suscipiãt, nisi memoriter Symbolum, & Orationem dominicam tenuerint. *De Symbolo octo dies ante Pascha publicè in omnibus Ecclesijs recitando. Cap. XXIX.*

Ex cõcil. Azaithè. cap. 1. **S**ymbolum etiam placuit ab omnibus Ecclesijs vna die, id est, octo dies ante dominicam resurrectionem, publicè in Ecclesia competentibus tradi. *De gentilibus infirmis, si baptismum desiderãt. Caput XXX.*

Ex eodẽ concilio, cap. 3. **G**entiles, si in infirmitate desiderauerint sibi manum imponi, si fuerint ex aliqua parte honesta vita, placuit eis manum imponi, & fieri Christianos. *De grauidã baptizanda. Cap. XXXI.*

Ex cõcil. Neocæsæ. cap. 6. **G**rauidam oportet baptizari, quando voluerit. Nihil enim in hoc qua: parit nascẽti cõmunicat, propterea quòd vnus cuiusq; propositũ in cõfessione declaratur.

De paruulis infirmis baptizandis. Cap. XXXII.

DE paruulis verò, qui nuper materno vtero aditi sunt, placuit cõstitui, vt si infirmi, vt affolet, fuerint, & lac maternum non appetunt, etiam eadem die qua nati sunt, si oblati fuerint, baptizentur. *Ex cõcil. Haberge rüda. ca. 5.*

De illis qui in ægritudine baptizentur. Cap. XXXIII.

SI quis ergo in ægritudine fuerit baptizatus, presbyter ordinari nõ debet, nõ enim fides illius est voluntaria, sed ex necessitate descendit, nisi forte postea ipsius studium, & fides huius probabilis videtur, aut hominum raritas cogit. *Ex cõcil. Neocæsæ. cap. 12.*

De illis qui paruulos recentes negant esse baptizandos. Cap. XXXIII.

ITEM placuit, vt quicumque paruulos recentes ab vteris matrum baptizãdos negat, aut dicit, in remissionem quidem peccatorum eos non baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quòd lauacro regenerationis expietur, vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum nõ vera, sed falsa intelligatur, anathema sit, quoniam non aliter intelligendum est quòd ait Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum Ecclesia catholica vbique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam paruuli, qui nihil peccatorum in seipsis adhuc cõmittere potuerunt, ideo in peccatorũ remissionẽ veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quòd generatione traxerũt. *Ex cõcil. Africa no, ca. 66.*

De infirmis baptizatis. Cap. XXXV.

QUOD oporteat eos qui in ægritudine percipiunt baptismam, postquam cõualuerint fidem perdiscere, & scire cuius muneris participes facti sint. *Ex cõcil. Laadien. cap. 47.*

De ægotantibus, si baptismum desiderant, & post obmutescunt. Cap. XXXVI.

VT ægotantes, si pro se respondere non possunt, quũ voluntatis eorum testimonium sui, qui periculo proprio adfuere dixerint, baptizentur, & vt scenicis atque hystrionibus, cæterisque huiusmodi personis reconciliatio non negetur. *Ex cõcil. Africa no, ca. 12.*

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De mortuis non baptizandis. Cap. XXXVII.

Ex cōcil. Cartha- gi. cap. 6. **C**Auendum est, ne mortuos etiam baptizari posse fra- trum infirmitas credat, quibus nec Eucharistiam dare animaduertat.

De subito obmutescente, si testes habuerit, baptizando. Cap. XXXVIII.

Ex cōcil. Arausi- co, ca. 11. **S**ubito obmutescens, prout statutū est, baptizari, & pœ- nitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ tes- timonium aliorū verbis habet, aut præsentis in suo nutu.

De his qui apud hæreticos baptizantur in nomine sanctæ trinitatis. Cap. XXXIX.

Ex cōcil. Roma. cap. 1. **B**aptisma vnum est, sed in Ecclesia catholica, cuius nos membra effecti sumus, vbi vna fides est, vbi in nomi- ne patris, & filii, & spiritus sancti datur, Et ideo qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ trinitatis cō- fessione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem quasi baptizati, ne sanctæ trinitatis inuocatio, vel confes- sio annulletur, sed doceantur integrè, & instruantur sen- su sanctæ trinitatis, & mysterio quòd in sancta Ecclesia te- netur: & si consentiunt credere, vel adquiescunt confiteri, purgatæ fidei integritate, firmentur manus impositione. Si verò paruuli sunt hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem bapti- zandi, & ita interrogentur, vt sciant quid respondere de- beant, & sic manus impositionem accipiant.

De eadem re. Cap. XL.

Ex cōcil. Vvorma- ciæ. ca. 5. **Q**uicumq; baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, nullo modo rebapti- zari debet, sed per solam manus impositionem purgandus est.

Vt baptismus in trinitate susceptus non iteretur. Cap. XLI.

Ex cōcil. Cartha- gi. cap. 1. **V**T baptismus in trinitate susceptus nō iteretur. Er- go si vobis placet, consideremus primum titulum de rebaptizatis, & sanctitatem vestram postulo, vt mentis ve- stræ placita producat ad descendentem in aquam, & in- terrogatum in trinitate secundum Euangelii fidem, &

DE ECCLE. DECR. LIB. III, 123

apostolorum doctrinam, & confessum bonam consciētiam in Deum de resurrectione Iesu Christi, liceat iterum in- terrogari in eadem fide, & in aqua iterum tingi? Vniuersi episcopi dixerunt, absit, absit: illicitam esse sancimus rebap- tizationem, & satis esse alienum à sincera fide, & à catho- lica disciplina.

De illis qui nesciunt qua fide baptizati sunt. Cap. XLII.

HI autem de quibus scripsisti, qui se baptizatos sciunt, *Ex decr. Leonis pa- pæ episco- pis per Si- ciliā cōsti- tutis mis- sis, ca. 29* sed cuius fidei fuerint, qui eos baptizauerunt se ne- scire profitentur, quoniam quolibet modo formam bapti- smatis acceperunt, baptizandi non sunt, sed per manus im- positionem, virtutē spiritus sancti, quam ab hæreticis ac- cipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

De presbytero, qui grammaticam ignorabat, & tamen in Trinitate baptizabat. Caput XLIII.

Virgilius & Sedonius religiosi viri apud Bauariorum *Ex epist. zachariae papæ ad Bonifacii Mogūti. archiepi- scopum.* prouinciam degentes, suis nos literis visunt, per quas intimaerunt, quòd tua reuerenda fraternitas iniungeret eis Christianos denuò baptizare. Quòd audientes, nimis sumus conturbati, & in admirationem quandā incidimus, si haberetur, vt dictum est. Retulerunt quippe, quòd fuerit in eadem prouincia sacerdos, qui Latinam linguam peni- tus ignorabat, & dum baptizaret, nesciens Latini eloquii infringere linguam diceret: Baptizo te in nomine patris, & filia, & spiritus sancti, ac per hoc tua reuerenda frater- nitas considerauit rebaptizare. Sed sanctissime frater, si ille qui baptizauit, non errorem introducens, aut hæresum, sed, pro sola ignorantia Romanæ loquutionis infringen- do linguam, vt præfati sumus, baptizans dixisset, non pos- sumus consentire, vt denuò baptizentur: quia quod tua be- ne compertum habet, sancta fraternitas, quicumque bapti- zatus fuerit ab hæreticis in nomine patris, & filii, & spiri- tus sancti, nullo modo rebaptizari debet, sed per solam ma- nus impositionem purgari debet. Nam sanctissime frater, si ita est, vt nobis relatum est, non amplius à te illis præ- dicerant aliquid huiusmodi, sed vt sancti patres docent & prædicant, tua sanctitas studeat conseruare.

De illis qui aliquam habent dubitationem baptis-
 matis, vt rebaptizentur. Cap. XLIIII.

*Ex decr. Leonis pa-
 pa, ad Ru-
 sticiu Nar-
 bonem epi-
 scopu mis-
 si, ca. 27.* **S**I nulla existat indicia inter propinquos aut familiares,
 nulla inter clericos, aut vicinos, quibus hi de quibus
 quæritur baptizati fuisse doceantur, agendum est vt rena-
 scantur, ne manifeste pereant. In quibus quod non osten-
 ditur gestum, ratio non sinit vt videatur iteratum. Qui
 autem possunt meminisse quod ad Ecclesiam veniebant
 cum parentibus suis, possunt recordari an quod eorum pa-
 rentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab ipsa me-
 moria alienum est, conferendum eis videtur, quod colla-
 rum esse nescitur, quia nõ temeritas interuenit præsump-
 tionis, vbi est diligentia pietatis.

De infantibus si certos testes habere non possunt, eos
 non esse baptizatos. Cap. XLV.

*Ex concil. Africa-
 no, ca. 39.* **I**tem placuit de infantibus quoties non inueniuntur
 certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubita-
 tione testentur, neque ipsi sunt per artem, de traditis sibi
 sacramentis idonei respondere, absq; vilo scrupulo eos
 esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramen-
 torum purgatione priuari. Hinc enim legati Maurorum
 fratres nostros consuluerunt, quia multos tales à barba-
 ris redimunt.

De presbyteris per quorum negligentiam sine baptis-
 mate aliquis mortuus fuerit. Cap. XLVI.

*Ex decr. Syxti pa-
 pa, cap. 5.* **P**erpendant presbyteri quanti discriminis sit animas
 innocentium per eorum negligentiam à regno Dei
 excludit. Si enim gaudium est in cælo super vno peccato-
 re poenitentiam agente, quid putas, quãta ira & indigna-
 tio super illum erit, qui per suam negligentiam ianuas pa-
 radisi innocentibus claudit: Et ideo presbyteri summa di-
 ligentia caueant, ne animas pro quibus sanguis Christi ef-
 fusus est, per suam incuriam à cælesti beatitudine separât,
 sed si, quod absit, euenerit, graui poenitentia luctu diebus
 vitæ suæ se submittat, per cuius euenerit neglectum.

Ve nullus presbyter in propria prouincia, vel in alia cui-
 quam infirmo baptismum derogare presumat.

Capit. XLVII.

*Ex decr. Martini
 pap. ca. 3.*

Quicumq; presbyter in propria prouincia aut in alia,
 vel vbiicumq; inuentus fuerit, commedatum sibi in-

firmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel
 de aliqua excusatione, & sic sine baptismo moritur, de-
 ponatur.

De illis qui denuo baptizati sunt. Cap. XLVIII.

*Ex decr. Leonis pa-
 pa, ad Ni-
 cæta epi-
 scopum
 Aquiliæ-
 nus, sem. cap.
 47.* **H**is verò, de quibus similiter dilectio tua nos credidit
 consulendos, qui ad iterandum baptismum vel metu
 coacti, vel errore traducti sunt, & nunc se contra catholi-
 cæ fidei sacramentum egisse cognoscunt, ea est custodi-
 da moderatio, qua in societatem nostram non nisi per po-
 nitentiæ remedium, & per impositionem episcopalis ma-
 gnitudinis recipiant Vnitatem. Tempora autem
 poenitudinis habita moderazione tuo constituenda iudi-
 cio, prout conuerforum animos inspexeris esse deuotos,
 pariterque etiam habentes aratis senilis intuitum, & pe-
 riculorum quorumque aut agritudinum respicientes ne-
 cessitates. In quibus si quis ita grauiter vrgeatur, vt dum
 adhuc poenitet, de salute ipsius desperetur, oportet ei per
 sacerdotalem sollicitudinem cõmunionis gratia subueniri.

De hoc si paruulus ægrotans ad quemlibet presbyte-
 rum baptismi gratia defertur. Cap. XLIX.

*Ex decr. Eugenij
 papa, ca. 6.* **S**I paruulus ægrotans ad quemlibet presbyterorum ba-
 ptismi gratia de cuiuslibet parochia allatus fuerit, ei
 baptismi sacramentum non denegetur. Si quis hoc munus
 petenti concedere detrectauerit, & ille paruulus absque
 baptismatis, gratia mortuus fuerit, nouerit ille se, qui eum
 non baptizauit, pro eius anima rationem redditurum, &
 apud synodum acerrime corrigendum.

De illis qui bis vel ter cõfirmati vel baptizati sunt. Cap. L.

*Ex concil. Terraco-
 nensi, ca. 6.* **D**ictum nobis est, quod quidam de plebe bis, aut ter, ab
 episcopis ignorantibus tamen eisdem episcopis con-
 firmantur. Nnde nobis visum est, eandem cõfirmationem,
 sicut nec baptismum, iterari minimè debere: quia bis vel
 amplius baptizatos aut confirmatos, non seculo sed solum
 domino sub habitu regulari vel clericali religiosissimè
 famulari decretum est.

De illis qui bis ignorantes baptizati sunt. Cap. LI.

*Ex poeni-
 tentiali.
 Theodo.
 cap. 14.* **Q**ui bis ignorantes baptizati sunt non indigent pro
 eo poenitere, nisi quod secundum canones non pos-
 sunt ordinari, nisi magna aliqua necessitas
 cogat. Qui autem non ignari iterum baptizati sunt,

quasi iterum Christum crucifixerint, septem annos pœniteant, quartam, & sextam feriam, & tres Quadragesimas pœniteant. Si pro vitio aliquo fuerit, similiter. Si pro mûdicia putauerint, tribus annis similiter pœniteant.

De paruulorum animabus, qui sine baptismo moriuntur. Cap. LII.

Ex epist. Grego. papæ scripta Secundo seruo Dei conclusa. **I**N extremo verò epistolæ requisisti quid eis respondendum sit, qui dilectionem tuam de paruulorum animabus requirunt, qui sine gratia baptismatis moriuntur, dicentes: Si corpus originali tenetur culpa, vnde anima quæ à Deo datur rea erit, quæ adhuc in actuali delicto non cōsensit corpori? Sed hac de re dulcissima mihi tua charitas sciat, quia de origine animæ inter sanctos patres requisitio non parua versata est, sed vtrum ipsa ab Adam descenderit, an certè singulis detur, incertum remansit, eamque in hac vita insolubiliter facti sunt esse quæstionem. Grauis est enim quæstio, nec valet ab homine comprehendì: quia si de Adæ substantia anima cum carne nascitur, quor non etiam cum carne moritur? Si verò cum carne quæ ab Adam prolata est, obligata peccatis tenetur. Sed quum hoc sit, incertum non est, quia nisi sacra baptismatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis est obstricta. Hinc enim scriptum est: Non est mundus in conspectu eius, nec vnus diei infans super terram. Hinc Dauid ait: In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipsa Veritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Hinc Paulus apostolus ait: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quum ergo infans qui nihil peccauit in conspectu omnipotentis Dei esse non valet mundus, quor Psalmista ex legitimo coniugio prolatus, in iniquitate conceptus est: Quor nisi quia qui mundatus aqua baptismatis non fuerit mundus non est? Quor in Adam omnes homo moritur, si originalis peccati vinculis non tenetur? Sed quia genus humanum in parente primo velut in radice putruit, ariditatem erexit in ramis, & inde omnis homo cum peccato nascitur, vnde primus homo permanere voluit in pec-

cato. De his autem subtilius ac latius loqui debueram, sed dum me & curarum tumultus præmunt, & harum portitor vt laxaretur importunus extitit, vnde multa debui, pauca locutus sum.

De energumenis baptizatis. Cap. LIII.

ENergumeni baptizati de purgatione sua curantes, si se sollicitudini clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis communicent, sacramenti ipsius virtute vel muniendi ab incurfu dæmonis quo infestantur, vel purgandi, quorum iam ostenditur vitæ purgatio.

De energumenis & catechumenis baptizandis. Caput LIIII.

ENergumenis & catechumenis in quantum vel necessitas exegerit, vel oportunitas permiserit, de baptismo consulendum.

De rebaptizatis. Cap. LV.

CVM rebaptizatis fideles religiosi nec in cibo participant.

De presbytero qui rectè baptizatum denuo baptizauerit, & non rectè baptizatum ab hæreticis non baptizauerit. Cap. LVI.

EPiscopus aut presbyter si eum qui secundum veritatem habuerit baptisma denuo baptizauerit, aut si pollutum ab impiis, & non rectè baptizatum non baptizauerit, deponatur, tanquam deridens crucem & mortem domini, nec sacerdotes veros à falsis sacerdotibus iure discernens.

Vt diaconi suam mensuram custodiant. Cap. LVII.

DIacones quoque propriam constitutum seruare mensuram, nec ultra tenorem paternis canonibus deputatum, quippiam tentare permittimus: nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quæ primis ordinibus propriæ decreuit antiquitas. Absque episcopo & presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortassis officiis longius constitutis, necessitas extrema compellat, quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur.

Ex cõcil. Arausico. cap. 13.

Ex eodẽ cap. 14.

Ex cõcil. Euerdese, cap. 14.

Ex cõcil. Lugdunẽ, cap. 47.

Ex decre. Gelasi papæ. ca. 7.

De inordinato si quasi ordinatus baptizare præsumpserit. Cap. LVIII.

Ex decr. Hormisdæ papæ, cap. 4. **S**I quis baptizat, aut aliquid diuinum officium exercuerit per temeritatem non ordinatus, abiiciatur ab Ecclesia, & nunquam ordinetur.

Vt presbyteri populum adiuuent ut suos infantulos ad confirmationem episcopo presentent.

Caput LIX.

Ex cõcil. Vvormaciæ, ca. 2. **A**nnuncient presbyteri populis, vt quam citius poterint, suos infantulos ad confirmandum episcopo presentari faciant. Quod si neglexerint, & presbyter & populus canonicis disciplinis subiaceant.

Vt omnes perfectæ ætatis, ieiuni ad confirmationem veniant. Cap. LX.

Ex cõcil. Aurelian. cap. 5. **V**T ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, & moneantur confessiones facere prius, vt mundi donum sancti spiritus valeant accipere, & quia nunquam erit Christianus, nisi confirmatione episcopali fuerit christumatus.

De duobus sacramentis, id est, baptismo & manus impositione. Cap. LXI.

Melchid. papa Hispaniarum episcopus hæc scribit, ca. 6. **D**E his verò super quibus rogastis vos informari, id est, vtrum maius esset sacramentum manus impositionis episcoporum, aut baptismus, scitote vtrunque magnum esse sacramentum. Et sicut vnum à maioribus fit, id est, à summis pontificibus quòd à minoribus perfici non potest, ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab iniuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & vnum sine altero ritè perfici non potest.

Vt omnes Christiani ad confirmationem festinent. Cap. LXII.

Ex concil. Vvorma. cap. 6. **V**T ad prædicationem & confirmationem episcopi omnes deuote conueniant, eique fideliter ministrerent, & obediant.

Item de manus impositione. Cap. LXIII.

Eusebius papa fra. tribus per **M**anus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus. Nec tempore aposto-

rum ab aliis quàm ab ipsis apostolis legitur, aut scitur peractum esse: neque ab aliis, sicut iam dictum est, quam ab illis qui eorum locum tenent vnquam perfici potest aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta.

Item de confirmatione. Cap. LXIII.

Precipimus vt ad accipiendum per manus impositionem pontificis spiritus sancti donum, sollicitè & deuotè omnes concurrant, & episcopo suo ea quæ necessaria sunt fideliter ministrerent, eique ab omnibus & per omnia obediatur.

Quod omnes fideles accepto baptismate christumate percipere debeant. Cap. LXV.

Quod oporteat eos qui baptizantur post lauachrum christumate celeste percipere, & regni Christi particeps inueniri.

Vt omnes renati fonte baptismatis, donum sancti spiritus per manus impositionem accipere debeant.

Caput LXVI.

Omnes enim fideles per manus impositionem episcoporum, post baptismum accipere debent spiritum sanctum, vt plenè Christiani inueniantur. Dei, quia quò spiritus. De spiritu sancto accipimus vt spirituales efficiamur: quia animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus sanctus, infunditur cor fidele ad prudentiam, ad constantiam dilatur. De spiritu sancto accipimus, vt sapiamus inter bonum & malum discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt inuidiæ ac superbiæ repugnemus, vt luxuriæ, ac diuersis inlecebris, & fordis indignisque cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accipimus, vt amore & gloriæ ardore succenti erigere à terrenis mentem ad superna & ad diuina valeamus.

Vt episcopi non nisi ieiuni confirmationes faciant, excepta causa infirmitatis. Cap. LXVII.

VT episcopi non nisi ieiuni per impositionem manuum spiritum sanctum tradant exceptis infirmis, & mortis periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Pasche videlicet & Penthecoste, à ieiuniis celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem sancti spiritus à ieiuniis pontificibus conuenit celebrari.

Vt episcopis in campo, si necesse sit, liceat confirmare, melius est autem in Ecclesia, aut in atrio Ecclesie. Cap. LXVIII.

Ex cõcil. Remensf, cap. 10. **E** piscopo liceat in campo, si necesse sit, confirmare.

Vt à solis episcopis baptizati sint consignandi. Caput LXIX.

Ex decr. Innocentii pap. Decretis epimissis. cap. 3. **D**E consignandis verò in sanctis manifestum est; non ab alio quam ab episcopo fieri licere, nam presbyteri, licet sint secundi sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem pontificibus solis deberi, ut vel consignent, vel paracletum spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum illa lectio Actuum apostolorum, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, quoniam baptizatis tradant spiritum sanctum. Nam presbyteris seu extra episcopum seu presente episcopo cum baptizant, chrismate baptizatos ungeri licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt spiritum paracletum.

Vt presbyteri baptizatos in frontibus chrismate signare non audeant. Cap. LXX.

Ex rege Greg. ad Ianuarii episcop. Caralita nu. c. 200. Ex epist. Gelasii pa. ca. 5. **P** resbyteri baptizatos infantes signare in frontibus suis chrismate non presumant, sed presbyteri baptizatos tangant in pectore, ut episcopi postmodum confirment in fronte.

De presbyteris qui pro baptismate precia requirunt. Cap. LXXI.

B aptizandis consignandisque fidelibus precia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes: quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil à prædicationis profus exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redempcionis suæ causas adire despiciant, certum habentes, quod qui prohibita deprehensi fuerint amisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri proprii sint honoris.

De presbyteris qui veteri chrismate baptizare præsumunt. Cap. LXXII.

Ex cõcil. Lugdun. cap. 3. **S** i quis de alio chrismate, quam de illo nouo quod proprii episcopi largitione vel concessione accepit, baptizare

nisi præoccupante morte tentauerit, pro temeritatis ausu ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur.

Vt presbyter in sua plebe sine chrismate ire non debeat. Cap. LXXIII.

Ex cõcil. Vafensf, cap. 5. **N** ullum presbyterorum in plebe sibi commissa sine chrismate unquam debere progredi: quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo autem qui in baptismate quacunque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in confirmatione sacerdotis perficietur.

De presbytero qui se deprehenderit non esse baptizatum. Cap. LXXIII.

Ex cõcil. apud Cõpendium, cap. 5. **S** i quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur & ordinetur iterum, & omnes quos prius baptizauit.

De presbyteris quomodo in cœna domini de chrismate, de oleo sanctificato, de oleo infirmorum facere debeant. Cap. LXXV.

Ex cõcil. Meldensf, cap. 1. **V** t presbyter in cœna domini ampullas tres secum deferat, unam ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam apostolicam, ut quando quis infirmatur inducat presbyteros Ecclesiæ, &c.

De eadem re. Cap. LXXVI.

Ex cõcil. apud Valentias, cap. 2. **P** resbyteri qui diocesanas Ecclesias regunt, non à quibuslibet episcopis, sed à suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipsum, aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

De eadem re. Cap. LXXVII.

Ex cõcil. Meldensf, cap. 5. **V** t nemo episcoporum, vel quilibet minister Ecclesiasticus, propter sacrum chrisma aliquid muneris accipiat, neque denarios, vel quælibet munuscula, quæ per ministros episcoporum, à presbyteris inordinabiliter eriguntur.

De eadem re. Cap. LXXVIII.

Ex cõcil. Vafensf, cap. 10. **P** er singula territoria presbyteri vel ministri ab episcopis non prout libitum fuerit à vicinioribus, sed à suis propriis per annos singulos petant chrisma, appropin-

quante solennitate Pascali, nec per quemcunque alium quam per seiplos, aut per vicarios eiusdem ordinis: quia inhonorum est, inferioribus summa committi. Optimum autem est, vt ipse suscipiat, qui in tradendo versus est.

De presbyteris qui pro accipiendo chrismate ad ciuitates venire solent.

Caput LXXIX.

Ex cōcil. Meldēsi. cap. 6. **D**E presbyteris, qui accipiendi chrismatis gratia ad ciuitates in corna domini venire soliti erant, sancitum est, vt de his qui longè positi sunt, de octo vel decem vnus ab archidiacono eligatur, qui acceptū chrisma sibi & sociis diligenter perferat. Hi verò qui non longius à ciuitate quàm quatuor aut quinque milibus habitant, more solito ad accipiendum chrisma per se veniant. Dicendi vero gratia, alio non Quadragesimali tempore ad ciuitatem conuocentur, propter plebes sibi commissas.

De chrismate quòd semper sub sera esse debeat.

Cap. LXXX.

Ex cōcil. Turonē. cap. 3. **P**Ræterea & illud omnimodis obseruandum est, vt sacrum chrisma, & oleum consecratum semper sub sera fit, ne illud vnde Christo incorporatur, & vnde omnes fideles sanctificantur, vnde reges & sacerdotes inungitur, aliquis infidelis, aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei iudicium subuertendum surripiat, quòd experimento didicimus.

De Iudæis quomodo ante baptismum examinari debeant. *Cap. LXXXI.*

Ex cōcil. Agatēsi. cap. 35. **I**udæi quorum perfidia frequenter ad fomitem redit, si ad legem catholicam venire voluerint, octo menses inter cathumenos Ecclesie limen introeant, & si pura fide venire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quòd si casu aliquo periculum infirmitatis intra præscriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint, baptizentur.

De Iudæis vt nullus eis vim ad credendum debeat inferre. *Cap. LXXXII.*

Ex cōcil. Tolerā. cap. 57. **D**E Iudæis autem hoc præcepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Cui enim vult Deus miseretur, & quem vult indurat. Nō enim tales inuiti saluandi sunt sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Sicut homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens

perit, sic vocante se gratia Dei propriae mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non vi, sed libera arbitrij facultate, vt conuertantur saluandi sunt, non potius impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisenandi, quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis domini & sanguinis exitisse participes, oportet vt fidem etiam quam vi vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen domini blasphemetur, fidesque quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur.

Vt Iudæorum filii baptizati ab eorum consortio separari debeant. *Cap. LXXXIII.*

Iudæorum filios vel filias baptizatos, ne parentum vltra inuoluantur erroribus ab eorum consortio separari deinceps non debent, deputatos aut monasteriis, aut Christianis virginibus, aut mulieribus Deum timentibus, vt sub eorum conuersione cultum fidei discant, atque in melius constituti, tam in moribus quàm in fide proficiant.

Vt nulla communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis, cum aliis nondum baptizatis. *Cap. LXXXIII.*

Sæpe malorum consortia etiam bonos corrumpunt, quanto magis eos qui ad vitia proueniunt? Nulla igitur vltra communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis, cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne fortè eorum participatione subuertantur. Quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non vitauerint, & hi Christianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur.

De Iudæis qui apostatauerint. *Cap. LXXXVII.*

Plerique qui ex Iudæis dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum, non solum Iudæicos ritus perperrasse noscuntur, sed etiam & ab omnibus nandas circuncisiones exercere noscuntur. De quibus, consultu piissimi ac religiosissimi domini nostri Sisenandi regis, hoc sanctum decreuit conciliū, vt huiusmodi transgressores pontificali autoritate corredi, ad cultū Christiani do-

gnatis reuocentur, vt quos voluntas propria non emendat, animaduersione sacerdotalis coerceat. Eos autem quos circunciderunt, si filij eorū sunt, à parentū consortio separētur, si serui, pro iniuria corporis sui libertati tradatur.

De seruis Iudaeorum. Cap. LXXXVI.

Ex eodē. 13. ca. 9. **I**tem vt si Iudaeorum serui necdum conuersi ad Christi gratiam conuolauerint, libertati donentur.

De mancipijs Iudaeorum quæ ad baptismum confugiunt. Cap. LXXXVII.

Ex conc. apud Aruernen. cap. 30. **L**icet prioribus canonibus iam fuerit definitum, vt de mancipijs paganis quæ apud Iudæos sunt si ad Ecclesiam confugerint, & baptismum petierint, etiam ad quoscunque Christianos refugerint, taxato, & oblato à fidelibus iusto precio ab eorum dominio liberentur: ideo statuius hoc, vt tam iusta constitutio, ab omnibus catholicis obseruetur.

Item de mancipijs Iudaeorum, aut Christianis, aut ad fidem Christianam venire desiderantibus.

Caput LXXXVIII.

Ex conc. Mariscē. cap. 16. **P**resenti concilio Deo autore sancimus, vt nullū Christianum mancipium Iudæo deinceps seruiat, sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium licentiam habeat redimendi, & si Christianum fieri desiderat & non permittitur, similiter faciat: quia nefas est, vt quod Christus dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quod si adquiescere his quæ statuimus quicumque Iudæus noluerit, quàm diu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium ipsum cum Christianis vbicumque voluerit habitare.

De illis qui de hæresi ad fidem venire desiderant.

Caput LXXXIX.

Ex conc. Aralatē. cap. 9. **S**i ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogentur eum de Symbolo, & si viderint eum in patre, & filio, & spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponantur, vt accipiat spiritum sanctum.

De Iudæis, si Christianum mancipium circunciderint. Cap. XC.

Si quis Iudæorum Christianum mancipium, vel cuiuslibet sectæ alterius, emerit & circunciderit, à Iudæi ipsius potestate sublatus in libertate permaneat.

Quid sanctus Gregorius de Iudæis præceperit. Cap. XCI.

Ioseph præsentium lator Iudæus, insinuauit nobis de loco quodam, in quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracineni castro consistentes, conuenire cōsueuerant, quod tua fraternitas expulisset, & in aliū locū pro colendis similiter festiuitatibus suis, te quoque noscēte, & consentiente migrauerint, & nunc de eodem loco, etiam expelli se denuo conqueruntur. Quod si ita est, volumus tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & loco quem, sicut prædiximus, cum tua conscientia quo congregentur, adepti sunt, eos, sicut mos fuit, ibidē liceat conuenire. Hos enim, qui à Christiana religione discordant, mansuetudine, benignitate admonendō, suadendō, ad vnitatem fidei necesse est congregare, ne quos dulcedo prædicationis, & præuētus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur. Oportet ergo, vt ad audiendum de te verbum Dei benignè conueniant, quàm austeritate quæ supra modum extenditur, expauescant.

De illis baptizatis, qui pro periculo mortis à diaconibus baptizati fuerint. Cap. XCII.

Si quis diaconus regens plebem, sine episcopo vel presbytero, aliquos pro periculo mortis baptizauerit, episcopus eos per benedictionem & cōfirmationem perficere debet. Quod si antè de seculo recesserit, sub fide qua quisque credit, poterit esse iustus.

De illis qui presbyteros cogunt denarios pro balsamo dare. Cap. XCIII.

Quidam fratres dixerūt consuetudinis antiquæ fuisse in eorū Ecclesiis, vt pro balsamo emendo ad christiana faciendum, siue pro luminaribus Ecclesiæ concinnandis, binos vel quaternos denarios presbyteri darent. Vnde omnes vno consensu statuimus, vt sicut pro dedicandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est, ita

etiã pro balsamo, siue luminarib⁹ emēdis nihil presbyteri
chrismata accepturi dent. Episcopi itaq, de Ecclesie faculta
tibus balsami emāt, & luminaria singuli in Ecclesiis suis.

De chrismatis panno. Cap. XCIII.

Ex cōcil. apud Bel uacū, cap. 8. **S**I quis uoluerit chrismatis pannum iterū linire, & super
alium baptizatum mittere, non est absurdum.
Quōd catechumeni cūm baptizati manducare non debeant. Cap. XCV.

Ex cōcil. Mogūti. cap. 5. **C**Atechumeni manducare non debent cum baptiza
tis, neque osculum eis dare, quantō minus gentilis?
De scrutinio faciendo. Cap. XCVI.

Ex cōcil. Romano, cap. 15. **D**E scrutinio faciendo decreuimus, ut in episcopis, &
ubi conuentus est populi, & cleri, & possibilitas per
mittit, ibi celebretur.

De ministerio baptismatis. Cap. XCVII.

Ex cōcil. Mogūti. cap. 9. **B**Aptisterii & catechumenorum ventilata est ratio, ut fa
cerdotes plenius intelligant qualiter condignis ordi
nibus efficiant Christianum.

*Quōd bigamus uocetur, qui ante baptismum uxorem, &
aliam post baptismum habuit. Cap. XCVIII.*

Ex decr. Innocētij pape, ca. 52. **D**Einde ponitur, nō dici oportere bigamum, eum qui
catechumenus habuerit, atque amiserit uxore, si post
baptismum fuerit aliam sortitus, eamque primam uideri,
quæ nouo homini copulata sit: quia illud coniugium per
baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablu
tum, Quod cūm de vna utique dicitur, certi, si tres ha
buerit in veteri positus homine uxores, erit ei quæ post ba
ptismum quarta est, sic interpretantibus prima. Virginis
requē nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis oro
istud non uideat contra Apostoli esse præceptum, qui ait:
Vnius uxoris uirum oportere fieri sacerdotē: Sed obici
tur, quōd in baptismo totū, quicquid in veteri homine ge
stum est, sit solutum. Dicite mihi, cum pace uestra loquor,
crimina tantūm dimittantur in baptismo? An & illa quæ
secundum domini præcepta, ac Dei instituta complentur?
Uxorem ducere crimen est, aut non est crimen? Si crimen

est, ergo, præfata uenia dixerim, erit author in culpa, qui
ut crimina committerentur, in paradiso cūm ipse eos iun
geret, benedixit. Si uerò non est crimen, quia quod Deus
iunxit, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit: et
enim à deo præparatur uiro uxor, quomodo creditur inter
crimina esse dimissum, quod Deo auctore legitur cōsum
matum? Quid de talium filiis percensetur? Nunquid non
erunt admittendi in hæreditatis consortio, qui ex ea su
cepti sunt, quæ ante baptismum fuit uxor? Eruntque ap
pellandi, uel naturales, uel spurii, quia non est legitimum
matrimonium, nisi illud, ut uobis uideatur, quod post bap
tismum assumitur? Ipse dominus cūm interrogaretur à Iu
dæis, si liceret dimittere uxorem, atq; exponeret fieri non
debere, addidit: Quod uerò Deus coniunxit, homo nō se
paret. Ac ne de his loquutus esse credatur, quæ post bap
tismum sortiuntur, meminerint hoc, & à Iudæis esse inter
rogatum, & Iudæis esse responsum. Quæ uerò & solici
tus quero, si vna eademque sit uxor eius, qui ante catechu
menus, postea sit fidelis, filiūque ex ea, quum esset cate
chumenus, susceperit, ac postea alios cūm fidelis, utrum
sint fratres appellandi, an non? Habeant postea defuncto
patre cum cæteris hæreditatis consortio, quibus filiorū nomen regeneratio spiritalis creditur ab
tulisse? Quod quum ita sentire, atque iudicare absurdum
est, quæ malum ratio est hoc defendi, & uacua magis opi
nione iactari, quàm aliqua auctoritate roborari, quum nō
possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus
coniunxit? Nunquid si quis catechumenus uirtutibus stu
duerit, humilitatem sequutus fuerit, patientiam tenuerit,
elemosynas fecerit, morti destinatos qualibet ratio
ne eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit,
quero, si hæc quum factus fuerit, fidelis amittit, quia
per baptismum totum, quod uetus homo gesserit, putatur
auferrī: Aspiciamus gentilem hominem Cornelium ora
tionibus atque elemosynis reuelationē, Petrumq; ipsum
uidisse. Nunquid per baptismum hæc illi ablata sunt pro
pter quæ ei baptisma esse concessum uideret? Si ita credi
tur mihi credite nō modicū erratur: quia quicquid bene
gestum fuerit, & secundum præcepta legalia custoditum
non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copu

sa, quia Dei mandato perficitur, nō potest dici peccatum, & quod peccatum non est, solui inter peccata omnino credi non debet, eritque integrum aestimare, aboleri nō posse prioris nomen vxoris, quum non dimissum sit pro peccato, quod ex Dei sit voluntate completum.

De episcopis & presbyteris, & diaconibus rebaptizatis. Cap. XCIX.

Ex decr. Felicis papae, ca. 1. **C**ommunis dolor & generalis est gemitus, quod intra Africam rebaptizatos etiam episcopos, presbyteros, diaconosque cognouimus. Quae res sine dubio ad vestrae quoque peruenit notitiam sanctitatis, qualiter in Africanis regionibus astutia diaboli sequerit in populum Christianum, atque in id multiplici deceptione proruperit, ut non modò vulgus incautū, sed ipsos quoque in mortis profunda demerserit sacerdotes, nullus non orbis ingemuit, nulla terra nesciuit. Vnde in grādi mœrore positi, dissimulare non possumus, pereuntium atque à nobis exigendarum discrimen animarum. Quapropter competens adhibenda est talibus medela vulneribus, ne immatura curandi facilitas, mortiferi captis peste nihil proficit, sed segnius tractata perniciēs reatu nō legitimæ curationis inuoluat pariter faucios & medentes. In primis itaque venientis ad vos, & remedium postulantis sollicitè discutienda est professio, & persona decepti, ut medela possit congruens exhiberi: & qui satisfactorius Deo per pœnitentiā rebaptizatum se legitimè doluerit, vtrum ad hoc facinus concurrerit, an impulsus accesserit, requiratur, sciens quod se decipiat ipse qui fallit, nihilque per nostram facilitatem tribunalis excelso iudicio derogari, cui illa sunt rata, quae pia, quae vera, quae iusta sunt. Et aliter necessitatis, aliter tractanda est ratio voluntatis. Deterior est autem causa illius, qui fortè precio sollicitat⁹ est, ut periret. Nihil enim intentatum relinquit inimicus. Cui ne de sua liceat gaudere captura, succurrendum est irretitis, & conterendus venantis est laqueus, ut infucatis lamentantibus lapsū, tam iustitiæ moderatione, quàm compunctione pietatis, ad aulam quam reliquerant, sic ingressus. Nec pudeat forsā, aut pigeat, in dictis ieiuniorum, gemituumque temporibus obedire, aut aliis obseruatiae salubrioris obtemperare præceptis: quia humilibus datur gratia, nō superbis. Sit

ergo ruinae suae dolore prostratus, quisquis in Christo fieri querit erectus. Et per dispensationis nostrae ministerium, quod vestra sequi cōuenit charitatē, nec alicui fas est, vel velle, vel posse transcendere, causas eius, qui contra apostolicam doctrinā, ad iterationē se nimis infausta baptismatis dedit, vel eius qui aliquibus argumētis excusandū callidè propriū putauerit esse consensum, sacerdotali vigore & humanitate tractemus, ut in eis fides, quae nisi est vna, iam nulla est, adiutorio dñi iudicis ad salutem, sine nostrae properationis offensione, reparetur: quia quum peccatoris à nobis satisfactio protrahitur, nō præter nostrā laudē atque lætitiā, mens eius ad veniā purgator inuenitur. Et ideo memineritis hanc super his nos habere sententiā, ut seruata discretionē peccantiū, non eadem cuncti qui lapsi sunt, lance pensentur: quoniam maioris castigationis est exigendus vsurā, cui domus dñi cōmissa fuerit disciplina. Ut ergo ab Ecclesiae summatibus inchoemus, eos quos episcopos, presbyteros, vel diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan, seu cōactos lauari illius vnici, salutarisq; claruit fecisse iacturā, & Christum, quem non solū dono regenerationis, verū etiam gratia præcepti honoris induerāt, exuisse, quum cōster neminē ad secundam tinctionem venire potuisse, nisi se palam Christianū negauerit, & professus fuerit esse paganum, quod quum generaliter sit in omnibus execrandū, multò magis in episcopis, presbyteris, & diaconibus auditu saltem dictūq; probatur horredum: sed quia idē dñs, atque Saluator clementissimus est, & neminē vult perire, vsq; ad exitus sui diem in pœnitentiā, si respiscunt, iacere conueniet, nec orationi non modò fideiū, sed ne catechumenorū quidem omnimodis interesse. Quibus cōmunio laica in morte redhibēda est. Quam rem diligentius explorare vel facere pro baptismo sacerdotis cura debebit. De clericis autē, & monachis, aut puellis Dei, aut secularibus seruari præcipimus hūc tenorem, quē Nicæna synodus circa eos qui lapsi sunt, vel fuerunt, seruādum esse constituit, ut scilicet, qui nulla necessitate, nullius rei timore atque periculo, se ut rebaptizarentur hæreticis impiè dederunt: si tamē eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes sint. Septē verò annis subiaceant inter pœnitētes manibus sacerdotum: duobus

etiam ad oblationes modis omnibus nõ sinantur, sed tantummodo popularibus in oratione socientur, nec cõfundatur Deo colla submittere, qui eum non timuit, abnegare. Quod si, vt pote mortales, intra metas præscripti tẽporis cõpẽperit vitæ finis vrgere, subueniendum est implorati, & seu ab episcopo, qui pœnitentiã dederit, seu ab alio, qui tamẽ datã esse probauerit, aut similiter à presbytero, viaticum abeunti de seculo non negetur. Pueris autẽ quibus quod adhuc inuestes sunt, à puritate vocabulũ est, seu clericis, seu laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquandiu sub manus impositione detentis, reddẽda cõmunio est, nec eorũ expectãda pœnitentiã quos excipit à cõercitione censura. Quod est à nobis proinde constitutũ, ne hi quibus in terreni labe cõtagij, plus minusve restat ad vitã, dum adhuc in pœnitentiã sunt, pœnitenda fortẽ cõmittant. Quod si ante præfinitũ pœnitentiæ tempus, despectus à medicis, aut euidentibus mortis pressus indicij, recepta quisquã cõmunionis gratia conualescit, seruemus in eo quod Nicæni canones ordinauerũt, vt habeatur inter illos, qui in oratione sola cõmunicant, donec impleatur spaciũ tẽporis eidẽ præstitutum. Nec catechumenos nostros, qui sub tali professione baptizati sunt, præterimus: quia nõ est causa dissimilis, sicut ijdem sancti canones ordinarũt, eius qui quolibet modo Christũ, quem semel cõfessus est, abiuraret. Tribus annis inter audientes sunt, & postea cum catechumenis permittantur orare, per manus impositionẽ, cõmunionis catholicæ gratiã recepturi, exceptis sanẽ tantũmodo episcopis, presbyteris, diaconibus, quibus solo mortis suæ tẽpore reconciliandũ esse iam diximus: cæteros, id est, siue clericos, siue monachos, seu laicos, sexus vtriusque personas, quos violentia & periculis coactos, iterationẽ baptismatis subisse constiterit, vel qui aliquo cõmento, huius se facinoris piaculis dixerint non teneri, in pœnitentiã per triennium durare decernimus, & per manus impositionẽ ad societate recipi sacramenti, illo per omnia custedito, ne ex his vnquam, qui in qualibet ætate alibi quã in Ecclesia catholica, aut baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiã prorsus permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quod in catholicorũ numerum sunt rece-

pti, quoniam de suo ordine & cõmunionem videbitur ferre iudicium, quisquis hoc violarit antistitum: vel qui non remouerit eum quẽ ex his ad ministerium clericale obrepisse cognouerit, Curandum verò maximẽ, & omni cautela est prouidendum, ne quis fratrum coepiscoporum, nostrorum, aut etiam presbyterorum in alterius ciuitate, vel diocesi pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui conciliatum se esse dixerit, sine episcopi vel presbyteri testimonio & literis, aut in parochia presbyter, aut episcopus in ciuitate, suscipiat. Quod aliqua dissimulatione neglectum, culpam tangit etiam clericorum, qui in locis in quibus hoc minus curatum fuerit commorantur. His itaque ritẽ dispositis, & ad Ecclesiarum vestrarum noticiam, nostra deliberatione perlatis, parere vos conuenit. Quibus licet ad animarum reparationem nihil deesse videatur, tamen si cui noui aliquid, & quod præterire nos potuit fuerit reuelatum, secundum beatum Paulum apostolum tacente priore fidenter insinuet: quia spiritus sanctus vbi vult spirat, maximẽ cum sua causa tractatur. Nec nos pigebit audire, & si quæ sunt omnia non arrogãter abnuere, sed rationabiliter ordinare. Datũ Iduum Martiarum die, Dynamio, & Sibidio quartum consulibus.

De eo qui per ignorantiam ordinatur antequam baptizetur. Cap. C.

SI quis per ignorantiam ordinatur antequam baptizetur, debent ab eo baptizari baptizari, & ipse non ordinatur, sed Romanus pontifex iudicat non hominem qui baptizat, sed spiritum Dei sub ministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

De illis qui gratiam sancti spiritus vendere conantur.

Caput C I.

DICTUM est solere in quibusdam locis pro perceptione christifanatis nummos dari: solere quoque pro baptismi & cõmunionem. Hoc symoniacæ hæresis semen detestata est sancta synodus, & anathematizauit, & vt detestato nec pro ordinatione, nec pro christifanate, vel baptismi, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel cõmunionem, quicquam exigatur: sed gratis dona Christi, gratuita dispensatione donentur.

Finis Libri Quarti.

R. iiii.

Ex dictis S. Isidori episcopi.

Ex concilio Triburẽ. cui inter fuit rex Arnolphus, cap. 22.

I N D E X C A P I T V L O - rum Libri Quinti.

<p>Quod omne crimen sacrificiis Deo oblati deleatur, quæq; in sacrificiis debent ab- hiberi, quæ reici. Cap. i.</p> <p>Quod in Eucharistia nec pura aqua nec purum vinum of- ferri debeat. ii.</p> <p>Vt in sacrificio panis & vinū cū aqua mixtū offeratur. iii.</p> <p>Vt nihil aliud in sacrificio offeratur nisi panis & vinum aqua mixtum. iiii.</p> <p>De passione domini in cōsecratione corporis miscēda. v.</p> <p>Quæ species ad altare non ad sacrificium sed ad benedi- ctionem simplicem offerantur. vi.</p> <p>De eadem re. vi.</p> <p>Nihil in sacrificio præter quod dñs statuit offerēdū. viii.</p> <p>Vt presbyteri vas mundum habeant vbi corpus domini cum diligentia recondatur. ix.</p> <p>Vt presbyter Eucharistiam in promptu habeat. x.</p> <p>Tot oblationes quot populo sufficiant offerendas, relictas in crastinum non reseruandas. xi.</p> <p>Oblationes de sabbato in sabbatum innouandas. xii.</p> <p>Vt presente & præcipiente presbytero, diaconus popu- lum communicet. xiii.</p> <p>Quod discretio magna esse debeat de perceptione cor- poris & sanguinis dominici. xiiii.</p> <p>De quotidiana perceptione Eucharistiæ. xv.</p> <p>De eadem re. xvi.</p> <p>Laici ter minimum in anno communicēt. xvii.</p> <p>An Eucharistiam qui semper peccat, semper accipere de- beat. xviii.</p> <p>Quod singulis diebus dominicis in Quadragesima fide- les communicandi sint. xix.</p> <p>Vt in cœna dñi Eucharistiæ perceptio nō negligatur. xx.</p> <p>De histrionibus & magis, an communionem cum cæteris fidelibus accipere debeant. xxi.</p> <p>Quam diu vnusquisque ante sacram communionem ab uxore se abstinere debeat. xxii.</p> <p>Quod inter catholicos nō cōnumeretur, qui in istis tēpori</p>	<p>b°, Pascha, Pētecoste, Natali dñi nō cōmunicauerit. xxiii.</p> <p>Vt oblatio altaris singulis dominicis diebus fiat. xxiiii.</p> <p>De eadem re. xxv.</p> <p>De diaconibus quod presbyteris communionem dare nō debeant. xxvi.</p> <p>De eulogiis populis à presbytero dandis. xxvii.</p> <p>Oratio simplex eulogia. xxviii.</p> <p>De pane qui offerendus est. xxix.</p> <p>De presbyteris qui corpus dominicum ad deferendum in- firmis multerculis tradunt. xxx.</p> <p>Vt defunctis Eucharistia non detur. xxxi.</p> <p>Vt oblationes in maioribus festis ab omnibus &c. xxxii.</p> <p>Quod ministris altaris supra altare solis communicare liceat. xxxiii.</p> <p>Vt nullus infra presbyterum ordinatus rem à presbytero consecratam alteri porrigat. xxxiiii.</p> <p>De illis qui post aliquam degustationem sacrificium ac- ceperint. xxxv.</p> <p>Vt presbyter illiteratus Missā celebrare nō debeat. xxxvi.</p> <p>Pro vnus oblatione alterius non spernendam. xxxvii.</p> <p>Vt dissidentium fratrum oblationes nō recipiatur. xxxviii.</p> <p>Vt refutāda sint eorū dona qui pauperes opprimūt. xxxix.</p> <p>De presbyteris immolantibus. xl.</p> <p>De eadem re. xli.</p> <p>De presbyteris quibus solet dormiendo sæpe semen ef- fluere. xlii.</p> <p>De eadem re. xliii.</p> <p>De presbyteris villanis si in ciuitate offerre audeāt. xliiii.</p> <p>De eadem re. xlv.</p> <p>De illis qui per ebrietatem Eucharistiā euouerint. xlvi.</p> <p>De hoc si aliquid de calice sacrifanguinis stillauerit. xlvii.</p> <p>De illo qui euomit sacrificiū & à canib? cōsumitur. xlviii.</p> <p>De eadem re. xlix.</p> <p>De Eucharistia inueterata. l.</p> <p>De illis qui non bene custodierint corpus & sanguinem domini. li.</p> <p>De eadem re. lii.</p> <p>De muliere quæ peperit, vt communicet si voluerit. liii.</p>
--	---

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Sacramēto Cor- poris & Sanguinis Domini, De- cretorum Liber V.

ARGUMENTVM LIBRI.

Liber hic quæ ad sacramentum Eucharistiæ spectant
plenissimè tractat, adeo vt nihil quòd ad hanc
rem attinet requiras.

*Quòd omne crimen sacrificiis Deo oblati deleatur,
quæque in sacrificiis debeant adhiberi, quæ
reici. Caput I.*

*Ex decre.
Iulij pa-
pæ episco-
pis per
Aegypti
missis.*

Q Vum omne crimen atque peccatum obla-
tis Deo sacrificiis deleatur, quid de cate-
ro pro delictorum expiatione domino da-
bitur, quando in ipsa sacrificij oblatione
erratur? Audiimus enim quosdam schif-
matica ambitione detentos, cōtra diuinos ordines & apo-
stolicas institutiones, lac pro vino in diuinis sacrificiis de-
dicare. Alios quoque intinctam Eucharistiam populis, pro
complemento communionis porrigere. Quosdam etiam
non expressum vinum in sacramento dominici calicis of-
ferre, sed oblati vuis populos communicare. Alios verò
pannum lineum musto intinctum, per totū annum refer-
uare, & in tempore sacrificij cum aqua partem eius lauare,
& sic offerre. Quòd quam sit Euangelicæ atque apostoli-
cæ doctrinæ contrariam, & consuetudini ecclesiasticæ ad-
uersum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, à
quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt.
Quum enim magister Veritatis verum salutis nostræ sa-
crificium suis commēdaret discipulis, non illis lac, sed pa-

nem tantum, & calicem sub hoc sacramēto cognoscimus,
dedisse. Legitur enim in Euangelica veritate: Accepit Ie-
sus panem & calicem, & benedicens dedit discipulis suis.
Cesset ergo lac sacrificando offerri, quia manifestū & eui-
dens exemplum Euangelicæ veritatis illuxit, quòd præter
panem & vinum aliud offerri non liceat. Illud verò quod
pro complemento communionis intinctam tradunt Eu-
charistiam populis, nec hoc prolatum ex Euāgelio testimo-
nium receperūt, vbi apostolis corpus suum & sanguinem
commendauit, seorsum enim panis, & seorsum calicis cō-
mendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Chris-
tum præbuisse non legimus, excepto illi tantum discipu-
lo, quem intincta bucella magistri proditorem ostenderet,
non quæ sacramenti huius institutionem signaret. Nam
quod de expresso botro, id est, de vuarum granis populus
communicatur, valde est omnino confusum, sed si necesse
fuerit, botrus in calice cōprimatur, & aqua misceatur: quia
calix dominicus iuxta canonicum præceptum vino & aqua
permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum
intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo
cum in calice vinum aqua misceatur, Christo populus adu-
natur, & credentium plebs ei in quem credidit copulatur,
& iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic
misceatur in calice domini, vt cōmixtio illa non possit se-
parari. Nā si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi in-
cipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs incipit esse
sine Christo. Ergo quādo botrus solus offertur, in quo vi-
ni tantum efficientia demonstratur, salutis nostræ sacramē-
tum negligitur, quod per aquā significatur. Non enim po-
test calix domini esse aqua sola, aut vinū solum, nisi vtrun-
que misceatur. Et ideo, quia iam ex hoc plurima & multi-
plex maiorum emanauit sententia, deinceps omnis talis
error atq; præsumptio cessare debet, ne peruersorum in-
ordinata compago, statum veritatis eneruet. Et ideo nullū
deinceps licitum erit aliud in diuinis sacris offerre, nisi
iuxta antiquorum sententiam conciliorum, panem tantum,
& calicem vino & aqua permixtum. De cæterò aliter quā
præceptum est faciens, tam diu sacrificando cessabit, quā
diu legitima penitentia satisfactioe correptus, ad gra-
dus sui officium redeat quod amisit.

Quòd in Eucharistia nec pura aqua, nec purum vinum offerri debeat. Cap. II.

Ex cõcil. Vuorma. cii. ca. 2. **I**N Eucharistia non debet pura aqua offerri, vt quidam sobrietatis causa falluntur, sed vinum cum aqua mixtum: quia & vinum fuit in redẽptionis nostræ mysterio, cum dicit: Non bibam de hoc genimine viris, & aqua mixtũ, quod post cœnam dabat. Sed de latere eius aqua cum sanguine egressa, vinum de vera carnis eius vite cum aqua expressum ostendit. Quum igitur magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, panem tantum & calicem sub hoc sacramento præbuisse cognoscimus: ideoque præter panem & vinum cum aqua mixtum, aliud offerri nõ debet. Calix enim dominicus vino & aqua commixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo quando in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credidit copulatur & iungitur. Quæ copulatio & cõiunctio aquæ & vini sic miscetur in calice domini, vt commixtio illa nõ possit separari. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Non potest enim calix domini esse aqua sola aut vinum solum, nisi vtrumque sibi miscatur.

Vin sacrificio panis & vini cum aqua mixtum offeratur. Cap. III.

Ex cõcil. Cartha. cap. 23. **V**T in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur, quàm quod ipse dominus dicit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum: nec amplius in primitiis offeratur Deo vino & frumento.

Ve nihil aliud in sacrificio offeratur, nisi panis & vinum aqua mixtum. Cap. IIII.

Ex cõcil. Africa. cap. 4. **V**T in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur quàm quod ipse dominus tradidit, hoc est, panis & vinũ aqua mixtum. Primitiæ verò, ceu mel & lac quod vno die sole nrisimo in infantum mysterio solet offerri, quamuis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, vt à sacramento corporis dominici & sanguinis distinguantur, nec amplius in primitiis offeratur, quàm de vis & frumentis.

De passione domini in cõsecratione corporis miscenda. Cap. V. habet in c. i. de cons. dist. 2. sub

IN sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter Missarum solennia domino offeruntur, passio domini miscenda est, vt eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur, ita vt repulis opinionibus superstitionum, panis tantum & vinum aqua permixtum in sacrificio offerantur. Nõ debet enim, vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice domini aut vinũ solum, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permixtũ, quia vtrumque ex latere eius in sua passione proflixisse legitur. Ipsa vero Veritas nos instruit, calicẽ & panẽ in sacramento offerre, quãdo ait: Accipit Iesus panem & benedixit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meũ quod pro vobis tradetur. Similiter, postquã cœnauit, accepit calicem, deditque discipulis suis, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Crimina enim atque peccata oblaeis his domino sacrificiis delentur. Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sapius recitanda, atque hæc domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur & placabitur dominus, & peccata dimittet ingẽtia. Nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hæc potior est, sed hæc omnes præcellit: quæ pura conscientia domino offerenda est, & pura mente contumunda, atque ab omnibus veneranda. Et sicut potior est ceteris: ita potius excoli, & venerari debet.

Quæ species ad altare non ad sacrificandum, sed ad benedictionem simplicẽ offerantur. Cap. VI.

Offerri nõ liceat aliquid ad altare præter nouas spicas, & uvas, & oleum ad luminaria, & fabas, & thymiana ad incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

De eadem re. Cap. VII.

HAEC species quas non licet offerre super altare iuxta constitutionem apostolorum eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & à sacerdotibus benedicantur, & simplici benedictione benedicta demum à populis sumantur. Fabæ tantum & uuæ, nouæ spicæ, &

Ex decr. Alexan. pap. c. 5.

Ex cano. apostolo. cap. 4.

Ex decr. Melchia. pap. ca. 1.

oleum, & odoramenta ad incensum, & cetera quæ apostoli constituerunt super altare offerantur.

Nihil in sacrificio præter quod dominus statuit offerendum. Cap. VIII.

Ex cano. apostolo. cap. 3. **S**I quis episcopus, aut presbyter, præter ordinationem dominicalia quædam in sacrificio offerat, super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem domini faciens, deponatur.

Vt presbyteri vas mundum habeant, ubi corpus domini cum diligentia recondatur. Cap. IX.

Ex cõcil. Turon. cap. 4. **V**T omnis presbyter habeat pixidem, aut vas tanto sacramento dignum, ubi corpus dominicum diligenter recõdatur, ad viaticum recedentibus à seculo. Quæ tantâ sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi, vt veraciter presbyter possit dicere infirmo, corpus & sanguis dñi proficiat tibi, & c. Semper quæ sit super altare offerata propter mures & nefarios homines, & de septimo in septimum diem semper mutetur, id est, illa à presbytero sumatur, & alia, quæ eodem die consecrata est, in locum eius subrogetur, ne fortè diutius reseruata, mucida, quod absit, fiat.

Vt presbyter Eucharistiam in promptu habeat.

Caput X.

Ex cõcil. Vvorma. cap. 5. **V**T presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, aut paruulus infirmus fuerit statim eum comunicet, ne sine cõmunionem moriatur.

Tot oblationes quot populo sufficiant offerendas, reliquias in crastinum non reseruandas. Cap. XI.

Ex epist. Clemētis pa. c. 28. **C**ertè tanta in altari holocausta offerentur, quanta populo sufficere debeant: quod si remanserit in crastinum non referentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur. Qui autè reliquia corporis domini, quæ in sacrario relicta sunt consumunt, non statim ad communes sumendos cibos conueniant, nec putent sanctæ portioni committere cibum qui per aqualiculos digestus in secessum emittitur. Si igitur mane dominica porrigitur, vique ad sextâ ieiunent ministri qui eam cõsumperint. Et si tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione, æterna custodienda sunt sacramenta.

Oblationes de sabbato in sabbatum in nouandas. Cap. XII.

Illud etiam annectendum videtur, vt oblationes quæ in altari offeruntur, de sabbato in sabbatum temper innoventur: quia panes propositionis qui super mensam domini ponebantur, à sabbato in sabbatum temper mutabantur, ne diu seruari muridi fiant, & vt quidam tenuerunt, ne concrement. Quod si aliquis diabolo instigante hoc facere præsumpserit, anathema sit.

Vt præsentem & præcipiente presbytero, diaconus populum comunicet. Cap. XIII.

VT diaconus præsentem presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogit, iussus erogat. Quod magna discretio esse debeat de perceptione corporis & sanguinis dominici.

Caput XIII.

In perceptione corporis & sanguinis dominici magna discretio adhibenda est. Cauendum est enim ne si nimium in longum differatur ad perniciem animæ pertineat, dicente domino: Nisi manducaueritis carnem huius hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si verò indiscrete accipiatur, timendum est illud quod ait Apostolus: Qui manducat & bibit corpus & sanguinem domini indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Iuxta eiusdem apostoli vocem, probare se debet homo, & sic de panè iilo edat, & de calice bibat, vt videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam præparet se ad percipiendum tantum sacramentum exemplo David, qui, nisi confessus fuerit se abstinuisse ab opere coniuiali, ab heri & nudius tertius, nequaquam panes propositionis à sacerdote accepisset.

De quotidiana perceptione Eucharistia

Caput

XV. Sab. de consuet. dist. 2. cum c. seq.

Quotidie Eucharistia communionem percipere, nec laudo, nec vitupero: Omnibus tamen dominicis diebus comunicandū hortor. Si tamen metus in affectu peccandi est, grauari magis dico Eucharistia perceptione, quâ purificari. Et ideo quæuis quis peccato mordeatur peccati non habeat de cetero voluntatē, & comunicaturus satisfaciat lachrymis & orationibus, & cõfidens de dñi misericordie, accedat ad

D. BURCHARDI. EPIS. VVORMAC.

Eucharistiā intrepidus & securus. Sed hoc de illio dico, quē mortalia peccata non grauant.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex dictis eiusdē ad Ianuariū

Dixerit quispiam, non quotidie accipiendam Eucharistiā; alius affirmet quotidie. Faciat vnusquisque quod secundum fidem suam piē credit esse faciendum. Neque enim litigauerunt inter se, aut quisquam eorum se alteri praeponuit, Zachæus & ille Centurio, quum alter eorum gaudens in domo sua susceperit dominum, alter dixerit: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum: ambo saluatorē honorificantes, quamuis non vno modo: ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consequuti. Ad hoc valet, quod manna secundum propriam voluntatem in ore cuiusque sapiebat.

Laici ter minimum in anno communicent.

Caput XVII.

Ex epist. Fabii pa. cap. 4.

VT si non frequentius, vel ter laici homines communicent in anno, nisi forte quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur, id est, in Pascha & Pentecoste, & Natali domini.

An Eucharistiā qui semper peccat, semper accipere debeat. Cap. XVIII.

Ex dictis Cypria. & aliorū sanctorū patrum.

Sanctus Cyprianus dixit: Eucharistia quotidie ad cibum salutis accipitur. Sanctus Ambrosius dixit: Si quoriscunque effunditur sanguis Christi in remissionem peccatorū effunditur, debeat semper accipere qui semper peccat, debeat semper habere medicinā. S. Hylarius episcopus dixit: Si tanta nō sunt peccata vt excommunicetur quis, nō tē debet a medicina corporis dñi separare. Vnde timendū est, ne diu abstractus a Christi corpore, alienus remaneat a salute. Nā manifestū est eos viuere, qui corpus eius attingunt ipso dño dicente: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis vitam in vobis. Qui enim iam peccare quieuit communicare non desinat.

Quod singulis diebus dominicis in Quadragesima fideles communicandi sint. Cap. XIX.

Ex dictis Suerii pap. ca. 3

Singulis diebus dominicis in Quadragesima, prater hos, qui excommunicati sunt, & prater illos qui in publica poenitentia sunt, sacramenta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt; & in cena domini, in vigilia Paschae, & in

DE EVCHARIST. DECR. LIB. V. 137

die resurrectionis domini, & Pentecostes, & in Natali domini, penitus ab omnibus communicandum est.

Vt in cena domini Eucharistiā perceptio non negligatur. Cap. XX.

In cena domini a quibusdam perceptio Eucharistiā negligitur. Quae quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibitum est, percipiēda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat, quum etiam poenitentes eadem die ad percipiēda corporis & sanguinis dominici sacramenta, reconcilientur.

De histrionibus & magis, si communionem cum ceteris fidelibus accipere debeant. Cap. XXI.

Cyprianus Eucratio confratri salutem. Pro dilectione tua & reuerentia, vt ad consulendum me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de histrionibus, qui apud vos constitutus, adhuc in artis suae dedecore perseuerat, & magister & doctor erudiendorum, imò perdidit puerorum id quod malè didicit, ceteris quoque infnuat, an tali sacra cōmunionem cum ceteris Christianis debeat dari, aut nobiscum communicare: puto nec maiestati diuinā, nec Euāgelicā disciplinā cōgruere, vt pudor & honor Ecclesie, tā turpi & infami contagione foedetur.

Quandiu vnusquisque ante sacram communionem ab vxore se abstinere debeat. Cap. XXII.

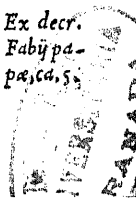
Omnis homo ante sacram communionem a propria vxore abstinere debet tres, aut quinq;, aut septē dies.

Quod inter catholicos non connumeretur, qui in istis tribus temporibus, Pascha, Pentecoste, Natali domini, non cōmunicat. Cap. XXIII.

Seculares verò, qui in Natali domini, Pascha, & in Pentecoste non communicauerint, catholici non credantur, nec inter catholicos habeantur.

Vt oblatio altaris singulis dominicis diebus fiat. Caput XXIII.

Decernimus, vt in omnibus dominicis diebus altaris oblatio, ab omnibus viris, vel mulieribus fiat, tam panis, quam vini, vt per has immolationes a peccatorum suorū fascibus liberentur.

De eadem re. Cap. XXXV.

Ex decr. eiusdem, cap. 10. Oblationē quoque & pacem in Ecclesia facere iugiter admoneatur populus Christianus: quia ipsa oblatio sibi & suis magnum remedium est animarum, & in ipsa pace vera vnanimitas & concordia demonstratur.

De diaconibus quod presbyteris communionem dare non debeant. Cap. XXXVI.

Ex nice. concilio, cap. 18. Peruenit ad magnum, sanctūq; concilium, quod in quibusdam locis & ciuitatibus presbyteris gratiam sacre cōmunionis diaconi porrigant, quod nec regula, nec cōsuetudo tradidit, vt ab his qui potestatem non habēt offerendi, illi qui offerunt Christi corpus accipiant. Necnon & illud innotuit, quod quidam diaconi ante episcopos sacra oblata contingant. Hęc igitur omnia rescētur, & in sua diaconi mensura permaneant, scientes quod episcopo rum quidem ministri sint, inferiores autem presbyteris habeantur. Per orbem ergo post presbyteros gratiam sacre cōmunionis accipiant, aut episcopo eis, aut presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio presbyterorum diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam & ordinē probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debet.

De eulogijs populo à presbyteris dandis. Cap. XXXVII.

Ex decr. Pij papa, cap. 4. VT de oblationibus quæ offeruntur à populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus quos offerūt fideles ad Ecclesiam, vel certè de suis presbyter conuenienter partes incisas habeat in vase nitido, vt post Missarum solennia, qui communicare non fuerunt parati, eulogias omni die dominico, & in diebus festis inde accipiant, & illa, vnde eulogias presbyter daturus est, antè in hæc verba benedicat.

Oratio simplex eulogiæ. Cap. XXXVIII.

Domine sancte pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta & spiritali benedictione, vt sit omnibus salus mētis & corporis, atq; contra omnes morbos & vniuersas inimicorū insidias tutamen, Per dominum nostrum Iesum Christum filiū tuum panem vitæ, qui de cælo descendit, & dat vitā & salutem mundo, & tecum viuūt & regnat, Per, &c.

De pane qui offerendus est. Cap. XXIX.

Ex decr. Anitij papa, ca. 3. PANES quos deo in sacrificiū offerentis, aut à vobismet ipsis, aut à vestris pueris coram vobis nitidè ac studiosè fiant, & diligenter obseruetur, vt panis, & vinum, & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissimè atque studiosè tractentur, & nihil in eis vile. nihil nõ probatū inueniatur, iuxta illud quod ait scriptura: Sit timor domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.

De presbyteris qui corpus dominicum ad deferendum infirmis mulierculis tradunt. Cap. XXX.

Ex concil. Remensi, cap. 2. PERuenit ad notitiam nostram, quod quidam presbyteri tantum paruipendant diuina mysteria, vt laico, aut fœminæ sacrum corpus domini tradant ad deferendum infirmis, & quibus prohibetur, ne sacra riū ingrediātur, nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorū cōmittuntur. Quod quàm sit horribile, quàm detestabile omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia synodus, ne talis temeraria præsumptio ulterius fiat, sed omnimodis presbyter per semetipsum infirmum communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

Vt defunctis Eucharistia non detur. Cap. XXXI.

Ex concil. Carthaginiensi, cap. 6. ITEM placuit, vt corporibus defunctorū Eucharistia nõ detur, scriptū est enim: Accipite, & edite. Cadauera autem, nec accipere possunt, nec edere: Et nec iam mortuos homines baptizari faciat presbyterorum ignauia.

Vt oblationes in maioribus festis ab omnibus æquanimiter fiant. Cap. XXXII.

Ex concil. Matiscen. cap. 50. IN synodo Matiscensi decretum est, vt in omnibus diebus dominicis, aliisq; festiuitatibus, oblatio ab omnibus, qui ad Missam conuenerint, vtriusque sexus offeratur in Ecclesia, singuli singulas oblationes offerentes. Finita Missa à presbytero oblationes accipiant. Omnis autem qui hanc diffinitionem per inobedientiam euacuare præsumserit, anathemate percellatur.

Quod ministris altaris supra altare solis communicare liceat. Cap. XXXIII.

Ex concil. Laodic. cap. 19. SOLIS autem ministris sacro ordini deditis ad altare accedere, & communicare liceat.

Ut nullus infra presbyterum ordinatus, rem à presbytero consecratam alteri porrigat. Cap. XXXIII.

Ex decr. Siluestr. 7. **N**ullus acolytorum, vel subdiaconorum rem consecratam à presbytero iam aliis porrigat: quia aliud est minister, aliud adfistens, nisi tantum supportet, quod etiam cerdos imposuerit, ore suo benedictum.

De illis qui post aliquam degustationem sacrificium acceperint, Cap. XXXV.

Ex decr. eutychnij. papa, ca. 2. **Q**ui acceperit sacrificium post cibum, aut post aliquam paruissimam refectionem, nisi pro vitio, pueri tres dies, maiores septem, clerici viginti dies pœniteat. *Ut presbyter illiteratus Missam celebrare non debeat. Cap. XXXVI.*

Ex decr. Fabiani. papa, ca. 10. **S**acrificium non est accipiendum de manu sacerdotis, qui orationes, vel lectiones, & reliquas obseruationes in Missa, secundum ritum implere non potest. *Pro vnus oblatione alterius non spernendam. Cap. XXXVII.*

Eugenij. papa, ca. 17. **P**RESBYTER pro vnus oblatione, alterius non spernat. *Ut dissidentium fratrum oblationes non recipiantur. Cap. XXXVIII.*

Ex cœcil. Africa. no, ca. 93. **O**blationes dissidentium fratrum, neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur. *Ut refutanda sint eorum dona, qui pauperes opprimunt. Cap. XXXIX.*

Ex eodẽ. cap. 94. **E**orum, qui pauperes opprimunt, dona à sacerdotibus refutanda. *De presbyteris immolantibus. Cap. XL.*

Ex cœcil. Ancirano, cap. 1. **P**resbyteros immolantes, & iterum iustamen adeuntes, si hoc non per illusionem aliquam, sed ex veritate fecerunt, nec ante parentes & affectantes, arque suadentes, ut æstimaret quidem tormentis aptari, sed his visu tantum & habitu subiecti, hos placuit honorem quidem propriæ sedis retinere: offerre autem, aut alloqui populum, aut omnino sacerdotalibus fungi officiis non licere.

De eadem re. Cap. XLI

Diaconi similiter, qui immolauerunt, honore quidem habeant, cessent verò ab omni sacro mysterio, siue à pane, siue à calice offerendo, vel prædicando. Quod si quidam episcoporum conscii sunt laboris eorum, & humilitatis, & mansuetudinis & voluerint eis aliquod amplius tribuere, vel adimere, penes ipsos erit potestas.

Ex eodẽ cap. 12.

De presbyteris, quibus solet dormiendo sepe semen effluere. Cap. XLII.

Si post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus domini quilibet accipere valeat, vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare?

Interrogatio Augustini. Anglorum apostoli. Respõsio Grego.

De eadem re. Cap. XLIII.

Et quidem hunc, testamentum veteris legis, sicut in superiori capitulo iam diximus, pollutum dicit, nisi lotum aqua ei usque ad vesperum intrare Ecclesiam non conceditur. Quod tamen aliter populus spiritalis intelligens, sub eodẽ intellectu accipiet, quo præfati sumus: quia quasi per somnium illuditur, qui tentatus immundicia veris imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aqua, ut culpas cogitationis lachrymis abluat, & nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quam usque ad vesperum cognoscat. Sed est in eadẽ illusionem necessaria valde discretio, quæ subtiliter pensari debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Nam aliquando ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem quum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda: quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quam fecisse. Quum verò ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi corporis Christi vel missarum solennia celebrandi, quum fortasse, aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium, pro eo quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit, mutatis vestibus cantet. Nam si adsunt alii, qui implere mysterium valeant, illusio per crapulam facta à perceptione

sacri mysterii prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, vt arbitror, humiliter debet, si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus ita plerunque illusio nascitur, vt eorum animus, etiam in somno corporis positus, turpibus imaginationibus non foedetur. Qua in re vnum ibi ostenditur, ipsa mens rea non tamen sit, vel suo iudicio libera: quum se & dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporeis meminit in ingluuiem cecidisse. Sin verò ex turpi cogitatione vigilantis, oritur illusio dormientis, patet animo reatus suus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit: quia quod cogitauit, sciens, hoc pertulit, nesciens. Propter talem pollutionem, à sacro mysterio eo die abstinere oportet. Sed pensandum est, ipsa cogitatio vtrum in suggestione, ac in delectatione, vel, quod maius est, in peccati consensu ceciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet, suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum: quia & primam culpam serpens suggestit, Eua, velut caro, delectata est, Adam verò velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio inter suggestionem, atque delectationem, inter delectationem atque consensum, iudicem sui præfidere animum. Quum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnino perpetratum non est. Quum verò delectari caro cœperit, tunc peccatum incipit nasci, si autem etiam ad consensum ex deliberatione cōsentit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati, si mens est in delectatione, fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et saepe contingit, vt hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat: & cum caro delectari sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, ne consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vnde & ille cœlitus exercitatus præcipuus miles gemebar, dicens: Video aliam

legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducētem in lege peccati, quæ est in membris meis. Si autem captiuus erat, minimè pugnabat. Quapropter & captiuus erat, & pugnabat. Igitur legi mentis eius lex quæ in membris est repugnabat. Si autem pugnabat, captiuus non erat. Itaque est homo, vt ita dixerim, captiuus & liber. Liber ex iustitia, captiuus ex delectatione quam portat inuitus.

De presbyteris villanis si in ciuitate offerre audeant. Cap. XLIII.

Presbyteri ruris in Ecclesia ciuitatis episcopo præ-sente, vel presbyteris vrbis ipsius, offerre non possunt, nec panem sanctificatum dare, calicemque porrigere. Si verò absentes hi fuerint, & ad dandam orationem vocentur, soli dare debebunt.

De eadem re. Cap. XLV.

Presbyteri qui congregationales non sunt, in Ecclesiis præsentibus episcopis vel presbyteris ciuitatis, offerre non poterunt, nec panem dare, in oratione autem calicem dabunt. Quòd si absentes sunt ciuitatis sacerdotes, & fuerint inuitati in orationem, soli possunt dare.

De illis qui per ebrietatem Eucharistiam euomerunt. Cap. XLVI.

Si quis per ebrietatem vel voracitatem Eucharistiam euomerit, XL. dies pœniteat: Clerici, vel monachi, seu diaconi, XL. dies pœniteant, presbyteri, LXX. dies, Episcopi, XC. Si pro infirmitatis causa euomerit, VII. dies pœniteat.

De hoc, si aliquid de calice sacri sanguinis stillauerit.

Caput XLVII.

Si verò per negligentiam de calice aliquid stillauerit in terram, linguabitur, tabula radetur. Si nõ fuerit tabula, vt nõ cõculcetur, locus corradetur, & in igne cõsumetur, & cinis intra altare recõdetur, & sacerdos quadraginta dies pœniteat. Si super altare stillauerit calix, sorbear minister stillam, & tres dies pœniteat. Si per linteam altaris ad aliud stilla peruenerit, quatuor dies pœniteat. Si vsque tertium, nouem dies. Si vsque quartum, quindecim dies.

D. BVRCHARDI. EPIS. VVORMAC.

& lintamina quæ tetigerunt stillâ tribus minister abluat vicibus, calice subterposito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur.

De illo qui euomit sacrificium, & à canibus consumitur. Cap. XLVIII.

Ex pœnitentiâ Theodo.

Qui euomuerit sacrificium & à canibus consumitur, annum vnum pœniteat: sin autè, quadraginta dies pœniteat. Si in die quando communicauerit sacrificium euomuerit, si ante mediam noctem, tres superpositiones faciat. Si post mediam noctem, duas. Si post Matutinas, vnam.

De eadem re. Caput XLIX.

Ex pœnitentiâ Romano.

Si verò sacrificium euomuerit, quadraginta dies pœniteat. Si infirmitatis causa, septem dies: Si in ignem proicit, centum Psalmos cantet: si verò canes lambuerint ralem vomitum, centum dies qui euomit, pœniteat.

De Eucharistia inueterata. Cap. L.

Ex cõcil. Aureliã. cap. 5.

Omne sacrificium sordida vetustate perditum, igne comburendum est, & cinis iuxta altare sepeliendus.

De illis qui non bene custodierint corpus & sanguinem domini. Caput LI.

Ex eodẽ cap. 6.

Qui non bene custodierit sacrificium, & mus, vel ali- quod aliud animal comederit illud, quadraginta dies pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, XX. dies pœniteat. Perfundens aliquid super altare de calice quando offertur, VI. dies pœniteat, aut si abundantius, VII. dies pœniteat. Qui autem perfundit calicem dum solennitas Missæ celebratur, XL. dies pœniteat. Si verò celebrata Missa presbyter neglexerit accipere sacrificium, similiter XL. dies pœniteat, & qui acceperit sacrificium pollutus nocturno tempore, VII. dies. Diaconus obliuiscens oblationem offerre donec offeratur lintamen, quando recitantur nomina pausantium, similiter pœniteat. Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, vt vermibus consumptum ad nihilum deuenerit, III. qua-

DE EVCHARIST. DECR. LIB. V. 141

dragefimas cum pane & aqua pœniteat. Si integrum inuentum fuerit, in eo vermis comburatur, & cinis sub altari condatur, & qui neglexerit, quaternis diebus suam negligentiam soluat. Si cum amissione saporis decoloratur sacrificium, XX. dies expleantur ieiunio, conglutinatum verò, VII. dies qui merfit, pœniteat.

De eadem re. Cap. LII.

Si ceciderit sacrificium de manibus offerentis terratenus vt non inueniatur, omne quodcunque inuentum fuerit in loco in quo ceciderit comburetur, & cinis vt supra, abscondatur, & cui acciderit, medium annum pœniteat. Si verò sacrificium inuētum fuerit, locus scopis munda- tur, & stramen vt supra, ignetur, & cinis vt supra, recõ- datur & sacerdos XX. dies pœniteat.

De muliere quæ pepererit, vt communicet si voluerit.

Caput LIII.

Mulier enixa, si vult, communionem percipiat,

Ex concil. Carthag.

Finis Libri Quinti.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Sexti.

S	I quis spontanea voluntate homicidium perpetraverit, iuxta decreta Melchiadis papæ, & Triburiensis concilij statuta, talem pœnitentiã accipere debet. Cap. i.	
	Quid in primo anno obseruare debeat. ii	
	Quid in secundo & tertio anno obseruare debeat. iii.	
	Quid in reliquis quatuor annis obseruare debeat. iiiii.	
	De homicidijs & calumnijs episcoporum, & reliquorum ordinum. v.	
	De eadem re. vi.	
	De eadem re. vii.	
	De interfectoibus sacerdotum. viiii.	
	De presbyteris depositis, & sic occisis. ix.	
	De presbyteris qui sine orario occiduntur. x.	
	De presbytero interfecto ad quem eius compositio pertineat. xi.	
	De illis qui per insidias homicidium perpetraverint. xii.	
	Item de homicidio sponte commisso. xiii.	
	De eadem re. xiiii.	
	De homicidio non spontè commisso. xv.	
	De eadem re. xvi.	
	De illo qui domino suo præcipiente homicidium fecerit. xvii.	
	De illo qui seruum suum interfecerit. xviii.	
	De fœmina quæ furore zeli accensa ancillam suam verberauerit, & sic perierit. xix.	
	De eadem re. xx.	
	De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetraverint. xxi.	
	De eadem re. xxii.	
	De illis qui in publico bello homicidia committunt. xxiii.	

De illis qui de homicidio sunt infamati, si negauerint. xxiiii.	
De insano si homicidium perpetraverit. xxv.	
De illis qui veneficio homicidia committunt. xxvi.	
De illo per cuius delationem aliquis interfectus fuerit. xxvii.	
Quòd tria genera sint homicidarum. xxviii.	
Quòd homicidæ ab ecclesiastica communione sint submouendi. xxix.	
De eadem re. xxx.	
De illis quorum consilio homicidia fiunt. xxxi.	
De illis qui pro vindicta parentum homicidia committunt. xxxii.	
De illo qui propter cupiditatè Iudaÿ interfecerit. xxxiii.	
De parricidis & fratricidis. xxxiiii.	
De eadem re. xxxv.	
De illis qui infantes suos non spontè interficiunt. xxxvi.	
De illo qui vxorem legitimam sine iudicio interfecerit. xxxvii.	
De eadem re. xxxviii.	
De eadem re. xxxix.	
De eadem re. xl.	
De vxore mariti mortem conciliante. xli.	
De hoc, si plures vnum impugnaverint. xlii.	
De vindicta non prohibenda. xliii.	
De illis qui post baptismum capitalem protulerint sententiam. xliiiii.	
De illis qui in confractioe idolorum occisi fuerint. xlv.	
De eo qui matrem suam occiderit, qualiter pœnitere debeat. xlvi.	
Si quis clericus homicidium fecerit, ab ordine cessare debet. xlvii.	
De eo, si quis in hostem contra paganos dimicans, interficit captiuos Christianos. xlviii.	
De eo qui Christianum mancipium seduxerit, & sic vendiderit. xlix.	

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Homicidiis, Decretorum Liber VI.

ARGUMENTVM LIBRI.

Liber hic de Homicidiis sponte & non sponte commissis, de parricidiis, de fratricidiis, de illis qui vxores legittimas, & seniores suos interficiunt, & de cæde ecclesiasticorum tractat, quæque singulis hisce homicidij generibus sit pœnitentia iniungenda, ostendit.

Si quis spontanea voluntate homicidium perpetraverit, iuxta decreta Melchiadis pape, & Triburiensis concilij statutum, talē pœnitentiā accipere debet. Cap. I.

*Ex cõcil.
Triburi.
cap. 4.*

In primis, vt licentiam non habeat Ecclesiam intrandi, illos proximos XL. dies nudis pedibus incedat, & nullo vehiculo vtatur. In laneis vestibus sit absque scemoralibus, arma non ferat, & nihil sumat in his quadraginta diebus nisi tantum panem, & saleem, & puram bibat aquam. Et nullam communionem cum cæteris Christianis, neque cum alio pœnitente habeat in cibo & potu, antequam quadraginta dies adimpleantur. Et ex cibo quem sumit, nullus alius manducet. Considerata verò personæ qualitate, vel infirmitate, de pomis, vel holeribus seu leguminibus, prout visum fuerit, aliquid pro misericordia indulgeatur, maxime, si quis coactus & non sponte homicidium fecerit, & ei omnimodis ex canonica auctoritate interdicator, vt in his diebus cum nulla scemina misceatur, nec ad propriam vxorem accedat, nec cum aliquo homine dormiat. Iuxta Ecclesiam sit, ante cuius ianuas peccata sua desleat diebus & noctibus, & non de loco ad locum pergat, sed in vno loco his qua-

DE HOMICIDIIS DECR. LIB. VI. 143

quadraginta diebus sit. Et si forte habuerit insidiarios vitæ suæ, in eis differatur ei pœnitentia, donec ab episcopo pax ei ab inimicis concedatur, & si in infirmitate decensus fuerit, ita vt non possit diu pœnitere, differatur pœnitentia donec sanitati restituatur. Si autem longa egritudine detentus fuerit, ad sententiam episcopi tenebitur, quomodo reum & infirmum sanare disponat. Completo XL. diebus aqua lotus vestimenta & calciamenta accipiat, & capillum incidat.

Quid in primo anno obseruare debeat.

Caput I.

In primo anno post quadraginta dies, totum illum annum *Ex eodē cap. 5.* à vino, medone, & mellita ceruisia, à carne, & caseo & pinguibus piscibus abstineat, nisi festis diebus qui in illo episcopio à cuncto populo celebrantur. Et nisi forte in magno itinere, vel in hoste, vel diu ad dominicam curtem, vel infirmitate detentus sit, tunc liceat vno denario, vel pœcio vnius denarii, aut tres pauperes pascendo, tertiam feriam, quintam feriam, & sabbatum redimere, ita d. maxax, vt vna re de tribus vtatur. Postquam domum venerit, aut sanitati fuerit restitutus, nullam licentiam habeat redimendi. Completo anni circulo in Ecclesiam introducatur, & pacis osculum ei concedatur.

Quid in secundo & tertio anno obseruare debeat.

Caput III.

In secundo & tertio anno similiter ieiunet nisi quod tertiam feriam, quintam & sabbatum, potestatem habeat redimendi præterito pœcio vbicumque est. Cætera diligenter omnia obseruet vt in primo anno. *Ex eodē cap. 6.*

Quid in reliquis quatuor annis obseruare debeat.

Caput IIII.

Quatuor anni deinde restant per quos singulos ieiunet *Ex eodē cap. 7.* tres Quadagesimas. Vnam ante Pascha cum cæteris Christianis, abstinendo de vino-medone, mellita ceruisia, carne, & sagimine, & ouis, & pinguibus piscibus. Alteram, ante natiuitatem sancti Iohannis. Si aliquid remanet de quadraginta diebus, post Missam sancti Iohannis impleat. Tertiam, ante Natalem domini ieiunet, vt supradictum est. Et in quatuor supradictis anni, tertiam, quintam feriam, & sabbatum, vtatur quicquid vult, & secundam, & quartam feriam redi-

mere potest precio iam supradicto, sextam feriam omnimodis obseruet in pane & aqua, & nequaquam redimat. His expletis, sacram communionem accipiat.

De homicidiis, & calumniis episcoporum, & reliquorum ordinum. Cap. V.

Ex concil. apud Theodonis villam habito. cap. 3. **I**N concilio apud Theodonis villam, ubi interfuerunt LXXXII. episcopi, Hystolphus Moguntiensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, Hetti Treuerensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, Ebo Remensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cum nunciis reliquorum episcoporum Gallie & Germanie, ob nimiam presumptionem quorundam tyrannorum in sacerdotes domini debacchantium, & propter factum quod in Vvasconia nouiter acciderat de episcopo Ioanne, inhoneste & inaudite mordridato, decretum est, vt communi consensu & humili deuotione supplicarentur auribus principis, si sua pietati complaceret, vt calumnia in Christi sacerdotes peracta, iuxta synodalia determinaretur pleniter statuta, hoc idem episcoporum iudicio placeret, si ex toto secundum potestatem eorum posset definiti. id est, vt canonica ferirentur sententia, hi videlicet, qui timorem domini postponentes, in ministros suos grafare presumerent. Quod si vero pietati eius complaceret, iuxta capitula regum precedetium, ubi eorum prouisio misericorditer in offensis pecunie quantitate interposuit, pro consolatione sancte Ecclesie, vt prefata res per pecuniam ab imperatoribus sacerdotibus ad defensionem concessam, & per poenitentiam determinarentur sepiscoporum iudicio, si pietas illius collaudare voluerit, sic definiti eis complaceret. Si quis subdiaconum calumniatus fuerit, vulnerauerit, vel debilitauerit, & conualuerit, quinque quadragesimas sine subditis annis poeniteat, & trecentos solidos cum sua compositione, & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas Quadragesimas cum sequentibus annis poeniteat, & CCCC. solidos, cum tripla sui compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si diaconum calumniatus fuerit, & conualuerit, sex Quadragesimas sine subditis annis poeniteat, & CCCC. solidos cum compositione sua & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supra dictas sex Quadragesimas

cum sequentibus annis poeniteat, & DC. solidos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si quis presbyterum calumniatus fuerit, & passauerit, sex Quadragesimas sine subditis annis poeniteat, & DC. solidos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, duodecim annorum poenitentia secundum canones ei imponatur, & DCCCC. solidos cum triplici compositione sua, & episcopalibus bannis triplicibus componat. Si quis episcopo inuidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehonestauerit, decem Quadragesimas cum subditis annis poeniteat, & presbyteri occisi triplicem compositionem componat. Si autem casu & non sponte occiditur, cum comprovincialium episcoporum consilio homicida poeniteat. Si quis autem sponte eum occiderit, carnem non comedat, vinum non bibat cunctis diebus vite sue, cingulum militare deponat, absque spe coniugij in perpetuum maneat. Aistolphus Moguntiensis archiepiscopus dixit: Si principibus placuerit, alisque suis fidelibus, rogemus vt collaudetur & subscribatur. Et collaudatum est, & subscriptum est, tam a principe, quam a ceteris omnibus.

De eadem re. Cap. VI.

Placuit nobis & fidelibus nostris, vt sicut ab episcopis & reliquis sacerdotibus ac Dei seruis, alio anno apud Theodonis villam admoniti fuimus & rogati, vt episcopi & eorum ministri quos Deus suo non humano iudicio seruauit, iuxta sanctorum canonum, sanctorumque patrum, ac capitularium precedentium regum coram positorum statuta, & Dei sacerdotes, eorumque cooperatores, quorum intercessionibus supplicationibus sancta Dei Ecclesia consistare videtur, intacti permaneant. Constituimus, vt si quis subdiaconum calumniatus fuerit, & conualuerit, poenitentia canonica poeniteat, & CCC. solidos episcopo componat. Et si mortuus fuerit, iuxta id quod canones precipiunt poeniteat, & CCCC. solidos episcopo componat. Si diaconum quis calumniatus fuerit, & conualuerit, poeniteat secundum canones, & CCCC. solidos episcopo componat. Si non conualuerit, iuxta precepta syno-

*Ex concil. Triburien-
sis cap. 1.
Capitulum
ecclesiasticum.
apud Triburiam a
Carolo
et primis
Gallie et
Germanie col-
laudatum
et subscri-
ptum.*

dalica pœniteat, & DC. solidos episcopo componat. Si presbyterum quis malè traxerit, & spassauerit, secundum eius episcopi sententiam pœniteat, & DCCC. solidos episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, ut synodus diiudicauerit, pœniteat, & mille CC. solidos episcopo componat. Et si quis episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo debonestauerit, pœniteat secundum canonum statuta, & presbyteri non occisi triplicem compositionem, cum infidelibus quæ in superiori capitulo scripta, & confirmata esse videntur, componat. Si quis per inultriam episcopum occiderit, iuxta id quod apud Theodoni villam à XXXII. episcopis decretum est, & quod ibi à nobis & à primatibus totius Germaniæ, & Galliæ, benigna collaudatione collaudatum est, & subscriptum est, pœniteat, & pecuniã à nobis concessam Ecclesiæ viduatæ persoluat. Et hoc de nostro adiecimus, ut si quis in his suprãdictis sanctorum canonũ nostriq; decreti sanctionibus episcopis, inobediens & contumax extiterit, primũ canonica sententiã feriat: Deinde in nostro regno beneficium nõ habeat, & alodis eius in bannum mittatur, & si annum vnum & diem in nostro banno permanserit, ad fiscum nostrum redigatur, & captus in exilium religetur, & ibi tam diu custodiatur & cõstringatur, donec coactus Deo, & sanctæ Ecclesiæ satisfaciãt, quod prius gratis facere noluerat. Et si omnibus vobis ista complauerint dicite. Et tertio ab omnibus conclamatum est, placet. Et imperatores, & pene omnes Galliæ & Germaniæ principes subscripserunt, singuli singulas facientes cruces, & Ecclesiasticus ordo Deo & principibus laudes referentes Hymnum. Te Deum laudamus, decantabant, & sic soluta est synodus.

De eadem re. Cap. VII.

Ex cõcil. Mogõti. cap. 24. **Q**ui presbyterum occiderit, XII. annorum ei pœnitentia secundum canones imponatur, aut si negauerit, si liber est, cum LXXII. iuret. Si autem seruus, super duodecim vomeres feruentes se expurget. Conuictus noxæ vsque ad vltimum vitæ tempus militiæ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat.

De interfecto sacerdotum. Cap. VIII.

Ex cõcil. Vuormaciæ. ca. 3. **Q**ui sacerdotem voluntariè occiderit, carnem non comedat, & vinũ non bibat cunctis diebus vitæ suæ.

Ieiunet vsque ad vesperam, exceptis diebus festis atq; dominicis, arma non sumat, equum non ascendat. Ecclesiam per quinque annos non ingrediatur, sed ante fores Ecclesiæ stet. Post quinque annos Ecclesiam ingrediatur, non dum verò communicet, sed inter audientes stet. Quum autem fuerit duodecimi anni cursus finitus, communicandi ei licentiã concedatur, & equitandi tribuatur remissio. Maneat autem in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadam, ut perfectius purificari mereatur.

De presbyteris depositis, & sic occisis. Cap. IX.

Nunciatum est nobis, quod aliqui olim dixerunt se fuisse sacerdotes, & postea degradati pro suis peccatis pœnitentiam agendo, suffragia sanctorum per diuersa loca transeunt quæsierunt, trucidati sint: Huiusmodi interfectoibus omnem ecclesiasticam dignitatem denegamus, donec dignam pœnitentiã pro reatu suo secundum iudicium episcoporum exoluant: quia grauius aliis homicidis pœnitere debent.

De presbyteris qui sine oratio occiduntur. Cap. X.

Ex cõcil. Triburi. c. i. inter- fuit rex Arnulphus, ca. 26. **U**t presbyteri non vadant, nisi stola vel oratio induiti. Et si in itinere spoliantur, vel vulnerantur, aut occiduntur, non stola vestiti, simplici emendatione sua soluantur. Si autem cum stola, triplici.

De presbytero interfecto, ad quem eius compositio pertinet. Cap. XI.

Ex cõcil. cap. 5. **P**resbyteri interfecti compositio episcopo ad cuius parochiam pertinebat, soluat, ita videlicet, ut medietatem vvirigeldi eius episcopus utilitatibus Ecclesiæ cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in eleemosynam eius iuste dispertiat, quia nullus nobis eius hæres proximior videtur, quàm ille qui ipsum domino sociavit.

De illis qui per insidias homicidium perpetrauerint. Cap. XII.

Ex cõcil. Hãteten. cap. 2. **S**i quis voluntariè, & per insidias hominem interfecerit, iugi pœnitentiæ se submittat. Et si hoc publicè actum constat, si laicus est, à communione orationum quinquennio remoueat. Post quinquenniũ tantum in orationum communionem recipiatur, non autem offerat, nõ

corpus domini contingat. In quo perdurans quatuordecim annis, tunc ad plenam communionem cum oblationibus recipiatur.

Item de homicidio sponte commisso. Cap. XIII.

Ex cõcil. Ancira-
no, ca. 21. **Q**VI voluntariè homicidium fecerint, pœnitentiæ quidem iugiter submittant se, perfectionem verò circa vitæ exitum consequantur.

De eadem re. Cap. XIII.

Ex cõcil. Parisiensi.
cap. 6. **S**I quis homicidium sponte commiserit, & non violento resistens, sed vim faciens, innocentè & simpliciter gradientem interfecerit, vsque ad finè vitæ suæ grauiter pœniteat, sic tamen, vt si pœnitentiâ bene peregerit, in exitu ei communionis viaticum non negetur.

De homicidio non sponte commisso. Cap. XV.

Ex cõcil. Ancira-
no, ca. 22. **D**E homicidiis non sponte commissis prior quidè definitio, post septennem pœnitentiâ, perfectionem consequi præcipit. Secunda verò quinquennii tempus explere.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex cõcil. Hâneti.
cap. 2. **S**I quis casu non volens, homicidium perpetraverit, quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat. Quibus peractis, biennio ab oratione fidelium segregetur, non communicet, nec offerat, post biennium in communionem orationis suscipiatur: offerat autem, non tamen communicet. Post quinquennium ad plenam communionem recipiatur, abstinentia ciborum in arbitrio sacerdotis maneat.

De illo qui domino suo præcipiente homicidium fecerit. Cap. XVII.

Ex eodẽ.
cap. 25. **S**I quis liber iubente domino suo ferruum eius occiderit, vt homicidium sponte commissum pœniteat.

De illo qui seruum suum interfecerit. Cap. XVIII.

Ex cõcil. Agathensi.
cap. 62. **S**I quis seruum proprium, sine conscientia vel iudicio iudicis occiderit, vt homicidium sponte commissum lu-
geat.

De femina quæ furore zeli accensa ancillam suam Sabet. s. c. d. s. verberauerit, & sic perierit. Cap. XIX.

SI qua domina furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillam suam, ita vt infra diem tertium animâ cruciatu effundat, eo quod incertum sit voluntate, an casu occiderit: si voluntate, post septem annos, si casu, per quinquennii tempora, acta legitima pœnitentiâ, ad communionem placuit admitti. Quod si infra tēpora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

De eadem re. Cap. XX.

SI quis hominem publicè pœnitentem interfecerit, vt homicidium sponte commissum dupliciter pœniteat, & nisi in fine non communicet.

De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetraverint. Cap. XXI. Sabet. s. c. d. s. ubi vide.

SA Epe contingit, vt dum quis operi necessario insistens arborem incidat, aliquis subtus ipsam veniens deprimitur. Et idcirco, si voluntate vel negligentia incidentis arborem factum est, vt homicida pœnitentiæ debet omnino submitti. Quod non voto, sed incuria illius, non denique sententia contingit, sed dum ille operi necessario fortassis incuberet, iste insperatus, occurrit sub arbore, & sub ipsa oppressus est, incisor arboris non tenetur pro homicida.

De eadem re. Cap. XXII. Sabet. plenius, s. c. d. s.

SI duo fratres in sylua arbores succiderint, & appropinquante casura vnus arboris, frater fratri dixerit caue, & ille fugiens in pressuram arboris inciderit, & mortuus fuerit, viuens frater innocens de sanguine germani diiudicetur.

De illis qui in publico deo homicidia committunt. Cap. XXIII.

Oportet autem diligentius eos admonere, qui homicidia in bello perpetrata, pro nihilo ducunt, excusantes non ideo necesse habere de singulis facere pœnitentiâ, eo quod iussu principū peractum sit, & Dei iudicio ita finitum. Scimus enim, quod Dei iudicium semper iustum est, & nulla reprehensione dignum. Sed tamè oportet eos considerare, qui hanc necem nefariam cupiunt, vtrum se coram oculis Dei, quasi innocuos excusare possint, qui

propter auaritiam, quæ omnium malorum radix est, & idolorum seruituti comparatur, atque propter fauorem dominorum suorum temporalium, æternum dominum contempserunt, & mandata illius spernentes, non casu, sed per industriam homicidium fecerunt. Nam de his legimus, qui homines non spontè interfecerunt, Deum per legislatorè vrbes refugii deputasse, ad quas confugientes saluarentur ab ultore sanguinis proximi sui, & non morentur. Vnde in Deuteronomio scriptum est: Hæc erit lex homicidæ, cui vita seruanda est: Qui percusserit proximum nesciens, & heri, & nudiustertius nullum contra eum habuisse odium comprobatur, sed abiisse simpliciter cum eo in syluam ad ligna cædèda, & in succisione lignorum securis fugerit de manu, aut ferrum lapsum de manubrio amicam eius percusserit, & occiderit, hic ad vnam urbium supradictarum confugiat & viuat, ne proximus eius, cuius sanguis effusus est, stimulo doloris percutiat animam eius. De eo verò qui per industriam aliquem occiderit, in Exodo scriptum est: Si quis de industria, & per insidias occiderit proximum, altari meo euelles eum, vt moriatur. Et in Deuteronomio: Si quis odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, & surgens, percusserit eum, & mortuus fuerit, & fuerit ad vnam de supradictis urbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & rapiant eum de loco refugii, & tradent eum in manus proximi eius, cuius sanguis effusus est, & moriatur, nec misereberis eius. Si ergo illum quem dominus dignum morte esse iudicauit, reum non esse quis dicit, quomodo contrarius legi Dei non existit, qui hoc quod Deus præcepit, cassum esse contendit? Sed inter hæc sciendum est, quòd magna distantia est inter legitimum principem, & seditiosum tyranum: inter eum qui subuertente nititur Christianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem, certat defendere æquitatem.

De illis qui de homicidio sunt infamati, si negauerint. Cap. XXIII.

Ex cõcil. Turon. cap. 2. **V**bi manifestari potest quemlibet hominè perpétrasse homicidium secundum canonicam authoritatè, condignum pœnitentiæ iudicium illi ingeratur. Si autem manifestis indiciis non potest probari eum homicidam esse,

nec ipse vult confiteri, omnipotentis Dei iudicio, cui omnia occulta manifesta sunt, reseruetur: ei tamen indicetur publicè à presbytero, quòd communionem ecclesiasticam indignus sit, & ea carere debeat, donec perpetratum crimen confiteatur, & per confessionem, & per pœnitentiã condignam, ab hoc crimine se absolueret certet.

De infano, si homicidium perpetraverit. Cap. XXV.

SI quis infaniens aliquem occiderit, si ad sanam mentem peruenierit, leuior ei pœnitentia imponenda est, quàm ei qui sana mente tale quid commiserit. Cui quauis pœnitentia sit imponenda, quia ipsa infirmitas causa peccati fuisse creditur: tantum tamen lenior, quàm ei qui sanus aliquem occiderit, quantum inter sanum & insanum, & irrationabile à rationabili constat esse discriminis.

De illis qui veneficio homicidia committunt. Cap. XXVI.

SI quis verò veneficio interfecerit alterum, eò quòd sine idololatria perficere scelus non potuit, nisi in fine im-

De illo per cuius delationem aliquis interfectus fuerit. Cap. XXVII.

Delator si quis extiterit fidelis, & per delationè eius aliquis fidelium fuerit præscriptus vel interfectus, placuit eum nõ nisi in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, intra quinquennium accipere communionem poterit. Si catechumenus fuerit, post quinquènj tempora admittatur ad baptismum.

Quòd tria genera sint homicidarum. Cap. XXVIII.

Homicidarum verò tria genera esse dicebat, & pœnam eorum parilem fore docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita & detractores eorum, eosque odiètes, homicidas esse manifestabat. Quia occidit, qui odit fratrem suum: & qui detrahit, pariter homicida esse monstratur. Omnes enim à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam abstinere, & bonam eorum cõuersationem ac innocentè omnibus monstrare rogabat. Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere insinuabat. Seniores venerari, & iuniores diligere, Episcopos facer-

res suos, ac cunctos reliquos Ecclesie ministros, atque omnem plebem sibi commissam, verbis & mandatis diuinis instruere & armare. Hosque omnes eorum episcopos tota animi virtute diligere, ut oculos suos, qui oculi sunt illorum, eorum preceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter, quod absit, agat quam deceat: memores scilicet illius dominici precepti: quae dicunt, facite: quae autem faciunt, facere nolite.

Quod homicidia ab ecclesiastica communione sint submouendi. Cap. XXIX.

Ex concil. Agathense. cap. 10. **I**Taque censuimus homicidas a communione ecclesiastica submouendos, nisi poenitentiae satisfactione, admissa crimina diluerint.

De eadem re. Cap. XXX.

Ex concil. Turonico, ca. 7. **H**omicidis penitus non communicandum, donec per confessionem poenitentiae ipsorum crimina diluatur.

De illis quorum consilio homicidia sunt. Caput XXXI.

Ex dictis Augustini. **P**ericulose se decipiunt, qui existimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudaei dominum nequaquam propriis manibus interfecerunt, sicut scriptum est: Nobis non licet interficere quemquam, sed tamen illis dominus mors imputatur, quia ipsi eum lingua crucifixerunt, dicentes: Crucifige eum. Unde vnus Euangelista dicit, dominum crucifixum esse hora tertia, alius sexta: quia Iudaei crucifixerunt eum hora tertia lingua, manibus hora sexta milites. Qui ergo hominem tradit, ille eum interficit domino dicente: Maius peccatum habet, qui me tradidit tibi. Unde Psalmista, Filii hominum, dentes eorum arma & sagittae, linguae eorum gladius acutus. Subiiciat ergo se poenitentiae, quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

De illis qui pro vindicta parentum homicidia committunt. Cap. XXXII.

Ex poenitentiis Theodori. **Q**ui pro vindicta fratris, aut aliorum parentum occiderit hominem, ita poeniteat, ut homicidia sponte commissa, cum ipsa veritas dicat: Mihi vindictam, & ego retribuam.

De illo qui propter cupiditatem Iudaeum interfecerit. Cap. XXXIII.

Qui odij meditatione vel propter cupiditatem Iudaeum, vel paganum occiderit, quia imaginem Dei, & spem futurae conuersionis extinxerat, XL. dies in pane & aqua poeniteat.

De parricidis & fratricidis. Cap. XXXIII.

Statuimus, ut parricidae & fratricidae per vnus anni circulum ante fores Ecclesiae orantes domini clementiam perseuerent. Copleto anni circulo introducantur in Ecclesiam, tamen inter audientes, usque dum vnus anni spatium finiatur, stent. His itaque peractis, si poenitentiae fructus in eis conspicitur, corporis & sanguinis domini participes fiant, ut non obdurentur desperatione. Carnem non manducant omnibus diebus vitae illorum, Ieiunent autem usque ad nonam quotidie, exceptis festis diebus atque dominicis. Abstineant autem se a vino, medone, atque mellita ceruisia, tres dies per hebdomadam. Arma portare non audeant, nisi contra paganos. Et vbiunque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, sed pedibus propriis pergant. Ab vxoribus si habuerint non separentur. Tempus autem huius poenitentiae in episcoporum ponimus arbitrio, ut secundum conuersionem illorum, aut extendere, vel minuere valeant.

De eadem re. Caput XXXV.

Parricidium autem quam sit detestabile crimine iudicio, ostendit, cum ad Cain fratrem suum dominus ipse facto inter Cain & Abel fratrem suum dominus ipse ostendit, cum ad Cain parricidam ait: Maledictus eris super terram, quae aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus eius, & vagus & profugus eris super terram. In quo etiam posuit signum, ut tremens & gemens & profugus semper viueret, nec auderet vspiam sedes habere quietis. Sed quia modernis temporibus parricidae profugi discurrunt per diuersa loca, & variis viriis atque gula illecebris differunt, melius nobis videtur, ut in vno loco manentes, poenitentia districta semetipsum castiget, si forte a duni pietate indulgentiam facinoris sui percipere mereatur. Non

D. BYRCHARDI. EPIS. VVORMAC.

enim eis licebit ultra militiæ cingulum sumere, & nuptiis atq; coniugij copula uti, quia sacri canones hoc eis non consentiunt.

De illis qui infantes suos non sponte interficiunt.

Caput XXXVI.

Ex cõcil. Triburi. cap. 21. **S**I quis filium suum non sponte occiderit, iuxta homicidia non sponte commissa poeniteat.

De illo qui uxorem legitimam sine iudicio interfecerit. Cap. XXXVII.

Ex decre. Pij papa. esp. 26. **Q**Uicumque propriam uxorem absque lege, vel sine causa & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, armis depositis publicam agat poenitentiam. Et si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur, quousque consentiat. Eadem lex erit illi, qui senioem suum interfecerit.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex cõcil. Mogiti. cap. 1. **S**I maritus uxorem, aut vxor maritum interfecerit, æquum iudicium sit super eos, dicente domino: Non confideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Et post pauca: Ita, inquit, paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. Idcirco vterque eorum in huiusmodi criminis actione si negauerit, pari iudicio examinetur. Si negauerit & non potest vinci manifestis indicij, si liber est, iuret cum duodecim: si seruus, feruenti ferro se purget. Sin autem vxor moriens maritum vno vel duobus audientibus de morte eius inculpauerit, non ideo erit victus, sed si liber est, cum LXXII. iuret: si seruus, super XII. vomeres feruentes se purget, Eadem lex erit marito, uxorem accusanti.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Ex concil. Libertat. cap. 85. **S**I mulier maritum suum causa fornicationis veneno interfecerit, aut quacunque arte perimere facit, quia dominum & senioem suum occidit, seculum relinquat, & in monasterio poeniteat.

De eadem re. Cap. XL.

Episto. Paulini **A**dmonere te cum lachrymis & multo gemitu curo fili Heistulfe, si tamen filius dici debeas, qui tam

DE HOMICIDIIS, DECR. LIB. VI. 149

crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti uxorem tuam partem corporis tui, legitimo tibi matrimonio sociatam sine causa mortis, non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vita tua. Non inuenisti non insidiantem quoquo modo vita tua. Non inuenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem, sed incitatus à diabolo, impio inflamatus furore, latrocinij more, atrocior & crudelior omni bestia, eam gladio tuo interemisti. Et nunc post mortem eius addis iniquitatem super iniquitatem, filiorum tuorum improbe predo, qui matri non pepercisti, & filios tuos ideo orphanos fecisti, vt superinduceres mortis causam post mortem: & per vnum homicidam, & reprobum testem inculcare vis mortuam: hoc nec Euangelium, nec vlla diuina humanaq; lex concedit, vt vnus testimonio etiam idoneo, aliquis condemnetur, vel iustificetur: quãto magis per istum tam flagitiosum & scelestum, nec illa viuã debuit cõdemnari, nec tu poteris post eius mortem excusari? Prius causa criminis subtiliter erat inuestiganda, & tunc si rea fuisset inuenta, secundum legis tramitẽ debuit excipere vltionis vindictam. Nã etsi verum, quod absit, fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post VII. annos poenitentia peracta, dimittere eam per approbatam causam poteras si voluisses, occidere eam nullatenus debuisti. Duo consilia proponimus tibi. Accepta tecum deliberatione duorum, elige magis quod placeat. & miserere animã tuã. Et tu hic in isto angusto tempore positus, ne sis tu ipse tuimet homicida, & in æternum pereas, relinque hoc malignum seculum quod te traxit ad tam immensissimum peccati facinus. Ingredere monasterium, humiliare sub manu abbatis, & multorum fratrum precibus adiutus, observa cuncta simplici animo quæ tibi ab abbate fuerint imperata, si fortẽ ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis. Istud consilium vt certissimẽ scias leuius & salubrius est, vt sub alterius custodia lugeas defendenda peccata. Secundum autem consilium tale est. Arma depone, & cuncta secularia negocia dimitte. Carnem & figimen omnibus diebus vita tuae non comedas, excepto vno die Resurrectionis domini, & vno die Pentecostes, & vno die Natalis domini cæteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus & holeribus poeniteas: in ieiuniis, in vigiliis, & in orationibus, & in elemosynis perseue-

ra omni tempore. Vinum, medonem, & mellitam ceruisiam nunquam bibas, nisi in illis predictis tribus diebus. Vxorem ne ducas, concubinam non habeas, adulterium non facias, absque spe coniugij perpetuo permanes. Nunquam te laues in balneo, equum non ascendas, causam tuam & alterius in conuentu fidelium non agas, in contumeliis latantium nunquam sedeas, in Ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium humiliter stes, ingredientium & egredientium orationibus suppliciter te commendes, communionem facti corporis & sanguinis domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes. In ultimo termino vitæ tuæ pro viatico, si obseruaueris consilium, vt accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa duriora quæ tibi iuxta pondus tanti facinoris essent adiicienda: sed si hæc omnia quæ supra misericorditer dicta sunt, perfecto corde Deo auxiliante perfeceris, & custodieris, confidimus de immensa Dei clemetia, remissionem tuorum peccatorum habiturum, & secundum boni iustique pastoris imperium, resoluat te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam qui eam suo sanguine redemerat, sis solutus in caelis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris Ecclesiæ salubre consilium despexeris, ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli quo irretit⁹ teneris maneat, sanguisque tuus sit super caput tuum: nos alieni à cõsortio tuo, & sub indissolubili anathemate permanes, donec Deo, & sanctæ Ecclesiæ satisfacias.

De vxore mariti mortem conciliante. Cap. XLI.

Ex cõcil. apud Vermerias, cap. 3.

SI qua mulier mortem viri sui cum aliis conciliata est, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, & si hoc probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest vt nobis videtur, ipsam vxorem dimittere, & si voluerit aliam vxorem accipere, ipsa autem infidiatrix, pœnitentiæ subiecta, absque spe coniugij maneat.

De hoc, si plures vnum impugauerint. Cap. XLII.

Ex eodẽ concilio, cap. 98.

SI quatuor aut quinque homines seu etiam plures, contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, quicumque eorum ei plagam imposuit, secundum statuta canonum vt homicida iudicetur, reliqui

autem qui eum impugnabant volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt, extra noxam sint.

De vindicta non prohibenda. Cap. XLIII.

DE vindicta non prohibenda in nouo testamento, Hieronymus de personis dignis ad vindictam ait: Qui percutit malos in eo quod mali sunt, & habet causam interfectionis vt percutiat pessimos, minister Dei est. Item, Lex & ministri eius coërceant inimicos & constringant. Apostolus inquit: Regi quasi præcellenti, & ducibus tantquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Item Hieronymus: Homicidas & sacrilegos punire, non est effusio sanguinis. Augustinus ait: Quæ ista est vanitas? Vni parcere, & omnes in discrimen adducere? Polluuntur enim omnes vno peccante. Vnde & in lege iubetur: Maleficos non patiaris viuere. Vnde Propheta: Mortificabant animas quæ non moriuntur. Vnde Gregorius: Non morietem quippe mortificat, qui iustum damnat, & non victurum viuificare nititur, qui reum à supplicio soluere conatur. Helias nanque multos affecit morte, propria manu, nece & igne diuinitus inspirato. In nouo etiam testamento Petrus Ananiam & Saphyram terrificè multauit.

De illis qui post baptismum capitalem protulerunt sententiam. Cap. XLIIII.

Questum est etiam super his, qui post baptismum ad ministrauerunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulerunt sententiam. De his nihil legitur à maioribus definitum. meminerant enim à Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permittum, & Dei minister esse datum in huiusmodi vindicem. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod ab autore Deo viderent esse concessum? De his ergo ita vt hætenus seruatum est sic habemus, ne aut disciplinam euertere, aut contra auctoritatem domini venire videamur. Ipsis autem in ratione reddenda, gesta sua omnia seruabuntur.

Ex dictis Aposto. Hierony. Augusti. Grego.

Ex dictis Innocentij papa, cap. 23.

De illis qui in contractione idolorū occisi fuerint. Cap. XLV.
*Ex cōcil. S*iquis idola fregerit, & ibidem occisus fuerit, quia in
Elibertā. cap. 70. Euāgelii scriptū nō est, neq; inuenitur sub apostolis
 vnquā factū, placuit in numerū eum nō recipi martyrum.

*De eo qui matrem suam occiderit, qualiter pœnitē-
 re debeat. Cap. XLVI.*

*Ex epist. Nicolai papae ad Radoldū S. Argētea Retēsis Eccle-
 siae episcopi.* **N**icolaus episcopus seruus seruorū Dei, reuerendissi-
 mo & sanctissimo Radoldo episcopo sanctæ Argē-
 teæ Retēsis Ecclesiæ. Dū vniuersis mundi partibus cre-
 dentiū agmina principis apostolorū liminibus properant,
 quidam vir nomine Thiothart venit vestræ beatitudinis
 epistolam gerens, quam nostro contulit præsalutui, cuius
 paginam perlegentes, matricidā illum esse cognouimus,
 quo factō multis fletib⁹ lachrymisq; profusis, valde dolu-
 imus. Idcirco præcipimus & patrum almorū censuris sta-
 tuimus, vt sub pœnitentiæ iugo permaneat, ita vt vnū p̄r
 annum Ecclesiā non ingrediatur, sed ante fores basilicæ
 orans ac deprecans Deum perseueret, qualiter tanto
 eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo, introfun-
 di in Ecclesiā licentiam habeat, tamen inter audientes
 stet, & nondum cōmunicet. Completis autem trium anno-
 rum circulis, sacre communionis illi gratia concedatur.
 Oblationes verò nō offerat, nisi postquam aliorum septem
 annorum curricula expleatur. In his autem omnibus an-
 nis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum
 bibere præsumat, exceptis festis diebus atq; dominicis, &
 à Pascha vsque Pêtecostes, & quocunq; ire voluerit, nullo
 vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma non
 sumat nisi contra paganos. Ieiunet autem tres dies per
 hebdomadam vsque ad vesperum. A propria quidem ac
 legitima sua coniuge non separetur, ne fornicationis vo-
 ragine corruat, quod ne fiat optamus. Si autem ante trium
 annorum cursum finis vitæ illius appropinquauerit, cor-
 poris & sanguinis domini nostri Iesu Christi particeps
 fiat: sin autem, vt supra statuimus efficiatur, tamen si il-
 lius conuersationem & lachrymarum fontem in omni-
 bus videritis floridis actionibus & optimis operibus pul-
 lulare, humanius circa eum vestra sollicitudo peruigil ap-
 pareat; mitisq; omnibus demonstretur. Optamus vos in
 Christo bene valere.

*Si quis clericus homicidium fecerit, ab ordine cessare
 debeat. Cap. XLVII.*

Siquis clericus, quauis nimis coactus, homicidiū fecerit,
 siue sit presbyter, siue diaconus, deponatur. Legimus in
 canonibus apostolorū, quod episcopus, presbyter, aut diaco-
 nus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est,
 deponatur: quanto magis is qui hoc immane scelus fecerit,
 ab ordine cessare debeat? Qui enī Christū sequi desiderat,
 debet sicut ipse ambulauit & ipse ambulare. Qui cū male-
 diceretur, non maledicebat. Quum percuteretur, non reper-
 cutiebat. Cū pro nobis pateretur, non comminabatur. Et
 ipse in Euangelio suo præcepit: Si quis te percusserit in vnā
 maxillā, præbe illi & alterā. Nō enim debemus occidere,
 cū dñs dicat: Audistis quia dictū est antiquis, nō occides:
 qui autē occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis,
 quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Nec ma-
 lū pro malo reddere, sed sicut Apostolus Romanis scribens,
 ait: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Si quis cle-
 ricorum præsens erit, vbi homicidiū factum fuerit, & neq;
 consensu, neque consultu, nec in aliquo homicidij reatu pol-
 lutus esse conuincitur, nihil ei ob sit quin cōsecratus in gra-
 du permaneat. Non consecratus, si aliās dignus sit, promo-
 tus accedat.

*De eo si quis in hostem contra paganos dimicans interfi-
 cit Christianos captiuos. Cap. XLVIII.*

Saepe fit victoria Christianorū, victa est pars paganorū.
 Quare vna cum interfectis paganis peropti fuerint Chri-
 stiani captiui à barbaris, quia in imperu belli nequeūt distin-
 gui. Idcirco iustū decernentes, statuimus, cum interfectori-
 bus misericordius agendum, ita vt XL diebus pœnitentiæ
 indulgentius transactis, penes episcopū sit auctoritas & pō-
 testas vt perpendat culpam, agat indulgentiam.

*De eo qui Christianū mancipiū seduxerit & sic ven-
 diderit. Cap. XLIX.*

Item interrogatum est, quid de eo faciendū sit, qui Chri-
 stianum hominem seduxerit, & sic vendiderit. Respon-
 sumque est ab omnibus, homicidij reatum ipsum hominem
 sibi contrahere.

FINIS Libri Sexti.

*Ex cōcil. Triburien-
 si, cui in-
 terfuit
 rex Ar-
 nolphus
 cap. II.*

*Ex eodē.
 concil. cui
 interfuit
 rex Ar-
 nolphus.
 cap. 34.*

*Ex cōcil.
 apud Cō
 fluentiam
 cui inter-
 fuit Hen-
 ricus &
 Carolus
 reges,
 cap. 7.*

INDEX CAPITVLO- rum Libri Septimi.

	Quod infames vocentur qui ex consanguineis nascuntur.	Cap. i.
Q	Quod nulli liceat de propria cognatione uxorem ducere	ii.
	De incestuosis.	iii.
	De eadem re.	iiii.
	De eadem re.	v.
	Ne aliquis fidelium ad propinquam sanguinis sui accedat.	vi.
	Quod aequaliter non coniungendus sit in matrimonio vir suis consanguineis & uxoris.	vii.
	Quod uno modo paritela viri & mulieris in coniunctione consideranda sit.	viii.
	In quo geniculo abstinendum sit.	ix.
	In quo ramusculo consanguinitatis legitima connubia fieri possint.	x.
	Quod consanguinitas usque ad septimum geniculum conseruari debeat.	xi.
	De eadem re.	xii.
	De eadem re.	xiii.
	De eadem re.	xiiii.
	De eadem re.	xv.
	De eadem re.	xvi.
	Ut duobus vel tribus testibus testimonia dicentibus consanguinei separentur.	xvii.
	De eadem re.	xviii.
	Quid sanctus Gregorius Augustino anglorum praedicatori propter temeritatem nouae fidei permiserit.	xix.
	Quod sanctus Gregorius hoc Anglorum genti specialiter non generaliter permiserit.	xx.
	Quod extranei nisi ex necessario dissidium inter consanguineos facere non debeant.	xxi.
	De eadem re.	xxii.
	De eadem re.	xxiii.
	De eadem re.	xxiiii.
	Sacramentum de parentela, quomodo inquirendum sit.	xxv.
	Iuramentum testium.	xxvi.

DE INCESTV DECR. LIB. VII. 152

Sacramentum de incestuoso dissidio. xxvii.
 Haec capitula de septem gradibus consanguinitatis sanctus
 Isidorus diligenti inquisitione descripsit, & in figura
 inferius depicta apertius ordinauerat. xxviii.

Capitulum I. de septem gradibus.

Capitulum II.
Capitulum III.
Capitulum IIII.
Capitulum V.
Capitulum VI.
Capitulum VII.
De incestuosis qui admonitiones sacerdotum contemunt.
xxix.		

Quod infra sextam generationem coniugia non fiant. xxx.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Incestu, De- cretorum Liber VII.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de incesta consanguinitatis copulatione agitur, & in quo gradu coire dirimique coniugia debeant, quaeque pro ratione delicti incesto pollutis poenitentia iniungi debeat, ostenditur.

Quod infames vocentur qui ex consanguineis nascuntur. Cap. I. Ex epist. Calist. papae fratribus per Galliam constitutis missa. c. i.

Coniunctiones autem consanguineorum fieri prohibete, quod eas & diuinae leges & seculi prohibent. Leges ergo diuinae, haec agentes, & eos qui ex eis prodeunt non solum eiciunt, sed & maledictos appellat. Leges vero seculi infames patres vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes patres nostros, infamia eos notamus, & infames esse esse

mus: quia infamiae maculis aspersi sunt, nec eos quos leges seculi reiciunt, nos in testimonium suscipere debemus. Eos autem consanguineos dicimus, quos diuinae, & seculi leges consanguineos appellant: & in hereditatem suscipiunt, nec repellere possunt. Talium enim coniunctiones, nec legitime sunt, nec permanere possunt, sed sunt repellenda. Quisquis ergo non est legitime coniunctus, vel absque dotali titulo & sine benedictione sacerdotis constat esse copulatus, sacerdotes vel legitime coniunctos criminari, vel in eos testificari minime potest: quoniam omnis incesti macula pollutus infamis est, & accusare supradictos non permittitur. Non solum ergo hi reiciendi sunt, & infames efficiuntur, sed etiam omnes eis consentientes.

Quod nulli liceat de propria cognatione uxorem ducere. Cap. II.

Ex cōcil. Vuorma. cap. 2. IN copulatione fidelium generationum numerum non definitimus, sed id statuimus, ut nulli liceat Christiano de propria consanguinitate seu cognatione uxorem accipere, usque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

De incestuosis. Cap. III.

Ex cōcil. Hilderdesi cap. 10. DE his qui se incesta pollutione commaculant, placuit ut quousque in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseverant, usque ad Missam tantum catechumenorum in Ecclesia admittantur. Cum quibus etiam nec cibum sumere vlli Christianorum, sicut Apostolus iussit, oportet.

De eadem re. Cap. .IIII.

Ex cōcil. Agathē. cap. 8. DE incestis coniunctionibus nihil prorsus veniae referuamus, nisi cum adulterium separatione sanauerint. Et si sanare noluerint, anatematizentur.

De eadem re. Cap. V.

Ex cōcil. Aureli. cap. 1. INcestuosi dum in ipso detestando atque nefandis scelere immanent, non inter fideles Christianos, sed inter gentes aut catechumenos habentur, id est, cum Christianis non sumant potum, non cibum sed soli hoc faciant, non osculentur aut saluentur ab eis. Sed si suis sacerdotibus inobe-

dientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam poenitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos de quibus per se Veritas ait: Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et si aliter eorum morte praeventus fuerit, alter quandiu viuat, grauiter poeniteat, & sine spe coniugii maneat.

Ne aliquis fidelium ad propinquam sanguinis sui accedat. Cap. VI.

Ex cōcil. Toletan. 2. cap. 5. NAM & haec salubriter praecauenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, usquequo affinitatis, linimenta successione generis cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari, quoniam scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut reuelet turpitudinem eius. Et iterum: Anima quae fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui. Sanè quibus coniugio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugii libertatem.

Quod aequaliter coniungendus sit in matrimonio vir suis consanguineis, & uxoris. Cap. VII.

Ex decr. Iulij papae. EQUALITER vir coniungatur in matrimonio consanguineis suis, & consanguineis uxoris suae.

Quod vno modo parentela viri & mulieris in coniunctione consideranda sit. Cap. VIII.

Ex cōcil. Matiscē. cap. 3. SANè consanguinitas quae in proprio viro obseruanda est, haec nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est: quia constat eos duos fuisse in carne vna, communis illis vtraque parentela esse credenda est, sicut scriptum est: Erunt duo in carne vna.

In quo geniculo abstinendum sit. Cap. IX.

Ex dictis sancti Isidori. ISidorus in Etymologiis suis usque ad septimam generationem consanguinitatis abstinendum, & sic legitimo connubio coniungendum asseruit. Inde reor eum fecisse se, quod genealogiae seriem retexens, quousque ordinem numerandi perducere posset, eò cognitionem sanguinis seruandam aestimauit. Sicque ad inuocationem generis & amicitiae ius confirmandum, redire ad connubium sanciuit, quando iam cognationis ordo numerari desinit.

*In quo ramusculo consanguinitatis legitima con-
nubia fieri possunt. Cap. X.*

Ex distis eiusdem. **B**eatus Isidorus, de consanguinitate sic loquitur: Cuius series septem gradibus dirimitur, hoc modo: Filius & filia, quod est frater & soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos & neptis, primus: pronepos & proneptis, secundus: abnepos & abneptis, tertius: adnepos & adneptis, quartus: trinepos & trineptis, quintus: & trinepotis nepos, & trinepotis neptis, sextus. Hæc consanguinitas, dum se paulatim in propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum sese subtraherit, & propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonii vinculum recipietur, & quodammodo reuocabit fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut in sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur: ita propinquitas generis, tot gradibus terminetur.

Quod consanguinitas vsque ad septimum generis gradum conseruari debeat. Cap. XI.

Ex epist. Greg. p. p. p. Gal. l. i. m. s. a. **P**rogeniem suam vnumquæque ad septimam obseruare decernimus generationem, & quædiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus. Quod si fecerint, separentur.

De eadem re. Cap. XII.

Ex cõcil. apud theodonis vilam hab. ro. ca. 8. **N**ullus fidelium vsque ad affinitatis lineam, id est, vsque in septimam progeniem, consanguineam suam ducat vxorem, vel eam quoquo modo incesti macula polluat. Si quis verò hoc temerè præsumpserit, vt incestum luat, ac publicè, iuxta canonicos gradus pœniteat.

De eadem re. Cap. XIII.

Ex cõcil. Lugdun. cap. 10. **N**ulli ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum vxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis. Qui ante inuupti erant, à sacerdote benedicti nubere audeant.

Ex cõcil. Aurelia. cap. 10. *De eadem re. Cap. XIII.*

Nillum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel vxoris, vsque in septimi generis gra-

dum vxorem ducere, vel incesti macula commaculari.

De eadem re. Cap. XV.

In septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, vltra quos nec affinitas inuenitur, nec successio potest amplius prærogari.

De eadem re. Cap. XVI.

De affinitate nanque sanguinis per gradus cognationis, placuit vsque ad septimam generationem obseruare: nam & hæreditas rerum per legales definitiones sancti vsque ad septimum gradum prætere hæredu succensionem: nõ enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Vi duobus vel tribus testibus testimonium dicentibus consanguinei separentur. Cap. XVII.

Vt omnis controuersia, quæ de ecclesiasticis rebus sit, secundum diuinam legem sub duobus, vel tribus testibus terminetur. Testis est dominus, quum dixit: Non vnus stet contra alium, sed in ore duorum, vel trium testium, stet omne verbum.

De eadem re. Cap. XVIII.

Contradicimus quoque, vt in quarta, vel quinta, sextaque generatione, nullus amplius cõiugio copuletur. Vbi autem post interdictum factum fuerit inuentum, separetur.

Quid sanctus Gregorius Augustino Anglorum prædicatori propter tenevitatem nouæ fidei permiserit. Cap. XIX.

Gregorius papa requisitus ab Augustino Anglorum gentis episcopo, quomodo generatione fideles debeant copulari, dispensatorie sic rescribit. Quædam lex in Romana republica permittit, vt siue frater & soror, seu duorum fratrum Germanorum, vel duorum sororum filius & filia misceantur: sicut experimento didicimus, ex tali cõiugio sobolem non posse succrescere. Vnde necesse est, vt si iam quarta, vel quinta generatio fidelium, licenter sibi iungantur.

Quod sanctus Gregorius hoc Anglorum genti
specialiter non generaliter permisit.

Capit. XX.

Itē idem
Ioa. dicit

Verum post multum temporis à Felice Mefenæ S.
liae praesule requisitus, vtrum Augustino Gregorius
scripsit, vt Anglorum quarta generatione contracta ma-
trimonia minimè soluerentur. Humilimus pater Grego-
rius, inter caetera talem dedit rationem. Quod scripsi Au-
gustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet vt
recorderis tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi
& Anglorum genti, quae nuper ad fidem venerat, ne à bo-
no quod ceperat, metuendo austeriora recederet, specia-
liter, & non generaliter certissimè scripsisse me cogno-
scas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit,
nec ea intentione haec illis scripsi mandata, vt postquam
firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam cō-
sanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra
affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem
iungantur: sed quod adhuc illis neophytis existentibus eis
primūm illicita consentire, & eos verbis ac exemplis in-
struere, & quae post de talibus egerint, rationabiliter & fi-
deliter excludere oporteret. Nam iuxta Apostolū qui ait:
Lac dedi vobis potum non escam, ista illis modò, non pos-
steris, vt praefixum est, temporibus tenenda indulsumus,
ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum erat, ex-
ureretur, sed aliquantum firmaretur, & vsq; ad perfectio-
nem custodiretur. Haec ergo ego Ioannes idcirco perstrin-
genda curavi, vt hi qui occasione nouae dispensationis il-
licita matrimonia contra hunc eruditissimum virum cau-
santur, non generaliter quartae generationis copula cen-
suisset, imò venialiter.

Quod extranei, nisi ex necessario, discidium inter cō-
sanguineos facere non debeant. Cap. XXI.

Ex decr.
Fabiani
papa, ca.
8.

Consanguineos extraneorum nullus accuset, vel con-
sanguinitatem in synodo computet, sed propinqui ad
quorum notam pertinet, id est, pater, mater, frater, soror,
patruus, auunculus, amita, matertera, & eorū procreatio.
Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & ve-
racioribus, quibus eadem propinquitas nota sit, episcopus

canonicè perquirat: & si inuenta propinquitas fuerit, se-
parentur.

De eadem re. Cap. XXII.

SI quis neptem suam in coniugium duxerit, anathe-
ma sit.

De eadem re. Cap. XIII.

SI quis consobrinam in coniugium duxerit, anathema
sit.

De eadem re. Cap. XXIII.

SI quis de propria cognatione, vel quam cognatus ha-
bit, in coniugium duxerit, anathema sit.

Sacramentum de parentela, quomodo inqui-
rendum sit. Cap. XXV.

DE ista parentela quam dicunt esse inter illum N. &
istam eius coniugem N. quicquid inde scis, aut audi-
sti à tuis vicinis, aut à tuis antiquioribus propinquis, quod
tu per nullum ingenium, nec propter amorē, nec propter
timorem, aut per pramium, aut per consanguinitatem ce-
lebrabis episcopum tuum, aut eius missum, cui hoc inquirere
iusserit, quādocunq; te ex hoc interrogauerit, sic te Deus
adiuuet, & istae sanctorum reliquiae.

Iuramentum testium. Cap. XXVI.

ISTVD sacramentum quod iste iurauit de illa paren-
tela, quae inter illum N. & eius coniugem N. computa-
tur, quod tu illud obseruabis in quantum sapis, aut audisti,
sic te Deus adiuuet.

Sacramentum de incestuoso discidio, Cap. XXVII.

AB isto die in antea quod tu per nullum ingenium, te
sociabis huic tuae consanguineae N. cum qua contra
legem, & rectam Christianitatem tuam adulterium & in-
cestum perpetrasti, nec in coniugio, nec in adulterio illam
tibi sociabis, nec cum illa ad vnam mensam manducabis
& bibes, aut sub vno tecto manebis, nisi fortè in Ecclesia,
aut in aliquo publico loco, vbi nulla mala suspicio possit
esse, vt ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pa-
riter colloquamini. Nec aliam coniugem accipies, nisi for-
tè post peractam poenitentiam tibi licentia data fuerit ab
episcopo tuo, aut eius missio, sic te Deus adiuuet, & istae san-
ctorum reliquiae.

Hæc capitula de septem gradibus consanguinitatis sanctus Isidorus diligenti inquisitione descripsit, & in figura inferius depicta, apertius ordinauerat. Caput *XXVIII.*

Capitulum I. de VII. gradibus.

Isidor. de VII. gradibus consanguinitatis.
P R I M O gradu superiori linea continentur, pater, mater: inferiori, filius, filia, quibusque nullæ aliæ personæ iunguntur.

Capitulum II.

S E C U N D O gradu continentur superiori linea, auus, auia: inferiori, nepos, neptis. In transuersa frater, soror, quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia, tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter substantia earum, quæ in quo gradu subsistunt, ipso ordine duplicantur. Ista personæ in secundo gradu ideo duplices appellantur: quia duo aui, & paternus est, & maternus. Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati, frater & soror ex transuerso veniunt, id est, aut frater patris, aut frater matris: quia aut patruus, aut auunculus nominatur. Qui & ipsi hoc ordine duplicantur.

Capitulum III.

T E R T I O gradu veniunt supra, proauus, proauia: infra pro nepos, proneptis: ex obliquo, fratris, sororisque; filius, vel filia: patruus, amita, id est, patris, frater, & soror. Auunculus, matertera, matris, frater, & soror.

Capitulum IIII.

Q U A R T O gradu veniunt supra, abauus, abauia: infra abnepos, abneptis: ex obliquo fratris & sororis, nepos, neptis, patruelis, soror patruelis, id est, patris filius, vel filia. Consobrinus, consobrina, id est, auunculi, & materteræ filius, vel filia. Amitinus, amitina, id est, amitæ filius, vel filia. Itemque consobrini: quia ex duabus sororibus nascuntur. Quibus accrescit patruus magnus, amita magna, id est, aui paterni, frater & soror. Auunculus magnus, matertera magna, id est, auia tam paterne, quam maternæ, frater & soror.

Capitulum V.

Q U I N T O gradu veniunt supra quidem atauus, atauia: infra adnepos adneptis: ex obliquo fratris & sororis, pronepos, proneptis: fratres patruelis, sorores patruelis: amitini, amitina: consobrini, consobrinae filius, vel filia, proprius consobrinus, consobrina, id est, patris magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius, vel filia. Quibus accrescunt propatruus, proamita. Hi sunt proaui materni frater & soror, proauunculus promatertera. Hi sunt proauia paternæ, maternæque; frater & soror, proauique materni. Hæc species, nec aliis gradibus quam scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.

Capitulum VI.

S E X T O gradu veniunt supra tritauus, tritauia: infra trinepos, trineptis: ex obliquo fratris & sororis, abnepos abneptis, fratres patruelis, sorores patruelis. Amitini amitina, consobrini consobrinae. Patris magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ. Nepos neptis proprius consobrini filius vel filia, qui consobrini appellantur. Quibus ex latere accrescunt propatruus, proamita: proauunculi, promaterteræ filius, vel filia, adpatruus, adamita. Hi sunt abauia paternæ maternæque frater & soror, abauique materni. Hæc quoque explanari amplius non possunt, quam autor ipse differuit.

Capitulum VII.

S E P T I M O gradu, qui sunt cognati recta linea, supra infraque; pro propriis nominibus non appellantur, sed ex transuersa linea continentur fratris sororis adnepos adneptis, consobrini filij, filiaque; successionis. Idcirco gradus septem constituti sunt: quia ulterius per rerum naturam, nec nomina inueniri, nec vita succedentibus prorogari potest. In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos affinitas inueniri, nec successio potest amplius propagari.

De incestuosus qui admonitiones sacerdotum contem-
nunt. Caput *XXIX.*

I N C E S T U O S I, paricida, homicida, multi apud nos prohedior reperiuntur: sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristina

Ex concilio Turoni. cap. 41.

D. BURGHARDI. EPIS. VVORMAC.

nis perdurare criminibus : quos oportet per secularis potestatis disciplinam à tam praua consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt reuocari.

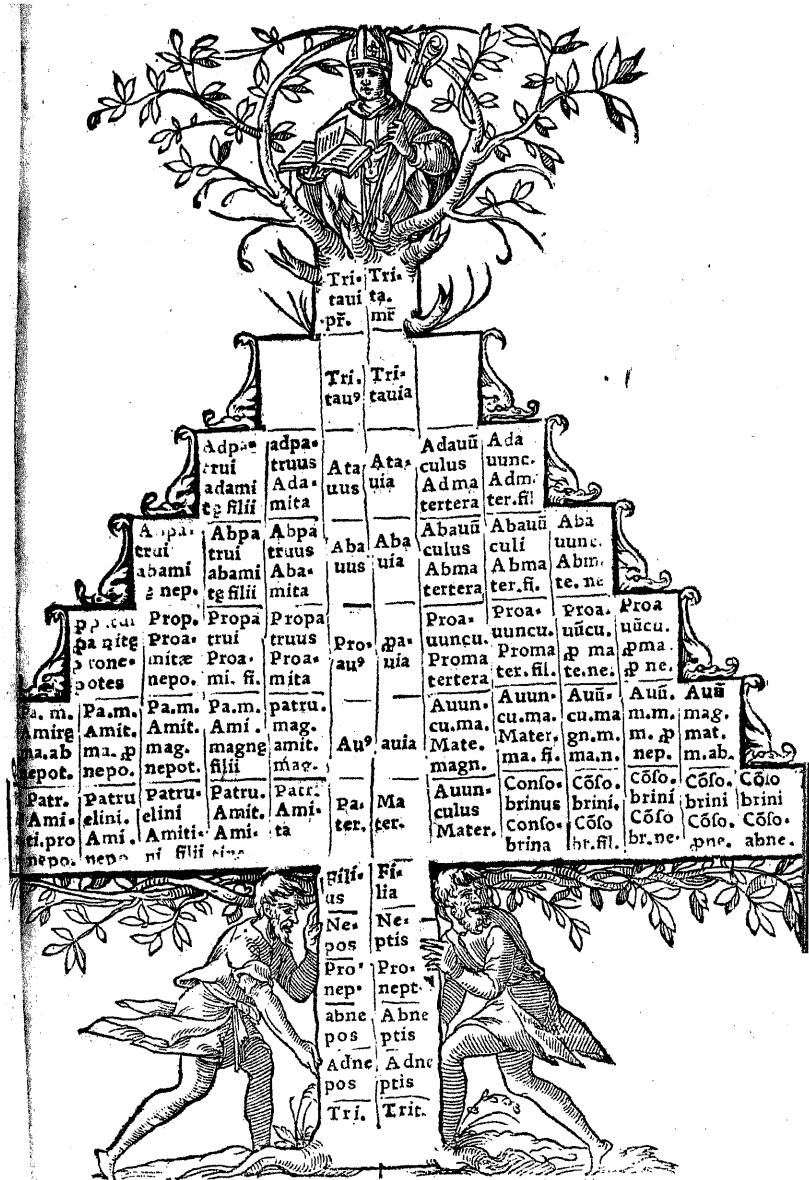
Quòd infra sextam generationem coniugia non fiant.
Caput XXX.

Ex concil. apud Cõfientiam cui interfuit Henricus & Carolus reges, cap. 1.

Anno dominicæ incarnationis, DCCC. XXII. apud Confluentiam iussu venerabilium principum Caroli videlicet, & Henrici regum reuerendissimorum cõgregati sunt episcopi numero VIII. Hermannus Agrippinensis archiepiscopus, Herigerus Moguntieffis archiepiscopus, Thiedo Vvirceburgensis Episcopus, Luittharius Mindanensis episcopus, Doro Osneburgensis episcopus, Richgouuo Vvormaciensis episcopus, Richuuius Strazburgensis episcopus, Vnuano Padebrunensis episcopus, cum abbatibus aliisq; sacri ordinis viris quamplurimis. Cap. I. qui ipso cooperante & sententias eorum confirmante domino nostro Iesu Christo in synodali residentes conuẽtu, multa vtilia ac sanctæ Dei Ecclesiæ profutura saluberrimo tractantes consilio. Inter cætera quæ statuerunt, hoc maximè necessarium, & instanti prohdolor tẽpore per abusionem frequentissimum cognitionis incestum, summa cautela vitandum firmauerunt: Hoc est, pe vilus Christianus infra sextam generationem nuptias copulare præsumat.

Finis Libri Septimi.

Sequitur figura Sancti Isidori Episcopi de Septem gradibus consanguinitatis.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Octau.

- D E illis quos vnus aut ambo parentes sanctæ
 religioni tradiderint. Cap. i.
 De virginibus quæ spontè, non coactæ pa-
 rentum imperio, habitum religionis susceperunt. ii.
 De illis qui se ante legitimos annos totonderunt, & vela-
 uerunt. iii.
 De illis qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum
 vitam expetiuerunt. iiii.
 Vt canonici quæ in monasterio monachorū cōuersantur, aut
 monachicè viuāt, aut sub canonica regula cōstringantur. v.
 Quòd monachum paterna deuotio, vel propria professio
 faciat. vi.
 De clericis qui se fingunt monachos esse. vii.
 Quòd spontaneū propositū monachi mutare nō liceat. viii.
 Vt monacho sine conscientia sui abbatis vorum vouere nō
 liceat. ix.
 De virginibus quæ ante, XII. annos, in sciiis mundiburdis
 suis, velamen sibi imposuerint. x.
 Vt clerici, ex ea Ecclesia in qua semel legerint, ab alia nō
 recipiantur. xi.
 De virginibus necdū velatis, quæ tamen in proposito vir-
 ginali se simulauerant permanere. xii.
 De sanctimonialibus si à proposito sacro deuiauerint. xiii.
 De eadem re. xiiii.
 Quo tpe sacrū velamē sacris virginib⁹ imponi debeat. xv.
 De eadem re. xvi.
 De sanctimonialibus quæ alias velare præsumunt. xvii.
 De virginibus qua ætate velari debeant. xviii.
 Quòd desponsatam puellam alij viro non sit licitum dare,
 monasterium autem licet eligere, si vult. xix.
 Vt aliquis incognitus non citò in monasterio monacho-
 rum recipiatur. xx.

De clericis qui monachorum propositum appetunt.	xxi.
De virginibus sacris, quæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium ire disposuerint.	xxii.
Quo vestitu virgines ad consecrationem venire debeant.	xxiii.
Vt propter scientiam domini sui seruus non efficiatur monachus.	xxiiii.
De illo qui seruum alienum causa religionis docet contemnere dominum suum.	xxv.
De fugitiuis clericis.	xxvi.
De secularibus si se semel per religionem totonderint, & post laici efficiuntur.	xxvii.
Vt seruus in monasterium non recipiat nesciente domino suo.	xxviii.
De monachis ac monachabus qui se sacrilega contagione miscuerunt.	xxix.
Vt non liceat Deo sacratis nuptialia iura contrahere.	xxx.
De his qui sanctimoniales in matrimonium acceperint, vt separati sine spe coniugij maneant.	xxxi.
De virginibus quæ præuicacatæ sunt.	xxxii.
Vt viduæ velum sibi imponere non debeant, inconsulto episcopo suo, & ne presbyteri eis imponere præsumant, quod & episcopis non licet.	xxxiii.
Quod viduæ sub nulla benedictione sint velandæ.	xxxiiii.
De viduis quæ semel sacræ conuersationis velamen suscipiunt.	xxxv.
De viduis, vt nullus eas velare attentet.	xxxvi.
De nobilibus sceminis, quæ postquam velatæ fuerint, domi in deliciis residere delectantur.	xxxvii.
De his qui velatas & Deo consecratas in coniugium duxerint.	xxxviii.
De viduis, quæ professam continentiam præuicacatæ sunt.	xxxix.
De eadem re.	xl.
De eadem re.	xli.
De sceminis quarum mariti obierint, vt non citò seuelent.	xlii.
Vt viduitatis professio coram episcopo fiat.	xliiii.
Vt nullus vetet, vel iubeat, viduas vel virgines, nubere.	xliiii.
De viduis propositum relinquentibus.	xlvi.
Vt viduæ velatæ ad nuptias ire non debeant.	xlvi.
De vidua quæ sub obtentu religionis velum ad tempus sibi imposuerit.	xlvii.

De viduis & puellis quæ in domibus propriis habitum religionis susceperunt.	xlviiii.
Quod sanctus Gregorius quandam sceminam velatam quæ sacræ proposita transgressa est comprehendi iusserit.	xlix.
De viduis velatis si voluptatibus carnis inferuire accusatur.	l.
Vt sacrilegi diiudicentur quæ sacratis sceminis miscuerunt.	li.
De his sanctimoniales virgines, vel viduas velatas rapiunt.	lii.
Vt clerici seu laici cum bono testimonio cum sacris puellis loqui debeant.	liii.
Quod mulieres velatæ, aut in monasteriis, aut in domibus suis habitum obseruent.	liiii.
Vt adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales, ab episcopo non negligantur.	lv.
Vt vnusquisque episcopus clericos in suo episcopio vagantes ad suum episcopum redire faciat.	lvi.
De clericis vagis.	lvii.
Vt monachæ monasticè viuant, & canonicè secundum canonicam vitam viuant.	lviii.
Vt sanctimoniales abbatissæ suæ sint obediens.	lix.
De sceminis, quæ propter continentiam mulieb. mutant habitum.	lx.
De illo qui virginitatè custodierit, nuptias aut execrauerit.	lxi.
De sceminis quæ propter religionem crines totoderint.	lxii.
De illis qui propter continentiam palliis vestiuntur.	lxiii.
De illis qui virginitatè obseruant, & sic extolluntur.	lxiiii.
Quod non sit permittendum monachos & monachas in vno monasterio simul habitare.	lxv.
Vt episcopus monasteria monachorum & sanctimonialium frequenter visitet.	lxvi.
Vt abbates in potestate episcoporum consistant.	lxvii.
De monachis qui filios procreauerint.	lxviii.
De sanctimonialibus quæ vim barbaricam pertulerunt.	lxix.
De quadam abbatissa quæ se proclamauerat super militibus in claustro suo hospitantibus.	lxx.
Quod res Ecclesiasticæ ad laicos disponendæ non respiciant.	lxxi.
De eadem re.	lxxii.
Vt abbates ad synodum ire non cogantur, nisi pro rationabili re.	lxxiii.
Vt congregaciones monachorum sine collaudatione episcopi fieri non liceat.	lxxiiii.

De virginibus sacris quæ parentibus priuantur	lxxv
Qui religiosis fœminis præponendus sit	lxxvi
De sanctimonialibus quid in claustro facere debeat.	lxxvii
Nullus laicus claustra sanctimonialium ingrediatur, nisi ad opera exercenda	lxxviii
Ianatrix claustri non eligatur, nisi testimonium habeat bonum.	lxxix
Vt abbatissa, nisi per licentiã sui episcopi, à monasterio nõ egrediatur	lxxx
Vt vnus abbas duob ⁹ monasteriis præesse nõ debeat.	lxxxii
Vt monachi compatres non habeant.	lxxxii
Quòd fœmine in conuentu docere non debeant.	lxxxiii
Vt fœmina pœnitentiam dare non debeat, nec sedere inter sacerdotes in conuiuio	lxxxiiii
De mulieribus virorum causas discutientibus	lxxxv
Quòd abbas, p humiliatiõe locũ suũ relinqre possit.	lxxxvi
Quòd laicus in Ecclesia lectionẽ recitare nõ deb.	lxxxvii
Quòd non liceat episcopo abstrahere rẽ monasterii, quamuis erga se peccauerit abbas	lxxxviii
Ne monachi placita secularia adeant.	lxxxix
De negotio seculari	xc
De clericis iniuste tonsuratis	xc
Vt episcopi siue abb. añ se ioca turpia fieri nõ pmittãt.	xcii
De illis qui ab episcopo seu ab aliis auaritiã causã seducti se totonderunt	xciii
Vt abbatissa magnã curã habeat de cõgregatiõe sua	xciiii
Vt sanctimoniales in domibus suis cum aliquibus masculis manducare, vel bibere non præsumant.	xcv
Qualiter indignus abbas à suo separetur officio	xcvi
De clericis q tõsuras dimiserint, & vxores acceperit.	xcvii
De puellis quæ se ante legitimos annos sua spõtẽ sacrae religioni tradiderint.	xcviii
De illo qui filiam, aut neptem, vel parentem suam Deo omnipotenti offerre voluerit.	xcix
De eadem re.	c
De abbate qui fœminas in monasterio suo festiuitates celebrare permiserit.	ci

Indicis Capitulorum F I N I S.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACI-
ensis Episcopi, de Viris ac fœminis
Deo dicatis, Decretorum
Liber VIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Viris & fœminis, qui Deo dicati, sacrum propositum reliquerunt, de quæ eorundem pœnitentia, tractatio instituitur.

De illis quos vnus aut ambo parentes sanctæ religioni tradiderunt. Caput I.

Voniam hucusque dissolutæ operationis effectus interdũ nutare fecit honestum cõstitutionis edictum, dum incognitè resolui putatur, quod in dissolubili sanctionis autoritate tenetur: ideo quicquid obuiũ ex incerto occurrerit, euidenter abiici decet, vt de cetero nihil superfit, quod in dubiũ nuter. Ideoq; si in qualibet minori ætate, vel religionis tonsuram, vel religioni debitã vestem in vtrõq; sexu filiis, aut vnus aut ambo parentes dederint, certè vel nolentibus, aut nescientibus se susceptã, & nõ mox visã in filiis abdicaerint, sed vel coram se, vel corã Ecclesia palamq; in conuentu eorundem filios talia habere permiserint, ad secularẽ reuertĩ habitũ ipsi filii quandoq; penitus nõ licebit, sed cõuicti quòd tonsuram aut religiosam vestẽ aliquãdo habuerint, mox ad religionis & cultum habitumq; reuocentur, & sub strenua dictione huiusce obseruantia: inseruire cogantur. Parentibus sanis filios religioni contradere nõ amplius quã vsque ad duodecimũ ætatis eorum annum licentia poterit esse. Postea verò an voluntate parentũ, an suæ deuotionis sit solitariũ votũ, erit filiis licitũ religionis adsumere cultũ. Quisquis autem, vel abolitione tõsure, vel secularis vestis assum-

ptione deteſus fuerit: attigiffe transgreſſionē, excommu-
nicationis cenſuram accipiat, & religioni ſemper inherereat.

*De virginibus quæ ſpontē, non coactæ parentum impe-
ris, habitum religionis ſuſceperunt. Cap. II.*

Ex decr. Leonis p^a p. c. 17. **P** Vellæ quæ non parentū coactæ imperio, ſed ſpon-
ta-
neo iudicio virginittatis propoſitū atque habitum ſu-
ſceperunt, ſi poſteā nuptias eligunt, præuaricantur, etiam ſi
nondum eis gratia conſecrationis acceſſit. Cuius utiq; non
fraudentur munere, ſi in propoſito permanerent.

*De illis qui ſe ante legitimos annos totonderunt, &
velauerunt. Cap. III.*

*Ex cōcil. Mogūti. cui inter-
fuit Caro-
lus impe-
rator &
Ricalph^{us}
archiepi-
ſcopus in
clauſtro
S. Alba-
ni, ca. 20* **S** I quis ante annos legitimos tonſuratus eſt ſine conſenſu
parentum ſuorum, & ſi ipſi parentes infra annum nō ſe
reclamauerūt ad principē, aut ad proprium epiſcopum, aut
ad miſſum dominicum, in ipſo clericatu permaneat. Si verò
legitimos annos per vim clericus factus eſt, & infra an-
nū ad ſup memoratas perſonas minimē ſe reclamauit, ita in
clericatu permaneat, ſicut is, de quo ſuperius dictū eſt. Si ve-
rò præfata perſonæ infra annū reclamationem fecerunt, hi
qui eos clericos fecerunt, ipſis ſiue parentibus eorū hoc per
legem exoluant, quod contra eos cōtraxerunt. Ille verò qui
ante legitimos annos tonſuratus eſt, vtrū in eadem tonſura
permanere debeat nec ne, in poteſtate ſit parētū. Si verò is
qui tōſuratus eſt, alicuius ſeruus fuit, dño per legem emē-
detur, qui cquid de eius ſeruo contra eum contractū eſt. Ille
verò qui tōſuratus eſt, vtrū in eadē tōſura permaneat, in po-
teſtate ſit dñi ſui. Si verò hi qui liberi ſunt, ante legitimos
aut poſt legitimos annos, hoc modo, ſicut ſupius taxatū eſt,
tōſurati ſunt, & ad gradus Eccleſiaſticos puenierint, in eiſdē
gradibus perſeuerare cogantur. Si verò ſeruus, qui ſuperius
taxato modō tōſuratus eſt, & ad gradus Eccleſiaſticos per-
uenierit, dño ſuo per legē emendetur, & ei reditus in ſuo gra-
du permaneat. Hoc & de velandis, puellis obſeruandum eſt.

*De illis qui ſemel in clero deputati ſunt, aut monacho-
rum vitam expetiuerunt. Cap. IIII.*

Ex cōcil. Chalced. cap. 7. **Q** Vi ſemel in clero deputati ſunt, aut monachorū vi-
tam expetiuerunt, ſtaruimus neque ad militiā, neque
ad dignitatē aliquam venire mundanam: ſed hoc
tentantes & nō agentes penitentiā, quō minus redeant ad
hoc quod propter Deū primitus elegerūt, anathematizari.

*Vi canonici qui in monaſterio monachorum conuer-
ſantur, aut monachicē viuunt, aut ſub cano-
nica regula conſtringantur. Cap. V.*

P Ræcipimus vt vnusquifque epiſcopus ſciat per ſingu- *Ex cōcil. Mogūti. cap. 17.*
la monaſteria, quantō quisque abbas canonicos in mo-
naſterio ſuo habeat, & hoc omninō ambo pariter provide-
ant, ſi monachi fieri voluerint, regulariter viuant, ſin au-
tem, canonicē viuant omnino.

*Quod monachum paterna deuotio, vel propria
profeſſio faciat. Cap. VI.*

M Onachum autē paterna deuotio, aut propria pro- *Ex cōcil. Toletan. cap. 49.*
feſſio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum tene-
bit. Proinde his ad mundum reuerti recludimus aditum,
& omnes ad ſeculum interdiciamus, reſgreſſus.

De clericis qui ſe fingunt monachos eſſe. Cap. VII.

V T clericis, qui ſe fingunt habitu & nomine monachos *Ex eodē concilio.*
eſſe, & non ſunt, omnimodis corrigantur, atque emē-
dentur, vt vel veri monachi ſint, vel veri canonici.

*Quod ſpontaneum propoſitum monachi mutari
non liceat. Cap. VIII.*

P Ropoſitum monachi, proprio arbitrio aut volunta- *Ex decr. Leonis p^a p. c. 26.*
te ſuſceptū, deſeri non poteſt abſque peccato. Quod
enim quis vouit Deo, debet & reddere. Vnde qui relicta
ſingularittatis profeſſione ad militiam, vel ad nuptias de-
uolutus eſt, publicæ penitentiæ ſatiſfactione purgandus
eſt: quia & ſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe cō-
iugium, electionem meliorem deſeruiffe, transgreſſio eſt.

*Vt monacho ſine conſcientia ſui abbatis votum
vouere non liceat. Cap. IX.*

M Onacho non liceat votum vouere, ſine cōſenſu ab- *Ex dictis Baſily.*
batis ſui. Si autem vouerit, frangendum erit.

*De virginibus quæ ante XI. annos in ſcijs mundibur-
dis ſuis, velamen ſibi impoſuerint. Cap. X.*

V Irghines quæ ante XII. annos in ſcijs mundiburdis *Ex cōcil. Triburi. cap. 10.*
ſuis ſacrum velamen capiti ſuo impoſuerint, & illi
mundiburdi annum, & diem hoc tacendo conſenſerint, in
ſancto propoſito permaneat. Et ſi in prædicto anno & die

pro illis se proclamauerint, petitioni eorū assensus præbeatur, nisi fortè Dei timore tactis, cum eorum licentia in religionis habitu perseuerent.

Vt clerici ex ea Ecclesia, in qua semel legerint, ab alia non recipiantur. Cap. XI.

Ex cõcil. Africa- no. c. 57. **I** Tem placuit, vt quicumque in Ecclesia, vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad clericatum non teneatur.

De virginibus necdum velatis, quæ tamen in proposito virginali se simulauerant permanere. Cap. XII.

Ex decr. Innocentij papa, ca. 20. **H**AE verò, quæ necdum sacro velamine, tectæ tamen in proposito virginali semper se simulauerant permanere, licet velatæ non fuerint: si fortè nupserint, reuocandæ sunt, & agenda pœnitentiâ illis est: quia sponso eorum à domino tenebatur. Nâ si apostolus illas quæ à proposito viduitatis discesserūt, dixerat habere damnationē, quia primam fidem irritam fecerunt: quantò magis virgines quæ prioris promissionis fidem frâgere conatæ sunt?

De sanctimonialibus, si à proposito sacro denauerint. Cap. XIII.

Ex decr. eiusdem, ca. 19. **Q**UÆ Christo spiritaliter nubūt, si postea publicè nupserint, vel se clanculo corrupserint, non eas admittendâs esse ad agenda pœnitentiâ, nisi is cui se iunxerant, de mundo recesserit. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcunque viuento viro alteri nupserit, adultera habeatur, nec ei agenda pœnitentiæ licentiâ concedatur, nisi vnus ex his fuerit defunctus: quantò magis de illa tenenda est, quæ ante immortalē se sponso coniunxerat, & postea ad humanas nuptias trâsmigravit?

De eadem re. Cap. XIII.

Ex cõcil. Toletan. **D**E viris ac fœminis sacris, propositum transgrediētibus sacrum, procliuius cursus est à voluntate, & imitatrix natura vitiōrum. Quamobrem quisquis virorū vel mulierum habitum semel induerint, vel induerunt spontaneè religiosum, aut si vir deditus Ecclesiæ thoro, vel fœmina fuerit, aut fuit delegata puellarum monasterio, in vtroque sexu præuaricator ad propositum inuitus reuerti cogatur, vt vir detondeatur, & puella monasterium ingrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores perma-

nere voluerint, sacerdotali sententiâ à Christianorū cœtu habeantur extorres, vt nec locus eis vllus sit cõmunis. Viduas quoque vniuersalis iam dudum, statuit synodus, professionis, vel habitus sui desertrices, vt superiori sententiâ condemnentur.

Quò tempore sacrum velamen sacris virginibus imponi debeat. Cap. XV.

DE uotis quoque virginibus, nisi aut in Epiphania, aut in albis Paschalibus, aut in apostolorum natalitiis, sacrum minimè velamen imponatur, & nò ante XXV. annos, nisi fortè, sicut de baptisate dictum est, graui latrore correptis, nè si hoc munere de seculo exeant, implorantibus non negetur.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex cõcil. Mileuit. cap. 26. **I** Tem placuit, vt quicumque episcoporum necessitate periclitantis pudicitie virginalis, quum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquando mortis periculoso scrupulo cõpuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velauerit virginem, seu velauit intra vigesimum quintum annum ætatis, non ei obfit conciliū, quod de isto numero annorum constitutum est.

De sanctimonialibus quæ alias velare præsumunt.

Caput XVII.

Ex decr. eutychia, papa, ca. 13. **N**ihilominus etiam in quibusdam locis inolitum inuenimus vsum stultitiæ plenū, & Ecclesiasticæ auctoritati contrarium, eò quòd videlicet nonnullæ abbatissæ, & aliquæ ex sanctimonialibus viduis, & puellis virginibus contra fas velum imponere præsumant. Et ideo nonnullæ iniuste velatæ, putant se liberius suis carnalibus desiderijs posse inferuire, & suas voluntates explere. Quapropter statuimus, vt si abbatissa, aut quælibet sanctimonialis post hanc definitionem intantam audaciam præruerit, vt aut viduam, aut puellam virginem velare præsumperit, iudicio canonico vsque ad satisfactionem subdatur.

De virginibus, qua ætate velari debeant.

Caput XVIII.

VT virgines non velentur ante XXV. annos ætatis, nisi fortè necessitate periclitantis pudicitie virginalis.

lis. Et non sunt consecrandæ alio tempore, nisi in Epiphania, & albis Paschalibus, & in apostolorum natalitiis, nisi causa mortis urgente.

Quod desponsatam puellam alij viro non sit licitum dare, monasterium autem licet eligere si vult. Ca. XIX.

Ex decr. Eusebii papa, ca. 10. **D**esponsatam puellam non licet parentibus dare alij viro, tamen monasterium licet eligere, si voluerit.

Ut aliquis incognitus, non citò in monasterio monachorum recipiatur. Cap. XX.

Ex cõcil. Toletan. cap. 5. **S**i aliquis incognitus monasteriũ ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei nõ præstetur. Et si intra tres annos, aut seruus, aut libertus, vel colonus quaeratur à domino suo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requisitus non fuerit, postea quaeri non potest, nisi sit tam longè quòd inueniri non possit, sed tantum ea quæ in monasterium adduxit, dominus serui recipiat.

De clericis qui monachorum propositum appetunt. Caput XXI.

Ex eodẽ. cap. 50. **C**lerici qui monachorum propositum appetunt, & meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis ab episcopis in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdici propositum seorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

De virginibus sacris, quæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium ire disposuerunt. Caput XXII.

Ex cõcil. Triburi. cap. 11. **V**irgines sacrae, si pro lucro animæ suæ, propter districtiorem vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemque commanere decreuerint. synodus concedit. Si verò fuga disciplinæ alium locum quaesierint, redire cogantur.

Quo estitu virginis ad consecrationem venire debeant. Cap. XXIII.

Ex cõcil. Carthagi. ca. 11. **S**anctimonialis virgo, quum ad consecrationem suo episcopo offeratur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper vsura est, professioni & sanctimoniali aptis.

Ut præter scientiam domini sui, seruus non efficiatur monachus. Cap. XXIIII.

Placuit in monasteriis non esse suscipiendum seruum ad monachum faciendum, præter proprium domini voluntatem. Qui verò hoc constitutum nostrum exceperit, eum à communionem suspendi decreuimus, ne nomen domini blasphemetur.

De illo qui seruum alienum, causa religionis, docet contemnere dominum suum. Cap. XXV.

Si quis seruum alienum, causa religionis, docet contemnere dominum suum, & recedere ab eius seruitio, durissimè in omnibus arguatur, & ad poenitentiam compellatur.

De fugitiuis clericis. Cap. XXVI.

Fugitiuum verò clericum, aut monachum deserentem disciplinam, velut contemptorem placuit reuo care.

De secularibus, si se semel per religionem totonderint, et post laici efficiuntur. Cap. XXVII.

Quicumque ex secularibus accipientes poenitentiam se totonderunt, & rursus præuaricantes laici effecti sunt, comprehensi ab episcopo suo, ad poenitentiam ex qua recesserunt, reuocentur. Quòd si aliqui qui per poenitentiam irreuocabiles sunt, nec admoniti reuertentur, vetè ut apostatè coram Ecclesia anathematis sententia condènantur. Non aliter & hi qui tonsi collaudantibus parentibus fuerint, seipsos religioni deuouerunt, & postea habitum secularem sumpserunt, & iidem à sacerdote comprehensi, ad cultum religionis acta prius poenitentia reuocentur. Quòd si reuerti nolunt, vetè ut apostatè anathematis sententiæ subiiciantur. Quæ forma seruauit, etiam in viduis virginibusq; sacris, ac poenitentibus foeminis, quæ sanctimonialem habitum induerunt, & postea aut vestè mutauerunt, aut ad nuptias transierunt.

Ut seruus in monasterium non recipiatur, nesciente domino suo. Cap. XXVIII.

Nillum verò recipere in monasteriis seruum obtentu monachi, præter domini sui conscientiam licet.

De monachis & monachabus, qui se sacrilega contumaciter miscuerint. Cap. XXXIX.

Ex epist. Syriac. pap. ca. 6. **I**mpudicas detestabilesq; personas, monachorum sanctitatis, illicita ac sacrilega contagione se miscuerunt, & in abruptum conscientiae desperatione perducta, de illicitis complexibus liberè filios procreauerunt, à monasteriorum cœtu Ecclesiarumque conuentibus eliminandas esse mandamus, quatenus retrusa in suis ergastulis, tantum facinus continua lamentatione desètes, purificatorio possint plenitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortè saltem solius misericordiae intuitu per communionis gratiam possit subueniri.

Vt non liceat Deo sacratis nuptialia iura contrahere.

Caput XXX.

Ex cœcil. Chalced. cap. 16. **V**irginem quæ se Deo domino consecrauit, similiter & monachum non licere nuptialia iura contrahere. Quod si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excomunicentur. Confitentibus autem, decreuimus vt habeat auctoritatem eiusdem loci episcopus, misericordiam, humanitatemque largiri.

De his, qui sanctimonialibus in matrimonium acceperint, vt separati sine spe coniugij maneat. Cap. XXX.

Ex epist. Pasceus. pap. ca. 11. **H**ic igitur qui sciètes sanctimonialibus fœminis in matrimonio sunt ad iniuriã Christi copulati, iuxta censuram Christiani zeli separentur, & nunquam eis concedatur iugali vinculo religari, sed in pœnitentiã se lamentis vehementer, dum viuunt, afficiant.

De virginibus quæ præuicacitate sunt. Cap. XXXII.

Ex decr. Gelasii pap. ca. 10. **V**irginibus sacræ temerè se quosdam sociare cogno- uimus, & post dicatum Deo propositum, incesta fœdera, sacrilegaque miscere. Quos protinus æquum est à sacra cõmuniõne detrudi: & nisi per publicã probatamque pœnitentiã omnino non recipi, sed tamè his viaticum de seculo transeuntibus, si dignè pœnituerint, non negetur.

Vt viduas velum sibi imponere non debeant inconsulto episcopo sup, & ne presbyteri eis imponere presument, quod episcopis non licet. Cap. XXXIII.

Ex cœcil. Roman. cap. 9. **S**taturum est viduas non debere velare. Simul & hoc statutum est, vt si quispiam presbyterorum deinceps

huius constitutionis normæ contumaciter transgressor exiterit, scilicet vt aliquas viduas velare præsumat, quia hoc & episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter & de puellis virginibus à presbyteris non velandis statutum est, vt si quis hoc facere tentauerit, tanquam transgressor canonum damnetur.

Quod viduas sub nulla benedictione sint velandæ.

Caput XXXIII.

Nam de viduis sub nulla benedictione velandis, superius latius duximus differendum. Quæ si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem mirabiliter calcauerunt, periculi earum intererit, quali Deum debeant satisfactione placare. Sicut enim si se forsitan cõtinere non poterant secudam Apostolum, nullatenus nubere verabantur, sic habita secum deliberatione, ipsam Deo pudicitiae fidem debuerunt custodire. Nos autè nullum talibus laqueum debemus iniicere, sed solas adhortationes præmij sempiterni, pœnasq; proponere diuini iudicii, vt nostra sit absoluta cõscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. Cauendum quippe est, quod de earum moribus, actibusque beatus Paulus testatur apostolus, quod planius exponere præterimus, ne sexus instabilis non tam deterreri, quam admoneri videatur.

De viduis quæ semel sacræ conuersationis velamen suscipiunt. Cap. XXXV.

Viduas quæ spontanea voluntate ab altari, sacræ conuersationis velamen suscipiunt, decreuit sancta synodus, in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse discernimus, vt postquam se domino semel sub velo consecrauerint, & inter velatas oblationes fecerint, iterum ei concedi spiritui sancto mentiri.

De viduis, vt nullus eas velare attentet. Caput XXXVI.

Viduas autem velare pontificum nullus attentet. pro- ut constitutum est in decretis Gelasii, capitulo XIII. quod nec autoritas diuina, nec canonum forma præstitit. Quæ si propria fuerit voluntate continentiam professã, vt in eiusdem Gelasij capitulo XXI. legitur, eius intentio pro se reddat rationem Deo: quia sicut secundum

D. BURCHARDI. EPIS. VVORMAC.

Apostolum, si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione, promissam fidem pudicitia Deo debet custodire. Nos autem, auctoritate patrum suffulti, in hoc sacro conueto sancimus, & liberè iudicamus, si sponte velamen, quamuis non cõsecratum, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblatione Deo obtulerit, velit, nolit, san&imonix habitum vterius habere debet, licet sacramento confirmare velit, eo tenere & ratione velamen sibi imposuisse, vt iterum possit deponere.

De nobilibus fœminis quæ postquam velata fuerint, domi in deliciis residere delectantur.

Caput XXXVII.

Ex cõcil. apud Aquisgrã Ludouico pio præfente. cap. 6.

DE nobilibus fœminis quæ amissis viris repentè velantur, & in propriis domibus diuersas necessitates opponentes residere delectantur, de quibus in aliis conuentibus coram serenitate vestra iam dudum vtilitatum, & definitum est, maiori solertiq; studio admonendas, & instruendas ab episcopis statuimus, quatenus suæ saluti consulant, ne sic indiseretè viuendo, & propria noxiaque libertate vtendo, & per diuersa vagando, periculum animarum suarum incurrant, semper illud apostolicum ante oculos habentes, quo dicitur, Vidua quæ in deliciis est, viuens mortua est.

De his qui velatas & Deo consecratas in coniugium duxerunt. Cap. XXXVIII.

Ex cõcil. Aureliã. cap. 23.

SI quis sacro velamine consecratam & in coniugium duxerit, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera sacrilegaque miscuerit, vt in cõstituti Gelasij papæ; cap. XX. legitur, protinus æquū est à sacra cõmunionem detruendi, & nisi per publicã probatãq; pœnitentiã omnino non recipi. Si tamè pœnituerint, trãsitibus de seculo, viaticū nō negetur. In Chalcedonensi cõcilio, cap. XVI. hoc perpetrantes excommunicantur. Confitentibus auctoritate episcopi misericordia largitur. In epistola Syricij papæ, cap. VI. velatæ & Deo consecratæ, si abiecto proposito sanctitatis, clanculum sacrilega contagione se miscuerint, & illicitis complexibus publicè & liberè filios procreauerint, has nuptias detestabiles à monasteriorum cœtu, & Eccle-

DE HOMI. DEO DICA. DEC. LIB. VIII. 165

suarum conuentibus eliminandas esse iudicatum est: quatenus detrusæ ergastulis, tantum facinus continua lamentatione desceant. Vnde verbo domini, & canonica auctoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omnino separatur, & iuramento colligentur, vterius sub vno non cohabitare recto, nec familiari frui colloquio, excepto in Ecclesia, aut in publico, aut rem habere vllam communem, vnde suspicio illecebrosi desiderij, aut scandalum libidinosi facti iuste possit oriri. Si qua etiam inter se diuidenda sint, diuidant, & vterque sua prouideat, & incestuosus sine spe coniugij maneat.

De viduis quæ professam continentiam præuicacitate sunt. Cap. XXXIX.

DE viduis quæ professam continentiam præuicacitate sunt. Sicut bonum est castitatis præmium, ita & maiori obseruantia & præceptione custodiendū est, vt si quæ viduæ, quamlibet adhuc in minoribus annis positæ, & maturatione a viro relicta, se deuouerint Deo, & veste laicali abiecta, sub testimonio episcopi & Ecclesie religioso habitu apparuerunt: postea verò ad nuptias seculares transferunt, secundum apostolum damnationem habeant: quia fidè castitatis quam Deo vouerunt, irritam facere visum sunt. Tales ergo personæ à Christianorum cõmunionem sequestrentur, neque etiam in conuiuium cum Christianis communicent. Nam si adulteræ coniuges reæ sunt, si suis viris obnoxia fuerint, quanto magis viduæ, quæ Dei religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem quam sponte nec coactæ Deo obtulerunt, libidinosa voluntate corruperint, atque ad secundas nuptias transitum fecerint. Quæ & si violentia irruente ab aliquo oppressæ fuerint, ac postea delectatione libidinis permanere in coniugio raptori vel violento viro consenserint, damnatione superius dicta teneantur obnoxia. De talibus ait Apostolus: Cùm enim luxuriatæ fuerint, nubere in Christo volunt, habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt.

De eadem re. Caput XL.

VT viduæ non sint in deliciis, sed secundum Apostolum, sub potestate episcopi viuant.

Ex concilio Carthag. cap. 10 4.

Ex decre. Zepherini papæ, cap. 4.

Apostol. dicit. **P**Ræcipe, inquit, vt viduæ irreprehensibiles sint. Viduæ eligatur non minus XL. annorū: in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, & c. Adolestentiores viduæ deuita. Quum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul & ociosæ loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, procreare filios, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario, maledicti gratia. Iam enim quædā cōuersæ sunt retro Satanā.

De fœminis quarum mariti obierint, vt non citò se velent. Cap. XLII.

Ex cōcil. Aureliā. cap. 5. **D**E fœminis quæ viros amittunt, placet ne se sicut hætenus indiscretè velent, sed triginta dies post decessum viri sui expectent. Et post tricesimum diem per cōsilio episcopi sui, vel si episcopus absens fuerit, cōsilio aliorum religiosorum sacerdotum, suorumque amicorum id quod eligere debent eligant: & vt rogetur princeps à sacro cōuentu, vt hi qui publicam egerunt pœnitentiā, & fœminæ quæ viros amittit, sua autoritate donec deliberent quid agant tueantur, & specialiter pro his capitula fieri, & legis mundanæ capitulis inferenda decreuimus.

Vt viduitatis professio coram episcopo fiat.

Caput XLIII.

Ex cōcil. Arausi. cap. 6. **V**iduitatis seruandæ professionem coram episcopo in secretario habitam, imposita coram episcopo veste viduali, non esse violandam, ipsam talis professionis defertricem, meritò esse damnandam decernimus.

Vt nullus veter vel inbeat viduas vel virgines nuberet. Caput XLIIII.

Ex cōcil. Toletan. cap. 10. **P**RO cōsulto castitatis, quod maximè hortamèto cōcilij proficere debeat, annuente glorioso domino nostro Recaredo rege, hoc sanctum affirmat cōcilium, vt viduæ quibus placuerit tenere castitatē, nullā vi ad nuptias iterandas venire cogantur. Quòd si priusquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubāt quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur, nec contra voluntatem parentum vel suam cogantur maritos accipere. Si quis verò

propositū castitatis viduæ vel virginis impederit, à sancta cōmunionē, & à liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus.

De viduis propositum reliquentibus.

Caput XLV.

Ex epist. Greg. pa pa missæ ad Bonifacium. **V**iduas à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua frater charissime, credo te nosse à sancto Paulo, & à multis sanctis patribus, nisi conuertantur, olim esse damnatas. Quas & nos apostolica autoritate damnandas, & à cōmunionē fidelium, atque à liminibus Ecclesiæ arcendas fore censemus, vsquequò obediunt episcopis suis, & ad bonum quod cœperunt, inuitæ aut voluntariæ reuertantur. De virginibus autem non velatis si deuiauerint, à sanctæ memoria prædecessore nostro papa Innocentio, taliter decretum habemus: Hæ verò quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, si nupsierint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est: quia sponsio earum à domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei cōtractus nulla ratione dissolui, quanto magis ista pollicitatio quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta non poterit & c. Nam si virgines nondum velatæ, taliter pœnitentiæ publica puniuntur, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem excluduntur, quanto potius viduæ quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ, atque consilij existunt, virorumque consortio multoties vsæ sunt, & habitum religionis assumpserunt, & demum apostatauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ, à nobis & ab omnibus fidelibus à liminibus Ecclesiæ, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta beatum apostolum Paulum, tradentes huiusmodi hominem Satanæ, vt spiritus saluus sit in die domini? De talibus enim & dominus per Moysen loquitur dicens: Auferte malum de medio vestri. De quibus & per Prophetam ait: Lætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. De talibus nanque & eorum similibus atque eisdem consentientibus dicitur: quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt.

Vt viduæ velata ad nuptias ire non debeant.

Caput XLVI.

Ex decre. Gelasii papa ad Sicilienses episcopos missis, cap. 9. Ex epist. Nicolai papa, ca. 5.

NEque viduas ad nuptias transire patimur, quæ religioso proposito diuturna obseruatione permanferunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasteriis ætatem peregrisse contigerit.

De vidua quæ sub obtentu religionis velum ad tempus sibi imposuerit. Cap. XLVII.

Nicolaus episcopus seruus seruorum Dei, Reuerendissimo & sanctissimo confratri nostro Adaluino sanctæ Viuenensis Ecclesiæ archiepiscopo. Quod autem interrogasti de femina quæ post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimoniale esse, postea verò ad nuptias rediit, bonum mihi videtur, quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, vt penitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id quod spondit, & in sacro ministerio inchoauit. Nam si consenserimus quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque prout vult fingat & non verè faciat, omnis ordo Ecclesiasticus conturbatur, nec catholicæ fidei iura consistunt, nec canones sacri ritè obseruantur. Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum fictè suscipere, & in Christianitate per mansurum se finxisse, cum per apostolum fraude eius detecta, quod sibi futurum esset prænunciatum est? Aut enim? Pecunia tua tecum sit in perditione: cor enim tuum non est rectum coram Deo: Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum vt fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi respiciant, spirituali gladio pertuere censemus. Non enim fas est spiritui sancto mentiri, sicuti Ananias & Sapphira mentiti sunt, & statim perierunt.

De viduis & puellis quæ in domibus propriis habitum religionis susceperunt. Cap. XLVIII.

Ex cõcil. Toletan. 4. ca. 57.

DE viduis & puellis quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus quàm per se murauerunt, si postea contra instituta patrum, vel præcepta cano-

num coniugia crediderint copulanda, tam diu vtrique habeatur à communione suspens, quousque quod illicite perpetrauerunt, emendare neglexerint, à cõmunione vel omnium Christianorum cõuiuio in perpetuum sint sequestrati.

Quod sanctus Gregorius quendam feminam velatam quæ sacrum propositum transgressa est, comprehendit insserit. Cap. XLIX.

Si custos religiosi habitus fuisses, aut esse nosse episcopus, filia glorioæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, nec proiectis religiosis vestibus ad secularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam sicut præfati sumus, si sollicitus esses, prius ad nos vltio mulieris prauisimæ, quæ culpa debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, vt nisi canonicam vitæ fueris coërcitionem expertus, in aliis distractionem & dilinam nescias custodire, qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si domino placuerit, tempore demonstramus. Præsentia igitur scripta suscipiens euigila, & excitatus saltem exequere quod pressus nunc vsque ignauia distulisti. Instantiæ ergo tuæ sit, prædictam mulierem vnà cum Sergio defensore cõprehendere, & statim non solum ad malè contemptum habitum sine excusatione aliqua reuocare, sed etiam in monasterio vbi omnino districte valeat custodiri detrudere, & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibere, vt quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districione cognoscere. Quia in re si quis, quod nõ credimus, laicorum aliquo tibi ingenio tentauerit obfistendum, à sanctissimæ eum communionis participatione suspende, nobis que renunciare festina, vt quatum sit execrabile quod præsumit, postquam consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omnibus ita cautum ac stude vigilantem te ostendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat & sollicitudo minuere.

De viduis velatis si voluptatibus carnis inferuire acustantur. Cap. L.

VT illa quæ quasi sanctimoniales sub velamine religionis degere videntur, sed potius in delitiis viuentes, cap. 2.

Ex reg. Gre. ad Sepantiæ episcop.

Ex cõcil. Meldes. cap. 2.

mortuæ in diuinis oculis computantur, per prouincias diſcurrentes, curioſe, & verboſe, ſi libidinibus carerifque carnis voluptariis inferuire accuſantur, ſi manifeſtè detegi potuerint, episcopali autoritate, & regia poteſtate in taliſus locis reſidere ſub teſtimonio religioſo cogantur, vbi pœnitentiam ſi fecerint dignam, aſſequantur etiam fruſtuofam. Si enim manifeſtè detegi nõ valuerint, erga Eccleſiam ſuæ opinionis malam famam canonicè purgare cogantur: & vt religioſus de cætero viuant, & in monaſteriis conuerſentur, episcopali decreto, & regia poteſtate coërceantur. De his etiam Apoſtolus dicit: Quæ quum fornicatæ fuerint, in Chriſto nubere volunt.

Vt ſacrilegi diiudicentur, qui ſe ſacris fœminis miſeuerint. Cap. LI.

Ex cõcil. Arala- tenſi. c. 7

SCiendum eſt omnibus quòd Deo ſacrarum fœminarum corpora per votum propriæ ſponſionis, & verba ſacerdotis, Deo conſecrata templa eſſe ſcripturarum teſtimoniis comprobantur, & ideo violatores earum ſacrilegi, ac iuxta Apoſtolum filij perditionis eſſe noſcuntur.

De his qui ſanctimoniales virgines, viduas velatas vagantur. Cap. LII.

Ex cõcil. Meldēſi, cap. 8.

QVi ſanctimoniales virgines, vel viduas rapiunt, & progreſſu etiam criminis in coniugium ſumunt, publicæ pœnitentiæ ſubigantur. Ipſe verò fœminæ locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur. Ipſe autem inceſtuofus ſine ſpe vxorij copulationis perêniter maneat, niſi neſciſſe ſe velatam expurgare potuerit. Si verò, quod abſit, coniugia iterare præſumpſerint, a priori ſubdantur vindictæ, & amplius propellantur. Qui ſi fortè obedire monitis ſalutaribus noluerint, anathematizentur.

Vt clerici ſeu laici cum bono teſtimonio cum ſacris puellis loqui debeant. Cap. LIII.

Ex cõcil. Spalenſi, cap. 10.

Hæc cautela circa omnes ſeruetur, vt laici remoti à peculiaritate virginum, nec uſque ad veſtibus accedendi, familiare permiſſum, nec ipſe qui præeſt cum ſola colloqui debet, ſed ſub teſtimonio duarum aut trium ſororum, ita vt rara ſit acceſſio, breuiſque locutio.

Quòd mulieres velatæ, in monaſteriis, aut in domibus ſuis habitum obſeruent. Cap. LIIII.

Mulieres obtentu religionis velatæ, aut in monaſterio regulariter viuant, aut in domibus ſuis ſulceptum habitum caſtè obſeruent.

Ex decr. Eugenii p. c. 28.

Vt adoleſcentiores viduæ, vel ſanctimoniales, ab episcopo non negligantur. Cap. LV.

Ad reatum episcopi pertinet, vel preſbyteri qui, parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ ab Eccleſia vitæ præſentis cauſa adoleſcentiores viduæ vel ſanctimoniales eorum familiaritatibus ſubiiciantur.

Ex cõcil. Cartha. cap. 102.

Vt vnusquisque episcopus clericos in ſuo episcopo vagantes, ad ſuum episcopum redire faciat. Caput LVI.

Vt vnusquisque episcopus in ſua parochia diligenter preſbyteros vel clericos inquirat, vnde ſint: & ſi aliquem fugitiuum inuenerit, ad ſuum episcopum redire faciat.

Ex cõcil. Mogunt. cap. 19.

De clericis vagis. Cap. LVII.

DE clericis vagis, ſeu deacephalis, id eſt, de his qui ſine capite, neq; ſeruitio domini noſtri, neque ſub episcopo, neque ſub abbate, ſed ſine canonica vel regulari vita degentes, vt in libro Officiorum ſecundo, Cap. tertio, de his dicitur: hos neque inter laicos, & inter ſecularium officiorum ſtudia, neq; inter clericos religio tentat diuina, ſed ſolutos atque oberrantes, ſola turpis vita complectitur & vaga: qui que dum nullum metuunt, explendæ voluptatis ſuæ licentiam ſectantur, & quaſi animalia bruta, libertate ac deſiderio feruntur, habentes ſignum religionis, non religionis officium, hypocentauris ſimiles. neque equi nec homines. Tales omnino præcipimus, vt vbicumque inuenti fuerint, episcopi ſine villa mora eos ſub cuſtodia conſtringant canonica, & nullatenus eos amplius ita errabundos & vagos ſecundum deſideria voluptatum ſuarum viuere permittant. Sin autem episcopis ſuis canonicè obedire noluerint, excommunicentur uſque ad iudicium episcopi regionis illius. Sin autem nec illi eos corrigere valuerint, omnino ſub vinculis conſtringantur uſque ad ſynodum, vt ibi eis indicetur, vtrum ad iudicium principis, aut ad vniuerſalem ſynodum deferantur, ſub cuſtodia publica.

Ex eodē cap. 18.

D. BURCHARDI. EPIS. VVORMAC.

*Ut monachae monasticè uiuant, & canonicè secundum
canonicam vitam uiuant. Cap. LVIII.*

*Ex eodè
concil. cui
interfuit
Carolus
imper. et
Ricolph⁹
archiepi.
in clausf.
S. A^b.i.
cap. 13.*

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omnino rectè
& iustè viuere censemus. Quæ verò professionem se-
cundum regulam sancti Benedicti fecerunt, regulariter ui-
uant. Sin autem, canonicè uiuant pleniter, & sub diligenti
cura, custodiam habeant, & in claustris suis permaneat, nec
foras exitum habeant. Sed & ipsæ abbatissæ in monasteriis
sedeant, nec foras vadât, sine licetia & cõsilio episcopi sui.

*Ut sanctimoniales abbatissæ suæ sint obedientes.
Cap. LIX.*

*Ex eodè
cap. 14.*

Sanctimoniales, nisi fortè abbatissæ suæ pro aliqua neces-
sitate incumbente mittente, nequaquam de monasterio
egrediatur. Hæ verò quæ famulos, aut famulas non habent,
ad exercenda negocia, ad mediam monasterij portam per-
ueniant, & ibi coram testibus negocium suum exerceant.

*De fœminis quæ propter cõtinentiam muliebrem mutant
habitum. Cap. LX.*

*Ex cõcil.
Grægen.
cap. 13.*

Si qua mulier propter cõtinentiam quæ putatur, habitum
mutat, & pro solito muliebri amictu virilem sumit, ana-
thema sit.

*De illa qui virginitatem custodierit, nuptias autem exe-
crauerit. Cap. LXI.*

*Ex eodè
cap. 9.*

Quicumque virginitatem custodiens, aut continentia
studens, velut horrelescens nuptias temerat, nec propter
hoc quod bonum & sanctum est, nomen virginita-
tis assumit, anathema sit.

*De fœminis, quæ propter religionem crines toto de-
runt. Cap. LXII.*

*Ex eodè
cap. 17.*

Si qua mulier propter diuinum cultum, vt æstimat, crines
atrodit, quos ei Deus ad subiectionis memoriam tribuit,
tanquam præceptum dissolueus obedientia, anathema sit.

*De illis qui propter continentiam pallis vestiuntur.
Cap. LXIII.*

*Ex cõcil.
Cabilon.
cap. 12.*

Si quis virorum propter continentia, quæ putatur, ami-
ctu palli utitur, quasi per hoc habere se iustitiam cre-
dens, & despicit eos qui cum reueretia byrris, & aliis com-
munibus, & solitis vestibus utuntur, anathema sit.

DE HOMI. DEO DICA. DECR. LIB. VIII. 169

*De illis qui virginitatem obseruant, & sic
extolluntur. Cap. LXIII.*

Si quis ex his qui virginitatem propter Deum seruant, *Ex eodè,
extollitur aduersum coniugatos, anathema sit. cap. 10.*

*Quod non sit permittendum monachos, & monachas in
vno monasterio simul habitare. Cap. LXV.*

In nullo loco monachos, & monachas permittimus vnũ *Ex reg.
monasterium habere, sed nec ea quæ duplicia vocant, & Greg. pa
si quid tale est. Religiosus episcopus mulieres quidem in pæ.
suo loco studeat manere, monachos autem aliud monastè-
rium edificare cogat. Sin autem plurima sint talia mona-
stèria, separentur in aliis monasteriis monachæ, & in aliis
monachi. Res autem quas habent communes, secundum
iura eis competentia distribuantur.*

*Ut episcopus monasteria monachorum, & sanctimo-
nialium frequenter visitet. Cap. LXVI.*

Vt episcopus monasteria monachorum, & sanctimo- *Ex cõcil.
Rotoma.
cap. 3.*
nialium frequenter introeat, & cum grauibus & re-
ligiosis personis, & in eorum, vel in earum conuentu resi-
dens, eorum vitam & conuersationem diligenter discuti-
at, & si quid reprehensibile inuenerit, corrigere satagat.
Sanctimonialium etiam pudicitiam, subtiliter inuestiget.
Et si aliqua inueniatur, quæ neglecto proposito castitatis,
clerico aut laico impudenter misceatur, & in priuata cus-
todia retrudatur, vbi quod malè commisit, dignè pœni-
teat. Interdicat etiam ex autoritate sanctorum canonũ,
vt nullus laicus, aut clericus in earum claustris, & secretis
habitationibus accessum habeat, neq; presbyteri, nisi tan-
tũ ad Missam. expleta Missa ad Ecclesiam suas redeant.
Omnibus præterea publicè & priuatim denunciaret, quan-
tum piaculum sit, qui sponsam Christi vitare præsumit. Si
enim ille reus tenetur, qui sponsam hominis violat, quan-
tò magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotẽ-
tis Dei corrumpit?

*Ut abbates in potestate episcoporum consistant.
Caput LXVII.*

Abbates pro humilitate religionis, in episcoporum *Ex cõcil.
Aurelia-
no, ca. 4.*
potestate consistant, & si quid extra regulã fecerint,

D. BURCHARD. EPIS. VVORMAC.

ab episcopis corrigantur. Non semel, sed saepius in anno episcopi visitent monasteria monachorum, & si quid corrigendum fuerit, corrigant. Monachi autem abbatibus omni obedientia & deuotione subiaceant. Quod si quis per contumaciam extiterit indeuotus, ac per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquod habere praesumpserit, omnia quae adquisierit, ab abbatibus auferantur, secundum regulam in monasterio profutura. Ipsi aut qui fuerint peruagati, ubi inuenti fuerint, cum auxilio episcopi tanquam fugaces sub custodia reuocentur, & constringantur.

De monachis, qui filios procreauerint. Cap. LXXVIII.

Ex dictis S. Isido. Monachi filios procreantes in carcere recludantur, tamen facinus continua lamentatione desistentes, ut eis vel ad mortem sola misericordia in communionis gratia possit indulgeri,

De sanctimonialibus, quae vim barbaricam pertulerunt. Cap. LXXIX.

Ex decr. Leonis pa. 49. De his autem, quae in sacro virginitatis proposito constitutae, barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris non in animo, sed corpore perdidit, ea nobis videtur seruanda moderatio, ut neque in viduarum deiciantur gradum, neque in sacrarum & perseverantium virginum numero censeantur. Quibus si in omnibus virginalibus obseruationibus perseverant, & castimoniam soliditatem mente custodiunt, sacramentorum eis non est neganda communio: quia iniustum est illas in eo, vel argui, vel notari, quod non voluntas admisit, sed vis hostilis eripuit.

De quadam abbatissa, quae se proclamauerat super militibus in claustro suo hospitantibus. Cap. LXX.

Ex regis Greg. ad Fortunatum episcopum Neopolit. cap. 112. Insinuauit nobis latrrix praesentium agnella abbatissa, quod intra monasterium ipsius milites hospitentur. Et omnino de fraternitatis vestrae sollicitudine mirati sumus, quia hoc patienter tulerit, & non illud cum omni celeritate fecerit emendari. Unde hortamur, ut vel nunc studii vestri sit, instanter eis quorum interest imminere, quatenus sine aliqua exinde excusatione tollantur, & nullus illic ulterius meatum accipiat, nec callidus hostis occasionem

DE HOMI. DEODICA. DECR. LIB. VIII. 170

inueniens, de deceptione religiosi habitus, quod absit, valeat exultare.

Quod res ecclesiasticae ad laicos disponenda non respiciant. Cap. LXXI.

Synodali decreto sancitum est, ne laici, vel seculares de rebus Deo dicatis, ecclesiarumque facultatibus, aliquid ad se putent, vel praesumant praeter reuerentiam pertinere, quorum quarumque sacerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura commissa docetur. Si quis contra haec venire praesumpserit, anathemate feriatur.

De eadem re. Cap. LXXII.

De viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi, nulla legitur laicis, quantum religiosi, unquam attributa facultas.

Ut abbates ad synodum ire non cogantur, nisi pro rationabili re. Cap. LXXIII.

Episcopus non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa consistat.

Ut congregationes monachorum sine collaudatione episcopi fieri non liceat. Cap. LXXIII.

Cellulas nouas, aut congregatiunculas monachorum, absque notitia episcopi prohibemus institui. De virginibus sacris, quae parentibus priuantur. Cap. LXXV.

Virgines sacrae, si parentibus a quibus custodiebantur, priuatae fuerint, ab episcopo custodiuntur. Vbi autem episcopus absens est, prouidentia grauioribus sceminis commendetur, ut simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim vagando, ecclesiae laedant existimationem.

Qui religiosus saeminis praeponeendus sit. Cap. LXXVI.

VI religiosus saeminis praeponeendus sit, ab episcopo probetur.

De sanctimonialibus quid in claustro facere debeant. Caput LXXVII.

Sanctimoniales in monasterio constitutae habeant studium in legendo, & in cantando, & horas canonicas solent.

lenniter pariter celebrent, & omnes, exceptis quas infirmitas tenet, in dormitorio dormiant, & omnibus diebus ad capitulum, & ad collationes veniant, & regulam à sanctis patribus illis constitutam, diligenter obseruent.

Nullus laicus claustra sanctimonialium ingrediatur, nisi ad opera exercenda. Cap. LXXVIII.

Ex eodē, cap. 16. **N**ullus vassus abbatissæ, nec minister aliquis, nec clericus, nec laicus, claustra ancillarū Dei ingrediatur, nisi fortè quando necessitas operandi incumbit.

Ianitrix claustrī non eligatur, nisi testimonium habeat bonum. Cap. LXXIX.

Ex eodē, cap. 15. **P**ortaria non eligatur, nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vitæ probabilis sit.

Vt abbatissa, nisi per licentiam sui episcopi à monasterio non egrediatur. Cap. LXXX.

Ex cōcil. Gāgren. cap. 9. **A**bbatissa nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui. Et si quando foras pergat, de sanctimonialibus quas secum ducit, curam maximā habeat, vt nulla eis detur occasio peccandi.

Vt vnus abbas duobus monasterijs præesse nō debeat. Caput LXXXI.

Ex cōcil. Arausi- co, ca. 54. **V**NUM abbatem duobus monasteriis interdiximus præfidere.

Vt monachi compatres non habeant. Cap. LXXXII.

Ex cōcil. Augustu- dunē. ca. 5. **V**T monachi vel monachæ compatres habere non præsumant.

Quod fœminæ in conuentu docere non debeant. Caput LXXXIII.

Ex cōcil. Cartha- gi. **M**VLIER quauis docta in conuentu docere non audeat.

Ex cōcil. Remensi, præfente Ludouico impera. cap. 5. **V**t fœmina poenitentiam dare non debeat, nec sedere inter sacerdotes in conuiuio. *Cap. LXXXIII.*

Fœmina non det poenitentiam, nec corporale cū oblatione, nec calicē super altare ponat, nec inter ordinatorum stet in Ecclesia, nec sedeat inter sacerdotes in conuiuio.

De mulieribus virorum causas discutientibus.

Caput LXXXV.

QUUM Apostolus dicat: *Mulieres in Ecclesia taceat: non enim permittitur eis loqui. tur pe est enim mulieri in Ecclesia loqui: mirū videtur, quod quæ-* *cap. 8.*

dam mulierculæ contra diuinas, humanasq; leges, atrita fronte impudenter agentes, placita generalia, & publicos conuentus indefinenter adeunt, & negocia regni utilitatesq; reipublicæ magis perturbant, quàm disponant, cum indecens sit, & etiam inter barbaras gentes reprehensibile, mulieres virorum causas discutere, & quæ de lanificiis suis, & operibus textrilibus, & muliebribus inter genitricias suas residentes debuerant disputare, in conuentu publico, ac si in curia residentes, senatoriæ sibi vsurpant auctoritatē. Quæ ignominiosa præsumptio fautoribus magis imputanda videtur, quàm fœminis. Vnde quia diuinae leges, vt supra monstratum est, hoc contradicūt, & humana: nihilominus id ipsum prohibēt, vt fœminæ nihil aliud prosequantur in publico, quàm suam causam. At enim lex Theodosiana: Nulla ratione fœminæ amplius, quàm suas causas agendi habeant potestatem; nec alicuius causam à se nouerint prosequendam: idcirco ex auctoritate canonica interdiximus, vt nulla sanctimonialis virgo, vel vidua conuentus generales, adeat, nisi à principe fuerit euocata, aut ab episcopo suo: nisi fortè, propria necessitatis ratio impulerit, & hoc ipsum cū licentia & nuncio episcopi sui.

Quod abbas pro humilitione locum suum relinquere possit. Cap. LXXXVI.

ABBAS potest pro humilitione, & cū permissione episcopi locum suum relinquere: tamen fratres eligant sibi abbatem de ipsis si habeant, sin autē, de extraneis. Nec episcopus debet abbatem violenter retinere in loco suo. Congregatio debet, eligere sibi abbatem post mortem abbaris sui, vel eo viuente, si ipse discesserit, vel peccauerit. Ipse enim nō potest aliquem ordinare de suis propinquis vel amicis, sine voluntate fratrum.

Quod laicus in Ecclesia lectionem recitare non debeat. Cap. LXXXVII.

LAICUS nō debet in Ecclesia lectionē recitare, nec alleluia dicere, nisi Psalmos tm̄ & responsoria sine alleluia. *Ex eodē, cap. 19.*

Quod non liceat episcopo abstrahere rem monasterij, quoduis erga se peccauerit abbas. Cap. LXXXVIII.

Ex eodē cap. 20. **E**piscope non licet tollere possessionē monasterij, quāuis peccauerit abbas, sed mittat eum in aliud monasterium, in potestatem alterius abbatis.

Ne monachi placita secularia adeant. Cap. LXXXIX.

Ex eodē cap. 21. **A**C deinde decreuimus, sicut sancta regula dicit, ut monasterium ubi fieri possit, per decanos ordinetur: quia illi praepositi saepe in elationem incidunt, & in laqueum diaboli. Hoc tamen omnino volumus, ut non monachi ad secularia placita vllatenus veniant, neque ipse abbas sine licentia episcopi sui, & cum necessitas exigit, tunc per iussionem & consilium episcopi sui illud vadat. Nequaquam tamen contentiones, aut lites aliquas ibi mouere praesumat, sed quicquid querendum, vel etiam respondendum sit, per aduocatos suos hoc faciat. Abbates & monachi vsque ad interrogationem silentium habeant, & cū interrogantur, cum humilitate & reuerentia respondeant. Alias querelas omnino deuitent. In eorum claustro permaneant, nullusq; ex eis foras vadat, nisi per necessitatem ab abbate mittatur in obedientiam: nec foris manducet, neque bibat sine permissione abbatis, nec ad conuiuia secularia vadat.

De negotio seculari. Cap. XC.

Ex eodē cap. 22. **M**inistri autē altaris domini, vel monachi nobis placuit, ut à negociis secularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia secularia, de his tamē pauca perstringamus, ad quae pertinet omnis libido, non solum immundicia carnis, sed etiam omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus iusto appetit homo, turpe lucrū est. Mūnera, iniusta accipere, vel etiā dare pro aliquo seculari cōquāstu, precio aliquem conducere, contentiones, & lites, & rixas amare, in placitis secularibus disputare, excepta defensione orphanorū & viduarum, conductores, aut procuratores esse secularium rerum, turpis verbi vel facti iocularium esse, vel iocum secularē diligere, aleas amare, ornamentū inconueniens proposito suo querere, in deliciis viuere velle, gulam & ebrietatem sequi, pondera iniusta, vel mēsuras habere, negotium iniustum exercere. Necta-

men iustum negotium est contradicendum propter necessitates diuersas: quia legimus sanctos apostolos negociasse, & in regula 3. Benedicti praecipitur prauidere, per quorum manus negotium monasterij transeat. Canes & aues sequi ad venandum, & in omnibus quibuslibet causis superfluum esse. Ecce talia & his familia ministris altaris domini, necnon & monachis omnino contradicimus. De quibus dicit Apostolus. Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus.

De clericis iniuste tonsuratis. Cap. XCI.

DE clericis verò hoc statuimus, ut hi qui haecenus inuenti sunt siue canonico siue in monachico ordine tonsurati sine eorum voluntate, si liberi sunt ut ita permaneant, & deinceps cauendum, ut nullus tondeatur, nisi legitima aetate, & spontanea voluntate, vel cum licentia domini sui, vel consensu parentum.

Ut episcopi siue abbates, ante se ioca turpia fieri non permittant. Cap. XCII.

VT episcopi & abbates ante se ioca turpia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mēsam habeant, & lectio diuina ibi personet, & sumant cibū cum benedictione, & laude domini secundum Apostolum. Siue manducatis siue bibitis, omnia in laude Dei faciatis.

De illis qui ab episcopo seu ab aliis auaritia causa seducti se totonderunt. Cap. XCIII.

Constituit sanè sacer iste conuentus, ut episcopi siue abbates, qui non in fructum animarum, sed in auaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circumueniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solum acceperunt, sed potius surripuerunt, poenitentiae canonicae siue regulari, utpote turpis lucri sectatores, subiaceant: hi verò qui vanis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes, comam deposuerunt, in eo quod coeperunt perseverare cogantur. Res nanque quae ab illectis & negligentibus datae, ab auaris & negligentibus nō solum acceptae sed raptē noscuntur, heredibus reddantur, qui dementia parētum,

auaritia inceptorum exharedati esse noscuntur. Si verò nescientibus episcopis aut abbatibus, ministris eorum, qui libet videlicet in clero, hoc fecisse conuincuntur, episcopi & abbates, defidia illi verò rapacitate & auaritia, iudicentur. Hoc verò quod quis Deo iustè & rationabiliter de rebus suis offert, firmiter Ecclesia tenere debet.

Vi abbatiſſa magnam curam habeat de congregatione ſua. Cap. XCIII.

Ex eodẽ cap. 26.

Abbatiſſa diligentem habeat curam de congregatione ſibi commiſſa, & prouideat vt in lectione & in officio, & in modulatione Pſalmorum ipſa ſanctimoniales ſtrenuè ſint, & in omnibus operibus bonis illa eis ducat um præbeat, vtpote pro animabus earũ rationem redditura in conſpectu domini: & ſtipendia ſanctimonialibus præbeat neceſſaria, ne fortè per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur.

Vi ſanctimoniales in domibus ſuis cum aliquibus maſculis manducare vel bibere non præſumant.

Caput XCIV.

Ex eodẽ cap. 27.

NON debere ſanctimoniales in propriis maſſionibus cum aliquibus maſculis, clericis, ſiue laicis, conſanguineis, ſiue extraneis bibere ſiue comedere: ſed ſi quando id agendum eſt, in auditorio agatur, & cum nullo maſculo eis colloquium habere liceat, niſi in auditorio, & ibi coram teſtibus idoneis.

Qualiter indignus abbas à ſuo ſeparetur officio.

Caput XCV.

Ex cõcil. Triburi. cui inter- fuit rex Arnolph. cap. 15.

SI quis autem abbas cautus in regimine, & humilis, caſtus ſobriusque, miſericors, diſceturſ non fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non oſtenderit, ab episcopo in cuius territorio conſiſtit, & à vicinis abbatibus & ceteris Deum timentibus à ſuo arceatur honore, etiam ſi omnis congregatio vitiis ſuis conſentiens, abbatem eum habere voluerit.

De clericis qui tonſuras dimiſerint, & vxores acceperunt. Caput XCVII.

Ex eodẽ cõcil. præſente Arnolphore ge. ca. 16.

Clericus ſi tonſura dimiſſa vxorè acceperit, qui quidem ſit ſine gradu nec ad monaſterium aliquid à parentibus traditus, ſi vxorem habere permittitur, iterum tonderi cogatur, nec in vita ſua tonſurã negligere audeat.

Quem autem progenitores ad monaſterium tradiderunt, & in Eccleſia cœpit cantare, & legere, nec vxorem ducere, nec monaſterium deſerere poterit, ſed ſi diſceſſerit, reducat. Si tonſuram dimiſerit, ruruſum tondeatur, vxorem ſi vſurpauerit, dimittere compellatur.

De puellis quæ ſe ante legitimos annos ſua ſponte ſacræ religioni tradiderint. Cap. XCVIII.

Pvella ſi ante duodecim annos ætatis, ſponte ſua ſacrum ſibi velamen aſſumit, poſſunt ſtatim parentes vel tutores eius id factum irritum facere ſi volūt. At ſi annum & diem id diſſimulando conſenſerint: ulterius nec ipſa, nec illi mutare hoc poterūt. Porro ſi in fortiori ætate ad oleſcentula, vel adoleſcens ſeruire Deo elegerint, non eſt poteſtas parentibus hoc prohibendi.

De illo qui filiam, aut neptem, vel parentem ſuam Deo omnipotenti offerri voluerit. Cap. XCIX.

Qvicunque filiam ſuam, aut neptem, vel parentem Deo omnipotenti offerri voluerit, licentiã habeat: ſi autem, virum accipiat, domi infantes ſuos nutriat, & non aliam infra monaſterium mittere nutriendi gratia præſumat, niſi eam quam firmiter in ipſo loco, in Dei ſeruitio perfeuerare voluerit, ſecundum inſtitutã ſanctorum patrum, ſeu ſecundum canonicam autoritatem.

De eadem re. Caput C.

Omnino prohibemus, vt nullus filium aut nepotè, vel parterem ſuum in monaſterio puellarum ad nutriendum commendare præſumat, nec quiſquam illum ibi ſuſcipere audeat.

De abbate qui ſaximas in monaſterio ſuo feſtiuitates celebrare permiferit. Cap. CI.

SI abbas mulierem in monaſterium ſuum ingredi permiferit, aut feſtiuitates aliquas ibidem ſpectare, tribus menſibus in alio monaſterio retrudatur, pane & aqua tantum contentus.

Finis Libri Octau.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Noni.

Quod aliud sit vxor, aliud concubina, nec erret quisquis filiam suam in matrimonium concubinam habenti tradiderit. Cap. i.	
Qualis vxor legitima esse debeat. ii.	
Vt nullus occultè nuptias celebret. iii.	
Quo tempore nuptiæ celebrandæ sint. iiiii.	
Qualiter benedicantur à sacerdote sponsus & sponsa. v.	
Vt nullum coniugium sine dote fiat. vi.	
Vt sponsus & sponsa ante nuptias à sacerdote bñdicantur. vii.	
De primo coniugio. viii.	
Quod vir fidelis à muliere infideli separari nõ debeat. ix.	
Vt in Christianorum nuptiis non saltetur. x.	
Vt viduam nemo furetur in vxorem. xi.	
Vt virginem nemo furetur in vxorem. xii.	
De virgine vel vidua furata. xiii.	
De virginibus quæ virginitatem ante nuptias non custodierint. xiiii.	
Quod nulli liceat concubinam habere. xv.	
De illis qui ante nuptias concubinas habuerint. xvi.	
Item de concubinis. xvii.	
De ancilla si proprio dño suo legitima fieri possit. xviii.	
De illo qui seruum suum & ancillam in matrimonium coniunxerit. xix.	
De multinubis. xx.	
Quod secunda coniugia secularibus nõ negentur, quibus tamen ad clerum minimè venire conceditur. xxi.	
De illis qui in plurimas nuptias inciderunt. xxii.	
De illis qui tertio nuptias celebrauerint. xxiii.	
De bigamis. xxiiii.	
De numero maritorum. xxv.	
De ingenuo homine si alterius ancillam pro ingenua acceperit, & post ancillam eam esse intellexerit. xxvi.	

De fœmina ingenua si seruum maritum acceperit. xxvii.	
De legitimè coniunctis, si alter illorum in amentiam deuenierit. xxviii.	
De legitimis matrimoniis seruorum. xxix.	
Si furiosi matrimonia contraxerint. xxx.	
De desponsata puella, si alter eam in matrimonium poscit accipere. xxxi.	
De his qui sponfas alienas rapiunt. xxxii.	
De his qui fœminas rapiunt. xxxiii.	
De eadem re. xxxiiii.	
De his qui rapiunt puellas sub nomine simul habitadi. xxxv.	
De puellis raptis nondum desponsatis. xxxvi.	
De raptis desponsatis. xxxvii.	
De eadem re. xxxviii.	
De eadem re. xxxix.	
De illis qui in matrimonio sunt & concubere nõ possunt. xl.	
De eadem re. xli.	
De eadem re. xlii.	
De eadem re. xliii.	
De eadem re. xliiii.	
De coniugatis, qui secularia relinquere desiderant. xlv.	
De viro qui vxorem suam velare permisit. xlvi.	
De muliere si sine licetia viri sui velu sibi imposuerit. xlvii.	
De viro qui sine vxoris permisso monasticam vitam susceperit. xlviii.	
De regina Theitirga quæ causa religionis à regia dignitate discedere voluerat. xlix.	
De Lothario rege qui vxorè suã in custodia detinebat. l.	
De singulari certamine quod Lotharius molitus est contra Theitirgam vxorem suam. li.	
De fœmina de adulterio inculcata, si cū marito debet ire certamè legale, suæ potestati prius debet &c. lii.	
De eadem re. liii.	
De illis qui in alias prouincias fugerint aut suos seniores secuti fuerint, & vxores suas domi reliquerint. liiii.	
De fœminis quæ captis viris, vel in captiuitatem &c. lv.	
Quod non probetur esse culpabilis qui vxorem capti in matrimonio videtur esse sortitus. lvi.	
Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, velut impia, ecclesiastica cõmunionem priuandæ sunt. lvii.	

Vt si viri de captiuitate regressi, intemperantia vxorum offensi non fuerint, & voluerint eas in coniugio recipere. liberam habeant facultatem.	lviii.
De illo qui in paganismo vxorem suam dimiserit.	lix.
De baptizato. si vxor eius infidelis conuerti noluerit.	lx.
De illo qui ante baptismū mulierē virginē acceperat.	lxi.
De illis fœminis quæ nulla causa interueniente reliquerunt viros suos.	lxii.
De fœmina quæ adulterum reliquerit, & adulterum acceperit.	lxiii.
Quod neque dimissus ab vxore, neq; dimissa à marito coniungantur.	lxiiii.
De illo qui viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eā post eius mortē sumpsisse dignoscitur.	lxv.
De eadem re.	lxvi.
De illo qui vxorē habet, & sæpius mœchatus fuerit.	lxvii.
Si laicus absolutus cum laica absoluta peccauerit.	lxviii.
De vxore quæ conscio marito mœchata fuerit.	lxix.
De viro vxorem non habenti, si cum vxore alterius adulterium perpetrauerit.	lxx.
De cōiugatis qui aliqua certa re dissidium fecerint, vt in nupti maneant.	lxxi.
De illis qui interueniente repudiō aliis se in matrimonio copulauerint.	lxxii.
Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus perdere illam machinauerit.	lxxiii.
De eo si quis cum vxore alterius, viuente eo fornicatus fuerit.	lxxiiii.
De ingenuo qui ingenuam acceperit vxorem, & postea se seruum fecerit.	lxxv.
De illis coniugatis, quorum leges diuersæ sunt.	lxxvi.
Cur communicantes viri cum adulteris vxoribus nō conueniant.	lxxvii.
Quod nō conueniat Christianos cum hæreticis nuptialia iura contrahere.	lxxviii.
Iudici examinatio.	lxxix.
Separatio incestu copulationis.	lxxx.
Reconciliatio coniugatorum.	lxxxi.
De eadem re.	lxxxii.

Indicis Capitulum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- censis Episcopi, de Fœminis non consecratis Decretorum Liber IX.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Virginibus & Viduis Deo non sacrat, de earum raptoribus, pœnaque iis imponēda, De legitimo matrimonio, de illegitimo concubitu, eiusque pœnitentia, tractatur.

Quod aliud sit vxor, aliud concubina, nec erret quisq; suam suam in matrimonium concubinam haberi tradiderit. Cap. I

N

On omnis mulier viro iuncta, vxor est viri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales multo prius hoc ipsum domino constituate, quàm initiū Romani iuris existeret. Itaque, aliud est vxor, aliud concubina: sicut aliud est ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abraham: Eice ancillam & filium eius: nō enim hæres erit filius ancillæ, cum filio meo Isaac. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum cōiunctionem, haberet in se Christi & Ecclesiæ sacramentū, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysteriū. Igitur cuiuslibet loci laicus, si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam coniugato dederit: nisi fortē illa mulier & ingenua facta, &

*Ex decr.
Leonis
p. ca. 13*

dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videatur: quia paterno arbitrio viris coniunctae carent culpa, si mulieres quae à viris habebantur in matrimonio non fuerunt, quia aliud est nupta, aliud concubina.

Qualis vxor legitima esse debeat. Cap. II.

*Ex epist.
Leonis
papae.*

Qualis affe debeat vxor quae habenda est secundum legem. Virgo casta & desponsata, in virginitate, & dotata legitime, & à parentibus tradita, & à sponso & à paranympis accipienda, & ita secundum legem & Euangelium publicis nuptiis honestè in coniugium liquidè sumenda: & omnibus diebus vitae nisi ex consensu & causa vacandi Deo nunquam propter hominem separanda, & si fornicata fuerit dimittenda: Sed illa viuente altera non deducanda: quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & poenitentia illius per scripturas recipienda.

Vt nullus occultè nuptias celebret. Cap. III.

*Ex decr.
Hormisdæ
papae
cap. 6.*

Vt nullus fidelis cuiusque conditionis sit occultè nuptias faciat, sed benedictione à sacerdote accepta, publice nubat in domino.

Quo tempore nuptiae celebrandae sint. Cap. IIII.

*Ex concil.
Hilerdésii
cap. 3.*

Quod non oporteat à septuagesima vsque in octauas Pasche, & tribus hebdomadibus ante festiuitatè sancti Ioannis Baptistae, & ab Aduentu domini vsque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

*Qualiter benedicantur à sacerdote sponsus & sponsa,
Caput V.*

*Ex concil.
apud Valentias,
cap. 101.*

Sponsus & sponsa quum benedicendi sunt, à sacerdote, à parentibus, vel à paranympis in Ecclesia sacerdoti offerantur, & cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant.

Vt nullum coniugium sine dote fiat. Cap. VI.

*Ex concil.
Arala-
rensi, c. 6*

Nullum sine dote fiat coniugium, iuxta possibilitatem fiat dos, nec sine publicis nuptiis quisquam nubere, vel vxorem ducere praesumat.

Vt sponsus & sponsa ante nuptias à sacerdote benedicantur. Cap. VII.

Vt sponsus ac sponsa cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicantur, & legibus spōsetur ac donetur, & à paranympis custodiatur, & publice solenniterque accipiat. Biduo etiam ac triduo abstineant se, & doceantur vt castitatem inter se custodiant, certisque temporibus nubant, vt filios non spurios, sed haereditarios Deo & seculo generent.

De primo coniugio. Cap. VIII.

In primo coniugio debet presbyter Missam agere, & benedicere ambos, & postea se abstinere ab Ecclesia XXX. diebus.

*Ex concil.
Mediola.
cap. 2.*

Quod vir fidelis à muliere infideli separari non debeat.

Caput IX.

Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus enim erit vir infidelis in muliere fidei, & sanctificata erit mulier infidelis per virum fidelem.

*Apostolus
dicit.*

Vt in Christianorum nuptiis non saltetur.

Caput X.

Ouod non oporteat Christianos euntes ad nuptias plaudere vel saltare, sed venreabiliter cenare, vel prandere, sicut Christianos decet.

*Ex concil.
Laodice
cap. 53.*

Vt viduam nemo furetur in vxorem. Cap. XI.

Si quis viduam furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

*Gregorius
dicit*

Vt virginem nemo furetur in vxorem. Cap. XII.

Si quis virginem, nisi desponsauerit, furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

Idem

De virgine vel vidua furata. Cap. XIII.

Si quis virginem aut viduam furatus in vxorem, nisi fuerit à se desponsatam, anathema sit.

*Ex decr.
Eusebii
pa. 64. 10*

De virginibus quæ virginitatem ante nuptias non custodierint. Cap. XIII.

Ex cõcil. Elberti. cap. 5.

Virgines quæ virginitatem suam non custodierint, si eosdem qui eas violauerint maritos acceperint, eo quod solas nuptias violauerint, post penitentiam vnus anni reconcilientur. Si alios cognouerint viros, eo quod mœchatae sunt, quinquennio pœniteant, & sic ad communionem accedant.

Quod nulli liceat concubinam habere. Cap. XV.

Ex dictis August.

Audite charissimi membra Christi, & matris catholice Ecclesie filij. Quod dico competentibus, audeant fideles: quod dico fidelibus, audeant competentes. Quod dico fidelibus & competentibus & pœnitentibus, audiant & catechumeni, audiant omnes, timeant, & nemo contemnat. Sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit testimonium dolor meus. Competentibus dico, fornicari vobis non liceat, sufficiant vobis vxores, concubinas vobis non licet habere. Audiat Deus si vos surdi estis, audiant angeli eius, si vos cõtemnitis. Concubinas non licet vobis habere. Et si non habetis vxores, tamẽ non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis vxores. Tanto maior damnatio vobis erit, si volueritis habere & cõcubinas & vxores. Non licet habere vxores, quarum priores mariti viuunt. Nec vobis fœminis habere viros licet, quorum priores vxores viuunt. Adulteria siue ista coniugia non sunt iure cœli, sed iure seculi: Nec illam fœminam licet habere, quæ per repudium discessit à marito. Solius fornicationis causa, licet vxorẽ adulteram dimittere, sed illa viuente, non licet alteram ducere.

De illis qui ante nuptias concubinas habuerint. Caput XVI.

Itẽ Aug.

Quale est & illud quod multi virorum ante nuptias concubinas sibi adherere non erubescunt, quas post aliquot annos dimittunt, & sic postea legitimas vxores accipiunt: Vnde coram Deo, & coram angelis eius contestor, atque denuncio, Deum & ista temper prohibuisse, & nunquam ei placuisse. Et præcipuẽ temporibus Christianis concubinas habere nunquam licet, & nunquam licebit.

Item de concubinis. Cap. XVII.

Nulli liceat vno tempore duas vxores habere: sed neque vnquam concubinam.

Ex cõcil. Arelatẽ. cap. 4.

De ancilla. si proprio domino suo legitima fieri possit. Cap. XVII.

Si quis ancillam suam libertate donauerit, & in matrimonio sibi sociauerit, dubitabatur apud quosdã vtrum huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia conubia legitima esse cœsumus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impiũ, & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimauerimus: Omnibus vobis vnus est pater in cœlis, & vnusquisque diues & pauper, liber & seruus, æqualiter pro se, & pro animabus eorũ rationem daturi sunt. Quapropter omnibus cuiuscunque conditionis sint, vnã legem, quantum ad Deum, habere non dubitamus.

Ex decr. Iulij pape, ca. 4.

De illo qui seruum suum, & ancillam in matrimonium coniunxerint. Cap. XIX.

Si seruum & ancillam dominus amborum in matrimonio coniunxerit, & postea libertato seruo vel ancilla, non potest redimi qui in seruitio est, ideo matrimonia nõ soluantur.

Ex cõcil. Mansicẽ. cap. 10.

De multinubijs. Cap. XX.

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, pœnitentiã agat: conuersatio autem & fides pœnitẽtis cõpendit tẽpus.

Ex cõcil. braggar. cap. 81.

Quod secunda coniugia secularibus non negentur, quibus tamen ad clerum minimẽ venire conceditur. Cap. XXI.

Secundas nuptias, sicut secularibus inire conceditur, ita post eas nullus ad clericale finitur venire collegiũ. Alia est enim humane fragilitati generaliter concessa licentia, alia debet esse vita diuinarum rerum seruitio dedicata.

Ex decr. Gelasij pape, ca. 22.

De illis qui in plurimas nuptias incidierunt. Caput XXII.

De his qui in plurimas nuptias incidierunt, & tempus quidem præfinitum manifestum est, sed conuersatio eorum & fides, tempus abbreviat.

Ex cõcil. Neocaes. cap. 1.

De illis qui tertio nuptias celebrauerint.

Caput XXIII.

Ex decr.
Hormis-
dæ papa,
cap. 2.
Ex cõcil.
Laodicẽ.
cap. 1.

NE quisquam amplius, quàm duas accipiat uxores: quia iam tertia superflua est.

De bigamis. Cap. XXIIII.

DE his qui secundum ecclesiasticam regulam liberè ac legitime secundis nuptiis iuncti sunt, nec occultè nuptiarum copulam fecerunt, oportet ut paruo tẽpore trácto, vacent orationibus & ieiuniis. Quibus etiam iuxta indulgentiam communionem reddi decreuimus.

De numero maritorum. Cap. XXV.

Vbi fuerit numerus maritorum, ibi vir proprius vnus esse desistit.

De ingenuo homine, si alterius ancillam pro ingenua acceperit, & post ancillam eam esse intellexerit. Cap. XXVI.

SI quis ingenuus homo ancillam alterius uxorem accepit, & existimat quòd ingenua sit, si ipsa fœmina postmeriam, eà fuerit infernita, si eam à seruitute redimeat potest, faciat: si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Si autem seruam eam scierat, & collaudauerat: post, ut legitimam hanc rex beat. Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.

De fœmina ingenua, si seruum maritum acceperit. Cap. XXVII.

SI fœmina ingenua accipit seruum, sciens quia seruus esset, habeat eum: quia omnes vnum patrem habemus in cœlis. Vna lex erit, & viro, & fœminæ.

De legitime coniunctis, si alter eorum in amentiam deuenerit. Cap. XXVIII.

SI qui matrimonium sani contraxerint, & vni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem coniugia talium solui non possunt. Similiter sentiendum de his qui ab aduersariis excecantur, aut membris detruncantur.

De legitimis matrimonijs seruorum. Caput XXIX.

Dictum est nobis, quòd quidam legitima seruorum matrimonium potestatiua quadã presumptione dirimat,

non attendentes illud euangelicum: Quod Deus coniungit, homo non separet. Vnde nobis visum est, ut coniugia seruorum non dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant: sed in vno coniugio permanentes, dominis seruiant suis. Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

Si furiosi matrimonia contraxerint. Cap. XXX.

NEque furiosus, neq; furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separetur. De desponsata puella, si alter eam in matrimonium possit accipere. Cap. XXXI.

DE coniugali autem violatione requisisti, si desponsatam alii puellam, alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhihemus: quia illa benedictio quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si vlla trásgressione violetur.

De his qui sponsas alienas rapiunt. Cap. XXXII.

DE his qui sponsas alienas rapiunt, antiqua & synodalis sententia obseruetur. Quòd & si forè in Ecclesia euentus talis reperiri dignoscitur, ut pro salutis & religionis competentia humanius quiddã debeant tractare pontifices, sicut canonica, ut eisdem verbis vtamur, docet auctoritas, quia prior, inquiens, definitio durius: posterior autem quiddam tractauit humanius, nullo modo ut ad maximam indulgentiam descendamus, alterius sponsæ acceptor, sine publica tráseat pœnitentia. Quòd si hæc obedire renuerit, sine vlla refragatione anathematizetur. Fautores verò illius, iuxta modum culpæ, episcopi decreto pœniteant. Si verò, quod non optamus, de gradu ecclesiastico talibus nuptiis se consensorem, vel interuentorem manifestè prodiderit, à gradu proprio repellantur. Et si veri similibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonicè se purget.

De his qui fœminas rapiunt. Cap. XXXIII.

Placuit, ut hi qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut se-
ducunt, eas nullatenus habeant uxores, quãuis eis postmodum cõueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum

consensu parentum suorum acceperint. Si quis autem vxorem habere voluerit, canonicè & legaliter eam accipiat, & nõ rapiat. Qui verò eam rapuerit, vel furatus fuerit, aut seduxerit nunquam eam vxorem habet.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex cõcil. Meldesf, cap. 10. **Q**VI verò deinceps rapere virgines præsumperint, vel viduas, secundum synodale beati Gregorii definitionem, ipsi, & complices eorum anathematizentur, & raptores sine spe coniugii perpetuò maneant.

De his qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi. Cap. XXXV.

Ex cõcil. Chalced. cap. 27. **E**OS qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, cooperantes autem & coniuuantes raptoribus, decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidat de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur.

De puellis raptis nondum desponsatis. Cap. XXXVI.

Ex cõcil. Cabillon. cap. 27. **D**E puellis raptis necdum desponsatis in Chalcedonensi concilio scriptum est: Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & coniuuantes raptoribus decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidant de gradu proprio: Si verò laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter huius mali auctores damnandi sunt: quando participes consilium coniuuantes tanto anathemate feriuntur, & iuxta canonicam auctoritatè ad coniugia legitima raptas sibi iurè, vendicare nullatenus possunt.

De raptis desponsatis. Cap. XXXVII.

Ex cõcil. Toletan. **P**ROinde placuit, atque statutum est à sacro conuentu, vt si aliquis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugii maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alii non negetur. Quòd si & ipsi post hæc se coniungere præsumperint, vtriq; vltq; ad satisfactionè anathematizentur.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex cõcil. Ancirano, ca. 10. **D**ESponsatas puellas, & post ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi, quibus ante fuerat desponsata, etiã si eis à raptoribus vis illata constiterit.

De eadem re. Cap. XXXIX.

SI autem necdum eas quas rapuerant cum voluntate parentum sub præfato desponsationis, vel dotalicii nomine in coniugium sumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab earum coniunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur. Raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Post actam verò publicam pœnitentiam, si ætas & incontinètia exegerit, legitimo & ex vtriusq; partibus placito coniugio societur. Nam in his non regulam constituimus, sed vt verbis Magni Leonis vtamus, quid sit tolerabilius æstimamus. Quòd si vnus ex coniugatis obierit, is qui publicam pœnitentiã egerit, & superstes exiterit, iterare coniugium non præsumat, nisi fortè episcopus præuiderit aliquam concedere indulgentiam, vt grauiorem possit amouere offensam.

De his qui in matrimonio iuncti sunt, & concubere non possunt. Cap. XL.

QUOD autem interrogasti de his qui matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit: quibus scriptum est: Vir & mulier si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quòd nõ possit coire cum eo, si potest probare per iustum iudicium quòd verum sit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur.

Ex epist. Greg. ad Ioannem Rauennatem episcopum.

De eadem re. Cap. XLI.

SI qua mulier se proclamauerit, quòd vir suus nunquam cum ea coisset, exeant inde ad erucem: & si verum fuerit, separentur, & illa faciat quòd vult.

Ex cõcil. apud vermeriatē-poyibus

De eadem re. Cap. XLII.

SI quis accepit vxorem, & habuit ipsam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit, quòd non coisset cū ea, & ille vir dicit, quòd sic fecit, in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

Pipini regis, c. 17. Ex cõcil. apud Cõpendium, cap. 20.

De eadem re. Cap. XLIII.

Vir si duxerit vxorem concubere cum ea non valens, & frater eius clanculo eam vitauerit, & grauidam

Ex cõcil. Triburi, cap. 3.

reddiderit, separentur. Considerata autem imbecillitate, misericordia eis impartiatur ad coniugium, tantū in dño.

De adem re. Cap. XLIIII.

Ex epist. Grego.

DE his requisitis, qui ob causam frigidæ naturæ se dicunt non posse in inuicem operam carnis dantes commiseri. Ille verò si non potest ea vti pro vxore, habeat quasi sororem. Quòd si retinaculum iugale volunt rescindere, maneant vtrique innupti: nam si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur si vir aliam vult accipere vxorem, manifesta ratio patet, quia succedente diabolo odii fomitem, exosam eam habuit, & idcirco illam dimittere mēdaciū falsitate molitur. Quòd si mulier caufatur, & dicit, volo mater esse, & filios procreare, vterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat, vt nūquam per cōmixtionem carnis coniuncti, vna caro effecti fuissent, tūc videtur mulierem secundas posse contrahere nuptias. Humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quòd si & ille aliam copulā acceperit, tunc hi qui iurauerint per iurii crimine rei teneantur, & pœnitentia peracta, priora cogantur recipere, connubia.

De coniugatis, qui secularia relinquere desiderant, Caput XLV.

*Ex dictis Basilye-
piscopi.*

SI quis vult coniugatus conuerti ad monasterium, nō est recipiendus, nisi prius à coniuge, castimoniam profiteatur fuerit absolutus. Nam si illa viuente illo per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit, nec recipitur apud Deum eiusmodi viri cōuersio, cuius sequitur conjugalis foederis prostitutio. Tales ergo tunc sine culpa sequuntur Christum relicto seculo, si habeant ex pari voluntate, castitatis consensum.

De viro, qui vxorem suam velare permiserit. Cap. XLVI.

*Ex cōcil. Remensi,
cap. 3.*

QVI vxotem suam permiserit velare, aliam non accipiat, se similiter conuertatur.

Ex decr. apud Cōpeditū. c. 6

De muliere, si sine licentia viri sui velum sibi inuolauerit. Cap. XLVII.

Mulier, si sine licentia mariti sui velū in caput miserit, si viro placuerit, recipiet eā iterū ad cōiugium.

De viro qui sine vxoris permisso monasticam vitam suscepit. Cap. XLVIII.

AGathosa latrrix presentium, quæta est maritum suum contra voluntatem suam in monasterio vrbici abbatis esse conuersum. Quòd quia ad eiusdem abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientie tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discretiatur, ne forte cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc sicut promisit mutare compellat. Si verò nihil horum est, nec quoddam fornicationis crimen propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio vxori relicta in seculo fieri possit perditionis occasio, volumus vt maritū suum illi vel si iam tonsuratus est reddas, omni exculpatione cessante. Nam si excepta fornicationis causa virum vxorem relinquere nulla ratione conceditur, quia postquam copulatione coniugij viri atq; mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo manere.

De regina Thielbirga, quæ causa religionis à regia dignitate discedere voluerat. Cap. XLIX.

Scripsit nobis Thietbirga regina, regia se velle dignitate seu copula exui, & solam priuata vita esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus, non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam coniux eius Lotharius elegerit. Et post pauca: De retroacta cōtrouersia Thietbirga nō debet vltius ad iteratam responsionē promoueri. Quòd qui bene semel definitum est, & interpositis iuramentis deleberatum, nulla debet iteratione, nisi fortassis vbi fuerit maior autoritas, retractari.

De Lothario rege, qui vxorem suam incustodia detinebat. Caput L.

Verum sicut multorum relatu didicimus, Lotharius rex conuentum celebrare disponit, & Thietbergam reginam examini proprio & iudicio subiicere meditatur. Et si quidem eam præstigiis falsitatis suæ potuerit exhibere, quasi non fuerit legitima sua vxor, vult eā penitus à se sequestrare. Sin autē, vult eam tanquam propriam vxorem

Ex reg. Greg. ad Adrium notariū, cap. 80.]

Ex epist. Nicolai papæ ad Carolum regem.

Itē eiusdem.

dimittere, sed deinde quasi inœchata fuerit insimulare, atque pro hoc hominem suum, & hominem Thietbirga ad monomachiam impellere, & si homo ipsius reginæ ceciderit, si sponit hanc sine dilatione perimere. Quæ quantum sint omni diuinæ legi contraria, magnitudo prudentiæ vestræ credimus, iam aduertit.

De singulari certamine, quod Lothari molitus est contra Thietbirgam uxorem suam. Cap. LI.

Itē eiusdē **M**onomachiam verò in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus. Quam licet iniuisse quoddam legamus, sicut sanctum Dauid, & Goliath, sacra prodit historia: nusquam tamen ut pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit autoritas: cum hoc & huiusmodi sentantes, Deum solummodo tentare videantur.

De scæmina de adulterio inculpata, si cum marito debet inire certamen legæ suæ potestati prius debet ad tempus restituere. Cap. LII.

Itē eiusdem. **P**raterea siue de coniugij fœdere, siue de adulterij crimine iudicium sit agitandum, nulla ratio patet Thietbirgam cum Lothario posse inire conflictum, vel legitimum controuersiam inire certamen, nisi prius ad tempus fuerit suæ potestati & consanguineis propriis liberè sociata. Inter quos etiam locus prouidendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel cæteras personas, quæ tam à sanctis canonibus, quam à venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuersis requiruntur. Hæc idcirco diximus, ut ostendamus quem legum conflictum Lotharius ingredi posse autumat, cum persona quam in suis penetralibus quotidie fatigat, & conterit, quando vult ad iudicium educit, quando vult ad claustra reducit: & quædo educata fuerit, nisi ea profiteatur quæ ipse præceperit, punit. Propria igitur libertati committi, & ab omni oppressione ac potestate illius, cum quo initur conflictus, oportet liberari, atque suis liberaliter viri, & suspectas personas conuenit declinare, quæ se ab obiectis ostendere cupit immunem.

De eadem re. Cap. LIII.

Itē idem. **I**taque summo studio Thietbirgam conjugem tuam tanquam propriam carnem fecere ac diligere procurato, &

ne illa à te villo pacto consentias discedere, vigilanter attende. Vnde si vult à te discedere, corripe, imò corripere eam, & à tali intentione per omnia reuocare satage. Iam verò si amore pudicitia separationem querit, & conjugalis connubij solutionem efflagitat, certum est Apostolo dicente, quia mulier sui corporis potestatem non habet sed vir. Verum si & ipse pudicitiam seclatus, religionis obtentu copulam dissoluere vis, tantum ne simulatè fiat concedimus. Nam licet sit scriptum: Quod Deus cõiungit, homo non separat, Deus tamen & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluuntur. Si ergo hoc modo vis, gratuito permittimus animo, celereque præbemus assensum: aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus.

De illis qui in alias prouincias fugerint, aut suos seniores secuti fuerint, & uxores suas domi reliquerint. Caput LIIII.

Si quis necessitate inuitabili cogente in alium ducatur seu prouinciam fugerit, & vxor eius cum valet & potest, amore parentum, aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore quàm diu vir eius quem secuta non fuit, viuat, semper innupta permaneat, Ille verò qui necessitate cogente in alia patria manet, si nunquam in suam patriam se reuersurum sperat, si se continere non potest, aliam vxorem accipiat, tamen cum pœnitentia.

De scæminis quæ captis viris vel in captiuitatem missis, alius nupsent. Cap. LV.

Quod debeant scæminæ, quæ captis viris & in captiuitatem ductis, aliis viris nupsent, putantes interemptos maritos, remeatis de captiuitate prioribus viris copulari, ut cuique id quod legitime habuit reformetur, & recipiat vnusquisque quod suum est, & redintegrentur fœdera nuptiarum.

Quod non probeatur esse culpabilis, qui vxorem capti in matrimonio videtur esse sortitus. Cap. LVI.

Nec tamen culpabilis iudicetur, & tanquam alieni iuris peruersor habeatur, qui personam eius mariti qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Si enim multa quæ ad eos qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum transire potuerunt, tamen plenum iustitia est, ut

Ex cõcil. apud Vermeriam cap. 6.

Ex epist. Leonis papæ, cap. 42.

Itē eiusdem, cap. 43.

iiidem reuersis propria reformatur. Quòd si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus ac possessionibus ritè seruetur, quantò magis in coniugiorum redintegratione facièdum sit, vt quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur?

Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, velut impiæ ecclesiastica communione priuandæ sint. Cap. LVII.

Itè eiusdem, cap. 45. **S**I autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorū amorem sunt captæ, vt malint his coherere quàm ad legitimum redire consortium, merito sunt notandæ, ita vt ecclesiastica communione priuentur, quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibi merito sua incontinentia placuisse, quod iusta remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque vllò modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres quæ reuerti ad viros suos noluerint, impiæ sunt habendæ, ita illæ quæ in affectum ex Deo inutum redeunt, merito sunt laudandæ.

Vt si viri de captiuitate regressi, intemperantia vxorum offensi non fuerint, & voluerint eas in coniugio recipere, liberam habeant facultatem. Caput LVIII.

Itè eiusdem, cap. 44. **E**T ideo si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerent vt eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est & inculpabile iudicandum quod necessitas intulit, & restitutum est quod fides poscit.

De illo qui in paganismò vxorem suam dimiserit. Caput LIX.

Ex decret. Eutychie papa. **S**I quis gentilis gentilem dimiserit vxorem ante baptismum, post baptismum in potestate eius erit, eam habere, vel non habere.

De baptizato, si vxor eius infidelis conuerti noluerit. Caput LX.

Ex decre. eiusdem. **S**imili modo si vnus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non vult, sit sicut dicit Apostolus: Infidelis si discedit, discedat.

De illo qui ante baptismum mulierem virginem acceperat. Caput LXI.

SI quis habuerit vxorem virginem ante baptismum, viuente illa post baptismum alteram habere non potest. Crimina in baptismò soluuntur, non coniugia. *Ex concil. Meldèsi, cap. 2.*

De illis fœminis, quæ nulla causa interueniente, reliquerunt viros suos. Cap. LXII.

Item fœminæ quæ nulla præcedente causa reliquerunt viros suos, & alteri se copulauerunt, & in hoc permanere voluerint, nec in fine accipiant communionem. *Ex concil. Eliberti, cap. 7.*

De fœmina quæ adulterum reliquerit, & adulterum acceperit. Caput LXIII.

Item fœmina fidelis quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & adulterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quàm is quem reliquit de seculo exierit, nisi fortè necessitas infirmitatis dare compulerit. *Ex eodè cap. 9.*

Quòd neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur. Cap. LXIII.

Placuit vt secundum Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibi reconcilientur. Quòd si contempserint, ad pœnitentiam redigantur. *Ex concil. Africa- no, ca. 63.*

De illo qui viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eam post eius obitum sumpsisse dinoscitur. Cap. LXV.

Is qui viuente marito, coniugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto eandem sumpsisse dinoscitur, omnimodis publicè pœnitentiæ subigatur. De quo etiam post pœnitentiam præfata, si expedierit, seruetur regula, nisi fortè, id est, aut mulier viri qui mortuus fuerat occidisse notetur, aut propinquitas vel alia quælibet actio criminalis impediatur. Quòd si probatum fuerit, sine vlla spe coniugij cum pœnitentia perpetuò maneant. *Ex concil. Meldèsi, cap. 69.*

Si autè negauerit se eandem fœminam viuente viro nequaquam adulterasse, & præfati homicidij neuter eorū reus extiterit, & probatis testib⁹ neuter eorū cōuinci potuerit, purgent legaliter famam suæ opinionis, & sumpto vtantur coniugio, si alia, vt diximus, non impederit ratio.

De eadem re. Cap. LXVI.

Ex cõcil. Triburi. cap. 3. **R**elatum est auribus sanctorum sacerdotum, quendam alterius vxorem stupro violasse, insuper & mœchæ viuente viro suo iuramentum dedisse, vt post legitimi mariti mortem si superuixisset, duceret vxorem. Quod & factum est. Tale igitur connubium prohibemus, & anathematizamus.

De illo qui vxorem habet, & sapius mœchatus est.

Caput LXVII.

Ex cõcil. Elbertã. cap. 4. **S**i laicus fidelis habens vxorem, non semel sed sapius fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio. Si resuscitatus rursus fuerit mœchatus, placuit vltius non illud re alios de communione pacis.

Si laicus absolutus cum laica absoluta peccauerit.

Caput LXVIII.

Ex cõcil. Meldesî, cap. 7. **S**i laicus cum laica fœmina, id est, vterq; absolutus à lege coniugij concubuerit, tres annos pœniteant. Et quãtò sapius & negligentius ea peccata commiserunt, tantò magis & tempus addatur, & modus pœnitentiæ.

De vxore qua conscio marito mœchata fuerit.

Caput LXX.

Ex cõcil. Mogûti. cap. 9. **S**i conscio marito & ipso consentiente vxor mœchata fuerit, placuit nec in fine dandam eis communionem. Si verò eam reliquerit, & separati fuerint, & dignè pœnuerint, post decem annos accipiant communionem.

De viro vxorem non habenti si cum alterius vxore adulterium perpetraverit. Cap. LXX.

Ex cõcil. Hãnetë. cap. 6. **Q**uod si vir non habens vxorem cum alterius vxore adulterium perpetravit, aut si qua mulier non habens virum cum alterius viro: ille qui fœdus violauit coniugij, VII. annos, vt supra dictum est, pœniteat. Ille qui lege coniugij non tenetur, quinque annos pœniteat. Neque enim equalis pœnitentia danda est his quibus sufficere poterat ad explendam libidinem suam coniugum amplexus: & illis qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente, in fornicationem ceciderunt.

De coniugatis, qui aliqua certa re discidium fecerint, vt innupti maneant. Cap. LXXI

Apostolus Paulus dicit, his qui sunt in coniugio precipio non ego, sed dominus, vxorẽ à viro nõ discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Potest enim fieri vt discedat ea causã qua dominus permittit, aut si fœmina licet virum dimittere etiam propter causam fornicationis, quid respõdebimus de hoc quod dicit posterius, & vir vxorem non dimittat? Quare non addidit excepta causa fornicationis, quod dñs permittit: nisi quia similem formã vult intelligi, vt si dimiserit quod causa fornicationis permittitur, maneat sine vxore, aut recõcilietur vxori? Et post pauca: Dominus autem permittit causa fornicationis vxorem dimitti, sed, quia permittit, non iussit.

De illis qui interueniente repudio, alijs se in matrimonio copulauerint. Cap. LXXII.

De his etiam requisit dilectio tua, qui interueniente repudio alijs se matrimonio copulauerunt, quos in vtraque parte adulteros esse manifestum est. Qui verò vel vxore viuente, quamvis dissociatũ esse videatur coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, in tantũ vt hæ etiam personæ quibus tales coniuncti sunt, etiam ipse adulterium commississe videantur, secundum illud quod legimus in Euãgelio: Qui dimiserit vxorẽ suam, & duxerit aliam, mœchatur. Et ideo omnes à communione fidelium abstinendos. De parentibus autem aut propinquis eorum nihil tale statui potest, nisi si incentes illiciti consortii fuisse videantur.

Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus perdere illã machinauerit. Cap. LXXIII.

Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus capitali sententia delere illam machinauerit, ipsa verò vt gente mortis periculo, ad episcopum cõfugerit, & auxilium quaesierit, operosiori tamen si potest episcopus labore desudet ne occidatur: si verò non potest, nullo modo liceat ei requirenti eam reddere ad occidendum, quæ se ei obrulit ad defendendum: Sed solerti cura transmittat eam ad locum quem ipsa delegerit, vt secura possit viuere. Si verò interdũ maritus eam inuenerit, & repetierit, secundũ seculum potestatem habuerit quid ei agere velit. Sed audiat S. Augu-

*Ex dictis August.**Ex decr. Innocẽtii pã. ca. 26**Ex cõcil. Triburië s, ca. 46*

stinum dicentem : Cùm enim vir à virtute nomen accepit, & mulier à mollicie, id est, fragilitate, quare contra crudelissimam libidinis bestiam vult vnusquisque vxorem suam esse victtricem, cùm ipse ad primum libidinis ietum victus cadat. Nam quicquid contra fidem catholicam non licet mulieribus nec viris licebit. Si autem eandem mulier timore perterrita, à loco vbi eam episcopus destinauit aufugerit, & vir eius ab episcopo semel, aut bis, vel sæpius repetierit, & vitam ei obtinere possit, perquirat, & reddat : sin autè, omnino nõ reddat. Maritus verò quàm diu ipsa viuat, nullo modo alteram ducat.

De eo si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit. Cap. LXXIII.

Ex cõcil. apud Aith. habito, presente Conrado rege, c. 5.
Illud verò communi decreto secundum canonum instituta definimus & præiudicamus, vt si quis cum vxore alterius, viuente eo fornicatus fuerit, moriente marito synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne vltierius ei coniungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim nec Christianæ religioni conuenit, vt vllus ducat in coniugium, quam prius polluit per adulterium.

De ingenuo qui ingenuam accepit vxorem, & postea seruum se fecerit. Cap. LXXV.

Ex cõcil. Tribur. cui inter fuit rex Arnolphus, c. 8.
Perlatum est ad sanctam synodum quòd quidam ingenuus ingenuam accepit vxorem, & post filiorum procreationem occasione diuortij cuiusdam seruum se fecerit, vtrum necessariò mulierem tenere debeat, & si tenuerit, vtrum illa quoque secundum secularem legem seruituti subici debeat. Iudicatum est vxorem minimè debere dimitti, non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecit, quem liberum, ipsa, maritum accepit.

De illis coniugatis quorum leges diuersæ sunt. Caput. LXXVI.

Ex eodè cap. 15.
DE Francia nobilis quidam homo nobilem de Saxonia Saxonum lege duxit vxorem. Tenuit multis annis, & ex ea filios procreauit. Verùm quia non iisdem vtuntur legibus Saxones & Franci, causatus est quòd eam non sua, id est, Francorum lege desponsauerit, vel accepit, aut dotauerit : dimissaque illa, duxit alteram. Definuit super hoc sancta synodus, vt ille transgressor

Euangelicæ legis subiugatur pœnitentiæ. A secunda coniuge separetur, priorem resumere cogatur.

Cur communicantes viri cum adulteris vxoribus nõ conueniant. Cap. LXXVII.

Ex decr. Innocentii p. c. 24.
QUir viri cum adulteris non conueniant, & illud de- sideratum est sciri, quor communicantes viri cum adulteris vxoribus nõ conueniant, cùm cõtra vxores in consortio adulterorum virorum manere videantur, dum super hoc Christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione contemnet, sed viros suos mulieres non facillè de adulterio accusant, & nõ habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes deferre confueverunt, & ideo mulieribus prodito earum crimine communicatio denegatur, virorum autem latente commisso, non facillè quisquam ex suspicionibus abstinetur, qui vtrique submouebitur si eius flagitium detegatur. Cùm ergo par causa sit interdum probatione cessante, vindictæ ratio conquietescit.

Quòd non conueniat Christianos cum hæreticis nuptialia iura contrahere.

Caput LXXVIII.

Ex cõcil. Laodicensi cap. 31.
QUòd non oporteat cum hæreticis vnueris, nuptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare vel filias, sed magis accipere, si tamen Christianos se fieri permittant.

Iudicii examinatio. Cap. LXXIX.

Iudicii examinatio.
DE hoc quod mihi reputatum est in hac synodo, quòd simul cum ista fœmina adulterium vel fornicationem fecissem, quod non ego ita feci, nec inde me culpabilem recognosco. sic me Deus adiuuet ad istud iudicium.

Separatio incestæ copulationis. Cap. LXXX.

Separatio incestæ copulationis.
VB isto die in antea cum ista fœmina cum qua adulterium vel fornicationem fecisti, vnde disciplinam vel pœnitentiam suscepisti, amplius non adulterabis, nec fornicaberis cum ea, nec aliam vxorem accipies, nisi post peractam pœnitentiam, tibi licentia data fuerit ab episcopo, aut ab eius misso, sic te Deus adiuuet.

- Reconciliatio coniugatorum* Cap. LXXXI.
A B isto die in antea istam tuam coniugem nomine. N. quam iniuste dimiseras ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem, in dilectione & debita disciplina: nec eam per vllum malum ingenium a te separabis, nec ea viuente aliam accipies, sic te Deus adiuuet.
De eadem re. Cap. LXXXII.
A Modo in antea istum tuum maritum quem iniuste dimiseras ita tenebis & amplexaberis, & ei in seruitio, in amore, & in timore ita eris subiecta & obediens, sicut per rectum vxor suo debet subiecta esse marito, nec vnquam ab eo te separabis, nec illo viuente alteri viro te sociabis, nec coniugio aut adultetio: sic te Deus adiuuet.

FINIS Libri Noni.

INDEX CAPITVLORUM
Libri Decimi.

- T** episcopi de parochiis suis fortilegos & maleficos expellant. Cap. i.
V De cultoribus arborum. ii.
 De cultoribus idolorum. cap. iiii.
 De eadem re. iiii.
 De illis qui diuinationes requirunt. v.
 De illis qui ritum paganorum obseruant. vi.
 De illis qui auguriis & incantationibus subseruiunt. vii.
 De eadem re. viii.
 De illis qui sortes obseruant. ix.
 De arboribus quas vulgus colit. x.
 De illis qui dies & menses obseruant. xi.
 De illis qui demonibus immolant. xii.
 De illis qui traditiones gentiliam obseruant. xiii.
 De mulierculis quæ infantes suos pro sanitate in fornacem aut supra rectum ponunt. xiiii.
 Quod nõ liceat iniquas obseruationes Calenda. agere. xv.
 De illis qui Calendas Ianuarias ritu paganorum colere presumunt. xvi.

- De eadem re. xvii.
 De bubulcis vel venatoribus, qui suas incantationes exercuerint. xviii.
 Quod nõ liceat mulierculas Christianas vanitates in suis lanificiis obseruare. xix.
 Quod nõ liceat cum incantationibus herbarum collectionem fieri. xx.
 De illis qui ad arbores, vel ad fontes iaculas incenderint. xxi.
 Vt vaticinatores cæsi de ciuitatibus eiiciantur. xxii.
 De illis qui phylacteriis vtuntur. xxiii.
 Item de mulierculis incantatricibus. xxiiii.
 De illis qui manducant, aut bibunt, aut portant super se aliquid ad Dei iudicium subuertendum. xxv.
 De illis qui in tabulis, aut in codicibus futura requirunt. xxvi.
 De illis qui sortes sanctorum requirunt. xxvii.
 De illis maleficis, qui sperant se mētes hominum peruertere posse. xxviii.
 De eadem re. xxix.
 De illis qui ad suas vanitates perficiendas demones inuocant. xxx.
 De illis qui nocturna sacrificia demonum celebrauerint. xxxi.
 De illis qui ad arbores, vel ad fontes aliqua vota vouerūt. xxxii.
 De illis, qui quando luna obscuratur clamores suos, & maleficia sua exercuerint. xxxiii.
 De illis qui vanitates suas in excubiis exercuerint. xxxiiii.
 De eadem re. xxxv.
 De conuiujs, quæ sunt ritu paganorum. xxxvi.
 De eadem re. xxxvii.
 Ne fideles in cœmeterijs prandere præsumant. xxxviii.
 De illis qui balationes fecerint, & se in alienas formas transmutauerint. xxxix.
 Quod incantationes & magicæ artes laquei diaboli sint. xl.
 De illis qui salutem non à saluatore, sed ab eius creatura requirunt. xli.

AA

De eadem re.	xlii.
De eadem re.	xlii.
De execrabilibus remediis, quas medici suis in præcantationibus faciunt.	xliiii.
De natura dæmonum.	xlvi.
De diuinatione dæmonum.	xlvi.
De eadem re.	xlvii.
De sacerdotibus & reliquis ecclesiasticis ordinibus, qui magos, ariolos, aut dînos consulunt.	xlviii.
De illis qui ad fascino incantationes fecerint.	xlix.
Quòd dæmoniacum petras, vel herbas sine incantatione liceat portare.	l.
Vt malefici, nisi se corrigant, regnû Dei nõ possideant.	li.
De illis qui murmurant.	lii.
De eadem re.	liii.
De eadem re.	liii.
De contentiosis.	lv.
De illis qui in lingua lasciuu fuerint.	lvi.
De illis qui per odium diffidentes extiterint.	lvii.
De illo qui odio habet aliquem, & ad pacem reuerti noluerit.	lviii.
De eadem re.	lix.
De eadem re.	lx.
De eadem re.	lxi.
De illis qui contentiones & rixas amauerint.	lxii.
De illis qui faciles sunt ad detrahendum.	lxiii.
De illis qui contra episcopos suos conspirauerint.	lxiiii.
De eadem re.	lxv.
De clericis maledicis.	lxvi.
De illis qui detrahunt suis prioribus.	lxvii.
De clericis vel monachis coniurantibus, vel conspirantibus contra episcopum suum.	lxviii.
De eadem re.	lxix.

Indicis capitulorum F I N I S .

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA-
ciensis Episcopi, de Incantatoribus
& Auguribus, Decretorum
Liber X.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Incantatoribus, de Auguribus, diuinis, sortilegis, & variis illusionibus diaboli, de maledicis, contentiosis, cõspiratoribus, deq; singulorû pœnitẽtia tractatur.

Vt Episcopi de parochijs suis sortilegos, & maleficos expellant.

Caput I.

Episcopi, eorumq; ministri omnibus viribus elaborare studeant, vt perniciosam & à diabolo inuentam sortilegam & maleficam artem penitus ex parochiis suis eradicient: & si aliquem virum aut fœminã huiuscemodi

sceleris sectatorẽ inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant. Ait enim Apostolus: Hæreticũ post vnam & secundã admonitionẽ deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. Subuersi sunt, & à diabolo capti tenentur, qui derelicto creatore suo, à diabolo suffragia querunt. Et ideo à tali peste mundari debet sancta Ecclesia. Illud etiã non omittendũ, quòd quædam sceleratæ mulieres retrò post Satanam conuersæ, dæmonũ illusionibus, & phantasmatis seductæ, credũt se, & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorũ dea, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusq; illusionibus velut dominæ obedientie & certis noctibus ad eius seruitiũ euocari. Sed vrinam hæc solæ in perfidia sua perissent, & non multos secum in infidelitatis interitũ pertraxissent. Nam innumera mul-

AA ii

Ex cõcil.
Angui-
ren. ca. 1.

titudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credit, & credendo à recta fide deuiat, & in errore paganorū reuoluitur, quum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum deū esse arbitratur. Quapropter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnimodis falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus infidelium irrogari. Siquidem ipse Satanas, qui transfiguratur se in angelum lucis, quum mentem cuiuscunque muliercula ceperit, & hanc sibi per infidelitatem, & incredulitatem subiugauerit, ilico transformatur se in diuersarum personarum species atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per deuia quæq; deducit. Et cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hæc nõ in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in somnis & nocturnis visionibus extra seipsum educitur, & multa videt dormiendo, quæ nõquam viderat vigilando? Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu sunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Cum Ezechiel propheta visiones domini in spiritu non in corpore vidit. & Ioannes apostolus Apocalypsis sacramenta in spiritu nõ in corpore vidit, & audiuit sicut ipse dicit: statim, inquit, fui in spiritu. Et Paulus non audeat se dicere raptum in corpore. Omnibus itaq; publicè annunciandum est, quod qui talia & his similia credit, fidem perdit, & qui fidem rectam in Deo non habet. hic non est eius, sed illius in què credit, id est, diaboli. Nam de domino nostro scriptum est, Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciè, vel similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per què omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior.

De cultoribus arborum. Cap. II.

Ex regif. Gregor. **P**eruenit ad nos quosdam, quod dici nefas est, arbores colere, & multa alia cõtra Christianam fidem illicita perpetrare: & miramur cur hoc fraternitas vestra districta emendare, & vtione, distulerit. Propterea scriptis presententi-

bus adhortamur hos diligenti inuestigatione perquiri, & veritate cognita, talem in eis faciatis exercere vindiçam, quatenus & Deus placari possit, & aliis eorum vltio correctionis exemplum fit.

De cultoribus idolorum. Cap. III.

Contra idolorum nanque cultores, vel aruspicum, atque sortilegorum fraternitatem tuam vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publicè in populo contra huius rei viros sermonem facere, eosque à tali labe sacrilegii, & diuini intèrioque iudicii, & presentis vitæ periculo adhortatione sua foris reuocare. Quos tamen si emendare se à talibus, atque corrigere nolle reppereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & quidem, si serui sunt, verberibus, cruciatibusq; quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare. Si verò sunt liberi ànclusione digni, districtaque sunt in penitentia dirigendi, vt qui salubria, & à mortis periculo reuocantia audire verba cootemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

De eadem re. Cap. IIII.

Peruenit ad nos, quod quosdam incantatores atq; sortilegos fueris insequutus, & omnino nobis sollicitudinem, zelumq; tuum gratum fuisse cognoscas. Sed molestè tulimus quod te dubitare, ne ab eis nobis contra experientiam tuam surripi potuisset, didicimus, dum quado certus esse ac scire debueris, hoc tibi apud nos ad commendationem magis proficere, non ad culpam adscribi. Et ideo studii tui sit sollicitè quærere, & quoscumq; inueneris huiusmodi Christi inimicos, ita districta vtione corrige, vt & nos de experientia tua melius possimus habere iudicium, & Deo te nostro, quod maxime studendum est, valeas commendare.

De illis qui diuinationes requirunt.

Caput V.

QVI diuinationes expetunt, & more gètilium subsequuntur, aut in domos suas huiuscemodi homines introducunt, exquirendi aliquid, arte malefica, aut expiandi causa, sub regula quinquennii iaceant, secundum gradus penitentiae definitos.

De illis qui ritum paganorum obseruant. Cap. VI.

Ex cōcil. **S** quis paganorum consuetudinem sequens, diuinus & braggar. sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittat, aut maleficia inueniat, quinque annos cap. 6. pœniteat.

De illis qui augurijs & incantationibus subseruiunt. Cap. VII.

Ex cōcil. **A**vgurijs vel incantationibus seruientem, à conuentu Cartha- Ecclesie separandum. Similiter & Iudaicis supersti- gi. ca. 89 tionibus, vel ferijs inharrentem.

De eadem re. Cap. VIII.

Ex pœni- **Q**VI augurijs vel diuinationibus inseruiunt, vel tentiali credit, ut aliqui hominum sint immissores tempe- Romano. rum: vel si qua mulier, diuinationes, vel incantationes diabolicas fecerit, VII. annos pœniteat.

De illis qui sortes obseruant. Cap. IX.

Ex eodē. **A**vguria vel sortes quæ dicuntur falsæ sanctorum, vel diuinationes, qui eas obseruauerint, vel quarumcūque scripturarum, vel votumouerint, vel persoluerint ad arborem, vel ad lapidē, vel ad quamlibet rem, excepto ad Ecclesiam, omnes excommunicentur. Si ad pœnitentiam venerint, clerici annos tres, laici annum vnum & dimidium, pœniteant.

De arboribus quas vulgus colit. Cap. X.

Ex cōcil. **S**ymmo studio decertare debent episcopi, & eorum ministri, ut arbores dæmonibus cōsecrata, quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet, ut nec ramum vel surculum inde audeat amputare, radicibus excidantur, atque comburantur. Lapidibus quoque in ruinosis locis, & syluestribus dæmonum ludificationibus decepti venerantur, ubi & vota ouent & deferunt, funditus effodiantur, atque in tali loco proiciantur, ubi nunquam à cultoribus suis venerari possint. Et omnibus annuncietur quantum scelus sit idololatria, & qui hæc veneratur, & colit, quasi Deum suum negat, & Christianitati abrenunciat, & talem pœnitentiam inde suscipiat quasi idola adorasset: omnibusque interdican- tur, ut nullus votum faciat, aut candelam, vel ali-

quo d munus pro salute sua rogaturus alibi deferat, nisi ad Ecclesiam domino Deo suo. Scriptum est enim: Vouete & reddite domino Deo vestro. Nouimus siquidem quanta dominus antiquo populo per prophetas suos comminatus est qui in lucis sacrificabant, & in excelis immolabant. Si quis hæc transgressus fuerit, fidem perdidit, & est infideli deterior. Et idcirco omni modo à sanctæ Ecclesie confortio abscindatur, & nisi dignè pœniterit, non recipiatur.

De illis qui dies & menses obseruant. Cap. XII.

Apostolus dicit: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Dies obseruant, qui dicunt puto crastino proficiscendum non est. Post crastinum enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt menses, qui cursum Lunæ perscrutantur, dicentes: Septima Luna strumenta confici non debent: nona autem Luna emptum seruum domum duci non oportet. Et per hæc facilius solent aduersa prouenire. Tempora verò obseruant, cum dicunt: Hodie veris initium est: & ideo festiuitas est. Et rursum: Postertum est, domum egredi non licet. Annos sic colunt, cum dicunt: Calendis Ianuarij nouus est annus, quasi non quotidie annus impleatur. Hæc superstitio longè debet esse à seruis Dei. Si quis in hac perfidia detegitur, clerici annum vnum: laici dimidium pœniteant.

Ex dictis Ambro.

De his qui dæmonibus immolant. Cap. XIII.

Nam de his qui dæmonibus immolant Theodori episcopi constitutiones habemus, in quibus scriptum est: Qui immolant dæmoniis in minimis, annum vnum pœniteant. Qui verò in magnis, X. annos pœniteant.

Ex pœnitenti- Theodo.

De illis qui traditiones gentilium obseruant.

Caput XIII.

Non licet Christianis traditiones gentilium obseruare, vel colere elemēta, aut Lunam, aut stellarum cursum, & inanem signorum fallaciam considerare pro domo faciēda, & ad coniugia sociēda. Scriptum est enim: Omnia quæcūque facitis in verbo aut in opere, in nomine dñi nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo. Si quis autem fecerit seuerissimè corripiatur, & canonicè pœniteat.

Ex cōcil. Braggar. cap. 20.

D. BURGHARDI. EPIS. VVORMAC.

De mulierculis, quæ infantes suos pro sanitate in fornacem aut supra tectum ponunt. Cap. XIII

Ex penitentiâ Bedæ presbyteri. **M**Vlier si qua filium suum ponit supra tectum, aut in fornacem pro sanitate febrü, vnum annu pœniteat. *Quod non liceat iniquas obseruationes Calendarum agere. Caput XV.*

Ex decre. Martia. papæ. **N**on licet iniquas obseruationes agere Calendarum, & ocis vacare, neque lauro, aut uiriditate arborum cingere domos. Omnis hæc obseruatio paganorum est.

De illis, qui Calendas Ianuarias ritu paganorum colere præsumunt. Cap. XVI.

Ex decre. Zachari. papa, ca. II. **S**iquis Calendas Ianuarias ritu paganorum colere, vel saliquid plus noui facere propter nouum annum, aut mensas cum lapidibus vel epulis in domibus suis præparare, & per vicos & plateas cantatores & choros ducere præsumperit, anathema sit.

De eadem re. Caput XVII.

Ex conc. Rotoma. **S**iquis in Calendis Ianuariis aliquid fecerit quod à paganis inuentum est, & dies obseruat & lunam, & menses, & horarum effectiua potentia aliquid sperat in melius aut in deterius verti, anathema sit.

De bubulcis, vel venatoribus qui suas incantationes exercuerint. Cap. XVIII.

Ex eodẽ, cap. 4. **P**erscrutandum si aliquis bubulcus, vel bubulcus, siue venator, vel cæteri huiusmodi, dicat diabolica carmina super panem, aut super herbas, aut super quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio proiciat, vt sua animalia liberet à peste & clade, & alterius perdat. *Quæ omnia idololatriam esse nulli fideli dubium est: & ideo summopere sunt exterminanda.*

Quod non liceat mulierculis Christianas vanitates in suis lamis obseruare. Cap. XIX.

Ex conc. Braggæ. cap. 10. **N**on licet mulieres Christianas, vanitatem in suis lamis obseruare, sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi denauit.

DE INCANT. & AVG. DEC. LIB. X. 189

Quod non liceat cum incantationibus herbarum collectionem fieri. Cap. XX.

Non licet in collectione herbarum medicinalium aliquas obseruationes vel incantationes attendere, nisi tantum cum simbolo diuino, & Oratione dominica, vt Deus & dominus noster honoretur.

De illis, qui ad arbores vel ad fontes faculas incenderint. Cap. XXI.

Si in alicuius presbyteri parochia infideles, aut faculas incenderint, aut arbores, aut fontes, aut saxa venerantur, si hoc eruere neglexerit, sacrilegium se fecisse cognoscat, præsumptor aut hortator rei ipsius. Si admonitus hoc emendare neglexerit, communione priuetur.

Vt uaticinatores cæsi de ciuitatibus eiiciantur.

Caput XXII.

Vaticinatores, qui se futura scire dicunt, cæsi diuitate eiiciantur.

De illis qui Phylacteriis vtuntur. Cap. XXIII.

Siquis ariolos, aruspice s, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit, anathema sit.

Item de mulierculis incantatricibus. XXIII.

Mvlier si diuinationes vel incantationes diabolicas fecerit, annum vnum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies secundum qualitatem delicti.

De illis qui manducant aut bibunt, aut portant super se aliquid ad Dei iudicium subuertendum. Cap. XXV.

Si aliquis manducat, aut bibit, aut portat super se unde existimat Dei iudicium peruertere posse, & exinde comprobatus fuerit, eadem sententia feriat, qua magi, & arioli, & incantatores feriuntur.

De illis qui in tabulis aut in codicibus futura requirunt. Cap. XXVI.

Intabulis vel codicibus forte futura non sunt requirenda, & vt nullus in Psalterio, vel in Euangelio, vel in aliis rebus sortiri præsumat, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus obseruare. *Quod si fecerit, quadraginta dies pœniteat.**

De illis qui sortes sanctorum requirunt. Cap. XXVII.

Ex concil. Agathē. cap. 3. **N**Ec illud est prætereundum, quod maximè fidem religionis infestat, quod aliqui clerici vel laici student auguris, & sub nomine fictæ religionis, quàm sortes factorum vocant, diuinationis scientiã profitentur, aut quarumcunq; scripturarum inspectione futura promittunt. Quicumque clericus, vel laicus in eo detectus fuerit talia consulere, vel docere, ab Ecclesia eiiciatur.

De illis maleficiis, qui sperant se mentes hominum peruertere posse. Cap. XXVIII.

Ex penitentiis Romano. **M**Alefici vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel qui per inuocationem demonum mentes hominum perturbant, anathematizati abiiciantur: & si emendare voluerint, clerici tres annos, laici vnum annum pœniteant.

De eadem re. Cap. XXIX.

Ex concil. Agathē. cap. 4. **P**Erquirendum si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes, mentes hominum se immutare posse dicat, id est, vt de odio in amorem, aut de amore in odium conuertat, aut bona hominum, aut damnet, aut subripiat. Et si aliqua est quæ se dicat cum dæmonum turba, in similitudinem mulierum transformata, certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio adnumeratam esse, hæc talis omnimodis scopis correpta, ex parochia eiiciatur.

De illis qui ad suas vanitates perficiendas demones inuocant. Cap. XXX.

Ex penitentiis Bedæ presbyteri. **Q**Vicumq; pro curiositate futurorū, vel inuocatores demonū, vel diuinos quos ariolos appellāt, vel aruspices qui auguria colligūt. cōsuluerint, clerici ab omni officio remoti, tres annos, laici duos annos pœniteant.

De illis qui nocturna sacrificia demonum celebrauerint. Cap. XXXI.

Ex penitentiis Romano. **Q**Vicumq; nocturna sacrificia demonum celebrauerint, vel incantationibus demones quacunq; arte ad sua vota inuitauerint, tres annos pœniteant.

De illis qui ad arbores, vel ad fontes aliqua vota voluerint. Cap. XXXII.

Ex concil. Agathē. cap. 5. **P**Erscrutandum si aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides quosdam quasi ad altaria faciat, aut ibi

candelam seu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam numen sit, quod bonum aut malum possit inferre.

De illis qui quando Luna obscuratur, clamores suos & maleficia sua exercuerint. Cap. XXXIII.

QVicumq; exercuerint hoc quando Luna obscuratur, vt cum clamorib⁹ suis ac maleficiis & sacrilego vsu se posse defendere credant, & quicumq; diuinos præcātatores, phylacteria etiam diabolica, vel characteres diabolicos, vel herbas, vel fucos, suis vel sibi impendere tentauerint, vel quintā feriã in honorē Iouis, vel Calen. Ianua. secundum paganã consuetudinem honorare præsumperit, monachus V. clericus III. laicus II. annos pœniteat.

De illis qui vanitates suas in excubiis exercuerint.

Capitulum XXXIII.

LAici qui excubias funeris obseruant, cū timore & tremore & reuerentia hoc faciant. Nullus ibi præsumat diabolica carmina cantare, non ioca & saltationes facere, quæ pagani diabolo docente adinuerunt. Quis enim neficiat diabolicum esse, & non solum à religione Christiana alienum, sed etiam humanæ naturæ esse contrarium, ibi latari, cantari, inebriari, & cachinnis ora dissolui, & omni pietate, & affectu charitatis postposito, quasi de fraterna morte exultare, vbi luctus & planctus flebilibus vocibus debuerat resonare pro amissione chari fratris? Patres siquidem veteris ac noui testamenti, mortes sanctorum virorum legimus multis in locis cum fletu deplorassee: in nullo autem loco qui à seculo recesserant exultasse. Nam & Iacob patriarcham fleuit tota Aegyptus LXX. diebus. Et Ioseph, & fratres eius cum patrem deferrent in terram Chanaan ad sepeliendum, celebrantes exquias ad aream Athael, quæ sita est trans Iordanem, planctu magno atque vehementi impleuerunt. VII. dies. Tantus autem fuit plactus, vt locus inde nomen acciperet. Et de beato Stephano legimus, quod sepelierunt eum, siue curauerunt viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Et ideo talis inepta letitia & pestifera cantica, ex autoritate Dei interdicenda sunt. Si quis autem canat desiderat: Kyrieleeson canter, sin aliter, omnino taceat. Sin autem tacere non vult, in crastino à presbytero taliter coërceatur, vt cæteri timeant.

De eadem re. Cap. XXXV.

Ex cõcil. Meldēsi, cap. 10. **P**lacuit prohiberi ne fœminæ in cœmiterio perui-
lent, eo quod sæpe sub obtentu orationis & religionis,
latenter scelera committant.

De conuiuio quæ sunt ritu paganorum,
Caput XXXVI.

Ex cõcil. Africa. cap. 27. **I**llud etiã petendũ, vt quoniam contra præcepta diuina
conuiuia multis in locis exercetur, quæ ab errore gentili
attrahta sunt, ita vt nunc à paganis Christianiadhæc cele-
branda cogantur, ex qua re temporibus Christianorum im-
peratorum, persecutio altera fieri occulta videatur, vetari
talia iubeant, & de ciuitatibus & possessionibus imposta
pœna prohiberi, maxime cum etiam in natalibus beatissi-
morum martyrum per nonnullas ciuitates, & in ipsis locis
sacris talia committere non reformident, quibus diebus et-
iam, quod pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas
per vicos atque plateas exercent, vt matronalis honor, &
innumerabilium fœminarum pudor, deuotè venientium ad
sacratissimum diem, iniuriis lasciuentiũ appetatur, vt etiam
ipsius sanctæ religionis penè fugiatur accessus.

De eadem re. Cap. XXXVII.

Ex decr. Leonis pape. **S**i conuiuio solo gentilium, & escis immolatiis vsi sunt,
possunt icinnis & manus impositione purgari, vt deinceps
ab idolotheitis abstinentes, sacramentorum Christi
possint esse participes. Si autem aut idola adorauerunt, aut
homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad com-
munionem eos nisi per pœnitentiam publicam non opor-
tet admitti.

Ne fideles in cœmiteriis prandere præsumant.

Cap. XXXVIII.

Ex cõcil. Braggar. cap. 70. **N**on liceat Christianis prandia ad defunctorum se-
pulchra deferre, & sacrificare mortuis.

De illis, qui balationes fecerint, & se in alias formas
transformauerint. Cap. XXXIX.

Ex codē, cap. 80. **S**i quis balationes ante Ecclesias sanctorum fecerit, seu
qui faciem suam transformauerit in habitu muliebris,
& mulier in habitu viri, emendatione pollicita III. an-
nos pœniteat.

Quodd incantationes & magicas artes laquei diaboli

sint. Cap. XL.

Admoneant sacerdotes fideles populos, & nouerint, magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmi-
tibus hominum nihil posse remedij cõferre, non anima-
libus lægentibus claudicantibusve, vel etiam moribundis
quicquam mederi, sed hæc esse laqueos & insidias antiqui
hostis, quibus ille perfidus genus humanũ decipere nititur.
Et si quis hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathe-
matizetur.

De illis, qui salutem non à Salvatore, sed ab eius crea-
tura requirunt Cap. XLI.

Omnis sapientia à domino Deo est, & apud illum fuit
temper, & est ante auum. Arenam maris, & pluuiarum
gurgas, & dies seculi quis dinumerabit? Altitudinem cœli, &
latitudinem terræ, & profundum abyssi quis mensus est?
Sapientiam Dei præcedentem omnia, quis inuestigabit?
Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ
ab æuo. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus
illius mandata æterna. Qui enim sine Salvatore salutẽ vult
habere, & sine vera sapientiã æstimat prudentem se fieri
posse non sanus sed æger, non prudens sed stultus, in ægritu-
dine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus, & de-
mens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis
curatio quæ à diuinis & magis, vel ab ipsis demoniis in ido-
lorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quam
vita. Et qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam
perditionem tendunt. Psalmista dicente: Omnes dii gen-
tium sunt dæmonia. Qui per deceptos homines alios decipere
quotidie gestiunt, vt perditionis suæ faciant eos esse
participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium, ex tra-
ditione angelorum malorum, in toto terrarum orbe pluri-
mis seculis valuit per quandam scientiam futurorum & in-
fernorum, & per inuentiones eorum inueta sunt aruspicia,
augurationes & ipsa quæ dicuntur oracula, & Nicromãtia.

De eadem re. Cap. XLII.

Nec mirum de magorum præstigiis, quorum in tantum
prodire maleficiorum artes, vt etiam Mofi simillimis
signis resisterent, vertentes virgas in dracones, aquas in
sanguinem, cum fertur etiam in gentiliũ libris, quod qua-

Ex dictis
August.

Sabit. 26. f. 7

August.
in libr. de
ciuitate
Dei.Ex dictis
eiusdem.

Sabit. 2. f. 7.

dam maga famosissima circe, socios vlixis mutauerit in bestias. Legitur & de sacrificio, quod Arcades Deo suo Lico immolabant, ex quo quicumque sumerent, in bestiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potius fingebatur, quam rerum veritate cõplerentur. Vt ergo ipsi errores ignorãribus manifesti fiant: de eorum proprietate atque inuentoribus iuxta traditionẽ maiorum primũm dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinẽ nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominũ minus confidentium in Deo, ac sine vilo veneni haustu, violentia tantũm carminis interimunt. Vnde & Lucanus: Mens hausti nulla sanie polluta veneni, Incãtata perit. Dæmonibus enĩ accitis audent ventilare, vt quisquis suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine vtuntur, & viciisimise saepe contingunt corpora mortuorum. Necromãtij sunt quorum præcationibus videntur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respondere. Necros enim, Græcè mortuus, mania diuinatio nuncupatur. Ad quos suscitandos cadaueri sanguis adiicitur. Nam amare dæmones sanguinem dicuntur: ideoq; quoties Necromantia fit, cruor aquæ miscetur, & colore sanguinis facilius prouocantur. Hydromantij ab aqua dicti: est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbra dæmonũ euocare, & imagines ludificationis eorum videre, ibique ab eis aliqua audire. Vbi adhibito sanguine, inferos perhibentur sciscitari.

De eadem re. Cap. XLIII.

Ex dictis eiusdem. Igitur genus diuinationis à Persis fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor esse genera, terram, aquam, ærem, & ignem. Hinc Geomãtiam, Hydromãtiam, Aeromãtiam, Pyromãtiam, dictam autumant. Diuini dicti sunt, quasi Deo pleni. Diuinitate enim plenos se esse asseculant, & astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant. Duo autem sunt genera diuinationis, ars & furor. Incantatores verò dicti sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt. Aruspices nuncupati sunt, quasi horarũ inspectores. Dies enim & horas in agendis negociis operibusque custodiunt: quod per sin-

gula tempora obseruare debeat homo intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures sunt, qui volatus auium & voces intendunt, alique signa rerum vel obseruationes improouis hominibus occurrentes ferunt. Idem & auspices. Nã & auspicia sunt, que iter facientes obseruant. Dicta autem sunt auspicia, quasi auium aspicia, & auguria, quasi auium garria, hoc est, auium voces & linguæ. Tam augurium quasi auigerium, quod aues gerunt. Duo autem sunt, genera auspicioꝝ: vnũ ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet volatus: ad aures vox auium. Pythonissæ à Pithio Appollinæ dictæ, quod is autor fuerit diuinãdi. Astrologi dicti sunt, eo quod in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt propter natalicioꝝ considerationes dierũ. Geneses enim hominum per XII. signa cœli describuntur, syderumque cursus, nascentium mores, actus & euentus prædicare conantur, id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ qui nascitur interpretantur. Hi sunt qui vulgo Mathematici vocantur. Cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeant cum quisque nascitur. Primũm autem idem stellarum interpretes magi nuncupabatur, sicut de his legitur qui in Euangelio narũ Christũ annunciauerunt. Postea hoc nomine soli mathematici dicti sunt, cuius artis scientia vsq; ad Euangeliũ fuit concessa, vt Christo edito, nemo exinde natiuitatẽ alicuius de cœlo interpretetur. Horoscopi dicti sunt, quod horas natiuitatis hominũ specularẽtur, dissimili & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunq; scripturarũ scientiæ inspectione futura promittunt. Salisatores vocati sunt: quia dum eis membrorum quæcunq; partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt.

De execrabilibus remedijs que medicis in præcationibus faciunt. Cap. XLIIII.

AD hæc omnia supradicta pertinet & ligaturæ execrabilium remediõũ quæ ars medicorũ commendat, seu in præcationibus, seu in caracteribus vel in quibuscunq; rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum

Auug.

Auspices.

Pythionissa

Astrologus.

Genethliacus.

Mathematici

Horoscopus.

Sortilegus.

Salisatorus.

Ex dictis eiusdem.

Saber. 26. q. 5.

S. ruc. m. q. 8. ad Sac. oia.

Magi

Necromantia

Hydromantia

Saber. 26. q. 3. et. 4.

Incantatores

Arioli.

Aruspices.

& angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. Auguria autem sunt auium. Hæc autem Phryges primi inuenerunt. Præstigium verò Mercurius primus dicitur inuenisse. Dicitur autem præstigium, quod præstringat aciem oculorum. Aruspici nam artem primus Hetruscis tradidisse, dicitur quidam Strages. Hic ex horis aruspiciam dictauit, & postea non apparuit. Nam dicitur fabulose, arante quodam rustico subito hunc ex glebis exiuisse, & aruspiciam dictasse, quæ die & mortuus est. Quos libros Romani ex Hetrusca lingua in propriam mutauerunt. His ergo portentis, per demonum fallaciã illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit inuestigare. Ac ideo datur potestas immundis spiritibus, ut per uasa sibi apta, hoc est prauos homines, seducant illos qui spernunt veritatem & credunt mendacio, & iuxta Pauli sententiam: Sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros pruriens auribus, & à veritate quidẽ auditum auertant, ad fabulas autem conuerterentur. Onerati peccatis, ducuntur variis desideriis, semper discentes, & nunquam ad scienciam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iamnes & Mambres resistenter Mose, ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficiunt. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Nec ideo quisquam credere debet, quolibet magicis artibus aliquid facere posse, sine permissu Dei, qui omnia quæ sunt, aut iusto iudicio facit, aut permissu suo ita fieri sinit. Quod prædicti magi leguntur similia fecisse Mose, qui virgam suam proiecit, & conuersa est in draconem, proieceruntque ipsi singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aron virgas eorum. Non ergo fuerunt creatores draconum, nec magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operabantur. Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ seminarie rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis atque causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Et sic non dicuntur angeli, qui ista faciunt animalium creatores, sicut nec agricola segetum, vel arborum, vel quorumcumque, in terra gignentium creatores dicendi sunt, quamuis nouerint

præbere quasdam visibiles opportunitates & causas, ut illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi inuisibiliter. Deus verò solus vnus creator est, qui causas ipsas & rationes seminarias rebus inseruit. Præterea quidam querendum putant, quomodo scriptura narret Pithonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saul impiissimi regis, si Pithonica diuinatio, erroris magicæ artis deputanda sit. Quibus ita responderi potest, in dignum omnino facinus esse, si secundum verba historiae commo- detur assensus. Quomodo enim poterat fieri, ut arte magica attraheretur vir, & natiuitate sanctus, & vitæ operibus iustus? Aut si non attractus est, consensit. Quod verumque de viro iusto credere aduersum est. Nullum suffragium habet iustitia, si aut voluntarius amisit meritum spiritualis, quem postus in carne quæsiuerat. Quod valde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porro autem hoc est præstigium Satanæ, quo ut plurimos fallam, etiam bonos in potestate se habere cõfingat, quod Apostolus inter cætera ostendit, dicens: Ipse Satanæ transfiguratur se in angelum lucis. Ut enim errorem faceret in quo gloriaretur, in habitu viri iusti, & nomine se subornauit, ut nihil proficere spem quam prædicabant Dei cultoribus mentiretur, quando hinc exeuntes iustos, finxit in sua potestate esse. Sed hoc quosdam fallit, quod de morte Saul & filii eius non sit mentitus, quasi magnum sit diabolo ante occasum mortem corporis præuidere, cum signa quædam soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur: quanto magis diabolo quem angelica maiestate sublimè prophetica oracula fuisse testantur, de cuius magnitudine Apostolus ait: An ignoratis altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo, si imminentem propè mortem potuit præuidere, cum hoc sit vnde fallit, & se in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pithonissam confugeret. Deprauatus enim causa peccat, ad hæc se contulit quæ damnauerat. Sed si quis propter historiam, & eaque verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiae inanis sit, rectè faciat quidem, si tamen, minimè istud ad veri raplat rationem, sed ad visum & intellectum Saul: neque enim reprobis factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus

enim mentem Saul, & habitum Samuelis descripsit, ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prætermittens, si vera an falsa sint. Quid enim ait, audiens, in quo habitu esset excitatus? Intellexit inquit, hunc esse Samuelem. Quid intellexerit, retulit: quia bene non intellexit, contra scripturam ætherium adorauit, quàm dominū, & putans Samuelem, adorauit diabolū, vt fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, vt adoretur quasi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuisset, nõ vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat dominum solum esse adorandū: & quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigério erat, dicebat ad virum pestilentiae, dignum adorare gehénæ: cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prouidit improvidus Satanas: quia & adorari se permisit sub habitu, & nomine Samuelis contra legem, & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurū meritus est. Verum potest videri, sed de Samuelis nomine ta ceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim transmigravit, quem adorauit. Semper ergo diabolus sub velamine latens prodit se, dum ea confingit, quæ horreát personis, per quas fallere nititur. Si autem quislibet nobis opponit ac dicit: quomodo eueniunt illa, quæ illi diuini prædicunt futura, aut quomodo possunt agris præbere medelā, aut sanis immittere ægritudinē, si aliquid præcipiat virtutis ac potestatis non habent? Hoc à nobis recipiat responsum quod ideo quisquam non debet eis credere: quia aliquando eueniūt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, vel lædere sanos: quia hoc permisso Dei fit, vt ipsi qui hæc audiunt, vel vident, prohibentur, & appareat quali fide sint, vel deuotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo domini populo dei præcipisse ita dicens: Si surrexit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se, dicat, & prædixerit signum ac portentum, & venerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruamus eis, non audias verba prophetae, aut somnatori: quia tentat vos dominus Deus vester, vt palam fiat, vtum diligatis eum, an non. In toto corde, & in tota anima vestra dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timeat,

mãdata illius custodite, & audite vocem eius, ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis, &c. Vbi sanè intelligi voluit, etiam illa quæ à diuinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipiendâ, vel etiam si fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus ostendit esse quod ista contingunt, sed quasi quæreretur cur ea permittat, causam tentationis exposuit. Ad cognoscendam virtutem eorum dilectionem, vtum eam habeant erga Deum suum. Cognoscendâ verò ab ipsis potius, quàm ab illo, qui scit omnia, antequam fiant.

De natura demonum.

Caput XLV.

SCIENDVM verò est hanc demonum esse naturam, vt ærei corporis sensu terrenorum corporum sensum faciliè præcedant, celeritate etiam, propter ærei corporis superiorem mobilitatem, non solum cursus quorumlibet hominum, vel ferarum, verum etiam volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus quantum ad æreum corpus attinet præditi, hoc est, acrimonia sensus, & celeritate motus, multò ante cogitata prænunciant, vel nunciant, quæ homines pro sensu terreni tarditate mirentur. Accessit etiam demonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacitas quas ærei corporis natura sortita est, non solum multa futura prædicunt demones, verum etiam mira multa faciunt. Quæ quoniam homines dicere ac facere non possunt, eos dignos quidam quibus seruiant, & quibus honores diuinos deferant, arbitrantur, instigante maximè vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. Qui autem se ab eis cupiditatibus mundant, nec eis se feriendo, rapiendoque permittunt, sed inquirunt, & amant aliquid quod eodem modo semper est, cuius participatione beati sunt, primùm cõsiderāt, non ideo sibi præponendos esse demones, quod ætiori sensu corporis præualent, aeris scilicet, hoc est,

subtilioris, elementis: quia nec ipsi terrenis corporibus bestias sibi præponendas putant, quæ acrius multa perferunt: veluti sagacem canem, quia latentem feram olfactu acerrimo sic inuenit, ut ad eam capiendam ducatum quendam homini præbeat, non utique prudentiore intellectu animi, sed acutiore corporis sensu: vel vulturem: quia projecto cadavere, ex prouisa longinquitate aduolat, nec aquilam: quia sublimiter volans, de tanto interuallo natatam sub fluctibus piscem dicitur præuidere, & grauius illi exerts pedibus atque unguibus rapere: nec alia multa animantium genera, quæ inter herbas salutis suæ noxias pascendo circumerrant, nec aliquid earum quo lædantur, attingunt, cum eas homo vix experiendo cauere didicerit, & multa innoxia, quod sunt inexperta, formidet, unde conicere facile est, quantum possit in aëriis corporibus sensus esse acrior, nec ideo tamē dæmones, qui eo præditi sunt, bonis hominibus præponendos prudēs quisque censuerit. Hoc & de corporum celeritate dicimus. Et hac enim præstantia non solum à volucris homines, verum à multis etiam quadrupedibus ita superantur, ut in eorum cōparatione plumbei deputandi sint, nec tamen ideo sibi hæc animantium genera existimant præponenda, quibus capiendis & mansuefaciendis, atque in suæ voluntatis vsum, cōmodumque redigendis, non vi corporis, sed rationis imperitant. Illā verò tertiam dæmonum potentiam, quod diuturna rerum experientia, quemadmodum prænoscant, atque prænūciant, multa didicerunt, ita contemnunt, qui hæc vigilanter curant à verissimæ lucis veritate discernere, ut nec malos senes plura expertos, & ob hoc quasi doctiores, ideo probi adulescentes sibi antecellere existiment, ut nec medicos, nec nauas, nec agricolas, quos prauæ voluntatis, & iniquis moribus viderint, ideo putent sibi esse præferendos, quod illi de valentia ditiōis, illi de tempestatibus, illi de arborum fructuumque generibus multa ita prænūciant, ut harum rerum inexperto, diuinare videantur. Quod verò non solum quedam dæmones futura prædicunt, verum etiam quedam faciunt, pro ipsa utique sui corporis excellentia, cur non contentantur à prudētibus cum plerique iniqui ac perditii homines ita exerceant corpora sua, tantaque diuersis artibus possint, ut ea qui hæc nesciunt, nec aliquando viderunt, etiam nar-

rata vix credant. Quam multa funambuli, ceterique theatri artifices: quam multa opifices, maximeque mechanicæ miranda fecerunt? Num ideo meliores sunt bonis, & sancta pietate præditis hominibus? Que ideo commemorauimus, ut qui hæc sine peruicacia, & sine vana resistendi animositate considerat, simul cogitet, si de subiacenti crassiore materia, vel suti quisque corporis, vel terræ, & aquæ, lapidum, atque lignorum, metallorumque variorum tanta quidem homines possunt, ut eos illi qui hæc non possunt, plerumque stupendo in sui cōparatione, diuinos vocet, cum quidam illorum sint artibus potentiores, quidam istorum moribus meliores: quātō meliora & maiora pro subtilissimi corporis, hoc est, aërii facultate, ac facilitate dæmones possint, cum tamen sint prauæ voluntatis, maximeque superbix fastu, & euidenti malitia spiritus immundi, atque peruersi. Quantum autem valeat aëris elementum, quo eorum corpora prævalent ad multa visibilia visibiliter molienda, mouenda, impetanda, atque versanda, longū est nunc demonstrare, & putamus quod vel mediocriter consideranti facile occurrat.

De diuinatione dæmonum. Cap. XLVI.

igitur nunc primum sciendum est, quoniam de diuinatione dæmonum quæstio est, illos ea plerumque prænūnciare, quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërē vitiano morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere: de quorum moribus certi sunt, quod sunt eis talia suadentibus consensuri. Suadet autem miris & inuisibilibus modis per illam subtilitatem corporum suorum, corpora hominum non sentientium penetrando, & se cogitationibus eorum per quadam imaginaria visa miscendo, siue vigilantium, siue dormientium. Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscent, quæ signa in hominum sensus venire non possunt, ante prædicunt. Neque enim quia præuidet medicus, quod præuidere nescit huius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodū, ille in corporis humani, vel perturbata, vel modificata tēperie, seu bonas, seu malas futuras præuidet valetudines, sic dæmon in aëris affectione, atque ordinatione

Ex dictis eiusdem.

ne sibi nota, nobis ignota, futuras præuidet tempestates; Aliquando & hominū dispositiones, non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quadam ex animo exprimentur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænuntiant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitator animi motus in vultu, vt ab hominibus quoque aliquid forinfecus agnoscat, quod intrinfecus agitur, ita nõ debet esse incredibile, si etiam leuioribus cogitationibus dant aliqua signa per corpus, quæ ob-
tulo sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem demonum possunt. Hæc atque huiusmodi facultate, multa demones futura prænuntiant, cum tamen ab eis longè sit altitudo illius prophetiæ, quam Deus per sanctos angelos & prophetas operatur. Nã si quid de illa Dei dispositione prænuntiant, audiunt vt prænuntiant, & cum ea prædicunt, quæ inde audiunt, non fallunt: veracissima enim sunt angelica, & prophetica oracula. Sic autè indignè accipiunt, quod aliqua etiam tali demones audiant & prædicant, quasi aliquid indignum sit, vt quod ideo dicitur, vt hominibus innotescat, hoc nõ solum boni, verum etiam mali nõ taceant, cum in ipsis hominibus etiam vitæ bonæ præcepta videamus pariter à iustis peruersisq; cantari, nec obesse aliquid, imò etiam prodesse ad maiorem noticiam, famamque veritatis, cum de illa etiam hi quicquid nouerunt, dicunt, qui ei peruersis moribus contradicunt. In cæteris autem suis prædictionibus demones plerumque & fallunt, & falluntur quidem: quia cum suas dispositiones prænuntiant, ex improviso deciper aliquid iubetur, quod eorum consilia cuncta perturbat: velut si aliquid disponant quilibet homines quibusq; potestatibus subditi, quod nõ prohibuitur, sed suos præpositos arbitrentur, idq; facturos se esse promittat, at illi penes quos maior potestas est, ex alio superiore consilio hoc totum dispositum, atq; preparatum repente prohibeant. Falluntur etiã cū causis naturalibus, sicut medici, & naturæ, & agricolæ, sed longè acutius, longèq; præstantius pro aëri coporis sensu solertiore & excitatione prænoscent: quia & hæc ab angelis Deo summo piè seruientibus ex alia dispositione ignota, demonibus ex improviso ac repente mutantur, tanquam si aliquid ergo

extrinfecus accedat quo moriatur; quem medicus veris salutis præcedentibus signis, victarum esse promiserat. Aut si æris qualitate prouisa diu flaturum illum ventum nauatarum aliqui prædixissent, cum dominus Christus cum discipulis nauigans vt requiescere imperauit, & facta est tranquillitas magna. Vel si agricola illo anno fructificaturam vitem aliquam polliceatur, naturam vtique terræ & numeros seminum callens, quo tamen anno eam vel improuisa cæli intemperies arefeciat, ita multa etiam ad præstantiam prædictionemque dæmonum pertinentia, quæ minoribus & viciatoribus causis futura præuidentur, eadem maioribus & occultioribus causis impedita mutantur. Fallunt autem etiam studio fallendi & inuidia voluntate: quia hominum errore latantur: Sed ne apud cultores suos pondus auroitatis amittant, id agunt, vt interpretibus suis, signorumque suorum coniectoris culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiri. Nonnunquam verò ipsi maligni spiritus & illusores hominum, atque inuisores salutis eorum, solent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam, quatenus presciji videantur, quid in singulis rebus, aut locis venturum sit: & quid aduersi suæ factioni contingere possit. Quod etiam illi qui gentilium historias legunt non ignorant. Quid ergo mirum, si iam imminente templorum & simulacrorum euersione, quam prophetæ Dei summi tanto ante prædixerant, Serapis dæmon alieni cultorum suorum hoc de proximo prodidit, vt suam quasi diuinitatem recedens vel fugiens commèdaret. Fugantur enim isti, vel etiam iussis superioribus colligati abstrahuntur & alienantur à locis suis, vt de rebus in quibus colebantur fiat voluntas Dei, qui hoc tanto ante per omnes gentes futurum esse prædixit, & vt per suos fideles fieret imperauit. Cur autem hoc non fineretur dæmon prædicere, cum sibi iam prænosceret imminere? Cùm hæc prædictio & in prophetis attestaretur, à quibus sunt ista conscripta, & prudentibus daret intelligi, quàm vigilanter esset dæmonum cauenda fallacia, cultusque fugiendus, qui cum ante per tam longum tempus in templis suis hæc futura tacuissent, quæ per prophetas prædicta ignorare nõ possent, posteaquam appropinquare cœperunt, voluerunt ea quasi prædicere, ne ignari victique putarentur.

Ex dictis
eiusdem.

CV Migitur tam longè ante prædictum esset, atque conscriptum, vt alia iterim taceamus, dicamus illud quod Sophonias propheta dicit: Præualebit dominus aduersus eos, exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum, vnusquisque de loco suo, omnes insulæ gentium. Aut non credebant ista sibi euertura: quia in templis gentium colebantur, & hæc, ideo per suos vates æ phanaticos frequentare noluerunt: aut cum ea ventura certissimè scirent, ideo per sua templa tacuerunt, ne iam tunc inciperent ab hominibus intelligentibus deseri atque contemni: quod de templorum & simulacrorum suorum futura euersione eis à prophetis attestaretur, qui eos coli prohibebat. Nunc verò posteaquam tempus aduenit, quo complerentur vaticinia prophetarum Dei vnus, quis istos deos dicit, & vt colantur vehementissimè præcipit. Quum non hoc etiam ipsi compertum prædicere sinerentur, vt inde clarius appareret eos hæc antea vel minimè credidisse, vel suis cultoribus enunciare timuisse, in fine autem tanquam nihil amplius habentes quid agerent, etiam ibi voluisse suam ostentare diuinitatem, vbi iam produntur diu simulasse diuinationem? Tamen nec ista ipsa quæ ab eis vix raro & clanculo proferuntur, mouere nos debent. Si cuiquam demonum extortum est, id prodere cultoribus suis quod didicerat ex eloquiis prophetarum, vel ex oraculis angelorum. Quod cur non fieret, cum & ista non sint oppugnatio, sed testatio veritatis? Illud enim quod solum ab ipsis phanaticis flagitandum est, nec vnquam antea prorulerunt, nec vnquam postea, nisi forte confictum proferre conabuntur, aliquid deos suos per vates suos, contra Deum Israël ausos fuisse prædicere aut dicere. De quo Deo doctissimi eorum autores, qui omnia illa legere ac nosse potuerunt, magis quæsiuerunt quis Deus esset, quàm Deum negare potuerunt. Porro autem Deus iste quem nullus eorum negare ausus est verum Deum: quia & si negaret non solum subiaceret debitis pœnis, verum etiam certis conuinceretur effectibus. Iste ergo Deus quem nemo, vt diximus, illorum negare ausus est verum Deum, illos falsos esse deos, & omnino deserendos, eorumque templa & simulacra & sacra euertenda per suos vates, hoc

est, prophetas, aperta denunciatio prædixit, aperta potestate præcepit, aperta veritate compleuit. Vnde quis est qui vsq; adeo desipiat, vt non eum potius colendum eligat, quem coli non prohibent quos colebat? Quem proculdubio quum colere cœperit, illos vsq; non est culturus, quos prohibet coli quem colit. Quod autem ipsum essent cultura gentes, exterminatis diis falsis quos antea colebant, à prophetis eius esse prædictum paulò ante commemorauimus, & nunc repetamus. Præualebit, inquit, dominus aduersus eos, & exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum, vnusquisque de loco suo, omnes insulæ gentium. Neque enim solæ insulæ hic intelligendæ sunt, sed potius omnes gentes in his positæ adorant Deum. Nec mirum quandoquidem alibi non insulas nominat, sed vniuersum orbem terrarum, dicens: Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersa patriæ gentium: quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Hæc autem per Christum fuisse complenda, & aliis pluribus testimoniis, & in eodem ipso Psalmo vnde commemorauimus satis apparet. Cum enim paulò superius futuram passionem suam per Prophetam ipse loqueretur, dicens: Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea, ipsi verò considerauerunt & conspexerunt me diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem, paulò post infert illud quod posuimus: commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & c. quanquam & illud testimonium quod prius adhibui, vbi dictum est, præualebit dominus aduersus eos, & exterminabit omnes deos gentium terræ, in eo quod positum est, præualebit, satis ostendit etiam hoc prænunciatum, quod pagani prius oppugnaturi essent Ecclesiam, nomenque Christianum quantum valeret persequuturi, vt si fieri posset, de terra omnino deleteretur. Et quia eos patientia martyrum, & magnitudine miraculorum, & consequente fide populorum erat superaturus, ideo sic dictum est, præualebit dominus aduersus eos. Non enim diceretur præualebit aduersus eos, nisi oppugnando illi resisterent. Vnde & in Psalmo ita prophetatum est: Vt quid fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astire-

runt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum & aduersus Christum eius. Et paulo post dicit: Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me & dabo tibi gentes hereditatariam, & possessionem tuam fines terræ. His atque huiusmodi prophetis documentis prædictum ostenditur, quod videmus impleri per Christum, fuisse futurum, vt Deus Israël, quem vnum verum Deum intelligimus, non in vna ipsa gente quæ appellata est Israël, sed in omnibus gentibus coleretur, & omnes falsos deos gentium & templis eorum, & à cordibus cultorum suorum amoliretur. Erant nunc isti, & adhuc contra Christianam religionem, contra verum Dei cultum, vanitates pristinas defendere audeant, vt cum strepitu pereant. Nam & hoc de illis prædictum est in Psalmis, dicente propheta: Sedisti super thronum, qui iudicas æquitatem. Increpasti gentes, & perii impius, nomen eorum deleti in æternum. & in seculum seculi. Inimici defecerunt frameæ & ciuitates eorum destruxisti. Perii memoria eorum cum strepitu, & dominus in æternum permanet. Necessè est ergo vt impleantur omnia hæc. Nec etiam illud quod adhuc audent ipsi pauci qui remanserunt vaniloquas suas ostentare doctrinas, & Christianos tanquam imperitissimos irridere, nos commouere debet, dum in eis impleri ea quæ prædicta sunt videamus. Ex quo enim fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania aduersus dominum, & aduersus Christum eius, quando ab eis fundebatur sanguis sanctorum, & vastabatur Ecclesia, vsque ad hoc tempus, & deinceps quotidie minuuntur. Nos autem, quos aduersus eorum opprobria & superbas irrisiones, fortissimos reddunt oracula Dei, de hac quoque re audemus & gaudemus impleri. Sic enim nos alloquitur per prophetam: Auidite me qui scitis iudicium populus meus, in quorum corde lex mea, opprobria hominum nolite metueri, & detractio eorum ne superemini, nec quod vos spernant magni duxeritis. Sicut enim vestimentum, ita per tempus absumentur, & sicut lana à tinea comedentur: iustitia autem mea in æternum manet. Attendendum est ergo atque omni studio cavendum, ne nostris temporibus in quibus videmus Christianam religionem

in toto orbe dilatatam, propter desidiã magistrorum, & inertiam doctorum, pauci illi qui adhuc super sunt confundant ritum culturae veri Dei, & damoniã illusionibus deprauati, diuinationes falsas in populo Dei agant, rusticos & imperitos seducentes, ita, vt deserta ipsa veritate, quæ lux est mundi, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum tenebrarum harum, quærant scientiam futurorum, & à deceptoribus hominum quærant salutem animarum, siue etiam corporum suorum. His enim præuaricationibus maximè irritatur Deus, & ad vindictam prouocatur. Vnde per Ezechielem cominatur dicens: Væ prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in deserto, prophetae tui Israël erant. Nunquid non visionem cassam vidistis; & diuinationem mendacem locuti estis, & dicitis: Ait dominus, cum ego non sim locutus? Propterea hæc dicit dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium, ideo ecce ego ad vos, ait dominus Deus: Et erit manus mea super prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium: In concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terram Israël ingradientur. Ad doctores autem per eundem prophetam increpans eorum inertiam, ita loquitur dicens: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël vt staretis in prælio in die domini. Et rursum: Væ inquit, pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascebantur à pastoribus; Iac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod cressum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, & quod fractum est non alligastis, & quod abiectum non reduxistis, quod perierat non quaeristis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Hinc per Hieremiam dicitur: A minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur: à propheta vsque ad sacerdotem, cuncti faciunt mendacium. Et sanabant contritionem filiarum populi mei ad ignominiam, dicentes, pax pax, cum non esset pax: confusi sunt: quia abominacionem fecerunt. Idcirco hæc dicit domi-

nus exercituum Deus Israël: Ecce ego cibabo populum istum
ablynthio, & potum dabo eis aquam fellis, & dispergam eos
in gentibus quas non nouerunt, ipsi & patres eorum, & mit-
tam post eos gladium donec consumantur. Qualiter ergo
displiceat Deo omnipotenti pastorum negligentia, & subdi-
torum error, non solum prophetica testimonia ostendunt,
sed etiam facta antiquorum declarant, cum in libro Regum
legitur, quomodo malignus spiritus deceperit Achab regem
Israël per falsos prophetas, ita ut credens eis interierit, &
quomodo Ochozias filius eius egrotans miserit, nuncios ad
consulendum Beelzebub Deum Accaron, utrum uiuere
atque conualescere posset de infirmitate sua. Ob quod He-
lias propheta à Deo missus, increpat eum, ita dicens: Quia
misisti nuncios ad consulendum Beelzebub Deum Acca-
ron, quasi non esset Deus in Israël à quo possit interroga-
re sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti non
descendes, sed morte morieris. Mortuus est autem ipse
iuxta sermonem domini quem locutus est Helias, & salu-
tem quam quarebat non inuenit. Quapropter curasidum
summopere est omnibus modis, hoc est, praelatis & subdi-
tis, maioribus & minoribus, sacerdotibus & plebi, ne ali-
quem seducat per huiuscemodi illusionem fraus, dolus, &
nequicia hostis antiqui, ita ut à mendacibus velimus disce-
re veritatem, & à pestiferis morbis mortisque autoribus
quaeramus infirmitatis nostrae remedium: sed magis ad
Deum viuum & viuificantem omnium confugiendo de-
uoto corde propremus, per orationes sacras, ieiunia &
eleemosynas illum deprecantes, ut ipse propter benigni-
tatem suam consulat seruis suis, eripiens nos de omnibus
inimicis nostris, doceatque nos facere voluntatem suam:
quia ipse est dominus Deus noster, spiritumque suum bonum
nobis tribuat, qui nos ducat in viam rectam, viuificetque nos in
aequitate sua, quatenus eius magisterio omni tempore vita
nostrae gratum seruitium ei exhibentes, post hanc vitam per eius
gratiam mereamur beatitudinem possidere sempiternam.

*De sacerdotibus & reliquis ecclesiasticis ordinibus
qui magos, ariolos, aut diuinos consulunt.*

Caput XLVIII.

*Ex concil.
Toletan.
cap. 29.*

SI quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet
ex ordine clericorum, magos, aut aruspices, aut ario-

los, vel sortilegos, aut eos qui profitentur artem aliquam, aut
aliquos eorum similia exercentes consulens fuerit deprehen-
sus, ab honore dignitatis suae depositus, monasterium ingres-
sus, ibique perpetuae penitentiae deditus, scelus admissum
sacrilegij, luat.

De illis qui ad fascinum incantationes fecerint.

Caput XLIX.

SI quis praecantauerit ad fascinum, vel qualescunque praecan-
tationes excepto Symbolo & orationem dominicam, qui
cantat, & qui cantatur, tres Quadragesimas in pane & a-
qua poeniteat.

*Ex concil.
Cabillo.
cap. 5.*

*Quid daemonicum petras vel herbas sine incantatione
licet portare. Cap. L.*

DAEMONIUM sustinent licet petras vel herbas habere
sine incantatione.

*Ex dictis
Hierony.*

*ut maledici nisi se corrigant regnum Dei non possi-
deant. Cap. LI.*

APOSTOLUS dicit: Neque maledici regnum Dei possidebunt.
Si quis hoc peccatum admisit, tam grande poeniteat.
quam grande perpetravit scelus, quod à regno Dei non se-
paretur.

*Apostolo
dicit.*

De illis qui murmurant. Cap. LII.

SI quis murmurans extiterit, videat ne poenam murmu-
rantium incurrat. de qua Apostolus dicit: Neque mur-
muraueritis sicut quidam eorum murmurauerunt, & perie-
runt ab exterminatore. Iuxta mensuram opusque peccati:
quia in hoc sententia Apostoli pleniter declaratur, sacer-
dotis iudicio poeniteat.

*Ex concil.
Mogunti
cap. 8.*

De eadem re. Cap. LIII.

QUI contentiosus aut murmurans extiterit, secundum
arbitrium prioris ita poeniteat, qualiter culpa qua-
litas extat.

Ex eodē.

De eadem re. Cap. LIIII.

APOSTOLUS dicit: Omnia facite sine murmurationibus.
Alienus sit à fratrum unitate qui murmurat, & opus
eius abiiciatur.

*Apostolo
dicit.*

De contentiosis Cap. LV.

SI quis videtur contentiosus esse, dicente Apostolo: nos
stalem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia
Dei, si quis hoc facit notetur vsquequo corrigatur.

*Ex decr.
Hylarū
pap. c. 15*

D. BYRCHARDI EPIS .VVORMAC.

De illis qui in lingua lasciuu fuerint. Cap. LVII.

Ex pœnitentiâ Theodo. **S**I quis lasciuus in lingua fuerit, triduana pœnitentia expietur.

De illis qui per odium disidentes exiterint. Caput LVII.

Ex dictis S. Isidor. **S**I quis discors & litigans, & per odium disidens exierit, quousque ad concordiam redeat, à conuentu & societate Ecclesiæ, vt canones iubent, alienus existat.

De illo qui odio habet aliquem, & ad pacem reuertii noluerit. Cap. LVIII.

Ex eodē. **S**I quis odio habet aliquem ita vt ad pacem reuertii non velit, sicut sancti patres statuerunt, excommunicetur, & ab Ecclesia separetur, donec reconcilietur.

De eadem re. Cap. LIX.

Ex decr. Fabiani pap. ca. 3. **S**I quis contristatus noluerit reconciliari satisfaciendo, eo qui contristauit, acerrimis maceretur inediis, vsque dum grātanti animo satisfactionem recipiat.

De eadem re. Cap. LX.

Ex eodē. **S**I quis non vult recōciliari fratri suo quem odio habet, tandiu in pane & aqua pœniteat, vsq; dū recōcilietur ei.

De eadem re. Cap. LXI.

Ex cōcil. Agatēsi cap. 7. **P**lacuit etiam, vt sicut plerunque fit, vt quicumque aut longinqua inter se lite discesserunt, & ad pacem reuocari diuturna intentione nequiuertint, de Ecclesiæ cœtu iustissima excommunicatione pellantur.

De illis qui contentiones & rixas amauerint. Caput LXII.

Ex eodē. **S**I quis contentiones vel rixas amauerit, vel manifestum conuitium fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia.

De illis qui faciles sunt ad detrahendum. Caput LXIII.

Ex eodē. **S**I quis promptus facilisque est ad detrahendum, dicēsq; que quod verum non est, VII. dies in pane & aqua, sequefratrus à fraterno consortio, pœniteat.

Ex epist. Calist. p. ad oēs Gallie. **D**e illis qui contra episcopos suos conspirauerint. Caput LXIII.

Conspirationum verò crimina vestris in partibus videri audiuimus, & plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est. Cuius criminis astutia non

DE INCAN. ET AVG. DECR. LIB. X. 209

solū inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris lege prohibita. Et idcirco huius criminis reos, non solū Ecclesiasticæ, sed etiam seculi damnant leges: & nō solū conspirantes, sed & consentientes eis. Antecessores verò nostri quā plurima turba episcoporum, quicumque eorum in sacerdotali ordine sunt constituti aut existunt clerici, honore quo vtuntur carere præceperunt: ceteros verò communionē priuari, & ab Ecclesia extorres fieri iusserunt, & non solū facientes, sed eis consentientes.

De eadem re. Cap. LXV.

Quisquis per dolum mittit manum suam in Christum domini, episcopum videlicet, patrē & pastorē suum: quia sacrilegium committit, & qui Ecclesiam Dei deuastat, & incendit: quia & hoc sacrilegium est, placuit sanctæ synodo vt in vno loco, id est, in monasterio pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

Ex cōcil. Tungrē. cap. 5.

De clericis maledicis. Cap. LXVI.

Clericus maledicus, maximè à sacerdotibus cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur, nec vquam ad officium, absque satisfactione reuocetur.

Ex cōcil. Cartha. cap. 57.

De illis qui detraxerunt suis prioribus. Cap. LXVII.

SI quis detraxerit qui ei præest, VII. dies à conuentu Ecclesiæ separatus, vt Maria soror Aaron quæ detraxit Moysi, pœniteat.

Ex dictis Basili episcopi.

De clericis vel monachis coniuuantibus vel conspirantibus contra episcopum suum. Cap. LXIX.

SI qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint coniuuantes aut conspirantes, aut insidias ponentes episcopis, aut clericis, gradu proprio pœnitentia abiiciantur.

Ex cōcil. Chalced. cap. 39.

De eadem re. Cap. LXVIII.

Igitur si clerici aut monachi inuenti fuerint coniuurati, aut perconiurationem calumniam machinantes episcopis vel clericis, proprium amittant gradum.

FINIS Libri decimi.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Vudecimi.

E sede episcoporum, cur in Ecclesia altius ce- teris sedere debeant.	Cap. i.
D Episcopus cum excommunicare, vel anathe- matizare aliquem pro certis & manifestis sce- leribus dispositum habet, post lectionem Euan- gelij clerum & plebem ita debet alloqui.	ii.
Prima excommunicatio.	iii.
Item excommunicationis allocutio.	iiii.
Excommunicatio secunda.	v.
Item tertia excommunicatio.	vi.
Excommunicatio quarta.	vii.
Reconciliatio excommunicati.	viii.
Ne episcopi precipites sint aliquem excommunicare.	ix.
De eadem re.	x.
De eadem re.	xi.
Vt nullus grauiter ferat, cuius parochianus ab alio episco- po pro certa culpa excommunicatus fuerit.	xii.
De illis qui in parochia consistentes aliquid contra Deum fecerint, quoties ab episcopo ad emendationem vocari debeant.	xiii.
De eadem re.	xiiii.
Quod aliud sit peccare in Deum, aliud in hominem.	xv.
De eadem re.	xvi.
Quod sanctū sanctorū sit quicquid domino offeratur.	xvii.
De illis qui Christi pecunias auferunt vel rapiunt.	xviii.
De eadem re.	xix.
De eadem re.	xx.
De eadem re.	xxi.
De eadem re.	xxii.
De his qui domum Dei contemptibilem ducunt.	xxiii.
De eadem re.	xxiiii.

Vt res ablata cum multiplicatione restituantur.	xxv.
Quod ecclesiasticarum rerum incendia, & deprædationes pro emunitate sint emendandæ.	xxvi.
De rebus ecclesiasticis, quomodo restitui debeant.	xxvii.
Quod sacrilegi sint Ecclesiarum prædones.	xxviii.
De eadem re.	xxix.
De his qui truncationes membrorum, deprædationes, & do- morum incendia fecerint.	xxx.
Quod cum excommunicato orare non liceat.	xxxi.
De eadem re.	xxxii.
De eadem re.	xxxiii.
De eadem re.	xxxiiii.
De eadem re.	xxxv.
De eadem re.	xxxvi.
De eadem re.	xxxvii.
De eadem re.	xxxviii.
De eadem re.	xxxix.
De eadem re.	xl.
De eadem re.	xli.
De eadem re.	xlii.
De eadem re.	xliiii.
De eadem re.	xliiiii.
De illis qui ex alia parochia sunt, & deprædationes fa- ciunt.	xlv.
De illis qui defendunt delinquentes.	xlvi.
De illis qui intra annum causam suam tractare neglexe- rint.	xlvii.
De eadem re.	xlviii.
Vt notentur excommunicatorum nomina, & in foribus Ecclesie præfigantur.	xlix.
De episcopo qui ante damnati absolutionem obierit.	l.
De illis qui excommunicati moriuntur.	li.
De eadem re.	lii.
De furibus & furtis.	liii.
De eadem re.	liiii.
De eadem re.	lv.
De eadem re.	lvi.
De eadem re.	lvii.
De eadem re.	lviii.
De eadem re.	lix.

De eadem re.	lx.
De eadem re.	lxi.
De seruo, qui fugerit dominum suum.	lxii.
De clericis, si in demolendis sepulchris comprehensi fuerint.	lxiii.
De clericis aut monachis, si furtum fecerint.	lxiiii.
De illis qui de ministerio Ecclesie aliquid furati fuerint.	lxv.
De monachis, si de furto infamati fuerint, quomodo se expurgare debeant.	lxvi.
De illis qui colonorum flagella defendunt.	lxvii.
De episcopis, qui apud Romanam sedem accusati fuerint quod cum excommunicatis communicarent.	lxviii.
De episcopis, qui sibi subiectos seducunt, communicantes cum excommunicatis.	lxix.
De eadem re.	lxx.
De episcopis, ut non sint malum exemplum populo.	lxxi.
De correctione episcoporum, qui cum excommunicatis communicauerunt.	lxxii.
De his qui contemnunt bannum ab episcopis impositum.	lxxiii.
De eo, pro quibus causis quemlibet hominem anathematizari vinculo ligari oporteat.	lxxiiii.
De illis qui furtum & rapinam exercuerint.	lxxv.
De illis qui in patibulis suspenduntur.	lxxvi.
De episcopis, qui cum excommunicatis comunicauerunt.	lxxvii.
De clericis, qui fugerint Ecclesias suas, & de seruis qui de dominos proprios fugerint.	lxxviii.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Excommunicatione, Decretorum Liber XI.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Excommunicatione, eiusq; neglectu & contemptu, de furibus & praedonibus, deq; sacrarum adiu inensoribus, ac de praedatoribus, agitur.

De sede Episcoporum, cur in Ecclesia altius ceteris sedere debeant. Cap. I.

QVOD AVTEM sedes episcoporum in Ecclesie excelsae constituta, & preparatae inueniuntur in throno, speculationem, & potestatem iudicandi, & soluendi, atque ligandi a domino sibi datam materiae docent. Vnde ipse Saluator in Euangelio ait: Quaecumq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo. & alibi: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Ideo ista praetulimus, charissimi, ut intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in eisq; dominum venerimini, & eos ut animas vestras diligatis, & quibus illi non comunicat, non comunicetis, & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim timenda est sententia episcopi, licet iniuste liget, quod tamen summo opere prauidere debet.

Episcopus cum excommunicare vel anathematizare aliquem pro certis & manifestis sceleribus dispositum habet, post lectionem Euangelij, clerum & plebem ita debet alloqui. Cap. II.

NOuerit charitas vestra, fratres mei, quod quidam vir nomine N. diabolo suadente postponens Christianam

promissionem, quam in baptismo professus est, per apostasiam conuerſus post Satanam, cui abrenunciavit, & omnibus operibus eius, vineam Christi, id est, Ecclesia eius deuastare, & deprædare non pertimescit, pauperes Christi quos precioso sanguine suo redemit, violenter opprimens & interficiens, & bona eorum diripiens. Vnde, quia filius huius nostræ Ecclesiæ (cui Deo autore præsidemus) debuerat esse: quia in ea per aquam & spiritum sanctum renatus est, & inter adoptiuos filios Dei adnumeratus, quauis modò filius diaboli sit imitando diabolum, solliciti ne per negligentiã pastoralem aliqua de ouibus nobis creditis deperiret, pro qua in tremendo iudicio ante principem pastorum dominum nostrum Iesum Christum rationem reddere compelleremur, iuxta quod ipse terribiliter nobis comminatur, dicens: Si nõ annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram, Misimus ad eum presbyterum nostrum, & literas communitarias semel, & iterum, atque tertio, inuitantes eum canonicè ad emendationem, & satisfactionem, & poenitentiam, corripientes eum paterno affectu. Sed ipse pro dolor diabolo cor eius indurante, monita salutaria spreuit, & in incepta malitia perseuerans Ecclesiæ Dei quam læsit, superbia spiritu inflatus, satisfacere dedignatur. De talibus itaque transgressoribus, & sanctæ religionis pacisq;, quam Christus suis discipulis dedit, atque reliquit, violatoribus, præcepta dñica & apostolica habemus, quibus informamur, quid de huiusmodi præuaricatoribus agere nos oporteat. At enim domini in Euangelio: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum. Fratres, in vnumquodq; nostrum peccat, qui in sanctam Ecclesiam peccat. Si enim sancta Ecclesia vnum corpus est, cuius corporis caput Christus est, singuli autem sumus alter alterius membra: & si cum patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: proculdubio in nos peccat, qui membra nostra lædit. Iubet ergo dominus, vt frater, id est, Christianus in nos peccans, primò secretè corripiatur, deinde cum testibus redarguatur: nouissimè in conuentu Ecclesiæ publicè conueniatur. Quod si has tres communitationes, & pijs correptiones contemnit, & satisfacere despicit, post hæc sit tibi, inquit, sicut ethnicus & publicanus, id est, gentilis atque paganus, vt non iam pro Christiano,

sed pro pagano habeatur. Et in alio loco, membrum quod à sua compage resoluitur, & à iunctura charitatis dislocatur, & omne corpus scandalizat, dominus, & abscindi, & proiici iubet, dicens: Si oculus, manus, vel pes tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Et Apostolus: Auferre, inquit, malum à vobis. Et iterum: Si quis frater nominatur, & est fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cum huiusmodi, nec cibum sumere licet. Et Ioannes dilectus præ cæteris (hic isti discipulus, talem nefarium hominem salutare prohibebat, dicens: Nec ei aue dixeris, neq; eum in domum receperis. Qui enim ei aue dicit, communicat operibus eius malignis. Dominica itaque atque apostolica præcepta adimplentes membrum putridum & insanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis à corpore Ecclesiæ abscindamus, ne tam pestifero morbo reliqua membra corporis, veluti veneno inficiantur.

Prima excommunicatio. Cap. III.

Igitur quia monita nostra, & crebras exhortationes contemnit, quia tertio secundum dominicum præceptum vocatus ad emendationem, & poenitentiam venire despexit: quia culpam suam necdum cognouit, nec confessus est, nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exquisimus: quia noster parochianus est, veniam postulauit: quia incepta malitia diabolo cor eius indurante perseuerat, & iuxta quod Apostolus dicit: Secundum duritiã suam, & cor impenitens thesaurizat sibi iram in die iræ: idcirco nos eum cum vniuersis complicibus & communicatoribus, fautoribusq; suis, iudicio Dei omnipotentis, patris, & filii, & spiritus sancti, & beati Petri principis apostolorum, & omnium sanctorum, necnon & nostræ mediocritatis autoritate, & potestate nobis diuinitus collata ligandi & soluendi in cælo, & in terra, à precioso corporis & sanguinis domini perceptione, & à societate omnium Christianorum separamus. & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ in cælo, & in terra excludimus, & excommunicatum, & anathematizatum esse decernimus, & damnatum cum diabolo & angelis eius, & omnibus reprobis in igne æterno iudicamus, nisi fortè à diaboli laqueis respiscat, & ad emendationem & poenitentiam redeat. Ecclesiæ Dei

Ex codè,
cap. 4.

quã læsit, satisfaciatur. Et respondeant omnes tertio, amen: aut, fiat, fiat, aut, anathema sit. Debent enim XII. sacerdotes episcopũ circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis proicere debent in terram, & conculcare pedibus. Post hæc episcopus plebi ipsam excommunicationem communibus verbis debet explanare, vt omnes intelligat, quã terribiliter damnatus sit, & vt nouerint, quod ab illa hora in reliquum, nõ pro Christiano, sed pro pagano habendus sit: & qui illi quã Christiano communicauerit, aut cum eum aduocauerit, aut biberit, aut cum osculatus fuerit, vel cum eo colloquium familiare habuerit, nisi forte ad satisfactionem & pœnitentiã eum, prouocare studuerit, aut in domo sua eum receperit, aut simul cũ eo orauerit, proculdubio similiter sit excõmunicatus. Deinde epistolã presbyteris per parochias mittatur, continentes modum excõmunicationis. In quibus iubeatur, vt dominicis dieb⁹ post lectiõem euangeliũ plebibus sibi commissis publicè annũcient ipsam excommunicationem, vt ne quis per ignorantiam communitur excõmunicato. Oporteret etiam, vt aliis episcopis ipsa excõmunicatio manifestetur. Præcipit enĩ Toletanum concilium, vt inuicem mox scripta percurrat per omnes prouinciã episcopos quoscunq; adire poterint, vt excõmunicatus audiatur. Seniori etiam eius ipsa excõmunicatio debet nota fieri.

Item excõmunicationis allocutio. Cap. IIII.

*Ex cõcil.
Aurelia.
cap. 1.*

Audistis dilectissimi, quanta & quã horrida prauitatis ac iniquitatis opera. N. à diabolo instigatus perpetrare non timuerit, & quomodo per apostasiam à totius Christiane religionis cultu prophana mente recesserit. Audistis quemadmodum canonicè ad satisfaciendũ euocatus sit, sed venire distulerit, quomodo frequenter admonitus, vt respiceret à diaboli laqueis, quib⁹ teneretur adstrictus, saluberrimas admonitiones obduratis auribus cordis audire contempserit. Dominus dicit in Euãgelio, de tali cõtumaci fratre, qui ecclesiasticã renuit suscipere corieptionem: Si Ecclesiam, non audierit, sit tibi, inquit, sicut ethiucus & publicanus, id est, iam nõ est cõputandus inter Christianos, sed inter paganos. Hinc Paulus domini & magistri doctrinam sequens, Corinthios redarguit, quare cum

criminosis ac sceleratis cõmunionem haberent dicens: Vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur vir de medio vestrum, id est, separetur à vestro consortio, qui tale scelus operatus est. Et adiungit: Ego quidẽ absens corpore, præfens autem spiritu, iam iudicauĩ vt præfens eum qui sic operatus est, in nomine domini nostri Iesu Christi congregatis vobis in vnum, & meo spiritu cum virtute domini mei Iesu, tradere huiusmodi Satanã in interitum carnis. Et post pauca: Scripsi vobis, ne commisceamini fornicariis. Et statim infert: Si is qui frater appellatur, id est, Christianus, fornicator est, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et alibi: Auferte malum ex vobis. Et, infidelis si discedit, discedat. Vna enim ovis non orbida, omnem gregem contaminat. Et modicum fermentum totam massam corrumpit, & plerunq; vnum membrum putridum totum corpus inficit. Et ideo tam perniciofa pestis à corpore Ecclesiæ radicitus euellatur.

Excommunicatio secunda. Cap. V.

Dominicis igitur atque apostolicis informati præceptis, iudicio patris, & filij eius dñi nostri Iesu Christi, & spiritus sancti, & autoritate & potestate apostolorumq; successoribus à Deo concessa, vna vobiscum prædictũ pessimum virũ à liminibus sancte matris Ecclesiæ excludimus, & ab omni societate & cõmunione Christiana separamus, separatũque esse in aeternum decernimus, id est, & præfenti seculo, & in futuro. Nullus ei Christianus aue dicat, aut eum osculari præsumat. Nullus presbyter Missam cum eo celebrare audeat, vel sacrosanctum corpus & sanguinem domini tradere. Nemo ei iungatur in cõsortio, neque in aliquo negotio. Et si quis ei se sociauerit & communicauerit eius operibus malignis, nouerit se simili percussum anathemate, his exceptis qui ob hanc causam ei iunguntur vt cum reuocent ab errore, & prouocent ad satisfactionem, nisi forte respuerit, & Dei gratia inspirate ad pœnitentiã remediũ cõuersus fuerit, & digna emendatione Ecclesiæ Dei quã læsit humiliter satisfecerit.

Item tertia excõmunicatio. Cap. VI.

Canonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores, videlicet, raptos

*Ex cõcil.
concilio.*

*Ex cõcil.
Thuronẽ.
cap. 1.*

res, de prædatores, & homicidas. N. in nomine patris, & filij, & virtute spiritus sancti, necnon autoritate episcopis per Petrum principem apostolorum diuinitus collata, à sanctæ matris Ecclesiæ gremio segregamus, ac perpetuam maledictionis anthemate condemnamus. Sintque maledicti in ciuitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum, & maledictæ reliquiæ illorum, maledictus fructus vetricorum, & fructus terræ illorum. Maledicti sint ingredientes, & maledicti sint egredientes. Sintque in domo maledicti, in agro profugi, veniantque super eos omnes illæ maledictiones quas dominus per Moysen in populum diuinæ legis præuaricatorem se esse missurum intentauit, sintque anathema maranatha. i. pereant in secundo aduentu domini. Nullus eis Christianus aue dicat. Nullus presbyter Missam cum eis celebrare præsumat, vel sanctam communionem dare. Sepultura a fini sepeliantur, & in sterquilinum sint super faciem terra. Et sicut hæ lucernæ de manibus nostris proiectæ hodie extinguuntur, sic eorum lucerna in æternum extinguatur: nisi fortè respuerint. & Ecclesiæ Dei quæ lese rūt per emédationem & condignam pœnitentiã satisfecerint.

Excommunicatio quarta. Cap. VII.

Ex cõcil. Arausic. cap. 5. Canonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores. N. autoritate Dei, & iudicio sancti spiritus à gremio sanctæ matris Ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quousque respiscant, & Ecclesiæ Dei satisfaciant.

Reconciliatio excommunicati. Cap. VIII.

Ex eodẽ. **C**V aliquis excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus veniam postulat, & emendationem promittit, episcopus qui eum excommunicauit, ante ianuam Ecclesiæ venire debet, & duodecim presbyteri cum eo, qui cum hinc inde circumstare debent. Vbi etiam adesse debent illi, quibus iniuria, vel damnum illatum est. Et ibi secundum leges diuinas oportet damnum comissum emendari, aut si iam emendatum est, eorum testimonio comprobari. Deinde interroget episcopus, si pœnitentiã iuxta quod canones præcipiunt pro perpetratis sceleribus suscipere velit. Et si ille terræ prostratus veniã postulat, cul-

pam confitetur, pœnitentiam implorat, de futuris cautelã spondet, tunc episcopus septem Psalmos decantet, cum istis precibus. kyrieleson. Pater noster. Saluum fac seruum tuum,

Deus meus sperantem in te.
Mitte ei domine auxilium de sancto,

Et de Sion tuere eum.
Nihil proficiet inimicus in eo.

Et filius iniquitatis non ap. & c.
Esto ei domine turris fortitudinis,
A facie inimici.

Domine exaudi orationem meam,
Et clamor meus ad te veniat.

Dominus vobiscum,
Et cum spiritu tuo.

Oremus. Oratio.

PRæsta quæsumus domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ à cuius integritate deuariat peccando, admissorum veniam consequendo reddatur innocuus. Per dominum.

Item alia.

MAiestatem tuam quæsumus domine sancte pater omnipotens æternæ Deus, qui nõ mortem sed peccatorum vitam semper inquiris, respice flentem famulum tuum, attende prostratum, eius planctum in gaudium tuæ miserationis conuerte, scinde delictorum saccum, & indue eum latitiã salutarem, vt post longam peregrinationis famẽ de sanctis altaribus satietur, ingressusque cubiculum regis, in ipsius aula benedicat nomen gloriæ tuæ semper, Per dominum.

Tunc episcopus apprehensa manu eius dextera in Ecclesiam eum introducat, & ei cõmunionem & societatem Christianam reddat, & hanc orationem dicat.

DEUS misericors, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata pœnitentium deles, & præteritorum criminum culpas, venia remissionis euacuas, respice super hunc famulum N. & remissionem sibi omnium peccatorum toto cordis confessione poscentẽ deprecatus exaudi, in noua in eo piissime pa-

ter, quicquid diabolica fraude violatū est, in vnitae corpore Ecclesie tue, miserere domine gemitum eius, miserere lachrymarum eius, & non habentem fiduciam nisi in tua misericordia, ad sacramentum reconciliationis admittite. Per dominum nostrum.

Post hæc secundum modum culpæ poenitentiam ei iniungat, & literas per parochiam dirigat, vt omnes noverint eum in societate Christiana receptum. Aliis etiam episcopis hoc notum faciat. Nullus autem episcopus alterius parochianum excommunicare vel reconciliare præsumat, sine consensu proprii episcopi.

Ne episcopi præcipientes sint aliquem excommunicare.
Cap. IX.

Ex epist. Euarist. papæ, ca. 3.

Deus omnipotens, vt nos à præcipientis prolatione sententiæ compesceret, quum omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priusquam manifesta agnosceret, quæ dicebantur. Vnde ait: Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipientes simus, aut temerè indiligenterque indiscussa quæque quoquo modo iudicemus.

De eadem re. Caput X.

Ex synodo Melitæ, ca. 3.

VT nemo episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa, communionem priuet ecclesiastica. Sub anathema autem sine conscientia archiepiscopi, aut coepiscoporum, episcopus nullum ponat, nisi vnde canonica docet autoritas: quia anathema æterna est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

De eadem re. Caput XI.

Ex cõcil. Agathen. cap. 4.

Episcopi verò si sacerdotali moderatione posthabita innocente aut in minimis causis culpabiles excommunicare præsumperint, & ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, à vicinis episcopis cuiuscumque provincie literis moneantur, & si parcere noluerint, à communionem confratrum vsque ad proximam synodum suspendantur, & ibi rationem prorecto dent, ne fortasse in excommunicatoris, peccatum excommunicati logo tempore morte præueniatur.

Vt nullus grauitate ferat cuius parochianus ab alio episcopo pro certa culpa excommunicatus fuerit. Caput XII.

Placuit etiam pro communi vtilitate, & instanti necessitate, vt nullus episcoporum grauitate ferat, si eius parochianum, pro deprædationis causa, alter episcopus excommunicauerit.

De illis qui in parochia consistentes aliquid contra Deum fecerint, quoties ab episcopo ad emendationem vocari debeant. Caput XIII.

Episcopus in cuius parochia aliquis consistens, aliquid iniuriosè fecerit, semel & bis, atque tertio, si necessè fuerit, vocabit illum sua admonitione per suum nuncium canonicè ad emendationem siue compositionem, & ad poenitentiam, vt Deo & Ecclesie satisfaciatur quam læsit. Si autem despexerit atque contempserit eius admonitionem, & saluberrimam inuitationem, feriat illum pastoralis virga, hoc est, sententia excommunicationis, vt à communionem sanctæ Ecclesie omniumque Christianorum sit separatus, vsque ad congruam satisfactionem & dignam emendationem. Quam excommunicationem debet idem episcopus seniori illius notam facere, & omnibus suis coepiscopis, & omnibus suis parochianis ne eum recipiant vsque ad dignam satisfactionem.

De eadem re. Cap. XIII.

Episcopus qui eos quolibet munere vel fauore aut negligentia monere aut excommunicare distulerit, qui contra Deum & Ecclesie pacem faciunt, vt aut reuerentes suscipiat, aut contententes de Ecclesia eiiciat, excommunicatus habeatur à collegio ceterorum, quousque vel emendationis, vel dænationis eorum ab eo sententia promulgetur.

Quòd aliud sit peccare in Deum, aliud in hominē. Cap. XV.

At tendendum est quòd dominus dicit: Si peccauerit in te frater tuus. Aliud est peccare in nos, aliud peccare in Deum. Si in nos aliquis peccauerit, non est nostri arbitrij. Scriptum quippe est: Si peccauerit vir in virum, placari potest ei Deus Si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? Nos è contrario in Dei iniuria benigni & misericordes sumus, & Dei ostēsam, quasi in nostra pote-

Ex dicit Aug. 8.

Ex conc. apud Cõpendium, cap. 5.

Ex cõcil. Melitæ, cap. 3.

Ex eodē, cap. 6.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

state sit eius velle, & eius nolle, impunè absque congruenti pœnitentiæ vindicta donamus: quum tamen quod in nobis commissum est, nec saltem verbum contumeliosum leuiterq; prolatum sine vindicta pertransire patimur. Dimittamus ergo propter Deum quod in nobis perpetratum est, & quod in Deo commissum est: quia dimittere non possumus, iuxta constitutionem sanctorum patrum, secundum canonicam autoritatem vindicemus.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex cõcil.
Meldesi,
cap. 5.

VT peruafores rerum Ecclesiasticarum, qui easdem res contra autoritatē non solum retinere, verum & crudeliter depopulari noscuntur, (quidam enim facultates etiam Ecclesiæ in diuersa collaboratione & redbitus eas expoliant, sed & pauperes & vicinos & circummanentes immisericorditer affligunt, deuastant & opprimunt, vt rapaces qui secundum Apostolum à regno Dei excluduntur, ex criminali & publico peccato publica pœnitentia multentur. Quod si hoc agere noluerint, proferatur contra eos apostolica terribilisque sententia qua dicitur: Si quis frater nominatur, & est rapax, cum huiusmodi nec cibum quisquam sumere præsumat: quia iniquum & sacrilegium est, vt Symmachus papa, & post eum beatus Gregorius, Sabino subdiacono scribit: Si quis quod venerabilibus locis relinquitur prauæ voluntatis studiis, suis compendiis tenta uerit retinere, secundum statuta canonum ab omni ecclesiastica communione vt sacrilegus debet arceri, donec studeat digna satisfactione, quod admittit corrigere.

Quod sanctum sanctorum sit, quicquid domino offeratur. Cap. XVII.

Ex decr.
Bonifacii
papæ.
cap. 5.

NVlli liceat ignorare, omne quod domino consecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit domino, & ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod: quia inexcusabilis erit omnis, qui à domino & Ecclesia, cui competunt, aufert, v̄ istat, inuadit, vel eripit, vsque ad emendationem Ecclesiæ que satisfactionem, vt sacrilegus diuidetur, & si emendare noluerit excommunicetur.

DE EXCOMMVNICA. DECRET. LIB. XI. 207

De illis qui Christi pecunias auferant vel rapiunt.

Caput XVIII.

Qui abstulit, inquit, aliquid patri, homicidæ particeps est. Pater noster, sine dubio, Deus est, qui nos creauit. Mater verò Ecclesia, que nos in baptismo spiritaliter regenerauit. Ergo qui Christi pecunias & Ecclesiæ aufert, rapit, aut fraudat, homicidæ est, atq; ante Deum homicidæ deputatur. Qui enim res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & vt sacrilegus iudicandus est.

Ex epist.
Anacleti
papæ cum
Christi fide-
libus missa

De eadem re. Cap. XIX.

Rerum Ecclesiasticarum & facultatū raptores à limitibus sanctæ Ecclesiæ anathematizantes apostolica autoritate pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus, & non solum eos, sed etiam omnes consentientes eis: quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt rei iudicantur. Augustinus dicit: Qui aliquid de Ecclesia furatur & rapit, ludæ proditori comparatur.

Ex decr.
Lucii pa-
pæ.
cap. 10.

De eadem re. Cap. XX.

Hic qui dederit vel acceperit oblationes altaris, præter episcopum vel eius missum, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

Ex cõcil.
Gögren.
cap. 8.

De eadem re. Cap. XXI.

Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam rapere vel dare voluerit, præter conscientiam episcopi, vel eius cui huiusmodi officia commissæ sunt, anathema sit.

Ex cõcil.
apud S.
Medar-

De eadem re. Cap. XXII.

Vti hi qui monasteria & loca Deo sacrata & Ecclesias infringunt, & deposita vel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nouies componant, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subigantur.

Ex decr.
Ioannis
papæ.
ca. 10

De his qui domum Dei contemptibilem ducunt.

Caput XXIII.

Quisquis factu superbiæ elatus, domum Dei ducit contemptibilem, & possessiones Deo sacratas, atque ad honorē Dei sub regie emunitatis defensione constitutas, inhonestè tractauerit, vel infringere præsumpserit, aut incendia vel vastationes ausu temerario perpetrauerit, quasi inuasor & violator Ecclesiæ Dei, que est domus Dei viuæ, à communione omnium fidelium abscondatur.

Ex cõcil.
Mosoni,
cap. 7.

Ex codē. cap. 6. S I quis cuiuscunque munuscula Ecclesie sanctis scripturarū titulis collecta, nefaria calliditate abstulerit, fraudauerit, inuaserit, retentauerit, atq; surripuerit, & non statim à sacerdote commonitus Deo collata reddiderit, ab Ecclesie catholice communiōne pellatur.

Ut res ablata cum multiplicatione restituantur.

Caput XXV.

Ex decr. Euseby pap. ca. 4. EST etiam in antiquis Ecclesie statutis decretum, ut qui aliena inuadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptū est, quod si aliquid aliquem defraudauit, reddo quadruplum.

Quod Ecclesiasticarum rerum incendia & depra-

dationes pro emunitate sint emendanda.

Cap. XXVI.

Ex epist. Gregor. papa ad Constitutam reg. Gallie. C Vm deuotissimam dominā sciam de cœlesti vita atq; remedio animæ suæ sedulō cogitare, culpam me committere vehementer existimo, si ea quæ pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda siluero, & te sanctissimam de Ecclesiastica pace sedulē non cōmonuero. Nimis me Iuliani fratris & cœpiscopi nostri proclamatio nuper contristauit, maximē cūm villæ suæ videlicet Ecclesie à nequissimis prædonibus sint depredata, atq; nocturnis incendiis more furum combustæ: & dum idem maligni iuxta nostri prædecessoris Bonifacij decreta, pro emunitate illud emendare noluerint, dum & seculi leges hæc eadem ita habere voluerint, lege vulgari teste, in qua sic scribitur: Si quis manu armata vsque ad quatuor homines in vicum alterius ad malefaciendum venerit, ille, qui prior est illicita præsumptione componat solidos DCCCC. sequaces verō eius, unusquisque solidos LXXX. si verō ibi incendium fecerint, sibi nonam componant, prædam verō in quadruplum restituant. Si seculi leges talem iustitiam habere voluerint, lex diuina quæ inferior esse debet, cūm in ipsius veritatis præsentia à Zachæo collaudatum sit, si aliquem defraudaret, ut in quadruplum restitueret? Et quia summum in regibus bonum est iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare, & in subiectos non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custori, quod vos & diligere, & omnino confidimus studere: quapropter excellentiæ tuæ

mensē Nouembri præsentis anni, secunda indictione, Petrum & cœpiscopum à gremio sanctæ Romanæ Ecclesie transmittimus, ut fratribus eiusdem prouinciæ in vnum congregatis, emunitas & præsumptio & sacrilegium canonica autoritate, & vestra regia dignitate talem terminum accipiant, ne post hac membra diaboli, filii nequam, in sancta Ecclesia te etiam ibi regnante talia præsumant.

De rebus Ecclesiasticis quomodo restituendeant.

Cap. XXVII.

Ex decr. Euseby cap. 8. E T in legibus seculi cautum habetur. Qui rem surripit alienam, illi cuius res dirempta est, in vndecuplum quæ sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur. Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui: & dicit omnis populus, amen. Talia ergo non præsumantur absque ultione, nec exercentur absque damnatione. Pacem, & non damnium aut iniustitiam alicuius, se etiam in inuicem, & in omnes. Proinde si quis Ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecratum fuerit, rapuerit, vel consenserit facientibus, ut sacrilegus diudicetur, & damnium in quadruplum restituat, & canonicè pœniteat.

Quod sacrilegi sint Ecclesiarum prædones.

Caput XXVIII.

Ex codē. Mogeti, cap. 3. S Acrilegi sunt Ecclesiarum prædones. Vnde & in concilio Agarenfi sub quarto capitulo decretum habetur ita: Amico quippiam rapere furtum est: Ecclesie verō fraudari vel abstrahi surripique sacrilegium. Omnes enim contra legem facientes, resque Ecclesie diripientes, vel Ecclesias sacerdotesque contra diuinas sanctiones vexantes, sacrilegi vocantur, atque indubitanter in famas, sacrilegiquæ habendi sunt.

De eadem re. Cap. XXIX.

Ex epist. Pii papæ Italie's fratribus missa. A D sedem autem apostolicam perlatum est, quod sint inter vos contentiones & emulationes, & prædia diuinis vsibus tradita, quidam humanis applicent vsibus, & domino Deo cui tradita sunt ea subtrahant, & suis vsibus inseruiant. Quapropter ab omnibus illa vsurpationis contumelia depellenda est, ne prædia sub secretis cœlestibus iudicia à quibusdam irruentibus vexentur. Quod

si quis præsumperit, sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus iudicetur. Ipsos autem qui hoc agunt: clericos ac domini sacerdotum persequi eosque infamare audiuimus, ut malum suum per malum addentes deteriores fiant, non intelligentes quod Ecclesia Dei in sacerdotibus consistat, & crescat in templum Dei: & sicut qui Ecclesiam Dei vastat, eiusque prædia & donaria expoliat, & inuadit fit sacrilegus, sic & ille qui eius sacerdotum insequitur, sacrilegij reus existit, & sacrilegus iudicatur.

De his qui truncationes membrorum, de prædationibus & domorum incendia fecerint. Cap. XXX.

Ex decretis Eutychii papæ. **S**I quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit, aut facienti consenserit, quousque de his vnicuique legaliter vel amicabiliter coram episcopo ciuitatis aliisque ciuibus non emendauerit, ab Ecclesia se priuatum cognoscat. Si vero post secundam & tertiam conuentionem, cuncta in quibus arguitur non emendauerit, tanquam ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.

Quod cum excommunicato orare non liceat. Caput XXXI.

Ex dictis S. Isidor. **C**um excommunicato, neque orare, neque loqui, nisi ea quæ ad eandem excommunicationem pertinent, neque vesci cuique liceat.

De eadem re. Cap. XXXII.

Ex dictis eiusdem. **S**I quis frater, aut palam aut absconditè cum excommunicato fuerit locutus, communem statim cum eo excommunicationis contrahet penam.

De eadem re. Cap. XXXIII.

Ex dictis Fructuosi episcopi. **C**um excommunicato nullus loquatur, neque qualibet eum compulsionem vel miserationem refoueat, neque ad contradictionem, vel superbiam confortare præsumat.

De eadem re. Cap. XXXIII.

Ex concilio Antiochie cap. 2. **C**um excommunicatis non licet communicare, nec cum his qui per domos conueniunt, deuotantes orationes Ecclesie, ubi simul orandum est. Si quilibet autem ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione.

De eadem re. Cap. XXXV.

SI quis cum excommunicato, saltem in domo, simul orauerit, iste communione priuetur.

Ex canone apostolorum.

De eadem re. Cap. XXXVI.

DE his qui communione priuantur, seu ex clericali ordine, seu ex laicali ordine, ab episcopis per vnamquamque provinciam sententia regularis obtineatur, ut hi qui abiiciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiritur autem ne pusillanimitate aut contentione, vel alio quolibet vitio episcopi videatur à communione seclusus.

Ex concilio Nicæno. cap. 5.

De eadem re. Cap. XXXVII.

SI quis à proprio episcopo communione priuatus est, non ante suscipiatur ab aliis episcopis, quam suo reconcilietur episcopo.

Ex concilio Antiochie. ca. 6.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis examinationem iustam, nec cum eis in oratione, aut cibo, vel potu, aut osculo conamunicet, nec aue eis dicat: quia quicumque in his, vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiaceat.

Ex decretis Calisti papæ. ca. 3.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Non autem liceat communicare incommunicatis, neque per domos ingredi, & cum eis orare, qui Ecclesie in oratione non participant, nec in alteram Ecclesiam recipi, qui ab alia excommunicantur. Quod si visus fuerit quilibet episcoporum, vel presbyterorum, aut diaconorum, vel etiam qui in canone derinentur, incommunicatis communicare, & hunc oportet communione priuari, tanquam Ecclesie regulas confundentem.

Ex concilio Antiochie.

De eadem re. Cap. XL.

SI quis spontè communicauerit excommunicato, verbo orationis, in cibo, vel potu, XL. dies pœnitent in pane, sale, & aqua. Qui verò eis communicauerit in homicidiis,

Ex decretis Fabiani papæ episcopi calistiani. l. 1. m. 1.

vel flagitiis, reus erit iræ, & vindictæ Dei omnipotentis quem spernit: quia hæc omnia diuina ei voce interdicta sunt, & secundum Apostolum, obedire Deo oportet magis quam hominibus, & secundum quod deliquit, dignè iuxta decreta canonum pœniteat: & si pœnitere noluerint, excommunicentur.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex cõcil. Meldesi, cap. 10. **D**E his qui pro delicto suo à communione separantur, ita placuit, vt in quibuscunque locis fuerint exclusi, eodem loco consequantur communionem.

De eadem re. Cap. XLII.

Ex cõcil. Rotoma. cap. 3. **S**UNT aliqui qui culpis exigentibus ab episcopo proprio excommunicantur, & ab alijs Ecclesiasticis, vel laicis præsumptione, in communionem accipiuntur, quod omnino sanctum Nicænum concilium, simul & Chalcedonense, necnon & Antiochenum, atque Sardicense fieri prohibent.

De eadem re. Cap. XLIII.

Ex cõcil. Carthagi. cap. 9. **A**Vgustinus episcopus legatus Numidiæ provincie, dixit: Hoc statuere dignemini, vt si qui fortè merito facinorum suorum ab Ecclesia pulsi sunt, & siue ab episcopo aliquo, vel presbytero fuerint in communionem suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugientibus sui episcopi regulare iudicium, Ab vniuersis episcopis dictum est, omnibus placet.

De eadem re. Cap. XLIII.

Ex eodẽ, cap. 73. **Q**UI communicauerit, vel orauerit cum excommunicato: si laicus est, excommunicetur. si clericus, deponatur.

De illis qui ex alia parochia sunt, & deprædationes faciunt. Cap. XLV.

Ex cõcil. Meldesi, cap. 2. **D**E illis autem, qui in fra parochiam beneficiũ aut hereditatem habent, & alterius Episcopi parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, rapinas & deprædationes peragunt, placuit, vt excommunicentur, nec ante ex parochia exeant, quàm quæ perpetrarunt, dignè emendent. Quorum excommunicatio seniori eorum, & proprio episcopo significanda est, ne eos recipiant, antequàm illuc redeant, vbi rapinã fecerunt, & omnia pleniter emendent.

De illis qui defendunt delinquentes. Cap. XLVI.

QUI consentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione seuerissima. Hinc & quidam sanctissimus pater ait: Si quis errori alterius confenserit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum, & excommunicandum.

De illis qui intra annum causam suam tractare neglexerint. Cap. XLVII.

QVICunque igitur intra anni spacium ciuilitè, siue publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audietur clausisse aditum videantur. Quod si obstinato animo sine communionē defuncti fuerint, nos illius causam iuxta beati Leonis prædecessoris nostri sententiam, diuino iudicio referuantes. quibus viuus non communicauimus, mortuis non communicare possumus.

De eadem re. Cap. XLVIII.

HIS sanè, qui ante audietiam cõmunicare tentauerint, donec per pœnitentiam reatum suum defleant, ad communionem nullo modo reducantur, excepto mortis interitu urgente. Qui verò excommunicato scièter communicauerit, & amodo saltem in domo simul orauerit, atque latebras defensionis, ne cominus ad satisfactionē perducatur, præbuerit. donec ab excommunicatore pœnitentiam suscipiat, corporis & sanguinis domini communionē priuatum se esse cognoscat, & delictum secundum canones pœniteat.

Si notentur excommunicatorum nomina, & in foribus ecclesie præfigantur. Cap. XLIX.

CVRÆ sit omnibus episcopis, excommunicatorum nomina omnino tam vicinis episcopis, quàm suis parochianis pariter indicare, eaq; in celebri loco posita præ foribus Ecclesie, cunctis conuenientibus inculcare, quatenus in vtraque diligentia, & excommunicatis vbique ecclesiasticus auditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

De episcopo, qui ante damnati absolutionē obierit. Cap. L.

SI episcopus ante damnati absolutionem, obitu rapiatur: correptum, aut pœnitentem successorē licebit absoluerè.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC:

De illis qui excommunicati moriuntur.

Caput LI.

Ex eodē, cap. 11. S I aliquis excommunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus, & testimonium habet bonū, & non poterat venire ad sacerdotem, sed preoccupauit eū mors in domo, aut in via, faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

De eadem re. Cap. LII.

Ex epist. Leonis pape, ca. 21. H ORum causa Dei iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, ut talium obitus usque ad communionis remedium non differretur. Nos autem quibus uiuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus.

De furibus & furtis. Cap. LIII.

Ex dictis August. D IXIT dominus ad Moysen: Accipiat unusquisque a proximo, & proxima uasa argentea, & aurea, & vestes, &c. Non hinc quisque exemplum sumendum putare debet ad expoliandum proximum, hoc enim Deus iussit, qui nouerat quid quemque pati oporteret. Nec Israelitae fecerunt, sed Deo iubenti ministerium praeuerunt, quemadmodum quum minister occidit eum, quem iudex iussit occidi.

De eadem re. Cap. LIIII.

Ex dictis eiusdem. P OENale est occulte auferre, multo maioris poenae est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti, siue occulte, seu palam, habet praecipuum suum. Furti enim nomine penitenti intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienae. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed sub furti nomine rapinam intelligi uoluit. A parte enim totum significauit quicquid auferitur.

De eadem re. Cap. LV.

Ex dictis Hierony. F VR autem non solum in maioribus, sed in minoribus etiam iudicatur. Non enim quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur: quomodo in fornicatione, non idcirco diuersa fit fornicatio, si mulier pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, pauper aut opulenta: sed qualicumque illa fuerit, una est fornicatio. Ita in furto, quantumcumque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

DE EXCOMMVNICA. DEC. LIB. XI. 211

De eadem re. Cap. LVI. *Sabot. int. de furtis*

S I quis per necessitatem furatus fuerit cibaria, vel uestis, vel pecus propter famem, aut per nuditatem, poeniteat hebdomadas tres: si reddiderit, non cogatur ieiunare. *Ex poenitentiali Theodor.*

De eadem re. Cap. LVII.

N A M si quis publicam rapinam, seu furtum fecerit, publicam inde agat poenitentiam, iuxta sanctorum canonum sanctiones. Si uero occulte, sacerdotum consilio poeniteat: quoniam raptores, ut Apostolus ait, nisi inde ueram egerint poenitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui uero de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, grauius iudicatur: quia uanuis uicio furum, & raptorum, ad comites respiciat, poenitentia tamen ad episcopos pertinet. *Ex eccl. Aurelia, cap. 8.*

De eadem re. Cap. LVIII.

S I quis furtum capitale commiserit, id est, quadrupedia tulerit, vel casas effregerit, septem annos poeniteat: & quod furatum est, reddat. Si quis uero de minoribus semel aut bis furtum fecerit, reddat quod tulit, & annum unum poeniteat, vel si quis sepulchrum uolauerit, VII. annos poeniteat, tres ex his in pane & aqua. *Ex poenitentiali Theodor.*

De eadem re. Cap. LIX. *Sabot. de furtis. c. 2. et 13. q. 2.*

F VRES & latrones, si in furando & praedando occiduntur, uisum est pro eis non orandum. Si comprehensi, aut uulnerati, presbytero, vel diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus. *Ex eccl. Triburi, cap. 5.*

De eadem re. Cap. LX. *Sabot. 13. q. 4. c. fin.*

S I fur aut latro captus in praeda, absque occasione potest comprehendi, & tamen interficitur: quia ad imaginem Dei creati, & in nomine eius baptizati sunt, interfectores eorum XL. diebus non intrent Ecclesiam: lancea ueste induti, ab escis & potibus, qui interdicti sunt, a thoro, a gladio, & equitatu se abstineant. In III. V. feria, & sabbato, aliquo genere leguminum, vel holerum, & pomis, paruisque pisciculis cum mediocri ceruicia vicissim utantur & temperate. Sin autem a ueridicis comprobatur testibus, quod sine odii meditatione se, suaque liberando diaboli mem-

bra interficiunt, & capi non poterant, pœnitentiã pro homicidio eis iniungimus, nisi ipsi voluerint aliquid quod humanitatis est facere: & si presbyter est, nõ deponatur, cûctis tamen vitæ suæ diebus pœnitentiam agat.

Sacros. 11. De eadem re. Cap. LXI.

In Exodo dicitur. **S**I infringens fur domum, siue effodiens fuerit inuētus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor nõ erit reus sanguinis. Quod si orto sole fecerit, homicidiũ perperrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, venundabitur, Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuens, siue bos, siue asinus, siue ovis, duplum restituet.

De seruo qui fugerit dominum suum. Caput LXII.

Ex epist. Hierony. **E**X epistola Hieronymi, ad Pacasium Alexandrinum, De seruo qui fugerit dominum suum interrogabas, si ille in illa fuga mortuus fuerit, vtrum liceret pro eo orare, an non. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum, sed tamen scimus ab apostolis firmiter præceptum, vt serui subditi sint in omni timore dominis: non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Et in Gangrēsi cõcilio ita scriptum est: *Si quis, seruum sub prætextu diuini cultus doceat dominum proprium contemnere, vt discendant ab eius obsequio, anathema sit.* Vnde datur intelligi, quod si ille anathema meruit, qui docet seruum proprium dominum contemnere, & ab eius obsequio recedere, quãtõ magis ille qui dominum spernit, & eius seruitio subdi noluerit? Sed tamẽ distantia est inter illum qui per superbiam fecerit, & illum qui per necessitatem coactus crudelitate domini sui.

** Sabel. 17. q. 4. c. si quis seruum.*

De clericis, si in demoliendis sepulchris comprehensi fuerint. Cap. LXIII.

Ex cõcil. Toletan. 5. ca. 45. **S**I quis clericus in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus: quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vindicatur, oportet in tali scelere proditũ, à clericat^o ordine submoueri, & pœnitentiã triennio deputari.

De clericis aut monachis, si furtum fecerint. Caput LXVIII.

Ex cõcil. Agathẽ. cap. 2. **S**I quis clericus aut monachus furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinandum,

vt inferior virgis cæsus, tanti criminis reus, nunquam officii ecclesiasticum excipiat. Si verò iam ordinatus in hoc facinore fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate priuetur: cui sufficere potest pro actus sui leuitate, impleta pœnitentiæ satisfactiõne, sola communiõ.

De illis qui de ministerio Ecclesiæ aliquid furati fuerint. Cap. LXV.

SI aliquis de ministerio Ecclesiæ quolibet modo aliquid furatus fuerit, VII. annos pœniteat.

De monachis si de furto infamati fuerint, quomodo se expurgare debeant. Cap. LXVI.

SAepe contingit, vt in monasteriis monachorum furta perpetrentur. Idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab abbate celebretur, vel ab aliquo præsentibus fratribus, & sic expleta Missa, omnes communicent in hæc verba: Corpus domini sit mihi ad probationem hodie.

De illis qui colonorum flagella defendunt. Caput LXVII.

DEcreuit sancta synodus, vt episcopus ac ministri episcoporum pro criminibus colonos flagellare cum virgis potestatem habeant, propter metum aliorum, vt ipsi criminosi corrigantur, vt vel inuiti pœnitentiam agant, ne aternaliter pereant. Si verò seniores ipsorum colonorum indigne tulerint, & aliquam vindictam exinde exercere voluerint, aut eosdem colonos ne distringantur defendere præsumperint, sciant se excommunicationis ecclesiasticæ sententia feriendos.

De episcopis qui apud Romanam sedem accusati fuerant, quod cum excommunicatis communicarent. Caput LXVIII.

REgno Cõradi piissimi & Christianissimi regis quinto, cõgregata est sancta generalis synodus apud Altheim in pago Rethia, præsentem videlicet domini Ioannis papæ apocrisario sanctæ Ortēsis Ecclesiæ Petro venerabili episcopo. Hoc quaten^o aliquo modo diabolica semina in nostris partibus exorta extirpare, & nefandissimas

machinationes quorundam peruersorum hominum sada-
re, & eliminando purgare deberet. Transacto igitur tridua-
no ieiunio, & sacris lithaniis more debito celebratis, con-
uenimus in Ecclesia sancti Ioannis Baptista, & mœsti con-
sedimus. Tum demum præfatus S. Petri, & domini Ioannis
papæ missus, proferens chartam apostolicis literis inscri-
ptam qua monebatur, arguebatur, & instruebatur, de
omnibus ad veram religionem Christianæ fidei pertinen-
tibus. Quæ omnia, vt iustum & dignum erat, humiliter ac-
cepimus, diligenter tractauimus, & de noto affectu omni-
modo amplectebamur. Ergo euangelicam præceptionem
& institutionem saluberrimam lachrymabili voce protu-
limus, qua arguebantur Pharisei & Scribæ: Mundate, in-
quit, prius quæ intus sunt. Et item: Eiiice primum trabem
de oculo tuo. Ac propheticum illud: Ruina populi, sacer-
dotes mali. Perpendentes, & discutiendo nosmetipsos in-
spicientes, & in medium pœnitentiæ sanctæ digno fructu
ad terram nos proiicientes, defleuimus negligentias in-
numerabiles, & peccata nostra grauissima. Deinde hortatu
domini Petri contra nosmetipsos, & vitia irati adiun-
te primo sancto spiritu, & miserante, capitula infra nota,
ad correctionem tam nostram, quam Christiani populi
statuendo collegimus.

*De episcopus qui sibiectos seducunt communicantes: cum
excommunicatis. Cap. LXXIX.*

*Ex eodẽ
concilio,
cap. 6.*

Simus sacra autoritate scriptum, qui excommunica-
to communicauerit, excommunicetur. In hoc nos fate-
mur episcopi, & presbyteri, & clerici pœnaliter peccasse,
quod in posterum Deo auxiliante, & emendare & euitare
cupimus, & præcipimus.

De eadem re. Caput LXX.

*Ex eodẽ
cap. 7.*

Placuit sanctæ synodo hunc errorem quasi impium ab
Ecclesia amouere: quia animarum curam à domino ac-
cepimus, non pecuniarum. Inde & reddituri sumus Deo
rationem, & accepturi propter suam misericordiam æter-
nam retributionem, vel iustam damnationem.

De episcopis vt non sint malum exemplum populo.

Caput LXXI.

*Ex eodẽ,
cap. 8.*

Bonum exemplum populis, seipso episcopi vel sacer-
dotes debent præbere, & ostendere non solum dictis

verum & factis. Propter hoc enim statuimus, minime vn-
quam in posterum contra sacra statuta aliquo modo com-
municemus excommunicatis, & diiudicemus nosmetip-
sos, quatenus in futuro nõ iudicemur à domino. Sequi cu-
pimus dicta & statuta sancti Gregorij papæ, & pœniten-
tiam dignam agere volumus secreta in monasterio: quia
publicè nequim⁹: in futuroq; prædicta omnib⁹ modis Deo
propitio vitare volumus. Eandemq; legē statuentes pres-
byteris, diaconibus, & omni clero, si de gradu deponi no-
luerint, vt fideliter obseruent, & alijs seruare prædicent.

*De correctione episcoporum qui cum excommunica-
tis communicauerunt. Cap. LXXII.*

Autoritate apostolica firmamus dicta, & præcepta san-
ctorum canonum, & interdiciamus, quàm diu quis ex-
communicatus sit, vt nullus nostrorū episcoporum ei au-
deat communicare, vel cum eo in Ecclesia orare. Et laici
qui secuti sunt nos, vt dicunt, errando & sequendo nos, mo-
do nos, aut nosmetipsos per pœnitentiā macerantes cor-
rigendo, & viam eis vitæ prædicantes, & aperientes: vt re-
suscitent à diaboli laqueis, à quibus per nostra mala exem-
pla capti tenentur, & ad veram matrem Ecclesiam per pœ-
nitentiā reuertantur.

*De his qui contemnunt bannum ab episcopis im-
positum. Cap. LXXIII.*

Nemo contemnat neque transgrediatur bannum ab
episcopis superimpositum. Sciat & abhorreat in epi-
stola B. Clementis dictum, contra se scriptum. Si vobis epi-
scopis nõ obedierint omnes, tam maioris, quàm & inferioris
ordinis, atque reliqui populi tribus, & linguæ, non solum
infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fi-
delium, à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt, &
audiant ipsum dominum in Euangelio dicentem: Qui vos
audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Quapropter
nos euangelicam & apostolicam considerantes autorita-
tem, non quæstum pecuniarum, sed lucrum quærentes ani-
marum, statuimus & confirmamus, vt si quis post hanc hu-
ius sancti concilij definitionem inuentus fuerit corrupisse
bannum ab episcopis impositum, XL. dierum castigatione
corripiatur tantum in pane, & sale, & aqua.

*Ex concil.
Triburi.
cui inter-
fuit rex
Arnol-
phus, ca.
8.*

D. BVRCHARDI EPIS. VVORMACI

De eo pro quibus causis quemlibet hominem anathematis vinculo ligari oporteat. Cap. LXXIII

Ex eodē, cap. 30.

Quæsitum est in eadem synodo, pro quibus causis quemlibet hominem episcopali autoritate, vinculo anathematis ligari oporteat, atque vnanimi eorum sententia decretum est, pro his tribus criminibus fieri debere: cum ad synodum canonicè iussus venire contemnit. Aut postquam illuc venerit, sacerdotibus respuit obedire præceptis. Aut ante finitam causæ suæ examinationem, à synodo profugus abire præsumit.

De illis qui furtum & rapinam exercuerint. Caput LXXV.

Ex eodē, cap. 31.

add. c. 2. de furt. quod. ex lib. 7. ex deductum est et c. 59. 5. 2. lib.

Tranquillitatem sanctæ Dei ecclesiæ inquietari, & pacem fraternam infestari testantur, fures & latrones, qui ambulant inter nos ovina pelle obumbrati, sed lupina mente recedunt alienati, sæva mente res Ecclesiarum adducti rapientes, & gregem dominicum spoliando lacerantes, de quibus saluator in Euangelio commemorat: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, ille fur est & latro. Atque subiunxit: Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Vbi quamvis hæreticos qui fidem furantur Ecclesiæ designet, tamen insequutione furum & latronum, turbatam monstrat pacem Ecclesiarum. De talibus Apostolus ad Philippenses: Videte canes, videte malos operarios. Canes vocavit, qui non habent verecundiam. Malos operarios: quia nulla faciunt quæ pietati conveniant. Et dominus per prophetam Esaiam: Ego dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam. Unde nos quæ dominus diligit diligentes, & quæ odio habentes, statuimus & iudicamus, ut si quis post hæc Evangelica & apostolica atque prophetica verba, & definitionem pacatissimæ synodi, inventus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare. Et eleemosyna pro eo data in memoriam clericorum nec pauperum veniat, sed execrabilis sordescat. Beatus Augustinus de talibus horribilem profert sententiam, dicens: Nemo te post mortem tuam fideliter redimit: quia tu te redimere noluisti. Si autem ille fur, vel latro, vulneratus elabatur, & expectatione mortis

DE EXCOMMVNICA. DEC. LIB. XI. 214

desperatus putatur, atque reconciliari se mysteriis sacrosanctis habitu corporis, & voluntate pie mentis deprecatur, Deoque & sacerdoti vita comite emendationem, & actum confitetur, communionis gratiam non negamus tribuendam.

De illis qui in patibulis suspenduntur. Cap. LXXVI.

Quæsitum est ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus, post confessionem Deo peractam, vtrum cadauera illorum ad Ecclesias deferenda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & Missæ celebrandæ, an non. Quibus respondemus: Si omnibus de peccatis suis parum confessionem agentibus, & dignè penitentibus communio in fine secundum canonicum iussum danda est, cur canones eis qui pro peccatis suis penam extremam perbluunt, & confitentur, vel confiteri desiderant? Scriptum est enim: Non iudicat Deus bis in id ipsum.

Ex cõcil. Mogunt. cap. 5.

De episcopis qui cum excommunicatis communicaverint. Caput LXXVII.

Decreuit sancta synodus cum consilio serenissimi principis, si deinceps aliquis episcopus sui ministerij obligatus, sciens cum excommunicato communicaverit, siue in salutatione, siue in oratione, siue in iusta confortatione, siue in cibo, siue in potu, excommunicatus habeatur, tam à principe, quam à cæteris omnibus, quousque in proxima synodo audiatur, & Deo & Ecclesiæ satisfacere cogatur.

Ex cõcil. apud Erphesfurt. cui inter- fuit Henricus rex, cap. 9.

De clericis qui fugerint ecclesias suas, & de seruis qui dominos proprios fugerint. Cap. LXXVIII.

Sanctus Gregorius dicit: Clericum fugientem ab Ecclesia sua, vel seruum fugientem dominum proprium, & nolentem reuerti, iudicamus communionem priuari, quoad usque ad propriam Ecclesiam, vel ad dominum suum redeat. Et item: Clericum fugituum suo episcopo vel domino suo decernimus: postolica sententia restitui, vel excommunicari, vna cum illis qui ei communicauerint.

Ex cõcil. apud Altheim habito cui inter- fuit Coradus rex, cap. 27.

Finis Libri Vndecimi.

INDEX CAPITVLO-
rum Libri Duodecimi.

	Tmultiplicia genera iuramentorum extirpentur.	Cap. i.
V	De illis qui nomen Dei in vanū sumūt.	ii.
	De illis qui per cupiditatem periurium fecerint.	iii.
	De illis qui iubentibus dominis suis periuriū fecerint.	iiii.
	De illis qui peierant se in manu episcopi, aut in cruce cōsecrata, aut non consecrata.	v.
	De illis qui pro vita redimenda periurium fecerint.	vi.
	De illis qui iniusta vota iuramentō firmauerunt.	vii.
	De eadem re.	viii.
	Quōd Deus sic iuramenta perceperit, vt ille cui iurata fuerint.	ix.
	De illis qui se scienter peierauerint.	x.
	Quōd vnusquisque ieiunius iurare debeat.	xi.
	De eadem re.	xii.
	Qualem pœnitentiam periuri accipere debeant.	xiii.
	De illis qui per capillū Dei, aut caput iurāt, vel alio modo blasphemia cōtra Deum immortalem vtuntur.	xiiii.
	De iuramento Herodis.	xv.
	De illisq; odiū sēpitemnū inter se iuramento firmauerint.	xvi.
	De illis qui incautē iurauerint.	xvii.
	Qualiter sacerdotes iurare debeant.	xviii.
	Quo tempore iurare liceat.	xix.
	De illis qui sacramentum regis violant.	xx.
	De eadem re.	xxi.
	De illo qui audierit vocē peierātis, & assēsūm prębet.	xxii.
	De hoc quod Apostolus spiritū sanctū testificatus est.	xxiii.
	De eadem re.	xxiiii.
	Quōd definitio iniusta soluenda sit.	xxv.
	De eadem re.	xxvi.
	De eadem re.	xxvii.
	Vt omnibus modis cauendum sit mendacium.	xxviii.
	Item de iuramento.	xxix.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. Burchardi

ECCLÉSIAE VVORMA-
ciensis Episcopi, de Periurio, De-
cretorum Liber XII.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Iuramento & periurio, de iurandi facilitate eiusque periculo, deque improbis iuramentis infringendis agitur.

Vt multiplicia genera iuramentorum extirpentur. Caput I.

T multiplex iuramentorum & periuriorum *Ex cōcil. Meldēsi, cap. 10.* confusio, per quā multæ fidelium animæ in toto hoc regno perditæ esse noscuntur, quā fit detestanda & Deo odibilis, attenrus omnibus annuncietur. Tantum nanq; hoc malum est, vt ad sanctuaria martyrum vbi diuersorum ægritudines sanantur, ibi periuri, licet manifestē interdum vexari non videantur, iusto Dei iudicio a demonibus arripiantur. Et sicut sanctus dicit Gregorius, ad horum corpora ægri veniunt & curantur, & periuri a dæmonio vexantur.

De illis qui nomen Dei in vanū sumunt. Cap. II.

Habemus in lege domini scriptum: Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomē domini Dei tui. & ne assumes nomen Dei tui in vanum. Ideo admonendi sunt omnes, vt diligenter caueant periurium, nō solum in altari, seu sanctorum reliquiis, sed & in communi loquela. Item cauendum est, ne aliquis plus aurum honoret, quā altare, ne ei dominus dicat: Stulte, quid est maius, aurum, an altare quod sanctificat aurum?

De illis qui per cupiditatem periurium fecerint. Cap. III.

Si quis per cupiditatem peierauerit, omnes res suas vendat, pauperibus & distribuatur, & monasterium ingressus, iugi pœnitentia se subdat. *Ex pœnitentiā Romano*

De illis qui iubentibus dominis suis periurium fecerint. Cap. IIII.

Ex decr. Pii papa, cap. 2. **Q**ui compulsus à domino peierat se sciēs, vtrique sint periuri, & dominus & miles: dominus: quia præcepit, miles: quia plus dominū, quàm animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & VII. sequētes annos. Si seruus eius est, tres quadragesimas & legitimas ferias, pœniteat.

De illis qui peierant se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, aut non consecrata.

Caput V.

Ex pœnitentiâ Theoda. **Q**ui peierat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, III. annos pœniteat. Si verò in cruce non consecrata, annum vnum pœniteat. Qui autem seductus fuerit, & ignorans se peierauerit, & postea cognoscit, tres Quadragesimas pœniteat.

De illis qui pro vita redimēda, vel pro qualibet causa,

Caput VI.

Ex pœnitentiâ Romano. **S**i quis coactus pro vita redimēda, vel pro qualibet causa, vel necessitate se peierat: quia plus corpus, quàm animam dilexerat, tres Quadragesimas. Alij iudicant tres annos, vnum ex his in pane & aqua, pœniteat.

De illis qui iniusta vota iuramento firmauerint.

Caput VII.

Ex cōcil. Toletan. cap. 9. **N**ecessè enim est, vt malè iurans, dignam pœnitentiā agat, eo quod nomen domini contra præceptum illius sumpsit in vanum: quia in Exodo scriptum est: Nec enim in fontem habebit dominus eum, qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra. Et in Leuitico: Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen domini Dei tui, ego dominus. Malum tamen quod facturum se sacramento deuouerat, omnino non faciat: quia stulta vota frangenda sunt.

De eadem re. Cap. VIII.

Ex decr. Fabiani pa. ca. 11. **Q**uicumque sciens se peierauerit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos sequentes pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentiâ, & nunquam in testimoniu recipiatur, & post hæc communionem percipiat.

De eadem re. Cap. IX.

Si quis se peierauerit, & alios sciens in periurium duxerit, XL. dies in pane & aqua, & VII. sequentes annos pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentiâ. Et alij si conscij fuerant, similiter pœniteant: sin autem, singuli vt periurium non spontè commissum, pœniteant.

Quid sic Deus iuramenta perceperit, vt ille cui iurata fuerint. Cap. X.

Sicut mentiri non potest qui non loquitur, sic peierare non potuerit, qui iurare non appetit. Cauendum igitur est iuramentum, nec eo vtendum, nisi sola necessitate. Non est contra Dei præceptum iurare, sed dum vsus iurandi facimus, periurij crimen incurrimus. Nunquam ergo iurat, qui peierare timet. Multi dum loquuntur, iurare semper delectantur, dum oporteat hoc tantum esse in ore, est, est, non, non. Amplius enim quàm est, & non est, à malo est. Multi vt fallant peierant, vt per fidem sacramenti, fidem faciant verborum: sicque fallendo dum peierant, & mentiuntur, hominem incautum decipiunt. Interdum & falsis lacrimis seducti decipimur, & creditur dum plorant, quibus credendum non erat. Plerumque sine iuramento loqui disponimus, sed incredulitate eorum qui non credunt quod dicimus, iurare compellimur, taliq̄ necessitate iurandi consuetudinem facimus. Sunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem verbis. Grauius autem delinquent, qui sibi loquentes iurare cogunt. Quacunque arte verborum quisque iuret, Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus erit, qui & Dei nomen in vanum adsumit, & proximum dolo capit. Non est seruandum sacramenti quod malum incautè promittitur, veluti si quis piam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem pollicetur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio. Iurare, est Dei illa prouidentia, quæ statuit non euellere statuta. Pœnitentiâ autem Dei, rerum mutatio est. Non pœnitere autem, statuta non reuocare, vt est illud: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, id est, quæ iurauit, non mutabit.

De illis qui scienter se peierauerint. Cap. XI.

Ex pœnitentiali Theodo. **S**I quis suspicatur quod ad periurium inducatur, & tamen sex consensu iurat, XL. dies pœniteat, & VII. sequentes annos, & nunquam sit sine graui pœnitentia.

Quod vnusquisque ieiunus iurare debeat. Cap. XII.

Ex decr. Cornelii pa. cap. 5 **S**ed & nobis honestū etiam & iustum videtur, vt qui in sanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat, cum omni honestate & timore Dei, & vt pueri ante quatuordecim annos non cogantur iurare.

De eadem re. Cap. XIII.

Ex cōcil. Aureli. cap. 10. **E**T hoc sancta synodus decreuit, nisi pro pace faciendā, vt omnes fideles ieiunus ad sacramenta accedant.

Qualem pœnitentiam periuri accipere debeant.

Caput XIII.

Ex decr. Eutychia pa. ca. 26 **P**radicandum est etiam, vt periurium fideles caueant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege, & prophetis, & in Euangelio prohibitum. Audiuius autem quosdam parvipendere hoc scelus, & leuem quodāmodo periuris pœnitentiā modum imponere. Qui etiam nosse debent, talem de periurio pœnitentiā imponere debere, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio spontē commisso, & de cæteris criminalibus vitiis. Si quis verò perpetrato periurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiā longam, ad confessionem venire noluerit, ab Ecclesia repellendus est, siue à communione & consortio fidelium, vt nullus cum eo comedat, atque bibat, neque oret, neque in sua domo eum recipiat.

De illis qui per capillum Dei, aut caput iurant, vel alio modo blasphemia contra Deum immortalem vtuntur. Cap. XV.

Ex decr. Pii pape cap. 5. **S**I quis per capillum Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fuerit, si est ex Ecclesiastico ordine deponatur: si laicus, anathematizetur: & si quis per creaturas iurauerit, acerrimè castigetur, & iuxta id quod synodus diiudicauerit pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifestauerit, non est dubium quod diuina condemnatione similiter coerceatur. Et si episcopus ista emendare neglexerit, à synodo corripatur.

De iuramento Herodis. Cap. XVI.

CVM iuramento pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo. Si ob iusurandum fecisse se dicit: si patris, matrisque interitum postulasset, facturus esset, an non? Quod in suis ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit, & in propheta.

De illis qui odium sempiternum inter se iuramento firmauerint. Cap. XVII.

QVI sacramento se obligauerit, vt litiget cum quolibet, ne ad pacem vilo modo redeat, pro periurio, vno anno à corpore & sanguine domini segregetur, & reatum suum ieiuniis & elemosynis absoluat: ad charitatem verò, quæ operit multitudinē peccatorum, celeriter redeat.

De illis qui incautè iurauerint. Caput XVIII.

SI aliquid fortè nos incautius iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, ilud consilio salubriori mutandum erimus, ac magis instante necessitate peierandū nobis, quam profectò iuramento in aliud crimen maius esse diuertendum.

Qualiter sacerdotes iurare debeant. Caput XIX.

Cornelius episcopus, Rufo cœpiscopo in domino salutem. Exigit dilectio tua, frater charissime, vt ex auctoritate sedis apostolicæ, tuis deberemus consultis respondere. Quod licet non prolixè, sed succinctè agere festinarem, propter quasdam importunitates quæ nostris præpeditibus peccatis in nos superuenerunt, tuis tamen per reliqua sanctorum patrum instituta studiis perquirere latius, & inuestigare committimus. Non enim potest mens attrita & oneribus, atque importunitatibus grauata, tantum boni peragere, quantum deletata & oppressiombus soluta. Non ergo ista ob id prætulimus, vt hæc & alia quæ necessaria fore cognouerimus, tuæ sanctitati velimus denegare: sed quod hic minus inuenitur, latius perquiratur. Sacramentum autem hætenus à summis sacerdotibus, vel

reliquis Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minimè cognouimus, nec spontè eos iurasse reperimus. Summopere ergo sanctus Iacobus Apostolus, prohibens sacramentum, loquitur dicens: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quocunque iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicium decidatis. Et dominus in Euangelio ait: Audistis quia dictum est antiquis, non peierabis: reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per cælum: quia thronus Dei est, neque per terram: quia scabellum pedum eius est, neque per Hierosolymam: quia ciuitas est magni regis, neque per caput tuum: quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non. Quod his autem abundantius est, à malo est, id est, & ab exigente, & à iurante. Hæc, frater charissime, ipse dñs prohibet, id est, non debere iurare. Hæc apostoli maxime omnes, hæc sancti viri prædecessores nostri, qui huic sanctæ vniuersali Ecclesiæ apostolicæ præfuerunt hæc propheta, & reliqui sancti doctores per vniuersum mundum dispersi ad prædicandum, iuramenta fieri verat. Quorum nos exempla, si cœperimus numerare, aut in schedula hac inserere, ante deficeret diei hora, quàm eorum exempla, de hac causa prohibita. Quæ nos sequentes sanctorum apostolorum, eorumq; successorum iura, firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus. Vnde & ipse dominus in tabulis lapideis quas Moysi dedit, propria manu scripsit, dicens: Vide, ne assumas nomē domini Dei tui in vanum, & reliqua. Vnusquisque enim propriam conscientiam mundam debet seruare, Deo, & in memoria retinere: Os quod mentitur, occidit animam. Et Apostolus ait: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Et alibi: Nolite mentiri inuicem membra. Hæc præcepta sunt saluatoris, hæc prophetarum, hæc sanctorum patrum instituta. Quæ si quis in vanum dixerit, hostis est animæ suæ: quia nemo contra prophetas, nemo contra apostolum, nemo contra Euangelium facit aliquid absque periculo.

Quo tempore iurare liceat. Cap. XX.

Decreuit sancta synodus, vt à septuagesima vsque in octauas paschæ, & ab Aduentu domini vsq; post consecratos dies, necnon & in ieiuniis quatuor temporum, & in Letania maiore, & in diebus Rogationum, & in diebus dominicis, nisi de concordia & pacificatione, nullus suadardum, per sacra iurare præsumat. *Ex cõcil. apud sancti Medardi, cap. 4.*

De illis qui sacramentum regis violant. Cap. XXI.

Si quis laicus iuramentum violando prophanat, quod regi, & domino suo iurat, & postmodum peruersè eius regnum, & dolosè tractauerit, & in mortè ipsius aliquo machinamento insidiatur: quia sacrilegium peragit, manum suam in Christum domini mittens, anathema sit, nisi per dignam penitentiam satisfactionem emendauerit, sicuti constitutum à sancta synodo est, id est, seculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & peniteat omnibus diebus vitæ suæ. Veruntamen communionem in exitu vitæ cum Eucharistia accipiat. Episcopus verò, presbyter, vel diaconus, si hoc crimen perpetrauerit, degradetur. *Ex dictis August.*

De illo qui audierit vocem peierantis, & assensum præbet. Cap. XXII.

ANIMA quæ peccauerit, & audierit vocem peierantis, & testis fuerit, aut ipse viderit, aut conscius erit, nisi indicauerit portabit iniquitatem. *In Lenuico legitur.*

De hoc, quòd Apostolus spiritum sanctum testificatus est. Cap. XXIII.

Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi reddente conscientia mea in spiritu sancto. *Apostolus dicit.*

De eadem re. Cap. XXIII.

Hieronimus dicit: Iesum testor, & sanctos angelos eius. *Ex dictis Hierony.*

Quòd definitio incauta soluenda sit. Cap. XXV. *Ex cõcil.*

Definitio incauta laudabiliter soluenda, nec præuari- *Hibern. cap. 1.*

De eadem re. Cap. XXVI.

Si puella sita in puerili ætate in domo patris, illo nesciente se iuramento contrinxerit: & si pater statim, vt audierit, contradixerit, vota eius & iuramenta irrita erunt, & facilius emendabitur. *Ex codic. cap. 3.*

Ex cōcil. Aurelia. I Vramentum filii, aut filia, nesciente patre, & vocamur nachi nesciente abbate, & iuramēta pueri, irrita sunt, cap. 2.

Quōd omnibus modis cauēdum sit mendacium.
Caput XXVIII.

Gregor. dicit. **N**OLI fili negare gratiā dei, ne incurras pro bono in malum, pro humilitate in mendacium. Cauendum nanque est omnibus modis mendacium, siue pro malo, siue etiam pro bono proferri videatur: quia omne mendacium non est ex Deo, sed sicut Saluator dicit, à malo est.

Item de iuramento. Cap. XXIX.

Ex cōcil. Toletan. **E**T ENIM dum peierare compellimur, creatorē quidem offendimus, sed nos tantummodo maculamus, cum verò noxia promissa complemus, & Dei iussa superbè contēnimus, vt proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliore mortis gladio trucidam⁹. Illic enim duplici culparum telo percutimur, hic tripliciter iugulamur. Restat ergo, vt eò nostra pergat sententia, quò misericordiā patuerit via. Quæ ita domino probatur accepta, vt plus eam cupiat, quàm sacrificia veneranda, dicēte ipso: Misericordiam volo, & non sacrificium. Hac indulgentiæ concessa licentia, miserationis ipsius opus in gloriosi principis potestatem redigimus: vt quia Deus illi miserandi aditum patefecit, remedia pietatis ipse quoque non denegat. Quæ ita principali discretione moderata persistant, vt & illis ita sit misericordiā contributa, vt nusquam gens, aut patria, per eosdem, aut periculum quodcunque perferat, aut iacturam. Hæc miserationis obtentu tēperasse sufficiat, cæterumque iuramenta pro regni potestatis salute, vel constitutione gentis & patriæ, quæ hætenus sunt exacta, vel deinceps extiterint exigenda, omni custodia, omniqve vigilantia indissolubiliter decernimus obseruanda. merbro um truncatione, mortisqve sententia, religione penitus absoluta, sed ne prauarū mentium versuta nequitia, nosmet ad periurii aliquando prouocet culpam, nec à sanctæ fidei regula hæc asserat venire sententiam: tam diuinæ autoritatis oracula, quàm præcedentium patrum

huic narrationi curauimus innectenda. Sic enim per Hieremiam dixit: Repentē loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradice, & disperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersus eam, agam & ego penitentiam super malo quod cogitavi, vt facerem ei. Et per Ezechielem: Si dixero, inquit, iusto quòd vita viuatur, & cōfessus in iustitia sua, fecerit iniquitatē, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur: & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autē dixero impio, morte morieris, & egerit penitentiam: vita viuatur, & non morietur. Si ergo nostra conuersatio, sic diuinam mutat sententiam: quorū miserorum tantæ lachrymæ, vel præssura, tam crudam non tēperet ex miseratione vindictam? Hinc etiam populo Israëlítico sæpe vltio promissa suspenditur, & Niniuitarum perditio diuinæ sententiæ permutatione sedatur. Nam sanctus Ambrosius in libro tertio de Officiis, ita ait: Purū igitur ac syncerum oportet esse affectum, & vnusquisq; simplicem sermonem proferat. Vas suum in sanctitate possideat, ne fratrem circumscriptione verborum inducat. Nihil promittat inhonestum, ac sibi promittere querat. Tolerabilius est promissum non facere, quàm facere quod turpe sit. Sepe plerique constringunt se iurisiurandi sacramento, & quum ipsi cognouerint promittēdum non fuisse ius sacramenti, tamen contemplatione faciunt quod sponderunt, sicut de Herode supra crispimus, qui saltatrici præmium turpiter promissit, crudeliter soluit. Turpe, quod regnum pro saltatione promittitur: crudele, quod mors prophetæ pro iurisiurandi religione donatur: quantò tolerabilius tale fuisset periurium sacramēto? Et post pauca, de Ieptre discernens. Miserabilis necessitas, quæ soluitur parricidio. Melius est non vouere id, quod sibi cui promittitur, nolit exolui. Et post paululum: Nō semper igitur promissa solueda omnia sunt. Denique ipse dominus, sicut scriptura indicat, frequenter suam mutat sententiam. Vir quoque sanctissimus Augustustinus inuestigationis acumine acutus, inueniendi arte præcipuus, asserendi copia proflus, eloquentiæ flore venustus, sapientiæ fructu fecundus, hæc in suis narrat affectibus. Duo sunt enim omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen nō est

sine culpa, cum aut iocamur, aut cum promittimus, mentimur. Illud primum in iocando, ideo non est perniciosissimum, quia non fallit. Nouit enim ille, cui dicitur, ioci causa esse dictum. Secundum autem ideo meritis est, qui retinet nonnullam beneuolentiam. Idem ipse alibi, non auferat, inquit, veritas misericordiam, non ambulabit in via domini, in qua misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Hinc beatus Papa Gregorius, in libris Moralium, sic ait: Cum mens inter minora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligatur: quia & qui murorum ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi breuior murus inuenitur. Hinc & Isidorus ait: Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio. Similiter in Synonimis: In malis promissis, rescinde fidem. In turpi voto, ut à decreto quod incaute nouisti non facias. Impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Vnde necesse est, ut malè iurans, dignam poenitentiam agat, eo quod nomen domini contra præceptum illius sumptum in vanum, quia in Exodo scriptum est: Nec enim in fontem habebit dominus eum, qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra. Et in Leuitico: Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen domini Dei tui, ego dominus. Tamen malum quod facturum se sacramento deuorat, omnino non faciat: quia stulta vota frangenda sunt.

FINIS Libri duodecimi.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI

	Decimertij.	
	E obseruatione Quadragesimæ.	Cap. i.
D	De ieiunio quatuor temporum.	ii.
	Quo tempore ad Missam flectamus genua dici debeat.	iii.
	De illis qui indictum ieiunium contempserint.	iiii.
	De eadem re.	v.
	De Letania maiore quomodo obseruanda sit.	vi.
	De ieiunio rogationum.	vii.
	Vt in cena domini, ut in reliquis quadragesimæ diebus ieiunium non soluatur.	viii.
	Vt in sabbato sancto ieiunium ante noctis initium non soluatur.	ix.
	Quod non oporteat in quadragesima natalicia sanctorum celebrari.	x.
	Quod in diebus ieiunij elemosina sit facienda.	xi.
	Vt in Quadragesima tempus prandij conseruetur.	xii.
	Quod in diebus ieiuniorum nulla iurgia esse debeat.	xiii.
	Vt in illis sacratis diebus ieiuniorum coniugati à coniugibus se abstinere debeant.	xiiii.
	De his qui in clero sunt, & carniū esum habuerint exosum.	xv.
	De vigiliis sanctorum.	xvi.
	De eadem re.	xvii.
	De hoc si euenerit pestilentia, vel inæqualitas aëris.	xviii.
	Vt nullus in dominica die pro abstinentia ieiunet.	xix.
	De eadem re.	xx.
	Vt placita secularia in diebus dominicis, & in præcipuis festis, & in diebus ieiuniorum non fiant.	xxi.
	Vt ieiunium absque cibo luxuriæ obseruari debeat.	xxii.
	Vt quotidianum ieiunium non sit sine refectione aliqua.	xxiii.
	De eadem re.	xxiiii.
	Quod ieiunium curet vulnera delinquentis.	xxv.
	De quodam Alcibiade qui sibi graue iugum ieiunij imposuerat.	xxvi.
	De eo qui sub obtentu religionis sine iussu episcopi sui vel presbyteri ieiunium sibi imponit.	xxvii.
	Vt nullus Christianus dum sancta loca, per reuerentia petierit, alicuius publicæ potestatis bano ibidem constringatur.	xxviii.

Indicis Capitulorum FINIS.

EE iiiii

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Ieiunio, De- cretorum Liber XIII.

ARGUMENTVM LIBRI.

Libro hoc de obseruatione vtilitateque Ieiunij, maxime autē de ieiunio Quadragesimali, Quatuor tēporū, aliorūq; ab Ecclesia institutorum, & eorūdem violatoribus, agitur.

De obseruatione Quadragesima. Cap. I.

Ex epist.
Grego.
papa.

Quadragesima sūmā obseruatione est obseruāda, vt ieiunium in ea præter dominicos qui de abstinentia subtrahunt, nisi quē in firmitas impediērit, nullatenus soluantur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur dñica Quadragesimæ vsq; in Pascha dñi sex hebdomada cōputatur, quarū videlicet dierū XL. & II. sunt. Ex quibus dū sex dies dñici abstinentiæ subtrahuntur, nō plus in abstinentia quā triginta & sex dies remanent. Verbi gratia: Si per CCC. XLV. dies annus ducitur, nos autem per, XXX. & VI. dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus. Et vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauerat, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tollantur, id est, quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens, sexta & sabbatū. Nisi istos quatuor dies superioribus triginta & sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia nō habebimus. Iubemur etiam ab omnipotenti Deo, omnium bonorum nostrorū decimas dare. Quapropter vt omnis decima à nobis Deo ritē persoluatur, tollamus decimam anni, & in ea peccata nostra cōfiteōdo, corrigēdo nos, ieiunādo, vigilādo,

DE IEIUNIO DEC. LIB. XIII. 221
orādo, eleemosynas largiēdo, abstergamus, & carnē nostrā decimem⁹, vt ad sanctū Pascha securi peruenire possimus.

De ieiunio quatuor temporum. Cap. II.

Constituimus, vt quatuor tempora anni, ab omnibus Cum ieiunio obseruentur, id est, in Martio, hebdomada prima. In Iunio, secunda. In Septembri, tertia. In Decembri, quarta: quæ fuerit plena ante vigiliam Natalis domini, id est, feria quarta, & sexta, & Sabbato. Veniant omnes ad Ecclesiā hora nona, cū letaniis ad Missarū solēnia.

Quo tempore ad Missam flectamus genua dici debeat. Caput III.

VT presbyteri plebibus annūciēt, quod in Quadragesimā & in ieiunio quatuor tēporum tantummodo ad Missarum solēnia genua flectere debeant. In dominicis contra diebus vel cæteris festis, à vespera vsq; in vesperā non flectant genua, sed stantes in curuati orient, nec quisquam vno genu solotenus impresso orare præsumat, sicut Iudæi irridentes dominum in passione eius fecisse leguntur, sed vtraq; genua terræ figat. Ait enim Apostolus: Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi.

De illis qui indictum ieiunium contempserint.

Caput IIII.

Si quis indictum ieiunium superbiendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christianis noluerit, in Gāgrensi concilio præcipitur, vt anathematizetur.

De eadem re. Caput V.

Si quis eorum qui continentia student, absque necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab Ecclesia custodita superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit.

De letania maiore quomodo obseruanda sit.

Caput VI.

Placuit nobis vt letania maior obseruanda sit à cunctis Christianis. vno die VII. Calan. Mai. sicut in Romana Ecclesia constitutum reperimus, & sicut sancti patres nostri cōstituerunt: nō equitādo, nō preciosis vestibus induti, cinere resperși, & cilicio induti, nisi infirmitas impediērit.

De ieiunio rogationum. Cap. VII.

CV M exigētibus peccatis, Galliarum populi luporum rabie acriter interimerentur, ne huius flagelli ali-

Ex cōcil.
Mogūti.
cap. 2.

Ex cōcil.
Aureliā.
cap. 14.

Ex cōcil.
Mogūti.
cap. 5.

Ex cōcil.
Gangrē.
cap. 19.

Ex cōcil.
Mogūti,
cap. 6.

Ex cōcil.
Aureliā.
cap. 6.

quod remedium inueniri posset, congregati traduntur Galliarum episcopi apud Viennam urbem, atque in commune statuerunt, ut triduanum ieiunium facerent. Cumque dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, ut per Galliarum prouincias, ante Ascensionis domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum summa reuerentia & deuotione, cum abstinentia carnis, & humilitate cordis, non ut visibilia luporum rabie me uadamus, sed ut inuisibilia, id est, spirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis preciosis induatur: quia in factu & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates, & commestationes, quæ sunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præsumat, sed discalciatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulierculæ choros ducant: sed omnes in commune Kyrieleeson decantent, & cum contritione cordis Dei misericordiam exorent, pro peccatis pro pace, pro peste, pro conseruatione frugum, & pro cæteris necessitatibus. Dies enim sunt abstinentiæ, non lætitiæ.

Ut in cæna domini, ut in reliquis Quadragesimæ diebus, ieiunium non soluatur. Cap. VIII.

Ex cõcil.
Laodic. cap. 50.

Quod non oporteat in quadragesima in vltima septimana V. feriæ ieiunium soluere, totamque quadragesimam sine veneratione transire, magisque conueniat omnem quadragesimam distincto venerari ieiunio.

Ut in sabbato sancto ieiunium ante noctis initium non soluatur. Cap. IX.

Ex cõcil.
Arausico, cap. 2.

VT in sabbato sancto, hoc est, in vigilia Paschæ, ieiunium ante noctis initium, nisi à paruulis aut infirmis, non soluatur, nec ipsa in Parasceue: quia cæna domini & Parasceue, & sabbatum ad illos XL. dies respiciunt: Vel diuina mysteria his duobus diebus non celebrentur: canonibus quippe iubentibus biduo isto, id est, Parasceue & sabbato, sacramenta pœnitentis non celebrari.

Quod non oporteat in quadragesima natalitia sanctorum celebrari. Caput. X.

Ex concil.
Laodice. cap. 51.

Quod nõ oporteat in quadragesima martyrum natalitia celebrari: sed eorũ sancta cõmemoratio in diebus sabbatorum & dominicorum fieri conueniat.

Quod in diebus ieiunij elemosyna sit facienda.

Caput XI.

Diebus verò ieiunij elemosyna facienda est, & cibũ sine porum, quo quisq; uti debuit, si ieiunauerit, pauperibus erogat: quia ieiunare & cibos prandij ad cœnam reseruare, non mercedis, sed ciborum est incrementum.

Ut in quadragesima tempus prandij seruetur.

Caput XII.

Solent plures, qui se ieiunare putant in quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonam manducare. Qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad missas, & auditis Missarum solibus & vespertinis officiis, largitis elemosynis ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit ut ad Missam venire non valeat, astimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium absoluat.

Quod in diebus ieiuniorum nulla iurgia esse debeant.

Caput XIII.

In his ieiuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent: sed in Dei laudibus & opere necessario persistendum. Arguit enim eos qui contentiones & lites quadragesimæ tempore faciunt, & qui debita à debitoribus exigunt, dominus per prophetam dicens: Ecce in die ieiunij vestri inueniuntur voluntates vestra: & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & ad contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.

Ut in illis sacratis diebus ieiuniorum coniugati à coniugibus se abstinere debeant. Cap. XIII.

Abstinendum est enim in his sacratissimis quadragesimæ diebus à coniugibus & castè & piè viuendum, ut sanctificato corde & corpore isti dies transigantur, & sic perueniatur ad diem sanctum Paschæ: quia pene nihil valet ieiunium, quod coniugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliae, & elemosynæ non commendant.

De his qui in clero sunt, et carnum esum habuerint exosum. Cap. XV.

HI qui in clero sunt presbyteri aut diaconi, & à carni- bus abstinet, placuit, eas quidem contingere, & ita si

Ex cõcil.
Ancirano cap. 13.

voluerint continere. Quod si in tantum eas abominantur, vt nec holera quæ cum eis coquantur existiment comedenda, tanquam non consentientes regulæ, ab ordine cessare debent.

De vigiliis sanctorum. Cap. XVI.

Ex concilii Aureliensis. **P**resbyteri cum sacras festiuitates populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum eos omnimodis seruare moneant.

De eadem re. Caput XVII.

Ex dictis Eusebii pape, ca. 10. **V**T in Ecclesia à sacerdotibus ieiunia constituta, sine necessitate rationabili, non soluantur.

De hoc si euenerit fames, pestilentia, vel inæqualitas aeris. Caput XVIII.

Ex decretis Liberij pape, ca. 2. **S**i euenerit fames, pestilentia, inæqualitas aeris, vel alia qualicumque tribulatio, statim ieiuniis, elemosynis & obsecrationibus domini misericordia deprecetur.

Vt nullus in die dominica pro abstinentia ieiunet.

Caput XIX.

Ex concilio Gangræ. **S**i quis propter continentiam, quæ putatur, aut propter contumaciam in die dominico ieiunat, anathema sit.

De eadem re. Caput XX.

Ex concilio Turonensi. **S**i quis propter publicam poenitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate, die dominica vel pro quadam religione, ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit.

Vt placita secularia in diebus dominicis, et in præcipuis festis, et in diebus ieiuniorum non fiant. Cap. XXI.

Ex concilio apud Ephesum habito, cui interfuit Henricus rex, cap. 2. **P**lacita secularia dominicis diebus vel aliis præcipuis festis, seu etiam in his diebus in quibus legitima ieiunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem minime fieri decreuimus. Insuper etiam sancta synodus decreuit, vt nulla iudicialia potestas licentiam habeat, sua autoritate Christianos ad placitum bannire, in supradictis diebus, id est, septem dies ante Natalem domini vsque in octauas Epiphaniæ, & à Quinquagesima vsque in octauas Paschæ, & VII. dies ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, quatenus adeundi Ecclesiam, orationibusque vacandi liberius habeatur facultas.

Vt ieiunium absque cibo luxuriæ obseruari debeat.

Caput XXII.

Non dico hebdomadas, non dico duplicata ieiunia, sed saltem singulos dies absque ciborum luxuria transigamus.

Vt quotidianum ieiunium non sit sine refectioe aliqua. Cap. XXIII.

Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio facieratem fugiens. Nihil enim prodest tibi biduo triduoque; transmissio vacuum portare ventrem si pariter obruatur. Si compensatur saturitate ieiunia, ilico mens repleta torpescit: & irrigata terra corporis huius, spinas & carduum germinat.

De eadem re. Cap. XXIII.

Sint tibi ieiunia pura, continua, moderaque, id est, quotidie esurire, & quotidie prandere.

Quod ieiunium curat vulnera delinquentis.

Caput XXV.

Noli adhuc aquam bibere, sed modico vttere vino propter infirmitates tuas: curat enim vulnera delinquentis, curatoque sanctificat ieiunium.

De quodam Alcibiade qui sibi graue iugum ieiunii imposuerat. Cap. XXVI.

Alcibiades quidam erat ex numero eorum qui pro Christo vinciti tenebantur. Hic vitam satis arduam & austeram gerebat, nihil cibi volens accipere, sed tantum pane, & sale cum aqua utebatur. Cum vitæ hunc rigorem velleret etiam in carcere positus obtinere, Attalo, cuidam seruo Dei reuelatum est: quia non rectè faceret Alcibiades, creaturis Dei, & vellet aliis formam scandali derelinquere. Quibus cognitis Alcibiades cepit omnia cum gratiarum actione percipere: quia quæ illi reuelabat spiritus vt doceret, huic vt sequeretur idem spiritus persuadebat.

De eo qui sub obtentu religionis sine iussu episcopi sui, vel presbyteri ieiunium sibi imponit. Cap. XXVII.

Vt nemo nisi consentiente proprio episcopo, aut eius missio, ieiunium sub obtentu religionis sibi imponat, vnum diem præ aliis excipiendo, omnimodo interdiximus, quod & factum displicet, & in futurum fieri prohibemus: quia plus causa arrolandi esse dinoscitur, quam supplementum catholice legis.

Ex dictis Hieronymi.

Ex dictis Pimeni arenite.

Itè idem.

Apollonius dicit.

Eusebius in ecclesiastica historia. lib. 5. c. 3. ad finem.

Ex concilio apud Ephesum habito, præsentente Henrico reg. ca. 5.

Vt nullus Christianus dum sancta loca pro reuerentia petierit, alicuius publicæ potestatis banno ibidē constringatur. Cap. XXVIII.

Ex eodē concilio.

P Ræcipimus nanque vt nullus Christianus pro reuerentia Ecclesiam petendo, ibique manendo, indeque reuertendo alicuius publicæ potestatis banno, ibidem constringatur: ne fortè dum ad Ecclesiam causa orationis properat, per bannum impediatur pro salute animæ deuotè infitere.

FINIS Libri decimitertij.

INDEX CAPITVLO-
rum Libri Decimi quarti.

Quòd crapula multum sit Christianis contraria. Cap. i.	i.
Q Vt malum ebrietatis omnino vitetur. ii.	ii.
Quòd episcopi & eorum ministri, crapula, & ebrietate non debeant grauari. iii.	iii.
De eadem re.iiii.	iiii.
De eadem re. v.	v.
De eadem re. vi.	vi.
Quales conuiuæ sacerdotum epulis interesse debeant. vii.	vii.
De eadem re. viii.	viii.
De eadem re. ix.	ix.
De eadem re. x.	x.
Qui ebrius fuerit vt ordo patitur pœniteat. xi.	xi.
Quòd vino inebriari non liceat, sed fugiendum sit. xii.	xii.
De illis qui per ebrietatem vomitum fecerint. xiii.	xiii.
De eadem re. xiiii.	xiiii.
De illis qui per superbiam alios inebriant. xv.	xv.
Quòd fugienda sit ebrietas. xvi.	xvi.
Item de ebrietate. xvii.	xvii.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. Burchardi
ECCLESIAE VVORMACIEN
sis Episcopi, de Crapula & Ebrietate,
Decretorum Liber XIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de detestandis vitiis, Crapula, & Ebrietate tractatio instituitur, quæque iis qui hisce vitiis implicantur pœna iniungenda sit, docetur.

Quòd crapula multum sit Christianis contraria. Cap. I.

Nihil sic contrarium est homini Christiano quomodo crapula & ebrietas, sicut ait dominus in Euangelio: Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate.

Vt malum ebrietatis omnino vitetur. Cap. II.

Magnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, Christianis modis omnibus cauere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandū esse decreuimus, vsque ad congruam emendationem.

Quòd episcopi & eorum ministri, crapula & ebrietate non debeant grauari. Cap. III.

Episcopi & Dei ministri nõ debent commessationibus, & vinolentis nimis incombere, sed considerent sententiam domini dicentis: Attendite ne grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate. Moderatè enim cibū & necessarium sumptum, sumant, vt iuxta Apostolum sobrii sint, & parati ad seruitium domini.

De eadem re. Cap. IIII.

Vt sobrietatem sacerdotes teneant, & hanc habendam fidelibus prædicent: quia non potest liberè sobrietatè prædicare, qui se mero vsque ad alienationem mentis in-gurgitat. Hoc & de commessationibus, & cæteris pestibus ad gastrum pertinentibus, obseruandum est.

Ex dictis Benedicti

Ex decr. Eutychie pa. ca. 9.

Ex decr. eiusdem. cap. 9.

Ex concil. Cabillon. cap. 10.

De eadem re. Cap. V.

Ex cano. apostolorum titu. 42. Episcopus, presbyter, aut diaconus alex etque ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certe damnatur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor familia faciens, aut desinat, aut communione priuetur, Similiter etiam laicus.

De eadem re. Cap. VI.

Si quis episcopus, aut aliquis ordinatus in consuetudine ebriosus fuerit, aut desinat, aut deponatur.

Quales conuiuia sacerdotum epulis interesse debeant.

Caput VII.

Oportet episcopum moderatis epulis contentum esse, suosque conuiuas ad comedendum, & potandum non vrgeri, quin potius semper sobrietatis præbeat exemplum. Remoueantur ab eius cõuiuio cuncta turpitudinis argumenta, non ludicra spectacula, non acromatum vaniloquia, non fatuorum stultiloquia, nõ scurrilium admittatur præstigia. Adsint peregrini, & pauperes, & debiles, qui de sacerdotum mensa Christum benedicentes benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio, subsequatur uinæ uocis exhortatio, ut non tantum corporali cibo, imò uerbis spiritualis alimento conuiuantes se refectos gratulentur, ut in omnibus honorificetur Deus, per iesum Christum dominum nostrum.

De eadem re. Cap. VIII.

Sacerdos quilibet si inebrietur per ignorantiam, septem dies pœniteat, in pane & aqua: si per negligentiam, XV. dies: si per contemptum XL. dies. Diaconus uel monachus, secundum ordinem, ut scriptum est, seu & reliqui clerici, & ministri iuxta ordinem, iudicio sacerdotis pœniteant. Laici uel uota non habentes si inebriantur, arguantur à sacerdote, quòd ebriosi regnum Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas, & compellat eos pœnitere. Qui cogit hominem ut inebrietur humanitatis gratia, accerrimè corripatur, & VII. dies pœniteat: si per contemptum, XXX. dies. Nullus Christianus alium Christianum plus bibere cogat, quam natura sufficiat. Quòd si fecerit, iuxta id quod in pœnitentiali habetur, pœniteat.

De eadem re. Cap. IX.

Si quis Ecclesiastica præditus ordinatione, aut monachus repertus fuerit ebriosus, in pane & aqua tribus pœniteat mensibus.

De eadem re. Cap. X.

Obseruandum est uobis, ut & uos ab ebrietate abstineatis, & ut plebes subditæ abstineant, prædicetis. Et neque per tabernas eatis bibendo, aut comedendo, neque domos, aut uicos curiositate qualibet peragretis, neq; cū foeminis, aut cum quibuslibet personis impuris conuiuia exerceatis, nisi fortè paterfamilias quilibet uos ad domum suam inuitauerit, & cum cõiuge sua, & prole uelit uobiscum spiritali gaudio lætari, & uerborum uestrorum refectioem accipere, & uobis refectioem carnalem charitatis officio exhibere. Oportet enim, ut si quado quilibet fidelium carnalibus uos reficit epulis, a uobis reficiatur epulis spiritalibus.

Qui ebrius fuerit, ut ordo patitur, pœniteat.

Caput XI.

Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spacio à cõmuniõne statui-
mus submouendum, aut corporali dandum supplicio.

Quòd uino inebriari non liceat, sed fugiendum sit.

Caput XII.

Fuge uinum uelut uenenum, ne ebrietas superet te, expoliatumque uirtutibus te nudum efficiat. Uinum enim, ut sancta scriptura dicit, apostate facit etiam sapientes. Attende Noe uirum sapientem, & sanctum, quomodo per ebrietatem nudatus est, dormiens. Attende, & Loth patriarcham, qui per ebrietatem impudenter se commiscuit filiabus. Hinc beatus Basilius dicit: Multi per uinum à demoniibus capti sunt: necesse aliud ebrietas, quam manifestissimus demon. Hinc propheta ait: Fornicatio & ebrietas aufert cor. Ebrietas enim perurbationem parit, gignit mentis furorem, & flammam suscitatur libidinis, Apostolo teste, Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Si quis autem contra hæc fecerit sanctorum statuta, dignam ac longam agat pœnitentiam: quia unum est ex his peccatis, quæ hominem à regno Dei separant, dicente apostolo Paulo: Neque ebriosi regnum Dei possidebunt.

De illis qui per ebrietatem vomitum faciunt.

Caput XIII.

Ex pœni-
tentiali
Romano.

QVI per ebrietatem vomitum facit, si presbyter aut diaconus est, XL. dies pœniteat. Si monachus XXX. dies pœniteat, si clericus, XX. dies, si laicus, XV. dies.

Ex pœni-
tentiali Be-
da pres-
byteri.

De eadem re. Cap. XIII.
Laicus, si per ebrietatem vomitum facit, tres dies à carne, & vino, & ceruisia abstineat.

De illis qui per superbiam alios inebriat. Cap. XV.

Ex eodē.

SI quis per nequitiam alium inebriat, quadraginta dies pœniteat. Quod si in consuetudine habuerit, communiōe priuetur, donec dignè pœniteat, & emendationem promittat.

Quod fugienda sit ebrietas. Cap. XVI.

Ex decr.
Clemēis
pap. cap.
35.

Ebrietatem oppido prohibebat propheta, & ebriosos corpore, & animo mortuos esse prædicabat. De quibus per exemplum aiebat: Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuio vestris, & opus domini nō respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Et iterum: Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum, vt puluis ascēdet. Abiecerunt enim legem domini exercituum, & eloquium sancti Israēl blasphemauiunt. Ideo iratus est furor domini in populo suo, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est aduersus furor eius, sed adhuc manus eius extensa.

Item de ebrietate. Cap. XVII.

Sanctus
Isidorus
dicit.

Escæ crapulam, potus ebrietatem, generant. Ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mētem alienat, vt vbi sit, nesciat. Vnde etiā malum non sentitur, quod per ebrie-

tatem committitur. Verum est, quod iuxta prophetam dicitur: Fornicatio & ebrietas auferet cor. Fornicatio enim, sicut ait Salomō, infatu at sapientē. Ebrietas, sicut in Loth sensus rationem captiuat. Vnde & in Prouerbiis: Potentes, inquit, qui iracundi sunt, vinum non bibant, ne quum biberint, obliuiscantur sapientiam. Plerisque laus est multum bibere, & non inebriari. Audiant hi aduersum se dicentem prophetam: Væ qui potentes estis ad bibendū vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Vino multo deditos, & luxuriōse viuentes, Esaias sic arguit, dicens: Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsq; ad vesperam, vt vino æstuetis. De talibus, & alio loco dicitur: Væ tibi ciuitas, cuius rex iuuenis est. & cuius principes mane comedent. Multi enim à mane vsque ad solis occubitum, ebrietati & gula voluptatibus seruiunt, nec intelligunt cur nati sunt: sed cōsuetudine beluina deſcendit, luxuriæ tantum, tota die, epulisque inferuiunt. Clamat Ioēl propheta, his qui ebrietati deseruiunt, dicens: Expergiſcimini ebrii, & flete, & vlulate, omnes qui bibitis vinum in dulcedinem. Quo testimonio, non ait tantum, flete omnes qui bibitis vinum, vt bibere omnino non liceat, sed adiecit in dulcedinem, quod ad voluptuosam pertinet, & prodigam effusionem. Nam quantum satis est necessitati edocet Timotheum bibere Apostolus dicens: Vino modico vtete. Non solum ex vino inebriantur homines, sed etiā ex cæteris potandi generibus, quæ vario modo conficiuntur. Vnde & Nazaræis, qui se sanctificabant domino præceptum est vinum & siceram nō bibere? vtraque enim statum mentis euertunt, & ebriosos faciunt. Luxuriam quippe carnis vtraque equaliter gignunt. Quidam continentēs, sicut panem cum pondere ædunt, ita & aquā cum mensura sumūt, asserētes ad castimoniā carnis, etiam abstinentiam conuenire.

FINIS Libri decimi quarti.
FF ii

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Decimi quinti.

Piscopi impositam à Deo sibi curam in populis habeant, pauperum oppressores non ferant. Cap. i.	
E	De illis qui in episcopiis prædam fecerint. cap. ii.
	Vt episcopi potestates admoneant, vt pauperes non opprimant. iii.
	De eadem re. iiii.
	De secularibus Ecclesiam, vel clericum iniuste calumniatibus. v.
	Vt contemptores canonum excommunicentur. vi.
	De præuaricatoribus diuinarum legum. vii.
	Quod non liceat Imperatori, vel cuiquam potentum aliquid agere contra diuinum mandatũ, & quod iudicium iniustum regio meru ordinatum, non valeat. viii.
	Vt nemo contra canones esse præsumat. ix.
	De imperatoria lege. x.
	Quando canonica ventilantur, nisi sint religiosi laici non intersint. xi.
	Vt laici in synodo, nisi clericis iubentibus, docere nõ audeant. xii.
	Vt populus docendus sit, non sequendus. xiii.
	De illo qui contra decretum episcopi venerit. xiiii.
	Admoneatur imperator, vt constitutis apostolicæ sedis obtemperet. xv.
	Generalis admonitio regum. xvi.
	Alia admonitio principum. xvii.
	Item adhortatio principum. xviii.
	Qualiter studendum sit regibus sacerdotum, vel populi peccata vicisci. xix.
	De eadem re. xx.

Quod multorum solamen sit, si prudentes viri regibus adhererent. xxi.
Vt regum aduersarii excommunicentur. xxii.
De illis qui principi non obedierint. xxiii.
De illis qui in aduersitate propria gentis, aut patriæ culpabiles inueniuntur. xxiiii.
Vt nullus præsumat principe viuente alium eligere regẽ. xxv.
Vt nemo intendat in interitum regis. xxvi.
De fidelibus regum. xxvii.
De regum sobole. xxviii.
Quod quicquid commotus animus fecerit, hoc iustum putat. xxxi.
Quod laici presbyteros, qui Ecclesias illorum tenent, nõ aliud quam diuinum officium agere cogant. xxx.
Vt Iudæi super Christianos non ponantur. xxxi.
Quod sancta Ecclesia vnum patrem habeat in cœlis. xxxii.
De illo qui pro catholica fide tribulationes patitur. xxxiii.
De heredibus, si iussa testatoris non impleuerint, vt episcopus adimpleat. xxxiiii.
Vt laici quauis religiosi ecclesiastica non disponant. xxxv.
De illis qui res Ecclesiæ à regibus petunt. xxxvi.
De eo, si episcopus ecclesiasticum, & comes seculare placitum vna die condixerint. xxxvii.
De regibus bene regentibus. xxxviii.
De eadem re. xxxix.
De patientia regum. xl.
De delictis regum, seu exemplis. xli.
Quod reges legibus teneantur. xlii.
De disciplina regum in Ecclesia. xliii.
Quar deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuisset. xliiii.

Indicis Capitulorum F. L. N. I. S.

FF iii

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACIENSIS

ensis Episcopi, de Laicis, Decretorum

Liber XV.

ARGUMENTUM LIBRI.

Libro hoc de Laicis omnis conditionis tractatio instituitur, tam de iis qui praesunt, ut Imperatoribus, regibus, principibus, quam his qui horum imperio subiecti sunt.

Episcopi cum impositam a Deo sibi curam in populo habeant, pauperum oppressores non ferant. Cap. I.

Ex cōcil.
Toletan.
5. ca. 32.

Episcope in protegendis populis ac defendendis, impositam a deo sibi curam non ambigant. Ideoque dum conspiciunt iudices, ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant: & si contempserint emendare, anathematizentur.

De illis qui in episcopis praedam fecerint. Cap. II.

Vt si quis quemlibet expoliauerit, & admonente episcopo non reddiderit, excommunicatur.

Cap. 8.

Vt episcopi potestates admoneant, ut pauperes non opprimant. Cap. III.

Vt iudices aut potestates, qui pauperes opprimunt, si commoniti a pontifice suo non emendauerint, excommunicentur.

cap. 4.

De eadem re. Cap. IIII.

Vt episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas prauidere, regere, & gubernare, atque dispensare, secundum canonum auctoritatem. Volumus ut laici in eorum ministerio obediant episcopis ad regendas Ecclesias neviduas & orphanos defendendos, & ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem seruandam, & Episcopi con-

sentientes comitibus, & iudicibus ad iustitias faciendas, & ut nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque periurium, aut per praemium lex iusta in aliquo depraetur.

De secularibus Ecclesiam vel clericum iniuste calumniantibus. Caput V.

Si qui secularium pro calumnia Ecclesiam aut clericum fatigare tentauerit, & euietus fuerit, ab Ecclesiae liminibus, & catholicorum communione, nisi dignè poenituerit, arceatur.

Ex concil.
Agathē.
cap. 32.

Vt contemptores canonum excommunicentur. Caput VI.

Vt laici contemptores canonum excommunicentur: clerici honore priuentur.

Ex cōcil.
Carthag.
cap. 15.

De praenicatoribus diuinarum legum. Cap. VII.

Si quis publicus diuinæ legis praenicator, vel pro manifestis criminibus sanctorum canonum contemptor repertus fuerit, ac sanctorum patrum constitutionibus conuictor, & si monitionibus episcopalibus obtemperare distulerit, anathematizetur.

Ex concil.
apud Lau-
riacum,
cap. 19.

Quod non liceat Imperatori, vel cuiquam potentum, aliquid agere contra diuinum mandatum.

Caput VIII.

Non licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata diuinitatis praesumere, nec quicquam quo Euangelicis prophetis; seu apostolicis regulis obuietur, agere. Iniustum enim iudiciū, & diffinitio iniusta, regio metu, vel iussu a iudicibus ordinata non valeat: nec quicquam quod contra Euangelicā & propheticā, aut apostolicā doctrinam, constitutionemque eorum suae sanctorum patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus aut haeticis factum fuerit, omnino cassabitur.

Ex decr.
Adriani
papae. ca.
16.

Vt nemo contra canones esse praesumat. Cap. IX.

Vt constitutiones contra canones & decreta praesulorum Romanorum, vel bonos mores nullius sint momenti.

Ex cōcil.
Triburi.
cap. 10.

Ex decr. **L** Ex imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.
Pij papa, *De imperatoria lege. Cap. X.*
cap. 3. *Quando canonica ventilantur, nisi sint religiosi, laici non intersint. Cap. XI.*

Ex concil. **Q** Vando ea quæ canonica sunt ventilantur, vel quan-
Cabillon. do regularia examinantur, neque aliquos laicos in-
cap. 6. teresse nisi religiosos oportet: & nisi hos tatum-
modo, qui in propria appellantur persona.
Ve laici in synodo, nisi clericis iubentibus, docere non audeant. Cap. XII.

Ex concil. **L** Aici in synodo presentibus clericis, nisi ipsi iubentibus, docere non audeant.
Carthag. *Ut populus sit docendus, non sequendus. Cap. XIII.*
cap. 118.

Ex decr. **D** Oçendus est populus, non sequendus: nosque si ne-
Celesti. sciunt quod liceat, quidve non liceat commonere,
papa, ca. non his consensum præbere debemus. Quisquis verò co-
22. natus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram canoni-
cam minimè defuturam.
De illo qui contra decretum episcopi venerit. Caput XIII.

Gregor. **S** I quis venerit contra decretum episcopi, ab Ecclesia
dicit. abiciatur.
Admoneatur imperator, vt consuetis apostolica se- dis obtemperet. Cap. XV.

Ex decr. **I** llud verò peculiaris pro amore imperij vestri, & bea-
Anast. titudine quam consequi poterit regnum, pro apostoli-
papa. co officio prædicamus, vt sicut decet, & spiritus sanctus di-
cat, monitis nostris obedientia præbeatur, vt bona omnia
vestra respublica consequatur, sicut in Exodo promittit-
tur. Si audieris vocem domini Dei tui, & quæ placent fe-
ceris coram eo, & obedieris præceptis eius, & custodieris
omnem iusticiam eius, omnem infirmitatem quam impor-
taui Aegyptiis, non importabo in te. Ego enim sum domi-
nus, qui saluum facio te. Et illic iterum tuba potentissima
canitur: Et nunc Israël, quid dominus Deus tuus postulat
à te aliud, quàm vt timeas dominum Deum tuum, & am-
bules in omnibus viis eius, & diligas eum, & seruias domino

Deo tuo ex toto corde, & ex tota mente tua: Custodi præ-
cepta domini Dei tui & iustitias, quas ego mandabo tibi.
Hæc me suggerentem frequentius, non spernat pietas tua,
ante oculos habens domini in Euangelio verba: Qui vos
audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: & qui me
spernit, spernit eum qui me misit. Nam & Apostolus con-
cinens saluatori nostro, ita loquitur: Quapropter qui hæc
spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiri-
tum suum sanctum in nobis. Pectus clementiæ vestræ, sa-
crarium est publicæ fœlicitatis, vt per instâtiâ vestram,
quam velut vicarium præfidere iussit in terris, Euangeli-
cis, apostolicisque præceptis non dura superbia resistatur,
sed per obedientiam, quæ sunt salutifera, compleantur.

Generalis admonitio regum. Cap. XVI.

P Ropter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad po-
pulum regimina perducit, vt per eos omnibus, qui-
bus prælati fuerint, dona suæ potestatis impendat: quod
in Anglorum gente factum cognouimus, cui vestra gloria
idcirco est præposita, vt bona quæ vobis concessa sunt, et-
iam subiectæ vobis genti superno beneficio restaurentur.
Et ideo gloriosè fili eam, quam accepisti diuinitus, gra-
tiam sollicita mente custodi, Christianam fidem in popu-
lis tibi subditis extendere festina: zelum rectitudinis tuæ,
in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus inse-
quens, sanorum ædificia euerte. Subditorum mores in ma-
gna vitæ mundicia, exhortando, terrendo, corrigendo, &
boni operis exempla monstrando, ædifica, vt illi retribu-
torem inuenias in cælo, cuius nomē atq; cognitionem di-
lataueris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen,
etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem queri-
tis, & reseruatis in gentibus. Sic enim Constantinus quon-
dam piissimus imperator, Romanâ rempub. à peruersis ido-
lorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo nostro Iesu
Christo secum subdidit, seq; cum subiectis populis tora ad
eum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorū prin-
cipum nomen, suis vir ille laudibus vinceret, & tâto in o-
pinione præcessores suos, quantò & in bono opere supera-
ret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem vnus Dei,
patris, & filij, & spiritus sancti, regibus ac populis sibimet

Ex regist. ad Adilbercū re- gē Fran- corum, ca. 264.

subiectis festinet infundere, vt antiquos gentis suæ reges, laudibus ac meritis transeat: & quanto in subiectis suis etiam aliena peccata deterferit, tantò etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Præterea scire vestram gloriam volumus, quia sicut in scriptura sacra ex verbis domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxta est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquam poterit sine finiri. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet quæ antea non fuerunt, videlicet immutationes aëris, terroresque de cælo, & contra ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentia, terræ motus per loca, quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies subsequuntur. Vos itaque si qua ex his euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, vt de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, & venturo iudici in bonis actibus inueniamur esse prepositi.

Alia admonitio principum. Cap. XVIIII.

Ex regist. ad Iustinum imperato. Sicilia, cap. 2.

Quod lingua loquitur, attestatur conscientia: quia dudum vos & nullius dignitatis occupationibus implicatos multum dilexi, multumque veneratus sum. Ipsa nanque incessus vestri modestia quibusdam conatibus exigebat, vt diligere etiam à nolente debuisset. Et cum vos venissetis ad administrandam præturam Siciliae: audirem, valde gauisus sum: & quia quandam inter vos atque ecclesiasticos simultationem subrepere comperi, vehementissimè contristatus sum. Nunc verò quia, & vos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat, in tantum nos rectè diligere specialiter possumus, in quantum generalitati minimè nocemus. Vnde per omnipotentem dominum rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorum actuum posituri rationem sumus, vt eius respectum semper gloria vestra ante oculos habeat, & nunquam quodlibet, ex quo inter nos vel parua dissensio proueniat, admittat. Nulla vos lucra ad iniustitiam pertrahant. Quam sit vita breuis aspiciate, ad quem quandoque ituri estis iudicem, qui iudiciariam potestatem geritis, cogitate. So-

lertè ergo intuentum est, quod cuncta lucra hic relinquimus, & solas dispensatiuorum lucrorum causas, nobiscum ad iudiciū deportamus. Illa ergo nobis sunt commoda querenda, quæ nequaquam mors adimat, sed mensura in perpetuum præsentis vitæ finis ostendat.

Item adhortatio principum. Cap. XVIII.

Sicut non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia stantæ excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summopere miranda fuerant, cum sciamus hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cum futuras Deo largiente viatorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis sit vt hoc in stuporem veniat, quòd gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente discedat. Ibi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio, quæ & bella vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causæ reipublice, in qua Deum coli conspiciamus, loqueretur, quatenus Christi nomen per subditas gentes, fidei prædicatione circum quaque discurreret. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt: ita & interiorum ornamenta, ex corde mundo procedentia, in futura vita cœlestium gaudiorum participatione glorificant.

Qualiter studendum sit regibus, sacerdotum vel populi peccata vlcersi. Cap. XIX.

Cum scriptum sit, iustitia eleuat gentem, miseros autem populos facit peccatum, tunc regnum stabiliri creditur, cum culpa quæ cognoscitur, citius emendatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit, quod dicere sine afflictione cordis nimia non valeamus, ita quosdam sacerdotes in illis partibus impudicè ac nequiter conuersari, vt & audire nobis sobprobrium, & lamentabile sit referre. Ne ergo postquam huius nequitia hucusque se terendit opinio, aliena prauitas aut nostram animam, aut vestrum regnum peccati sui iaculo feriat, ardentè ad hæc debemus vlcersenda consurgere, ne paucorum fames, multorum esse possit perditio. Nam causa sunt ruinae populi, sacerdotes mali. Quis enim pro populi peccatis se inter-

Ex reg. Grego. ad Brunibildam reginam Fræcorum, cap. 272.

cessor obiciat, si sacerdos qui exorare debuerat grauiora committat: Sed quoniam eos quorum hæc locutio est infelici, nec sollicitudo ad requisitionem, nec zelus excitat ad vindictam: scripta ad nos vestra discurrant, vt personam si præcipitis cum vestræ autoritatis assensu transmittamus, quæ vna cum aliis sacerdotibus hæc & subtiliter quarere, & secundum Deum debeat emendare. Nec enim dissimulanda sunt quæ dicimus: quia qui emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti constituit. Prouidete ergo animæ vestræ, prouidete nepotibus quos cupitis regnare sceleriter, prouidete prouinciis, & priusquam creator noster manum suam ad ferendum excutiat, de correctione huius sceleris studiosissimè cogitate, ne tanto postmodum acrius feriat, quanto modo diu-rius & clementer expectat. Scitote autem quia magnum Deo nostro sacrificium placationis offeretis, si tanti labem facinoris, de vestris citius finibus amputatis. Datum die X. Calend. Iulij. Indiæ. quarta.

De eadem re. Caput XX.

Ex re.
Gre. ad
Tenderi-
cum regē
Franco-
rum, cap.
273.

EXcellentia vestra index cordis epistola, quanta in vobis fulgeat cum regia potestate, prudentia, ita luculenti copia sermonis edocuit, vt dubium esse non valeat, quicquid laudabile de vobis fama narrauerit. Et quoniam adhortationem nostram regis animis, per laudis prædicamenta placuisse signastis, vt quicquid ad Dei nostri cultum, quicquid Ecclesiarum reuerentiam, quicquid ad honorem pertinere cognoscitis sacerdotum, studiosè statim & velitis in omnibus custodire, iterata vos per vestram mercedem adhortatione pulsamus, vt congregari synodum iubeatis, & sicut dudum scripsimus, corporalia sacerdotibus vitia, & symoniacæ hæresis prauitatem, omnium episcoporum definitione damnari, atque à regni vestri amputari finibus, faciatis, nec plus illis per pecuniam obtinere, quàm præcepta dominica præcipiunt permittatis. Nam dum omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hæc in dandis honoribus & maximè ecclesiasticis vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni subiicitur, etiam si tenere fidem quàm negligit videatur. Sicut ergo contra exteriores hostes, ita quoque contra interiores animarum aduer-

sarios studete esse solliciti, vt per hoc quod Dei nostri inimicis fideliter repugnatur, & hic sceleriter ipsius protectione regnetis, & ad æterna postmodum gaudia eius duce gratia veniatis.

Quod multorum solamen sit, si prudentes viri regibus adhaereant. Cap. XXI.

PRudentes viros, sicut estis, regibus ad hærrere, multorum solamen est. Nam dum præfari sibi locum ad animæ datum vtilitatem intelligunt, certum est, quia mercedis eas alias vbi inueniunt non præponunt.

Ex rege
Greg. ad
Asclepio
dotū Pa-
tricum
Anglor.
cap. 271.
Ex concil.
apud Lau-
riacum,
cap. 13.

Vt regum aduersarij excommunicentur. Cap. XXII.

SI quis potestati regis, quæ non est iuxta Apostolum nisi à Deo, contumaci & inflato spiritu contradicere, vel resistere, præsumpserit, & eius iustis & rationabilibus imperiis secundum Deum & autoritatem Ecclesiasticam obtemperare noluerit, anathematizetur.

De illis qui principi non obedierint. Cap. XXIII

IN Libro Regum legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur. In concilio autem Agathensi præcipitur, vt anathematizetur. *addo. Abh. in c. i. n. q. de foris.*

Ex concil.
Toletan.

De illis qui in aduersitate propria gentis aut patriæ culpabiles inueniuntur. Cap. XXIII.

Nobis igitur ratio persuasit synodalis decernere, vt quicumque laicorum aduersitate propriæ gentis, aut patriæ, vel regis potestatis, ad exterarum partes se conferendo noxius fuerit ultra repetitus, perpetua sit excommunicatio ne damnatus, & nunquam illi præter in ultimo mortis suæ communio tribuatur.

Ex eodē.

Vt nullus præsumat principe viuente alium eligere regem. Cap. XXV.

Quanquam in concilio anteriori quod anno primo gloriosissimi principis nostri habitum est, de huiusmodi re fuerit promulgata sententia: tamen placet iterata iuxta quod conuenit custodire. Itaque regis vita constante, nullus sibi aliquo opere, vel deliberatione, seu cuiuscumque dignitatis laicus, seu gradu episcopatus, presbyterij, aut diaconij consecratus, ceterique clericatus officij deditus, futurum regem prouideat, contra viuents regis vtilitatem, &

Ex eodē
concilio. 7
cap. 17.

proculdubio voluntatem, blandimento, vel suasionem per eandem spem, aut alios in se trahat, aut ipse in alium acquiescat. Iniquum enim & valde execrabile à Christianis debet haberi, futuri temporis illicitis prospicere, & vite sue ignaros vettura disponere. Quòd si quisquam iam talia iniqua deliberatione cum quocunque est meditatus; hoc sibi nouerit esse sacerdotali moderatione concessum, vt si venialiter poscit, hoc sine mora presentis principis auribus studeat publicare. Si autem obtineat & deliberationis suae machinamēta noluit dicere, pessimo plectatur anathemate.

Vt nemo intendat in interitum regis Cap. XXVI.

*Ex eodē
cap. 18.*

Iam quidem in antecedenti vniuersali synodo, salutis nostrorum principum constat esse consultum, sed libere iterare bene sancita, & digna auctoritate munire salubriter ordinata. Ideoque contestamur coram Deo, & omni ordine angelorum, coram prophetarum atque apostolorum, vel omnium martyrum choro, coram omni catholica Ecclesia, & Christi annorum cœru, vt nemo intendat in interitum regis, nemo vitam principis nece attrahat, nemo regni eum gubernaculis priuet, nemo tyrānicā præsumptione apicem regni sibi vsurpet, nemo quolibet machinamēto in eius aduersitatem sibi coniuratorum manum associet. Quòd si in quopiam horum quisquam nostrorum temetario ausu præsumptor exiterit, anathemate diuino percussus, absq; vllō remedij loco, habeatur condemnatus æterno iudicio.

De fidelibus regum. Cap. XXVII.

Ex eodē

Proinde decreuit concilium sanctum, omnes qui profidei obsequio, & sincero seruitio, voluntatibus, vel iustis paruerint principis, totaq; intentione salutis eius custodiam, vel vigilantiam habuerint regni, à successoribus ne à dignitate, nec à rebus pristinis causa repellantur iniusta sed & nūc ita pro vnus cuiusque vtilitate principis moderentur discretione, sicut eos prospexerit necessarios esse patriæ, & sic illis impartiat benignitas, vt in cæteris maneant gratia, & potestas, quatenus ita omnia in rebus iuste conquesta lucrentur, vt posteris relinquendi, vel quibus voluntas eorum decreuit, conferendi, spontaneo fruantur arbitrio. Cæterum, si infidelis quisquam in capite regio, aut

inutilis in rebus commissis extiterit, in clementiæ vestrae manu posteritatis nutu constet huiusmodi moderatio. Fas est enim indubium deducere ius potestatis, cui omnium gubernatio superno constat delegata iudicio. Quòd si post eius discessum quisquam repertus fuerit vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in rebus habuit, conquisitis careat, confiscandum, & fidelibus largiendum.

De regum sobole. Cap. XXVIII.

Sicut insolentia malorum regum odiosa semper & execrabilis existit subiectis: ita bonorum prouida vtilitas amabilis est citur populis. Quocirca quis ferat, aut quis talem errantem Christianum videat, qui regiam sobolem, aut posteritatem conetur expoliare rebus, aut priuare dignitatibus? Quod deinde ne fiat, generalis promatur principis filiis sententia nostra, id est, de presentis excellentissimi Cintilani regis posteritate dentur apta à nobis decreta, vt ea quæ synodus præterito anno in hac Ecclesia habita constituit, circa omnem posteritatem eius vniuersitas regni sui conseruet, hoc est, vt præbeatur filiis eius dilectio benigna & firma, & tribuantur, vbi loci opportunitas exhibuerit, defensionis ad adminicula iusta: ne de rebus iuste profligatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principum aut alicuius impensis, aut etiam pro pietate debitis, fraudentur qualibet insidia calliditatis, neve à quoquam lædendi eos præbeantur argumenta machinationis: quia dignum est, vt cuius regimine habemus securitatem, eius posteritati decreto concilij impertiamus quietem.

Quòd quicquid commotus animus fecerit, hoc iustum puter. Cap. XXIX.

Omnipotenti Deo reus est, qui serenissimo domino in omne quod agit & loquitur purus non est. Ego autem indignus pietatis vestrae famulus, in hac suggestionem mea, neque vt episcopus, neque vt seruus iure republicæ sed iure priuati loquor, quia serenissime domine, & illo iam tempore dominus meus fuisti, quando adhuc dominus omnium non eras. Illa præpositorum sollicitudo vtilis, illa est claustra laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil vindicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quicquam agendum prius, quam concitata ad tran-

*Ex eodē
cap. 16.*

30

*Ex rege.
Greg. ad
Mauri-
cū Au-
gustum,
cap. 23.*

quillitatem mens redeat, Nam commotionis tempore, in-
stum putat ira quod fecerit.

*Quod laici presbyteros, qui Ecclesias illorum tenent,
non aliud quam diuinum officium facere cogant.*

Caput XXX.

*Ex dictis
August.*

Admoneo vos dilectissimi Deum timere, sacerdotes ho-
norare, reddentes eis debitum sanctitatis, vt vobis ad-
iuuatiuis ipsi incoturbati valeant, atq; securi, salutaria pre-
dicare, & regulam atque vigorem Ecclesiasticum conserva-
re, ita clerici omnes suis subiaceant episcopis, & ab illis do-
ceantur. Preceptum quippe est a domino: Reddite quae sunt
Caesaris, Caesari, & quae sunt Dei, Deo. Apostolicum pre-
ceptum vobis mando, vt nullus secularis clericum in suum ha-
beat obsequium, sed illi cuius signaculum in capite habet,
mente deseruiat, & corde, educatus in his quae a suo praeci-
piuntur episcopo. Dereftabile est enim & iniquum opus, cle-
ricum in ludis inueniri, aut cum accipitribus, vel venationi-
bus degere vitam, tantisque scenicis causis sauciatum, ad
episcopatum aut presbyterium, vel quibuslibet sacerdotalibus
officiis accedere, non bonis: sed malis vitiis plenum. Scri-
ptum namque est: Qui diligitis dominum, odite malum. Nam
& hoc hortamur Christianitatem vestram, vt iuxta sancto-
rum canonum instituta, nec Ecclesiis a vobis fundatis a-
liunde veniens presbyter suscipiatur, nisi a vestra Ecclesia
fuerit episcopo consecratus, aut ab eo per commendatitias
litteras suscipiatur. Multi enim sibi metipsis mendaces, mul-
toties serui cuiusquam fugam arripientes, dominis suis se-
metipfos quasi consecratos presbyteros annunciant, dum
non sint. Sunt autem ministri diaboli & non Dei, & qui eos
suscipiunt similiter: quia scriptum est: Videbas furem, &
cum eo currebas, & c.

Vt Iudaei super Christianos non ponantur. Cap. XXXI.

*Ex concil.
Meldensi
cap. 3.*

NE Iudaei administratorio vsu sub ordine villicorum at-
que actorum Christianam familiam regere audeant,
nec eis hoc a quoquam fieri praecipiat. Si quis vero con-
tra haec agere praesumpserit, si episcopus, presbyter, aut dia-
conus fuerit, proprio summoque gradu: si vero mona-
chus fuerit, communionem priuetur. Similiter & laicus. Et si
perseuerauerint inobedientes, anathematizentur.

*Quod sanctae Ecclesiae vnum patrem habeat
in caelis. Cap. XXXII.*

QVIA ergo constat in Ecclesia diuersarum conditio-
num homines esse, vt sunt nobiles, & ignobiles, ter-
ti, coloni, inquilini, & caetera huiusmodi nomina, oportet, vt
quicumque eis praelati sunt, clerici, siue laici, clementer
erga eos agant, & misericorditer eos tractent, siue in
exigendis ab eis operibus, siue in accipiendis tributis, &
quibusdam debitis, sciantque eos fratres suos esse, & vnum
patrem habere Deum, cui sic clamant: Pater noster qui es
in caelis, vnam matrem sanctam Ecclesiam, quae eos in te-
merato sacri fontis vtero gignit. Disciplina igitur eis mi-
sericordissima, & gubernatio opportuna adhibenda est.
Disciplina in disciplina te viuendo, auctorem suum offen-
dunt. Gubernationes in quotidianis vitae comestibus pra-
latorum adminiculo destitutae fatiscunt.

De illis qui pro catholica fide tribulationes patitur.

Caput XXXIII.

Christianum catholicum, qui pro catholica fide, & pro
ecclesiasticis rebus, & Christiana religione tribula-
tiones patitur, omni honore a sacerdotibus honorandum,
etiam & per diaconum victus ei ministraretur.

*Ex concil.
Cariba-
gi, ca. 43.*

*De heredibus, si iussa testatoris non implerint, vt
episcopus adimpleat. Cap. XXXIII.*

SI haeredes iussa testatoris non adimpleuerint, ab epi-
scopo loci illius omnis res, quae his relicta est, canonicè
interdicatur, cum fructibus, & caeteris emolumentis, vt vo-
ta defuncti impleantur.

*Ex concil.
Mogunt.
cap. 1.*

*Vt laici quantum religiosi Ecclesiasticis non
disponant. Cap. XXXV.*

LAICIS, quantum religiosi, nullo modo de ecclesiasticis
facultatibus aliquid disponendi, vnquam attribuat
facultas.

*Ex eode
cap. 5.*

De illis qui res Ecclesiae a regibus petunt.

Caput XXXVI.

QVI res Ecclesiae petunt a regibus, & horrendae cu-
piditatis impulsu egentium substantiam rapiunt,
irrita habeantur quae obtinent, & a communionem
Ecclesiae, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur.

*Ex concil.
Lugdunense
si, cap. 11.*

De eo, si episcopus ecclesiasticum, & comes, se-
cularare placitum vna die condixerint.

Caput XXXVII.

Ex cōcil.
Triburi. **C**VM autem episcopus Ecclesiam à domino Deo sibi
cui inter-
fuit rex
Arnol-
phus, ca.
9. commissam regens, episcopatum circumeūdo perre-
xerit, & placitum canonicè constitutum decreuerit, popu-
lumq; sibi commissum illo inuitauerit, atque comes eadē
die sciens placitum ab episcopo conditum, vel nesciens
placitum cum populo suo condixerit, & banno illuc veni-
re præceperit, placitum comitis omnes postponant, & co-
mes ipse, idemq; populus post episcopum festinè per-
gant, scientes se non illic seditiosa contentione decerta-
re, sed pro fide catholica inuigilare, non cumulum pecu-
niarum, sed lucrum congregare animarum. Vnde in eadē
beati Clementis epistola: Vestrum, qui legatione domini
fungimini, est docere populos: eorum verò est, vobis obe-
dire in Deo. Et in epistola Alexandri papa successoris E-
uaristi: Si quis autem legationē vestrā impedit, non vnus,
sed multorum profectum auertit. Et sicut multis nocet, ita
à multis est arguendus: & quia Dei causam impedit, & sta-
tum Ecclesie conturbat, ideo à liminibus eius arceatur.
Quapropter nullus comes, nullusq; iudex, nullus omnino
in clericatu, vel seculari habitu constitutus, legationē epi-
scoporum impediāt, vel conturbare præsumat. Vt autem
vnanimitas & cōcordia sit inter episcopos & comites, pla-
cuit, vt si quis episcopus domi residens conuentum popu-
li esse voluerit, & comes, nihilominus in ipsa eademq; die
placitum condixerit, effectum obtineat, qui prior indica-
uerat. Salua tamen dignitate, & potestate episcopi.

De regibus bene regentibus.

Cap. XXXVIII.

Ex dictis
S. Isidor. **Q**VI intra seculum bene temporaliter imperat, sine
sine in perpetuum regnat, & de gloria seculi huius,
ad æternam transmeat gloriam. Qui verò prauè regnum
exercent, post vestem fulgentem, & lumina lapillarū, nudi,
& miseri ad inferna torquendi descendunt. Reges à rectè
agendo vocati sunt, ideoq; rectè faciendo regis nomen
tenetur, peccando amittitur. Nam & viros sanctos proin-
de reges vocari in sacris eloquiis, eo quod rectè agant. Sen

susque proprios bene regant, & motus his resistentes sibi
rationabili discretionē componant. Rectè igitur illi re-
ges vocātur, qui tam semetipsos, quàm subiectos bene re-
gendo modificare nouerunt. Quidam ipsum nomen re-
giniuis, ad immanitatem transuertūt crudelitatis: dumq;
ad culmen potestatis venerint, in apostasiam statim labū-
tur, tantoque se tumore mentis extollunt, vt cunctos sub-
ditos in sui comparatione despiciant, eosq; quibus præ-
esse contigit, non agnoscant. Quibus congruè per Eccle-
stasten dicitur: Ducem te constitui, noli extolli. Dū mun-
di reges se cæteris sublimiores sentiunt, morales tamen
se esse cognoscant: nec regni gloriam, qui in seculo sub-
limantur, aspiciant, sed opus quod secum ad inferos depor-
tant, intendant. Si ergo carebunt huius temporis gloria,
illa agant, quæ post finem sine fine possideant. Dum Apo-
stolus dicit: Non est potestas, nisi à Deo. Quomodo per
prophetam de quibusdam potestatibus dicitur: Ipsi re-
gnauerunt, sed non ex me: Quasi diceret: Non me propi-
tio, etiam, sed me irato. Vnde inferius per eundē Prophe-
tam dicit: Dabo, inquit, tibi regē in furore meo. Quo ma-
nifestius elucet, bonam, malamque potestatem à Deo or-
dinari: sed bonam propitius, malam iratus. Reges quando
boni sunt, muneris esse Dei: quando verò mali, sceleris esse
se populi. Secundum meritum enim plebium, disponitur
vita rectorum, Testante Iob: Qui regnare facit hypocri-
tam, propter peccata populi. Irascente enim Deo talem
rectorem populi suscipiunt, qualē pro peccato merentur.
Nōnunquam pro malitia plebis, etiam reges mutantur, &
qui ante videbantur esse boni, accepto regno sunt ini-
qui.

De eadem re.

Cap. XXXIX.

Ex dictis
eiusdem. **Q**VI rectè vtitur regni potestate, ita se præstare omni-
bus debet, vt quanto magis honoris celsitudine cla-
ret, tanto semetipso mentē humiliet proponens sibi ex-
plum humilitatis Dauid, qui de suis meritis non tumuit,
sed humiliter sese deiiciens, dixit: Vilis incedam, & vilis
apparebo ante deum, qui elegit me. Qui rectè vtitur regni
potestate, formam iustitiæ, factis magis, q̄ verbis instituet.
Iste nulla prosperitate erigitur, nulla aduersitate turbatur.

GG ii

Nō innititur propriis viribus, nec à domino recedet cor eius. Regni fastigium, humili præsidet animo. Non cum delectat iniquitas, non inflammat cupiditas: sine defraudatione alicuius ex paupere diuites facit, & quod iuxta potestatem à populis extorquere poterat, sæpe misericordie clementia donat. Dedit Deus principibus præsulatum pro regimine populorum: & illis eos præesse voluit, cum quibus vna est eis nascendi, moriendique conditio. Prodesse ergo debet populis principatus, non nocere, nec dominando præmere, sed condescendendo consulere: vt verè sit vitale hoc potestatis insigne, & donum Dei pro tuitione vitæ membrorum Christi. Membra enim Christi, fideles sunt populi: quos dum ea potestate quam accipiunt, optimè regunt, bonam vtrique vicissitudinem Deo largitori restitunt. Bonus rex facilius ad iustitiam à delicto regreditur, quàm de iustitia ad delictum transfertur: Vt noueris hoc esse casum, illud propositum. In proposito eius esse debet, nunquam egredi à veritate: quod si casu titubare contigerit, mox resurgere.

De patientia regum. Cap. XL:

Ex dictis eiusdem.

Plerunque princeps iustus, etiam malorum errores dissimulare nouit. Non quod iniquitati eorū consentiat, sed quod aptum tempus correctionis expectet, quādo eorum vitia, vel emendare valeat, vel punire. Multi aduersus principes coniurationis crimine deteguntur, sed probare volens Deus clementiam principum, illos malè cogitare permittit, istos non deserit. De illorum malo, bene istis facit: dum culpas quas illi agunt, isti mira patientia indulgēt. Reddere malum pro malo, vicissitudo est iustitiæ. Sed qui clementiam addit iustitiæ, nō malum pro malo culpatis reddit, sed bonum pro malo offensis impertit.

De delictis regum seu exemplis. Cap. XLI.

Ex dictis eiusdem.

Difficile est principem regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus. Populi enim peccantes, iudicem metuntur. Reges autem, nisi solo Dei timore, metuq; gehēnæ coërceantur, liberi in præceptis prouaunt, & per abruptum licentia, in omne facinus vitiorum labuntur. Quātō quisq; in superiori constitutus est loco, tantō in maiori cōuersa-

tur periculo, & quantō splendoris honore quisque celsior est, tantō, si delinquat, peccato maior est. Potentes enim, potenter tormenta patiuntur. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur, etiam cum mensura pœnarum. Reges vitam subditorum faciliè exemplis suis, vel ædificant, vel subuertunt. Ideo principem nō oportet delinquere, ne formā peccandi faciat peccati eius impunita licetia. Nam res qui ruit in vitiis, citō viam ostendit erroris. Sicut legitur de Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israël. Illius autem ascribitur, quicquid exemplo eius à subditis perpetratur. Sicut nonnulli bonorum principum Deo placita facta sequuntur, ita faciliè multi praua eorum exempla sectantur: plerique autem apud iniquos principes necessitate magis quàm voto mali existunt, dum imperiis eorum obediunt. Nonnulli autem, sicut prompti sunt sequi reges in malum, sic pigri sunt imitari illos in bonum. Sæpe vnde mali reges peccant, inde boni iustificantur: dum præcedentium cupiditatem & malitiam corrigunt. Nam re vera peccatis eorum communicant, si quod illi diripuērunt, isti retentant. Cuius peccatum quisque sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Neq; enim erit impar supplicio, cuius errore quisque par est, ac vitio.

Quōd reges legibus teneantur. Cap. XLII.

Iustum est, principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quādo & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, ne in se posse damnare iura, quæ in subditis constituant: Iusta enim vocis eorum auctoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur. Sub religionis disciplina seculi potestates subiectæ sunt. Et quauis culmine regni sint præditi, vinculo tamen fidei tenentur adstriti, vt fidem Christi, suis legibus prædicent, & ipsam fidei prædicationem moribus bonis conferuent.

Ex dictis eiusdem.

De disciplina regum in Ecclesia. Cap. XLIII.

Princes seculi nonnunquā intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem, disciplinam ecclesiasticā muniant. Cæterum intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod nō præ-

Ex dictis eiusdem.

ualet sacerdos efficere, per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet, per disciplinæ terrorem. Sape per regnū terrenum, cœleste regnum proficit, vt qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinā Ecclesiæ agunt, rigore principum conterantur, ipsamq; disciplinā quam Ecclesiæ utilitas exercere non præualet, ceruicibus superborum potestas principalis imponat, & vt bene rationem mereantur, virtute potestatis impertiat Cognoscant principes seculi, Deo debere reddere se rationem, propter Ecclesiam quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.

Cur Deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuisset. Cap. XLIIII.

Item eiusdem.

PROPTER peccatū primi hominis humano generi pœna diuinitus illata est seruis, ita vt quibus aspicit non congruere libertatem, his misericordius irroget seruitutem: & licet per peccatum humanæ originis, tamen æquus Deus ideo discreuit hominibus vitam, alios seruos constituens, alios dominos: vt licentia malè agendi seruorum, potestate dominantium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset, qui à malis quæpiam cohiberet? Inde & in gentibus principes, regesque electi sunt, vt terrore suo populos à malo coercerent, atque ad rectè viuendum legibus subderent. Quantum ad pœnæ rationem, non est personarum acceptio apud Deum, qui mundi eligit ignobilia & contemptibilia, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, ne gloriaretur omnis caro, hoc est, carnalis potentia coram illo. Vnus enim dominus, equaliter & dominis fert consultum & seruis. Mulior est subiecta seruitus, quàm elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo liberè seruientes sub dominis constituti flagitiosus, qui & subiecti sunt illis corpore, prælati tamen sunt mente.

FINIS Libri decimi quinti.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Decimifexti.

- E rectoribus Ecclesiarum, ne præcipites sint in distandis sententiis. Cap. i.
- D** Vt comites & iudices pro iudicio munera non accipiant. ii.
- De illis qui crimen obiecerint, & verum non probauerint. iii.
- Quales ad testimonium accedere debeant. iiiii.
- Ne innocens pernicie accusantium maculetur. v.
- Vt nullus describatur reus, priusquam conuincatur. vi.
- Vt presbyteri suos parochianos in synodo accusare debeant. vii.
- De illis qui victi fuerint aliquos ad falsum testimonium attraxisse. viii.
- Vt res finita, refricari non debeat. ix.
- De illis qui à suis iudicibus pulsati non fuerint. x.
- Vt nullus infamis religiosum Christianum accusare possit. xi.
- De falso teste quod non debeat impunitus abire. xii.
- Vt nemo absens diiudicetur. xiii.
- De eadem re. xiiii.
- Vt nemo simul sit accusator, iudex, & testis. xv.
- De falso testimonio quod capitale sit crimen. xvi.
- Vt falsi testes à cõmunionem nisi poenituerint, sint submo- uendi. xvii.
- Vt falsus testis prout crimen est quod opposuit puniatur. xviii.
- De ingenuis, si in synodo accusantur. xix.
- Vt testes ad testimonium non recipiantur, quos accusator à domo sua produxerit. xx.
- Vt nullus clericus ad iudicem secularè, alium clericum accusare præsumat. xxi.
- Vt nullus iudex secularis aliquè ecclesiasticorum distringere præsumat. xxii.

GG iiii

Vt omnes causæ per autoritatem veritatis ventilande sint.	xxiii.
De clericis in falso testimonio conuictis.	xxiiiij.
De iudicibus.	xxv.
De prauis iudicibus.	xxvi.
De verbosis iudicibus. & elatis.	xxvii.
De premio remunerationis.	xxviii.
De oppressoribus pauperum.	xxix.
Vt iudex non prius obuiet sua sententia litigantibus, quadiu ipsi habent aliquid quod proponant in questione.	xxx.
Vt non iidem sint accusatores & iudices, & testes accusati.	xxxi.
Vt eius accusationem nullus facile accipiat, qui facile litigat, & accusat.	xxxii.
Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet.	xxxiii.
De illis qui conuicti fuerint, fratribus falsa crimina obie- cisse.	xxxiiii.
De illis testibus qui aliquem ex sacro ordine accusare per- tentant, & vt quique optimi, & fideliores in testimonium assumantur.	xxxv.
Vt nullus secularis alicui ex clero vim inferre præsumat.	xxxvi.
Quod mariti vxores suas ex suspitione accusare possint.	xxxvii.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACI- ensis Episcopi, de Accusatoribus & Testibus, Decretorij Liber XVI.

ARGUMENTVM LIBRI.

Libro hoc qualis iudex, accusatores, & testes esse debeant, docetur, quæque penitentia sit iudicibus qui ad gratiam iudicant, calumniatoribus, & falsis testibus, iniungenda.

*De rectoribus Ecclesiarum, ne præcipientes sint in di-
standis sententiis. Cap. I.*

Vmmopere præcauere debent rectores Ec- *Ex distis*
clesiarum, & qui publica iudicia exercet, vt in *Gre. pa-*
di standis sententiis nullatenus leuitate, aut *pe.*
furore ducti, sint præcipientes, sed causis prius
diligenter ventilatis, cū res que ignorabatur
pleniter ad noticiam venerit, tunc diuina & humana lex re-
soluatur, & secundū quod ibi constitutum est, remota per-
sonarum acceptione, definitiua proferatur sententia. Hinc est
quod Moyses querelas populi semper ad dominū, taberna-
culū ingressus, referebat, & iuxta quod dominus imperabat,
iudicia proponebat: nimirū nos instituens, vt non ex cor-
de nostro, sed ex præcepto diuino, condemnationis vel ius-
tificationis sententiam proferamus.

*Vt comites & iudices pro iudicio munera non ac-
cipiant. Cap. II.*

Comitibus verò & iudicibus hoc summopere cau- *Ex cōcil.*
dum est, vt iuste iudicent, & nequaquam in iudicio *Cabillon.*
munera seu personas accipiant, dicente domino: Non ac- *cap. 21.*
cipias personam nec munera: quia munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba iustorum: sed ministros,

quos vicarios, & ceterarios vocant, iustos habere debent, ne fortè eorum auaritia aut rapacitate populus grauetur, & amissis facultatibus in paupertatem redigatur. Testes verò probatissimi & pauci, de pluribus esse debent tales, de quorum fide non dubitetur. Multum autem prauorum testimonium, cupiditate & falsitate respublica læditur.

De illis qui crimen obiecerint, & verum non probauerint. Caput III.

Ex conc. Arausico. cap. 4. **Q**ui crimen obiicit, sciat se probaturum re vera, vt ibi causa terminetur, vbi crimen admittitur, vt qui non probauerit quod obiecit, pœnam quam intulerit, ipse patiatur.

Quales ad testimonium accedere debeant. Caput IIII.

Ex conc. apud Theodonis vili habitio. cap. 3. **H**omicida, malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium erunt admittendi.

Ne innocens pernicie accusantium maculetur. Caput V.

Ex decre. Felici papa, ca. 15. **D**ignum est vt vita innocentis non maculetur pernicie accusantium, adeo, vt quisquis à quolibet criminatur, non ante accusatus supplicio deputetur, quam accusator præsentetur, atque vt & canonum sententia erit exquiratur: vt si indigna ad accusandum persona inuenitur, ad eius accusationem non iudicetur.

Vt nullus describatur reus, priusquam conuincatur. Caput VI.

Ex decre. Adriani papa, ca. 2. **I**udex criminalem discutiens, non ante sententiam proferat finitiuam quam aut reus ipse confiteatur, aut per testes idoneos conuincatur.

Vt presbyteri suos parochianos in synodo accusare debeant. Caput VII.

Ex conc. Mogonti, cap. 6. **I**n sancto concilio decretum est, vt presbyteri suos plebanos, & accusare, & testimoniare possint. Si autem neglexerint, sui gradus periculo subiacent.

De illis qui conuicti fuerint aliquos ad falsum testimonium attraxisse. Cap. VIII.

Si quis conuictus fuerit aliquos ad falsum testimonium, vel per iurium attraxisse, aut per quamcunque corruptione sollicitasse, ipse quidè vsq; ad exitum non comunicet.

Vt res finta refricari non debeat. Cap. IX.

Dehis criminibus de quibus absolutus est accusatus, refricari accusatio non potest.

De illis qui à suis iudicibus pulsati non fuerint. Caput X.

Pulsatus ante suum iudicem causam dicat, & non ante suum iudicem pulsatus, si voluerit taceat: & vt pulsato, quoties appellauerit, induciæ dentur.

Vt nullus infamis religiosum Christianum accusare possit. Caput XI.

Nulli infami & sacrilego de quocunq; negotio liceat quadoq; aduersus religiosum Christianum, quamuis humilis, seruilisq; persona sit, testimonium dicere: nec de qualibet re, actione, inscriptione, Christianum impetere.

De falso teste quod non debeat impunitus abire. Caput XII.

Falsus testis, dicit Salomon, non erit impunitus. Qui falsum testimonium profert contra proximum suum, extinguetur lucerna eius in die vltimo. Qui metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat: quia magis timet hominem, quam Deum. Falsidicus testis tribus personis est obnoxius. Primum Deo, cuius præsentiam contemnit. Deinde iudici, quem mentiendo fallit: postremò innocenti, quem falso testimonio laedit. Si falsi testes separantur, mox mendaces inueniuntur. Vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. Beat^{us} cuius testimonium in conspectu Dei probabile inueniatur.

Vt nemo absens diiudicetur. Cap. XIII.

Nemo absens iudicetur: quia humana & diuina hoc prohibent leges. Nullum nanque eorum, id est, accusatorum sententia non à suo iudice dicta constringat: quia & seculi leges id ipsum fieri præcipiunt.

Ex episto. Zepheri. papa. Si aliofibus episcopis missa.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De eadem re. Caput XIII.

Ex decr. **C**Aueant iudices Ecclesie, ne absente eo cuius causa
Adriani ventilatur sententiam proferant: quia irrita erit, imò
papæ, ca. & causam in synodo pro facto dabunt.
4. *Ut nemo simul sit accusator, iudex, & testis.*

Caput XV.

Ex episto. **N**emo simul sit accusator, testis ac iudex, nullus unquam
Alexand. presumat accusator simul esse, & iudex, & testis: quoniam
papæ, ca. in omni loco iudicij quatuor personas necesse est
7. semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, atque
defensores, & testes.

De falso testimonio quòd capitale sit crimen.

Caput XVI.

Ex cõcil. **Q**uerint falsi testes, quòd si falsum testimonium capi-
Agathē. tale crimen non esset, nequaquam dominus in Euan-
cap. 8. gelio inter principalia crimina hoc annumerasset. Ait enim:
De corde exeunt homicidia, adulteria, furta, falsa testi-
monia. Et ideo similiter debet pœnitere, & excommu-
nicari falsus testis, sicut adulter, & fur, & homicida.

*Ut falsi testes à communionem nisi pœnituerint, sint sub-
mouendi.* Caput XVII.

Ex cõcil. **F**allos testes à communionem ecclesiastica submouédos,
Aureliã. nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa di-
cap. 5. luerint.

*Ut falsus testis prout crimen est quod opposuit pu-
niatur.* Caput XVIII.

Ex cõcil. **F**alsus testis prout crimen est abstinerebitur. Si tamen
Elibertã. non fuerit mortis quod obiecit, & probauerit quod diu
cap. 10. tacuit, biennij tempore abstinerebitur. Si autem non pro-
bauerit in conuentu clericorum, placuit per quinquen-
nium abstinere.

De ingenuis, si in synodo accusantur. Cap. XIX.

Ex cõcil. **N**obilis homo vel ingenuus, si in synodo accusatur, &
Tribur. negauerit: si eum fidelem esse sciunt, cum duodecim
cap. 10. ingenuis se expurget. Si autem deprehensus fuerit in furto,
aut periurio, aut falso testimonio, ad iuramentum non ad-
mittatur, sed sicut qui ingenuus non est, feruenti aqua, aut
candenti ferro se expurget.

DE ACCV. & TESTI. DEC. LIB. XVI. 239

*Ut testes ad testimonium non recipiantur, quos accu-
sator à domo sua produxerit.* Cap. XX.

Testes ad testimonium non admittendos qui nec ad ac-
cusationem admitti præcepti sunt, vel quos ipse accu-
sator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem infra
quatuordecim ætatis annos, nullus admittatur.

*Ut nullus clericus ad iudicem secularem alium clericum
accusare presumat.* Cap. XXI.

VT nullus clericus ad iudicem secularem alium cleri-
cum accusare, aut ad causam dicendum trahere et quocun-
que modo presumat: sed omne negocium clericorum,
aut in episcopi sui, aut presbyterorum cum archidiaconi
presentia finiatur. Quòd si quis cumque clericus hoc imple-
re distulerit, si iunior fuerit, vna minus de XL. ictus acci-
piat. Si verò honoratior, triginta dierum conclusione
multetur.

*Ut nullus iudex seularis aliquem Ecclesiasticorum
distingere presumat.* Cap. XXII.

VT nullus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum,
aut clericum vllum, aut iuniores Ecclesie, sine
scientia pontificis, per se distingat, aut condemnare præ-
sumat. Quòd si fecerit, ab Ecclesia cui iniuriam irrogare
dinoscitur, tam diu sit sequestratus, quousque reatum suum
agnoscat, & emendet.

*Ut omnes causæ per autoritatem veritatis ventilandæ
sint.* Cap. XXIII.

Omnes causæ primitus per autoritatem veritatis ven-
tilandæ sunt. Quibus sint, cuius sint, quomodo sint,
quales sint, doctæ aut indoctæ, paræ, an magnæ, notæ sint,
aut ignotæ. Longi temporis an parui, aut antiqui hostis con-
suetudine repertæ sint. Hæc omnia iudex cum æqualitate
discernere debet.

De clericis in falso testimonio conuictis.

Caput XXIII.

Statutum est, ut si quis clericus in falso testimonio con-
uictus fuerit, reus capitali crimine censetur, & officij
ordine degradetur.

De iudicibus. Cap. XXV.

AD delictum pertinet principum, qui prauos iudices
contra voluntatem Dei populis fidelibus præferunt:

Nam sicut populi peccatū delictū est, quādo principes mali sūnt, sic principis est peccatū, quādo iudices iniqui existūt. Bonus iudex sicut nocere ciuib⁹ nescit, ita prodesse omnibus nouit. Aliis enim praestat celsura iustitiae, aliis bonitate. Qui iudicia sine personarum acceptione suscipit, non infirmat iustitiam, auaritia flamma, nec studet auferre alteri, quod cupiat sibi. Boni iudices, iustitiam ad solam obtinendam salutem aeternam suscipiunt, nec eam muneribus acceptis distribuunt, ut dum de iusto iudicio temporalia iura non appetunt, praemio aeterno ditentur. Omnis qui iuste iudicat, stateram in manu gestat, in utroque penso iustitiam, & misericordiam portat: sed per iustitiam reddit peccati sententiam, per misericordiam peccati temperat poenam: ut isto libramine quaedam per aequitatem corrigat, quaedam verò per miserationem indulgeat. Quod Dei iudicia oculis suis praeponeat, semper timens tremensque in omni negotio reformidat, ne de iustitiae tramite deuias cadat, & unde non iustificatur, inde potius condemnatur.

De prauis iudicibus Cap. XXXVI.

Ex dictis eiusdem.

NEMinem stultorum vel improborū oportere iudicem esse. Nam stultus per ignauiam ignorat iustitiam, improbus per cupiditatem corrumpit ipsam quam dicit veritatem. Grauius lecerat ut pauperes a prauis iudicibus, quam a cruentissimis hostibus. Nullus enim praedo tam cupidus in alienis, quam iudex iniquus in suis. Latrones in accessis faucibus ac latebrosis iacentes insidias ponunt: isti palam rapacitatis auaritia seuiunt. Hostes in aliorum sanguinem tantum intendunt: iudices quasi crudelissimi carnifices ciuium, oppressione sua subiectorum vitam extinguunt. Qui enim destruunt multi sunt: rari sunt qui populos legum moderamine regant. Plerumque & boni iudices sunt, sed ministros rapaces habent, horum figura, ut ait quidam, tanquam scilla pingitur, atque describitur. Ipsa quidem humana specie, sed capitibus caninis accincta & circumdata. Non aliter quibusdam potestatibus accidit, ut ipsorum humanitatis inmanitas iniquorum sociorum perturbet. Sepe iudices prauis cupiditatis causa, aut differunt, aut peruertunt iudicia, nec finiunt corrupta partium negotia, quousque marsupia eorum qui causantur exhauriat. Quando enim iudicant, non causas

sed dona desiderant, & sicut negligentes sunt in discussione causantiū, sic in eorū dāno solliciti sunt. Iudices prauis, iuxta Prophetam vocem, quasi lupi vesperae nō relinquunt in mane, hoc est, de praesentis vitae tantum commodis cogitant, nō de futuris. Vita enim ista vesperum: futura verò mane accipitur. Et bene ait quasi lupi, quia luporum more cuncta diripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt.

De verbosis iudicibus, & elatis. Cap. XXXVII.

Verbosi iudices, & elati, ut sapientes videantur, non discernunt causas, sed asserant, sicque cōturbant iudicij ordinem, dum suo nō contenti officio, aliena presumunt, quidam dum iudicare incipiunt irascuntur, ipsamque iudicii sententiam in insaniam vertūt, de quibus recte per prophetam dicitur, qui conuertunt in furorem iudicium. Qui iratus iudicat, in furorem iudicium mutat, & ante protert sententiam quam agnoscat. Furor in iudice, inuestigationem veri non valet attingere: quia mēs eius turbata furore, ab inscrutatione alienatur iustitiae. Iracundus iudex iudicij examen plenē contueri non valet: quia caligine furoris non videt. Qui autem repulso furore discutit, facilius ad contuendam veritatem mentis serenitate confurgit: & sine vlla perturbatione, ad aequitatis intelligentiam peruenit.

De praemio remunerationis. Cap. XXXVIII.

Qui recte iudicat, & praemium remunerationis expectat, fraudem in Deo perperat: quia iustitiam quam gratis impartiri debet, acceptione pecuniae vendit. Bona malè vtuntur, quia iuste pro temporali luero iudicant. Tales quippe ad veritatem, non iustitiae defensio, sed amor praemij prouocat. Quibus si spes nummi subtrahitur, confestim a iustitiae confessione recedunt. Acceptio nummorū prauaricatio veritatis est. Vnde & pro iusto dicitur: Qui excutit manus ab omni munere, iste in excessis habitat. Diues muneribus cito corrumpit iudicem: pauper autem dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam & contra veritatem opprimitur. Cito violatur auro iustitia, nullamque reus pertinet cul-pam, quam redimere nummis existimat. Plus enim obtinet mentem censoris amor lucri, quam aequitas iudicij.

Tres enim sunt munerum acceptiones, quibus contra iustitiam humana vanitas militat, id est, fauor amicitiarum, adulatio laudis, & corporalis acceptio muneris. Facilius autem peruertitur animus, rei corporeo munere, quam gratiae laudisque fauore. Quatuor modis iudicium humanum conuertitur: timore, cupiditate, odio, amore. Timore, dum metu potestatis alicuius, veritatem loqui pauescimus. Cupiditate, dum praemio muneris alicuius corrumpimur. Odio, dum contra quemlibet aduersarium molimur, cuius odio corrumpimur. Amore, dum amico vel propinquo praestare contendimus. His enim quatuor causis saepe a iustitia violatur.

De oppressoribus pauperum. Cap. XXIX.

Ex eodē.

Pauperum oppressores tunc sentiantur grauiori dignitate esse sententia, quando praualuerint his quibus atrocius nocere voluerint. Nam tantò in futuro supplicio condemnandi sunt, quantò hic fortius contra miserorum vitam inualuerint. Audiāt iudices & qui praesunt populis, quia pro temporalibus molestiis quas plebibus ingerunt, a aeterno incendio cremabuntur, testante domino per Esaiam prophetam: Iratus sum, inquit, super populum meum, & dedi eos in manu tua: non posuisti ei misericordiam, aggrauasti iugum tuum valde. Descende, in puluere sede, tace, & intra in tenebras. Veniet super te malum & peries, & irruet super te repente miseria quam nescis. Magis mala facientibus quàm mala patientibus, dolere debemus. Illi enim praua faciendo in malum proficiunt: isti patiendo à malo corriguntur. Deus autem per malas voluntates aliorum, in aliis multa operatur bona. Malignantium hominum voluntas, nequaquam potest impleri, nisi Deus dederit potestatem. Nam dum homines Deo permittente malum quod concupiscunt perficiunt, ipse dicitur facere qui permittit. Inde est quod scriptum est per prophetam: Si erit malum, quod dominus non fecit. Veruntamen quòd iniqui mala expetunt voluntate, idcirco Deus perficendi dat potestatem per suam bonam voluntatem quia de nostro malo ipse multa operatur bona. Quidam cum Dei voluntati resistunt, nescientes consilium Dei faciunt, quòd nouerint sic Deo subiecta esse omnia, vt & ipsi qui eius dispositioni resistere arbitrantur, eius impleant voluntatem. Propterea in hac vita boni

iudicantur à malis, vt iterum in illa vita mali iudicentur à bonis: siue vt etiam sit hic bonis temporalis afflictio, & illic aeterna remuneratio. Idcirco sunt necessarii mali, vt quoties boni offendunt, flagellètur ab illis. Hinc est quod Assur virgam furoris sui testatur dominus. Sed quoties ita fit, de Dei indignatione procedit, vt Deus per illos in eos sauiat, quos flagellando emendare desiderat. Sed ille iustissima voluntate, illi verò saepe crudeli intentione: sicut per prophetam dicitur de eodem Assur. Ipse autem nò sic, sed ad conterendum paratum est cor eius, atrocem super eos diuinum furorem venturum, qui existunt persecutores, & violenti fidelibus. Consolando etiam Deus suos ita iudicare promittit. Aduersus eos, inquit, qui iudicauerunt te, ego iudicabo, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi mixto sanguine suo inebriabuntur. Habet aliquem usum, & malorum iniquitas, quòd dilectos Dei, suis moribus laeniat, ac per hoc vita impiorum sibi deperit: iustorum autem deperit, sed proficit: dum eos mali per tribulationis exercitium ad praesentem odiendam vitam, & futuram desideradam erudiunt. Interdum enim prodest peruersorum prauitas vtilitati iustorum, dum eos malitia sua erudit, & ad regna caelorum requirenda molestia temporalis impellit. Probatum hoc exemplis Israeliticay plebis, quae tunc durius agebatur in Aegypto, quando oportebat eam per Moysen ad terram repromissionis vocari, & ex malis, quae in Aegypto patiebatur descendere, & ad promissam patriam festinare. Iniqui dum constantiam iusti in persecutionibus suis aspiciunt, mentis confusione tabescunt, & dum aduersa ostentant, nec vincunt, tandem de se peruersitatis infamia confunduntur. Stulti contra bonos studium semper assumunt, quibus dum prosperitas elucet, iactanter de suis meritis gloriantur, & bonorum atque iustorum afflictionibus detrahunt, dumque eis aduersa contigerit, mox ad blasphemiam pusillanimitate animi conuertuntur. Quidam simpliciter nescientes dispensationem Dei, in maiorum prouectibus scandalizantur, dicentes iuxta Prophetam: Quare via impiorum prosperatur? Bene est omnibus qui prauaricantur, & iniquè agunt. Qui ergo hoc dicunt, non mirentur, quòd prauorum hominum temporalem, & caducam felicitatem aspiciunt, sed magis nouissima eo-

rum intendant, quāta illis post hoc aeterna supplicia praeparentur, dicente propheta: Ducent in bonis dies suos, & subito ad inferna descendunt.

Vt iudex, non prius obuiet sua sententia litigantibus quamdiu ipsi habent aliquid quod proponant in quaestione. Cap. XXX.

Ex decr. Eleuterij papae ecclesius per Gallia cōstitutis. cap. 3. **N**EC litigantibus iudex prius velit sua sententia obuiare, nisi quando ipsi iam peractis omnibus nihil habeant in quaestione quod proponant. Et tādū actio ventiletur, quousq; rei veritas reperiatur. Frequēter interrogare oportet, ne aliquid praetermissum fortē remaneat, quod adnecti conueniat. Induciae enim non modicē ad quēdum dandae sunt, ne aliquid properē agi a quacunq; parte videatur: quia per subreptionem multa proueniunt. Nihil tamen absq; legitimo, & idoneo accusatore fiat. Nā & dominus noster Iesus Christus Iudā furem esse sciebat: sed quia non est accusatus, ideo nō est eiectus: & quicquid inter apostolos egit, pro dignitate ministerii ratum mansit. Nam si leges seculi accusatores requirunt, quantō magis ecclesiasticae regulae? Docent enim terrestria, & humanae quae sint ecclesiastica, atque caelestia.

Vt non ydem sint accusatores, & iudices, & testes, & accusati. Cap. XXXI.

Ex dictis Damasci papa, ca. 19. **A**ccusatores verō & iudices non iidem sint: sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisq; in suo ordinabiliter ordine. Nā inscriptio prima semper fiat, vt talionem calumniator accipiat. Quia ante inscriptionē nemo debet iudicari, vel dānari, cum & seculi leges hae eadem retineant. De quib⁹ omnibus vera semper fiat aequalitas, quatenus accusationis & iudicii; ac testimonii mercedē per veritatē gestorū cōsequi valeant.

Vt eius accusationem nullus facile accipiat, qui facile litigat, & accusat. Cap. XXXII.

Ex cōcil. Vvorma. cō. ca. 2. **E**Ius qui frequenter litigat, & ad accusandum est facilis, accusationem nemo absq; grādi examine accipiat. *Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet. Cap. XXXIII.*

Ex cōcil. Aurelia. cap. 1. **V**T episcopus accusatores fratrum excommunicet: & si emendauerint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad clerum.

De illis qui conuicti fuerint fratribus, falsa crimina obieciſſe. Cap. XXXIIII.

EOS, qui fratribus suis capitalia crimina obieciſſe cōuicti fuerint, placuit vsque ad exitum non communi-
care, nisi digna satisfactione pœniterint. *Ex cōcil. Agathē. cap. 6.*

*De illis testibus, qui aliquem ex sacro ordine accusare per-
tentant, & vt quiq; optimi, & fideiiores in testimo-
nium assumantur. Cap. XXXV.*

Placuit sancto conuentui, vt testes ad testimonium dicendum precio non conducantur, & vt quiq; optimi, & fideiiores in testimonium assumantur, vt is contra quem testimoniare debent, nullam eis in famiam possit inferre, & vt nullus testimonium dicat, nisi ieiunus. *Ex cōcil. Matiscē. cap. 5.*

Vt nullus secularis alicui ex clero vim inferre praesumat. Cap. XXXVI.

Quicumque iudex aut seularis presbytero, aut diacono, aut cuiilibet ex clero, aut de iunioribus absque audientia episcopi, vel archidiaconi, vel archipresbyteri, iniuriam inferre praesumpserit, anathema habeatur. *Ex cōcil. apud theodonis vil lam habi 10, ca. 10.*

Quod mariti vxores suas ex suspitione accusare possunt. Cap. XXXVII.

Maritis sanē etiā ex suspitione vxores accusare permissum est, & ipsi plus cæteris de adulterio, & accusare possunt, & defendere. *Ex cōcil. Parisiēsi, cap. 3.*

FINIS Libri decimiseptimi.

INDEX CAPITVLO- rum Libri Decimiseptimi.

De muliere, quae cum duobus fratribus fornicata est. Caput i.
De eadem re. ii.
De illo qui cum duabus sororibus fornicatus est, quarum vna vxor fuerat. iii.

HH ii

INDEX

De illo qui se ignorante cum torore vxoris suæ fornicatus est.	iiii.
De eadem re.	v.
De eadem re.	vi.
Item de illo, qui cum duabus fororibus neutra vxore fornicatus est.	vii.
De illo qui cum duabus seroribus, cum nouerca, vel cum sorore sua, vel cum amita, vel matertera sua, vel cum filia patris, vel auunculi sui, vel cum filia amita, vel matertera sua, vel cum nepte sua, vel cum commatre, vel cum filiola quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenit, fornicatus est.	viii.
De illo qui cum matrem habuit vxorem, cum filiastra fornicatus fuerit.	ix.
De eadem re.	x.
De illo qui cum nouerca fornicatus est.	xi.
De illo qui cum filiastra ignorate matre fornicatus est.	xii.
De illo qui stuprauerat quandam, quam frater eius postea duxerat vxorem.	xiii.
De eadem re.	xiiii.
De eadem re.	xv.
De muliere cum qua & pater, & filius fornicati sunt.	xvi.
De illo qui cum vxore fratris sui fornicatus est.	xvii.
De illo qui sponfam filii sui oppreserit.	xviii.
De illo qui cum vxore, matre, & filiastra fornicatus est.	xix.
De illo coniugato, qui cum filia matertera sua, vel auunculi, vel amita, vel patris sui fornicatus fuerit.	xx.
De patre & filio, de auunculo, & de nepote, si cum vna muliere fornicati fuerint.	xxi.
De eadem re.	xxii.
De illis qui infantes suos idèo à baptismo suscipiunt. vt separentur à coniugibus.	xxiii.
De eadem re.	xxiiii.
De eadem re.	xxv.
De eadem re.	xxvi.
De mulieribus, quæ aliquo molimine inter se fornicantur.	xxvii.
De sanctimonialibus, si inter se fornicantur.	xxviii.
De muliere, si cum altera fornicata fuerit.	xxix.
De illis qui irrationabiliter versati sunt.	xxx.

CAPITVLORVM.

De eadem re.	xxxi.
De illis qui cum pecudibus fornicantur.	xxxii.
Item de quadrupedum fornicatoribus.	xxxiii.
De illis qui fornicantur, sicut Sodomitæ.	xxxiiii.
De clericis vel monachis, si fuerint masculorum insectatores.	xxxv.
De eadem re.	xxxvi.
De eadem re.	xxxvii.
Item de commixtione animalium.	xxxviii.
De episcopo, qui secundum naturam fornicatus fuerit.	xxxix.
De sacerdote, qui per turpiloquium, aut per conspectum libidinosum pollutus fuerit.	xl.
De eadem re.	xli.
De illis qui per illecebrosos amplexus foeminae polluti sunt.	xlii.
De clericis qui per malas cogitationes semet effuderint.	xliiii.
Si mulier debeat separari à viro suo, quæ filium suum casu per negligentiam à fonte suscepit.	xliiiii.
De eo qui spiritalem habet copulatum, cuius vxor comater non est, & eo defuncto, si eius vidua possit ducere vxorem.	xlv.
De eo, si aliquis suæ spiritualis commatris filiam vxorem ducere possit.	xlvi.
De quodam, qui suam filiola spiritalem constuprauit.	xlvii.
De quodam fratre, qui impugnabatur à spiritu fornicata.	xlviii.
De sponsa fratris sui, si frater eam violauerit.	xlix.
Si quis de vno in alium transmigrat episcopatum, & consanguinea sua polluerit, vel aliquod crimine capitale commiserit.	l.
De mulieribus, quæ absente marito concoperint, & foetum sustulerint.	li.
De illis mulieribus, quæ male conceptos necare studuerint.	lii.
De mulieribus, quæ partus suos occultè interficiunt.	liiii.
De eadem re.	liiiii.
De eadem re.	lv.
De Sodomitico peccato.	lvi.
De illis qui conceptum excutiunt.	lvii.
De illis qui infantes suos oppreserint.	lviii.
De patre & matre, qui filios suos apud se mortuos inuenierint.	lix.
De illis foeminis quæ abortum fecerint.	lx.

Indicis Capitulum FINIS.

HH iii

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Fornicatione, Decretorum Liber XVII.

ARGUMENTVM LIBRI.

Liber hic Fornicationem, & incestum diuersi generis complectitur, & quæ correctio, pœnitentiaque iis, qui his vitiis sunt inuoluti, debeatur, docet.

De muliere, quæ cum duobus fratribus fornicata est. Cap. I.

*Ex cœcil.
Neocæsa.
cap. 2.*

M

ulier si duobus fratribus nupserit, abiicitur vsque ad mortem: veruntamen in exitu propter misericordiam, si promiserit quod facta incolumis, huius coniunctionis vincula dissoluat, fructum pœnitentiæ consequatur, & communio ei concedatur. Quod si defecerit vir, aut mulier in talibus nuptiis, difficilis erit pœnitentia in vita permanenti.

De eadem re. Cap. II.

Ex decr. Martini pap. ca. 9. **S**I qua mulier duos fratres, aut si quis vir duas vxores duxerit, à communionem separentur vsque ad mortem. In morte, pro misericordia viaticum accipiant.

De illo qui cum duobus sororibus fornicatus est, quarum vna vxor fuerat. Cap. III.

*329.8. Ex cœcil.
Aurelia.
cap. 6.*

QUI dormierit cum duabus sororibus, & vna ex illis antea vxor fuit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri vnquam coniugio copulentur.

De illo qui se ignorante cum sorore vxoris suæ fornicatus est. Cap. IIII.

Ex cœcil. Triburi. **I**N lectum mariti absente vxore soror iuit vxoris: quæ ille vxorem suam putans, dormiuit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probauerit,

quod infcius fecerit hoc felus, pœnitentiam quidem quæ sibi indicata fuerit agat, legitimum suum coniugium habere permittatur: illam digna vindicta affligi, & in æternum coniugio priuari.

De eadem re. Cap. V.

SI quis cum duabus sororibus fornicatus fuerit, & soror sororem ab eodem antea stupratam nescierit, vel si ipse sororem eius quam antea stuprauit non intellexerit, si dignè pœnituerint, & si se continere non valuerint, post annos septem coniugia illis non negentur. Si autè non ignorauerunt, vsque ad mortem à coniugio abstineant.

De eadem re. Cap. VI.

SI quis cum duabus sororibus fornicatus fuerit, vir diebus vitæ suæ pœniteat. Soror autem quæ de alia sorore nesciuit, licentiam habeat nubendi.

Item de illo qui cum duabus sororibus neutra vxore fornicatus est. Cap. VII.

Similiter & de duabus sororibus qui cum vna in adulterio mansit, & aliam publicè accepit, non habeat mulierem vsq; in diè mortis suæ, & illa quæ nesciuit, accipiat maritum.

De illo qui cum duabus sororibus, cum nouerca, vel cum sorore sua, vel cum amita, vel matertera sua, vel cum filia patris, vel auunculi sui, vel cum filia amitæ, vel matertera sua, vel cum nepte sua, vel cum commatre, vel cū filiola quæ de fonte suscepit, vel ante episcopū tenuit fornicatus fuerit. Cap. VIII.

SI quis fornicatus fuerit cum duabus sororibus, vel cum nouerca sua, vel cum sorore sua, vel cum amita sua, vel cum matertera sua, vel cum filia patris sui, & auunculi sui, vel cum filia amitæ suæ, siue materteræ suæ, cum nepte sua, vel cum commatre sua, aut filiola sua, siue quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenuit, & si qua mulier simili modo fornicata fuerit, abstineat se ab ingressu domus Dei annum, & eodè anno nisi dominicis & festis diebus solummodo pane & aqua & sale vtatur: arma nõ ferat, osculū nulli præbeat, sacrificium nisi pro viatico minimè sumat. Sex deinde annis ingrediatur quidem domum Dei: sed carnibus, & vino, ac sycera minimè vtatur, nisi festis diebus. De armis verò & osculis. siue sacrificio, sicut supra scriptum est. Postea verò duobus annis quando car-

ne vescitur, à potu omni quo inebriari potest se contineat. Et si biberit porum, minimè carne vescatur, absque præcipuis festis diebus. De armis verò vel osculo, & sacrificio, modum teneat iam dictum. Inde vsque ad obitum suum, nisi p: adictis festis diebus à carne abstineat: tres ferias legitimas in omni hebdomada, & tres quadragesimas in anno legitimè custodiat. De armis verò vt supradictum est, & nunquam aliquando coniugio copuletur. Hæc eadem pœnitentia imponenda est patricidis, vel fratricidis, vel consanguineis, nec non & qui spontè per fraudem, & auaritiam, hominem innoxium occidit, quod morchidum vocat,

De illo qui cum matrem habuerit uxorem, cum filiastra fornicatus fuerit. Cap. I X.

Ex eodè cap. 2.
32. 9°
S I quis viduam uxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus concubuerit, aut si qua duobus fratribus nupsierit, seu cum patre & filio fornicata fuerit, tales copulationes anathematizari & desungi, præcimus, nec vnquam amplius coniugio copulari, sed sub magna distinctione fieri.

De eadem re. Caput X.

Ex cõcil. apud Vermeriam, cap. 10.
S I quis cum filiastra sua fornicatus fuerit, nec matrem nec filiam potest habere: nec illa, nec ille aliis se poterunt coniungere vilo vnquam tẽpore. Attamen vxor eius, si ita voluerit, & si se continere non potest, si posteaquam cognouit quòd cū filia sua vir eius fuit in adulterio, carnale cõmertium cum eo nõ habuit, si vult alij nubere potest.

De illo qui cum nouerca fornicatus est. Cap. XI.

Ex eodè cap. 21.
32. 9°
S I quis cum nouerca sua dormierit, neuter possunt ad coniugium peruenire: sed vir eius potest si vult aliam accipere, si se continere non potest. Similiter qui cū filiastra sua, vel cum sorore vxoris suæ dormierit, stare potest.

De illo qui cum filiastra, ignorante matre fornicatus est. Caput XII.

Ex eodè cap. 4.
S I quis cum matre & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorẽ: illa verò si voluerint accipiant maritos. Si autè hoc scierint ipsæ fœminæ, absq; maritis in perpetuum maneant.

De illo qui qui stuprauerat quandam quam frater eius postea duxerat uxorem. Cap. XIII.

S I homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius Ex eodè nesciens eandem duxerit uxorem: frater eo quod fratris crimen cœlauerit, pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

De eadem re. Cap. XIII.

S I frater cum muliere fornicatus fuerit, & frater nesciens Ex eodè cum eadem concubuerit, mulier diebus vitæ suæ pœniteat, post pœnitentiam autem, frater ignarus sceleris coniugium accipiat si vult.

De eadem re. Caput XV.

I Tem indicatum est quendam stuprasse quandam fœminam quam postea frater eius accepit uxorem. Statuerunt eum qui stuprauit, & à se stupratam fratri cœlauit: quia genuinauit peccatum, pœnitentia districiori castigandum. Coniugium tale dissolui oportere, & mulieri quidem nunquam dari potestatem nubendi. Illis autem pro misericordia coniugium indulgere, sed cum pœnitentia.

De muliere cum qua, & pater, & filius fornicati sunt. Caput XVI.

Ex cõcil. Triburi. cap. 6.
Q Vidam fornicatus est cum quadam muliere, postea filius nesciens patris factum stuprauit eandem. Quòd cū pater rescisceret, de se filioq; confessus est. Statuerunt melius esse, vt taliter lapsis cum digna pœnitentia legitima permittantur coniugia, quã fortè deterius delinquant. Fornicaria autem, sine spe coniugij maneat.

De illo qui cum vxore fratris sui fornicatus est. Caput XVII.

S I quis cum vxore fratris sui dormierit, adulter & mœschia diebus vitæ suæ absque coniugio maneant. Ille verò cuius vxor fuit, si vult, aliam coniugem accipiat.

De illo qui sponsam filij sui oppresserit. Cap. XVIII.

S I quis sponsam filij sui oppresserit, & postea filius eius eam duxerit: pater postmodum non habeat vxorẽ, nec ipsa mulier virum, filius, qui facinus patris ignorauit, aliam accipiat.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC:

De illo qui cum vxore, matre, & filiastra fornicatus est. Caput. XIX

Ex cōcil. Mogūti, cap. 6. Siquis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra fuerit fornicatus, seu cum duabus sororibus: aut si qua cum duobus fratribus, seu cum patre & filio: si quis reliquam fratris, si quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam polluerit, eos disiungi, & ulterius nunquam coniugio copulari, præcipimus.

De illo coniugato qui cum filia materteræ suæ, vel auunculi, vel amitæ, vel patru sui fornicatus est.

Caput XX.

Ex cōcil. Triburi. cap. 1. Interrogatum est si quis cum filia materteræ suæ, vel amitæ, vel auunculi, vel patru concubuerit, si coniugatus fuerit, liceat ne illi ulterius vti coniugio, aut non coniugato vxorem accipere? Iustum esset, sicut aliqua statuta priorum habentur, vt in perpetuum à coniugio tales abstineant. Visum est humanæ fragilitatis intuitu, vt post penitentiam non quidem penitus priuentur coniugio, durissimè tamen tam immanis fornicatio vindicetur, sicut sanctus papa Nicolaus, & alij Romani pontifices statuerunt, ne fortè desperati, multiplicius peccent.

De patre, & filio, de auunculo, & de nepote, si cum vna muliere fornicati fuerint. Cap. XXI.

Ex concil. Mogūti, cap. 5. Interrogatum est si pater & filius, vel si duo fratres, vel si auunculus, & nepos cum vna muliere fornicati sunt, quid inde faciendum sit. Manifestum est quod graui vincta plectendū est, quod graue facinus esse reperitur: Omnis enim mœcha interdicitur, vbi scriptum est, non mœchaberis, quantò magis cum cognata, vel cum coniuge seu concubina cognati: Hinc in Leuitico scriptum est: Si mœchatus fuerit quis cum vxore alterius, morte moriantur, & mœchus, & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, & cum nuru sua, & qui filiam & matrem duxerit, & qui acciperit sororem suam, morte moriantur. Si enim in lege turpitudine in cœtus mortis sententia vindicare iussit, quomodo in Euangelio, vbi summa iustitia est, incestuosus peccati penitentiam euadet? Vnde Apostolus: Irritam qui fecerit legem Mosi, sine vlla miseratione sub duobus

DE FORNICA. DEC. LIB. XVII. 246

vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Igitur Theodorus iudicauit eum qui incestum fecerit XII. annos penitere debere: alij XV. alij X. alij septem. Sed nos priscorum patrum vestigia sequentes, his solis sparium penitentiae temperemus, qui deuotè, & cum lachrymis penitentiam egerint: ceteri definitum tempus obseruent.

De eadem re. Caput XXII.

Siquis filiastrum aut filiastram suam ante episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab vxore sua, & aliam nunquam accipiat. Similiter & mulier.

Ex cōcil. apud Vermeriam, cap. 4.

De illis qui infantes suos ideo à baptismo suscipiunt, vt separentur à coniugibus. Cap. XXIII.

Dicunt etiam nobis est, quasdam fœminas desidiose quasdam verò fraudulentè, vt à viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandū tenuisse. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filium suum desidia, aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum propter fallaciam suam, aut propter fraudem, quandiu viuat penitentiam agat, à viro tamen suo non separetur.

Ex concil. Cabillon. cap. 4.

De eadem re. Cap. XXIII.

De eo quod interrogastis, si ille qui filiolam suam ducit vxorem, & de eo qui concubuit cum commatre sua spiritali, & de illo qui filium suum baptizauit, & cuius vxor eum de fonte suscepit, ea ratione, vt discidium coniugij fieret, si postea in tali copulatione permanere possent de talibus sic respondendum est. Si filiolam, aut commatrem suam spiritalem aliquis in coniugio duxerit, separandos eos esse iudicauimus, & graui penitentia plectendos. Si autem cōiuges legitimi vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte suscipiant, vt discidium fiat, tale consilium damus. Si in nuptiis manere voluerint, bonum est. Sin autem, grauis penitentia infidiatori iniungatur, & simul maneat, & si superuixerit præuicator coniugi, acerrima penitentia multetur, & sine spe coniugij maneat.

Ex cōcil. Mogūti. in claustro S. Albani habito, presentate Luao- uice imperato. cap. 10.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De eadem re. Caput XXXV.

Ex cōcil. Triburi. cap. 8. **N**Vllus proprium filium, aut filiam à fonte baptis-
matis suscipiat, nec filiolam, nec commatrem ducat vx-
orem, nec illam cuius filiam ad confirmationem ante epi-
scopum tenuerit. Vbi autem factum fuerit, separentur.

De eadem re. Caput XXXVI.

Ex cōcil. Mogūti. cap. 5. **Q**Vam detestabile & execrabile scelus sit, vnique
Christiano, filiolam suam constuprare, testatur S.
Gregorius papa in dialogis suis, vbi refert quēdā
hominē polluisse filiolam suā, & quia neglexit pœnitentiā
agere, subito miserabili morbo correptus expirauit: & se-
pulto, nū solum corpus sed etiam omne sepulchrum, ignis
inuisibilis consumpsit.

De mulieribus quæ aliquo malimine inter se forni-
cantur. Caput XXXVII.

Ex pœni-
tentiāli
Theodo. **M**ulier quocunque molimine, aut in se ipsa, aut cum
altera fornicans, tres annos pœniteat.

De sanctimonialibus si inter se fornicantur.

Caput XXXVIII.

Ex eodē. **S**I sanctimonialis cū alia sanctimoniali per aliquod ma-
chinamentū fornicatæ fuerint, septē annos pœniteant.

De muliere si cum altera fornicata fuerit.

Caput XXXIX.

Ex cōcil. Anquicē. cap. 8. **M**ulier si cū muliere fornicata fuerit, tres annos pœ-
niteat. Sic & illa quæ semen viri sui cibo miscet, vt
inde plus eius accipiat amorem, pœniteat.

De illis qui irrationabiliter versati sunt.

Caput XXXX.

Ex cōcil. Anciran. cap. 15. **D**E his qui irrationabiliter versati sunt, siue versan-
tur, id est, qui cum pecoribus & masculis se coin-
quinauerint, quotquot ante viginti annos ætatis tale cri-
men commiserint, XV. annis exactis in pœnitentiā, com-
munionem mereantur orationum: deinde quinquennio in
hac communionē durantes, tunc demum oblationis sacra-
mēta contingant, Discutiatur autem & vita eorum qualis
tēpore pœnitudinē extiterit, & ita misericordiam conse-
quatur. Quod si inexplebiliter his hēserit criminibus, ad a-
gendā pœnitentiā prolixius tēpus insumāt. Quotquot autē
post XX. annos ætatis, vxores habentes, in hoc peccato

DE FORNICA. DECR. LIB. XVI. 247

prolapsi sunt, XXV. annos pœnitentiā agentes, ad oratio-
nis communionem recipiatur. In qua quinquennio perdu-
rantes, tunc oblationis sacramenta percipiunt. Quod si &
vxores habentes, & transcendentē quinquagesimum an-
num ætatis ita deliquerint: ad exitum vitæ communionis
gratiam consequantur.

De eadem re. Cap. XXXI.

EOS qui irrationabiliter vixerunt, & lepra iniusti cri-
minis alios polluerunt, præcepit sancta synodus inter
eos orare, qui spiritu periclitantur immundo.

Ex eodē.
cap. 16.

De illis qui cum pecudibus peccant. Cap. XXXII.

Qui cum pecude peccat, quidam iudicant annos, X.
quidam septem, quidam tres, quidam centum
dies, iuxta qualitatem personæ pœnitere.

Ex pœni-
tentiāli
Theodo.

Item de quadrupedum fornicatoribus. Cap. XXXIII.

SI inuenti fuerint qui cum quadrupedibus, vel masculis
contra naturam peccant, dura & districta pœnitentiā
coercendi sunt. Quapropter episcopi vel presbyteri à qui-
bus iudicium pœnitentiæ iniungitur, venentur omnimo-
dis hoc malum radicitus abscindere.

Ex pœni-
tentiāli
Romano.

De illis qui fornicantur sicut Sodomitæ.

Caput XXXXIII.

Qui fornicatus fuerit sicut Sodomitæ, si feruus est, & si
scopis castigabitur, duos annos, si liber est & coniu-
gatus, X. annos, si priuatus, septem annos pœniteat: pueri
centum dies, si in consuetudine est. Laicus coniugatus,
si in consuetudine habet, XV. annos pœniteat. Si ex ordi-
nibus est, & in consuetudine habet, degradatus, vt laicus
pœniteat. Qui autem cum fratre naturali fornicatus fue-
rit, per tam sordidam cōmixtionem, ab omni carne se ab-
stineat, vel XV. annos pœniteat, si clericus est, amplius pel-
li debet.

Ex pœni-
tentiāli
Theodo.

De clericis vel monachis, si fuerint masculorum infe-
ctatores. Cap. XXXV.

Clericus vel monachus adolescentium vel paruulorum
in seclator, vel qui osculo, vel aliqua occasione turpi
deprehensus fuerit, publicè verberetur, & coronam amittat,
decalatusque turpiter, sputamentis obliniatur in facie,
vinculisque artatus ferreis, carcerali sex mensibus angustia
maceretur, & triduo per hebdomadas singulas ex pane hor

Ex dictis
Basili.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

deaceo ad vesperam reficiatur. Post hæc aliis sex mensibus sub senioris spiritualis custodia segregata in curtricula degens, operi manuum & orationi sit intentus, vigiliis & fleatibus subiectus, & sub custodia semper duorum fratrum spiritualium ambulet, nulla priuata loquutione, vel consilio, deinceps iuuenibus coniungendus.

De eadem re. Cap. XXXVI.

Ex dictis S. Isidor. SI quis ex iuuenibus vel aliqua suspiciosa persona cum paruulis iocatus fuerit, diuturna pœnitentia maceretur.

De eadem re. Cap. XXXVII.

Ex dictis eiusdem. SI deprehensus fuerit aliquis frater ludere cum pueris, & habere amicitias gratis infirmæ, tertio commoneatur, vt memor sit honestatis, atque timoris Dei. Si non cessauerit, fuerisimè corripatur.

Item de commixtione animalium. Cap. XXXVIII.

Ex pœnitentia Romani. SI quis cuiuslibet animalis commixtione peccauerit, xv. annis in humilitate subiaceat ad Ecclesiæ ianuam. Et post hos alii quinque annis in orationis communionem receptus pœnitentiam agat, & sic gratiam sacramenti percipiat. Interrogentur autem alii de eo qualem vitam in pœnitentia egerit, & sic communionis misericordiam consequatur. Si quis autem post viginti annos habens vxorē huic peccato succubuerit, xxv. annos humilitati subiaceat, & quinque annis in orationibus, & sic communicet.

De episcopo qui secundum naturam fornicatus fuerit. Cap. XXXIX.

Ex pœnitentia Theodo. ITEM in canone apostolorum iudicatur vt episcopus, presbyter, diaconus qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur, non tamen communionem priuetur: quia nō iudicat Deus bis in idipsum. Si quis pontifex fornicationem fecerit naturalem, synodus indicauit vt, x. annos pœniteat, & multis lachrymis & elemosynis veniam à domino petat. Presbyter non prælato monachi voto cum puella vel meretrice peccans, annos tres, & in tribus quadragesimis secundam, & quartam, & sextam feriam, & sabbato semper de sicco cibo pœniteat. Si cum ancilla Dei, aut masculo, plus addatur ieiunium id est, septem annos, si in consuetudine est. Similiter diaconi, si monachi

non sunt, duos annos, sicut & monachi qui sine gradu sunt. Si diaconi monachi sunt, septem annos. Monachi cum gradu septem annos pœniteant. Item episcopus si sine voto monachi cum puella vel meretrice peccauerit, x. annos pœniteat, clericus cum tali puella sine voto monachi si fornicatus fuerit, vnum annum pœniteat, si frequenter duos annos. cum canonica duos annos, si frequenter tres annos. Si genuerit ex ea filium, quatuor annos, alii dicunt septem. Theodorus dixit: Monachus fornicationem faciens, septem annos pœniteat. Item Beda dixit: Monachus fornicationem querens & non inueniens, annum dimidium pœniteat. Item Romanus pœnitentialis dicit: Monachus fornicationem faciens cum meretrice vel puella, tres, si cum sanctimoniali, septem annos pœniteat. Item laicus priuatus maculans vxorem proximi sui, vt adulteritum pœniteat. Si cum virgine peccauerit, vterque pœniteat annum vnum. Si cum ancilla Dei, quatuor annos: si genuerit ex ea, septem annos: pœniteat. Item si quis peccauerit sicut Sodomitæ. quidam, x. annos dicunt pœniteat: qui in consuetudine habet, amplius pelli debet. Si autē in gradu sunt degradentur, & sicut laici pœniteant. Vir qui inter scœmora fornicatus fuerit, vnum: si iterauerit, duo annos pœniteat. Si autem in terga fornicatus fuerit tres annos: si pueri duos annos. Qui cū pecude fornicatus fuerit vel iumento, x. annos pœniteat. Oportet enim discretionem esse inter qualitatem pecudum vel hominum, sicut supradiximus. Item episcopus cum quadrupedibus peccans, x. annos pœniteat, & gradum amittat, presbyter, v. diaconus tres, clericus duos.

De sacerdote qui per turpiloquium, aut per conspectum libidinosum pollutus fuerit. Cap. XL.

Ex pœnitentia Romano. SACERDOS qui per turpiloquium, seu conspectu libidinoso coinquinatus fuerit, nō tamen voluerit fornicare, x. dies pœniteat. Presbyter si osculatus est scœminā per desiderium, & semē fuderit, xx. dies pœniteat. Diaconus, x. dies, similiter monachus. Clericus septē. Laicus quatuor. Item si presbyter semen fuderit per cogitationem septem dies pœniteat, si tangit cum manu tres hebdomadas. Episcopus si per cogitationem fuderit, quatuor hebdomadas pœniteat. Si tangit cum manu diaconus & semen fuderit, xiiii. dies, Monachus similiter. Aliter, si clericus viginti dies,

quanto magis alij gradus? Si impugnatione mentis coinquinabitur, septem dies pœniteat, vel quousque cogitatio vincatur. Si in somnis voluntate pollutus sit, surgat, canetque septē Pſalmos pœnitentiales, id est, Domine ne in furore. I. Beati quorum. Domine ne in furore. II. Miserere mei Deus. Domine exaudi. De profundis. Domine exaudi. vel vnusquisque secundum suam virtutē, & in mane XXX. Pſalmos cantet. Volens autem in somnis peccare, siue qui pollutus sit sine voluntate, XV. Pſalmos cantet. Peccans non pollutus, viginti quatuor Pſalmos.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex pœnitentiali Theodo. Item in somno peccans, si ex cogitatione pollutus fuerit, XXV. Pſalmos cantet. In somno peccās sine cogitatione, XII. Pſalmos. Si semen fuderit in Ecclesia per dormitionem, canter Pſalterium, vel tres dies pœniteat. Si voluntariē semen fuderit in Ecclesia mala cogitatione. Si clericus, XLIII. dies, diaconus, XXV. presbyter XL. episcopus, L. monachus, XXX.

De illis qui per illecebrosos amplexus fœminarum pollutuntur. Cap. XLII.

Ex pœnitentiali Bedæ pr. Qui per illecebrosos amplexus fœminarum, vel osculo pollutur, xx. dies pœniteat. Qui tetigit inuerecūdē carnem eiusdem fœminarum, tres menses pœniteat. Qui per turpiloquium pollutur, septem dies pœniteat. Presbyter si osculatus fuerit fœminam per immūdum desiderium, xx. dies pœniteat. Si inquinatus fuerit, xl. dies pœniteat. Qui in Ecclesia per somnum pollutur, tres dies pœniteat. Qui in somnis voluntate pollutus est, surgat & canter septē Pſalmos pœnitentiales, & in die, xxx. Qui peccare voluerit in somnis, & non fuerit pollutus, xxiiij. Pſalmos cantet,

De clericis qui per malas cogitationes semen effuderint. Cap. XLIII.

Ex pœnitentiali Romano. Clericus si semen fuderit non tangendo per malas delectationes, septem dies pœniteat. Si tãgit cum manu xx. dies pœniteat. Si diaconus, xxx. dies. Si presbyter, hebdomadas, iiii. Presbyter si semen fuderit per cogitationem septem dies pœniteat, monachus similiter. Qui voluntariē semen fundit in Ecclesia, si clericus est, xiiii. dies. Si monachus, aut diaconus, xxx. dies. Si presbyter, xl. Si episcopus, l. dies pœniteat.

Si mulier debeat separari à viro suo, quæ filium suum casu per negligentiam à fonte suscepit.

Caput XLIIII.

Ex decretis Denſle dicit, papa Gorſia no episcopo nri
 Deus dedit sanctę Romanę, & apostolicę Ecclesię Episcopus, Gordiano Hispanenſis Ecclesię cœpiscopo, & fratri dilectissimo. Peruenit ad nos diaconus vester, vestra sanctitatis epistolam inferens, quod quidam viri, etiam & mulieres præterito sabbato Paschali die, pro magno populorum incurſu, nesciētes suos filios suscepissent ex lauacro sancto. Cupis etenim scire, si pro tali accidenti ratione debeāt viri & mulieres ad suum propriū vsum redire, an non. Nos enim ex hac tristitia mœſti, inquisitiuimus priorum nostrorum dicta. Inuenimus autem in archiuo huius apostolicę sedis iam talia contigisse in Ecclesia Hispaniæ, & Etręstorum, simulq; Hierolyma, etiam aliarum Ecclesiarum episcopis, & earū ciuitatum ab hac apostolica sede, volentibus scire, si viri & mulieres redirēt ad proprium thorum. Beatę memorię sanctissimi patres, Iulius, Innocētius, & Celestinus cum episcoporum plurimorum & sacerdotum conuentu, in Ecclesia beati apostolorum principis prohibentes talia, perscripserunt, & confirmauerunt, vt nullo modo se in coniugio reciperēt mulieres, aut viri, qui per quacunque rationem susciperent natos, sed separarent se: ne suadente diabolo tale vitiū peccati inoleſcat per mundum, & vniuersorum error accreſcat. Scitis quia quomodo sunt septem dona sancti spiritus, ita sunt septem dona baptismi. A primo pabulo sacratifacris, & ingressu sanctę Ecclesię vsque ad confirmationem spiritus sancti per Christum. Ab hoc primo spiritus sancti dono vsque ad septimum, nullus Christianus suam commatrem in cōiugium recipere debet, & qui præsumperit, anathematis vinculo religetur in perpetuo, nisi pœnitentiam egerit dignē. Mulieres verò quam separatę fuerint, ac pro illicita actione à propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperint, & post expletum annum recipiant alium virum, si voluerint. Si militet & vir vxorem.

De eo qui spiritalem habet compatriem, cuius vxor cōmater non est, & eo defuncto, si eius viduam possit ducere vxorem. Cap. XLV.

Ex cōcl. Triburi. cui inter- fuit rex Arnol- phus, ca. 47.
QVI spiritale compatre habet, cuius filii de lauacro sacrae fontis accepit, & eius vxor cōmater nō est, licet ei defuncto cōpatre suo eius viduā ducere in vxorē, si nullam habent cōsanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non possunt cōiungi, quos nulla proximitas carnalis, vel in id generatio secernit spiritualis.

De eo, si aliquis suae spiritualis commatris filiam vxorem ducere possit. Cap. XLVI.

Ex eodē cap. 48.
Illud etiā, nec canonica institutione definimus, nec introductione aliqua refutam^o, sed propter eos qui diuerse de eo sentiunt, hoc loco aliquid cōmemoramus. Si quis suae spiritualis comatris filiam fortuito, & ita contingente rerū casu ia coniugiam duxerit, consilio maturiori seruato, habeat, atque honestē legitimo cōiugio operam det.

De quodam, qui suam filiulam spiritalem constuprauit. Cap. XLVII.

Ex dialo. Gregor.
Terribile etiam quiddam in Valeriae prouincia contigisse vir vitae venerabilis Maximianus Syracusanus Episcopus, qui diu in hac vrbe meo monasterio praesuit, narrare consuevit, dicens, Quidam curialis, illic sacratissimo Paschali sabbato, iuuenulam cuiusdam filiam in baptismo suscepit. Qui post ieiunium domum reuersus, multo vino inebriatus, eandem filiulam suam secum manere petiit, eamque nocte illa, quod dicto nefas est, perdidit. Cūque mane factō surrexisset reus, cogitare cepit, vt ad balneū pergeret, ac si aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cepit trepidare, Ecclesiam ingredi: sed si tanto die non ignoret, ad Ecclesiam erubescere homines: Sin verò iret, pertimescebat iudicium Dei. Vicit itaque humana verecundia, perrexit ad Ecclesiam, sed tremebundus ac pauens stare cepit, atque per singula momenta suspectus, qua hora immundo spiritui traderetur, & corā omni populo vexaretur. Cūque vehementer timeret, ei in illa Missarū celebritate, quasi aduersē nil contigit, qui latus exiit, & die altero Ecclesiam iam securus intravit. Factumque est, vt per sex cōtinuos dies latus, ac securus procederet, ast, mās quod eius scelus dominus, aut non vidisset, aut visum misericorditer dimississet. Die autē septima subita morte defunctus est. Cūque sepulturae traditus fuisset, per longū tempus cunctis vidētibus de sepulchro ipsius flamma exiit, &

tam diu ossa eius concremauit, quousque omne sepulchrum consumpsit: & terra quae in tumulo collecta fuit, defossa videretur. Quod videlicet omnipotens Deus faciens, ostēdit quid eius anima pertulit in occulto, cuius etiā corpus ante humanos oculos flāma consumpsit. Qua in re quoque; nobis haec audientibus exemplum formidinis dare dignatus est, quatenus ex hac consideratione colligamus, quid anima viuens ac sentiens, pro reatu suo patitur, si tanto ignis supplicio, etiam insensibilia ossa concremantur.

De quodam fratre, qui impugnabatur a spiritu fornicationis. Cap. LXXIII.

Quidam pater molestiam sustinebat a spiritu fornicationis. Abiit autem ad quendam probatissimū seniore, & precabatur eum, dicens: Pone tibi sollicitudinē, beatissime pater, & ora pro me: quia grauiter me impugnat passio fornicationis. Haec cū audisset senior, orabat intentē diebus, ac noctibus, pro eo deprecans domini misericordiam. Iterum autē veniebat idem frater, & rogabat seniore, vt magis intētius pro eo oraret. Similiter autem cum omni sollicitudine beatus senior orabat intētius pro eo. Frequenter autem venientem ad se monachum vidēs senior, & deprecantē se, vt oraret, valde contristatus admirabatur: quia non exaudiret dominus orationes suas. Eadem autem nocte, reuelauit ei dominus, quae circa illum monachum erant, negligentiae, & ignauiae resolutionem, & delectationes fore corporales cordis eius. Ita autē ostensum est sancto seniori. Vidit sedentem illum monachum, & spiritum fornicationis in diuersis mulierū formis ante illum ludentem, & ipsum condelectari. Videbat & angelū domini, astantem, & indignantē grauiter contra eundem fratrem: quia non surgebat, neque prosternebat se in orationibus ad dominum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Haec ergo ostensa sunt per reuelationem sancto seniori. Cognouit autem, quia culpa & negligentia illius monachi erat, vt non exaudirentur orationes eius. Et tunc dixit ei senior: Quia tua culpa erat frater: quia condelectaris cogitationibus malis. Impossibile est enī concedere a te spiritum fornicationis immundo, aliis orantibus, & Deum pro te deprecantibus, nisi & tu te ipse laborem assumas in ieiuniis, & orationibus, & vigiliis multis,

Ex dictis Pophnu- ty eremite.

cum gemitu deprecans, vt misericordiam suam, & adiutorium dei gratiæ suæ, præbeatq; tibi dominus Christus, vt possis resistere malis cogitationibus. Nam & medici, qui corporibus hominū medicamenta conficiunt, & adhibēt, quanuis omnia cum summa diligentia faciant, veruntamē si ille qui infirmatur, nō se abstinere à noxiis cibis, vel de aliis quæ solent lædere infirmitates, nihil ei proficit cura, & diligentia, & sollicitudo medicorum. Similiter etiam, & in animæ languoribus eueniet: licet cum omni intētionē, & ex toto corde sancti patres, qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Christi domini saluatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulāt adiuuari, nisi & ipsi cū omni intentione mentis tam in orationibus, quàm in omni opere spiritali, quæ Deo placita sunt, faciant, non eis proficiunt orationes eorum.

De sponsa fratris, si frater eam violuerit. Cap. XLIX.

Ex cōcil. Triburi. cui inter- fuit rex Arnul- phus, ca. 10.
Quidam desponsauit uxorem, & dotauit, cum ea coire non potuit. Quam frater eius cancello corrupit, & grauidam reddidit. Decretum est, vt quanuis nupta esse non potuerit legitimo viro, desponsatam tamen fratri, frater habere nō possit. Sed mœchus, & mœcha, fornicationis quidam vindictam sustineant, licita verō eis coniungi non negentur.

Si quis de vno in alium transmigrat episcopatum, & consanguineam suam polluerit, vel aliquod crimen capitale commiserit. Cap. L.

Ex cōcil. cap. 42.
Si quis de vno in alium omnino transmigrat episcopatum, & si, quod absit, contingat eum filiam sororis suæ, amitæ, aut materteræ auūculi, vel patrui polluere, aut aliquod crimen capitale committere, episcopus in cuius tūc diocœssi commoratur, & tali scelere criminatur, habeat ius & potestatem secundum canonicam autoritatem, & nostram synodalem institutionem flagitiosum coercere, & ad pœnitendum emollire. Per quē enim melius rei veritas ventilatur, quàm per illum sub quo habitat, & habitare desiderat.

De mulieribus, quæ absente marito conceperint, & fœtum sustulerint. Cap. LI.

Ex cōcil. Elberta. cap. 3.
Si qua mulier per adulterium absente marito conceperit, idque post facinus occiderit, placuit vix in fine dā-

dam esse communionem, eo quod geminauerit scelus.

De illis mulieribus, quæ male conceptos necare studuerint. Cap. LII.

Ex cōcil. Hilderē. cap. 5.
His necare studuerint, vel in ventre matrum potio- nibus aliquibus colliserint, introq; sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur, ita tamen, vt omni tempore vitæ suæ fletibus, & humiliati insistant.

De mulieribus, quæ partus suos occultè interficiunt. Cap. LIII.

Ex cōcil. Arelates. cap. 6.
Mulieres quædam, vt audiuius, quæ ex fornicatione concipiētes, metuentes ne scelus quod occultè perpetrauerunt, manifestum fieret, infantes quos pepererunt, occiderunt, & terræ congerie cooperuerunt, aut in aquas proiecerunt. Quod quantum nefas sit, canones Ancirani, Hiberitani, atque Hilderdensis concilii, testes sunt. His itaque vix in fine dandam esse communionem decernūt, sed humanius tractantes, post decennem pœnitentiam tales placuit ad communionem recipi.

De eadem re. Cap. LIIII.

De mulieribus quæ fornicātur, & partus suos necant, vel quæ agunt secū, vt vtero cōceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsq; ad exitū vitæ eas ab ecclesia remouet. Humanius autē nunc definimus, vt eis X. annorū tempus, secundū præfixos gradus pœnitentiæ largiatur.

De eadem re. Cap. LV.

Ex cōcil. Aurelia. cap. 10.
Si qui infantem oppresserint, tres annos pœniteant: vnū ex his in pane, & aqua. Si clericus fecerit, quatuor annos, vnum ex his in pane & aqua.

De Sodomitico peccato. Cap. LVI.

Ex pœnitentiæ Romano.
Episcopus fornicationē faciens naturalem XII. annos pœniteat, presbyter X. diaconus IX. subdiaconus octo, clericus septem, laicus sex annis pœniteat. Frater carnalis cum fratre carnali fornicationem faciens XV. annis ab omni carne se abstinere. Si semen in os miserit, septem annos pœniteat, alii dicunt vsq; in finē vitæ pœnitere debere. Viri inter fœmora fornicantes, vnum annum pœniteat, si iterantes II. Si inter crura fornicātes, si pueri sunt, II iii

annum vnum pœniteant. Si viri, duos annos. Si autē in cō-
suetudine est, modus pœnitentiæ addatur iudicio sacerdo-
tis. Vir semetipsum coinquinans, primò X. dies pœniteat,
& iterans XX. dies. Si cum gradu est, addatur pœnitētia.
Puer XV. annorum, XL. dies pœniteat. Qui concupiscit
mente fornicari, sed non potuit, X. dies pœniteat. Qui per
turpiloquium, vel aspectu coinquinatus est, tamen non vo-
luit peccare corporaliter, XX. dies pœniteat. Si autē im-
pugnatiōe cogitationis violenter coinquinatus est, XX.
dies pœniteat. Qui diu illudetur à cogitatione, molliter
ei repugnans, sex dies, vel quantū exegerit diurnitas co-
gitationis pœniteat. Pueri qui fornicantur intra semetip-
sos, iudicatu est, vt vapulent. Pueri soli de hoc inter se ser-
mocinantes, & transgredientes statuta seniorum, tres su-
perpositiones accipiant. Osculum non simpliciter facien-
tes, quinque superpositiones accipiāt. Illecebrosum osculū
facientes, sine coinquinamento, quinque dies pœniteant.
Cū coinquinamēto, sine amplexu, X. superpositiones acci-
pian. Post annos XX. idē cōmittentes, XL. dies separati à
mēsa, extorresq; ab Ecclesia, cū pane & aqua viuāt. Mini-
mi verò fornicationē imitātes, & irritantes se inuicē, sed
coinquinati non sunt, propter ætatis maturitatē, flagellē-
tur. Si verò frequenter, addatur pœna. Pueri ante XX. an-
nos se inuicem manibus coinquinantes, & confessi: ante-
quam cōmunicēt xx. dies pœniteant. Si iterauerint post
pœnitentiā, C. dies. Si verò frequentius, separētur, & annū
pœniteant. Puer oppressus à maiore infra x. annos, hebdo-
madam ieiunet: si consentit xx. dies: mollis autē annum
pœniteat. Qui in somnis volūtariē pollutus est, surgat, &
candet genibus flexis VII. Psal. Volens in somno peccare,
xx. Psal. cante, Si pollutus est sine voluntate xv. Psal. ca-
ret, & in fine vniuscuiusq; Psalms dicat ter: Deus in adiu-
toriu meum intēde, & reliqua. Qui semē in Ecclesia dor-
miens fuderit, tres dies ieiunet. Episcopus fornicationem
faciens cōtra naturā, degradetur, & duodecim annos pœ-
niteat. Presbyter aut diaconus, fornicationē cōtra naturā
faciens, praelato antē monachi voto, degradētur, & v. ana-
nes pœniteant, & veniā omni hora rogēt, & superpositiō-
nem patiātur, in vni quaq; hebdomada, exceptis quinquā-
gesimis diebus. Post superpositionē, pane sine mēsurā vtā-

tur, & ferculū aliquatenus butyro impinguato, & die do-
minico sic viuant. Cæteris verò diebus paximati panis mē-
sura, & paruo impinguata butyro holera, & ouis paucis, &
formatico reficiātur, & aquæ tantū quantū sufficiat si ope-
rarius est. Lectus enim nō multū fœnū habeat, & per tres
quadagesimas anni addat aliquid, prout virtus eius admi-
erit, semper ex intimo corde vt defleat culpā suam. Obe-
dientiā quæ omnia præeminet, libentissimē accipiat. Post
annū & dimidiū Eucharistiam sumat, & ad pacem veniat:
Isalmos cū fratribus cantet, ne penitus anima tāto tēpo-
re cœlestis medicinæ ieiuna intereat. Si inferiori gradu
pius quis monachus fuerat, tres quidem annos pœniteat,
sel mēsurā nō grauetur panis. Si operarius est, sextario de
lacte Romano, & alio de tenucla, & aqua quantum sufficit
pro fitis ardore sumat. Si verò sine voto monachi presby-
ter aut diaconus sic peccauerit, sicut monachus sine gradu
pœniteat, & postea recipiat gradus suos. Si autē presbyter
aut diaconus post tale peccatum voluerit monachus fieri,
indiscreto proposito exilij annum & dimidium pœniteat,
habeat tamē abbas cum consilio episcopi sui huius rei mo-
derandi facultatem, si obedientia pœnitentis placita sit
Deo & fratribus quibus commissum est.

De illis qui conceptum excutiunt. Cap. LVII.

SI aliquis causā explendæ libidinis, vel odii meditatio-
ne, vt non ex eo soboles nascatur, homini, aut mulieri
aliquis fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit ge-
nerare, aut concipere, vt homicida teneatur. *Ex cōcil.
Vvorma. cap. 30.*

De illis qui infantes suos oppresserint. Cap. LVIII.

SI quis infantē suū oppresserit, aut vestimētōrū pōdere
suffocauerit, & hoc post baptismū factū fuerit, XL. dies
pœniteat in pane & aqua, & à cōiuge se interim abstineat.
Postea tres annos pœniteat per legitimas ferias, & tres in
anno quadagesimas obseruet. Quod si ante baptismum in-
fans oppressus fuerit, proximos quadraginta dies vt supra
pœniteat. Postea verò quinquennium expleat. *Ex cōcil.
Mogiti. cap. 6.*

*De patre & matre qui filios suos apud se mortuos
inuenierint. Cap. LIX.*

DE infantibus autem qui mortui inueniuntur cum pa-
tre & matre, & non apparet vt trum à patre aut matre *Ex cōcil.
Parisiesi, cap. 5.*

occisus sit ipse infans vel suffocatus, an propria morte defunctus: non debent inde securi esse, nec sine poenitentia ipsi parentes, sed tamen in eis consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed euentus mortis causa fuit. Si autem eos non later ipsos eius esse interfectores, scire debent grauiter se deliquisse, quod in Ancirano concilio comprobatur. Quidam autem trium annorum poenitentiam horum iudicant esse debere: quorum vnum ex his exigat in pane & aqua atque se ab omni luxuria tempore poenitentiae suae custodiat.

De illis feminis quae abortum fecerint. Cap. LX.

Ex poenitentiā Romano. **S**I qua mulier abortum fecerit voluntariē, tribus annis poeniteat.

Finis Libri decimiseptimi.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Visitatione infirmorum, Decretorum Liber XVIII.

ARGUMENTVM LIBRI.

Liber hic infirmos à presbyteris visitandos esse, & quae ad hanc visitationem requirantur, edocet.

CVM sacerdos audierit aliquem infirmari in sua plebe, citò ad eum pergat, & ingressus cubiculum aquam benedictam super eum, & per omne cubiculum aspergat, cū antiphona: Asperges me domine, & versu: Exurgat Deus & dissipentur inimici, &c. Deinde dicat orationem: Deus qui sacerdotibus tuis tantam gratiam. Deinde cantet septem Psalmos cum precibus pro infirmis. Deinde Lithaniam cantet. Post hæc omnes iubeat extra

cubiculum secedere. Et appropinquans lecto quo infirmus decumbit, eum blande leniterque alloquatur, vt omnem spem suam in Deo ponat, vt flagellum Dei patienter toleret, & vt hæc ad purgationem, & castigationem suam prouenire credat, vt peccata sua confiteatur, vt emendationem promittat, si dominus vitam concesserit, poenitentiam pro culpis commissis spondeat, vt substantiam suam dum adhuc sensus & ratio viget, disponat, vt peccata sua eleemosynis redimat, vt his qui in se peccauerunt indulgeat, vt rectam fidem, & credulitatem teneat, & si fidem ex integro non sapuerit, presbyter eum docere bebet: & vt de Dei misericordia nunquam desperet, doceat. Cum his & huiusmodi alloquutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione, interroget eum de singulis per ordinem.

Quando presbyter domum intrat in qua infirmus iacet, primum dicat.

Pax huic domui.

Et omnibus habitantibus in ea.

Postea benedicetur sal & aqua, & aspergatur in domo cum antiphona.

Benedic domine domum istam, & omnes habitantes in ea, quia tu domine dixisti: pax huic domui, benedic domine rimentes te pusillos cum maioribus, benedixisti vos domino qui fecit caelum & terram.

Post hæc canendi sunt septem Psalmi poenitentiae. Deinde Lithania. Qua expleta cantetur: Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem, Sed libera nos à malo, Amen.

Saluum fac seruum tuum,

Deus meus sperantem in te.

Mitte ei domine auxilium de sancto,

Et de Sion tuere eum.

Nihil proficiat inimicus in eo,

Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Esto illi domine turris fortitudinis,

A facie inimici.

Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat in animam inimicorum eius.

Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.

Domine exaudi orationem meam.

Psalmus: Misere mei Deus.

Sequitur Oratio. Oremus.

Omnipotens & misericors Deus, quaesumus immensam pietatem tuam, vt ad introitum in tuo nomine humilitatis nostrae, hunc famulum tuum. N. in hoc habitaculo iacentem fessum, salutiferè visitare digneris, sicut visitare dignatus es domine Tobiam, & Saram socrum Petri, puerumque Centurionis, ita & iste pristina sanitate animae corporisque recepta, gratiarum tibi in Ecclesia tua referat actionem. Per do.

Tunc detur ei locus secretior confitendi, & quod maximum est, interroget eum de fide Catholica. Et sic dicat.

Credis in Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum? Respon. Credo. Credis quod iste tres personae vnus Deus sit? Respon. Credo. Credis quod in ipsa ista carne qua nunc es, resurgere habes in die iudicii, & recipere siue bonum siue malum quod gessisti? Respon. Credo. Vis dimittere illis peccata sua qui in te peccauerunt? Respon. Volo. Vis peccata quae fecisti emendare si reuiuiscis? Respon. Volo.

Postea vngatur. Post confessionem, & fidem redditam, & vinctiorem, dicatur Antiphona.

In veritate tua exaudi me domine. Psalmus.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe.

Deinde kyri eleison, & Pater noster cum his precibus.

EXurge domine Deus exaltetur manus tua, Ne obliuiscaris pauperum.

Tibi enim derelictus est pauper,

Orphano tu eris adiutor.

Desiderium pauperum exaudiuit dominus,

Preparationem cordis eorum audiuit auris tua.

Mirifica misericordias tuas,

Qui saluos facis sperantes in te.

Tu autem in sancto habitas,

Laus Israël.

DE VISIT. INFIR. DEC. LIB. XVIII. 354

Ad te clamauerunt, & salui facti sunt,

In te sperauerunt, & non sunt confusi.

Ne tradas domine bestiis animam confidentem tibi,

Animam pauperis tui ne obliuiscaris in finem.

Postea sequuntur iste Orationes. Oremus.

Deus qui famulo tuo Ezechiaer qui nos annos ad vitam donasti, ita & famulum tuum. N. à lecto agritudinis tua potentia erigat ad salutem. Per Christum.

Alia.

Respice domine famulum tuum. N. in infirmitate sui corporis laborantem, & animam refoue quam creasti, vt castigationibus emendatus, continuo se sentiat tua medicina esse saluatum. Per Christum.

Alia.

Deus qui facturae tuae pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulum tuum. N. ex aduersa valetudine corporis laborantem placatus respice, & visita in salutari tuo, ac coelestis gratiae ei praesta medicinam. Per Christum.

Alia.

Deus, qui humano generi salutis remedia, & vitae aeternae munera contulisti, conserua famulo tuo. N. tuarum dona virtutum, & concede vt medelam tuam non solum in corpore, sed etiam in anima sentiat. Per.

Alia.

Virtutum coelestium Deus, qui ab humanis corporibus omnem languorem, & omnem infirmitatem praecipiti tui potestate depellis, adesto propitius huic famulo tuo. N. vt fugatis infirmitatibus, & viribus receptis, nomen sanctum tuum instaurara protinus sanitate benedicat. Per dominum.

Alia.

Domine sanctae, pater omnipotens, aeternae Deus, qui fragilitatem conditionis nostrae infusa virtutis tuae dignatione confirmas, vt salutaribus remediis pietatis tuae corpora nostra & membra vegetentur, super hunc famulum tuum. N. propitiatus intende, vt omni necessitate corporeae infirmitatis exclusa, gratia in eo pristinae sanitatis perfecta reparetur. Per dominum.

Alia.

O Remus fratres dominum nostrum pro fratre nostro quem dure ad præsens malum languoris affligit, vt eum domini pietas cœlestibus dignetur curare medicinis: vt qui dedit vitam, det & salutem. Per.

Alia.

Domine sanctæ pater omnipotens æternæ Deus: qui es via, & veritas, & vita, exaudi & conserua famulum tuum. N. quem viuificasti & redemisti precio magno sancti sanguinis filij tui. Per eundem.

Si infirmus in desperatione fuerit, reconcilia eum ea ratione his sequentibus orationibus, vt quando conuaueris, secundum canonum & sanctorum patrum statuta, & qualitatem delicti pœniteat.

Reconciliatio infirmi.

Pæsta quæsumus domine huic famulo tuo. N. digni pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate deuariat peccando, admissorum veniam consequendo, red datur innoxius. Per.

Alia.

Omnipotens sempiternæ Deus. confitenti huic famulo tuo. N. pro tua pietate peccata dimitte, vt non plus ei noceat conscientia reatus ad pœnam, quam indulgentiæ tuæ pietas proficit ad veniam. Per.

Alia.

Exaudi domine præces nostras, & confitentium tibi parce peccatis, vt quem conscientia reatus accusat, indulgentia tuæ miserationis absoluat. Per dominum nostrum Iesum Christum.

INDEX CAPITVLORVM

Libri decimioctau.

- Vòd vltimæ cõuersio mēte potius æstimanda sit quàm tempore. Cap i.
- Q**uòd omnis fidelis in vltimis positus oleo sanctificato inungi debeat. ii.
- De illis qui propter timorem mortis, in ipsa infirmitate consententur peccata sua. iii.
- De illis qui in necessitatis tempore, & pœnitentiam, & reconciliatiouem desiderant. iiiii.
- De eadē re. v.
- De illis qui ad exitū veniūt, vt vlt. & necessariouiatico, & c. vi.
- Quòd pœnitentiā possit abolere peccata, etiam si in vltimo vitæ spiritu pœniteat. vii.
- De lapsis in vltimis positus, vt viatico munere, si rogauerint, eis debeat subueniri. viii.
- De illis infirmis, qui dum pœnitentiam petierint, & antequam sacerdos veniat, officium oris amittunt. ix.
- De eadem re. x.
- De eadem re. xi.
- De illis qui in vltima ægritudine pœnituerint, & mox reconciliati fuerint. xii.
- De illis qui in periculo sunt cõstituti vt episcopo & c. xiii.
- De infirmis in periculo mortis cõstitutis. xiiii.
- De quodā qui Christū negauerat, quò in extremis, & c. xv.
- Vt presbyteri de occultis peccatis iussu episcopi pœnitentes reconcilient. xvi.
- De pœnitente, si in ipsa pœnitentia de corpore exierit, & reconciliari desiderat, xvii.
- Vt quinta feria ante Pascha pœnitentibus sit remittendū: ante autē, si ad desperationē infirmitatis deuenierint. xviii.
- De illis qui in Ecclesia remitti peccata nō crediderint. xix.
- Quòd infirmis omni hora cibum sumere liceat. xx.
- De illis sacerdotib⁹ qui morticibus pœniam denegauerint. xxi.
- Quòd nulli vltima pœnitentia sit deneganda. xxii.
- De pœnitentibus qui in infirmitate Eucharistiam acceperint. xxiii.
- De pœnitentibus subito mortuis. xxiiii.

FINIS Libri Decimioctau.

Quod vltima conuersio mente potius estimanda sit quam tempore. Cap. I.

Ex decr.
Celest. pa
pae, c. 20

V Era ergo ad Deum conuersio in vltimis pos-
torum, méte potius est estimanda, quam tem-
pore, Propheta hoc taliter asseréte: Cúm con-
uersus ingemueris, tunc saluus eris. Cúm ergo
dominus sit cordis inspektor, quouis tempore
non est deneganda pœnitentia postulanti, cum illi se obli-
get iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

Quod omnis fidelis in vltimis positus sanctif. ato oleo iniungi debeat. Cap. II.

Ex decr.
Calisti
pape.

B Eatus enim Iacobus apostolus in epistola sua scripsit:
Infirmatur quis in vobis, inducat, presbyteros Ecclesie,
& orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domi-
ni, & oratio fidei saluabit infirmum. Hoc & apostoli in
Euangelio fecisse leguntur, & nunc Ecclesie consuetudo
tenet, vt infirmi oleo consecrato vngantur à presbyteris,
& oratione comitante sanentur. Non solum presbyteris
vti licet hoc sacro oleo in suis infirmitatibus: sed, vt Inno-
centius papa describit, etiam omnibus Christianis vri licet
eodem oleo, in sua aut suorum necessitate vngendo. Quod
tamen oleum non nisi ab episcopis licet confici. Nam quod
ait, oleo in nomine dñi, significat oleo in nomine domini
consecrato: vel certè quia etiam cum vngant infirmum, no-
men domini super eum inuocare debét. Et si in peccatis sit
dimittentur ei. Multi propter peccata in animam facta, in-
firmitate, aut etiam morte plectuntur corporis. Vnde Apo-
stolus Corinthiis, quia corpus domini indignè perciperé-
rant soliti, ait: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, &
dormiunt multi. Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc pres-
byteris Ecclesie confessi fuerint, ac perfecto corde ea de-
relinquere, atque emendare satigerint, dimittentur eis. Ne-
que enim sine confessione emendationis queunt dimitti.
Vnde rectè subiungitur: Constatemini alterutrum peccata
vestra, & orate pro inuicem vt saluemini.

*De illis qui propter timorem mortis in ipsa infirmitate
confitentur peccata sua. Cap. III.*

Ex concil.
Hæneten.
cap. 2.

I Nfirmus qui necessitate mortis vrgente confitetur pec-
cata sua, sub ea conditione à sacerdote reconcilietur, vt
si ei dominus vitam donauerit, sanitatemque reddiderit,

secundum qualitatem delicti, & secundum canonum sta-
tura, & pœnitentialium probatorum pœnitentia.

*De illis qui in necessitatis tempore, & pœnitentiâ, &
reconciliationem desiderant. Cap. IIII*

H Is autem qui in tempore necessitatis & in periculis
vrgente instantia, præsidium pœnitentiæ, & mox re-
conciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est,
nec reconciliatio deneganda: quia misericordie domini,
nec mēsuras possumus ponere, nec tempora definire: apud
quem nullas patitur venire moras conuersio, dicente domi-
no per prophetam: Cúm conuersus ingemueris, tunc saluus
eris. Et alibi: Dic iniquitates tuas prior, vt iustificeris. Item:
Quia apud dominum misericordia est, & copiosa apud eum
redemptio. In dispensandis itaque Dei donis non debemus
esse difficiles, nec se accusantium gemitus, lachrymasque
negligere cum ipsam pœnitendi afflictionem, ex Dei cre-
damus inspiratione concessam, dicente Apostolo: Ne forte
det illis deus pœnitentiam vt respiciant à diaboli laqueis,
à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

De eadem re. Cap. V.

E T hoc quæsitum est, quod de his obseruare oporteat, *Ex decr.
Innocentii
pa. ca. 22*
qui post baptismum omni tempore in continentia vo-
luptatibus dediti, in extremo sine vite suæ pœnitentiam si-
mul & reconciliationem communionis exposcunt. De his
obseruatio prior durior, posterior inueneriente miseri-
cordia inclinatio est. Nā consuetudo prior tenuit, vt con-
cederetur eis pœnitentiā, sed cōmunio negaretur. Nam cūm
illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne commu-
nionis concessa facilitas homines de reconciliatione secu-
ros, non reuocaret à lapsu, merito negata cōmunio est,
concessa pœnitentiā: ne totum penitus negaretur, & du-
riorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam do-
minus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, iam terrore de-
pulsus, communionem dari abeuntibus placuit, & propter
misericordiam, quasi viaticum profecturis, & ne Nouatiani
heretici, negantis veniam, asperitatem & duritiam sub-
sequi videamur. Tribuetur ergo cum pœnitentiā extrema
cōmunio: vt homines huiusmodi, vel in supremis suis
permittente saluatore nostro, à perpetuo exilio vindicentur.

De illis qui ad exitum veniunt, ut vltimò & necessariò viatico minimè priuentur. Cap. VI.

Ex cõcil. Ni eno. cap. 13. **D**E his qui ad exitum veniunt etiam nunc lex antiqua regularisq̃ue seruabitur, ita, ut si quis egreditur è corpore, vltimò & necessariò viatico minimè priuetur. Quòd si desperatus & consequutus communionem, oblationisq̃ue particeps factus, iterum conualuerit: sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni cui libet in exitu posito, & poscenti sibi communionis gratiam tribui, episcopus probabiliter ex oblatione dare debet.

Quòd pœnitentia possit abolere peccata etiam si in vltimo vitæ spiritu pœniteat. Cap. VII.

Ex cõcil. Mogüii. cap. 2. **P**œnitentiam posse abolere peccata indubitanter credimus, etiã si in vltimo vitæ spiritu admisso pœniteat, & vel publica lamentatione peccata prodantur: quia propositum Dei quod decreuit saluare quod perierat, stat immobile. Et ideo quia voluntas eius non mutatur, siue emendatione vitæ, si tempus conceditur, siue supplici confessione si continuo vita exceditur, venia peccatorũ fideliter præsumatur ab illo qui non vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur à perditione pœnitendo, & saluetur miseratione domini, ut viuat. Si quis aliter de iustissima pietate Dei sentit, non Christianus, sed Nouitianus est.

De lapsis in vltimis positus, ut viatico munere si rogauerint, eis debeat subueniri. Cap. VIII.

Ex epist. Syriac. papæ. **Q**uicumque carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Deum cõperint proficisci, si rogauerint, per communionis gratiã volumus subueniri.

De illis infirmis qui dum pœnitentiam petierint, & antequam sacerdos veniat, officium oris amittunt. Cap. IX.

Ex epist. Leonis papæ. **I**ta ergo talium necessitati auxiliandum est, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicia integri sensus querere comprobentur. Quòd si ita aliqua agitudine fuerint aggravati, ut quod paulò ante poscebant, & sub presentia significare non valent, testimonia fidelium circumstantium illis prodesse debent: simul tamen & pœnitentiæ, & reconciliations beneficium consequantur.

De eadem re. Cap. X.

IS qui pœnitentiã in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus in infirmitate obmutuerit, dent testimonium qui cum audierunt, & accipiat pœnitentiã, & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admonetur à supradictis testibus petitioni suæ satisfacturum, & se subditurum statuti pœnitentiæ legibus, quoad sacerdos qui pœnitentiã dedit, probauerit.

De eadem re. Cap. XI.

SI quis pœnitentiã petens, dum sacerdos venerit, fuerit officio lingue priuatus, constitutum est, ut si idonea testimonia habuerit, quòd ipse pœnitentiã petiisset, & ipse per motus aliquos, suæ voluntatis aliquod signum facere potest, sacerdos impleat omnia, sicut supra circa ægro tantem pœnitentem scriptum est, id est, orationes dicat, & vngat eum sancto oleo, & Eucharistiã ei donet, & postquam obierit, ut cæteris fidelibus ei subministrat.

De illis qui in vltima egritudine pœnituerint, & mox reconciliati fuerint. Cap. XII.

SAnè quisquis positus in vltima necessitate egritudinis suæ acceperit pœnitentiã, & mox reconciliatus fuerit, & transferit de corpore, fatebor vobis, non illi negamus quod petit, sed nec præsumo dicere, quia bene hinc exierit. Si securus hinc exierit, ego nescio: pœnitentiã dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Nūquid dico damnabitur? Sed nec dico, quia liberabitur. Vis te à dubio liberari? Vis quod incertũ est euadere? Age pœnitentiã, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiã, dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies: curris ut reconcilieris. Si sic agis, securus es. Ideo dico tibi, quia securus es: quia egisti pœnitentiã eo tempore, quo peccare potuisti, si autem vis agere pœnitentiã, quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu peccata.

De illis qui in periculo sunt constituti, ut episcopo cõsul- ro, presbyter eos reconciliet. Cap. XIII.

AVrelius episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & reconciliari diuinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit, debet utiq; presbyter cõsul-

lere episcopum, & sic periclitantem eius praecepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare.

De infirmis in periculo mortis constitutis. Cap. XIII.

Ex penitentiali Theodoro. **A**B infirmis in periculo mortis positis, per presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas penitentiae, sed innoscenda, & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studiis pondus penitentiae subleuandum: & si forte migrauerint, ne obligati ex communione alieni, vel ex consortio venia fiat. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, penitentiae modum a suo confessore impositum diligenter obseruet. Et ideo secundum canonicam auctoritatem, ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis sacra cum unctione olei animati, secundum statuta sanctorum patrum, communionem viatici resciantur.

De quodam qui Christum negauerat, quomodo in extremis viatico liberatus est. Cap. XV.

Dionysius in Ecclesiastica historia dicit. **I**N historia Ecclesiastica Dionysius rescribens ad Fabianum, inducit quandam historiam, dicens quendam fuisse apud Alexandriam, unum ex his qui lapsi sunt, eundem saepe deprecatum esse ut susciperetur, nec tamen impetrasse. Oppressum deinde hunc aegritudine, ita ut tres dies sine voce prorsus iaceret: paululum vero quarta die respirantem, vocasse ad se filiolum suam, & dixisse fertur. Quousque me detinetis? Quae vos cito aliquis presbyterorum veniat, ut possim dimitti. Et cum hoc dixisset, rursum sine voce permansit. Abiit cito cursus ad presbyterum puer, noctis tempore. Infirmabatur presbyter, venire non potuit: tamen quia praeceptum fuerat, ut lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maxime his quos prius id rogasse constat, parum Eucharistiae puero dedit. Regrediente adhuc puero, antequam ingrederetur domum, rursum Serapion redisti, inquit, fili: Licet presbyter venire non potuit, tamen imple quod tibi imperatum est, ut possim recedere. Cumque acciperet Eucharistiam, velut cathenis quibusdam vinculisque disruptis, latiore iam spiritu reddidit. Ex quo constat huius boni auxilium nullum debere fraudari.

Vt presbyteri de occultis peccatis iussu episcopi penitentes reconcilient. Cap. XVI.

VT presbyteri de occultis peccatis iussu Episcopi penitentes reconcilient, & sicut supra praemisimus, infirmantes absoluant, & comunicent.

De penitente, si in ipsa penitentia de corpore exierit, & reconciliari desiderat. Cap. XVII.

QVI recedunt de corpore penitentes, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare, quod in moriente sufficit, consolatione secundum definitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruentem viaticum nominarunt: ut si superuixerint, stent in ordine penitentium, ut offensis necessariis penitentiae fructibus legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant.

Vi quinta feria ante Pascha penitentibus sit remittendum, ante autem, si ad desperationem infirmitatis deuenierit. Cap. XVIII.

DE penitentibus autem, qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus penitentiam gerunt, si nulla interuenit aegritudo, V. feria ante Pascha eis remittendum, Romanae Ecclesiae consuetudo demonstrat. Caeterum de pondere aestimando delictorum sacerdotis est iudicare, ut attendat ad confessionem penitentis, & ad fletus atque lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis in aegritudinem inciderit, atque usque ad desperationem deuenierit, ei est ante tempus Paschae relaxandum, ne de hoc seculo absque communionem discedat.

De illis qui in Ecclesia remitti peccata non crediderint. Cap. XIX.

QVI vero in Ecclesia remitti peccata non credens, contemnit diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis die claudit extremum, reus est illo irreuersibili peccato in spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit.

Quod infirmis omni hora cibum sumere liceat. Cap. XX.

Infirmis licet omni hora cibum, potumque sumere, quotiescunque desiderant.

De illis sacerdotibus, qui morientibus pœnitentiam denegauerint. Cap. XXI.

Ex decr. Iulij pape. **S**I quis presbyter pœnitentiam abnegauerit morientibus, reus erit animarum, quia dominus dicit: Quacumque die conuersus fuerit peccator, vita uiuet, & non morietur. Vera enim conuersio in ultimo tempore potest esse: quia dominus non solum temporis, sed cordis inspector est: sicut latro unius momenti meruit esse in paradiso in hora, ultima confessione.

Quod nulli ultima pœnitentia sit deneganda. Cap. XXII.

Ex decr. Celest. pape, ca. 15. **A**Gnouimus enim pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum desideris annui, qui obitus sui tempore, animarum suarum cupiunt remedio subueniri. Horremus fateor tantę impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate desperet, quasi non possit ad se quouis tempore concurrere succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem pondere, quo se ille expedire desiderat, liberare. Quid hoc rogo aliud est, quam morienti mortem addere, eiusque animam suam crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere. Cum Deus ad subueniendum paratissimus, inuitans ad pœnitentiam, sic proclamat peccatori? In quacumque die, conuersus fuerit, peccata eius non reputabuntur ei. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, sed tantum ut conuertatur, & uiuat. Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore pœnitentiam denegarit: & desperarit de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere, vel momento posse, non credidit, Perdidisset latro in cruce premium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horę pœnitentia non iuisset. Cum esset in pœnitentia, pœnituit, & per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit.

De pœnitentibus, qui in infirmitate Eucharistiam acceperint. Cap. XXIII.

Ex cõcil. Cartha. 7. **P**œnitentes qui in infirmitate viaticum Eucharistie acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

De pœnitentibus, qui subito moriuntur. Cap. XXIII.

Ex eodẽ. **E**orum qui pœnitentia accepta in bono vite cursu sine communionem moriuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera, ac deinceps memoriam ecclesiastico officio prosequendam.

FINIS Libri Decimoctau.

INDEX

CAPITULORVM

Libri Decimionni.

VO tempore presbyteri plebium, canonica authoritate discordantes ad pacem, & delinquentes ad pœnitentiam, compellere debeant. Caput i.

Q

Quomodo sacerdotes plebem sibi commissam tempore pœnitentiam admonere, & instruere debeant. caput ii.

Oratio sacerdotis dicenda ad pœnitentiam venientibus. iii.

De confessione, & pœnitentia, & reconciliacione, & interrogacione illorum, qui peccata sua confiteri desiderant, & ordo ad pœnitentiam eis dandam. iiiii.

Interrogaciones quibus confessor confitentem debet interrogare. v.

De admonitione octo principalium vitiorum, & eorum speciebus. vi.

Item de virtutibus, quibus eadem vitia superari possunt, & de conclusionem pœnitentia. vii.

Salubre antidotum animabus. viii.

De pœnitentia illius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, quali ordine obseruari debeat. ix.

De secundo anno, qui post illum ieiunandus est, & quibus pœnitentibus dandus sit. x.

De illis qui ieiunare non possunt, & adimplere quod in pœnitentia scriptum est. xi.

De redemptione illius anni, quem in pane & aqua ieiunare dehet. xii.

Alio modo. xiii.

Item alio modo. xiiii.

Item alio modo. xv.

Item alio modo. xvi.

Item alio modo. xvii.

- De redemptione vnius hebdomade, quam in pane & aqua
ieiunare debet. xviii.
- De redemptione vnius mensis, quem in pane & aqua ieiunare
debet. xix.
- De illis qui ieiunare nō possunt, & psalmos nesciunt, quo-
modo pœnitentiam vnius anni, quem in pane & aqua
ieiunare debent, redimere possint. xx.
- Item redemptio illius anni, quem in pane & aqua pœni-
tere debet. xxi.
- De illis qui ieiunare non possunt, & habent vnde redime-
re possint. xxii.
- De illis qui non possunt adimplere, quod in pœnitentiali
scriptum est. xxiii.
- De illis qui ieiunare non possunt, & non habent vnde re-
dimere possint. xxiiii.
- De redemptione septem annorum. xxv.
- Vt in capite Quadragesimæ omnes publicè pœnitentes in
ciuitatem veniāt, & ante fores Ecclesiæ nudis pedibus,
& cilicio induti, episcopo suo se representent. xxvi.
- Vt pœnitentes quando pœnitentiam petunt, impositio-
nem manuum consequantur. xxvii.
- Qua auctoritate modus pœnitentiæ peccata confitenti-
bus imponi debeat. xxviii.
- Quod diuersitas culparum, diuersitatem faciat pœnitentia-
rum. xix.
- Quod multi sunt fructus pœnitentiæ. xxx.
- Cur canones non perfectè præfigant pro vnoquoque cri-
mine, tempus & mensuram pœnitentiæ. xxxi.
- De illis qui pœnitentiam sibi iniunctam adimplere festi-
nant. xxxii.
- Vt quotiescunque aliquis ad pœnitentiam accesserit, sa-
cerdotes ieiuniis & orationibus cum eis communicare
debeant. xxxiii.
- Quod contingat hominem interdum animi motu, inter-
dum carnis fragilitate peccare. xxxiiii.
- Vt pœnitentia absque personæ acceptione in iungatur. xxxv.
- De incestis occultè commissis. xxxvi.
- Vt inter pœnitentes publicè, & abscon-
dè discretio seruanda sit. xxxvii.

- De illis qui negligunt pœnitentiam. xxxviii.
- Vt pœnitentem ex corde magna exhilaratione sacerdo-
tes suscipere debeant. xxxix.
- Vt secundum differētiā peccatorum, episcopi arbitrio,
pœnitentiæ tempora decernantur. xl.
- De his qui iā peccare cessauerunt, & perfectè pœnituerūt,
vt communio eis in ipsa pœnitentia concedatur. xli.
- De lapsis quō eos fraterno affectu corripere & consolari
debeat, vt nō incidat in insidias diaboli, & desperet. xlii.
- De lapsis in ordinibus sacris si restaurari possint. xliii.
- Quod anima multis gētibus nobilior sit deſēda, & multis
vrbibus p̄ciosior, quodq; nō sit deſperādū de venia. xliiii.
- Quod nullus à consolatione vulnerari fratris se subtraha-
re debeat. xlv.
- De eadem re. xlvi.
- De eadem re. xlvii.
- De eadem re. xlviii.
- Post pœnitentiā neminē ad clericatū admittendum. xlix.
- Grauib; criminibus implicitos ad clerum admissos, ma-
gnis vitiis inuolutos clericos officio non motos, com-
perit Gelasius. l.
- De illis qui loca sanctorum sub prætextu religionis incō-
sultè peragrāt. li.
- De omni peccatore quoties ceciderit, quod toties resurge-
re debeat. lii.
- Vt iustum sit omni homini quod se reprehendat. liii.
- Vt nullus fratrem cōdēnet, antequā Deus illū diiudicet. liiii.
- Quod iusta obedientia, iustis muneribus remuneretur. li.
- De illis qui ex industria peccata, & promittunt sibi quan-
dam impunitatem peccandi, propter largitionē cle-
mosynarum. lvi.
- De his qui peracta pœnitentia ad pristina redeunt volu-
tabra. lvii.
- De pœnitente fœmina, si defuncto viro aliis nubere præ-
sumperit. lviii.
- Quod in dāda pœnitētia, nulla sit personarū acceptio. lix.
- De illis qui peccata sua sine condigna pœnitentiā sibi re-
laxari falluntur. lx.
- Quod tam diu laborare quisque debeat, donec possideat
Christum. lxi.

Vt nullus episcopus seu presbyter alterius pœnitentem sine literis sui episcopi suscipiat.	lxii.
Vt pœnitentes secundum canones, nisi peracta pœnitentia communicare non debeant.	lxiii.
Quod pro ethnico & publicano habendus sit, qui pro peccato commissio pœnitere, noluerit.	lxiiii.
Quod à licitis se abstinere debeat, qui illicita se commississe, meminerit.	lxv.
Vt nullus post pœnitentia actionem ad militiam secularem redire debeat.	lxvi.
De illis qui relicto religionis proposito ad seculum, redeunt.	lxvii.
Quod nullus religiosus, & sanctus careat peccato.	lxviii.
Vt pœnitentes à conuiujs & ornamentis abstinere se debeant.	lxix.
Vt presbyter pœnitentem non reconciliet, nisi episcopus suus iubeat.	lxx.
Vt nullus ex ecclesiastico ordine, per manus impositione, remedium accipiat pœnitendi.	lxxi.
Vt ordinati in grauioribus peccatis deprehensi, nõ manus impositionem vt laici accipere debeant.	lxxii.
De clericis qui corporali delicto delinquant, si restaurari possint.	lxxiii.
De his qui altario Dei deseruiunt, si subito stenda carnis fragilitate corruerint.	lxxiiii.
Quod coniugati in quadragesima abstinere debeant ab vxoribus.	lxxv.
De illis qui in quadragesimæ diebus carnem manducare præsumunt.	lxxvi.
De fratre non peccante ad mortem, & ad mortem.	lxxvii.
Quod difficile sit grauius peccanti sub gradu, manere in gradu.	lxxviii.
De eadem re.	lxxix.
De eadem re.	lxxx.
De eadem re.	lxxxi.
Quod post septem annos pœnitentem sacerdoté censura canonum in pristinũ statum remeare, præcipiat.	lxxxii.
De populi necessario quod inultũ soleat præterire.	lxxxiii.
De illis qui scabiem, aut vermiculos comedũt, vel yrinam bibunt.	lxxxiiii.

De illis qui animalia à bestiis dilacerata, vel laqueis strangulata comedunt.	lxxxv.
De apibus si hominem occiderint.	lxxxvi.
De porcis & gallinis si sanguinem hominis comederint.	lxxxvii.
De illis qui carnem immundam vel morticinam comedũt.	lxxxviii.
De illis qui cibum immunda manu tactum comederunt, vel si canis aut aliquod animal immundum cibum tetigerit.	lxxxix.
De illis qui sanguine vel aliquo immundo polluantur.	xc.
De illis qui sanguinem, aut semen biberint	xcii.
De piscibus mortuis in flumine inuentis.	xciii.
De clericis si à damonio vexantur.	xciiii.
De illis qui parentum honorem non seruant.	xcv.
Quod pœnitenti nulla negocia exercere conueniat.	xcvi.
Vt sacerdotes nulli pœnitentiam iniungant ex corde, sed ex autoritate.	xcvii.
Vt vnusquisque presbyter octo principalia vitia per ordinem sciat.	xcviii.
Vt sacerdotes diligenter examinent cõfitentium peccata.	xcix.
Vt singuli presbyteri capitula autoritativa habeant ad succurrendum pœnitentibus.	ci.
De presbyteris qui culpas peccantium reticent, vel minus dignè pœnitentes ad reconciliationem adducunt.	cii.
De illis qui truncationes membrorum fecerint.	ciii.
De eadem re.	ciiii.
De illis qui ducatum præstāt, & deprædatores super Christianos ducunt.	cv.
De illis qui per amorem venefici sunt.	cvi.
De illis qui hæreticis, nescientes, vel scientes se in aliquibus commiscuerint.	cvi.
De illis qui comedunt vel bibunt ab immundis animalibus tactum, vel in tinctum.	cvi.
Quod diabolus internas cogitationes animæ non videat, sed ex motu corporis intelligat.	cvi.
De eadem re.	cvi.
De illis qui alios in culpa sua defendere nituntur.	cix.
De eadem re.	cx.

Vt pœnitentia coniugatis ex consensu detur.	cxv.
Quot modis animæ defunctorum solui debeant.	cxvii.
De nutriendis infirmis.	cxviii.
Quod non noceant præterita, si non placeant præsentia.	cxviii.
De illis qui hospites recipere neglexerint.	cxv.
Vt clerici superflua pauperibus erogent.	cxvi.
De illo qui alicui fratri suum imputat peccatum, nisi prius seorsum eum arguerit.	cxvii.
De illis qui diu reticent peccata sua.	cxviii.
De illis qui aliquem in ira percusserint.	cxix.
De illis qui ad feriendum hominem surrexerint, volentes eum occidere, sed non potuerunt.	cxix.
De illis qui reticuerint peccatum fratris, quod est ad mortem.	cxix.
Quod non liceat diacono alicui dare pœnitentiã.	cxvii.
Vt pœnitentia quæ dilata est, cum petita fuerit non negetur.	cxviii.
De illis qui despiciunt eos qui fideliter agapas faciunt.	cxviii.
De illis qui dicunt se non habere peccata	cxv.
De illis qui dicunt sanctos in oratione dominica, dimitte nobis debita nostra, nõ pro se sed pro aliis dicere.	cxvii.
De illis qui episcopis suis clam sua confitentur peccata, & postea negare voluerint.	cxvii.
De illis pœnitentibus qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur.	cxviii.
De illis qui se affligunt de obitu charorum.	cxviii.
De illis qui sibi ipsi voluntariè mortem inferunt.	cxviii.
De eadem re.	cxviii.
De illis qui cū infidelibus cibū sumere præsumunt.	cxviii.
De illis qui apostatant, & ad idololatriã se cõuertunt.	cxviii.
De eadem re.	cxviii.
De illis qui Christiana mancipia captiuauerint.	cxviii.
De illis qui aream proximi sui incenderint.	cxviii.
De illis qui libidinose obtristauerint puellam, aut mulierem.	cxviii.
De illis qui in balneo cū mulieribus selauerint.	cxviii.
De administratione xenodochij, & decimæ.	cxviii.
Vt fœminæ menstruatæ non offerant.	cxv.

De illis fœminis quæ ante mundum sanguinem Ecclesiam intrant, & quæ nupserint his diebus.	cxli.
Quod monachi secularibus pœnitentiam dare non debeant.	cxlii.
Vt pœnitentes ante peractam pœnitentiam non reconcilientur.	cxliii.
De illis qui ad confessionem veniunt, necessè est vt prius de liuore inuidiæ, & auaritia interrogentur.	cxliiii.
De illis qui soli deo peccata sua confitenda esse affirmant.	cxlv.
De illis qui accipiunt pœnitentiam, & plus desiderant temporis constituti expletionem, quàm peccati remissionem.	cxlvi.
Quod secundum canonum & pœnitentialium statuta, pœnitentiæ dandæ sint.	cxlvii.
Vt nullus iniustas mēsuras, & pondera iniusta, & à ciuibus non collaudata, lucri causa dare præsumat.	cxlviii.
De matre quæ infantem suum iuxta ignem posuerat, & sua negligentiã mortuus est.	cxlix.
De ordinatis, si ante vel post ordinationem in criminalibus peccatis deprehensi fuerint.	cl.
De viris ordinatis quorum occulta peccata sunt.	cli.
De illis fœminis quæ menstruosum suum sanguinem, & semen sui viri, & testam hominis combusserint, & hæc omnia viro suo ad potandum dederint.	clii.
Vt nullus alius præsumat pœnitentiam dare, vel confessionem audire, nisi episcopus, aut presbyter.	cliii.
De eadem re.	cliiii.
De temporibus quibus se continere debeant coniugati ab vxoribus.	clv.
De fœmina quæ spontè filium suum occiderit.	clvi.
De illis qui in dominico die nupserint.	clvii.
De illis qui confessa iterant.	clviii.
De pœnitentia fidelium vt confessio eorum non publicè fiat, sed priuatim.	clix.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA- ciensis Episcopi, de Pœnitentia, Decretorum Liber XIX.

ARGUMENTVM LIBRI.

Liber hic corrector vocatur, & medicus: quia correctiones corporum, & animarum medicinas plenè continet, & docet vnumquemq; sacerdotem, etiam simplicem, quomodo vnicuique succurrere valeat, ordinato, vel sine ordine, pauperi, diuiti, puero, iuueni, seni, decrepito, sano, infirmo, in omni ætate, & in vtroque sexu.

Quo tempore presbyteri plebium, canonica auctoritate discordantes ad pacem, & delinquentes ad pœnitentiam, compellere debeant. Cap. I.

Ex pœnitentia
Romano.

H

Ebdomada priori ante initium Quadragesimæ, presbyteri plebium conuocent ad se populum, & discordantes canonica auctoritate reconcilient, & omnia iurgia sedent, & tunc primùm consentibus pœnitentiam dent, ita vt antequam caput ieiunij veniat, omnes confessi pœnitentiam acceptam habeant, vt liberius dicere possint, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Quomodo sacerdotes plebem sibi commissam tempore pœnitentis admonere, & instruere, debeant.

Caput I.

Ex dictis
August.

Presbyteri admonere debent plebem sibi subiectam, vt omnis qui se sentit mortifero peccati vulnere sauciatum, feria quarta ante Quadragesimam cum omni festinatione recurrat ad viuificatricem matrem Ecclesiam: vbi quod malè commisit, cum omni humilitate, & contritione

DE PœNITEN. DECR. LIB. XIX. 263

cordis simpliciter confessus, suscipiat remedia pœnitentiæ secundum modum canonicis auctoritatibus præfixum. Non solum autem ille qui mortale aliquid commisit, sed etiam omnis homo quicumque se recognoscit immaculatam Christi tunicam quam in baptismo accepit, peccati macula poluisse, ad proprium sacerdotem festinet venire, & cum puritate mētis omnes transgressiones, omnia peccata, quibus Dei offensam se incurrisse meminit, humiliter confiteatur: & quicquid ei à sacerdote fuerit iniunctum, ac si ab ipso omnipotentis Dei ore esset prolatum, ita diligenter intendat, & cautissimè obseruat.

Episcopi, vel presbyteri quando fidelium recipiunt confessiones humiliare se debent, & cum tristitiæ gemitu lachrymisque orare, non solum pro suis delictis, sed etiam pro fratris casu. Ait enim Apostolus: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Cùm ergo venerit aliquis ad sacerdotem confiteri peccata sua, mader ei sacerdos, vt expectet modicum donec intret Ecclesiã, aut in cubiculũ suum ad orationem. Si autem locus non est aptus ad hoc, in corde suo dicat hanc orationem.

Oratio sacerdotis dicenda ad pœnitentiam venientibus. Cap. III.

Domine Deus omnipotens propitius esto mihi peccatori, vt condignè tibi possim gratias agere, qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti officii sacerdotalis, & me exiguum humilemque mediatorum constituisti ad orandum, & ad intercedendum ad dominum nostrum Iesum Christum filium tuum pro peccatis, & ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque dominator domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed vt conuertantur, & viuant, suscipe orationem meam quam fundo ante conspectũ clementiæ tuæ, pro famulis & famularibus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt, vt des illis spiritum compunctionis, vt respiciant à diaboli laqueis, à quibus astricti, tenentur & ad te per condignã satisfactionem reuertantur, Per eundem dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.

De confessione, & pœnitentiâ, & reconciliatione, & interrogacione illorū qui peccata sua confiteri desiderant, & ordo ad pœnitentiam eis dandam. Cap. IIII.

Tunc sacerdos blandè leniterq; interroget eum primū de fide qualiter crededat, & dicat:

Ex pœnitentiâ
Romano.

Credis in Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum? Respon. Credo. Credis quòd istæ tres personæ vnus Deus sit? Respon. Credo. Credis quòd in ipsa ista carne in qua nunc es, resurgere habes in die iudicij, & recipere siue bonum siue malum quod gessisti? Respon. Credo. Vis dimittere illis peccata qui in te peccauerunt, domino dicente: Si nō remiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet peccata vestra? Respon. Volo. Et requirere ab eo diligenter si est incestuosus, aut suo seniori infidelis, & si non vult incestum dimittere, non potes ei dare pœnitentiam: si autem vult, potes. His præmissis pœnitentem alloqui affectuosè debet sacerdos his verbis: Frater noli erubescere peccata tua confiteri, nam & ego peccator sum, & fortassis peiora quàm tu feceris habeo facta. Hæc idcirco admoneo, quia vitium humani generis vitium est, vt beatus Gregorius dicit, & labena peccatum committere, & commissum non confitendo prodere, sed negando defendere, atque conuictum defendendo multiplicare. Et qui diabolo instigante nefanda crimina perpetrare non metuimus, hæc eadem quæ opere absque vlla verecundia perfecimus, eodem suadente saltem verbis erubescimus confiteri, & coram homine qui similis nostri est, eisdemque fortasse passionibus subiacet, confundimur dicere, quod coram Deo, qui omnia inspicit, absque vilo mentis rubore committere non formidauimus, detestatione detestanda. Spontè ergo fateamur, quòd nullo cogente commissimus. Si verò nos nostra scelera celauerimus, ab illo manifestabuntur, qui & accusator est peccati & incensor. Ipse enim hic nos vt peccemus instigat, ipse cùm peccauerimus accusat. si ergo in hac vita præueniamus eum, & ipsi nostri sceleris accusatores sumus, nequitias diaboli inimici nostri, & accusatoris effugiemus. Paulo teste, qui ait: Si nosmetipsos iudicemus, nō vtique diiudicemur.

Videns autem eum sacerdos verecundantem, rursum prosequatur: Fortassis charissime non omnia quæ gessisti ad memoriam modo veniunt. Ego te interrogabo, tu caue ne diabolo suadente, aliquid celare præsumas. Et tunc eum ita per ordinem interroget

Caput V.

Fecisti homicidiū voluntariè sine necessitate non in hoste, sed per tuam cupiditatem vt sua sibi tolleres, & sic eum interfecisti? Si fecisti, XL. dies continuos, quod vulgus carinam vocat, ita vt consuetudo est in pane & aqua debes ieiunare: & septem annos sequentes sic obserues.

Primum annū post illos, XL. dies, totū à vino, medone, sagimine, & à caseo, & ab omni pingui pisce abstinere debes: nisi in illis festis diebus, qui in illo episcopio à cuncto populo celebrantur. Et si sis in magno itinere in regio hoste, vel in regali curte, vel in aliqua infirmitate detentus sis, tunc liceat tibi vno denario, vel precio vnus denarij, aut tres pauperes pascendo, tertiam feriam, quintam feriam, sabbatum redimere: ita tamen vt vna re de illis tribus supradictis vtaris. i. aut vinum bibas, aut medonē aut mellitā ceruisiam. Postquam domum veneris, aut sanitati fueris restitutus, nullā licentiā habeas redimendi. Cōpleto anni circulo Ecclesiā introducaris, & pacis osculū tibi concedatur.

In secundo anno, & tertio, similiter ieiunes, nisi quòd tertiam feriam, quintam feriam, & sabbatum, potestatem habeas redimendi, præ nominato precio vbiunque es. Cætera omnia diligenter obserues, vt in primo.

Per singulos quatuor annos qui remanent, tres quadragessimas, per legitimas ferias debes ieiunare. Primam ante Pascha cum cæteris Christianis, alteram ante festiuitatem sancti Ioānis Baptistæ, & si quid remanet, post adimpleas. Tertiam ante Natiuitatē dñi, à vino, à medone mellita ceruisia, à carne, sagimine, & à caseo, & à pinguibus piscibus.

Et in quatuor supradictis annis, tertia feria, quinta feria, & sabbato accipias quicquid velis. Secundam autem feriam, quartam, redimere poteris precio iam supradicto. Sextam feriam semper obserues in pane & aqua. Et his expletis, sacram communionem accipias, ea ratione vt non sis sine pœnitentiâ quàm diu viuas, sed in omni vita tua omnes sextas ferias in pane & aqua pœniteas, & si

redimere volueris, potestatem habeas redimendi vno denario, vel precio vnus denarij, vel pascas tres pauperes.

Ista secundum misericordiam concedimus tibi, non secundum canonum censuram: quia canones sic præcipiunt: Si quis per industriam & per cupiditatem homicidium fecerit, seculum relinquat, & ingrediatur monasterium monachorum, & ibi iugiter Deo seruiat.

Fecisti homicidium pro vindicta parentum, XL dies quod carinam vocant, pœniteas, cum septem sequentibus annis, quia dominus dicit: Mihi vindictam, & ego retribuam.

Si fecisti homicidium nolens, ita vt in ira tua aliquem percutere velles, & non occidere, tamen occidisti, XL dies, id est, carinam in pane & aqua pœniteas, & septem sequentes annos. Sed in primo anno tertiam feriam, quintam feriam, sabbatum redimere poteris, singulas singulis denariis, vel precio vnus denarij, vel tres pauperes pascendo, Reliquos autem sex annos ita obserua, sicut de homicidijs sponte commissis constitutum est.

Fecisti homicidium in bello iussu legitimi principis, qui pro pace hoc fieri iusserat, & interfecisti tyrannum qui pacem peruertere studuit, tres quadragesimas per legitimas ferias pœniteas. Si autem aliter fuerit, id est, sine iussu legitimi principis, vt homicidium sponte commissum pœniteas, id est, carinam vnā cum septem sequentibus annis.

Occidisti tu liber seruum senioris tui, qui nihil in te peccauit, sed iussu senioris tui, XL dies, id est, carinam in pane & aqua cum septem sequentibus annis pœniteas, & senior tuus similiter, nisi seruus sit fur, aut latro, & pro pace aliorum fieri præcipiat.

Si autem tu seruus, conseruum tuum iussu domini tui occidisti, dominus tuus quadragesima dies, id est, carinam in pane & aqua cum septem sequentibus annis pœnitere debet, & tu tres quadragesimas, per legitimas ferias, excepto, nisi pro pace communi fieret.

Consiliatus es homicidium & non fecisti, & occisus est homo propter illud consilium, XL dies, id est, carinā, in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœniteas.

Explorasti, vel speculatus es aliquem hominem, & sic tradidisti illum in manus inimicorum suorum & occi-

sus est, XL dies, id est, carinā in pane & aqua pœniteas, & septem sequentes annos, ita obserues, vt consuetudo est.

Fuisti cum alijs, qui pugauerunt contra aliquem, aut in domo propria, aut in alteri domo, aut in aliquo loco, vbi se defendere sperauerat, & lapidem in eum proiecisti, aut sagittam, aut spiculum aliquod aduersus eum misisti, & occidere voluisti, & non est a te percussus, nec vulneratus, tamen ab alijs cum quibus eum impugnabas, occisus est, XL dies, id est, carinam in pane & aqua pœniteas, & septem sequentes annos ita obserues, vt consuetudo est.

Fecisti parricidium, id est, interfecisti patrem, matrem, fratrem, sororem, patruum, auunculum, materterā, amitam, vel aliquod tale fecisti, si casu nō sponte, neque in ira tua percutere voluisti, sed casu euenit, vt homicidium sponte commissum pœnitere debes. Si autem ex industria, & in ira tua fecisti, istud obseruare debes, vt per vnus anni circulum ante fores basilicæ orans domini clementiam perseueres. Cōpleto anni circulo, introducaris in Ecclesiam. Tamē in angulo Ecclesie, vsque dum vnus anni spacium finiatur, stes. His ita peractis, si pœnitentiæ fructus in te cōspicitur, corporis & sanguinis domini particeps fias, vt nō obdureris desperatione. Carnem non manduces omnibus diebus vitæ tuæ Ieiunes autem vsque ad nonam quotidie, exceptis festis diebus atque dominicis. Abstineas autem te à vino, medone, mellita ceruicia tres dies per hebdomadam. Arma portare non audeas, nisi contra paganos. Et vbiunque ire volueris, nullo vehiculo deducaris, sed pedibus proprijs pergas. Ab vxore, si habeas, non separeris: si autem non habueris aliam non ducas. Tempus autem huius pœnitentiæ, in episcopi tui sit arbitrio, vt secundū cōuersionem tuam, aut extendere, vel minuere, valeat.

Fecisti homicidium casu, ita vt nullum occidere velles, vel ferire voluisses in ira tua, siue virga seu ferro, siue aliquo genere flagelli, sed tu simpliciter ibas, aut in syluā venatū, & feram sagittare voluisti, & sic improuise, te nolente & nesciente, hominem pro fera occidisti.

AV T si iocatus fuisti cum aliquibus aliquem ludū, & aliquam rem, siue auiculam, siue quoddam aliud animal, vel in ludo aliquid sagitta, vel baculo, vel lapide percutere voluisti, & sic aut fratrem, aut filium tuum, aut ali-

quem hominem interfecisti.

AVT si stabas in loco publico, siue in curtricula tua, siue in loco alio, & petram propter iocum proiecibas in illum locum, vbi nullum vidisti, & nulli insidiatus es; & tamen occidisti aliquem.

AVT si aliquis te coegerat, vt secum luderet, & tu fortior fuisti, eum subitus te strauisti, aut ipse te, & si a tuo, vel a suo cultello vulneratus, mortuus est.

AVT si tu operi necessario, dum instabas, securis fugerat de manu tua, aut ferrum lapsum est de manubrio, & socium, & amicum tuum percusserat, & occisus est: si ista fecisti, aut alia horum similia, & nullam malam voluntatem aduersus iupradictas personas, vel istorum similes habuisti, quadraginta dies, quod vulgus carinam vocat, ita vt conuetudo est, ieiunes: & quinque sequentes annos poeniteas. Abstinentia autem ciborum in istis quinque annis misericorditer tribuatur, ita vt in primo anno illis tres ferias, tertiam, quintam, sabbatum redimere possis vno denario, vel precio vnus denarii: vel tres pauperes pascendo. Et in alio anno omnes ferias, excepto, sexta feria, quam semper in pane & aqua ieiunare debes, potestatem habeas redimendi praxato precio. Et sic reliquos annos obseruare debes.

SI autem cum fratre tuo, vel cum socio ibas in syluam, ad succidenda ligna, & appropinquante casura vnus arboris tu dicebas fratri, vel socio vt fugeret, & ille fugies sub arbore oppressus est, innocens eris a morte ipsius.

SI autem ex incuria tua, vel negligentia dum ille iuxta te aliam arborem incideret, tu non praemonuisti eum in tempore, vt prauideret casuram arboris, & sic ex tua incuria oppressus est, & mortuus: tunc debes poenitere, vt homicida, sed tamen multo leuius, quam illud quod ex industria factum est.

Occidisti seniorem tuum, vel in consilio fuisti, vt occideretur, vel vxorem tuam partem corporis tui: duo consilia proponimus tibi, elige horum duorum quod tibi charius sit. Istud vnum est: Relinque istud fragile seculum, & ingredere monasterium, & humiliare sub manu abbatis: & cuncta quae tibi ab eo fuerint imperata, simplici animo obserua.

Secundum autem consilium tale est: Arma depone, & cuncta secularia negocia dimitte, carnem & saginam

omnibus diebus vitae tuae non comedas, excepto vno die Resurrectionis domini, & vno die Pentecostes, & vno die Natalis domini. Caeteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus & holeribus poeniteas. In ieiuniis, in vigiliis, & orationibus, & elemosynis perseuera omni tempore. Vinum, & medonem, & mellitam ceruisiam, nunquam bibas, nisi in illis praedictis tribus diebus. Vxorē ne ducas, Concubinam non habeas, Adulterium non facias, Absque spe coniugii in perpetuo maneat. Nunquam te laues in balneo, Equum non ascendas, Causam tuam, & alterius in conuentu fidelium non agas. In conuiujs latantium nunquam sedeat. In Ecclesia segregatus ab alijs Christianis post ostium humiliter stes. Ingredientium, & egredientium orationibus suppliciter te commendes. Communionem sacri corporis & sanguinis domini cunctis diebus vitae tuae indignum te existimes. In vltimo autem termino vitae tuae, pro viatico, si obseruaueris consilium, vt accipias, tibi concedimus.

Occidisti, aut in consilio fuisti, vt occideretur poenitens, qui publice poeniteret, & in ipso vestitu, vel habitu esset, quo solent illi esse, qui carinam ieiunant, si fecisti, id ipsum debes ieiunare quod ipse inceperat, & hoc totum obseruare quod retrō praecipitum est de his, qui homicidia sponte, & per cupiditatem commiserunt.

Fecisti truncationem manuum, aut pedum, aut oculos fratris tui eruisti, aut vulnecisti aliquem: pro truncatione: quia proximum & fratrem tuum debilem, & sibi inutilem fecisti, nisi pro furto, aut pro latrocinio, siue pro pace communi fecisses, vnum annum grauiter poenitere debes. Pro vulnere autem, si graue est, & cicatrices deformes habuerit, eo quod proximum tuum, & fratrem deformem reddideris, quadraginta dies in pane & aqua poenitere debes.

Interfecisti furem, aut latronem, vbi comprehendi poterat, absque occasione, & tamen interfecisti: quia ad imaginem Dei creatus, & in nomine eius baptizatus, & sanguine eius redemptus est, XL. dies, non intres in Ecclesiam, laeua veste indutus, ab escis & potibus, qui interditi sunt, & a thoro, a gladio & ab equitatu illos iupradictos dies te abstineas. In tertia autē feria, & in quinta, & in sabbato aliquo genere leguminum, vel holeribus, & pomis, vel paruis

pisciculis cum mediocri ceruicia vtere, & tēperatē. Si autem sine odii meditatione, te tuaq; liberando, diaboli membrum interfecisti, secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei. si aliquid ieiunare volueris, bonum est tibi & eleemosynas largiter fac. Si presbyter eadē fecerit, nō deponatur: tamen quandiu viuat, pœnitentiam agat.

Accusasti aliquem, & per tuam accusationē occisus est, nisi pro pace, quadraginta dies in pane & aqua, quod carinam vocant, cum septem sequentibus annis pœnitere debes. Si autem per tuā delaturā debilitatus est, tres quadragesimas per legitimas ferias pœnitere debes.

Cepisti aliquem, & tradidisti eum in talem locum, vbi aut occisus est, aut membra eius trūcata, similiter ieiunare debes, quanuis dicas, quōd nō ea ratione eum illuc traderes, vt vel debilitaretur, vel occideretur.

Occidisti tu ipse, aut aliquis per tuum consilium aliquem ex ecclesiasticis viris Deo dicatis, aut Psalmistam, aut ostiarium, aut lectorem, aut exorcistam aut acolytum, aut subdiaconum, aut diaconum, aut presbyterū. Si fecisti singulos ordines, singulos gradus, singulariter pœnitere debes. Ita faciendum est tibi, vt pro Psalmista, XL. dies in pane & aqua, quod Teuthonice carina vocatur, cū septem sequētibus annis pœniteas. Pro ostiario similiter, Pro lectore similiter, Pro exorcista similiter, Pro acolyto similiter, Pro subdiacono similiter, Pro diacono similiter, pro presbytero similiter: quia omnis presbyter octo ordines habet. Quapropter, omnis qui interfecerit voluntariē presbyterū, ita debet pœnitere, vt octo homicidia spontē cōmissa, & nunquā debet esse sine pœnitentia. Tamen secundum Vvormacienſe consilium, ita debes pœnitere. Si sacerdotem voluntariē occideris, carnē non manduces, & vinum non bibas cunctis diebus vitæ tuæ. Ieiunes quotidiē vsque ad vesperam, exceptis diebus festis, atque dominicis, arma non feras, equum non ascendas, Ecclesiam per quinquenniū nō ingrediaris, sed ante fores Ecclesie stes. Post quinquenniū Ecclesiam ingredi, nondum verō communices, sed in angulo Ecclesie stes, vel sedeas. Quum autem fuerit duodecimi anni circulus finitus, communicandi tibi licentia concedatur, & equitandi tribuatur remissio. Maneas autē in reliquis obseruationibus tres dies

per hebdomadam, vt perfectius purificari merearis.

De periurio.

Fecisti periurium pro cupiditate, XL. dies in pane, & aqua, quod vulgus carinam vocat, & septem sequētes annos ita obserues, vt consuetudo est. Et quandiu viuas omnes sextas ferias in pane & aqua ieiunes. Et si redimere volueris, vno denario, vel precio vni^o denarii, vel tres pauperes pascendo, potestatem habeas redimendi. Tamē pœnitentialis Romanus præcipit: Si quis per cupiditatem se peierauerit, omnes res suas vendat, & pauperib⁹ distribuat, & monasterium ingressus, iugi pœnitentia se subdat.

Fecisti periurium sciē, & alios in periurium adduxisti, XL. dies in pane & aqua, quod vulgus carinā vocat, pœnitere debes, & septem sequentes annos, ita vt cōsuetudo est, obseruare debes. Et tot periuria debes ieiunare, quot homines sciens, ad periurium adduxisti, & ipsi sua periuria emendent, vt supra notatum est, si scientes fecerunt. Sin autem, leuius.

Fecisti periurium coactus, & pro necessitate, aut pro vitæ tua: quia dilexisti corpus plus quā animā, quadraginta dies, id est, carinā, in pane, & aqua pœnitere debes, & omnes sextas ferias, quæ sunt in vni^o anni circulo, in pane & aqua pœniteas, & non redimas.

De ocioſo iuramento.

Promissisti meretrici, vel adulterę iuramento fidem, aut aliquid tale cum iuramento promissisti, quod cōtra ius canonum esset, pœniteas iuramentum, & frange iuramentum, & illud melius, & iusti⁹ est, quā permanere in stupri flagitio, aut in alio aliquo malo: quia scriptum est, Iniusta vota frangenda sunt.

Si iurasti per capillū Dei, aut per caput eius, vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fueras, si semel nesciens, fecisti, septem dies in pane & aqua pœniteas. Si secundō, vel tertio increpatus fecisti, XV. dies in pane & aqua pœniteas. Si per cælum, aut per terram, siue per Solem, vel per Lunam, aut per aliam aliquam creaturā. XV. dies in pane & aqua pœniteas.

Si sacramento te obligasti, vt ad pacem alicuius inimici tui nullo modo redires, pro periurio annū vnum à cor-

pore & sanguine domini sis segregatus, & XL. dies in pane & aqua pœniteas, ad charitatem verò, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter redi.

SI definisti, vel iuramento te obfirmasti aliquid agere, quod Deo non placeret, iuxta modum peccati pœnitentiam age, & hoc quod temerè & iniuste definisti, in irritum reuocetur. Si aliquid te incautè iurasse contigerat, quod obseruatum peiorem verteretur in exitum, iuxta synodalia decreta mutandum decernimus, quàm te permanente in iuramento, in aliud crimen maius deuertaris.

De furto.

FVratus es aliquid de ecclesiastico thesauro infra Ecclesiam, siue aurum, siue argentum, siue gemmas, siue libros, siue pallia altaris, siue sacerdotalia vestimenta, siue vela, siue tapetia, siue aliquid quod ad Ecclesiam usum, vel datum est, vel factum est: si fecisti, redde quod tulisti, & tres carinas, cum septem sequentibus annis pœniteas. Si ipsas sacras reliquias furatus es, reportatis factis, septem carinas ieiunare debes.

SI infregisti alicuius Christiani domum per noctem, & ibi tulisti eius quadrupedia, id est, aut equum, aut bouem, aut alia eius animalia, aut fortiorem causam valentem quadraginta solidos, precium redde, & annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes. Si autem non reddis, duos annos per legitimas ferias pœnitere debes. Si maius furtum fecisti, magis debes pœnitere. Et si saepe fecisti, tanto magis debes augere pœnitentiam. Si paruum furtum fecisti, decem dies in pane & aqua debes pœnitere: pueri quinque dies in pane & aqua pœniteant.

De rapina.

SI rapinam fecisti, grauius debes pœnitere: quia miserabilius est, quod per vim se vidente rapuisti, quàm quod sibi dormiente, vel absente furatus es. Si fecisti furtum necessitatis causa, sic dico, vt non haberes vnde viueres, & propter famis penuriam, & tantum furatus es victualia extra Ecclesiam, & non propter consuetudinem fecisti, redde quod tulisti, & tres sextas ferias in pane & aqua pœniteas. Si autem reddere non poteris, decem dies in pane & aqua pœniteas.

De adulterio.

Mœchatus es cum vxore alterius tu non habens vxorem, XL. dies in pane & aqua, quod in cõmuni sermone carina vocatur, cum septem sequentibus annis pœniteas.

SI mœchatus es tu vxoratus cum alterius vxore, quia habuisti quomodo impleres tuam libidinem, duas carinas, cum quatuordecim sequentibus annis pœnitere debes, vnã quia super vxorem tuam alteram habuisti, ecce vnũ adulterium: habuisti etiam alterius vxorem, ecce aliud adulterium, & nunquam debes esse sine pœnitentia.

De fornicatione.

SI tu solutus ab vxore cum scemina vacante stuprum perpetrasti, decem dies in pane & aqua pœniteas, si cum propria ancilla, similiter pœniteas.

SI dimisisti vxorem tuam, & aliam duxisti, accipe priorem vxorem, & carinam vnã in pane & aqua cum septem sequentibus annis pœniteas, quia scriptum est: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Nulli licet vxorem suã dimittere, nisi causa fornicationis, id est, si ipsa adulterium cum alio perpetraverit, tunc licet illam dimittere propter fornicationem, sed illa viuente aliam non ducere. Sed si sic priuati voluerint permanere, vt neuter illorum se super alterum de discidio pro clamauerit, mrneant sic. Si autem se de discidio proclamauerint, tunc primum episcopus peracta inter eos pœnitentia, id est, post septennem pœnitentiam, si petierint, debet eos reconciliare. Eadem lex erit marito aduersus vxorem, si ipse adulterium perpetraverit, & si ipsa voluerit, propter fornicationem potest maritum dimittere, eadẽ ratione qua supra de vxore adulterium perpetrante dictum est.

Accepisti vxorem, & non fecisti nuptias publicè, & non venisti ad Ecclesiam tu & vxor tua, & non accepisti benedictionem à sacerdote, sicut in canonibus scriptum est, & non dotaisti eam dote qualicumque potuisti, siue terra, siue mobilibus rebus, auro, argento, vel mancipiis, vel animalibus, vel iuxta possibilitatem tuam: postremo, vel denario, vel precio vnus denarij. vel precio vnus oboli, tantum vt dotata fieret, si non fecisti, tres Quadragesimas per legitimas ferias pœnitere debes.

Fecisti fornicationē cum sanctimoniali, id est, cū sponsa Christi? Si fecisti, XL. dies in pane & aqua, quod carinā vocant, cum septem sequētibz annis pœniteas, & quā diu viuas, omnes sextas ferias in pane & aqua obserues.

Si corrupisti virginem, & postea eandem suscepisti vxorem, eo quod solas nuptias, quod maximum est, violasti, annum vnum per legitimas ferias pœniteas. Si autem non duxisti eam post corruptionem vxorem, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Accepisti illam tibi vxorem, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima, & XL. dies in pane & aqua, quod carinam vocant, cum VII. sequentibus annis pœniteas.

Rapuisi vxorem tuam, & vi sine voluntate mulieris, vel parentum in quorum mundiburdio tenebatur illam adduxisti? Si fecisti nec illam habere debes secundum canonum auctoritatem, nec aliam vnquam canones te habere concedunt. Si autem illa consentiens non fuerat, in domino licentiam habeat nubendi. Tu autem XL. dies, id est, carinam, in pane & aqua pœniteas, & VII. sequentes annos: & quia legitima coniugia dei precepto sunt ordinata, & quia ex duobus corporibus, vnum ex dei iussu conficitur, & quia non debet fieri legitimū coniugium nisi ex consensu amborum & parentum, tu qui sanctum illud constitutum turbasti, & violasti, sine spe coniugij permanes.

Contigit tibi vt vxor tua te conscio, & hortante cum alio viro, illa autem nolente adulterium perpetraret? Si fecisti XL. dies, id est, carinam, in pane & aqua pœniteas & septem annos, vnum ex his in pane & aqua pœniteas, & nunquam sis sine pœnitentia. Si autem vxor tua hoc probare potuerit, quod tua culpa, & tuo iussu se renuente & reluctantē adulterata sit, si se continere non potest, nubat cui voluerit tantum in domino. Tu autem sine vxoria spe in perpetuo permanes. Illa autem si consentiens fuerat, eadem ieiunet quæ tibi proposita sunt, & sine spe coniugij permaneat.

Accepisti vxorem cognatam tuam, vel quam cognatus habuit, separari debes ab ea, & pœnitere iuxta modū cognationis: Quia sancti patres, & sancta illorū statuta, in cœlis coniunctionibus nil prorsus veniē referunt,

neque numerum generationum definiunt. Sed id statuerunt, vt nulli Christiano liceat de propria consanguinitate seu cognatione vxorem accipere, vique dum generatio recordaretur, cognosceretur, aut memoria retineretur. Quia sanctus Gregorius dicit: Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit in coniugium duxerit, anathema sit. Quia propter scire debes, quia nō est ita vt multi sacerdotes multos seducunt, dicentes quod in ipso peccato pœnitentia esse possit. Verbi gratia, si tu modo haberes cognatam tuam, vel vxorem alterius, vel aliquid tale quod licitum non esset, & velles in eo peccato permanere, & tamen in pœnitentia esse: verbi gratia, si hodie quadraginta dies in pane & aqua pro vno quolibet peccato peractos haberes in pœnitentia, & iterares prius peccatum, nihil valeret pœnitentia quam fecisti, iuxta id quod dicitur: Sicut canis qui redit ad vomitum suum, & sues ad volutabra sua, ita erit & peccator, qui redit ad peccatū prius confessum. Quapropter scias verē, dū in ipso peccato fueris, pœnitentia eiusdem peccati nihil valet.

De abusione coniugij.

Concubuiſti cum vxore tua, vel cum alia aliqua retrō canino more, si fecisti decem dies in pane & aqua pœniteas.

Ivxisti te vxori tuæ menstruo tempore, si fecisti decem dies in pane & aqua pœniteas. Mulier tua si in trauerit Ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, tot dies pœnitcat, quot Ecclesia carere debuerat. Si autē cōcubuiſti cū ea his diebus, viginti dies in pane & aqua pœniteas.

Concubuiſti cum vxore tua postquam infans motum in vtero fecerat, vel saltem XL. dies ante partum? Si fecisti, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

Concubuiſti cum vxore tua post manifestatam conceptionem, decem dies in pane & aqua pœniteas.

Concubuiſti cū vxore tua die dominica, quatuor dies in pane & aqua pœnitere debes.

Conquinatus es cū vxore tua in Quadragesima, XL. dies in pane & aqua pœnitere debes, aut XXVI. solidos in elemosynam dare. Si per ebrietatem euenit, XX. dies in pane & aqua pœniteas. Viginti dies ante Natalem domini, & omnes dies dominicos, & in omnibus legitimis

ieiuniis, & in nataliciis apostolorum, & in præcipuis festis & in publicis, castitatem debes custodire. Si autem non custodisti, XL. dies in pane & aqua pœniteas.

De falso testimonio.

Fuisti in falso testimonio, ita dico, vt testimoniare & affirmare hoc verum esse quod falsum erat, & hoc fecisti propter amorem alicuius, siue per præmium, siue propter timorem: si fecisti, ita debes pœnitere sicut adulterium, & homicidia sponte cõmissa, domino dicente: De corde enim exeunt homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia Et ideo debet similiter pœnitere, & excommunicari falsus testis, sicut adulter, & fur, & homicida. Si propter timorem fecisti illius, à quo timere potuisti, & membra perdere, aut vitam, & ad vltimum bona tua, tunc diuide pœnitentiam, & postea præuide ne tibi vterius contingat.

De arte magica.

Volasti sepulchrũ, ita dico. dũ aliquẽ videres sepelire, & in nocte infringeres sepulchrũ & tolleres vestimenta ei⁹. Si fecisti, II. annos per legitimas ferias pœniteas.

Consulisti magos, & in domum tuam induxisti exquirendi aliquid arte malefica aut expiandi causa, vel paganorum consuetudinem sequens, diuinos qui tibi diuinarent, vt futura ab eis requireres quasi à propheta, & illos qui sortes exercent, vel qui per sortes sperant se futura præscire, vel illos qui vel auguriis, vel incantationibus inferuiunt ad te inuitasti? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Soluerasti traditiones paganorum, quas quasi hereditario iure diabolo subministrante, vsque in hos dies semper patres filii reliquerunt, id est, vt elementa colessemus. id est, lunam aut solem, aut stellarum cursum, nouam lunam, aut defectum lunæ, vt tuis clamoribus aut auxilio splendorem eius restaurare valeres, aut illa elementa tibi succurrere, aut tu illis posses, aut nouam lunam obseruasti pro domo facienda, aut coniugiis sociandis? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas, quia scriptũ est: Omne quodcumque facitis in verbo & in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite.

Obseruasti Calendas Ianuarias ritu paganorũ, vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum quã antea,

vel post soleres facere, ita dico, vt aut mensam tuam, cũ lapidibus, vel epulis in domo tua preparares eo tempore, aut per vicos, & per plateas cantores & choros duceres, aut supra rectum domus tuæ federes, ense tuo circumsignatus, vt ibi videres & intelligeres, quid tibi in sequenti anno futurũ esset: vel in biuio sedisti supra taurinam cutem, vt & ibi futura tibi intelligeres, vel si panes prædicta nocte coquere fecisti tuo nomine, vt si bene eleuarentur, & spissi & alti fierent, inde prosperitatem tuæ vitæ eo anno prævideres: ideo quia Deum creatorem tuum dereliquisti & ad idola, & ad illa vana te conuertisti, & apostata effectus es, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti ligaturas, & incantationes, & illas varias fascinoes, quas nefarij homines subulci, vel bubulci, & interdum venatores faciunt, dum dicunt diabolica carmina super panem, aut super herbas, & super quẽdam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondunt, aut in biuio, aut in truiuo proiciunt, vt aut sua animalia vel canes liberent à peste & à clade, & alterius perdant? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Interfuisi, aut cõsensisti vanitatib⁹ quas mulieres exercent in suis lanificiis, in suis telis, quæ cum ordiuntur telas suas, sperant se vtrumque posse facere, cum incantationibus & cum aggressu illarum, vt & fila staminis, & subtregminis in inuicem ita commisceantur, nisi his iterum aliis diaboli incantationibus econtra subueniant, totum pereat? Si interfuisi, aut cõsensisti, triginta dies pœniteas in pane & aqua.

Collegisti herbas medicinales, cum aliis incantationibus cum simbolo, & dominica oratione, id est, cum Credo in Deum, & Pater noster cantando. Si aliter fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

Venisti ad aliquem locum ad orãdum nisi ad Ecclesiã, vel ad alium locum religiosum, quã episcopus tuus, vel tuus sacerdos tibi ostenderet, id est, vel ad fontes, vel ad lapides, vel ad arbores, vel ad biuia, & ibi aut cadelam, aut faculam pro veneratiõne loci incendisti, aut panem aut aliquam oblationem illuc detulisti, aut ibi comedisti, aut aliquam salutẽ corporis aut animæ ibi requisisti? Si fecisti, aut cõsensisti, tres annos per legitimas ferias pœniteas.

Requisisti sortes in codicibus, vel in tabulis, vt plures solent, qui in Psalteriis, & in Euangeliis, vel in aliis huiusmodi rebus sortiri præsumant? Si fecisti decē dies pœniteas in pane & aqua.

Credidisti vnquam vel particeps fuisti illius perfidia, vt in cantatores & qui se dicunt tempestatū immisores esse, possent per incantationē dæmonū, aut tēpestatas cōmouere, aut mentes hominum mutare? Si credidisti, aut particeps fuisti, annū vnū p legitimas ferias pœniteas.

Credidisti aut particeps fuisti illius incredulitatis, vt aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum permutare possit, id est, aut de odio in amorem, aut de amore in odium, aut bona hominū fascinationibus suis, aut damnare, aut surripere possit? Si credidisti, aut particeps fuisti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

Credidisti vt aliqua fœmina sit, quæ hoc facere possit, quod quædam à diabolo deceptæ, se affirmant necessariò & ex præcepto facere debere, id est, cum dæmonū turba in similitudinem mulierum transformata, quam vulgaris stultitia holdam vocat, certis noctibus equitare debere super quasdam bestias, & in eorum se confortio annumeratam esse? Si particeps fuisti illius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.

De sacrilegio.

Maledixisti patri, vel matri tuæ, vel flagellasti eos, vel in aliquo dehonestasti? Si fecisti quadraginta dies, vnam carinam in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœniteas, quia dominus dixit: Qui maledixeri patri suo, vel matri, morte moriatur.

Tulisti aliquid de ecclesiastico thesauro? Si fecisti in quadruplum restitue, aut tres annos per legitimas ferias pœniteas.

Dvixisti, aut transmisisti, vel vcididisti aliquem hominem in captiuitatem nisi pro pace communi? Si fecisti, reduc cum si poteris: sin autem, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Concremast domum, vel aream alterius odij meditatione? Si fecisti, redde damnum, & vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

De contemptu ieiunij.

Soluisti ieiunium in Quadragesima, antequam vespertinum celebraretur officium, nisi propter infirmitatem. Si fecisti, pro vnoquoque die tres dies in pane & aqua pœnitere debes: quia canones præcipiunt, quod in Quadragesima currendum sit ad Missam, & auditis Missarum solennitatibus & vespertinis officiis, largitis elemosynis, ad cibum accedendum esse. Si autem aliquis necessitate constrictus fuerit vt ad Ecclesiam venire non possit, & missam audire non possit, astinata vespertina hora, completa oratione, ieiunium soluat.

Contempstisti indictum ieiunium à sancta Ecclesia, & noluisti illud obseruare cum cæteris Christianis xx. dies in pane & aqua pœniteas.

Soluisti ieiunium quatuor temporum, & non custodisti illud cum cæteris Christianis? XL. dies, in pane & aqua pœniteas.

Ieiunasti diem dominicum propter abstinentiam & religionem? XX. dies, in pane & aqua pœniteas.

Si non obseruasti ieiunium lithaniæ maioris, & dierum Rogationum, & vigiliarum sanctorum, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

Cogisti publicè pœnitentem manducare, & bibere vltra id quod sibi imperatum fuerat, nisi ad præsens pro eo elemosynam dedisses? Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

Contempstisti aliquem cum tu ieiunares, qui ieiunare non poterat & manducabat: Si fecisti, quinque dies in pane & aqua pœniteas.

Soluisti ieiunium in cœna domini, & in sabbato sancto, vt in illis duobus diebus frequentius comederes, quam in reliquis Quadragesimæ diebus, excepto in cœna, vel infirmitatis causa? Si fecisti, decē dies in pane & aqua pœniteas.

De gula & ebrietate.

Habuisti in consuetudine vt plus comederes & biberes quam tibi necesse esset? Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas, quia dominus iudicet in Euangelio: Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate.

Bibisti vnquā tantum, vt per ebrietatem vomitū faceres? Si fecisti, quindecim dies pœniteas in pane & aqua.

Inebriaſti te vnquã per iactãtiã, ita dico, vt gloriãris in hoc quòd alios in potu vincere poſſes, & ſic per tuã vanitãtem, & per tuã exhortationẽ te, & alios ad ebricitãtem perduxiſti? Si feciſti, triginta dies pœniteas in pane & aqua.

Feciſti vomitum corporis & ſanguinis domini propter ebricitãtẽ? Si feciſti, quadrãginta dies in pane & aqua pœniteas.

Si per nequitiam alium inebriaſti, XX. dies in pane & aqua pœniteas. Si per bonã voluntãtem, X. dies in pane & aqua pœniteas.

De irreligioſitate.

Neglexiſti vt non acciperes corpus & ſanguinem domini, iſtis quatuor temporib⁹, id eſt, in cœna domini, & in Paſca, & in Pentecoſte, & in Natali domini, & totã Quadageſimã non te ſuſtinuiſti à coitu, & poſtea in aliis prædictis temporibus aut ſeptem dies, aut quinq; dies ante acceptiõem ſãcri corporis domini? Si iſta neglexiſti, XX. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Spreuiſti Miſſã vel orationẽ vel oblationẽ coniugati præbyteri, ita dico, vt nolles tuã peccata ſibi confiſſeri, vel ab eo accipere corpus & ſanguinem domini, ob hoc quia peccator tibi eſſe videretur? Si feciſti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

Item de arte magica.

Credidiſti aut particeps fuiſti illius incredulitatis, quòd quædam ſclerate mulieres retro poſt? Satanã conuerſã, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeducerẽ, credunt & profitentur ſe nocturnis horis cum Diana paganorum deã, & cum innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpacia intempeſtã noctis ſilentio pertranſire cuiusque iuſionibus velut dominã obedire & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari? Sed vtinã hæc ſola in perfidia ſua perſiſtent, & nõ multos ſecum in infirmitatis interitũ pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hæc falſã opinione decepta, hæc vera eſſe credit, & credendo à rectã fide deuiat, & in errore paganorum voluitur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum eſſe arbitratur. Sed diabolus transformat ſe in diuerſarum perſonarum ſpecies atq; ſimilitudines, &

mentem quam captiuã tenet in ſomnis deludens, modo læta, modo triſtia, modo incognitas perſonas oſtendens, per deũ quæque deducit, & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hæc non in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in ſomnis & nocturnis viſionibus extra ſeipſum educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis verò tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Quomodo Ezechiel propheta viſiones dñi in ſpiritu non in corpore vidit, & audiuit, ſicut ipſe dicit: Statim, inquit, fui in ſpiritu. Et Paulus non audet ſe dicere raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annunciandũ eſt, qd qui talia & his ſimilia credit, fidem perdit: & qui fidem rectã in Deo non habet, hic nõ eſt eius, ſed illius in quem credit, id eſt, diaboli. Nam de domino noſtro ſcriptum eſt: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Si credidiſti hæc vanitates, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Oſeruaſti excubias ſuneris, id eſt, inter fuiſti vigiliis cadauerum mortuorum vbi Chriſtianorum corpora ritu paganorum cuſtodiebantur, & cantãſti ibi diabolica carmina, & feciſti ibi ſaltationes quas pagani diabolo docente adinuenerunt, & ibi bibiſti, & cachiniſis ora diſſoluſti, & omni pietate & affectu charitatis poſtpoſito, quaſi de fraterna morte exultare viſus es? Si feciſti, XXX. dies in pane & aqua pœniteas.

De ſuperſtitione.

Feciſti phylacteria diabolica, vel caracteres diabolicos quos quidam diabolo ſuadente facere ſolent, vel herbas, vel ſuccinos, vel quintã feriam, in honorem Iouis honorãſti? Si feciſti vel conſenſiſti, quadrãginta dies in pane & aqua pœniteas.

Conſpiraſti cum aliis inſidiatoribus contra episcopum tuum, aut aduerſus cooperatores ſuos, ita dico, vel doctrinã vel præcepta tui episcopi vel præbyteri irriſeris vel ſubſannares? Si feciſti, quadrãginta dies in pane & aqua pœniteas.

Comediſti aliquid de idoloticho, id eſt, de oblationibus, quæ in quibuſdam locis ad ſepulchra mortuorum ſunt, vel ad fontes, aut ad arbores, aut ad lapides, aut ad viuã, aut

portasti in aggerem lapides, aut capitis ligaturas ad cruce, quæ in biuis ponuntur? Si fecisti, aut consentiens in aliquibus fuisti, triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Item de arte magica.

Misisti filium tuum, vel filiam super tectum, aut super fornacem pro aliqua sanitate, vel incēdidisti grana vbi mortuus homo erat, vel cingulum mortui pro damno alicuius in nodos colligasti, vel pectines quibus mulierculæ lanam discerpere solent supra funus complofisti, vel quando efferebatur funus è domo, plaustrum in duo diuidisti, & funus per mediam diuisionem plaustri asportare fecisti? Si fecisti, aut cōsēsiens fuisti, xx. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti illas vanitates aut cōsensisti quas stultæ mulieres facere solent, dum cadauer mortui hominis adhuc in domo iacet, currant ad aquam, & adducunt tacitè vas cum aqua, & cum subleuatur corpus mortui, eandem aquam fundunt subtus feretrum, & hoc obseruant dum extra domum asportatur funus, non altius quàm ad genua eleuetur, & hoc faciunt pro quadam sanitate. Si fecisti, aut cōsensisti, x. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Fecisti aut cōsensisti, quod quidam faciunt homini occiso cum sepelitur? Dant ei in manum vnguentū quoddam, quasi illo vnguento post mortem vulnus sanari possit, & sic cum vnguento sepeliunt. Si fecisti, xx. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti aliquid vel dixisti in quocunque opere quod inchoasti per sortilegam, vel magicam artem, nisi dei nomen inuocasti? Si fecisti x. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Fecisti aliquid tale quale pagani fecerunt, & adhuc faciūt in Calend. Ianuarij, in ceruulo, vel in vegula? Si fecisti triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Detraxisti vel maledixisti alicui causa inuidiæ? Si fecisti, septem dies in pane & aqua debes pœnitere.

Fecisti quod plures faciunt? Scopant locum vbi facere solent ignem in domo sua, & mittunt grana hordei adhuc loco calido, & si esalierint granapericulosum erit, si autem ibi permanerint, bonum erit. Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti quod quidam faciunt, dum visitant aliquem infirmum, cum appropinquauerint domui, vbi infirmus decumbit, si inuenerint aliquem lapidem iuxta iacentem, reuolunt lapidem, & requirunt in loco, vbi iacebat lapis, si ibi sit aliquid subt^o quod viuat, & si inuenerint ibi lūbricum, aut muscam, aut formicam, aut aliquid quod se moueat, tunc affirmāt egrotum conualescere. Si autem nihil ibi inuenerint quod se moueat, dicunt esse moriturū. Si fecisti, aut credidisti, viginti dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti pueriles arcus paruulos, & puerorum luturalia, & proiecisti, siue in cellarium, siue in horreum tuum, vt satyri, vel pilosi cum eis ibi iocarentur, vt tibi aliorum bona comportarent, & inde ditior fieres? Si fecisti, x. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti quod quidā faciunt in Calendis Ianuarij, id est, in octaua Natalis domini? Qui ea sancta nocte filant, nent, consuunt, omne opus quodcunque incipere possunt; diabolo instigante propter nouum annum incipiunt? Si fecisti, quadraginta dies in pane & aqua pœniteas.

Item de adulterio.

Concubuiisti cum sorore vxoris tuæ? Si fecisti, neutrá habeas. Et si illa que vxor tua fuit, conscia sceleris nō fuit, si se cōtinere non vult, nubat in domino cui velit. Tu autem & adultera sine spe coniugij permaneat, & quando viuatis iuxta præcepta sacerdotis, pœnitentiam agite.

Si absente vxore tua in lectum tuum te nesciēte, & vxore tua ignorante, intrauit soror vxoris tuæ, & tu putasti eam vxorem tuam esse, & concubuiisti cum ea, si fecisti, pœnitentia peracta, legitimū tuum coniugium habere poteris. Illa autem adultera, digna vindicta debet affligi, & in aeternum coniugio priuari.

Item de fornicatione.

Fecisti fornicationem cum duabus sororibus, & sororem à te stupratam non intellexerat, & tu posteriorem, sororem prioris esse ignorasti? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias debes pœnitere, & post potes vt legitimo coniugio. Et illæ sorores, si dignè pœnituerint, & si se continere non valuerint, nubant in domino.

Si autem non ignorauerunt, vsque ad mortem pœniteant, & se à coniugio abstineant.

Fecisti fornicationē cum aliqua fœmina, & frater tuus te sciente eandē duxit vxorem? Si fecisti, eo quod fratrem tuum crimen cœlasti, septem annos per legitimas ferias pœniteas, & post pœnitentiā, tu & frater vxores accipere potestis tantum in domino. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugii permaneat.

Fecisti fornicationē cum filiastra tua? Si fecisti, nec matrem, nec filiam poteris habere, nec tu poteris vxorem accipere, nec illa maritum, sed vsque ad mortem pœnitere debetis. Vxor autem tua, si postquam cognouit quod cū filia sua adulterium perpetratum habuisti, tecum nō concubuit, nubat in domino, si voluerit.

Fecisti fornicationem cum nouerca tua? Si fecisti, neq; tu, neque ipsa ulterius ad cōiugium peruenire potestis. Pater autem tuus, si voluerit, aliam accipere potest.

Fecisti fornicationem cum vxore fratris tui? Si fecisti, pœnitere debetis, tu & ipsa vsque ad mortē, & sine spe coniugii permanere. Frater autem tuus, si vult aliam accipiat.

Fecisti fornicationem cum sponsa filii tui, & postea filius tuus duxit eam vxorem? Si fecisti, eo quod crimen cœlasti filium tuum, vsque ad mortem pœniteas, & sine spe coniugii permaneat. Filius autem tuus, eo quod ignorabat peccatum tuum, si vult, aliam accipiat. Illa autē pœnitentiā peracta, sine spe coniugii permaneat.

Fecisti fornicationem cum matre tua? Si fecisti, XV. annos per legitimas ferias pœniteas: vnum ex his in pane & aqua, & absque spe coniugii permaneat, & nunquam sis sine pœnitentiā. Mater autem tua, si consentiens nō fuit, iuxta arbitrium sacerdotis pœniteat: & si se continere nō vult, nubat in domino.

Fecisti fornicationem cum commatre tua? Si fecisti, separari debes ab ea, & quadraginta dies, id est, carinā in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœnitere.

Fecisti fornicationem cum filiola tua spiritali quam de fonte suscepisti, aut ad manus episcopi tenuisti? Si fecisti, separari debes ab ea, & XL. dies, quod carinā vocant, cum septem sequentibus annis pœnitere.

De discidio coniugij.

Tenuisti filium tuum, vel filiam, vel filiastrū tuum, vel filiastram tuam, ad confirmationem, vel à fonte suscepisti, & ideo hoc fecisti, vt discidium faceres inter te & vxorē tuam? Si episcopus aliud consilium inde facere noluerit, tūc separari debes ab vxore tua, & XL. dies quod carinam vocant, in pane & aqua cum septē sequentibus annis pœnitere debes, & nunquam debes esse sine pœnitentiā, & sine spe coniugii debes permanere. Vxor autē tua si se continere non potest, nubat in domino.

Accepisti mulierem, & habuisti eam aliquod tempus, mensē, aut tres, aut postremò annum, & tūc primū dixisti te esse frigida: natura, ita vt non potuisses coire cū ea, nec cū alia aliqua: & si illa, quæ vxor tua esse debuit, eadem affirmat, quæ tu dicis: & si probari potest per rectum iudiciū, ita esse, vt dicitis, separari potestis, tamē ea ratione, vt si tu post aliam acceperis, reus periurij diiudicaris, & iterum post peractam pœnitentiā, priora cōnubia renouare debetis. Illa autem si prior post annum, aut dimidium ad episcopum, aut ad eius missum se proclamauerit, & dicit, quod non cognouisses eam, & negat aliquā commixtionem inter vos esse: tu autē affirmas quod vxor tua sit, tibi credendum est. eo quod caput mulieris es: quia si se proclamare voluerat, cur tā diu tacuit: Citò & in paruo tempore scire mulier potuit, si secum coire potuisses. Si autē se statim in ipsa nouitate post mensē, aut postremum post duos, se ad episcopum, vel ad eius missum proclamauerit, dicens: Volo mater esse, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed quia vir quem accepi frigida: natura est, non potest ea facere propter que eum accepi: si probari potest per rectum iudiciū, separari potestis, & illa nubat in domino, si vult,

Item de fornicatione.

Fecisti fornicationem cum sorore tua? Si fecisti, x. annos per legitimas ferias. vnum ex his in pane & aqua pœniteas, & quandiu viuas, pœnitentiā agas, & sis sine spe coniugii. Soror autem tua, si consentiens non fuit, pœnitentiā peracta, si se continere non potest, nubat in dño.

Fecisti fornicationem cum amita, vel matertera tua, vel cum vxore patru, vel auunculi tui? Si fecisti, decem annos per legitimas ferias pœnitere debes, vnum ex his in pane & aqua, & quandiu viuas, sine pœnitentia non sis, & sine spe vxoria permanere debes, nisi episcopus aliquam misericordiam tibi concedere voluerit.

Fecisti fornicationem, sicut Sodomitæ fecerunt, ita vt in masculi terga, & in posteriora virgam tuam immitteres, & sic secum coires more Sodomitico: si vxorem habuisti, & semel, vel bis fecisti, X. annos per legitimas ferias pœnitere debes, vnum ex his in pane & aqua. Si in consuetudine habuisti, XII annos per legitimas ferias pœnitere debes. Si cum fratre tuo carnali idem scelus perpetrasti, XV. annos per legitimas ferias pœnitere debes.

Si cum masculino intra coxas, vt quidam solent, fornicationem fecisti, ita dico, vt tuum virile membrum intra coxas alterius miteres, & sic agitando semen effunderes. Si fecisti, XL. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti fornicationem, vt quidam facere solent, ita dico, vt tu in manum tuam veretrum alterius acciperes, & alter tuum in suam, & sic alternatim veretra manibus vestris commoueretis, vt sic per illam delectationem semen à te proiiceres? Si fecisti, triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti solus tecum fornicationem, vt quidam facere solent, ita dico, vt ipse tuum virile membrum in manum tuam acciperes: & sic duceres præputium tuum, & manu propria commoueres, vt sic per delectationem semen à te proiiceres? Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti fornicationem, vt quidam facere solent, vt tu tuum virile membrum in lignum perforatum, aut in aliquid huiusmodi mitteres, vt sic per illam commotionem & delectationem à te semen proiiceres? Si fecisti, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

Dedisti osculum alicui feminae per immundum desiderium, & sic te polluisti? Si fecisti, tres dies in pane & aqua pœnitere debes. Si intra Ecclesiam hoc contigerat, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti fornicationem contra naturam, id est, vt cum masculis, vel cum animalibus coires, id est, cum equa, cum vacca, vel cum asina, vel cum alio aliquo animali, si semel,

vel bis fecisti: & si vxorem non habuisti, quod adimplere tuam libidinem potuisses, quadraginta dies, in pane & aqua, quod carinam vocant, cum septem sequentibus annis pœnitere debes, & nunquam sis sine pœnitentia. Si autem vxorem habuisti, decem annos per legitimas ferias pœnitere debes. Si autem in consuetudine habuisti illud scelus, XV. annos per legitimas ferias pœnitere debes. Si in pueritia tibi contigerat, C. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Si autem seruus est, qui hæc fecerit, & vxoratus, & cum animalibus peccat, si cum scopis bene castigatur, tres annos per legitimas ferias pœniteat. Si autem seruus sine vxore hæc fecerit, item verberibus castigatus, duos annos per legitimas ferias pœniteat. Si autem talis est seruus, vt gratis verbera pati non velit, & est tam digna persona, ita pœniteat, vt ille qui ingenuus est.

De illicitis cibis.

Comedisti scabiem corporalem pro aliqua sanitate, aut bibisti propter solutionem vermiculos, qui pediculi vocantur, vel bibisti vrinam humanam, siue stercola aliqua comedisti pro sanitate aliqua? Si fecisti, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

Comedisti morticina, id est, animalia, quæ à lupis, seu à canibus dilacerabantur, & sic mortua inuenta sunt? Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœnitere debes.

Comedisti aues quas oppresserat accipiter, & nõ prius occidisti eas ferro aliquo? Si fecisti, V. dies in pane & aqua pœniteas.

Comedisti aues & animalia, quæ in retibus strangulantur, & sic mortua inueniuntur? Nisi in necessitate famis feceris, X. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Comedisti piscem, qui mortuus est in flumine inuentus? Nisi eo die à piscatoribus tactus est, & sic mortuus, & eodem die inuentus? Si fecisti, tres dies in pane & aqua pœniteas.

De fraude.

Fecisti falsitatem, vel fraudem aliquam in mensuris, aut in ponderibus, ita dico, vt falso modio, aut cum ponderibus iniustus tua bona venderes aliis Christianis? Si fecisti, aut consensisti, viginti dies in pane & aqua pœnitere debes.

De incestu.

SI obrectasti turpitudinem, tu coniugatus alicuius foemina, ita dico, si mamillas, & eius verenda obrectasti. Si fecisti, quinque dies in pane & aqua pœniteas. Si autem non fuisti cōiugatus, duos dies in pane & aqua pœniteas.

Lauisti te in balneo cum vxore tua, & aliis mulierculis, & vidisti eas nudas, & ipsas te? Si fecisti, tres dies in pane & aqua debes pœnitere.

De hospitalitate.

Venerunt ad te hospites tempore necessitatis, & non recepisti eos in domum tuam, & non fecisti cum eis misericordiā, sicut dominus præcepit? Si non fecisti, quinque dies in pane & aqua pœniteas.

Item de sacrilegio.

Incendisti Ecclesiā, aut consensisti? Si fecisti, Ecclesiam restituere, & precium tuum, id est, viregeldū tuum pauperibus distribue, & XV. annos per legitimas ferias pœniteas.

Retinuisti oblationes mortuorum, ita vt Ecclesiis tradere noluisses? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

Celebraſti Pascha, Pentecosten, Natalem domini in alio loco, nisi in illa ciuitate cui tu subiectus es, nisi infirmitate te impediente? Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœniteas.

De excommunicatis.

Habuisti aliquam communionem cum excommunicato te sciente, ita dico, vt simul cum eo orares in Ecclesia, aut in aliquo loco, aut salutaſti eum, ita vt ei aue dices, aut eum in domum reciperes, aut ei aliquam humanitatem præbuiſti, clam, vel apertè, nisi eodem tēpore, vel eodem itinere tecum ad satisfactionem ire vellet, & tunc vnam noctem, vel duas, vel quantum iter possit perfici, seorsum ab aliis posito ei dedisti victui necessaria? Si aliter fecisti, tunc & tu similiter excommunicatus es, sicut & ille, & debes quadraginta dies in pane & aqua, quod carinam vocant, cum septem sequentibus annis pœnitere.

De oblatione.

Detraxisti, vel retinuisti aliquid de oblationibus, quæ Deo oblatæ sunt in mancipiis, in terris, syluis, vineis,

uencilibus, vestimentis, & in reliquis possessionibus, & quæ Ecclesiis sine dubio Christo qui earum sponſus est oblata sunt, vel testamento Ecclesiis ab aliquo fidei relicta? Si fecisti, vel consensisti, quadraginta dies in pane & aqua debes pœnitere.

De decimis.

Neglexisti decimam tuam Deo dare, quam Deus ipse tibi dari constituit, id est, non dedisti ei decimam de cunctis fructibus tuis, quos tu ad tuos vsus colligere desiderasti, vel collegisti, & de cunctis tuis animalibus, & decimum animal quod Deo debueras dare, & quod suū erat, illud peiori cōmutaſti? Si fecisti vel consensisti, Deo quod suum erat in quadruplum prius restitue, & viginti dies in pane & aqua debes pœnitere.

Item de rapina.

Oppreſsiſti pauperes qui tibi vicini erant, qui se defendere non poterant, vel eorum bona, illis nolentibus tulisti? Si fecisti, redde illis sua, & triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Item de irreligiositate.

Fecisti quod quidam facere solent? Post prandium vadunt ad Missam, & ipsi saturi, & vinolenti, à sacerdote pro populo offerente, signum pacis accipere præsumunt. Si fecisti, tres dies in pane & aqua pœniteas.

Accepisti corpus & sanguinem domini post aliquam paruissimam degustationem? Si fecisti, & semel & illud in pueritia, nisi pro viatico fecisti, decem dies in pane & aqua pœnitere debes.

Fecisti quod quidam facere solent, dum ad Ecclesiam venerint, in primis parum labia commouent quasi orant propter alios circumstantes, vel sedentes, vel fedentes, & statim ad fabulas & ad vaniloquia festinant, & cum presbyter eos salutat, & hortatur ad orationem, illi autem ad fabulas suas reuertuntur, non ad responsionem, nec ad orationem. Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœnitere debes.

De consensu in malo.

Reticuisti peccatum fratris quod erat vsque ad mortem, neque corripuisti eum, nec exhortatus es eum, vt resipisceret, nec succurristi fratri sub onere iacenti? Si fecisti, tam diu pœniteas, quam diu reticuisti.

Defendisti reos propter misericordiam, vel propter amicitiam, & in hoc immisericos fuisti innocenti- bus: Si fecisti, triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti tibi Missam cantare, & illa sancta offerre dum domi fueras, siue in domo tua, siue in alio aliquo loco, nisi in Ecclesia: Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœnitere debes.

De incredulis.

Credidisti quod quidam credere solent? Dum iter aliquid faciunt, si cornicula ex sinistra eorum in dexteram illis cantauerit, inde se sperant habere prosperum iter. Et dum anxij fuerint hospitij si tunc auis illa, quæ muriceps vocatur, eo quod mures capiat, & inde pascatur nominata, viam per quam vadunt ante se transuolauerit, se illi augurio & cœmini magis committunt quàm Deo. Si fecisti, aut ista credidisti, quinque dies in pane & aqua debes pœnitere.

Credidisti quod quidam credere solent? Dum necessè habent ante lucem aliorum exire, non audent, dicentes quòd posterum sit, & ante gallicantum egredi non liceat, & periculosum sit, eo quod immundi spiritus ante gallicantum plus ad nocendum potestatis habeant, quàm post, & gallus suo cantu plus valeat eos repellere, & sedare, quàm illa diuina mens quæ est in homine sua fide, & crucis signaculo? Si fecisti aut credidisti, decem dies in pane & aqua debes pœnitere.

Credidisti quod quidam credere solent, vt illæ quæ à vulgo parca vocantur, ipsa, vel sint, vel possint hoc facere quod creduntur, id est, dum aliquis homo nascitur, & tunc valeant illum designare ad hoc quòd velint vt quandoque ille homo voluerit, in lupum transformari possit, quod vulgaris stultitia vveruolff vocat, aut in aliam aliquam figuram? Si credidisti, quòd vnquàm fieret, aut esse possit, vt diuina imago in aliam formam aut in speciem transmutari possit ab aliquo, nisi ab omnipotente Deo, decem dies in pane & aqua debes pœnitere.

Credidisti quod quidam credere solent, quòd sint aegrestes forminae, quas syluaticas vocant, quas dicunt esse corporeas, & quando voluerint ostendant se suis amatoribus, & cum eis dicunt se oblectasse, & item quando

voluerint, abscondant se, & euanescant? Si credidisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

In istis omnibus supradictis debent sacerdotes magnam discretionem habere, vt discernant inter illum qui publicè peccauit, & publicè pœnituit, & inter illum qui abscondè peccauit, & sua spontè confessus est.

Quamuis hæ prædictæ interrogationes scœminis & viris sint communes, tamen hæ sequentes specialiter ad scœminas pertinent.

Fecisti vt quædam mulieres in quibusdã tēporibus anni facere solent, vt in domo tua mēsam præparares, & tuos cibos, & potū cum tribus cultellis supra mētam poneres, vt si venissent tres illæ sorores, quas antiqua posteritas, & antiqua stultitia parcas nominauit, ibi resicerentur, & tulisti diuinam pietati potestatem suam, & nomen tuum, & diabolo tradidisti, ita dico, vt crederes illas quas tu dicis esse sorores, tibi posse, aut hic, aut in futuro prodesse? Si fecisti, aut consensisti, vnum annū per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, vt faceres quoddam molimem aut machinamentū in modum virilis membri, ad mensuram tuæ voluntatis, & illud loco verè dorum tuorum, aut alterius, cum aliquibus ligaturis colligares, & fornicationem faceres cum aliis mulierculis, vel aliæ eodam instrumento, siue alio tecum? Si fecisti, quinque annos per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, vt iam supradicto molimine, vel alio aliquo machinamento, tu ipsa in te solam faceres fornicationem? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, quando libidinem se vexantem extinguere volunt, quæ se coniungunt quasi coire debeant, & possint, & coniungunt in inuicem puerperia sua, & sic confricando prurimum illarū extinguere desiderant? Si fecisti, tres quadrageimas per legitimas ferias debes pœnitere.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, vt cum filio tuo paruulo fornicationem faceres, ita dico, vt filium tuum supra turpitudinem tuam poneres, vt sic imitareris fornicationem? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias debes pœnitere.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, vt succumberes aliquo iumento, & illud iumentum prouocares ad coitum, qualicumque posses ingenio, vt sic coiret tecum? Si fecisti, carinam vnã in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœniteas, & nunquam sis sine pœnitentia.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, quæ dum fornicantur, & partus suos necare volunt, agunt vt vtero conceptus excutiant suis maleficijs, & suis herbis, ita vt aut conceptum interficiant, aut excutiant, vel si nondum conceperunt, faciunt vt non concipiant? Si fecisti, aut consentisti, aut docuisti, decem annos per legitimas ferias pœnitere debes. Sed antiqua definitio, vsque ad exitum vitæ tales ab Ecclesia remouet. Nam quoties conceptum impedierat, tot homicidiorum rea erit. Sed distat multum, vtrū pauperula sit, & pro difficultate nutriendi, vel fornicaria causa, & pro sui sceleris ca landi faciat.

In concilio autem Hilerdensi de supradictis qui infantes suos ex adulterio susceptos excutunt ita præcipitur.

Hi verò qui male conceptos ex adulterio factos, vel editos necare studuerint, vel in ventribus matrum portionibus aliquibus colliferint, in vtroque sexu adulteris, id est, patri vel matri, post septem annorum curricula communitio tribuatur: ita tamen vt omni tempore vitæ suæ, fletibus & humilitati insistant.

Donasti vel ostendisti alicui, vt conceptum suum vel excuteret, aut occideret? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias pœnitere debes.

Excusisti conceptum tuum antequam viuificaretur? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœnitere debes: fecisti post conceptum spiritum, tres annos per legitimas ferias pœnitere debes.

Interfecisti filium, vel filiam voluntariè post partum? Si fecisti, XII. annos per legitimas ferias pœnitere debes, & nunquam debes esse sine pœnitentia.

Neglexisti infantem tuum, vt per culpam tuã sine baptismo moreretur? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœnitere debes, & nunquam sis sine pœnitentia.

Confecisti aliquam mortiferam potionem, & cum ea aliquem occidisti? Si fecisti, carinam vnã cum septem sequentibus annis ieiunare debes, & nunquam sis sine pœ-

nitentia. Si voluisti autem & non perfecisti homicidium, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.

Grafti de semine viri tui, vt propter tua diabolica facta plus in amorem tuum exardesceret? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias pœnitere debes.

Bibisti chrisma ad subuertendum Dei iudicium, vel aliquid in herbis, vel in verbis, vel in ligno, vel in lapide, aut in aliqua stulta fide, vel ipsa fecisti, vel alijs consiliata es, aut in ore tuo tenuisti, aut in vestimentis tuis insutum, vel circa te ligatum habuisti, vel qualicumque ingenio faceres, vt crederes diuinum iudiciũ subuertere posse? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias pœnitere debes.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, & firmiter credunt, ita dico, vt si vicinus eius lacte vel apibus abundaret, omnem abundantiam lactis & mellis quã suus vicinus ante se habere visus est, ad se & ad sua animalia, vel ad quos voluerint à diabolo adiuta, suis fascinationibus & incantationibus se posse conuertere credant? Si fecisti, tres annos per legitimas ferias pœniteas.

Credidisti quod quædam credere solent, vt quamcunque domum intrauerint, pullos auarum, pauonum, pullos gallinarum, etiam porcellos, & aliorum animalium fetus, verbo, vel visu, vel auditu, obfascinare & perdere posse affirmant? Si fecisti, vel credidisti, vnum annum per legitimas ferias debes pœnitere.

Credidisti quod multæ mulieres retrò Satanam cõuerse credunt & affirmant verum esse, vt credas inquietæ noctis silentio cum te collocaueris in lecto tuo, & marito tuo in sinu tuo iacente, te dum corporea sis ianuis clausis exire posse, & terrarum spacia cum alijs simili errore deceptis pertransire valere, & homines baptizatos, & Christi sanguine redemptos, sine armis visibilibus & interficere, & decoctis carnibus eorum vos comedere, & in loco cordis eorum, stramen aut lignum, aut aliquod huiusmodi ponere, & commestis, iterum viuos facere, & inducias viuendi dare? Si credidisti, quadraginta dies id est, carinã in pane & aqua cum septem sequentibus annis pœniteas.

Credidisti quod quædam mulieres credere solent, vt tu cū alijs diaboli mēbris itē inquietæ noctis silentio clausis ianuis in aërem vsque ad nubes subleueris, & ibi

cum alijs pugnes, & vt vulneres alias, & tu vulnera ab eis accipias? Si credidisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent? Tollunt piscem viuum, & mittunt eum in puerperium suum, & tam diu eum ibi tenent, donec mortuus fuerit, & decocto pisce vel affato, maritis suis ad comedendum tradunt, ideo faciunt hoc, vt plus in amorem earum exardescant? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent? Prosterneut se in faciem, & discoopertis natibus, iubent, vt supra nudes nates conficiatur panis, & eo decocto tradunt maritis suis ad comedendum. Hoc ideo faciunt, vt plus exardescant in amorem illarum? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

Posidisti infantem tuum iuxta ignem, & alius caldarium supra ignem cum aqua misit, & ebullita aqua superfusus est infans, & mortuus est. Tu autem qui infantem septem annos in tua custodia debuisti habere, tres annos per legitimas ferias pœnitere debes. Ille autem qui aquam in caldarium misit, innocens erit.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent, diabolicis adimpletæ disciplinis? Quæ obseruant vestigia, & indagines Christianorum, & tollunt de eorum vestigio cespitem, & illum obseruant, & inde sperant sanitatem, aut vitam auferre? Si fecisti aut consensisti, quinque annos per legitimas ferias pœnitere debes.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent? Tollunt mæstruum suum sanguinem, & immiscent cibo vel potui, & dant viris suis ad manducandum, vel ad bibendum, vt plus diligantur ab eis? Si fecisti, quinque annos per legitimas ferias pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent? Tollunt testam hominis, & igni comburunt, & cinerem dant viris suis ad bibendum pro sanitate? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

Comedisti vel bibisti alicuius animalis sanguinem? Si fecisti, quinque dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres facere solent? Illæ dico quæ habent vagientes infantes, effodiunt terram, & ex

parte pertufant eam, & per illud foramen pertrahunt infantem, & sic dicunt vagientis infantis cessare vagitum. Si fecisti, aut consensisti, quinque dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti quod quædam mulieres instinctu diaboli facere solent? Cum aliquis infans sine baptismo mortuus fuerit, tollunt cadauer paruuli, & ponunt in aliquo secreto loco, & palo corpusculum eius transfigunt, dicentes si sic non fecissent, quod infantulus surgeret, & multos ledere posset? Si fecisti, aut consensisti, aut crededidisti, duos annos per legitimas ferias debes pœnitere.

Fecisti quod quædam facere solent, diaboli audacia repletæ? Cum aliqua scemina parere debet, & non potest, dum parere non potest, in ipso dolore si morte obierit, in ipso sepulchro matrem cum infante palo in terram transfigunt. Si fecisti vel consensisti, duos annos per legitimas ferias debes pœnitere.

Oppressisti infantem tuum sine voluntate tua, aut ponere vestimentorum tuorum suffocasti, & hoc post baptismum factum fuerat? Si fecisti, XL. dies, id est, carinam in pane & aqua, & holeribus, atque leguminibus pœniteas, & à coniuge te abstineas, donec illi XL. dies pertranseant. post, tres annos per legitimas ferias, & tres quadragesimas in anno obserues. Quod si ante baptismum infans oppressus fuerit, proximos XL. dies vt supra præceptum est, pœniteas. Postea verò quinquennium expleas.

Inuenisti infantem tuum iuxta te oppressum, vbi tu & vir tuus simul in lecto iaculistis, & non apparuit vtrum à patre, seu à te suffocatus esset, an propria morte defunctus esset. Nō debetis inde securi esse, nec esse sine pœnitentia. Sed tamen in his magna cōsideratio debet esse pietatis, vbi nulla mala voluntas fuit, sed propria mors. Tamen propter negligentiam, XL. dies in pane & aqua debetis pœnitere. Si autem vos non lateat interfectores esse infantis, non voluntate, sed negligentia, tres annos per legitimas ferias pœnitere debetis, vnum ex his in pane & aqua, & tempore pœnitudinis ab omni luxuria vos custodire debetis.

Exercuisti lænocinium aut in te ipsa, aut in alijs, ita dico, vt tu meretricio more tuis amatoribus corpus tuum ad tractandum, & ad fordidandum, pro precio tradidisses, seu quod crudelius est, & periculosius est, alienum corpus,

filiae dico, vel neptis, & alicuius Christianae, amatoribus vendidisti, vel concessisti, vel internuncia fuisti, vel consiliata es ut stuprum aliquod tali modo perpetraretur? Si fecisti, sex annos per legitimas ferias poeniteas. Tamen in concilio Elibertino praecipitur, ut ille qui haec perpetraverit, nisi in fine non accipiat communionem.

Fecisti quod quaedam mulieres facere solent? cum infam nouiter natus est, & statim baptizatus, & sic mortuus fuerit, dum sepeliunt eum, in dexteram manum ponunt ei patenam ceream cum oblata, & in sinistra manum calicem cum vino si militer cereum ponunt ei, & sic eum sepeliunt. Si fecisti, decem dies in pane & aqua poenitere debes.

Fecisti quod quaedam mulieres adulterae facere solent? Cum primum intellexerint quod amatores earum, legitimas vxores voluerint accipere, tunc quadam arte malefica libidinem virorum extinguunt, ut legitimis prodesse non possint, neque cum eis coire. Si fecisti, aut alios docuisti, XL dies in pane & aqua poenitere debes.

Obtulisti infantem tuum ad baptizandum, nisi legitimo tempore, id est, in sabbato Paschae, & in sabbato Pentecostes, nisi infirmitatis necessitate? Si fecisti, decem dies in pane & aqua debes poenitere.

Neglexisti visitare infirmos, & non venisti ad eos qui in carcere erant, & non subministrasti eis? Si non fecisti, decem dies in pane & aqua poeniteas.

Comedisti carnem in quadragesima? Si fecisti, in ipsius anni circulo ab omni esu carniū te abstineas.

Comedisti de cibo Iudaeorum, vel aliorum paganorum, quem ipsi sibi praeparauerunt? Si fecisti, decem dies in pane & aqua poeniteas.

Fecisti quod quidam facere solent? Dum ad Ecclesiam vadunt, in ipsa via proferunt suas vanitates, & loquuntur ociosa, nec in eadem via cogitant aliquid quod ad animae utilitatem pertineat, & cum venerint in atrium Ecclesiae ubi sepulta sunt corpora fidelium, & dum calcauerint sepulchra proximorum non recordantur quid eis futurum sit, nec ullam mentionem, nec vllas preces pro eis ad dominum fundunt, quod facere debuerunt. Si neglexisti, decem dies in pane & aqua poeniteas, & vide vi-

terius ne tibi contingat. Sed quodcumque in atrium Ecclesiae intraueris, ora pro eis, & roga illas sanctas animas quarum corpora ibi requiescunt, ut quantum possint pro tuis peccatis ad dominum intercedant.

Operatus es aliquid in dominica die? Si fecisti, tres dies in pane & aqua poenitere debes.

Fecisti quod quaedam mulieres facere solent? Deponunt vestimenta sua, & totum corpus nudum melle inungunt, & sic mellito suo corpore supra triticum in quodam lintheo in terra deposito, sese hac arque illac saepius reuoluunt, & cuncta tritici grana, quae humido corpori adherent, cautissimè colligunt, & in molam mittunt, & retrorsum contra solam molam circuire faciunt & sic in farinam redigunt, & de illa farina panem conficiunt, & sic maritis suis ad comedendum tradunt, ut comesto panem marcescant, & deficiant? Si fecisti, quadraginta dies in pane & aqua poeniteas.

Fecisti quod quaedam mulieres facere solent? Dum pluiam non habent, & ea indigent, tunc plures puellas congregant, & vnam paruulam virginem quasi duce[m] sibi praeponunt, & eandem denudant, & extra villam ubi herbam iusquamum inueniunt, quae Teutonice belisa vocatur, sic nudata deducunt; & eandem herbam candem virginem sic nudam minimo digito dextrae manus eruere faciunt, & radicitus eruta cum ligamine aliquo, ad minimum digitum dextri pedis ligare faciunt. Et singulae pullae singulas virgas in manibus habentes, supradictam virginem herbam post se trahentem in flumen proximum introducunt, & cum eisdem virgis, virginem flumine aspergunt, & sic suis incantationibus pluiam se habere sperant. Et post eandem virginem sic nudam transpositis & mutatis in modum cancri vestigiis, a flumine ad villam, inter manus reducunt? Si fecisti, aut consentiens fuisti, viginti dies in pane & aqua debes poenitere.

De admonitione octo principalium vitiorum, eorumque specieb[us]. Cap. VI.

Nunc tibi octo principalia vitia explicabo. Si in illis te percussam, tactum, & vulneratum sentis, vide ne me cales, id est, superbiam, vanam gloriam, inuidiam, iram, tristitiam, auaritiam, ventris ingluuiem, luxuriam.

Ex poenitentiā Theodo.

Ex quibus si te culpabilem recognoscis, pœnitentiam suscipe, nam ex his omnia vitia oriuntur.

DE superbia, quæ initium omnis peccati est, & regina omnium malorum, nascitur omnis inobedientia, omnis præsumptio, & omnis pertinacia, contentiones, hereses, arrogantia.

De vana gloria, iactantia, arrogantia, indignatio, discordia, inanis gloriæ cupido, & hypocrisis.

De inuidia, nascitur odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio in prosperis.

De ira, oriuntur rixæ, tumor mentis, contumelie, clamor, indignatio, præsumptio, blasphemia, sanguinis effusio, homicidia, vlciscendi cupiditas, iniuriarum memoria.

De tristitia, nascitur malitia, rancor animi, pusillanimitas, amaritudo, desperatio, torpor, vagatio mentis, inæquitas, & præsentis vitæ nulla delectatio.

De auaritia, oriuntur inuidiæ, furta, latrocinia, homicidia, mendacia, periuria, rapinæ, violentiæ, inquietudo, iniusta iudicia, contemptus veritatis futuræ, beatitudinis obliuio, obduratio cordis.

De ventris ingluuiæ, propagatur inepta lætitia, scurrilitas, leuitas, vaniloquium, immundicia corporis, instabilitas mentis, ebrietas, libido, hebetudo sensus.

De luxuria, generatur cecitas mentis, inconsideratio, inconstantia oculorum, vel totius corporis præcipitatio, amor immoderatus sui, odium mandatorum Dei, affectus præsentis sæculi, horror & desperatio futuri.

Item de virtutibus quibus eadem vitia superari possint, & de conclusione pœnitentiæ. Cap. VII.

ERGO si superbus vsque modo fuisti, humilia te ipsum in conspectu Dei. Si vanam gloriam dilexisti, cogita ne propter transitoriam laudem, a ternam perdas mercedem. Si inuidiæ rubigo te hucusque consumpsit, quod est peccatum maximum, & super omnia detestabile: quia diabolo comparatur inuidus, qui primo homini inuidit datum, quod ipse per suam culpam perdiderat, age pœnitentiâ, & profectum aliorum tuum deputa. Si tristitia te superat, patientiam & longanimitatem meditare. Si auaritiæ morbus te grauât, cogita quia radix est omnium malorum, & idololatriæ comparatur, & ideo largum te esse oportet. Si ira te vexat, quæ in

stultorum sinu requiescit, dominari debes animo tuo, & hanc à te mentis tranquillitate fuga. Si ventris ingluuiæ te ad deuorandum pertrahit, sobrietatem sectare. Si luxuriæ, castitatem voue.

Tunc prosternat se pœnitens in terrâ, & cum lachrymis dicat: Et in his, & in aliis vitiis, quibuscunque humana fragilitas contra Deum, & creatorem suum, aut cogitando, aut loquendo, aut operando, aut delectando, aut concupiscendo peccare potest, in omnibus me peccasse, & reum in conspectu Dei super omnes homines esse cognosco, & confiteor. Humiliter etiâ te sacerdos Dei exposco, vt intercedas pro me, & pro peccatis meis ad dominum, & creatorem nostrum, quatenus de his, & omnibus sceleribus meis veniam, & indulgentiam consequi merear.

Deinde sacerdos cum pœnitente prosternat se in terram, & decantet hos sequentes Psalmos.

IN primis dicat Psalmum trigésimum septimū totum, Domine ne in furore tuo: & postea dicat, Oremus, & cantet Psalmum CII. Benedic anima mea domino: & iterum dicat, Oremus, & cantet Psalmum L. Miserere mei Deus. Post hæc cantet Psalmum LIII. Deus in nomine tuo: & dicat, Oremus, & cantet Psalmum LI. Quid gloriaris in malitia.

Tunc dicat has subsequentes orationes.

DEus cuius indulgentia nemo non indiget, memento famuli tui N. qui lubrica terreni corporis fragilitate nudatus est quæsumus, da veniam contenti, parce supplici, vt qui suis meritis accusatur, tua miseratione saluetur. Per dominum.

Domine sancte pater omnipotens æterne Deus, qui per Iesum Christum filium tuum dominum nostrum vulnera nostra curare dignatus es, te supplices rogamus, & petimus, vt precibus nostris aurem tuam pietatis inclinare digueris, qui etiam remittis omnia crimina, & peccata vniuersa condonas, desq; huic famulo tuo domine pro supplicis veniam, pro mœrore lætitiâ, pro morte vitæ, vt de tua misericordia confidens, peruenire mereamur ad vitam æternam. Per eundem dominum.

Omnipotens & misericors Deus, qui peccatorum indulgentiâ, in confessione celeri posuisti, succurre lapsis,

miserere confessis, vt quos delictorum cathena constrin-
git, magnitudo tuę pietatis absoluat. Per.

PRecor, domine, clementiæ, & misericordiæ tuæ mai-
estatem, vt famulo tuo N peccata & facinora sua con-
fidenti, debita relaxare, & veniã præstare digneris, & præ-
teritorum criminum culpas indulgeas, qui humeris tuis
ouem perditam reduxisti, qui publicani precibus, & con-
fessione placatus es: tu etiam domine huic famulo tuo pla-
catus esse digneris, tu huius precibus benignus aspira, vt
in confessione placabilis permaneat, fletus eius & petitio,
perpetuam clementiam tuam cleriter exoret, sanctisq; al-
tarib⁹ restitutus, spei rursus æternæ ac cœlesti gloriæ mâ-
cipetur. Qui viuus & regnas.

Deinde adiunge.

Deus omnipotens sit adiutor & protector tuus, & præ-
stet indulgentiam de peccatis tuis, præteritis, præsen-
tibus, & futuris, Amen.

Salubræ antidotum animabus. Cap. VIII.

Institutio illa quæ fiebat in diebus patrum nostrorum
rectas vias nunquam deseruit, qui instituerunt pœnitentiam
tibus, atq; lugentibus suas passiones, ac vitia, medicamēto
salutis æternæ superare. Quia diuersitas culparum, diuer-
sitate facit pœnitentibus medicamentorum. Velut me-
dici corporum diuersa medicamenta, vel potiones solent
facere, contra diuersitatem infirmitatum. Vel iudices secu-
larium causarum diuersa agunt iudicia, qui boni sunt, &
recta pensant, atque tractant quomodo iudicent, rectè in-
ter miseros & diuites, inter causam, & causam: Quantò ma-
gis igitur sacerdotes Dei diuersa medicamēta animarum
inuisibilium hominibus p̄sare, & tractare oportet, ne per-
stultum medicum vulnera animarum putrescant, & peio-
ra fiant, propheta dicente: Computruerūt cicatrices mee,
à facie insipientiæ meæ. O stulte medice, noli decipere a-
mam tuam & illius, ne duplicem pœnam accipias, vel se-
ptuplam, vel millenam. *Audi* Christum dicentem: Si cæ-
cus cæcum duxerit, ambo in foueam cadunt. Et si tu cogi-
tas iudicium meum, alter homo nō audit, neque videt qui
me iudicet, o non intelligis quod Deus iudex iustus, &

fortis videt, & audit, & in palam abscondita deducet, &
reddet vnicuique secundum opera sua? Et itcm: Verè sunt
nonnulli, cæcorum canum similitudinem habentium, cur-
rentium ad cadauera mortuorum, vel similitudinem cor-
uorum volantium, qui ad sacerdotium euehuntur, nō pro-
pter Deum, sed plus propter honorem terrenum inhiates,
cæci diuina sapientia. De talibus dixit Gregorius Nazã-
zenus: Timeo hoc, quod canes affectantur, officium pasto-
rale: maxime cum semetipsi nihil præparauerint discipli-
næ. Ezechiel nanque ait: Væ pastoribus Israël, qui pasce-
bant semetipsos, & non gregem. Lac bibebāt, & lanis eor-
um operiebātur, & quod crassum fuit, manducabāt, quod
fractum fuit, non alligabant, & reliqua. Item Ezechiel ait:
Væ sacerdotibus, qui comedunt peccata populi mei, hoc
est sibi eorum fumentes victimas, & non orantes pro eis,
comedentes hostias. & nō corripientes, qui vbi morituros
homines audiunt, inde gaudent, & præparant se ad prædã
quasi corui ad cadauera mortuorum. Nunc ergo, o fratres
qui voluerit sacerdotis nomen habere, in primis propter
Deum cogitet, vt discat ea quæ ei necessaria sunt, anrequã
manus episcopi caput eius tãgat: Id est, Psalterium, Lectio-
narium, cum Euangeliis, Sacramentorum librum, Bap-
tisterium, Et computum, cum cyclo cum cõmendationibus
animarũ, martyrologium, homelias per circulum anni ple-
bibus prædicandas. Istud est simpliciorum: quia si vnũ su-
pradictorum defuerit, sacerdotis nomen in eo non cõta-
bit. Ad hæc autem suum pœnitentialem, qui & secundum
canonũ authoritatem, & iuxta sententias trium pœnitentia-
lium, Theodori episcopi, & Romanorum p̄tificum, &
Bedæ ordinetur. Sed in pœnitentialem Bedæ plura inueniũ-
tur vitia: plura autẽ inueniuntur ab aliis inserta, quæ nec
canonibus, nec aliis pœnitentialibus conueniunt. Sapiens
autem medicus excipiat quæque meliora, vt discretionis
omnium causarum inuestigare possit, sine quibus rectũ iu-
diciũ non potest stare. Quia scriptum est: In nulla re ap-
pareas indiscretus, sed distingue quid, vbi, quando, quãdo,
qualiter debeas facere. Nō omnibus ergo in vna eademq;
libra pensandum est, licet in vno constringantur vitio, sed
discretio sit inter vnũquodq; eorum, hoc est interditiuit &
pauperem, inter: liberũ & seruum, infantẽ, puerũ, iuuenem,

adolefcentem, etate senem, hebetem, ignarum, laicum, clericum, monachum, episcopum, presbyterum, diaconum, subdiaconum, lectorem, in gradu, vel sine gradu, coniugatum, vel sine coniugio, peregrinum, indigenam, virginem, viduam, canonicam, monacham, debilem, infirmum, sanum, fornicantem cum animalibus, vel cum hominibus contra naturam, continentem, vel incontinentem, voluntate, necessitate, vel casu, seu in publico peccantem, vel in abscondito, & quali compunctione hæc omnia emendet, vt & loca, & tempora pœnitendi discernat.

HAEC omnia de canonibus, & de sanctorum patrum sententiis, & de Hieronymo, de Augustino, Gregorio, Theodoro, Beda, & ex pœnitentiâ Romano, vera collegimus: & vt nulli necesse sit perire, scientibus & intelligentibus animarum medicis, hæc temperanda committimus. In Iesu filio Sirach dicitur: In iudicando esto misericors, pupillis vt pater. Item sanctus Iacobus ait: Iudicium sine misericordia erit illi, qui non facit misericordiam: su perexaltet autem misericordia iudicium. Et sanctus Augustinus dicit, de illis qui veram pœnitentiam faciunt, in ieiunio, & fletu, in eleemosynis, in orationibus, & vt perpetrata iterum non faciant: & si fecerint, tamē non perseverant in eis. Quia Deus dixit: Malum cogitasti: ignoui. Malum dixisti: ignoui. Malum fecisti: ignoui. Perseuerare in malo non ignosco. Ergo qui perseuerant in malo, nō ignosce. sed iudica districtum iudicium secundum canones, & iuxta instituta maiorum, vt cæteri timorem habeant.

Pœnitentia illius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, isto ordine obseruari debet. Cap. IX.

Ex pœnitentiâ Romano. **P**œnitentia vnus anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaque hebdomada tres dies, id est, secundam feriam, quartam feriam, sextam feriam in pane & aqua ieiunet. Et tres dies, id est, tertiam feriam, quintam, & sabbatum, à vino, medone, mellita ceruissia, à carne, & sagimine, & à caseo, & ouis, & ab omni pingui pisce se abstineat. Manducet autem minutos pisciculos si habere potest. Si habere nō potest, tantum vnus generis pisces, & legumina, & holera, & poma, si vult comedat, & ceruissiam bibat. Et in diebus dominicis, & in Natali domini, il-

ios quatuor dies. Et in Epiphania domini, vnum diem. Et in Pascha vsque in octauum diem, Et in Ascensione domini, Et in Pentecoste quatuor dies, Et in Missa sancti Ioannis Baptistæ, Et sanctæ Mariæ, Et XII. apostolorum, Et sancti Michaëlis, Et sancti Remigii, & omnium sanctorum, Et sancti Martini, Et in illius sancti festiuitate, qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis, id est, vtatur eodem cibo & potu quo illi. Sed tamen ebrietatem & ventris distensionem, semper in omnibus caueat.

Isse annus secundus est ab illo anno, qui in pane & aqua obseruandus est, & post illum ieiunandus. Qui etiam dandus est illis, qui viros ecclesiasticos sponte occidunt, & in consuetudine habent Sodomiticum scelus, & qui in consuetudine contra naturam peccare, & in Ecclesiis homicidia sponte committunt, & Ecclesias incendunt, & in Ecclesiis adulteria committunt, & qui alia huiusmodi per peccauerint. Cap. X.

Pœnitentia illius anni, talis esse debet vt duos dies, id est, secundam & quartam feriam, in vnaquaque hebdomada ieiunet ad vesperam, & tunc reficiatur de sicco cibo, id est, pane & leguminibus siccis, sed coctis, aut pomis, aut holeribus crudis, vnū eligat ex his tribus, & vtatur, & ceruissiam bibat, sed sobriè. Et tertium diem, id est, sextam feriam in pane & aqua obseruet, & tres quadragesimas ieiunet, vnā ante Natale domini: secundam ante Pascha, tertiam ante Missam sancti Ioannis, & si totā quadragesimā, ante missam sancti Ioannis implere nō possit, post missam impleat. Et in his tribus quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonā, & de sicco cibo comedat, vt supra notatum est, & VI. feriam ieiunet in pane & aqua. Et in diebus dominicis, & in Natali domini, illos quatuor dies. Et in Epiphania domini, vnum diem. Et in Pascha vsque in octauum diem. Et in Ascensione domini, Et Pentecoste quatuor dies, Et in missa sancti Ioannis Baptistæ, Et sanctæ Mariæ, Et XII. apostolorum, Et sancti Michaëlis, Et sancti Remigii, Et omnium sanctorum, Et sancti Martini. Et in illius sancti festiuitate, qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis. Sed tamen ebrietatē, & ventris distensionē, semper in oibus caueat.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De illis qui ieiunare & adimplere non possunt, quod in pœnitentiâ scriptum est. Cap. XI.

Ex eodẽ. **Q**VI ieiunare potest, & implere quod in pœnitentiâ scriptum est, bonum est, & Deo gratias referat. Qui autem non potest, per misericordiam Dei consilium damus tale, vt nec sibi, nec alicui necesse sit, nec desperare, nec perire.

De redemptione illius anni, quem in pane & aqua ieiunare debet. Cap. XII.

Ex eodẽ. **P**RO vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, L. Psalms genibus flexis in Ecclesia, si fieri potest, decantet: sin autem, in loco conuenienti eadem faciat, & vnum pauperem pascat, & eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

Alio modo. Cap. XIII.

Ex eodẽ. **S**I autem talis est, quod tãdiu in genibus jacere nõ possit, faciat autem sic: infra Ecclesiam, si fieri potest, sin autem, in vno loco stando intentẽ, LXX. psalmos per ordinẽ decantet, & pauperem pascat, & eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo. Cap. XIII.

Ex eodẽ. **Q**VI in Ecclesia genua centies flexerit, id est, si centies veniã petierit, si fieri potest, vt in Ecclesia fiat, hoc iustissimum est. Si autẽ hoc fieri non potest, secretẽ in loco conuenienti eadem faciat, si sic fecerit, eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quod placeat.

Item alio modo. Cap. XV.

Ex eodẽ. **Q**VI Psalms non nouit, vnum diem quem in pane & aqua pœnitere debet, diues tribus denariis, & pauper vno denario redimat, & eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo. Cap. XVI.

Ex eodẽ. **P**RO vno die, quem in pane & aqua pœnitere debet, tres pauperes pascat. Et eodẽ die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quod placeat.

Item alio modo. Cap. XVII.

Ex eodẽ. **Q**uidam dicunt XX palmas valere pro vno die.

DE POENIT. DECR. LIB. XIX. 284

De redemptione vnius hebdomade quam in pane & aqua ieiunare debet. Cap. XVIII.

PRO vna hebdomada quam in pane & aqua ieiunare debet, CCC. Psalms genibus flexis in ecclesia decantet. Si autem hoc facere non potest, tria Psalteria in Ecclesia, vel in loco conuenienti intentẽ decantet. Et postquam psallerit, excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

De redemptione vnius mensis, quem in pane & aqua ieiunare debet. Cap. XIX.

PRO vno mense quem in pane & aqua ieiunare debet, *Ex eodẽ.* Psalms mille ducentos genibus flexis decantet. **S**I autem hoc facere non potest, sine genuflexione sedendo, aut stando in Ecclesia si fieri potest: Sin autem, in vno loco, mille DC. octoginta Psalms decantet. Et omni die si velit, & si abstinere non vult, reficiat se ad sextam: nisi quartam feriam, & sextam, ieiunet ad nonam. Et à carne, & à sagimine, & à vino, totum mensem se abtineat. Alium autem cibum postquam Psalms supradictos decantauerit, sumat. Isto ordine, totus ille annus redimendus est.

De illis qui ieiunare non possunt, & Psalms nesciunt, quomodo pœnitentiã vnius anni quem in pane & aqua ieiunare debent redimere possint. Caput XX.

QVI verò Psalms non nouit, & ieiunare non potest, *Ex eodẽ.* pro vno anno quem in pane & aqua pœnitere debet, det pauperibus in eleemosynam vigintiduos solidos, & omnes sextas ferias ieiunet, in pane & aqua. Et tres quadragesimas, id est, quadraginta dies ante Pascha, & quadraginta dies ante festiuitatẽ sancti Ioannis Baptiste, & si ante festiuitatẽ aliquid remanserit, post adimpleat, & quadraginta dies ante Natalem dñi, in istis tribus quadragesimis, quicquid suo ori preparatur in cibo, vel in potu, vel cuiuscunq; generis sit, istud æstimet quanti precij sit, vel esse possit, & medietatem illius precij distribuat in eleemosynam pauperibus & asiduẽ oret, & roget Deum vt oratio eius, & eius eleemosynã apud Deum acceptabiles sint.

*Item redemptio illius anni quem in pane & aqua
pœnitere debet. Cap. XXI.*

*Ex pœni-
tentiâ
Theodo.*

Item qui ieiunare nō potest, & obseruare quod in pœ-
nitentiâ scriptum est, hoc faciat quod sanctus Bonifa-
cius papa constituit. Pro vno die quem in pane & aqua iei-
unare debet, roget presbyterum, vt Missam cantet pro eo,
nisi sint crimina capitalia quæ confessa prius lauari cum
lachrymis debent, & tunc ipse adsit & audiat Missam, &
deuotè ipse offerat propriis manibus panem & vinum ma-
nibus sacerdotis, & intentè respondeat quantum sapit ad
salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter
Deum deprecetur, vt oblatio quam ipse & presbyter profe-
& pro peccatis suis Deo obtulerunt, Deus omnipotens mi-
sericorditer per angelum suum suscipere dignetur. Et eo
die excepto vino, & carne, & sanguine, comedat quicquid
vult. Et sic redimat reliquos anni dies.

*De illis qui ieiunare non possunt, & habent vnde re-
dimere possunt. Cap. XXII.*

Ex eodē.

Si quis fortè non potuerit ieiunare, & habuerit vnde
possit redimere, si diues fuerit pro septem hebdomadi-
bus det solidos, XX. Si non habuerit vnde tantum dare
possit, det solidos, X. Si autem multum pauper fuerit, det
solidos tres. Neminem verò conturbet quia iussimus dare
solidos, XX. aut minus: quia si diues fuerit, facilius est illi
dare solidos, XX. quàm pauperi tres. Sed attendat vnus-
quisque cui dare debeat, siue pro redemptione captiuo-
rum, siue super sanctum altare, siue Dei seruis, seu paupe-
ribus, in eleemosynam.

*De illis qui non possunt adimplere, quod in pœniten-
tiâ scriptum est. Cap. XXIII.*

Ex eodē.

Qui non potest sic agere pœnitentiâ vt superius di-
ximus, faciat sic: Si tres annos continuos ieiunare
debet, & ieiunare nō potest, sic redimere potest.
In primo anno erogat in eleemosynam solidos vigintisex.
In secundo anno erogat in eleemosynam solidos, XX. In
tertio anno solidos, XVIIII. Hoc sunt solidi, LXXIII. Potē-
tes autem homines plus dare debent: quia cui plus comit-
titur, plus ab eo exigetur. Et qui illicita committunt, etiâ
à licitis se abstinere debent, & corpus debent affligere ie-

iuniis, vigiliis, & crebris orationibus. Caro enim lata tra-
hit ad culpam: afflictâ autem reducit ad veniam.

*De illis qui ieiunare non possunt, & non habent vnde
redimere possunt. Cap. XXIII.*

Qui ieiunare non potest & non habet vnde redimat *Ex pœni-
tentiâ*
& Psalmos nouit, pro vno die quem in pane & aqua
ieiunare debet tribus vicibus: Beati immaculati, *Beate pres-
byteri*
vsque, Ad dominū cum tribularer decantet. Et fexies: Mi-
serere mei Deus. Et septuagies prosternat se in terram, &
per singulas genuflexiones, Pater noster decantet. Qui au-
tem Psalmos nescit, pro vno die quem in pane & aqua iei-
unare debet, centies prosternat se in terram, & per singu-
las genuflexiones, Pater noster dicat.

De redemptione septem annorum. Cap. XXV.

Item alio modo, XII. triduanâ singulâ cum psalteriis *Ex pœni-
tentiâ*
III. impletis, & cum palmaris, CCC. per singula psal-
teria excusant vnus anni pœnitentiâ. Et viginti quatuor *Romano.*
biduanâ similiter, cum tres psalteriis impletis, & CCC.
palmaris p singula psalteria, excusant duos annos, & XXV.
psalmi cum totidem veniis per noctem, & cum palmaris,
CCC. excusant biduanam. Centum psalmi cum veniis per
noctem, & cum palmaris, CCC. excusant triduanâ, CXX.
missæ speciales, singulæ cum, III. psalteriis, & CCC. psal-
matis excusant annum, centum solidi dati in eleemosy-
nam annum excusant.

*Vt in capite quadragesimæ omnes publicæ pœnitentes
in ciuitatem veniant, & ante fores Ecclesie nu-
dis pedibus, & alio induti, episcopo suo se
representent. Cap. XXVI.*

In capite quadragesimæ omnes pœnitentes qui publicâ *Ex eodē.*
suscipiunt aut susceperunt pœnitentiâ, ante fores Ec-
clesiæ se representent episcopo ciuitatis, sacco induti, nu-
dis pedibus, vultibus in terram prostratis, reos se esse ipso
habitu & vultu proclamantes. Ibi adesse debent decani, id
est archipresbyteri parochiarum, id est, presbyteri pœni-
tentū, qui eorum conuersationē diligētē inspicere debēt,
& secundū modum culpræ, pœnitentiâ per præfixos gradus
iniugāt. Post hæc in Ecclesiam eos introducat, & cum om-
ni clero septem pœnitentiæ Psalmos in terram prostratus

cum lachrymis pro eorum absolutione decanter. Tunc resurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum cooperiat, & cum gemitu & crebris suspiriis eis denunciaret, quod sicut Adam proiectus est de paradiso, ita & ipsi ab Ecclesia pro peccatis abiiciuntur. Post hæc iubeat ministris ut eos extra ianuam Ecclesiæ expellant. Clerus verò prosequatur eos cum Responsorio: In sudore vultus tui vesceris pane, &c. ut videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque commotam, non parui pendant poenitentiam. In sacra autem domini cæna rursus ab eorum decanis, & eorum presbyteris, Ecclesiæ liminibus represententur.

Ut poenitentes quando poenitentiam petunt, impositionem manuum consequantur. Cap. XXVII.

Ex eodē cap. 7.

Poenitentes tempore quo poenitentiam petunt, impositionem manuum, & cilicium super capita à sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur. Si autem comas non deposuerint, aut vestimenta non mutauerint, abiiciantur.

Qua autoritate modus poenitentiae peccata confitentibus imponi debeat. Cap. XXVIII.

Ex cõcil. Mogūti, cap. 19.

Modus tempusque poenitentiae peccata sua confitentibus, aut per antiquorum canonum institutionem, aut per sanctarum scripturarum autoritatem, aut per ecclesiasticam consuetudinem probatam imponi debet à sacerdotibus. Nam qui peccatis grauib; leues quosdã & inusitados imponunt poenitentiae modos, consuunt puluillos secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersae aetatis ad capiendas animas: sed discretio seruanda est inter poenitentes publice, & abscondite. Nam qui publice peccat, oportet ut publice mulretur poenitentia, & secundum ordinem canonum, pro merito suo excommunicetur, & reconcilietur.

Quod diuersitas culparum, diuersitatem faciat poenitentiarum. Cap. XXIX.

Ex distis August.

Diuersitas culparum, diuersitatem facit poenitentiarum. Nam & corporum medici, diuersa medicamen-

ta componunt, ut aliter vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter contrafractiones, aliter combustiones curent. Ita & spiritalis medici, diuersis curarum generibus animarum vulnera sanare debent: sed quia hæc paucorum est, ad parum scilicet cuncta cognoscere, & curare, & mederi, atque ut in integrum salutis statum valeant reuocare, ideo solerter admonemus doctum quemque sacerdotem Christi, ut non ex suo sensu, sed secundum canonum statuta, & traditiones patrum vniuersa disponat, & conditionem vtriusque sexus, aetatem, paupertatem, causam, statum, personam cuiusque, poenitentiam agere volentis, ipsum quoque cor poenitentis inspiciat: & secundum hæc, ut sibi visum fuerit, ut sapiens medicus, singula quaque diiudicet.

Quod multi sint fructus poenitentiae. Cap. XXX.

Multi sunt poenitentiae fructus, per quos ad expiationem criminum peruenitur. Non enim tantum simpliciter illo poenitentiae nomine, salus aeterna repromittitur, ut illud apostolicum: Poenitemini, inquit, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra. Et illud propheticum: Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris, propter illud nudum gemitum, & propter illud nudum nomen poenitentiae, nullus saluabitur, sed per veram confessionem, & sacerdotis intelligentis consilium, & per charitatis affectum, & per elemosinarum fructum, peccatorum moles subruitur.

Cur canones praesigant non perfecte pro vnoquoque crimine tempus & mensuram poenitentiae.

Caput XXXI.

Mensuram autem temporis in agenda poenitentia, Midcirco non satis aperte praesigunt canones pro vnoquoque crimine, ut de singulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum sit, sed magis in arbitrio antistitis intelligentis relinquendum statuunt: quia apud Deum non tam valet mensura temporis quam doloris, nec abstinentia tantum ciborum quam mortificatio vitiorum. Propter quod tempora poenitentiae, fide & conuersatione poenitentium, abbrevianda praecipiunt, & negligentia protelanda existimant: tamen pro quibusdam culpis, modi poenitentiae sunt impositi, iuxta quos ceterae perpendendae sunt cul-

Ex distis eiusdem.

Ex distis Hierony.

pæ, cum sit facilè per eosdem modos vindictam & censuram canonum æstimare.

De illis qui pœnitentiam sibi iniunctam adimplere festinant. Cap. XXXII.

Ex pœnitentiâ Romano.

VNumquemq; hominem accedentem ad pœnitentiã, si videris acriter & assidue stare in pœnitentiã, statim remissius age aduersus eum. Qui verò potest ieiunare quod impositum est ei, noli prohibere, sed permitte: magis enim laudandi sunt hi qui celeriter debitum pondus persolvere festinant: quia ieiunium debitum est pondus, & sic amandum his qui pœnitentiã agunt, quia si ieiunauerit, & compleuerit, quod illi mandatum est à sacerdote, purificabitur à peccatis. Quòd si iterum ad pristinam consuetudinẽ peccati reuersus fuerit, sic est quomodo canis qui reuertitur ad vomitum proprium. Omnis itaq; pœnitens nõ hoc solum debet ieiunare quod illi mandatum est à sacerdote, verum etiam postquam compleuerit ea quæ illi iussa sunt, debet quantum ipsi visum fuerit ieiunare. Si enim egerit ea quæ illi sacerdos præceperit, illa peccata tantum quæ confessus est remittentur. Si verò postea ex sua voluntate ieiunauerit, mercedem sibi acquireret, & regnum cœlorum. Qui ergo totam septimanam ieiunat pro peccatis, sabbato & dominica die manducet & bibat quicquid ei aptum fuerit: custodiat tamen se à crapula & ebrietate: quia omnis luxuria de ebrietate nascitur. Ideo beatus Paulus prohibuit dicens: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: non quia in vino est luxuria, sed in ebrietate.

Ut quotiescunque aliquis ad pœnitentiã accesserit, sacerdotes ieiuniis & orationibus eum eis communicare debeant. Cap. XXXIII.

Ex pœnitentiâ Theodo.

Quotiescunque Christiani ad pœnitentiã accedunt, ieiunia iniungimus, & nos communicare cum eis debemus in ieiunio, vnam aut duas septimas, aut quantum possumus, ut non dicatur nobis quod sacerdotibus Iudæorum dictum est à domino: Ve vobis legisperitis, qui aggrauatis homines, & imponitis sup humeros eorũ onera grauiã, & importabilia, ipsi autẽ vno digito vestro non tangitis sarcinas ipsas. Nemo enim potest subleuare cadentẽ sub pòdere, nisi inclinauerit se ut porrigat ei manũ. Neq; vllus medicorum vulnera infirmatium potest curare nisi fœtorib⁹ particeps

fuerit. Ita quoq; nullus sacerdotũ, vel p̄tífex peccatorum vulnera curare potest, animab⁹ peccata auferre, nisi præstã te sollicitudine & oratione lachrymarum. Necessẽ est ergo fratres charissimi vos sollicitos esse pro peccãtibus: quia sumus alterutrũ membra. Ideoq; & nos si viderim⁹ aliquẽ in peccatis iacentem, festinamus eum ad pœnitentiã per nostram doctrinã vocare. Et quotiescunque dederis consiliũ peccanti, simul quoq; dà illi pœnitentiã statim, quantum debeat ieiunare, aut elemosynis redimere peccata sua: ne fortẽ obliuiscaris quæ tibi iam dixit, & iterum necesse sit tibi interrogare, & forsitan erubescet iterum peccata sua confiteri, & inuenietur iam amplius iudicari.

Quòd contingat hominem interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccare.

Caput XXXIII.

Sed & hoc emédatione indigere perspeximus, quòd quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus non plene id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut vtrisque plena sit confessio, scilicet ut & ea cõfiteãtur quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus est itaque peccatorum suorum confessor, ut de octo principalibus vitiis, sine quibus in hac vita difficile viuatur, confessionẽ faciat: quia aut cogitatione, aut, quod grauius est, opere, eorum instinctu peccauit: odium etenim, inuidia, superbia, vel ceteræ huiuscemodi animæ pestes tantò periculosius ledunt, quantò subtilius serpunt.

Ut pœnitentiã absque personæ acceptione imponatur.

Caput XXXV.

Vt sacerdos pœnitentiã imploranti, absque personæ acceptione, pœnitentiã leges iniungat.

De incestis occultè commissis. Cap. XXXVI.

Siquis incestum occultè commiserit, & sacerdoti occultè confessionem egerit, indicetur ei remediũ canonũ, quod subire debuisset, si eius facinus publicatũ fuisset. Verum quia latet commissum, detur ei à sacerdote consiliũ, ut salutĩ animæ suæ pro occultã pœnitentiã proficiat, hoc

Ex cõcil. Cabillon. cap. 32.

Ex cõcil. Cartha. cap. 74.

Ex distis August.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

est, vt veraciter ex corde se grauiter deliquisse confiteatur, & per ieiunia & eleemosynas, vigiliisque ac sacras orationes cum lachrymis se purgare contendat, & sic se ad spem veniæ pro misericordia Dei peruenire confidat.

Vt inter pœnitentes publicè & absconsè, discretio seruanda sit. Cap. XXXVII.

Ex cõcil. Mogunt. cap. 21. **V**T discretio seruanda sit inter pœnitentes, qui publicè & qui absconsè pœnitere debeant.

De illis qui negligunt pœnitentiam. Cap. XXXVIII.

Ex cõcil. Carthæ. cap. 75. **V**T negligentiores pœnitentes, tardius recipiantur.

Vt pœnitentem ex corde magna exhilaratione sacerdoties suscipere debeant. Cap. XXXIX.

Ex dictis Basilij episcop. **P**œnitentem ex corde ita oportet suscipi, sicut dominus ostendit, cum dicit: Quia conuocauit amicos suos, & vicinos, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quam perdideram.

Vt secundum differentiam peccatorum, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. Cap. XL.

Ex cõcil. Africa. cap. 10. **V**T pœnitentibus secundum differentiam peccatorum, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur, & vt presbyter inconsulto episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absentia episcopi necessitate cogente. Cuiuscunque autem pœnitentis publicum & vulgariissimum crimen est, quod vniuersam ecclesiam cõmouerit, ante absdam manus ei imponatur.

De his qui iam peccare cessauerunt, & perfectè pœnituerunt, vt communio eis in ipsa pœnitentiæ concedatur. Cap. XLI.

Ex cõcil. Laodic. cap. 2. **D**E his qui diuersis facinoribus peccauerunt, & perseuerantes in oratione cõuersionem à malis habuere perceptam, pro qualitate delicti, talibus post pœnitentiæ tempus impeditum, propter clemētiam & bonitatem Dei communio concedatur.

De lapsis quomodo eos fraterno affectu corripere, & consolari debeant, vt non incidant in insidias diaboli, &c. desuperent. Cap. XLII.

Ex epist. Calisp. pa. **S**ed si aliquis lapsus quoquo modo fuerit, portemus eum, & fraterno corripiamus affectu, sicut ait beatus Apo-

stolus: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris: Alter alteritus onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Forrò sanctus David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permansit. Beatus quoque Petrus amarissimas lachrymas fudit, quando dominum negasse pœnituit, sed tamen apostolus permansit, & dominus per prophetam peccantibus pollicetur dicens: Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, omnium iniquitatum illius amplius non recordabor. Errant enim qui puant sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pœnitentiam, domino ministrare non posse, & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condignè custodierint. Et ipsi qui hoc putant, non solum errant, sed etiam traditas Ecclesiæ clauēs dissipare, & abigere videntur. De quibus dictum est: Quæcunque solueris in terra, erunt soluta & in cælo. Alioqui, hæc sententia aut domini non est, aut non vera. Nos verò indubitanter tam domini sacerdotes, quàm reliquos fideles, post dignam satisfactionem posse reuocari ad honores credimus, tastante demino per prophetam. Nunquid qui dormit, non adiciet vt resurgat? Et qui auersus est, non reuertetur? Et alibi: Nolo, inquit dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur. & viuat. Et propheta David pœnitentiam agens, dixit: Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Ipse nanque post pœnitentiā & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctæ Ecclesiæ si lapsi fuerint, & si cõdignam pœnitentiā gesserint, vtrunque facere posse, & offerre, & alios docere.

De lapsis in ordinibus sacris si restaurari possint. Cap. XLIII.

NAM tua sanctitas inde à nobis requisit, vt tibi rescriberem de sacerdotali officio post lapsum resurgendi, dum dicis de hoc canones diuersos te legisse, diuersasque sententias, alias resurgendi, alias nequaquam posse. Nam nos generaliter à Nicænâ synodo incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramus: quia ipsam sequentes, cæteræ in cunctis sententiis vniuersim concordant Nos ergo præcedentes patres sequimur: quia autore

Ex rege Gregor. pap. Secundo Deire cluso.

Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes, vsque in quartū altaris ministrum hanc formam seruandam cogoscimus: vt quia minorem maior præcedit, sicut honore est maior, ita sit in crimine, & quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta: & sic postea pœnitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, & fructum illius nō colligere? Aut domum construere, & non illic habitare. Post dignam enim satisfactionē, credimus posse redire ad honorem: Propheta dicente: Nunquid qui cadit non adiciet vt resurgat? Et qui auersus est, non reuertetur? Idem & peccatori ait: In quacunque die conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Vnde & Psalmista ait: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Ne proicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Dum enim peritit ne à Deo proiceretur, pro lapsi culpa, alienam quippe rex simul & propheta rapuisse se uxorem tremefactus expauit, propheta indicatē flagitium suum, pœnitentiam agens addidit: Redde mihi laticiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Si enim ipse dignam Deo pœnitentiam nō fecisset, nequaquam aliis prædicaret. Ait enim: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cōuertentur. Dum enim peccata sua prospexit propheta mundata per pœnitentiam, non dubitauit prædicatō castigare aliena: & sic sacrificium de seipso offerre Deo studuit cum dicebat: Sacrificium Deo de seipso offerre. Ad hæc ista sufficerent: sed omnis sententia quo plus sacrę scripturę testimonijs confirmatur, facilius creditur. De hoc enim propheta dicit: Nolo mortē peccatoris: sed vt conuertatur & uiuat. De hoc peccatibus dicitur: Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, omnes iniquitates eius in obliuionem traduntur. Si enim redemptor noster, qui peccatores non perdere, sed iustificare venit, in obliuione peccantium delicta relinquit, quis hominū condemnanda reseruet, quū Apostolus dicat: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Ad fontem misericordię recurrentes, Euangelicam proferamus sententiā. Gaudebo plus, inquit, super uo peccatore pœnitentiam agente, quā super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentiā. Et ouem perditam, nonagintanouem, non errantibus relictis, humero ad ouile reportauit. Si ouis errans post inuen-

tionem, ad ouile humero reportatur, cur iste post pœnitentiam ad Ecclesię ministerium nō reuocetur? Quid est ergo grauius carnale delictum admittere sine quo non multi, sed pauci inueniuntur, aut Dei filium timendo negare? In quo peccato ipsum beatum principem apostolorum Petrum, ad cuius nunc corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia sequuta est, & post pœnitentiam misericordia data: quia illum ab apostolatu non deiecit, quem ante seipsum negare prædixit. Tibi hæc, fili charissime, dicta sufficiant, vt illum quem conspicias delicta fletu delere, in cōspectu diuinitatis non dubites misericordiam consequi: quia nullum peccantem reuersum despicit, qui peccatores sanguine suo redimere venit. Hinc etiam & beatus Augustinus ad Petrum diaconum de fide scribens, ait: Omni homini in hac vita esse potest utilis pœnitentia, quam quocunque tempore homo egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, & pro eis in conspectu Dei, non solum corporis, sed etiam cordis lachrymas fuderit, & malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit, omnium peccatorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis dominus prophético promittit eloquio, dicēs: Si conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris. Et alio loco dicitur: Fili, peccasti, ne adicias iterum, sed & de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Nunquam peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si deprecāti nōn esset remissio concedenda. Sed etiam pœnitentia peccatori tunc prodest, si eam in Ecclesia catholica gerat, cui Deus in persona beati Petri ligandi, soluendique tribuit potestatem, dicens: Quis alligaueris super terrā, erit ligata & in cœlis. Et quæcūque solueris super terrā, erunt soluta & in cœlis. In quacūque igitur homo ætate veram peccatorum suorum pœnitentiam egerit, & vitam suam Deo illuminante, correxerit, non priuabitur indulgentiæ munere: quia Deus, sicut per prophetam dicit, non uult mortem morientis, quantum vt reuertatur à via sua mala, & uiuat anima eius. Veruntamen nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei, in suis diutius remanere peccatis, cum etiam in ipso corpore nemo uelit sub spe futuræ salutis diutius agrotare. Tales enim qui, ab iniquitatibus

suis recedere negligunt, & sibi de Deo indulgentiam re-
promittunt, nōnunquam ita praeueniuntur repentino Dei
furore, vt nec cōuersionis tempus, nec beneficium remis-
sionis inueniant. Ideo vnumquenque nostrum sancta scri-
ptura benignè praeuenerit, dicens: Ne tardaueris conuerti
ad dominum, & ne differas de die in diem: subito enim ve-
niet ira eius, & in tēpore vindictae disperdet te. Dicit etiā
beatus Dauid: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdu-
rare corda vestra. Cui beatus quoque Paulus cōcordat his
verbis: Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrū cor ma-
lum incredulitatis discedendi à Deo viuo, sed adhortami-
ni vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognomi-
natur, vt nō obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Ob-
durato igitur viuunt corde, qui se non conuertit desperans
de indulgentia peccatorum, siue qui sic misericordiam Dei
sperat, vt vsque in finem vitae praesentis, in suorum crimi-
num perueritate remaneat. Proinde diligētes misericordiam
Dei, metuētēsq; iustitiam, nec de remissione peccatorum
desperemus, nec remaneamus in peccatis: sciētēs, quia
illa omnium hominū debita. sit exactura aequitas ius-
tissimi iudicis, quae non dimiserit misericordia clemētissi-
mi redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit, absol-
uitq; conuersos, ita iustitia repellit, & punit obduratos.
Hi sunt qui peccantes in spiritum sanctum, neq; in hoc se-
culo, neque in futuro, remissionem accipiēt peccatorum.
Nam & de hoc Isidorus Hispalēsis episcopus ad inquisitionem
Massonis episcopi, ita rescripsit dicens: Verūm quod
sequēter in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit,
nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas in-
telligenda, quod alibi legitur in lapsu corporali restaurā-
dum honoris gradum post pœnitentiā, alibi post huiusmodi
delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis; gra-
dum post pœnitentiā: alibi post huiusmodi delictum ne-
quaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hæc enim
diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos
officii gradus redire canon praecepit, quos pœnitentiæ pre-
cessit satisfactio, vel digna peccatorum cōfessio. At contrā
hi qui neque à vicio corruptionis emendantur, atque hoc
ipsum carnale delictū quod admittūt, etiā vindicare qua-
dam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtique

honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est
vtraque dirimenda sententia, vt necesse sit illos restaurari
in loco honoris, qui per pœnitentiā recōciliationem me-
ruerunt diuinæ pietatis. Hi nec immeritò consequuntur
adeptæ dignitatis statū, qui per emendationē pœnitentiæ,
recepisse noscuntur vitæ remediū. Id enim ne fortè magis
ambiguum sit, diuinæ auctoritatis sententia confirmetur.
Ezechiel enim propheta, sub typo praeuariatricis Hieru-
salem ostendit, post pœnitentiæ satisfactionem, pristinum
restaurari posse honorē: Confundere, inquit, o Iuda, & por-
ta ignominiam tuam. Et post paululum: Et tu, inquit, & filia
tua, reuertimini ab iniquitate vestra. Quod dixit, con-
fundere, ostendit post confusionis, id est, peccati opus de-
bere quenquam erubescere, & pro admittis sceleribus ve-
recundam frontem humi prostratam demergere, pro eo
quod dignū confusionis perpetrauerat opus. Deinde pre-
cepit, vt portet ignominiam depositionis suae, lugens cum
humilitate quod peccauerat. Sicq; reuocari lectū dum pro-
phetam, ad priorem statum poterit.

*Quod anima, multis gentibus nobilior, sit deplenda, &
multis vrbibus preciosior, quodq; non sit despe-
randum de vena. Cap. XLIII.*

VIS DABIT capiti meo aquam, & oculis meis *Excerptū*
fontem lachrymarum? Opportunius multo nunc *de libro*
à me, quàm tunc à propheta Dei dicitur. Licet *Ioannis*
enim non vrbes multæ, nec gens integra lamentanda sit, *Constanti-*
anima tamen flenda est multis gentibus nobilior, multisq; *nopol. ad*
vrbus preciosior. Nam si vnus qui fecerit voluntatem *Theodo-*
Dei, melior est, quàm multitudo iniquorū: melior ergo, & *rum, cap.*
tu eras quondam, quàm multitudines Iudæorum. Propter *19.*
quod nemo miretur, si fortè prolixioribus ego nunc vtar
lamentationibus, & amariores profundā fletus, quàm tunc
propheta profudit. Non enim vrbis, vt dixi, captæ excidia
desse, nec vilis vulgi captiuitatē lamētōr, sed insignis ani-
mæ lapsum, & tēpli in quo Christus habitat excidium. Hæc
enim lamētatio insignis animæ quæ ego desse, tātò illa
est durior & amarior, quātò & verior. Inde ytiq; est, quod
ego irremediabiliter plango, quia noui: & incessabiliter
lugeo, dum recordor. Vsquequo iterū te tripudiare videā,
ad prioris gloriæ statum? Quod et si apud homines im-

possibile videtur: apud Deum tamē omnia possibilis sunt. Ipse est enim qui alleuat de terra inopē, & de stercore erigit pauperē, vt collocet eum cum principibus populi sui. Ipse est qui sterilem facit matrem super filios lætantem. Nō ergo dubites, neque desperes mutari te posse in meli⁹. Si enim tantū potuit diabolus, vt à celsis virtutum fastigiis, in profundum te duceret malorum: quantō magis poterit Deus ad bonorum verticem reuocare, & non solum in id te restituere quod fuisti, sed beatiorem multō quā prius videbaris, efficere. Tantū est ne concidas animo, neque spem abscondas bonorum. Ne quæso, ne accidat tibi quod impiis solet. Nō enim peccatorum multitudo in desperationem adducit animam, sed impietas. Impiorum ergo est desperare salutem, non peccatorū. Vnde diuina misericordiā pollicetur, dicens: Gaudium erit in cælo coram angelis Dei super vno peccatore. Et post pauca: Stantibus, si ceciderint, minatur pœnam: lapsis, vt surgere appetant, promittit misericordiam. Illos terret, ne præsumant in bonis: illos refouet, ne desperent in malis. Iustus es, irā pertimesce, ne corrūas. Peccator es, præsume de misericordiā vt surgas. Et sicut lapsus grauissim⁹ ceruicibus animæ incumbēs, semper eam deorsum in terram cogit aspicere, ad Deum verō sursum non finit oculos leuare: sic virilis animæ suum pondus, vt ait Propheta: Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Etenim mulier illa, quæ in Euangeliis dragmam quam perdiderat, inuenit, conuocat amicas, & vicinas, vt congratulentur ei. Et ego conuocabo amicos tuos, meosq; & vicinos nostros deprecabor eos conuenire, vt non gaudeant, sed vt lugeant mecum, nec vt gratulentur, sed vt lamententur, & ingentem plāctum subleuatis ad cælum vna mecum vocibus reddant, dicēdo ad eos: Vtulate mecum amici, plangite, & profundite fontes fletuum: non quia auri pondus immensum, nec talēta auri perdidit, sed qui horum omniū charior, & omni auro gemmarum, omniq; nobilitate preciosior amicus, nescio quomodo, lapsus. vq; in ipsum fertur perdicionis profundum. Noli desperare de lapsu, ne cadas. Qui enim aliū desperat, habet veniā. Qui verō desperauerit semetipsum, nullam: quia ille nō est dominus mētis alterius. Sicut ergo

& anima, si semel salutē suam cœperit desperare, iam nec intelligit quomodo, vel in quæ mala præcipitetur: ita & qui desperatione capti sunt, intolerabiles fiunt, & per omnes malitiæ vias discurrūt. Exurge, exurge quæso, expurgare aliquādo: & diabolicam hanc deponere remulentiā. Parce cunctis, qui pro tua desperatione desperant ne putent se viam virtutis incedere, si te ad eam redisse non videant. Respice quæso te, quantus nunc mœror omnium sanctorum fratrum habeat chorū, & quanta lætitia atq; exultatio incredulis fiat, quantaq; eis ad præcipitia luxuriæ decrescat autoritas. Nec erit post hæc aliquis, qui quolibet lapsu deiectus, non statim resurgere cupiat, & statim se reparare festinet.

*Quod nullus à consolatione vulnerati fratris se
subtrahere debeat. Cap. XLV.*

VBI est misericordiā Christianæ religionis, quam magister Ioannes Con-
cet frater ab hoste percussus, adhuc forsitan palpitans, & statim
vos quasi sine vulnere reuertimini, nec consolationem ad eundem
plagæ illius deferre tentatis? Nolite esse sine formidine, Theodo-
fratres, fortiorem percussit inimicus, vt facilius ei aditus
esset ad reliquos. Vt quid ergo spernitis vulneratū, aut si-
cut putatis & mortuum? Melior concubina Saul filia Ref-
sa, quæ corpora defunctorū quos Dauid pro Gabaonitarū
vitione percusserat, eo vsque accincta sacco, hoc est, cilicio
custodiuit, donec eis roreret aqua de cælo, id est, do-
nec pro venia eorum misericordiæ scintilla defluerat. Melior fuit ille Iudas Machabæus, qui etiam pro
mortuis fratribus orationem credidit esse faciendā: quos
damnata de Iamnia ciuitate idolorum dona prostrauerāt.
Vt quid rogo medicus noer inter librorum suorum locu-
los tot constituet genera pigmentorum? Si nihil est ex em-
plastris eius, quo sanari possit vulnus quod percussit inimi-
cus: & si placet, aperiāmus scholam medicinæ nostræ, & à
principio canonis vulnerum, ac medicaminū species per-
quirāmus. Ecce in ipsius introitu scholæ occurrunt illi se-
minis carnalis auctores, qui venenato serpentis dente
percussi, non statim pœnæ mortis addicti sunt, sed eiecti
de paradyssi deliciis, id est, de Ecclesiæ libertate, & sacri
communione ministerii.

Itē eiusdem.

VND E vides quia sic peccati cōtagione maculamur. Ne quāto beatissime mihi, fratrē nostrum, in profundum putei sub iniqui principis potestate demersum, desperationis lapidibus obruamus. Imitemur illum Aethiopen, qui sanctum Hieremiā in lacu ab iniquo rege demersum, assumptis XXX. hominum auxiliis, & missis ad eum panis & funibus veterib⁹ liberavit. Facilisne esto ad lapsum, ruinantēq; miserorum. Porridge manū iacenti fratri, qui cōfusus pudore peccati, nec erigere se, aut oculos audet, at tollere. Comple legem Mosi. Cecidit asinus fratris sub pōdere, hoc est, caro eūcta peccato, acclina te, & humilia, & subleua de ruina. Quid erubescis coniungi homini peccatori? Respice illum qui dicit: Noli nimium esse iustus. Magister noster à latronibus vulneratum non, solum cura dignam iudicat, verum etiam ad stabulū suum & ouile perduxit. Et tu ergo collige fratrem, quē diabolus latro percussit. Cōsignā stabulario, id est, beato episcopo, qui si quid in eo impenderit, amplius à domino consequetur.

Itē idem.

E Vangelicus sermo dixit: Si peccauerit tē frater tuus, corripe eum solus. Si te audierit, lucratus es eū, & cetera quae continet sermo praecepti. Vide quid dicit. Ne exhilarentur filii incircuncisorum. Filii enim incircuncisorum, sunt homines seculi, in praeputii sui errore, & gentilitate viuentes. Hi ergo exhilarantur, cum audiūt ruinam militis Christi. Peccatum igitur caletur, & adhibeatur emendatio. Nos enim consolationis linteamina, & caelestis spei pigmenta tribuamus. Ipse autem infra sepulchrum se creti sui cessus peccati pudore cōtineatur, vbi cōscientiae vermic laceretur: qui totas in eo oblingat putredines peccatorum, donec nullū ex se fœterē famā turpis emitat.

Ex epist. Iohannis Consuetud. ad Theodorum.

Q Valiter rogo, de misericordia domini possum⁹ deprecare, qui etiam Pharaonem arguit, quate nequaquam poenitere dignatus sit, dicens: Brachia Pharaonis regis Aegypti cōtrui, & non est deprecatus, vt daretur in eo finitas, & redderetur ei virtus ad comprehendēdum gladiū. Salomō ille mirabilis, qui meruit astitrici rei,

hoc est sapientia Dei copulari, in alienigenarum incurrit amplexus, & vinculis libidinis laqueatus, etiam sacrilegij horrore se polluit: quia simulachrum Cathmos Moabirico idolo fabricauit. Sed quia per prophetica vocem culpam erroris agnouit, nunquam misericordiae caelestis extorris est. At forsitam dicas: In neutro testamento lego neque eū poenituisse, neque misericordiam consequutum.

I L lud quoque nos par fuit prouidere, vt sicut poenitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum: ita & post poenitentiam ac reconciliationem, nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.

Grauius criminibus implicitos ad clericum admissos, magnis quoque vitis inuolutos clericos officio non motos, comperit Gelasius. Cap. L.

C Ompertinus etiam, horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretionē summota, non solum de factis atrocibus necessariam poenitentiam non habere, sed nec aliqua correptione penitus succedente, ad diuinum ministerium honoremque contendere. Nonnullos autem in ipsis ordinibus constitutos, grauius delinquentes facinoribus non repelli, cum & Apostolus clamer: Nemini citō manus imponendas, neque communicandum peccatis alienis: & maiorum veneranda constituta pronunciant, huiusmodi etiam si fortē subreperint, tam qui ante peccauerunt, deiectos oportere depelli, quāam sacrae professionis oblitos, prauiaricatorēque sancti praepositi, proculdubio submouendos.

De illis qui loca sanctorum sub praetextu religionis inconsultē peragrant. Cap. LI.

N A m & quibusdam qui Romam, Turonumve, & alia quaedam loca sub praetextu orationis inconsultē peragrant plurimum erratur: sunt presbyteri & diacones & ceteri in clero constituti, qui negligenter viuentes

in eo purgari se à peccatis putant, & ministerio suo fungi debere si præfata loca attingant. Sunt nihilominus laici qui putant impunè se, aut peccare, aut peccasse: quia hæc loca oraturi, frequentant. Sunt quidam potentum qui acquirèndi census gratia sub prætextu Romani, siue Turonici itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt, & quod sola cupiditate faciunt, orationum siue sanctorum locorù visitationis causa se facere videri affectant. Sunt pauperes qui vel ideo id faciunt, vt maiorem habeant materiam mendicandi, de quorum numero sunt illi qui circum quaque vagantes illo se pergere mentiuntur: vel quia tantum sunt vecordes, vt putèt se sanctorum locorum sola visione à peccatis purgari, non attendentes quòd ait beatus Hieronymus: Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. De quibus omnibus imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia expectetur: qui verò peccata sua sacerdotibus in quorù sunt parochiis confessi sunt, & ab his agenda: poenitentia: consilium acceperunt, si orationibus insistendo, elemosynas largiendo, mores componendo, vitam emendando, apostolorum limina, vel quorumlibet sanctorum inuisere desiderat, hominum est deuotio modis omnibus collaudanda.

De omni peccatore, quoties ceciderit, quòd toties resurgere debeat. Cap. LII.

Ex dictis Sosti cuiusdam eremitæ.

DVm quidam frater abbatem Sostium tali sermone frequenter requireret dicens: Quid faciam pater quoniã cecidi: Illo respondit: Surge inquit. Illo verò se exurrexisset, & iterum cecidisset professio, respondit: Iterù adhuc surge. Cùm autem frater frequenter surrexisset & frequenter cecidisset narraret, eodem verò senex vt eatur sermone, exclamans, ne desistas surgendo. Cui frater ait: Vsq̃uequo possum surgere pater explana? Senex dixit: Vsq̃uequo, aut in bono opere, aut in malo depressus occumbas. In quo enim opere fuerit homo depressus, in eo iudicabitur.

Vt iustum sit omni homini quòd se reprehendat. Caput LIII.

Ex dictis Pimeni cuiusdam eremitæ.

Quidam frater requisit abbatem Pimenem, dicens: Quid est pater quòd dicit Apostolus: Omnia munda mundis? At ille dixit ei: Si quis ad hunc sermonem perue-

nire potuerit, vt eum intelligat, videbit se minorem esse ceteris creatura. Cui frater: Et quomodo possum minorem me videre ab eo qui homicida est? Respondit senex: Si potuerit homo ad hunc sermonem Apostoli peruenire, & viderit hominem qui fortè occidit alium, dicit in semetipso: Iste quidem hoc solùm peccatù fecit: ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum interficiens, & cùm frater requireret quomodo hoc possit fieri. Respondit: Hæc sola est hominis iustitia, vt semetipsum reprehendat. Tunc enim iustus est, cùm sua peccata condemnat.

Vt nullus fratrem condemnet, antequam Deus illum diiudicet. Cap. LIII.

Venit aliquando abbas Isaac in cœnobio, & vidit illic fratrem negligentem: & iratus iussit eum expelli de cœnobio. Quum ergo regrederetur ad habitaculum suum, venit angelus domini & stetit ante ostium cellula: eius, dicens: Non te permitto ingredi. At ille rogabat vt eius culpa manifestaretur. Et respõdens angelus, dixit: Deus transmissit me, dicens: Vade, dic Isaac: Vbi iubet vt mittamus illum fratrem qui peccauit? At ille mox egit poenitentiam, dicens: Peccaui domine, indulge mihi. Et dicit ei angelus: Exurge, indulgeat tibi dominus: sed ne iterum hoc facias vt quenquam condemnes, antequam Deus illum diiudicet. Tulerunt homines sibi iudicium, & non mihi illud dimittant, dicit dominus. Hoc autem dictum est: quia si contigerit de illis perfectis aliquem, vel in paruo peccare, non mox prodatur.

Ex dictis cuiusdam eremitæ.

Quòd iusta obedientia iustis numeribus remuneretur. Caput LV.

Quidam ex patribus in extasi positus, vidit quatuor ordines ante Deum: & primus quidem ordo erat hominum infirmantium, & gratias agentium Deo. Secundus verò erat eorum qui hospitalitatem sectantur, & in hoc ministrant. Tertius verò illorum qui solitudinè sectantur. Quartus verò illorum qui propter Deum in obedientia subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior qui obedientiam exhibebat, & habebat torquem aureum, & maiorem gloriam præ ceteris possidebat. Dicit autem senex ei qui sibi hoc in extasi demonstrabat, quia isti alij omnes habent aliquam requiè ad implendas

Ex dictis cuiusdam eremitæ.

proprias voluntates. Hic ergo qui obedientiam exercet, omnes voluntates relinquit, totus pendet in voluntate patris iubentis, & ideo maiorem gloriam præ cæteris est sortitus.

De illis qui ex industria peccant, & promittunt sibi quandam impunitatem peccandi propter largitionem elemosynarū. Cap. LVI.

Ex cõcil. Cabillon. cap. 36.

Sed nec hoc pratereundum putauimus quòd quidam ex industria peccantes, propter elemosynarum largitionem quandam sibi promittunt impunitatem. Elemosyna enim extinguit peccatum, iuxta illud: Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna extinguit peccatum. Sed ea quæ aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea verò quæ ex industria ad cuiuslibet libidinem explendam idcirco fiunt vt elemosynis redimantur, nequaquam eis redimi possunt: quia qui hoc perpetrant videntur Deum mercede conducere, vt eis impunè peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet, vt elemosynam faciat: sed ideo elemosynam facere debet, quia peccauit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

De his qui peracta pœnitentia ad pristina redeunt volutabra. Cap. LVII.

Ex decre. Syriac. p. 100, ca. 10

De his verò non incongruè dilectio tua apostolicam sedem credidit consulendam, qui peracta pœnitentia, tanquam canes ac sues, ad vomitus pristinos, & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuò appetiere cõcubitus, quorum professam in continentiam generati post absolutionem filij prodiderunt: de quibus: quia iam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur, sacra mysteriorum celebritati, quamuis nõ mereantur, intersint. A dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur, vt hac saltem districtione correcti, & ipsi sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur: quibus tamen quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico manere, cum ad dominum cõperint proficisci, per communionis gratiam volumus subue-

nire. Quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt, seruandam esse censemus.

De pœnitente femina quæ defuncto viro aliis nubere presumpserit. Cap. LVIII.

Pœnitentes femina quæ defunctis viris aliis nubere presumpserint, vel suspecta, vel interdicta familiaritate cum extraneo vixerint, cum eodem ab Ecclesiæ limitibus arceantur. Hæc etiam de viris in pœnitentia positus placuit obseruari.

Quòd in danda pœnitentia nulla sit personarum acceptio. Cap. LIX.

Quia igitur Apostolo teste non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus iudiciis seruanda nõ est, multò magis in hoc pœnitentiæ iudicio pre-caueri debet, vt nullus sacerdotum vnquam, aut gratia, aut odio alicuius personæ secus iudicet, quàm quod in canonicis sacris inuenerit: aut quod illi secundum sanctarū scripturarum autoritatem, & ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit. Si ergo medici qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personam cuiuslibet acceptionem his quos sanare cupiunt, cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parant: multò magis his obseruandum est, qui non corporum sed animarum medici existunt, neque enim pensanda est pœnitentiæ quantitate temporis, sed ardore mentis, & mortificatione corporis. Cor autem contritum & humiliatum Deus non despicit.

De illis qui peccata sua sine condigna pœnitentia sibi relaxari falluntur. Cap. LX.

Quisquis ergo malorum operum sine condigna pœnitentia quenquam veniam à Deo percipere possedixerit, penitens errat, & cum deceptus, alios decipere festinat, duplici noxa constringitur: hoc est, proprii erroris, & alienæ deceptionis.

Quòd tam diu laborare quisque debeat donec possideat Christum. Cap. LXI.

Vsque tunc laborare debet homo, vsquequo possideat Christum. Qui autem illum semel adeptus fuerit,

Ex cõcil. Cabillon. cui inter- fuit Caro lus imperator, ca. 34.

Ex dictis August.

Ex dictis Gregor.

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

iam non laborat. Permittit tamen dominus laborare ele-
& os suos, vt rememorentur tribulationum laboris, vnde
femetipfos custodiant, timentes ne tantos labores amit-
tant. Nam & filios Israël ideo Deus per desertum quadra-
ginta annis circunduxit, vt rememoratis tribulationibus,
non redirent retrorsum.

*Vt nullus episcopus seu presbyter alterius pœnitentem
sine literis sui episcopi, suscipiat. Cap. LXII.*

*Ex epist. Felcis pa-
pæ, ca. 2.* **C** Vrandum verò maximè & omni cautela præviden-
dum, ne quis fratrum coepiscoporumque nostrorum,
aut etiam presbyterorum in alterius ciuitate vel diœcesi
pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum
qui reconciliatum se esse dixerit, sine episcopi vel presby-
teri testimonio, & literis, ad cuius pertinet parochiam,
suscipiat.

*Vt pœnitentes secundum canones nisi per acta pœnitentia
communicare non debeant. Cap. LXIII.*

*Ex decre. Pij papæ,
cap. 2.* **P**œnitentes non debent communicare ante consum-
mationem pœnitentiæ.

*Quòd pro ethnico & publicano sit habendus, qui
pro peccato commisso pœnitere noluerit.
Caput LXIIII.*

Ex dictis August. **E**Rga eum qui pro peccato commisso non pœnitet, ta-
les esse debemus, sicut dominus præcepit dicens: Sit
tibi sicut ethnicus & publicanus, & sicut Apostol. iubet
Subtrahite, inquit, vos ab omni fratre inordinatè ambu-
lante, secundum traditionem quam tradidi vobis.

*Quòd à licitis se abstinere debeat, qui illicita se commi-
sisse memnerit. Cap. LXV.*

*Ex dictis Gregor.
papæ.* **Q** Vi se illicita meminit commississe, à licitis etiam stu-
deat abstinere: quatenus per hoc conditori suo sa-
tisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibi metipsum
abscindere debeat etiam concessa.

*Vt nullus post pœnitentiæ actionem ad militiam secu-
larem redire debeat. Cap. LXVI.*

*Ex epist. Leonis pa-
pæ, ca. 25.* **C**ontrariū est omnino ecclesiasticis regulis, post pœ-
nitentiæ actionem redire ad militiā secularem. Cùm
Apostol. dicat: Nemo militans Deo, implicat se secularibus

DE POENITEN. DECR. LIB. XIX. 295

negociis. Vnde non est liber à laqueis diaboli, qui se militiae
mundanæ voluerit implicare.

*De illis qui relicto religionis proposito ad seculum re-
deunt. Cap. LXVII.*

HI qui post sanctæ religionis propositum apostatant, & *Ex cõcil.
Arclatē
si, cap. 3.*
ad seculum redeunt, & postmodum pœnitentiæ re-
media non requirunt, communionē non accipiant sine pœ-
nitentiā, quos etiam iubemus ad clericatus officium non
admitti, & quicumque ille est post pœnitentiā habitum
secularem non præsumat. Quòd si præsumperit: ab Eccle-
sia alienus habeatur.

*Quòd nullus religiosus & sanctus careat peccato.
Caput LXVIII.*

N ullus sanctus & verus caret peccato: nec tamen ex *Ex dictis
August.*
hoc definit esse iustus vel sanctus, cùm affectu teneat
sanctitatem. Non enim naturā viribus, sed propofiti adiu-
mento per Dei gratiam acquirimus sanctitatem: & ideo
veraciter se omnes sancti pronunciant peccatores: quia in
veritate habent quòd plangent, & si non reprehensione
conscientiæ, certè mobilitate, & mutabilitate præuarica-
trici naturæ.

*Vt pœnitentes à conuiujs & ornamentis abstinere de-
beant. LXIX.*

O vòd pœnitentes à conuiujs & ornamentis, atque al *Ex decre.
Lucij pa-
pæ, cap. 5*
ba veste abstinere debeant, & discordes pellantur ab
Ecclesia, donec ad pacem redeant.

*Vt presbyter pœnitentem non reconciliet, nisi episco-
pus suus iubeat. Cap. LXX.*

V T presbyter non interrogato episcopo non reconci *Ex cõcil.
Africa.
cap. 30.*
liet pœnitentem, nisi absentia episcopi, necessitate
compellente.

*Vt nullus ex Ecclesiastico ordine per manus im-
positionem remedium accipiat pœnitendi.*

Caput LXXI.

A Lienum est autem à consuetudine Ecclesiastica, vt qui *Ex decre.
Leon. p. 4
ad Russi-
cū, ca. 16.*
in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fue-
rint consecrati: hi pro crimine aliquo suo per manus im-
positionem remediū accipiant pœnitendi Quòd sine du-
bio ex apostolica traditione descendit, secundum quòd scri-
ptum est. Sacerdos si peccauerit quis orabit pro illo: Vnde

huiusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei priuata est expetenda secessio. Vbi illis satisfactio si fuerit digna, fit etiam fructuosa.

Vt ordinati in grauioribus peccatis depræhensi, non manus impositionem, vt laici accipere debeant.

Caput LXXII.

Ex cõcil. Cartha. cap. 27. **I**tem confirmatum est, vt si quando presbyteri vel diaconi in aliqua grauiore culpa conuicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit remoueri, nõ eis manus tanquam penitentibus vel tanquam fidelibus laicis imponatur, neq; permittendum vt rebaptizati ad clericatus graduum promoueantur.

De clericis qui corporali delicto delinquant si restaurari possint. Cap. LXXIII.

Ex epist. S. Isidor. ad Massonem. **N**ulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, quod alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post penitentiam. Alibi post huiusmodi delictum, nequaquam reparandum prioris ordinis meritum, hæc enim diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire præcepit canon, quos penitentia præcesserit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra hi qui neque à vitio corporis emendantur, ad hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum utiq; honoris, nec gratiam communionis recipiant.

De his qui altario Dei deseruiunt, si subito stenda carnis fragilitate corruerint. Cap. LXXIII.

Ex cõcil. Euerdësi, cap. 5. **H**i qui altario Dei deseruiunt, si subito stenda carnis fragilitate corruerint, & domino respiciente dignè penituerint, ita vt mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant: maneat in potestate pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore, ab Ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, vt sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia ulterius promoueri: quod si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, & velut sues in volutabris immergi iacuerint, non solum dignitate officij careant, sed etiam sanctam communionem non nisi in exitu, percipiant.

Quod cõiugati in quadragesima abstinere debeant ab vxoribus. Cap. LXXVI.

Qui in quadragesima ante Pascha cognouerit vxorem suam, & noluerit abstinere ab ea, vinum annum peniteat, aut precium videlicet viginti quinque solidorum ad Ecclesiam tribuat, aut pauperibus diuidat. Si per ebrietatem, & sine consuetudine acciderit, quadraginta dies peniteat.

De illis qui in quadragesima diebus carnem manducare præsumunt. Cap. LXXVI.

Qvicunque in Quadragesimæ diebus esum carniū præsumperit attentare, non solum reus erit resurrectionis dominicæ, verumeriam alienus ab eiusdem diei sancta communione. Et hoc illi cumuletur ad penam, vt in ipsius anni circulo ab omni esu carniū abstineat: quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam.

De fratre non peccante ad mortem, & ad mortem. Caput LXXVII.

Qui scit fratrem suum peccare non ad mortem, postulet pro eo, & dabit ei vitam Deus. Si quis vsque ad mortem peccat, quia est peccatum vsque ad mortem, non pro illo dico, vt roget quis.

Quod difficile sit grauius peccanti sub gradu manere in gradu. Cap. LXXVIII.

Qvicunque dignitatem gradus diuini non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuertenti enim in eum gradum in quo antea fuerant, difficile est.

De eadem re. Cap. LXXIX.

Qui sub gradu peccat, debet excommunicari: quia magna est dignitas huius nominis: tamen potest redimere animam suam post penitentiam, ad priorum gradum venire difficile est.

De eadem re. Cap. LXXX.

Qui sub gradu cecidit, post penitentiam contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare.

De eadem re. Cap. LXXXI.

Ex dictis S. Sidor. I Sidorus in Euangelio Ephesi præpositum, id est, sacerdotem ostendit iuxta Malachiam qui dicit: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Candelabrum enim angeli doctrina sacerdotis, vel honor potestatis, quam gestat intelligitur. Candelabrum enim sacerdotis: quia charismata intelliguntur honoris, tunc penitus iuxta Ioannem mouetur, quando post delicta, neglecta pœnitentia, admissa scelera non desunt. Non enim dicit, quia cecidisti mouebo candelabrum tuum, sed nisi pœnitentiam egeris, mouebo candelabrum tuum.

Quod post septem annos pœnitentem sacerdotem censura canonum in pristinum statum remeare præcipiat. Cap. LXXXII.

Itē idem. C Anonum censura post septem annos remeare pœnitentem sacerdotem in statum pristinum præcepit, nõ expletione proprii arbitrij, sed potius ex sententia diuini iudicij. Nam legitur, quia Maria soror Aarõ prophetissa, dum obtræctationis aduersus Mosen incurrisset delictum, ilico stigmatè lepræ percussa est. Quumque petisset Mosen ut emundaretur, præcepit eam extra castra egredi septem diebus, & post emundationem rursus eam castris reuerti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur sacerdotis. Quæ dum superbia dedita fordidissimis corruptionum maculatur erroribus, moretur extra castra septem diebus, id est, à collegio Ecclesiæ sanctæ septē annis proiciatur, quibus post emundationem vitiorum, loci siue pristinæ dignitatis recipiat meritum.

De populi necessario quodd inultum soleat præterire. Cap. LXXXIII.

Ex decr. Innocētiū papa epi scopis de Macedonia missus P Ræuideat ergo dilectio vestra hætenus talia transisse, & aduertite quodd utique ut dicitis necessitas imperauit, in pace etiam Ecclesias constitutas non posse præsumere, sed ut sæpe accidit, quoties à populis, aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari inultum solere transire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio, de reliquo maxima sollicitudine præcauendum, non enim hic, ut mihi videtur, iste doctor apostolicus dicit non necessariam esse populo pro malè comissis agere pœnitentiam,

tiam, sed quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, priora dimittenda Dei iudicio, de reliquo maxima sollicitudine præcauendum, ne fiant.

De illis qui scabiem, aut vermiculos comedunt, vel vinam bibunt. Cap. LXXXIIII.

Q VI comedit scabiem, aut vermiculos, qui pediculi dicuntur, vel vrinam bibit, siue stercore comedit: si infantes sunt, vel pueri, vapulet, si in virili ætate, viginti dies pœniteant: & utriusque cum impositione manus episcopi sanentur.

De illis qui animalia à bestiis dilacerata, vel laqueis strangulata comedunt. Cap. LXXXV.

A Nimalia quæ à lupis, seu canibus lacerantur, non sunt comedenda, nec ceruus, nec capreus, si mortui inuenti fuerint, nisi forte ab homine adhuc viua occidantur prius, sed porci & canibus dentur. Aues verò & cætera animalia, si in retibus strangulantur, non sunt comedenda: nec si accipiter oppresserit, & si sic mortua inueniuntur: quia in Actibus apostolorum præcipitur abstinere à fornicatione, à sanguine, & suffocato, & idololatria.

De apibus, si occiderint hominem. Cap. LXXXVI.

A P ES si occidunt hominem, ipsæ quoque occidi festinentur, mel tamen manducetur.

De porcis & gallinis, si sanguinem hominis comederint. Cap. LXXXVII.

S I porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt, mox occidantur, & intralia proiciantur, & cætera caro manducetur. Si autem tardatur occisio, non manducetur. Si autem cadauera lacerauerint mortuorum, macerentur, & post anni circulum comedantur. Si autem porci occiderint hominem, statim interficiantur, & sepeliantur.

De illis qui carnem immundam, vel morticinam comedunt. Cap. LXXXVIII.

Q VI manducat carnem immundam, aut morticinam, aut dilaceratam à bestiis, XL dies pœniteat: si enim necessitate famis contingit, multò lenius est.

De illis qui cibum immunda manu tactum comederint, vel si canis, aut aliquod animal immundum cibum tetigerit. *Cap. LXXXIX.*

Ex eodē.

QUOD si casu quis immunda manu cibum tangit, vel si canis, vel pilax, aut catus, mŭſve, aut animal immundum, sanguinem hominis edit, nō nocet, & qui pro necessitate famis manducat animal quod immū- dum videtur, vel aŭē, vel bestia, misericorditer pœniteat.

De illis qui sanguine, vel aliquo immundo polluantur. *Cap. XC.*

Ex eodē.

QUI sanguine, vel quocunque immūdo polluitur, si nescit qui manducat, leue est: si autem scit, pœ- niteat iuxta modum pollutionis.

De illis qui sanguinem, aut semen biberint. *Cap. XCI.*

Ex eodē.

QUI sanguinem, aut semen biberit, sciens pro ali- qua re, tres annos pœniteat.

De piscibus mortuis in flumine inuentis. *Caput XCII.*

Ex eodē.

PISCIS mortuus in flumine inuētus non est edēdus: quia non est venatio hominis: si verō piscando tactus fue- rit, & ipso die inuentus fuerit, qui non hæsitat, māducet, qui autem dubitat, non manducet.

De clericis qui a dæmonio vexantur. *Caput XCIII.*

Ex cōcil.

Aurelia.

cap. 6.

SI quis clericus vexatus fuerit, a dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audiētes stet, & ad sacros ordines nō adducatur. Si bene egerit, & per Dei gratiam liberatus fue- rit, sit in reliquis officiis ecclesiasticis.

De illis qui parentum honorem non seruant. *Caput XCIIII.*

Ex pœni-

tentiāli

Romano.

SI quis inhonorauerit patrē aut matrem, tres annos pœ- niteat. Quōd si manum leuauerit, aut ei percussione in- tulerit, septem annos pœniteat.

Quōd pœnitenti nulla negocia exercere conueniat. *Caput XCV.*

Ex decr.

Leonis

pape, ca.

23.

QUANTITAS lucri negociātem, aut excusat, aut arguit: quia est honestus questus, & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quā pericu- lis negociationis obstringi: quia difficile est inter emen- tes, vendentesq; cōmertium, non interuenire peccatum.

Ut sacerdotes nulli pœnitentiam iniungant ex corde, sed ex auctoritate. *Cap. XCVI.*

OMNIBUS his actis ventilata est ratio pœnitentiæ, vt sacer- dotes certius intelligerēt, quomodo confessio- nes recipere, & pœnitentiam secundum canonicam insti- tutionem pœnitentibus deberent indicare.

Ut vnusquisque presbyter octo principalia vitia per ordinem sciat. *Cap. XCVII.*

VENTILATA est ratio octo principalium vitiorū, vt vnus- quisq; diuersitatē illorū sciat, & ab illis domino au- xiliante se intelligat custodire, & aliis predicare.

Ut sacerdotes diligenter examinent confi- tentium peccata. *Cap. XCVIII.*

VT episcopi & presbyteri examinent qualiter confi- tentibus peccata diiudicent, & tempus pœnitentiæ constituant.

Ut singuli presbyteri capitula auctoritativa habeant ad succurrendum pœnitentibus. *Cap. XCIX.*

VT vnusquisq; presbyter capitula habeat de maiorib; vel minoribus vitiis, per quæ cognoscere valeat, vel predicare subditis, vt caueant ab insidiis diaboli.

De presbyteris qui culpas peccantium reticent, vel minus dignè pœnitētes ad reconciliationē adducunt. *Cap. C.*

VT nemo presbyterorum xenium, vel quodcunq; emolumentum temporale, imō detrimentum spiritale a quo- cunq; publicè peccante, vel incestuoso accipiat, vt epi- scopo, vel ministris ei; peccatū illius reticeat: nec pro respectu cuiusque personæ, aut cōsanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc episcopo inno- tescere detrectet, nec a quoquam pœnitēte, aut gratia, aut fauore, aut mun; suscipere præsumat, aut minus dignè pœ- nitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, vel quocunque liuore aliu quēlibet dignius pœnitentē a reconciliatione remoueat: quia hoc symoniacum, & Deo & hominibus contrarium est.

De illis qui truncationes membrorum fecerint. *Cap. CI.*

QUI per rixam ictu debilem, vel deformē hominem fecerit, reddat impensas medici, & medium annum

pœniteat. Si non habuerit unde reddat, annum vnum pœniteat. Si laicus per dolum sanguinem effuderit, reddat illi tantum quantum nocuit: & si non habet unde reddat, soluat in opera proximi sui, quoadiu ille infirmus est, & postea XL. dies in pane & aqua pœniteat.

De eadem re. Cap. CII.

Ex pœnitentiâ Be de presbyteri. VI ieiunium proximo dederit, & non nocuerit, tres dies pœniteat in pane & aqua. Si clericus, annum vel dimidium. Si quis alicui quodlibet membrum voluntate sua truncauerit, tres annos pœniteat, vnum ex his in pane & aqua. Paruuli inuicem se percutientes, tres dies: Si verò adolescentes, XX. dies pœniteant.

De illis qui ducatum præstant, & depradatores super Christianos ducunt. Cap. CIII.

Ex pœnitentiâ Romano. SI quis præbet ducatum super Christianos vt depradentur. & non acciderit strages Christianorum, tres annos pœniteat. Sin verò, eiectis armis, vsque ad mortem mundo mortuus viuat.

De illis qui per amorem venefici sunt. Cap. CIII.

Ex pœnitentiâ Theodori. SI quis per amorem veneficus fit, & neminem perdidit. Si clericus est, annum pœniteat, in pane & aqua. Si subdiaconus, duo. Si diaconus, tres, vnum ex his in pane & aqua, & laicus dimidium annum pœniteat, maxime si per hoc mulieris partum quisque deceperit, tres annos vnusquisque superaueat in pane & aqua, ne homicidii reus sit.

De illis qui hæreticis, nescientes, vel scientes se in aliquibus commiscuerunt. Cap. CV.

Ex decr. euychia. pape. SI quis dederit, aut exceperit communionem de manu hæretici, & nescit quod catholica Ecclesia contradicit, postea intelligens: annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & postea pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat, alii iudicant septem: & humanius V. annos pœniteat. Si quis permiserit hæreticum Missam suam celebrare in Ecclesia catholica, & nescit, XL. dies pœniteat. Si pro reuerentia eius, annum integrum pœniteat. Si pro datione Ecclesie catholice, & consuetudine Romanorum proiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, nisi habeat pœnitentiam, si habuerit, X. annos pœniteat. Si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & alios

persuaserit, postea pœnitentiam egerit, XII. annos pœniteat: quatuor annos extra Ecclesia, & sex inter auditores, & duo adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, vt X. anno communionem sine oblatione recipiant. Si episcopus aut abbas iubet monacho suo pro hæreticis mortuis Missas cantare, non licet, & non expedit obedire eis. Si presbytero contigerit, vbi Missam cantauerit, & alius recitauerit nomina mortuorum, & simul nominauerit hæreticos cum catholicis, si post Missam intellexerit, hebdomadam pœniteat. Si frequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Si quis autem pro morte hæretici Missam ordinauerit, & pro religione sua eius reliquias ibi tenuerit, & nescit differentiam catholice fidei, & postea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem scit & neglexerit, pœnitentia commotus, decem annos pœniteat. Si quis a fide catholica discesserit sine vlla necessitate, & postea lex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra Ecclesiam, id est, inter audientes iuxta Nicænum concilium, septem annos in Ecclesiis inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœniteat.

De illis qui comedunt, aut bibunt ab immundis animalibus tactum, vel intinctum. Cap. CVI.

Ex pœnitentiâ Romano. VI comedit, vel bibit intinctum a familiari bestia. Quid est, cane, vel catto, & scit, C. Psalmos cætet, si nescit, duos dies ieiunet, vel si redimere voluerit, L. Psalmos cætet. Qui dederit alicui liquorem, in quo mus, vel mustela mortua inuenta sunt, si laicus est, septem dies pœniteat. Si in cœnobiis contigerit, CCC. Psalmos cætet. Qui postea nouerit quod talè potum biberit, CL. Psalmos cætet. Si quis semicoctum comederit in scius, tres dies pœniteat, vel Psalterium cætet. Sciens autem septem dies pœniteat. Pro modico furto, XX. dies pœniteat, qui est XX. annorum, puer qui est X. annorum aliquid furri faciens, septem dies pœniteat. Si quis tinxerit manum in aliquo cibo liquido, & non idonea manu, C. palmatis emendetur. Si in farina, aut in aliquo cibo sicco, aut in pulte, aut in lacte coagulato mus, vel mustela mortua inueniuntur, quod in circuitu eius est totum, proicietur foras, quod reliquum est, manducetur.

Quod diabolus internas cogitationes animæ non videt, sed ex motu corporis intelligat. Cap. CVII.

Ex dictis August. **I**Nternas animæ cogitationes diaboli non videre certissimum est, motius corporis ab illo & affectionum indicium colligi experimento didicimus: secreta autem cordis solus ille nouit ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum.

De eadem re. Cap. CVIII.

Ex dictis eiusdem. **N**ON omnes malæ cogitationes nostræ semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex nostri arbitri motu emergunt. Bonæ autem cogitationes semper a Deo sunt.

De illis qui alios in culpa sua defendere nituntur.

Caput CIX.

Ex dictis eiusdem. **R**EOS sanguinis non defendat Ecclesia: ne effusione sanguinis particeps fiat.

De eadem re. Cap. CX.

Ex decr. Eusebii papæ sedis. **V**T qui alium in culpa sua defendere, vel excusare nititur, excommunicetur.

Vt penitentia coniugatis ex consensu detur. Cap. CXI.

Ex concil. Arelatense cap. 6. **V**T penitentia coniugatis ex consensu amborum detur. Penitentia coniugatis, non nisi ex consensu danda.

Quot modis animæ defunctorum solui debeant. Cap. CXII.

Ex dictis Origenis. **A**Nimæ defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum elemosynis, aut ieiunio cognatorum.

De nutriendis infirmis. Cap. CXIII.

Ex dictis Hierony. **N**utrire infirmos, & fouere Christum in huius interest, nutriendus enim est infirmus: quia Christus infirmum se esse profitebitur.

Quod non noceant præterita, si non placeant præsentia. Cap. CXIII.

Ex dictis August. **N**ON nocent mala præterita, si non placeant præsentia, præcipue si multis elemosynis sint expiata.

Ex penitentiali Romano. **D**e illis qui hospites recipere neglexerint. Cap. CXV.

Quicumque hospites non recipit in domo sua, sicut dominus præcepit, & propter hoc regna caelorum pro-

missit, quanto tempore hospitibus humanitatem denegauerat, & mandata euangelica iuxta possibilitatem suam non adimpleuerat, nec pedes lauabat, nec elemosynam fecerat, tanto tempore pleniter in pane & aqua, si non emendet, peniteat.

Vt clerici superflua pauperibus erogent.

Caput CXVI.

Clericus habens superflua, donet ea pauperibus. Sin autem, post peniteat tempore quo uiuat, in contritione, in penitentia remotus uiuat.

De illo qui alicui fratri suum imputat peccatum, nisi prius seorsum eum arguerit. Cap. CXVII.

QUI peccatum imputando fratri imponit, priusquam seorsum arguat eum, satisfaciens ei, tres dies peniteat.

De illis qui diu reticent peccata sua. Cap. CXVIII.

Sciendum verò est, quanto quis tempore moratur in peccatis, tanto ei augenda est penitentia.

De illis qui aliquem in ira percusserint.

Caput CXIX.

SI quis alium per iram percusserit, & sanguinem effuderit: si laicus est, XX. dies peniteat: clericus, XXX. Illi autem qui gradum habent, amplius pelli debent. Diaconus & sex menses. Presbyter unum annum. Episcopus duos annos & sex menses.

De illis qui ad feriendum hominem surrexerint, volentes eum occidere, sed non potuerunt.

Caput CXX.

Qui ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere tres hebdomadas peniteat. Si clericus fuerit, sex menses: quod etsi vulnerauerit, XL. dies. Si clericus clericum, annum totum, sed & pecuniam pro modo vulneris cui infixit, tribuat.

De illis qui reticuerint peccatum fratris quod est ad mortem. Cap. CXXI.

Qui reticuerit delictum fratris quod est usque ad mortem, neque eum corripuerit, iuxta regulam euangelicam, priusquam inter se, & ipsum solū, deinde inter alios, de-

inde ad Ecclesiam culpam referens, si necesse fuerit, & quanto tempore fuit, tanto poeniteat.

Quod non liceat diacono, alicui dare poenitentiam.

Caput CXXII.

Non licet diacono alicui dare poenitentiam: sed episcopus, aut presbyter dare debet.

Ut poenitentia quae dilata est, cum petita fuerit non negetur. Cap. CXXIII.

Dissimulatio haec potest non de contemptu esse remedij, sed de metu grauius delinquendi, unde poenitentia quae dilata est, cum studiose petita fuerit non negetur, vt quoquomodo ad indulgentiae medicinam anima vulnerata perueniat.

De illis qui despiciunt eos qui fideliter agapas fecerint.

Caput CXXIII.

Si quis despicit eos qui fideliter agapas, id est, conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiuscemodi vocationibus, paruipendens quod geritur, anathema sit.

De illis qui dicunt se non habere peccata.

Caput CXXV.

Item placuit, vt quod ait sanctus apostolus Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Quisquis sic accipiendum putauerit, vt dicat propter humilitatem non oportere dici nos non habere peccatum, non quia verè ita est, anathema sit. Sequitur enim, & adiungit apostolus: Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Vbi satis apparet, hoc non tantum humiliter, sed etiam veraciter dici: poterat enim apost. dicere: Si dixerimus, non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cum ait: Nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est: satis ostendit eum qui dixerit se non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.

De illis qui dicunt sanctos in oratione dominica, dimitte nobis debita nostra, non pro se sed pro alius dicere. Cap. CXXVI.

Item placuit vt quicumque dixerit in oratione dominica, ideo dicere sanctos: Dimitte nobis debita nostra, vt pro

seipsis hoc non dicant: quia non est eis necessaria ista petitio, sed pro aliis qui sunt in suo populo peccatores, & ideo non dicere vnumquemque: sanctorum, dimitte peccata mea, sed dimitte nobis debita nostra, vt hoc pro aliis potius, quam pro se iustus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & iustus erat apostolus Iacobus, cum dicebat: In multis enim offendimus omnes. Nam quare additum est omnibus: nisi vt ista sententia conueniret? Et in Psalmo vbi legitur. Ne intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et in oratione sapientissimi Salomonis: Non est homo, qui non peccauit. Et in libro sancti Iob: In manu omnis hominis signum, vt sciat omnis homo infirmitatem suam. Unde etiam Daniel sanctus & iustus, cum in oratione pluraliter diceret: Peccauimus, iniquitatem fecimus, & c. quae ibi veraciter & humiliter confiteretur, ne putaretur, quemadmodum quidam sentiunt, hoc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis, postea dixit: Cum orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei domino Deo meo. Noluit dicere peccata nostra sed populi sui dixit & sua: quonia futuros istos qui tam male intelligerent, tanquam propheta praeuidit.

De illis qui episcopis suis clam sua confitentur peccata, & postea negare voluerint. Cap. CXXVII.

Item placuit, vt si quando episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille postea negat, & poenitere noluerit, non putet ad iniuriam suam episcopus pertinere, quod illi soli non creditur, & si scrupulo propriae conscientiae se dicit neganti nolle communicare, secretè tamen interdicit ei communionem, donec obtemperet.

De illis poenitentibus qui attentè leges poenitentiae exequantur. Cap. CXXVIII.

Poenitentes qui attentè leges poenitentiae exequantur, si casu in itinere, vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri non potuit, memoria eorum, & orationibus, & oblationibus commendentur.

De illis qui se affligunt de obitu charorum. Caput CXXIX.

Nos autem qui nouimus, qui hoc credimus, & docemus, contristari nimium de obuentibus non debemus, quia

*viano no-
biliff. viro
directo.
cap. 11.* ne quod, apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis no-
bis in culpa sit. Nam diffidentia quodammodo genus est
contra hoc, quod quisque predicator quaerit iustitiam amas,
dicente Apostolo: Nolumus autem vos ignorare fratres de
dormientibus ut non contristemini, sicut & ceteri qui spe
non habent. Hac itaque frater charissime ratione prospe-
cta. studendum nobis est, ut sicut diximus, non de mortuis
a filigamur, sed affectum viuentibus impendamus, quibus
& pietas ad vtilitatem, & sit ad fructum dilectio. Desine
igitur charissime mcerorem, & assume spiritalem fructum
laetitia, ad vtilitatem sanctae Dei Ecclesiae, seruumque
cius profectum, & vitae huius quaeruntque sunt spacia, aeter-
nis diuinisque officiis illustrare contende, ut qui insignem
te praestitit, reddat sibi per secula clariorem.

De illis qui sibi ipsi voluntarie mortem inferunt.

Caput CXXX.

*Ex codil.
Braggar.
cap. 10.* **P**lacuit ut hi qui sibi ipsi voluntarie, aut per ferrum, aut
per venenum, aut per praecipitium, aut per suspendium,
vel quolibet modo inferunt mortem: nulla pro illis in obla-
tione commemoratio fiat, neque cum Psalmis ad sepul-
turam eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc
per ignorantiam vsurparunt. Similiter & he his placuit
fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

De eadem re. Cap. CXXXI.

*Ex codil.
Cabillon.
cap. 5.* **Q**uicumque se propria voluntate, aut in aquam iacta-
uerit, aut collum ligauerit, aut de arbore praecipita-
uerit, aut ferro percusserit, aut cuiuslibet voluntarie se mor-
ti tradiderit, istius oblatio non recipiatur.

*De illis qui cum infidelibus cibum sumere praesum-
pserint. Cap. CXXXII.*

*Ex codil.
Libertat.* **S**i vero quis clericus vel fidelis cum Iudaeis cibum sum-
pserit, placuit eum a communione abstinere, ut de-
beat emendari.

*De illis qui apostatant, & ad idolatriam se con-
uertunt. Cap. CXXXIII.*

Ex codil. **A**dictum est etiam quosdam Christianos ad apostata-
siam, quod dici nefas est, transeuntes, & idolorum cul-
tu, ac sacrificiorum contaminatione profanatos, quos a
Christi corpore & sanguine, quo dudum redempti fuerant

renascendo, iubemus abscindi: & si respicientes forte aliqua-
do fuerint ad lamenta conuersi, his quandiu viuunt agen-
da poenitentia est: & in vltimo fine suo reconciliationis
gratia tribuenda, dicente domino: Nolo mortem peccato-
ris, sed ut conuerteretur, & viuat.

De eadem re. Cap. CXXXIII.

De his qui apostatant, & raro se ad Ecclesiam reprae-
sentant, nec quidem poenitentiam agere quaerunt, &
postea in infirmitate arrepti petunt communionem, pla-
cuit non dandam eis communionem, nisi reuelauerint eor-
um rectam fidem, & egerint fructus dignos poenitentiae.

De illis qui Christiana mancipia captiuauerunt.

Caput LXXXV.

Si quisunque hominem quolibet ingenio captiuauerit *Ex poeni-
tentiali*
aut transfuderit, tres annos poeniteat. *Theodo.*

De illis qui arcem proximi sui incenderunt.

Caput LXXXVI.

Si quis domum vel arcem cuiusunque voluntarie igne *Ex poeni-
tentiali*
cremauerit, sublata vel incensa omnia restituat, & tri-
bus annis poenitentiam agat. *Romano.*

*De illis qui libidinose obrectauerint puellam aut
mulierem. Cap. CXXXVII.*

Si quis obrectauerit puellae aut mulieris peccus, vel tur- *Ex codil.*
pitudinem earum: Si clericus est, quinque dies: si laicus,
tres dies poeniteat. Monachus vel sacerdos, a ministerio
diuino suspensi, si aliquid tale fecerint, viginti dies poeni-
teant. Scriptum est enim: Neque tetigeritis neque obtre-
ctaueritis turpitudinem foeminarum.

De illis qui in balneo cum mulieribus se lauerint.

Caput CXXXVIII.

Si quis in balneo cum mulieribus se lauare praesumpserit, *Ex poeni-
tentiali*
tres dies poeniteat, & ulterius non praesumat. *Theodo.*

De administratione xenodochii, & decimae.

Caput CXXXIX.

Si quis xenodochias pauperum administrat, vel decimas *Ex codil.*
populi susceperit, & si quis exinde vel suis secularibus
lucris factandum aliquid subtraxerit, quasi rerum aliena-
rum inuasor: reus damnum restituat, & sub canonico iudi-
cio reformetur, & agat poenitentiam tribus annis. scriptum

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

est enim: Talem dispensatorem dominus querit, qui sibi de suis nihil usurpet.

Ut femine menstruatæ non offerant. Cap. CXL.

Ex concilii Moguntini. cap. 6. **M**ulieres menstruo tempore non offerant, nec sanctimonialiales, nec laicæ. Si præsumpserint, tres hebdomadas pœniteant.

De illis feminis quæ ante mundum sanguinem Ecclesiam intrant, & quæ nupsierint his diebus.

Capitulum CXLII.

Ex penitentiali Theodo. **M**ulier quæ intrat Ecclesiam ante mundum sanguine post partum, si masculum generat, xxxiii. dies, si feminam lvi. Si qua autem præsumpserit ante tempus prænitum Ecclesiã intrare: tot dies in pane & aqua pœniteat, quot Ecclesia carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies pœniteat in pane & aqua.

Quod monachi secularibus penitentiam dare non debeant. Cap. CXLIII.

Ex concilii Moguntini. cap. 22. **L**iberi sint monachi ad dandam pœnitentiam secularibus.

Ut pœnitentes ante peractam pœnitentiam non reconciliantur. Cap. CXLIII.

Ex eodẽ. cap. 23. **N**on reconciliantur pœnitentes si necessitas non coegerit, nisi post peractam pœnitentiam.

De illis qui ad confessionem veniunt, necesse est ut primum de liuore inuidiæ, & auaritia, interrogentur. Cap. CXLIIII.

Ex penitentiali Theodo. **S**anè quia de liuore inuidiæ, & de ira, necnon & de auaritia, vt superius digestum est, oriuntur homicidia, rectè vt arbitror, censuimus de ipso vitio primũ qualiter sacerdotali iudicio canonicè penitus sit corrigendum ostendere: ac deinde secundum ordinem vitiorum ita remediũ subsequatur, quo facilius vndeunque penitentis purgari voluerit, sine dilatione in singulis capitulis inueniatur.

De illis qui soli Deo peccata sua confitenda esse affirmant. Cap. CXLV.

Ex eodẽ. **Q**uidam Deo solũmodo confiteri debere dicunt peccata, vt Græci: quidam verò sacerdotibus confitenda esse percensent, vt tota sancta Ecclesia. Quod vt trunque non sine magno fructu intra sanctam sit Ecclesiã, ita dun-

DE PœNITEN. DECR. LIB. XIX. 303

taxat, vt & Deo qui remissor est peccatorum confiteamur peccata nostra, & hoc perfectorum est, & cum Dauid dicamus: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed tamen apostoli institutio nobis sequenda est, vt confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem vt saluemur. Confessio itaque quæ Deo soli fit, quod iustum est, peccata purgat: ea verò quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus nanque salutis & sanitatis auctor, & largitor, plerumque hanc præbet suæ potentie inuisibili administratione, plerumque medicorum operatione.

De illis qui accipiunt pœnitentiam, & plus desiderant temporis constituti expletionem, quam peccatorum remissionem. Cap. CXLVI.

Multi, quod non sine dolore dicendum est, in pœnitentia, non tam peccati remissionem, quam temporis constituti expectant expletionem, & si carniũ & vini vsus eis interdictus est, mutata non voluntate, sed eiusdem cibi aut potus perceptione, in tantum deliciis suis indulget, vt deliciosius his interdictis, aliorum ciborum vel potionum appetitu viuere cognoscatur. Spiritalis autem abstinencia, quæ in pœnitentibus potissimè vigere debet, quorundam ciborum ac potionum perceptiones & desiderium fugere debet. Ille inquam, ille magis paruinoniũ seruire censendus est, qui sibi non solũ quarundam rerum perceptiones, sed delectationes corporis penitus interdicat.

Quod secundum canonum & pœnitentiarum statuta, pœnitentia danda sint. Cap. CXLVII.

Cum igitur omnia consilia canonum quæ recipiuntur, sint à sacerdotibus legenda & intelligenda, & per ea sit eis viuendum & prædicandum, necessarium duximus, vt ea quæ ad fidem pertinent, & vbi de extirpandis vitiis, & plantandis virtutibus scribitur, hoc ab eis crebrò legatur, & benè intelligatur, & in populo prædicetur.

Vt nullus iniustas mensuras, & pondera iniusta, & à cibus non collaudata, lucri causa dare præsumat. Cap. CXLVIII.

VT mensuræ & pondera iusta fiant, sicut indiuisis le-

Ex penitentiali Bedæ presbyteri.

Ex concilio Moguntini. cap. 20.

Ex eodẽ. cap. 21.

tur, & iste sacer conuentus statuit. Sic omnibus nobis obseruare placet. Vt si quis iustas mensuras, & iusta pondera lucri causa mutare praesumpserit, in pane & aqua viginti dies poeniteat.

De matre qua infantem suum iuxta ignem posuerat, & sua negligentia mortuus est.

Caput CXLIX.

Ex cõcil. Triburi. cui inter fuit rex Arnolpbus, cap. 14. Ex cõcil. Hilderdesi cap. 10. **M**Ater si iuxta focum infantem posuerit, & alius hominem in caldariam miserit, & ebullita aqua infans superflus mortuus fuerit, pro negligentia mater poeniteat, & ille homo securus sit.

De ordinatis si ante vel post ordinationem in criminalibus peccatis deprehensi fuerint. Cap. CL.

DE his ergo uisum est nobis conscribi qui sacros ordines in capitalibus criminibus se esse profitentur, in quibus ut mihi uidetur haec distantia esse debet, ut hi qui deprehensi vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundum iacrorum canonum instituta a gradu proprio deponantur: quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere, quas ultra modum uiciosas constat esse. Nempe inde detrahuntur homines a sacrificio Dei, sicut quondam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur, & rebelles hinc atque contrarij existentes, eorum prauis exempli quotidie peiores fiunt: qui autem de praedictis uiris per occultam confessionem mala a se abscondere commissa coram oculis Dei, praesente etiam sacerdote, qui eis indicturus est poenitentiam, confitentur, & semetiplos grauiter deliquisse accusant, si ueraciter poenituerint, & se per ieiunia, & elemosinas, uigiliasque atque sacras orationes cum lachrymis purgare certauerint, his etiam gradu seruato spes ueniae de misericordia Dei promittenda est, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire: neque uult mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & uiuat.

De uiris ordinatis, quorum occulta peccata sunt.

Caput CLI.

Ex cõcil. Tolitan. **D**E uiris ordinatis quorum occulta peccata sunt, nec manifeste ab aliquo argui possunt, si salubriter compuncti pro peccatis suis confessionem episcopo siue presbytero oc-

culte faciunt, bonum mihi uidetur, ut secundum id quod sibi decretum fuerit ab episcopo, siue presbytero, poenitentiam agant, non trepidè, nec tardè, sed feruenter & sollicitè, ac sic se ueniam peccatorum a domino percepturos, & gradum se retenturos confidant.

De illa femina qua menstruosum suum sanguinem, & semen uiri sui, & testam hominis coebussit, & haec omnia uiro suo ad potandū dederit. Cap. CLII.

DE his etiam super quibus interrogasti, hoc est, de illa femina, quae menstruum suum sanguinem immiscuit cibo uel potui, & dedit uiro suo ut comederet, & de illa quae semen uiri sui in potu bibit, & de ea quae testam hominis coebussit igni, & uiro suo dedit pro infirmitate uitanda, quali poenitentia sint plectenda, ut nobis uidetur tali sententia sunt ferianda, sicut magi & arioli: quia magicam artem exercuisse noscuntur. Nam de his qui magicam artem exercuisse noscuntur, & qui auguria attendunt, & diuinationes obseruant, Theodori archiepiscopi gentis Anglorum constitutiones habemus, in quibus scriptum est: **Qui** immolat demonis in minimis, uno anno poeniteat, qui uero in magnis, decem annos poeniteat.

Ut nullus alius praesumat poenitentiam dare, uel confessionem audire, nisi episcopus aut presbyter.

Caput CLIII.

Sicut enim sacrificium offerre non debent nisi episcopi & presbyteri, quibus clauis regni caelestis tradita sunt: sic nec poenitentium iudicia alij usurpare debent.

De eadem re. Cap. CLIII.

SI autem necessitas euenierit, & presbyter non fuerit praesens, diaconus suscipiat poenitentem ad sanctam communionem.

De temporibus quibus se continere debeant coniugati ab uxoribus. Cap. CLV.

In tribus quadragesimis anni, & in die dominico, & in quarta feria, & in sexta feria, coniugales continere se debent, nec illis diebus copulari, quam diu graua fuerit uxor, id est, a quo die filius in utero motum fecerit, usque ad partum, a partu post, XXXIII. dies si filius est, si autem filia, post LVI.

Ex eodẽ cap. 17.

Ex poenitentiali Romano.

Ex cõcil. Eliberatã.

De scæmina quæ spontè filium suum occiderit.

Caput CLVI.

SI mater filium suum spontè occiderit, quindecim annos pœniteat, & nunquam nupter, nisi die dominica. Mulier autem pauperula si fecerit pro difficultate nutriendi, septem annos pœniteat.

De illis qui in dominico die nupserint. Cap. CLVII.

Ex cõcil. Triburië **S**I quis nupserit die dominico, petat à Deo indulgẽtiam, & quatuor dies pœniteat.

si, cap. 51 De illis qui confessa iterant. Cap. CLVIII.

Ex cõcil. Tolosa. **E**A quæ frequeati præuacatione iterantur, frequentè & sententia condemnantur.

De pœnitentia fidelium, vt confessio eorum non publicè fiat, sed priuatim. CLIX.

Ex epist. Leonis papa, cap. 2. **I**llam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem quam nuper agnouit à quibusdam illicita vsurpatione comitti, modis omnibus constituo submoueri, de pœnitentia scilicet, quæ à fidelibus postulatur: ne de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publicè recitetur. Conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non vereatur: tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, amoueat probabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta reseruari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio quæ primùm domino fertur, tunc etiam sacerdoti qui pro delictis pœnitentium precator accedit: tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

FINIS Libri Deciminoni.

INDEX

CAPITVLORVM

Libri Vigefimi.

- Q**UOD animæ humanæ inter cæteras creaturas ab initio non sint creatæ. Cap. i.
- Quòd duæ animæ non sint in vno homine, vt quidam dicunt, sed vna tantum. ii.
- Quòd solus homo habeat animam substantiuam. iiii.
- Vt pecudum animæ cum carnis morte finiantur. iiiii.
- Quòd anima humana non cum carne moriatur. v.
- Quòd homo constet duabus substantiis. vi.
- Quòd spiritus non tertius sit in substantia hominis, vt quidam affirmant. vii.
- Quòd Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cū voluit per incarnationis suæ mysterium, etiam perdita bona reparauit. viiii.
- Quòd Deus tres vitales spiritus crearet, vnum qui carne non tegetetur, alium qui carne tegetetur, sed non cum carne moreretur: tertium qui carne tegetetur, & cū carne moreretur. ix.
- Quòd homo in prima conditione sua libero arbitrio donatus sit. x.
- Quòd omnes homines in præuacatione Adæ naturalem possibilitatem perdidissent. xi.
- De eadem re. xii.
- Quòd homo sic possit sit in paradiso, si obediens permaneret, quæq; ad cœlestè patriam, sine carnis morte transiret. xiii.
- Quòd nos carnales in huius exilii cæcitate nati, puero in carcere nato, & nutrito comparemur. xiiii.
- Quòd nullus per semetipsum bonus fieri possit. xv.
- De eadem re. xvi.
- De eadem re. xvii.
- Quòd gratia diuina nõ solùm peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur. xviii.

- Quòd prædestinatio Dei ita sit ordinata, vt ea nociua quæ prædestinata sunt electorum precibus solui queat. xix.
 Item de prædestinatione. xx.
 De Dei præuidentia, simul & prouidentia. xxi.
 Quòd diuina æternitas, nec fuisse, nec futurum esse ha. xxii.
 Quòd cuncta quæ hominibus fiunt, absque omnipotentis occulto consilio, non veniant. xxiii.
 De eadem re. xxiii.
 Quòd Deus singulis dies suos præfigat, vt minui, nec augeri possint. xxv.
 Quòd Deus nostra peccata dissimulet. xxvi.
 Quòd Deus cuncta disponat, & consideret vniuersorum finem. xxvii.
 Itē de prædestinatione. xxviii. xxix. xxx. xxxi. xxxii. xxxiii. xxxiiii. xxxv. xxxvi. xxxvii. xxxviii. xxxix.
 De creatione angelorum. xl.
 Quòd nihil sit incorporeum, & inuisibile præter solū deū. xli.
 Quòd omnis creatura sit corporea. xlii.
 Quòd omnes intellectuales naturæ immortales sint. xliiii.
 Quòd apostatæ angeli ante ruinā liberū arbitriū ha. xliiiii.
 Cur angelorum spiritus irremissibiliter peccarent, cū carnis commixtione non tenerentur. xlv.
 Quòd angeli custodes hominibus præponantur. xlvi.
 Quòd singulis hoībus singuli angeli dētur custodes. xlvii.
 Quòd dextera Dei sit angelorū pars electa, sinistra autem eius, pars angelorum reprobā. xlviii.
 Quòd imūdi spūs i hoc cœli, terræq; medio vagētur. xlix.
 De hoc si pax in sublimibus retineatur. l.
 Quòd diaboli voluntas semper sit iniqua, potestas autem eius nunquam iniusta. li.
 Quòd quatuor modis loquatur Deus ad diabolū, & tribus modis diabolus ad Deum. lii.
 Quòd non sit palma victoriæ, sine labore certaminis. liii.
 De creatura, & natura, & ministerio angelorum, & de casu apostatarum angelorum. liiii.
 Quòd supernorum ciuium numerus, & finitus sit, & infinitus. lv.
 Quòd oīs culpa ante discessū oblatiōis munere solua. lvi.
 Quòd sacra oblatio post mortem animabus prodesse possint, si non sunt culpæ indissolubiles. lvii.

- Quòd beatius sit quæquam liberum hinc exire, quàm post mortem libertatem querere. lviii.
 Quòd nullus debeat rogare p peccatō, quod est ad mortē. lix.
 Vt omnes animæ electorum credendæ sint esse in cœlo, & iniquorum animæ in inferno. lx.
 Quòd sicut finis non est gaudio bonorum, sic finis nō est tormentis malorum. lxi.
 Quòd ita non sit, vt quidam affirmant, quòd Deus ob hoc minatus sit æternam pœnam peccantibus, vt corrigeret à malis. lxii.
 Cur peccata quæ cū fine perpetrata sunt, sine fine puniātur. lxiii.
 Quòd Deus pius sit, & non pascatur cruciatu miserorum: iustus autem, & ideo non sedetur in perpetuum ab iniquorum vltione. lxiiii.
 De hoc si ante restitutionem corporum animæ iustorum in cœlum rapiantur. lxv.
 Quòd iusti in diiudicii animarum simul, & corporū gloria lætabuntur. lxvi.
 De hoc si boni bonos in regno, vel si mali malos in supplicio agnoscant. lxvii.
 De hoc si ignis purgatorius credēdus sit, qui post mortem animas à peccatis expurget. lxviii.
 Quòd vnus sit gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciet. lxix.
 Quot genera sint oblationis pro defunctis faciendæ? lxx.
 Cur sanctorum animæ pro peccatoribus non orent, quando eos in igne æterno ardere prospexerint. lxxi.
 Quòd duobus modis vita dicatur, duobus etiam mors intelligatur. lxxii.
 Quòd electi, seu reprobi ad loca communia deducātur in tormentis. lxxiii.
 De hoc quod in domo Dei multæ mansiones sint. lxxiiii.
 Quòd illum quem semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vltius ad veniam non reducat. lxxv.
 Quòd Deus dicatur zelans, dicatur iratus, dicatur pœnitens, dicatur misericors, dicatur præsciens. lxxvi.
 Cur Deus suos electos sic permittat mori, vt non in vita illorum ostendat, cuius sanctitatis sint. lxxvii.
 Quòd miseris mors fiat sine morte. lxxviii.

Quòd in inferno peccatoribus ad consolationē ignis non
luceat, sed vt magis torqueat. lxxix.
De eadem re. lxxx.
Quòd humana anima ita immortalis sit, vt & mori possit,
& non possit. lxxxi.
Quòd corporeus sit ignis gehennæ, & non indigeat alia
materia, nisi reproborum cruciatu. lxxxii.
Cur anima in corpore manens, & egrediens videri non
possit. lxxxiii.
Vt nullus dubitare debeat ea esse inuisibilia, quæ Deo in-
uisibili subministrant. lxxxiiii.
Quòd nulla visibilia videri, vel cognosci possint, nisi per
inuisibilia. lxxxv.
Quòd incorporeus spiritus in inferno à corporeo igne
affligatur. lxxxvi.
Quòd incorporeus spiritus viuificare possit, & ibi teneri,
vbi à corporeo igne cruciatur. lxxxvii.
De apostatis spiritib⁹ qđ incorporei credēdi sint. lxxxviii.
Quòd gehēnæ ignis corporeus esse credendus sit. lxxxix.
De hoc quod scribitur, Deum nemo vidit vnquam, & qua-
liter illud intelligendum sit. xc.
De duplici pœna damnatorum. xci.
De pœnis impiorum. xcii.
De Antichristo. xciii.
Quòd ante diem iudicii, etiam electi casuri sint in aduen-
tu Antichristi. xciiii.
De Antichristo. xcvi.
Item de Antichristo. xcvi.
Quòd in nouissimis omnes Israēlitæ per prædicationem
Helix conuerti debeant. xcvi.
De hoc cur in hac vita sã pi⁹ bonis malè sit, & malis bene.
xcviii.
Quòd etiam omnes infideles resurgere debeat ad tormē-
ta, non ad iudicium. xcix.
Quòd omnes homines resurgere debeant. c.
De eadem re. ci.
Quòd à geli apostata, & impii homines post tormēta quasi
supplicis expurgati, nõ in istorū societati donetur. cii.
Quòd resurrectio fieri debeat in ætete perfectæ iuuentu-
tis, quæ profectu non indigeat. ciii.

Quòd districtus iudex ad iudicium veniens peccatorē vi-
deat, vt feriat, non vt saluet. ciiii.
Quòd Deus ad iudicium veniat ad ferendum videns, &
ad saluandum non videns. cv.
Quòd in die iudicii duo ordines ī quatuor diuidātur. cvi.
Quòd liber vitæ sit ipsa visio aduenientis iudicis: quia
quicquid quis fecerat, ipso viso statim intelliget. cvii.
De gloria sanctorum post iudicium. cviii.
Quòd finito iudicio incipiat esse seculū nouum, & c. cix.
Contra eos qui dicunt, si post factum iudicium erit cōfla-
gratio mundi, vbi tunc esse potuerint sancti, qui nõ con-
tingantur flamma incendii. cx.

Indicis Capitulum FINIS.

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACI- ensis Episcopi, de Contemplatione, Decretorum Liber XX.

ARGVMENTVM LIBRI.

Liber hic Speculator vocatur. Seculatur enim de prouidētia & prædestinatione diuina, & de aduētū Antichristi, de eius operib⁹, de resurrectione, de die iudicii, de infernalibus pœnis, de fœlicitate perpetuæ vitæ.

Quòd anime humane inter ceteras creaturas ab initio non sint create. Caput I.

Nimas hominum non esse dicimus ab initio *August.*
inter ceteras intellectuales naturas, nec se-
mel createas, vt Origenes fingit: neq; cū cor-
poribus per coitum seminari, sicut Luciferiani & Cyrillus, & aliqui Latinorū præfumeu-
nt.

tes affirmant, quasi naturæ consequentia seruiente: Sed dicimus corpus tantum per coniugii copulam seminari, dei verò iudicio coagulari in vulua, & fingi, atq; formari. Formato iam corpore, animam creari, & infundi, vt viuat in vtero homo ex anima constans, & corpore, egrediaturque viuus ex vtero, plenus substantia. Creationem verò animæ, solùm creatorem omnium nosse.

Quòd duæ animæ non sint in vno homine, vt quidam dicunt sed vna tantum. Cap. II.

August. **N**ON duas animas esse dicimus in vno homine, sicut quidam Iacob, & alii Syrorum disputatores scribunt, vt vna anima sit de qua animetur corp⁹, & immixta sit sanguini, & altera spiritalis, quæ rationem ministret: sed dicimus vnã esse eandemq; animã in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrii, vt in sua substantia eligat cogitationem, quam vult.

Quòd solus homo habeat animam substantiuam. Caput III.

Idem. **S**olum hominem credimus habere animam substantiuam, ex qua corpus viuunt, & rationem suam, & ingenia viuaciter tenet. Neque cum corpore moritur, sicut Arabes asserit, neq; post modicum interuallum, sicut Zenon: quia substantialiter viuunt.

Vt pecudum animæ cum carnis morte finiuntur. Caput IIII.

Idem. **P**ecudum animæ non sunt substantiue sed cum ipsa carnis viuacitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur. Et ideo nec ratione reguntur, sicut Plato & Alexander putant: sed ad omnia naturæ incitamenta ducuntur.

Quòd anima humana non cum carne moriatur. Cap. V.

Idem. **A**nima humana non cum carne moritur: quia nõ carnis, vt superius diximus, semen est, sed formato inuẽtoris Dei iudicio corpore. dicimus eam creari, & infundi, vt viuat homo intus in vtero, & sic natiuitate procedat in mundo.

Quòd homo constet duabus substantiis.

Caput VI.

Duas substantiis constat homo, anima tantum & carne. *Idem.* Anima cum ratione sua, & carne cum sensib⁹ suis, id est, visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu. Quos tamen sensus absque animæ societate non mouet caro: anima verò & sine carne rationem suam integram tenet.

Quòd spiritus non tertius sit in substantia hominis, vt quidam affirmant. Cap. VII.

Non est tertius in substantia hominis spiritus vt dydimus contendit, sed spiritus ipse est anima. Anima verò pro spiritali natura, vel pro eo quod spiret in corpore, spiritus est appellata. Animam verò ex eo vocari quod ad viuificandum animatur & corpus. Tertium verò, qui ab Apostolo cum corpore & anima inducitur spiritus, gratiam sancti spiritus intelligendum, quam orat Apostolus vt integra perseueret in nobis, nec nostro vitio, aut minuatur, aut fugatur a nobis: quia spiritus sanctus disciplina effugiet fictum.

Quòd Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit per incarnationis suæ mysterium, etiã perdata bona reparauit. Cap. VIII.

Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit: *Grego. in suis moralibus.* ita cum voluit, per incarnationis suæ mysteriũ etiam perdata bona reparauit. Duas verò ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet, & humanam. Vtramque verò superbia perculit, atque ab statu ingenita rectitudinis fregit: sed vna tegmen carnis habuit, alia vero nil infirmum de carne gestauit. Angelus nanque solummodo spiritus: homo vero, & spiritus & caro. Misertus ergo creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetracione culpæ ex infirmitate aliquid constar habuisse: & eò altius debuit apostatam angelum repellere, quòd cum à persistendi fortitudine corruit, nil infirmum ex carne gestauit. Vnde & rectè Psalmista cum misertum redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit, dicens: Et memoratus est quia caro sunt. Ac si diceret. Quòd eorum infirma vidit, eò districtè culpas punire noluit.

Quod Deus tres vitales spiritus crearet, vnum qui carne nõ tegetur, alium qui carne tegetur, sed non cum carne moreretur. Tertium, qui carne tegetur, & cū carne moreretur. Cap. IX.

Ex dialogo Grego.

HAbent etiam infideles fidem, sed vtiā in Deum. Quam si vtiq; haberent, infideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguēdi sunt, hinc ad fidei gratiam pro-uocandi: quia si de ipso suo visibili corpore credunt quod minimè viderunt, cur inuisibilia non credunt, quæ corporaliter videri non possunt? Nam quia post mortem carnis viuat anima, patet ratio, sed fidei admixta. Tres quippe vitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur, alium qui carne tegitur sed non cum carne moritur. Tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nanque est qui carne non tegitur, angelorum: spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, iumentorum brutorum omnium animalium. Homo itaque si in medio creatus est, vt esset inferior angelo, superior iumento. Itaque aliquid habet commune cum summo, aliquid commune cum infimo. Immortalitatem scilicet spiritus cum angelo, mortalitatem verò carnis cum iumento: quousque & ipsam mortalitatem carnis, gloria resurrectionis absorbeat, & in harendo spiritui, caro seruetur in perpetuum: quia ipse spiritus in harendo carni seruetur in Deum. Quæ tamen caro non in reprobis inter supplicia perfectè deficit: quia semper deficiendo subsistit, vt qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter viuētes, & carne & spiritu, sine fine moriantur.

Quod homo in prima conditione sua libero arbitrio donatus sit. Cap. X.

August. dicit in libro de Ciuitate dei

Libertati arbitrii sui commissus est homo statim prima conditione, vt sola vigilātia mētis adnitente, etiā percepta custodia, perseueraret, si vellet, in id quod creatus fuerat. Postquā verò seductione serpentis per Euam cecidit à naturæ bono, perdidit pariter vigorem arbitrii, nõ tamen electionem: ne non esset suum quod emēdaret peccatū, nec meritò indulgeretur quod arbitrio diluisset. Manet ergo ad salutem arbitrii libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & inuitante ad salutem, vt vel

eligat, vel sequatur, vel agat occasionem salutis, hoc est, inspirationē Dei. Vt autem cōsequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse liberè constitimur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus: vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est: vt adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris. Vt non labamur indempto salutis munere sollicitudinis nostræ est, & cœlestis pariter adiutorij. Vt labamur, potestatis nostræ est, & ignauitæ.

Quod omnes homines, in præuaricatione Adæ naturalem possibilitatem perdidissent. Cap. XI.

In præuaricatione Adæ, omnes homines naturalē possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruine per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserantis erexerit, pronunciante beata memoria Papa Innocentio, atque dicente in epistola sua ad Carthaginense concilium. Liberum enim arbitrium ille perpeius, dum suis inconsultius vtitur bonis, cadens in præuaricationis profunda demersus est, & nihil quemadmodum exinde surgere posset inuenit, suæque in æternum libertate deceptus, huius ruinæ latuisset oppressus, nisi eum post Christi, per sua gratia, releuasset aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationē, omne præteriti vitium, sui baptismatis lauacro purgauit.

De eadem re. Caput XII.

Quod nemo, nisi per Christum, libero bene vtatur arbitrio idem magister in epistola ad Mileuitanum concilium data, prædicat, dicens. Aduerte tandem o prauissimarum mentium peruersa doctrina, quod primū hominē ita libertas ipsa decepit, vt dū indulgētius frenis eius vtitur, in præuaricationē præsumptionis cōcideret, nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis, statim pristina libertatis Christi domini reformasset aduentum.

Quod homo sit sic positus in paradiso, si obediens permaneret, quandoque ad cœlestem patriā sine carnis morte transiret. Cap. XIII.

Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, vt si se ad cōditoris sui obedientiā vinculis charitatis astringeret,

Ex decre. Cœlesti pape, cap. 5.

Ex decr. eiusdem.

Grego. in suis moralibus dicit.

ad cœlestem angelorum patriam, quandoque sine carnis morte transiret. Sic nanque immortalis est conditus, ut tamen si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est conditus, ut si non peccaret, etiam non mori posset: atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori nō posset. Vbi igitur post redemptionis tempus, carnis morte interposita electi transeunt, illuc proculdubio parentes primi si in conditionis suscitatu persistissent, etiam sine morte corporum transferri potuissent.

Quòd nos carnales in huius exilij cœcitate nati, puer in carcere nato, & nutrito comparemur.

Caput XIII.

Ex dialogo Greg.

Postquam de paradisi gaudiis culpa exigente pulsus est primus humani generis parens, in huius exilij atque cœcitatibus, quam patimur erumnam venit: quia peccato extra semetipsum fusus, iam illa cœlestis patriæ gaudia, quæ prius contemplantur, videre non potuit. Homo quippe in paradiso affluerat verbis Dei perfrui, & beatorum angelorum spiritibus cordis mundicia, & celsitudine visionis interesse, sed postquam huc cecidit, ab illo, quo implebatur, mētis lumine recessit. Ex cuius videlicet carne nos in huius exilij cœcitate nati, audimus quidem esse cœlestem patriam, audimus eius ciues angelos Dei, audimus eorundem angelorum socios spiritus iustorum perfectorum, sed carnales quique: quia illa inuisibilia scire non valent per experimentum, dubitant utrum ne sit quod corporalibus oculis non vident. Quæ nimirum dubieras primo parenti nostro esse non potuit: quia exclusus à paradisi gaudiis, hoc quod amisit, quoniam vidit, recolebat. Hi autem sentire vel recolere audita non possunt: quia eorum nullum sicut ille saltem de praterito experimentum tenent. Ac si enim prægnans mulier mittatur in carcerem, ibique puerum pariat, qui natus puer in carcere nutritur & crescat, cui si fortasse mater quæ eum genuit, solem, lunam, stellas, montes & campos, volantes aues, currentes equos nominet, ille verò qui est in carcere natus & nutritus, nihil aliud quàm tenebras carceris sciat, & hæc quidem esse audiat, sed quia ea per experimentum non nouit, veraciter esse diffidat, ita in hac exilij sui cœcitate

nati homines, dum esse summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint: quia sola hæc in quibus nati sunt, inuisibilia & visibilia nouerunt. Vnde factum est, ut ipse inuisibilium & visibilium creator, ad humani generis redemptionem vñigenitus patris veniret, & spiritum sanctum ad corda nostra mitteret, quatenus per eum viuificati crederemus, quæ hic scire per experimentum non possumus. Quotquot ergo hunc spiritum sanctum hæreditatis nostræ piæ accepimus: de vita inuisibilium nō dubitemus. Quisquis autem in hac credulitate adhuc solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis præbere fidem, eisq; iam per spiritum sanctum inuisibilium experimentum habentibus credere: quia stultus puer est si matrem ideo asserimet de luce mentiri, quia ipse nihil aliud quàm tenebras carceris agnouit.

Quòd nullus per semetipsum bonus fieri possit.

Caput XV.

Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille donet, qui solus est bonus. Nunquid nos de eorum post hæc rebus æstimemus, qui sibi se putant deberi quòd boni sunt, nec illum considerant, cuius quotidie gratiam consequuntur, qui sine illorum tantum se assequi posse confidunt?

De eadem re. Cap. XVI.

Neminem etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotianum adiutorium Dei, perseverantiam bonæ conuersationis acceperit. Nam quanuis hominem redimeret à prateritis ille peccatis, tamen sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi quemadmodum posset illum & post ista corrigere, multa seruauit. Quotidiana præstat ille remedia. Quibus nisi freti confisiq; nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Neesse est enim ut quò auxiliante vincamus, eò iterum non adiuuante vincamur.

De eadem re. Cap. XVII.

Quòd ita Deus in cordibus hominū, atq; in ipsolibero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, piū consiliū,

Ex decre.
Celesti.
papa.

Ex decre.
eiusdem.

Ex decre.
eiusdem.

omnisque motus bonae voluntatis ex Deo fit: quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc nos professionem idem doctor instituit. Qui cum ad totius orbis episcopos de diuina gratiae opitulatione loqueretur. Quod ergo ait, tempus interuenit, quo non eius egeamus auxilio: In omnibus igitur actibus causisque, cogitationibus, moribus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim, ut quicumque sibi humana natura praesumat, clamante Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates aëris huius, contra spiritualia nequitiae in caelestibus. Et sicut ipse iterum dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboraui: Non ego autem, sed gratia Dei mecum.

Quod gratia diuina non solum peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur. Cap. XVIII.

Gregor. in suis moralibus dicit.

Quod gratia Dei non solum peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur, & lex impleatur, non sicut ait Pelagius facile, quasi sine gratia Dei difficilius possit impleri. Illud etiam quod intra Carthaginensis synodi decreta constitutum est, quasi proprium apostolicae sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est: ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua iustificamur per Iesum Christum dominum nostrum, ad remissionem solum peccatorum valere, quae iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium ut non admittantur: anathema sit. Et iterum quarto capitulo: Quisquis dixerit, gratiam Dei per Iesum Christum propter hoc tantum nos adiuuare non ad peccandum: quia per ipsum nobis reuelatur & aperitur intelligentia mandatorum Dei, ut sciamus quid appetere, & quid vitare debeamus, non autem per illam nobis praestari, ut quod facendum cognouimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit. Cum enim dicat Apostolus: Scientia inflat, charitatis vero aedificat: valde impium est ut credamus, ad eam quae inflat nos habere gratiam Christi, & ad eam quae aedificat non habere, cum sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut aedificante chari-

tate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est: Qui docet hominem scientiam: ita etiam scriptum est: Charitas ex Deo est. Item quinto capite, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, licet & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus etiam sine illa implere diuina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum dominus loquebatur, ubi non ait, sine me difficilius potestis facere: sed ait, sine me nihil potestis facere.

Quod praedestinatio Dei ita sit ordinata, ut ea nociva quae praedestinata sunt, electorum precibus solui queant. Cap. XIX.

Obtineri nequaquam possunt quae praedestinata non fuerint: sed ea quae sancti viri orando efficiunt, ita praedestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni praedestinatio, ita est ab omnipotenti Deo disposita, ut ad hoc electi ex labore perueniant: quantum postulando mereatur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Petrus: Probari mihi appetius velim, si potest praedestinatio precibus adiuuari.

Item de praedestinatione. Cap. XX.

Hoc quod ego Petre intuli, concite valet probari. Certè enim nosti, quia ad Abrabam dominus dixit: In Isaac vocabitur tibi semen. Cui etiam dixerat Patrem multarum gentium constitui te. Cui rursus promisit, dicens: Benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli, & velut arenam quae est in littore maris. Ex qua re aperte constat intelligi, quia omnipotens Deus semen Abrahæ praedestinauerat per Isaac multiplicare, & tamen scriptum est, deprecatus est Isaac dominum pro vxore sua, eo quod esset sterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccae. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac praedestinata fuit, cur coniugem sterilem accepit? Sed nimirum constat: quia praedestinatio precibus impletur, quando is in quo Deus multiplicare semen Abrahæ praedestinauerat, oratione obtinuit, ut filium habere potuisset.

De Dei praedestinatione, simul et prouidentia Cap. XXI.

Omne iudicium sui secundum naturam, quae sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem Deo semper aeternus dicitur

Gregor. in suo dialogo dicit

Ex codè.

August. dicitur

libro de
prædesi-
natione.

ac præsentarius status. Scientia quoque eius omnem temporis supergressa notionem, in sua manet simplicitate præsentia; inuinitaque præteriti ac futuri spacia complectens, omnia quasi iam gerantur in sua simplici cognitione considerat. Itaque si præsentiam pensare quis velit, quæ cuncta dignoscit: non esse præsentiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiæ rectius æstimabit. Unde non præuidentiæ sed prouidentia potius dicitur: quod porro à rebus infamis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur dicendum est? Ut necessaria fiant quæ diuino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria faciant esse: quæ videant? Num enim quæ præsentia cernuntur, aliquam eis necessitatem videtis addit intuitus? Minimè. Atqui, si est diuini humanique præsentis digna collatio, uti homines hoc temporario præsentia quædam vident: ita ille omnia suo cernit æterno. Quare hæc diuina prænotio, naturam rerum proprietatemque non mutat, taliaque apud se præsentia spectat, qualia in tempore olim futura prouenient, nec rerum iudicia confundit: vnoque suo mentis intuitu tam necessariè quàm non necessariè, ventura dignoscit. Sicuti aliquis cum pariter ambulare in terra hominem, & oriri in cælo solem videt, quanquam simul vtrunque sit conspectum, tamen discernit, & hoc voluntarium, illud esse necessarium iudicat. Ita igitur cuncta dispiciens diuinus intuitus, qualitatè rerum minimè perturbat: apud se quidem præsentium, ad conditionem verò temporis futurarum. Quo fit ut hoc non sit opinio, sed veritate potius mixta cognitio: cum exiturum quid esse cognoscit, quid idem existendi necessitate carere non nesciat. Hic si quis dicat quod euenturum Deus videt, id non euenire non posse, quod autem non potest non euenire, id ex necessitate contingere. Respondet illi res quidem solidissimæ veritatis, sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Firmatur namque idem venturum, cum ad diuinam notionem refertur necessarium: cum verò in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duæ sunt etenim necessitates, simplex vna, veluti quia necesse est oēs homines esse mortales: altera conditionis, ut si aliquem ambulare quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque nouit, id esse aliter ac notum est, nequit. Sed hæc minimè secum illam sim;

plicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quamuis eum tum cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo si quid prouidentia præsens videt, id esse necesse est, tamen nullam naturam habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura quæ ex arbitrii libertate proueniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relecta diuinum, necessaria fiunt per dispositionem diuinæ notionis: per se verò considerata, ab absoluta nature suæ libertate non desinunt. Fient igitur proculdubio cuncta quæ futura Deus esse prænoscit, sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio: quæ quamuis eueniant existendo, tamen naturam propriam non amittunt quæ prius quàm fierent, etiam non euenire potuissent.

Quod diuina æternitas, nec fuisse nec futurum esse habeat. Cap. XXII.

Sed quia beatus Iob sancto æternitatis spiritu impletur, Grego. in & fuisse vel futurum esse æternitas non habet, cui nimis mirum nec præterita trahunt, nec quæ futura sunt veniunt: talibus. quia cuncta per præsens videt.

Quod cuncta quæ hominibus fiunt, absque omnipotentis occulto consilio non veniant. Cap. XXIII.

Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt, Nam cuncta Deus secutura præsciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Ex eodè.

De eadem re. Cap. XXIII.

Nec propheta igitur fallax quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec dominica statuta conuulsa sunt: quia ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque quod ante secula præfixum fuit, atque spacium vitæ quod inopinatè foris est aditum, sine augmento præscientiæ fuit intus statutum. Ex eodè.

Quod Deus singulis dies suos præfigat, ut nec minui, nec augeri possint. Cap. XXV.

Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia, nec augeri possunt nec minui, nisi coningat ut ita præsciantur, ut aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensione lachrymarum, & sicut de peruersis scriptum est,

indisciplinatis obuiat mors. Sed sæpe iniquus quâuis in oc-
cultâ Dei præsciência longa vitæ eius tempora non sint præ-
destinata, ipse tamen quia carnaliter viuere appetit, longos
animo dies proponit, & quia ad illud tempus peruenire non
valet quod expectat, quasi antequam dies illius impleantur
perit. Quod tamen intelligere & aliter possumus. Plerumque
enim quosdam cernimus, & peruersè agere, & vsque ad senectutem
ultimam peruenire. Quomodo enim dicitur, antequam
dies eius impleantur, peribit, cum in quibusdam sæpe
videamus, quia ante longa iam membra deficiunt, & tamen
prauitatem suam eorum desideria exequi non desistunt.

Quod Deus nostra peccata dissimulet. Cap. XXVI.

Ex eodē. **O**mnipotens Deus quid nobis profuturum esse valeat
sciens, dissimulat & audire dolētium vocem, vt augeat
utilitatem, vt purgetur vita per pœnam, & quietis tranqui-
litas, quæ hic inueniri non valet, alibi queratur.

Quod Deus cuncta disponat, & consideret vniuersorum finem. Cap. XXVII.

Ex eodē. **T**empus ergo posuit tenebris, & vniuersorum finem
ipse considerat. Vniuersorum nomine, & electos vo-
luit & reprobos comprehendit. Nam bona faciens & ordi-
nans Deus, mala non faciens, sed ab iniquis facta, ne inordi-
natè veniant ipse disponens, considerat vniuersorum finem,
& patienter tolerat omnia, atque intuetur malorum termi-
num, quo ex malo mutantur ad bonum. Intuetur etiam re-
proborum finem, quo de malo opere, digni trahantur ad
supplicium. Vidit finem persecutis Sauli, vidit finem quasi
obsequentis discipuli, quod pro commisso scelere guttur la-
queo stringeret, seque & peccantem puniret, & deterius pu-
niendo deciperet. Vidit iniquitas delinquentes: sed consi-
derauit finem delinquentium, pœnitentiam correctorum.
Vidit quoque Sodomam delinquentem: sed considerauit
finem ardoris luxuriæ, ignem gehennæ. Vidit Gentilitatis
finem, quod possessa iniquitatum tenebris, quandoque fidei
luce claresceret. Vidit etiam Iudææ terminum, quod ab ea
luce fidei quam tenebat, obduratæ perfidiæ tenebris caca-
retur.

Item de prædestinatione. Cap. XXVIII.

Ex dictis Fulgētii. **F**ulgentius in libro de prædestinatione ita ait: Neque
enim est alia Dei prædestinatio, nisi futurorum operum

eiùs æterna præparatio. Et hic præparatione prædestina-
tionem nominauit. Proinde siue præparationem, seu præ-
destinationem, in sanctorum dictis positum inuenimus,
vnum idemque significari docemur.

Item de prædestinatione. Cap. XXIX.

HIS omnibus testimoniis prædestinati ostenduntur, *Ex dictis Ambro.*
Hæc mali ad pœnam, sed non prædestinati ad peccatum.
Quoniam eorū quæ facturus est Deus, prædestinator est.
Quæ verò nec fecit, nec facturus est, ea nõ prædestinauit.
Quia autem iudicaturus est mundum, & impios iusto sup-
plicio pro iniquitatibus suis damnaturus, propterea & eos
prædestinauit ad pœnam, & pœnã prædestinauit illis. Ad
peccatum autem non eos prædestinauit, quoniam non est
Deus author iniquitatis. Quoniã sicut iustitia ex Deo est,
& omne opus bonum, ita iniquitas & omne opus prauum
ex diabolo.

Item de prædestinatione. Cap. XXX.

Prædestinationis enim nomine non aliqua voluntatis *Ex dictis August.*
humanæ coactitia necessitas exprimitur. Sed miseris
cor & iusta diuini operis sèpiterna dispositio prædicatur.

Item de prædestinatione. Cap. XXXI.

QUIA ergo Deus nulla necessitate compellitur, vt *Ex dictis Isidori.*
aliquid nolens promittat. Nullius vtique aduersita-
tis impeditur obstaculo, quo id quod promissit,
aut minus quàm vult, aut tardius faciat. Proinde potuit, si-
cut voluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad
pœnam. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit
ad iustitiam. Quos autem prædestinauit ad pœnam, non
prædestinauit ad culpam. Item paulò inferius. In sanctis
igitur coronat Deus iustitiam, quam eis gratis ipse tribuit,
gratis seruauit, gratisque perfecit. Iniquos autem con-
demnauit pro impietate, vel iustitia, quam in eis ipse non
fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem ope-
ra non sua condemnat.

Item de prædestinatione. Cap. XXXII.

Fidelibus congruit credere, & fateri Deum bonum, & *Ex dictis August.*
iustum, præscisse quidem peccatores homines: quia ni-
R R

hil eum latere potuit futurorum. Neque enim vel futura essent, si in eius presentia non fuissent, non tamen predestinasse quemlibet ad peccatum. Quod si ad peccatum ali- quod Deus hominem predestinaret, pro peccatis homine non puniret. Dei enim predestinatione, aut peccatorum preparata est pia remissio, aut peccatorum iusta punitio.

Item de predestinatione. Cap. XXXIII.

Ex dictis Ambro. **I**niquos itaque, quos presciuit Deus hanc vitam in peccato terminaturos, predestinavit supplicio interminabili puniendos. In quo sicut culpanda non est presentia humane iniquitatis, ita predestinatio iustissime laudanda est ultionis, ut agnosceretur, non ab eo predestinatum hominem ad quaecunque peccatum, quem predestinavit peccati merito puniendum. Deus itaque omnia hominum opera, siue bona, seu mala presciuit: quia eum latere nihil potuit, sed sola bona predestinavit, quae sejin filiis gratiae facturum esse presciuit. Mala vero futura opera illorum, quos non predestinavit ad regnum, sed ad interitum, presciuit potetissima deitate, & ordinavit prouida bonitate.

Item de predestinatione. Cap. XXXIII.

Ex dictis Augst. **D**ominus ipse suo sermone nos perdocuit, in eo quod a se ostendit paratum non solum regnum, ubi latentur boni, sed & ignem aeternum, ubi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est a constitutione mundi. Malis autem dicturus est: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Ecce ad quos dominus iniquos, & impios predestinavit, id est, ad supplicium iustum. non ad aliquod opus iniustum. Ad poenam, non ad culpam, ad punitionem, non ad transgressionem: ad interitum quem ira iusti iudicis peccantibus reddidit, non ad interitum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apostoli praedicatio manifestat, qui malos quos in aeternum damnaturus est Deus, vasa vocat irae, non culpae. Ait enim: Quod si volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae, aptata in interitum, ut ostenderet diuitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae parauit in glo-

riam. In hac extrema sententia notandum, quod de euangelio sumens testimoniū, ait, predestinatos malos in ignem aeternum, eo quod dicturus est dominus in iudicio non solum bonis, ut percipiant regnum sibi paratum a constitutione mundi, verum quod malis dicturus est. Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Ex hoc enim approbat, quod iniquos & impios dominus predestinaverit ad supplicium, ex eo quod illis dicturus est: Ite in ignem aeternum. Vnde qui volunt dicere, quod poena predestinata sit iniustis, non iniusti predestinati sunt ad poenam, viderint qualiter huius authoris dicta intelligant. Cui enim paratur poena, is nimirum preparatur ad poenam.

Item de predestinatione. Cap. XXXV.

Itē Augst. **V**asis vero ire nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneū inueniretur homo habere peccatum. Quia nec Deus peccanti homini iuste inferret iram, si homo ex predestinatione Dei cecidisset in culpam.

Item de predestinatione. Cap. XXXVI.

Ex dictis Fulgētij. **S**icut enim presentia neminem compellit ad peccatum, cum utique praescierit singulorum ante secula externa peccata, ita quoque & predestinatio eius neminem compellit ad poenam. Licet & antequam nascatur, aliquis predestinatus sit, si permansurus est in iniquitate ad poenam.

Item de predestinatione. Cap. XXXVI.

Ex dictis Ambro. **S**icut enim nemo potest imputare Deo quod peccat, ita quoque quod peccatis puniendus sit. Peccat enim propria voluntate delinquens, puniendus est autem iusto iudicio iudicantis, & sicut peccati causa non ex Dei praescientia descendit, quia nullus idcirco peccat: quia Deus eum peccaturum praescierit, sed idcirco quia magis proprie concupiscentiae obedierit, quam praeepto prohibentis Dei a peccato, ita quoque nullus idcirco ad poenam vadit: quia hoc in predestinatione Dei ante fuerat. Ex eo enim quod praescitus est in peccatis permanens, & sine poenitentiae fructu, vitam praesentem terminaturus, ex eo deputatus est ad poenam. Et sicut causa peccati concupiscentia est, quia magis obeditur voluntati carnis, quam pra-

cepto diuino, ita penè deputatio, causa est peccati perpetratio, & postea pro peccato nulla digna satisfactio.

Item de prædestinatione. Cap. XXXVIII.

Ex dictis Ambro. **E**T scriptura dicit: Considera opera domini: quia nemo potest corrigere, quem ille despexerit.

Item de prædestinatione. Cap. XXXIX.

Ex dictis August. **N**EMO qui bene credit in Deum, dubitat præscientia illius cælum, terramq; contineri, mundumq; providentia diuina regi. Et sicut nihil latet sapientiam eius, ita dispositio illius vniuersa moderatur & regit. Sic enim nulla est creatura occulta, in conspectu illius.

De creatione angelorum. Cap. XL.

Idem. **I**N principio creauit Deus cælum & terram, & aquam ex nihilo, & cum aquam ipsam adhuc tenebræ occultarent, & aquam terra absconderet, facti sunt angeli, & omnes cœlestes virtutes, vt nō esset ociosa Dei bonitas, sed haberet in quibus per multa ante spacia bonitatem suam ostenderet: & ita hic visibilis mūdus ex his quæ creata fuerant, factus est, & ornatus.

Quod nihil sit incorporeum, & inuisibile præter solum Deum. Cap. XLI.

Idem. **N**ihil incorporeum, & inuisibile in natura credendū, nisi solum Deum. Qui ideo incorporeus creditur: quia vbiq; est, & omnia implet, atq; constringit. Ideo inuisibilis omnibus creaturis est, quia incorporeus est.

Quod omnis creatura sit corporea. Cap. XLII.

Idem. **C**reatura omnis corporea, Angeli, & omnes cœlestes virtutes corporeæ, licet non carne subsistant. Ideo autem corporeas esse credim⁹ intellectuales naturas, quoniam localiter circumscribuntur, sicut & anima humana, quæ carne clauditur, & dæmones qui substantia angelicæ naturæ sunt.

Quod omnes intellectuales naturæ immortales sint. Cap. XLIII.

Idem. **I**mmortales esse credimus intellectuales naturas, quæ carne carent, nec habent quod cadat, vt resurrectione egeat post ruinam.

Quod apostata angeli ante ruinam liberum arbitrium haberent. Cap. XLIIII.

VNAQUEQ; enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, Grego. in quorū mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem *in suis mora* natura incomprehensibilis ab statu suo nescit moueri: quæ *libus.* ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum substantia immutabilitatis motu fuisset ab auctore condita, nequaquam à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorū spirituum bonam, sed mutabilem condidit: vt & qui permanere nollent, ruerēt, & qui in conditione peristerēt, tantò in ea iam dignus, quātò & ex arbitrio starent: & eò maioris apud Deum meriti fierent, quò mutabilitatis suæ motum, voluntatis statione fixissent.

Cur angelorum spiritus irremissibiliter peccauerunt. Cap. XLV.

Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt: quia tantò robustius stare poterant, quātò eos carnis amixtio non tenebat. Homo verò idcirco post culpam veniam meruit: quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset, accepit. Vnde apud respectū iudicis argumentum pietatis est, hæc eadem infirmitas carnis.

Quod angeli custodes hominibus præponantur. Cap. XLVI.

QUIA verò angeli hominibus præfunt, per prophetam Grego. in tam testatur angelus, dicens: Princeps regni Persarum *in suis mora* restitit mihi. Quod verò angeli à superiorū *lib⁹ dicit.* angelorum potestatibus dispensentur, Zacharias perhibet propheta, qui ait: Ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem.

Quod singulis hominibus, singuli angeli dentur custodes. Cap. XLVII.

Abas Paulus simplex habebat gratiam, vt ingredietes, *Ex dictis* in Ecclesiam senes aspiceret: & ex ipsa facie eorum *cuusdam* vniuscuiusque cogitationes, siue malæ essent, seu bonæ sentiret. Cum ergo venisset ad Ecclesiam, & ingrederentur *in vita pa* senes, vidit eos clara facie, & lato animo ingredi, & angelos eorum cum gaudio pariter cum ipsis. Vnum autem ni-

grum & nebulosum habentem corpus, & dæmones hinc, atque inde trahentes eum, cum admissio freno in naribus, & angelum sanctum eius de longè sequentem tristè. Beatus ergo Paulus cœpit flere amarissimè, & pectus suum tridere, sedens ante Ecclesiam propter eum quem talè viderat. Omnes autem alii senes videntes eum sic flètem, cœperunt eum rogare, vt si quid in illis vidisset, cum eis ingrederetur in congregationem. Ille autem noluit ingredi, sed semper flebat propter eum quem sic viderat. Post paululum autè, cum absoluta congregatio discederet, iterum omnium vultus circumspiciebat, si tales egrederentur, quales ingressi sunt. Et vidit illum quem antea viderat nigrum & nebulosum egressum de Ecclesia clara facie, & cædido corpore, & dæmones de longè sequentes eum, sanctum autem angelum eius prope eum hilarem, & gaudètem super eum nimis.

Quòd dextera Dei, sit pars angelorū electa: sinistra autè eius, pars angelorum reproba. Cap. XLVIII.

Grego. in suis mora lib^o dicit.

QUID est ergo quòd exercitus cœli à dextris, & sinistris eius stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, vt etiam sit extra omnia, nec dextera, nec sinistra cœcluditur, sed dextera Dei angelorū pars electa: sinistra autem Dei, pars angelorū reproba designatur. Non enim ministrant, solummodo boni qui adiuuunt, sed etiam alii qui reprobent, id est, non solum qui à culpa redeunt subleuènt, sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quòd cœli exercitus, dicitur angelorum pars reproba in eo intelligi posse perhibetur. Quas enim suspèdi in aère nouimus, aues cœli nominamus. Et de iisdem spiritibus Paulus dicit: Cõtra spiritalia nequitia in cœlestibus. Quorum caput enuncians, ait: Secundum principem aeris huius. A dextera ergo Dei & sinistra angelorum exercitus stat: quia & voluntas electorum spirituum, diuina pietati concordat, & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens iudicio distinctionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritibus in medium profluisse describitur, per què Ahab rex exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere, bonum spiritum fallaciæ deseruire voluisse, vt diceret: Egrediar, & ero mēdax spiritus, in ore omnium

prophetarum eius. Sed quia Ahab rex peccatis præcedentibus dignus erat, vt tali debuisset deceptione damnari, quatenus qui sæpe volens ceciderat culpa, quandoque nolens caperetur ad pœnam: occulta iustitia, licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quod ergo illic à dextris atque sinistris Dei, exercitus cœli affuisse describitur, hoc hic inter filios Dei satan adfuisse perhibetur. Ecce à dextris Dei steterunt angeli, qui nominantur filii Dei, ecce à sinistris stant angeli: quia adfuit inter eos etiam satan.

Quòd immundi spiritus in hoc cœli terræque medio vagentur. Cap. XLIX.

PAULO ante iam diximus, vnde & aues cœli nominamus. Et scimus, quòd imūdi spiritus, qui è cœlo æthereo lapsi sunt, in hoc cœli terræque medio vagantur. Qui tantò magis corda hominum ascendere ad cœlestia inuident, quantò se à cœlestibus per elationis suæ immundiciam proiectos vident.

Grego. in suis moralibus dicit.

De hoc si pax in sublimibus retineatur. Cap. L.

Sed inter hæc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Danièli dicitur? Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi, xx. & vno diebus, & ecce Michael vnus de principibus, primus venit in adiutorium mihi. Et paulò post: Nunc reuertar vt prælier aduersus principem Persarū. Cū enim egrederer, apparuit princeps Græcorum adueniēs. Quos itaq; alios principes gētū nisi angelos appellat, qui sibi resistere exeuntri potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoq; angelicos spiritus præliadi certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assistent? Sed quia certa angelorū ministeria dispensandis singulis, quibusq; gētibus sint prælata, cū subiectorū mores aduersum se vicissim præpositorū spiritū opè mererent, ipsi qui præsumunt spiritus cõtra se venire referuntur. Is nanq; angelus qui Danièli loquebatur, captiuus Israelitici populi in Perside constitutis prælatus agnoscitur. Michael autè eorum, qui ex eadem plebe in Iudæa terra remāserat,

prapofitus inuenitur. Vnde ab eodem angelo paulo post Daniëli dicitur. Nemo est adiutor meus in omnibus his, niſi Michaël princeps veſter. De quo & hoc quod præmiſimus, dicit: Et ecce Michaël vnus de principibus, primus venit in adiutorium mihi. Qui dum nequaquam ſimul eſſe, ſed venire in adiutorium dicitur, apertè ei populo prælatuſ agnoſcitur, qui captus in alia parte tenebatur.

Quòd diaboli voluntas ſemper ſit iniqua, poteſtas autem eius nunquam iniuſta. Cap. LI.

Ex eifdè. Sciendum verò eſt quia ſatanæ voluntas ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas iniuſta: quia à ſemetipſo voluntatem habet, ſed à domino poteſtatem. Quod enim ipſe facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſtè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus domini malus irruerat in Saul. Ecce vnus idemq; ſpiritus, & domini appellatur, & malus domini videlicet per licentiam poteſtatis iuſta, malus autem per deſiderium volūtatis iniuſta. Formidari igitur non debet, qui nihil niſi permiſſus valet. Sola ergo vis illa timenda eſt, quæ cùm hoſtem ſequi permiſerit, ei ad vſum iuſti iudicij, & iniuſta illius voluntas, ſeruit. Paululum verò manum poſtulat extendi: quia exteriora ſunt quæ expetit conteri. Neque enim ſatan facere ſe aliquid multum putat, niſi cùm in anima lauciat, vt ab illa patria feriens reuocet.

Quòd quatuor modis loquatur Deus ad diabolum, & tribus modis diabolus ad Deum. Cap. LII.

Gregor. in ſuis moralibus. Sciendum verò eſt, quia ſicut hoc loco diſcimus, IIII. modis loquitur Deus ad diabolum: tribus modis diabolus ad Deum. Quatuor modis loquitur Deus ad diabolum, & iniuſtas vias eius arguit, & electorum ſuorum contra illum iuſtitiam proponit, & tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando cùm ne tentare audeat prohibet. Iniuſtas enim vias eius redarguit, ſicut iam dictum eſt: Vnde venis? Electorum ſuorum cõtra illum iniuſtitiam proponit ſicut ait: Conſideraſſi ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram? Tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, ſicut dicit: Ecce vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt. Rurſumque eum à ten-

ratione prohibet, cùm dicit: Tantùm in eum ne extendas manum tuam. Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum, cùm vel vias ſuas inſinuat, vel electorum innocentiam ſcõis criminibus accuſat, vel tentandam eandem innocentiam poſtulat. Vias quippe ſuas inſinuat, qui ait: Circuui terram, & perambulauit eam. Electorum innocentiam accuſat: quia dicit: Nunquid fruſtra Iob timer Deum? Nonne tu vaſtaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum? Tentandam eandem innocentiam poſtulat, cùm dicit: Extende manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.

Quòd non ſit palma victoriæ ſine labore certaminis. Caput LIII.

Ex dialo- go Greg. In labore certaminis, non eſt palma victoriæ. Vnde *Ex dialo- go Greg.* ſergo victores, niſi quia contra antiqui hoſtis inſidias decertauerunt? Malignus quippe ſpiritus cogitationi, locutioni, atque operi noſtro ſemper aſſiſtit: ſi forte quid inueniat, vnde apud examen æterni iudicis accuſator exiſtat. Vis etenim noſſe quomodo ad decipiendum ſemper aſſiſtat? Quidam qui nunc nobiſcum ſunt, rem quam narro- teſtantur. Quòd vir vitæ venerabilis Stephanus nomine, Valeriæ prouinciæ præſbyter fuit, huius noſtri Bonifacij diaconi, atq; diſpenſatoris eccleſiæ, cognatione proximus. Qui quadam die de itinere domum reſreſſus, mancipio ſuo negligenter loquens præcepit dicens: Veni diabole, diſcalcia me. Ad cuius vocem mox cõperunt ſe caligarum corrigiæ in ſumma velocitate diſſoluere, vt apertè conſtaret, quòd ei ipſe qui nominatus fuit, ad extrahendas caligas, diabolus obediret. Quod mox vt præſbyter vidit, vehementer expauit, magniſque vocibus clamare cõcepit dicens: Recede miſer, recede: non enim tibi, ſed mancipio meo locutus ſum. Ad cuius vocem protinus receſſit, ita vt inuenta ſint magna iã ex parte diſſolutæ corrigiæ, ex parte remãſerint. Qua in re colligi poteſt antiquus hoſtis, qui iã præſto eſt corporalibus factis, quàm nimiis inſidiis, noſtris cogitationibus inſiſtit.

De creatura, & natura, & miniſterio angelorum, & de caſu apoſtatarum. Cap. LIIII.

S. Iſidor. in libro of- ficiõrum ſic loquitur. Adum naturam, ſpiritus nuncupatur. Quando enim de

cœlis ad annunciandam hominibus mittuntur: ex ipsa annunciatione angeli nominantur. Natura enim spiritus sunt. Tunc autem angeli vocantur, quando mittuntur. Natura angelorum mutabilis est, sed facit eos incorruptos charitas sempiterna. Gratia non natura esse incommutabiles angelos. Nam si natura incommutabiles essent, diabolus utique non cecidisset. Mutabilitatem itaque nature suffragat in illis contemplatio creatoris. Inde & priuatus est apostata angelus, dum fortitudinem suam non à Deo, sed à se voluit custodire. Ante omnem creaturam angeli facti sunt, dum dictum est: fiat lux. De ipsis enim dicit scriptura: Prior omnium creata est sapientia. Lux enim dicuntur, participando lucis æternæ: sapientia verò dicuntur ignita inhiærendo sapientiæ. Et cum sint mutabiles natura, non tamen finit eos contemplatio mutari diuina. Ante omnem creationem mundi, creati sunt angeli, & ante omnem creationem angelorum, diabolus conditus est, sicut scriptum est. Ipse est principium viarum Dei. Vnde & ad comparationem angelorum, archangelus appellatus est. Prius enim creatus extitit ordinis prælatione, non temporis quantitate. Primatum habuisse angelorum diabolus scimus, ex qua fiducia cecidit, ita ut sine reparacione laberetur, cuius prælationis excellentiam propheta his verbis annunciat: Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem illius. Omne lignum paradisi non est assimilatum illi: quoniam speciositatem fecit eum Deus. Distat conditio angeli, à conditione hominis. Homo enim ad Dei similitudinem conditus est. Archangelus verò qui lapsus est, signaculum Dei similitudinis appellatus est. Testante domino per Ezechie. Tu signaculum similitudinis Dei plenus sapientia, perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Quanto enim subtilior est eius natura, tanto plenius extitit ad similitudinem diuinæ veritatis expressam. Prius de cœlo cecidisse diabolus constat, quam homo conderetur. Nam mox ut factus est, in superbiam erupit, & præcipitatus de cœlo est. Nam iuxta veritatis testimonium, ab initio mendax fuit, & in veritate non steterit, quia statim ut factus est, cecidit. Fuit quidem in veritate conditus, sed non stando confestim à veritate est

lapsus. Vno superbiæ lapsu, dum Deo per timorem se confecerunt, & homo cecidit, & diabolus. Sed homo reuersus est ad penitentiam, dum se inferiorem esse cognoscit. Diabolus verò non solum in hoc contentus, quod se Deo æqualiam existimans cecidit, insuper etiam superiorem Deo se dicit, secundum apostoli dicta, qui ait de Antichristo: Qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Diabolus ideo iam non petet veniam: quia non compungitur ad penitentiam. Membra verò eius sæpe per hypocrisisin deprecantur, quod tamen pro mala conscientia adipisci non merentur. Disceat humana miseria, quod ea causa citius prouocetur Deus præstare veniam, dum infirmo compatitur homini: quia ipse homo traxit ex parte inferiori infirmitatem peccandi, hoc est, ex carne, qua inclusa anima detinetur. Apostata angeli ideo veniam non habent: quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate grauari sunt ut peccarent. Homines autem post peccatum idcirco reuertuntur ad veniam, propter quod ex lutea materia pondus traxerunt infirmitatis, idoque pro infirma carnis conditione, reditus patet homini ad salutem. Sicut & Psalmus dicit: Ipse scit figmentum nostrum. Memento domine quod terra sumus. Et iterum: Memorare, inquit, quæ sit mea substantia. Postquam apostata angeli ceciderunt, reliqui perseverantiâ æternæ beatitudinis solidati sunt. Vnde & post cœli creationem in principio repetitur, fiat firmamentum, & vocatum est firmamentum cœlum. Nimirum ostendens, quod post angelorum ruinam, hi qui permanserunt, firmitatem meruerunt æternæ perseverantiæ, & beatitudinis, quam antea minus acceperant. Post diaboli diectionem, angelorum sanctorum collatam sanctitatis perseverantiam, & beatitudinem quam minus acceperant, vnde oportet cognosci quod malorum iniquitas, sanctorum seruiat humilitati: quia vnde mali corrumpunt, inde boni proficiunt. Bonorum angelorum numerus, qui post ruinam angelorum malorum est diminutus, ex numero electorum omnium supplebitur, qui numerus soli Deo est cognitus. Inter angelos distantia potestatum est, & pro gradu dignitate ministeria cisdem sunt distributa. Aliisque alij præferuntur tam culmine potestatis, quâ scientia virtutis. Subministrant igitur alij alio-

rum præceptis, atque obediunt iussis. Vnde ad prophetam Zachariam angelus angelum mittit, & quæcunque annunciare debeat præcipit. Nouem esse distinctiones vel ordines angelorum sacra scripturæ testantur, id est, angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubin, & seraphin. Horum ordinum numerum etiam Ezechiël propheta describit sub totidem nominibus lapidum, cum de primatu apostatæ angeli loqueretur: Omnis, inquit, lapis operimentum tuum, sardius, & topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, saphyrus, carbunculus, & smaragdus. Quo numero lapidum, ipsi ordines designati sunt angelorum. Quos apostata angelus ante lapsum quasi in vestimento ornamenti sui affixos habuit: ad quorum se comparisonem dum se clariorem cunctis aspexit, confestim intumuit, & cor suum ad superbiam eleuauit. Angeli semper in Deo gaudent, non in se. Malus verò inde est diabolus: quia non quæ Dei, sed quæ sua sunt requisit. Nulla autem maior iniquitas, quam non in Deo, sed in se velie quempiam gloriari. Angeli verò Dei cognoscunt omnia antequam in re fiant: & quæ apud homines adhuc fututa sunt, angeli iam reuelante Deo nouerunt. Præuaricatores angeli etiam sanctitate amissa, non tamen amiserunt viuacem creaturæ angelicæ sensum. Triplici enim modo præscientiæ acumine vigent, id est, subtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione superiorum potestatum. Quoties Deus quocunque flagello huic mundo irascitur, ad ministerium vindictæ apostata angeli mittuntur: qui tamen diuina potestate cohercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Boni autem angeli ad ministerium salutis humanæ deputati sunt: vt curas administrant mundi, & regant omnia iussu Dei, testante Apostolo: Nónne omnes, inquit, sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis? Angeli corpora in quibus hominibus apparent in superno aëre sumunt, solidamque speciem ex cœlesti elemento inducunt, per quam humanis obtutibus manifestius demonstrantur. Singulæ gentes præpositos angelos habere creduntur, quod ostenditur testimonio angeli Daniël loquentis: Ego, inquit, veni, vt nunciarem tibi, sed princeps regni Persarum restitit mihi.

Et post alia: Non est qui me adiuuet, nisi Micahel princeps vester. Item omnes homines angelos habere probantur, Loquente domino in Euangelio: Amen dico vobis: quia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Vnde & Petrus in Actibus apostolorum, cum pulsarent ianuam, dixerunt intus apostoli: Non est Petrus, sed angelus eius est. Si Deum angeli contuentur, & vident, cur Petrus apostolus dicit: In quem desiderant angeli Dei conspiciere? Item si eum non contuentur nec vident, quomodo iuxta sententiam domini angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cœlis est? Sed bene vtrunq; est. Nam veraciter credimus quòd Deum angeli, & vident, & videre desiderant: & habent, & habere festinant, & amant, & amare nituntur. Si enim sic videre desiderant vt effectu desiderij non perfruantur, desiderium hoc necessitatem habet, & necessitas ista pœnalis est. Sed beatis angelis omnis pœna longè est: quia nunquam simul pœna & beatitudo conueniunt. Rursum, si eos dicimus Dei visione satiari, satietas fastidium habere solet, & scimus illos Dei visionem quam & desiderant, fastidire non posse. Quid ergo est, nisi vt miro modo simul vtrunque credamus, quia & desiderat, & satiantur? Sed desiderant sine labore, & satiantur sine fastidio. Ne enim sit in desiderio necessitas, desiderantes satiantur. Et iterum: Ne sit satietate fastidium, satiari desiderant. Vident enim angeli faciem patris per satietatem, sed quia satietas ista fastidium nescit, angeli desiderant in eo prospicere semper. Vbiunque in scripturis sanctis pro Deo angelus ponitur, non pater, non spiritus sanctus, sed pro incarnationis dispensatione solus filius intelligitur. Ante dominicæ incarnationis aduentum, discordia inter angelos, & homines fuit. Veniens autem Christus, pacem in se angelis & hominibus fecit. Eo quippe nato, clamauerunt angeli in terra: Pax hominibus bonæ voluntatis. Per incarnationem igitur Christi, non solum Deo reconciliatus est homo: verum etiam pax inter angelos & homines reformata est. Discordia igitur ante aduentum Christi angelorum, & hominum fuisse per id maxime agnoscitur, quòd salutari in veteri testamento ab hominibus angeli, despiciunt re saluari ab eis. Quòd in nouo testamento à Ioanne factum, non solum reuerenter angelus suscipit, verum etiam ne faciat interdicat.

Ab hoc homo in veteri testamento despicitur, nec resalutatur ab angelo, eo quod homo adhuc nondum transisset in Deo. Suscipitur autem homo à Deo, & ruerenter salutatur ab angelo. Nam & Mariã angelus legitur salutasse, & Ioanni angelum salutanti, ab eodem angelo dicitur: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Per quod agnoscitur, per incarnationem dominicam, pacem hominibus fuisse, & angelis, redditam.

Quod supernorum ciuium numerus, & finitus sit, & infinitus. Cap. LV.

Grego. in suis moralibus. **S**upernorum ciuium numerus, & finitus exprimitur, vt qui Deo est numerabilis, esse nobis innumerabilis demonstratur, quamuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistent enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant verò hi qui ad exempla officia nunciorum veniunt, sed tamen ipsi quoque à contemplatione ab inimicis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quam hi qui principaliter assistent, assistentium numerus quasi definitus, ministrantium verò infinitus ostenditur. Angelicos verò spiritus rectè Dei milites dicimus: quia decertare eos contra potestates aërias non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt: quia quicquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentia possunt.

Quod, omnis culpa ante discessum oblationis munere soluat. Cap. LVI.

Ex dialogo Grego. **S**ed neque hoc silendum existimo, quod actum in meo monasterio ante hoc triennium reminiscor. Quidam nanque monachus Iustus nomine, medicinæ arte imbutus fuit, qui mihi in eodem monasterio constituto, sedulo obsequio, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consuevit. Hic itaque languore corporis prauentus, ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia sua, frater germanus, nomine Copiosus, seruebat. Qui ipse quoque nunc in hac vrbe per eandem medicinæ artem, temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus, cum iam se ad extrema peruenisse cognouisset eidem fratri suo Copioso: quia occultos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fra-

tribus non potuit cæleri, sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos in medicamine absconditos inuenerunt. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre qui nobiscum communiter vixit, æquanimitè ferre non valui: quippe quia eiusdem monasterij semper regula fuit, vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœore percussus, cogitare cœpi, vel quòd ad purgationem morientis facerem, vel quòd in exemplo viuentibus fratribus prouiderem. Precioso igitur eiusdem monasterii præposito ad me accito, dixit. Vade, & nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cum in morte constitutus fratres quæserit, ei suus frater carnalis dicat: quia pro solidis quos occultè habuit, à cunctis fratribus abominatus sit, vt saltem in morte de culpa mentem amaritudo transtuerberet, atque à peccato quod perpetravit purget. Cum verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet fossam in sterquilinio facite, in eo corpus ei⁹ proicite, ibique super eum tres aureos quos reliquit in seate, simul omnes clamantes, pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra operite. In quibus vtrisque rebus vnam morienti, alteram verò volui viuentibus fratribus prodesse: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auritiæ tanta damnatio miserè in culpa prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum idem peruenisset ad mortem, & anxie quæreret se fratribus commendare, nullusque ei ex fratribus applicare & loqui dignaretur, ei carnalis frater, cur ab omnibus esset abominatus, innotuit. Qui protinus de reatu vehementer gemit, atque in ipsa tristitia è corpore exiuit. Qui ita sepultus est, vt dixi. Sed fratres omnes eadem sententia perturbati, ceperunt singuli extrema quæque, & vilia, & quæ eis semper habere regulariter licebat, ad medium proferre, vehementerque formidabant, ne quid apud se esset, vnde reprehendi potuissent. Cum verò post mortem eius triginta iam essent dies eius euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri cõpati, eiusque cum dolore graui supplicia pensare, & si quid esset ereptionis eius in remedium quærere. Tunc euocato ad me Precioso eodem

monasterij nostri prapósito, dixit tristis. Diu est, quod frater ille qui defunctus est in igne cruciatur, debemus ei aliquid charitatis impendere, & cum in quantum possumus, ut eripiatur adiurare. Vade itaque & ab hodierna die diebus triginta corinuis offerre pro eo sacrificium stude, & nullus omnino pratermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non immoletur. Qui protinus abscessit, & paruit. Nobis autem, alia curantibus, atque euolutos dies non numeratibus, idem frater qui defunctus fuit, nocte quadam fratri suo Germano Copioso per visionem apparuit. Quem ille cum vidisset, inquisiuit dicens: Quid est frater? Quomodo es? Cui ille respondit: Nunc vsque malè fui, modò iam benè sum: quia hodie communionem recepi. Quòd idem Copiosus pergens, protinus fratribus in monasterio indicauit. Fratres verò sollicitè computabant dies, & repperant quòd ipse dies exiit, quo pro eo trigesima oblatio fuit impleta. Cumque & Copiosus nesciret, quid pro eo fratres agerent, & fratres ignorassent quod de illo Copiosus vidisset, vno eodemque tempore dum cognouit ille quod isti ignorant, atque isti cognoscebant quod ille vidit, concordantes simul visionem & sacrificium, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuit, per salutarem hostiam supplicium euasit.

Quòd sacra oblatio post mortem animabus prodesse possit, si non sunt culpæ indissolubiles.

Caput LVII.

Ex dialo. Gregoy Sicut culpæ post mortem insolubiles non sunt, multorum solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiurare, ita ut hoc nunquam ipse defunctorum animæ expetere videantur. Nam prædictus Felix episcopus, à quodam venerabilis vitæ presbytero qui vsque ante bienium vixit, & in diœcesi Centumcellensis vrbs habitauit, atque Ecclesiæ beati Ioannis, quæ in loco, qui Tauriana dicitur, sita est, præerat, cognouisse se asserit: quòd idem presbyter in eo loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quoties necessitas corporis exegit, lauari consuevit. Vbi dum die quadam fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum virum, ad suum obsequium paratum, qui sibi de pedibus calciamenta abstraheret, vestimenta susciperet, & exeunti à calore sabana præberet, atque omne ministerium cum magno famulatu perageret. Cumque hoc sepius fecisset,

idem presbyter die quadam ad balnea iturus, intra semetipsum cogitans, dixit: Viro illi qui mihi solet tam deuotissimè ad lauandum obsequi, ingratus apparere non debeo, sed aliquid me necesse est ei pro munere portare. Tunc duas secum oblationum coronas detulit. Qui mox, ut peruenit ad locum, hominem inuenit: atque ex more eius obsequio in omnibus vsus est. Lauit itaque, & cum iam vestitus voluisset egredi, hoc quod secum detulit obsequenti sibi viro pro benedictione obtulit, petens, ut benignè susciperet, quod ei charitatis gratia offerret. Cui ille moerens, afflictusque respondit: Mihi ista quare das pater? Ille panis sanctus est, & ego hunc manducare non possum. Me etenim quem vides, aliquando loci huius dominus fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autè mihi prestare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, ut pro peccatis meis, interuenias: & tunc exauditum te esse cognosce, quum huc ad lauandum veneris, & me; minime inuenieris. In quibus verbis disparuit, & is qui esse homo videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem verò presbyter, hebdomada continua sese pro eo in lachrymis afflixit, salutarem quotidie hostiam obtulit, & reuersus postea ad balneum, eum minime inuenit. Qua ex re, quantum profit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur: quando hanc & ipsi mortuorum spiritus à viuentibus perunt, & signa indicant, quibus per eam absoluti videantur.

Quòd beatius sit quemque liberum hinc exire, quam post mortem libertatem querere. Cap. LVIII.

Grego. in suo dialo go dicit. Vnctis ostenditur: quia si insolubiles culpæ fuerint, ad absolutionem prodesse, minime etiam mortuis victima sacræ oblationis possit. Sed sciendum est, quia illis sacra victima mortuis profit, qui hic viuendo obtinuerint, ut eos etiam post mortem bona adiunet, quæ hic pro ipsis ab aliis sunt. Inter hæc autem pensandum est, ut tutior via sit, ut bonum quod quisque post mortem sperat agi per alios, agat dum viuit ipse per se. Beatius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem querere.

Quòd nullus debeat rogare pro peccato, quod est ad mortem. Cap. LIX.

Grego. in suis moribus. Peccatum quippe vsque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac penitentiam libus.

non emendatur. De quo videlicet peccato per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. Peccatum nanque ad mortem est: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius venia frustra postulatur. De hoc adhuc subditur: Obliviscatur eius misericordia. Omnipotentis Dei misericordia oblivisci eius dicitur, qui omnipotentis Dei iustitia fuerit oblitus. Quisquis eum nunc iustum non timet, post inuenire non valet misericordem.

Vt omnes animæ electorum credendæ sint esse in celo, & iniquorum animæ in inferno. Cap. LX.

Ex dialo. Gregorij. **I**nquisitioni meæ iam video sufficienter satisfactum, sed hoc est adhuc quod questione animum pulsât. Quia cum superius dictum sit esse iam sanctorum animas in celo: restat proculdubio, ut iniquorum quoque animæ esse non nisi in inferno credantur, & quid de hac re habeat, veritas ignoro. Nam humana æstimatio non habet, peccatorum animas posse ante iudicium cruciari. Si esse sanctorum animas in celo sacri eloquii satisfactione credidisti, oportet ut per omnia esse credas iniquorum animas in inferno: quia ex retributione æternæ iustitiæ, ex qua iam iusti gloriatur, necesse est per omnia, ut & iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui, ignis reprobos exurat.

Quod sicut finis non est gaudio bonorum, sic finis non est tormentis malorum. Cap. LXI.

Ex dialo. Gregorij. **N**unquid nam quæso te dicimus eos, qui semel illic meriti fuerint, semper arduos: Cõstat nimis, & incõstanter verum esse: quia sicut finis non est gaudio bonorum, ita finis non est tormentis malorum. Nam cum veritas dicat: Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam: quia verum est quod promissit, falsum proculdubio non erit quod minatus est Deus.

Quod ita non sit, ut quidam affirmant, quod Deus ob hoc minatus sit, æternam penam peccantibus, ut corrigeret à malis. Cap. LXII.

Ex dialo. Greg. Pet. inter. Gre. ref. **Q**UID si quis dicat, idcirco Deus peccantibus æternam penam minatus est, ut eos à peccatorum perpetratione compesceret? Si falsum est quod minatus

est, ut ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, ut ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere, vel insanus præsumat? Et si minatus est, quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacem, quod nefas est dicere, prædicare compellimur.

Cur peccata quæ cum fine perpetrata sunt, sine fine puniantur. Cap. LXIII.

Sicere velim, quomodo iustum sit, ut culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur. Hoc rectè diceretur, si dicitur strictus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt: quia cum fine vixerunt. Nam voluissent utique, si potuissent, sine fine viuere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim, quia in peccato viuere semper cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicatis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

Quod Deus pius sit, & non pascatur cruciati miserorum, iustus autem, & ideo non sedetur in perpetuum ab iniquorum ultione. Cap. LXVIII.

SED nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquens a iusto domino, idcirco cædi præcipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad hoc enim vapulat, ut emendare debeat. Iniqui autem gehennæ igni traditi, si ad correctionem nunquam veniant, quo sine semper ardebunt? Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciati non pascitur: Quia autem iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamè ad aliquid ardebunt, scilicet, ut iusti omnes, & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt, quatenus in æternum tantò magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

De hoc si ante restitutionem corporum, animæ iustorum in cælum recipiantur. Cap. LXV.

PLACET quod dicis: Sed velim nosse, si nunc ante restitutionem corporum in cælum recipi valeant animæ

iustorum. Hoc nanque de omnibus iustis fateri non possumus, neque de omnibus negare. Nam sunt quorundam iustorum animæ, quæ à cœlesti regno quibusdam adhuc mansionibus differuntur. In quo dilationis damno, quid aliud innuitur, nisi quod perfectæ iustitiæ aliquid minus habuerunt? Et tamen luce clarius constat: quia perfectorum iustorum animæ, mox ut huius carnis claustra exeunt, in cœlestibus sedibus recipiuntur. Quod & ipsa per se veritas testatur, dicens: Vbiunque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ: quia vbi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur, & animæ iustorum. Et Paulus dissolui desiderat, & cum Christo esse. Qui ergo Christum esse in cœlis non dubitat, nec Pauli animæ esse in cœlo negat. Qui etiam de dissolutione sui corporis, atque habitatione patriæ cœlestis dicit: Scim⁹ quia si terrestri domus nostra hui⁹ habitationis dissoluatur, quod ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, sed æternam in cœlis.

Quod iusti in die iudicij animarum, simul et corporum gloria lætabuntur. Cap. LXVI.

Ex eod. Pet. int. Gre. ref. Siquid nunc in cœlo sunt animæ iustorum, quid est hoc quod in die iudicij pro iustitiæ suæ retributione recipiunt? Hoc in eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc animarum sola: postmodum verò corporum beatitudine perfruantur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro domino, cruciatuque pertulerunt. Pro hac quippe geminata, eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc etiam ante resurrectionis diem de sanctorum animabus scriptum est: Data sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorum, & fratrum eorum. Qui itaque nunc singulas acceperunt, in iudicio binas stolas habituri sunt: quia modo animarum res tantummodo agitur, tunc autem animarum, simul & corporum gloria lætabuntur.

De hoc si boni bonos in regno, vel si mali malos in supplicio agnoscant. Caput LXVII.

Ex eod. Pet. int. Gre. ref. Nosse vellem, si boni bonos in regno, vel mali malos in suppliciis agnoscant. Huius rei sententia in verbis est dominicis, quam iam superius protulimus, luce clarius

demonstrata. In quibus cum dictum esset. Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlcibus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius: subiunctum est, quod Lazarus mortuus portaretur ab angelis in sinum Abrahamæ, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam. Cui Abraham dicit: Fili, recordare, quia receperisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Diues autem de seipso iam spem salutis non habens, ad promerendam suorum salutem conuertitur, dicens: Rogo te pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in locum tormentorum. Quibus verbis aperte declaratur: quia & boni bonos, & mali agnoscant malos. Si igitur Abraham Lazarum minimè recognosceret, nequaquam ad diuitem posita tum in tormentis de transacta eius contritione loqueretur, dicens: Quod mala receperit in vita sua. Et si mali malos non recognoscerent, nequaquam diues in tormentis positus, fratrum suorum etiam absentiam meminisset. Quomodo enim presentes non posset agnoscere, qui etiam pro absentium memoria curauit exorare? Quia in re illud quoque ostenditur, quod nequaquam ipse requisisti: quia & boni malos, & mali cognoscunt bonos, Nam & diues ab Abraham agnoscitur, cum dictum est: Recordare, quia receperisti bona in vita tua: & electus Lazarus à reprobo est diuite cognitus, quem mitti precatur ex nomine, dicens: Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam. In qua videlicet cognitione, vtriusque partis cumulus retributionis excrescit, & ut boni amplius gaudeant, quia secum eos lætari conspiciunt, quos amauerunt: & mali dum cum eis torquentur, quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pœna consummat. Fit autem in electis quiddam mirabile: quia non solum eos cognoscunt, quos in hoc mundo nouerunt, sed velut

visos ac cognitos recognoscunt bonos, quos nunquam viderunt. Nam cum antiquos patres in illa aeterna hereditate viderint, eis incogniti per visionem non erunt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciat, ubi scientem omnia sciunt? Nam quidam noster & vite venerabilis vir, religiosusque, valde & laudabilis, cum ante triennium moreretur, sicut religiosi alii, qui praesentes fuerunt, testati sunt, in hora sui exitus, Ionam prophetam, Ezechielem quoque & Danielem, cepit aspicere. Quos dum venisse ad se diceret, & depressis luminibus eis reuerentiae obsequium praerberet, ex carne educus est. Qua in re aperte datur intelligi, quae erit in illa incorruptibili vita notitia, si vir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos quos nimirum nunquam vidit, agnouit. Solet autem plerumque contingere, ut egressura anima eos etiam recognoscat, cum quibus pro equalitate culparum, vel etiam praemiorum, in una est mansione deputanda: quod multi in eo exitu vident, qui aut in regno, aut in supplicio pares habebuntur.

De hoc si ignis purgatorius credendus sit, qui post mortem animas a peccatis expurget. Cap. LXVIII.

Ex codē. Pet. int. Gre. r. f. **D**iffere vellem, si post mortem ignis purgatorius esse credendus est. In euangelio dominus dicit: Ambulate, dum lucem habetis, Per prophetam quoque ait: Tempore accepto ex iudici te, & in die salutis adiuui te. Quod Paulus apostolus exponens, dixit: Ecce nunc tempus acceptabile, &c. Salomon quoque ait: Quodcunque potest manus tua facere instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos, quod tu propearas. Dauid quoque ait: Quoniam in seculo misericordia eius. Ex quibus nimirum sententiis constat: quia qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio praesentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis, esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, eo quod veritas dicit: quia si quis in spiritum sanctum blasphemiam dixerit, nec in hoc seculo remitteretur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quae sitam culpas in hoc seculo, quaedam vero in futuro posse relaxari. Quod enim de vno negatur, conse-

quenter intellectus patet: quia de quibusdam conceditur. Sed tamen ut praedixi, hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum cura rei familiaris: quae vix sine culpa ab ipsis agitur, qui culpas qualiter declinari debeant sciunt, aut non in grauibus rebus error ignorantiae, quae cuncta etiam post mortem grauant, si ad huc in hac vita positus minime fuerint relaxata. Nam & cum Paulus dicat, Christum esse fundamentum, atque subiungat, si quis super aedificauerit super hoc fundamentum, autum & argentum, lapides preciosos, ligna, scenum, stipulam, vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit, si cuius opus arseuerit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: quanuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, attamen si quis haec de igne futurae purgationis accipiat, pensandum sollicitudine est: quia illum dixit posse per ignem saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, aes, vel plumbum aedificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque iam tunc insolubilia, sed ligna, scenum, stipulam, id est, peccata minima atque leuissima, quae ignis facile consumit. Hoc tamen sciendum est: quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat, promereatur.

Quod vnus sit gehennae ignis, sed non vno modo omnes cruciet. Caput LXIX.

Quato te, vnus esse gehennae ignis credendus est, an *Ex codē. Pet. int. Gre. ref.* quanta peccatorum diuersitas fuerit, tanta quoque & ipsa aestimanda sunt incendia esse praeparata? Vnus quidem est gehennae ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusque etenim quantum exigit culpa, tantum illic sentietur poena. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, ne tamen eiusdem solis ardore aequaliter sentiunt: quia alius plus aestuat, atque alius minus: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum: ut & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exuret.

Ex dictis
August.

Quatuor genera sunt oblationis. Pro valde bonis, gratiarum actiones sunt: hoc est, Deo gratias agunt: quia bene vixerunt. Pro non valde bonis, ut plena remissio fiat. Pro non valde malis propitiationes sunt, ut tolerabilior fiat damnatio. Pro valde malis, non adiumenta mortuorum, sed tantum consolationes viuorum sunt.

Cur sanctorum animae pro inimicis suis non orant, quando eos in igne aeterno ardeat prospexerint. Cap. LXXI.

Ex eodē.
Petr. int.
Gre. re.

Et ubi est quod sancti sunt, si pro inimicis suis quos tunc ardere viderint, non orabunt? Quibus utique dictum est: pro inimicis vestris orate. Orant pro inimicis suis eo tempore quo possunt ad fructuosam poenitentiam eorum tempore conuertere, atque ipsa conuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis suis orandum est, nisi hoc quod ait Apostolus: ut det illis Deus poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciant à diaboli laqueis, à quo capti uententur ad ipsius voluntatem? Et quomodo pro illis tunc orabitur, qui iam nullatenus possunt ad iustitiae opera ab iniquitate commutari? Eadem itaque causa est cur non oretur tunc pro hominibus aeterno igne damnatis, quae nunc etiam causa est, ut non oretur pro diabolo, angelisque eius aeterno supplicio deputatis. Quae nunc etiam causa est ut non orant sancti homines, pro hominibus in fidelibus impiisque defunctis: nisi quia de eis quos, utique deputatos aeterno supplicio iam nouerint, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suae meritum cassari refugium? Quod si nunc quoque, niueles iusti, mortuis & danatis iniustus minimè cōpatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiā ipsi nouerint: quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quādo ab omni vitæ corruptione exuti, ipsi iam iustitiae vicini atque arctius inhæbunt? Sic quippe eorum mētes, per hoc quod iustissimo iudici inherēt, ius distributionis absorbet, ut omnino eis non libeat, quicquid ab illius aeternae regulae subtilitate discordat.

Quod duobus modis vita dicatur, duobus etiam mors intelligatur. Cap. LXXII.

Ex eodē.
Petr. int.

Non est iam quod responderi debeat aperta rationi: sed haec nunc quaestio mentē mouet, quomodo anima im-

mortalis dicitur, dum constat quod in perpetuo igne moriatur. Quia duobus modis vita dicitur: duobus etiam modis. *Gre. ref.* Quia debet intelligi. Aliud est namque quod in Deo uiuimus aliud uero quod in hoc quod conditi uel creati sumus: id est, aliud beatè uiuere, & aliud essentialiter. Anima itaque, & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe: quia beatè uiuere amittit. Immortalis autem: quia essentialiter uiuere nunquā desinit: & natura suae uitae perdere non ualet, nec cum in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beatè esse perdet: & esse non perdet. Ex qua re semper cogitur, ut & mortem sine morte, & defunctum sine defuncto, & finem sine fine patiatur.

Quod electi seu reprobi ad loca communia deducantur in tormentis. Caput LXXIII.

Quod uero siue electi seu reprobi, quorum cōmunis causa in opere fuerit, ad loca etiam communia deducantur, ueritatis nobis uerba satisfacerēt, etiam si exempla deessent. Ipsa quippe ueritas, propter electos in euangelio dicit: In domo patris mei multae mansiones sunt. Si enim dispar in illa beatitudine aeterna retributio non esset, una potius mansio quā multae essent. Multae ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines, propter meritorum consortium communiter latentur, & tamen unum denarium omnes laborantes accipiunt, qui multis mansionibus distinguitur: quia & una est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur. Quae nimirum ueritas, iudicij sui diem denuncians ait, Tunc dicam messoribus colligite zizania, & ligate ea fasciculis ad comburendum. Messores quippe angeli sunt, zizania in fasciculis ad comburendum ligant, cum pares comparibus in tormentis similibus lociant, ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus, ardeant. Cum ergo similes in culpa, ad tormenta similia adducantur, qui eos locis poenalis angeli deputant, quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant.

De hoc quod in domo Dei multae mansiones sint.

Caput LXXIII.

Grego. in suis meris h. dicit.

In euangelio ueritas dicit: In domo patris mei mansiones multae sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo

modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis in illa pace nos sociat, vt quod in se quisq; nō acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & nō aequē laborantes in vinea, eque cuncti denarium sortiuntur. Et quidē apud patrem mansiones multae sunt, & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia vna cunctis erit beatitudo laetitiae, quanuis nō vna sit omnibus sublimitas vitae.

Quod illum quem semel culpa ad poenā pertrahit, misericordia vltcrius ad veniā nō reducat. Cap. LXXV.

Grego. in suis moralibus dicit. **S**icut consumitur nubes, & pertansit, sic qui descendit ad inferos non ascendit. Nubes quippe ad altiora suspēditur, sed densata v̄to impellitur vt currat, calore solis dissipatur vt euanescat. Sic nimirū corda sunt hominū, quae per acceptae rationis ingenium ad alta emigrant: impulsā autem maligni spiritus flatu, prauis desideriorum suorū moribus huc illucque pertrahuntur. Sed districta respectu superni iudicis quasi solis calore liquefiūt, & semel locis poenālibus tradita, ad operationis vsū vltra nō redeunt. Vir igitur sanctus elationis cursum defectumque humani generis exprimens dicit. Sicut consumitur nubes, & pertransit, sic qui descendit ad inferos nō ascendit. Ac si aperte loqueretur dicens: In altum currendo deficit, qui superbiendo ad interitum tendit. Quem si semel culpa ad poenā pertrahit, misericordia vltcrius ad veniā non reducit.

Quod ille Deus dicatur zelans, dicatur iratus, dicatur poenitens, dicatur misericors, dicatur praescius.

Caput LXXVI.

Grego. in suis moralibus dicit. **D**eus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodo irascitur, qui in vlciscendis vitiis nostris nulla perturbatione animi commouetur? Quomodo est poenitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor miserum non habet? Quomodo est praescius, dum nulla nisi quae futura sint praesciantur: Et scimus quia Deo nihil futurum est, ante cuius oculos praeterita nulla sunt, praesentia non transeunt, futura non veniunt. Quippe quia quod nobis fuit, & erit, in eius prospectu praesto est: & omne quod praesens est sciri potest, potius quam praesciri. Et tamen dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur poenitens, dicitur misericors, dicitur

praescius: vt quia castitatem animae vniuscuiusque custodit, humano modo zelans vocetur, quanuis mentis cruciatu non tangitur, & quia culpas percutit, dicitur irasci, quanuis nulla animi turbatione moueatur, & quia ipse iummabilis, id quod voluerit mutat, poenitere dicitur, quanuis rem mutet, consilium non mutet. Et cum miseriae nostrae subuenit, misericors vocatur, quanuis miseris subuenit, & cor miserum nunquam facit. Et quia ea quae nobis futura sunt videt, quae tantum ipsi semper praesto sunt, praescius dicitur: quanuis nequaquam futurum prauideat, quod praesens videt.

Cur Deus suos electos sic permittat mori, vt non in vita illorum ostendat cuius sanctitatis sint.

Caput LXXVII.

Quid est hoc quae so te, quod omnipotens Deus sic permittit mori, quos tamen post mortem cuius sanctitatis fuerint non compatitur caelari. Cum scriptum sit: Iustus quacunq; morte praeventus fuerit, iustitia eius non auferetur ab eo? Electi qui proculdubio ad perpetuam vitam tendunt, quid eis obest si ad modicum dure moriantur? Et est fortasse nonnunquam eorum culpa, licet minima, quae in eadem debeat morte refecari. Vnde fit vt reprobi quidem potestatem contra viuentes accipiant, sed illis morientibus hoc in eis grauius vindicetur, quod contra bonos potestatem suae crudelitatis acceperunt: sicut idem carnifex qui eundem venerabilem diaconem viuentem ferire permisit, est, gaudere super mortuum permisit non est. Quod sacra quoque restantur eloquia. Nam vir Dei contra Samaritiam missus: quia per inobedientiam in itinere comedit, hunc in eodem itinere leo occidit. Sed statim illic scriptum est: Quia stetit leo iuxta asinum, & non comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur, quod peccatum inobedientiae in ipsa morte fuit laxatum quia idem leo qui viuentem praesumpsit occidere, contingere non praesumpsit occisum. Qui enim occidendi ausum habuit, de occisi cadauere comedendi licentiam non accepit: quia is qui culpabilis in vita fuit, punita inobedientia, erat iam iustus ex morte. Leo ergo qui prius peccatoris vitam necauit, custodiuit postmodum cadauer iusti.

Ex eod. Pet. int.

Greg. ref.

Gregor. in suis moralibus dicit. **F** *Quod miseris mors fiat sine morte. Cap. LXXVIII.*
It ergo miseris mors sine morte, finis sine defectu: quia & mors viuunt, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur, & mors perimit & non extinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pauore fugat, flamma comburit, sed nequaquam tenebras decutit.

Quod in inferno peccatoribus ad consolationem ignis non luceat, sed ut magis torqueat.
Caput LXXIX.

Gregor. in suis moralibus dicit. **Q**uamuis illic ignis & ad consolationem non lucet, at tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam se quaces quosque suos secum in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum vitam carnaliter contra precepta conditoris amauerunt, ipsorum quoque eos interitus in augmento suae damnationis affligat.

De eadem re. Cap. LXXX.

Gregor. in suis moralibus dicit. **S**icut ergo electis ignis ardere nouit ad solatiu, & tamen ardere ad supplicium nescit: ita e diuerso gehennae flamma reprobis, & nequaquam lucet ad consolationis gratiam, & tamen lucet ad poenam: ut danatorum oculis supplicium, & uulla charitate candeat, & ad doloris cumulu qualiter crucietur ostendat. Quid hic miru, si gehennae ignem credimus habere suppliciu, simul obscuritatis & luminis? quod experimento nouimus: quia & nunc dura flamma, lucet obscura. Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Tunc infinita parens inferni baratri deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat. Atque qui quolibet ex vitio hic voluntate callidi persuasoris expleuerunt, tunc cu suo duce reprobi ad tormenta perueniunt: & quanuis angelorum atque hominum longe sit natura dissimilis, vna tamen poena implicat, quos vnus in crimine reatus ligat.

Quod humana anima ita immortalis sit, ut & mori possit, & non possit. Cap. LXXXI.

Gregor. in suis moralibus dicit. **Q**uia ergo nostrae immortalitatis hoc tempus non ita ut male sit, sed ita perit ut non sit, quarendum est quid sit, quod non ut ita non sit, sed ita perire optatur ut male sit. Humana enim anima seu angelicus spiritus ita immortalis est, ut mori possit: ita mortalis, ut mori, non possit. Nam beate viuere, siue per vitium, seu per suppliciu per-

dit: essentialiter aut viuere, neque per vitium, neque per suppliciu amittit. A qualitate enim viuendi deficit, sed omni modum subsistendi interitum nec moriens sentit. Ut ergo breuiter diximus, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.

Quod corporeus sit ignis gehennae, & non indigeat alia materia, nisi reproborum cruciatu.
Caput LXXXII.

Gregor. in suis moralibus dicit. **M**iro valde modo, paucis verbis expressus est ignis gehennae. Ignis nanque corporeus, ut esse valeat ignis corporeis indiget fomentis. Qui cum necesse est ut seruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur, nec valet nisi succensus esse, & nisi reforus subsistere. At contra gehennae ignis cum sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec linguis nutritur: sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur: Deuorabit eum ignis qui non succenditur: Quia omnipotentis iustitia futurorum praescia, ab ipsa mundi origine gehennae ignem creauit: qui in poena reproborum esse semel incipit, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finiet. Sciendum verum est, quod omnes reprobi, quia & in anima simul & carne peccauerunt, illic in anima & carne pariter cruciantur.

Cur anima in corpore manens, & egrediens videri non possit. LXXXIII.

Quid mirum Petre, si egredientem animam non videri, quam & manentem in corpore non vides? Nunquid nam modo cum mecum loqueris, quia videre in me non vales animam meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animae inuisibilis est, atque ita ex corpore inuisibiliter egreditur sicut in corpore inuisibiliter manet. Petrus: Sed vitam anime in corpore manentis, pensare possum ex ipsis motibus corporis: quia nisi corpori anima adesset, eiusdem membra corporis moueri non possent. Vitam vero animae post carnem in quibus motibus operibus sit non video: ut ex rebus visibilibus esse colligam, quod videre non possum.

Vt nullus dubitare debeat, ea esse inuisibilia, quae Deo inuisibili subministrant. Cap. LXXXIII.

Sicut vis animae viuificat & mouet corpus, sic vis diuina Ex dialo. Simplet quae creauit omnia. Et alia inspirando viuificat, go Greg.

aliis verò tribuit vt viuant, aliis hoc solummodo præstat vt sint. Quia verum esse non dubitas, creantem, & regentem, implentem, & circumplectentem, transcendentem, & sustinentem, in circumscriptum, atque inuisibilem Deum: ita dubitare non debes, hunc inuisibilia obsequia habere. Debent quippe ea quæ ministrant ad eius similitudinem tendere cui ministrant, vt quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos, & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, vitam animæ in corpore manentis perpendis animo: ita vitam animæ exeuntis à corpore perpendere debes à summo: quia potest inuisibiliter viuere, quam oportet in obsequio inuisibilis manere. Petrus. Rectè totum dicitur: sed mēs refugit credere, quod corporeis oculis nō valet videre.

Quod nulla visibilia videri vel cognosci possunt nisi per inuisibilia. Cap. LXXXV.

Ex dialogo Grego.

Cum Paulus dicat: est enim fides sperandarum substantiarum rerum argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod nō valet videri. Nam credi iam non potest, quod videri potest. Vt tamen te breuiter reducam ad te: nulla visibilia nisi per inuisibilia videntur. Ecce enim cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid videret corporeum, nisi hunc res incorporea ad videndum acueret. Nam tolle mentem quæ non videtur, & iam cassam patet oculus qui videbat. Subtrahere animam corpori, remanent proculdubio oculi in corpore aperti. Si igitur per se videbant, cur discedente anima nil vident. Hinc ergo intellige: quia ipsa quoque visibilia, non nisi per inuisibilia videntur. Ponamus quoque ante oculos mentis, domum edificare, immensas moles leuare, pendere magnas in machinis columnas: quis quæso te hoc opus operatur? Corpus visibile quod illas moles manibus trahit: an inuisibilis anima quæ viuificat corpus? Tolle enim quod non videtur in corpore: & mox in mobilia remanent cuncta quæ moueri videbantur visibilia corpora metallorum. Qua in re pensandum est, quia in hoc quoque mundo visibili, nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando vel implendo ea quæ ratione subsistunt, vt viuificat & mouet inuisibilia: ita ipsa quoque inuisibilia, implendo mouet atque sensum vi-

uiuificant carnalia corpora quæ videntur. Petrus. Istis fautor allegationibus libenter victus, prope nulla iam esse hæc visibilia compellor existimare, qui prius in me infirmantium personas suscipiens, de inuisibilibus dubitabam. Itaque placent cuncta quæ dicis: sed tamen sicut vitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco: ita vitam animæ post corpus, a pertis quibusdā rebus attestantibus, agnoscere cupio.

Quod incorporeus spiritus, in inferno à corporeo igne affigatur. Cap. LXXXVI.

Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur nō post mortem cum incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne teneatur? Petrus. In viuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore: quia viuificat corpus.

Quod incorporeus spiritus viuificare possit, et tibi teneri vbi à corporeo cruciatur igne. Caput. LXXXVII.

Si incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod viuificat: quare non pœnaliter & ibi teneatur vbi mortificatur? Teneri autem per ignem spiritum hominis dicimus: vt in tormento ignis sit videndo atque sentiendo. Ignem nanque eo ipso patitur quo videt: & quia concremari se aspicit, crematur. Sicque fit, vt res incorporea incorpoream exurat, dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: vt per ignem corporeum mens incorporea, etiam incorporea flamma crucietur. Quamuis colligere dictis euangelicis possumus: quia incendium animarum non solum videndo, sed etiam, experiendo patitur. Veritatis etenim voce, diues mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat vox diuitis: qui Abraham deprecatur dicens. Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. Dum ergo diuitem peccatorem damnatum veritas in ignibus perhibet: quis iam sapiens reproborum animas teneri ignibus negat? Petrus. Ecce ratione & testimonio ad credulitatem flectitur animus: sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodo enim res incorporea, à re corporea teneri, atque astringi possit, ignoro.

Ex dialogo Grego.

De apostatis spiritus quod incorporei credendi sint.

Caput LXXXVIII.

Ex dialo
go Greg. **D**ic quæso te, apostatas spiritus à cælesti gloria delectos, corporeos an incorporeos esse suspicaris? Petr^o. Quis sanè sapiens, esse spiritus corporeos dixerit?

Quod gehennæ ignis corporeus esse credendus sit.

Caput LXXXIX.

Ex dialo
go Greg. **G**ehennæ ignem esse corporeum an incorporeum fate-
ris? Petrus. Ignem gehennæ corporeum esse non am-
bigō, in quo corpora certum est cruciari.

De hoc quod scribitur Deum nemo vidit unquam, & qualiter illud intelligendum sit. Cap. XC.

Grego. in
suis mora
lib^o dicit. **D**eum nemo vidit unquam. Rursumque cum testamenti
veteris patres intueor, multos horum teste ipsa sacræ
lectionis historia Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Ia-
cob dominum, & ait: Vidi dominum facie ad faciem, & sal-
ua facta est anima mea. Vidit Moses dominum: de quo scri-
ptum est. Loquebatur dominus ad Moysen facie ad faciem,
sicut loqui solet homo ad amicum suum. Vidit Iob dominum
qui dicit: Auditū auris audiui te, nunc autem oculus meus
videt te. Vidit Esaias dominum qui ait: Anno quo mortuus
est rex Ozias, vidi dominum sedentem super solium excel-
sum, & eleuatum. Vidit Micheas dominum qui dicit: Vidi
dominum sedentem super solium suum: & omnem exerci-
tum cæli astantem ei à dextris, & à sinistris. Quid est ergo
quod tot testamenti veteris patres Deum se vidisse testati
sunt, & tamen de hac sapientia quæ Deus est dicitur: Ab-
scondita est ab oculis omnium viuentium, & Ioannes ait,
Deum nemo vidit unquam: Nisi hoc quod patenter datur
intelligi, quia quādiu hic mortaliter viuatur, videri per quas-
dam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ spe-
ciem non potest: vt anima gratia spiritus afflata, per figuras
quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim eius essentia non
pertingat? Hinc est enim quod Iacob qui Deum se vidisse
testatur: hic non nisi angelum vidit. Hinc est quod Moyses
qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet ho-
mo ad amicum suum, inter ipsa verba suæ locutionis dicit:
Si inueni gratiam in cōspectu tuo, ostēde mihi tēmetipsum

manifestē, vt videam te. Certē enim si Deus non erat, cum
quo loquebatur: ostēde mihi Deum diceret, & nō osten-
de teipsum. Si autem Deus erat, cum quo loquebatur facie
ad faciem: cur repetebat videre quem videbat? Sed ex hac
eius petitione colligitur: quia eum stitabat per in circun-
scriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quem iam cōcep-
erat per quasdam imagines videre, & sic superna essentia
mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis vi-
sionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et vi-
derunt ergo patres testamenti veteris dominum, & tamen
iuxta Ioannis vocem: Deum nemo vidit vnquam: & iux-
ta beati Iob sententiam, sapientia quæ Deus est, abscon-
dita est ab oculis omnium viuentium: quia in hac mortali
carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circū-
scriptas imagines, & videri non potest per incircunscri-
ptum lumen æternitatis. Sin verò à quibusdam nō potest
in hac adhuc mortali carne consistentibus, sed tamen in-
æstimabili virtute crescentibus quodam contemplationis
acumine æterna Dei claritas videri potest.

De duplici pœna damnatorum. Cap. XCI.

DVplex damnatorum pœna est in gehenna. Quorum *Ex dictis*
& mentem vrit tristitia, & corpus flamma: iuxta *Isidor.*
cūssitudinem, vt quod mente tractauerunt, quod perficerēt
corpore, simul & animo puniantur & corpore. Ignem ge-
hennæ ad aliquid lumen habere, ad aliquid non habere.
Hoc est habere lumen ad damnationem, vt videant impij
vnde doleant, & non habere ad consolationem, ne videāt
vnde gaudeant. Apra sit comparatio camino trium puero-
rum ad exemplum ignis gehennæ. Nam sicut ille ignis nō
arset ad trium pueroꝝ supplicium, & arset ad cōburen-
da ligamina vinculoꝝ: ita ignis gehennæ, & lucebit mi-
seris ad augmentum pœnarum, vt videant vnde doleant,
& non lucebit ad consolationē, ne videant vnde gaudeant.
Inter huius vitæ, & futuræ infœlicitatis miseriam, multa
discretio est. Illic enim & miseria est propter cruciationē
dolorum, & tenebræ propter lucis auersionem. Quorum
vnū in hac vita, id est, miseria est, aliud non est. In inferno
autem vtrunque.

Ex dictis eiusdem.

Sicut fasciculi lignorum ad combustionem similibus colligantur: ita in iudicii die similis culpa reos suis similibus iungere, ut ex aequo poena constringat quasi in fasciculum, quos actio similes fecit in malum. Sicut unusquisque sanctus in futuro iudicio pro quantitate virtutum glorificabitur, ita & unusquisque impius pro quantitate facinororum condemnabitur. Nec deerit in supplicio futurus damnationis ordo. Sed iuxta qualitatem criminum, discretio erit poenarum, propheta firmante: De charorum quoque suorum suppliciis, additur etiam poena defunctis. Sicut apud inferos diuiti sermo praedicat euangelicus: sic pro augendo Iudae supplicio, dicit etiam Psalmus. Comoti moueantur filii eius, & mendicent. Impii ex hoc durius in iudicio puniendi sunt mentis dolore, ex quo visuri sunt iustos gloriae beatitudinem meruisse. Cunctis videtur est praecipitandus diabolus, quando sub aspectu omnium bonorum angelorum hominum, cum eis qui de patre eius erant, igne aeterno mittendus est, dum sublatus fuerit diabolus ut daretur: multi electi qui in corpore sunt inueniendi domino ad iudicium veniente, metu concutiendi sunt, videntes tali sententia impium esse punitum, quo terrore purgandi sunt: quia si quid eis ex corpore adhuc peccati rem inserit, metu ipso quod diabolus damnari conspiciunt, purgabuntur. Hinc est quod ait Iob: Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & exterriti purgabuntur. Multos posse perire ex eis in die iudicii, qui nunc electi esse videntur & sancti. Docentem propheta: Vocauit dominus iudicium ad ignem, & deuorabit abyssum multam, & comedet partem domus. Pars quippe domus deuorabitur: qui illos etiam infernus absorbebit, qui nunc se in praecipitis caelestibus gloriantur. De quibus & dominus dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? In nomine tuo demonia eiecimus? virtutes multas fecimus? Tunc confitebor illis, quia: nunquam noui vos: Discedite a me qui opera mini iniquitate, nescio qui estis.

De Antichristo. Caput XCIII.

Ex dictis eiusdem.

Omnis qui secundum professionis suae normam, aut non uiuit, aut aliter docet, Antichristus est. Plerique autem sunt, qui Antichristi tempora non visuri sunt, & tamen in

membris Antichristi inueniendi sunt. Antequam ueniat Antichristus, multa membra eius praecesserunt, & praua actionis merito caput proprium praueuerunt, secundum Apostoli sententiam, qui iam iniquitatis mysterium operari illum affirmat, etiam antequam reueletur. Magnitudo signorum faciet sub Antichristo, ut electi, si fieri potest, in errore mittatur. Sed si electi: quomodo sunt in errore mittendi? Ergo ibi in errore titubationis ad modicum pro multitudinem prodigiorum: non tamen deiiciendi sunt ab stabilitate sua, terrarum impulsu, atque signorum. Unde & ideo ponitur, si fieri potest: quia electi perire non possunt, sed cito respicientes cordis errorem religione coercerunt: scientes praedictum a domino esse, ut dum hoc fecerint aduersarii, non conturbentur sancti. Iam mira facturus est prodigia, & signa, dum uenerit Antichristus: ut etiam electis quoddam cordis signatur scrupulum, quod tam cito exuperet in illis ratio, pro qua scient in deceptione reprobatorum, & electorum probatione eadem fieri signa, in quo tempore per patientiam gloriosi erunt sancti, non per miracula, sicut sancti martyres fuerunt priores: illi enim & persecutores sustinuerunt, & facientes prodigia. Proinde & durius bellum sustinebunt: quia non solum contra persequentes, sed etiam contra miraculis coruscantes dimicaturi sunt. Grauius sub Antichristi temporibus contra ecclesiam deseruiet synagoga. quam in ipso aduentu saluatoris Christianos esset persecuta. Dum in martyres diabolus iam exercuerit magnam crudelitatem etiam ligatus: crudelior tamen erit sub Antichristi temporibus, quando etiam erit solutus. Nam si tanta ligatus facere potuit, quanta solutus faciet? Quanto propinquius finem mundi diabolus uidet, tanto crudelius persecutiones exercet. Ut quia se continuo damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehenna ignis addicatur. Quanto breue tempus uidet diabolus sibi restare, ut daretur, tanto in magna persecutionis ira mouetur, diuina iustitia permittente, ut glorificetur iusti, sordidentur iniqui: & ut diabolo durior crearet damnationis sententia.

Quod ante diem iudicii, etiam electi casuri sint in aduentu Antichristi. Cap. XCIII.

Grego. in suis mora lib. dicit:

INDIEBUS eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. Tanta enim tunc contra iustos iniquitate

effrenabitur, vt etiam electorum corda non paruo pauore feriuntur. Vnde scriptum est: Ita vt in errorem inducatur, si fieri potest, etiam electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sint, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc vero contra eum certamen iustitiae, & nouissimi electi habere narrantur, & primi: quia scilicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte prosternendi sunt, vt illi etiam qui a prioribus mundi partibus processerunt, Enoch scilicet, & Helias ad medium reuocantur & crudelitatis eius seuitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Huius vires in tanta potestate laxatas nouissimi obstupescant, & primi metuunt: quia licet iuxta hoc quod spiritu superbiae subleuatur, omnem temporalem eius potestatem despiciant, iuxta hoc tamen quod ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa quae fortiter tolerat, supplicii perhorrescunt, ita vt in eis vno eodemque tempore, & constantia ex virtute sit, & paor ex carne. Quia & si electi sunt, vt tormentis vinci nequeant, per hoc tamen quod homines sunt, & ipsa metuunt tormenta qui vincunt.

De Antichristo. Caput XCIV.

Grego. in suis mora lib^o dicit. **V**ldet enim quod in fine mundi sathan hominem ingrediens, quem sacra scriptura Antichristum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatus, tantis signis & prodigiis in sanctitatis ostensione se eleuat, vt argui ab hominibus eius facta non valeant: quia cum potestate terroris adiunguntur, etiam signa ostense sanctitatis. Et ait: Quis arguit coram eo viam eius? Quis videlicet hominem illum increpare audeat: cuius visum ferre pertimescit: Sed tamen eius viam non solum Helias & Enoch, qui in eius exprobatone ad medium perducuntur, sed etiam omnes electi arguunt, dum contemnunt, dum virtute metis eius malitiae resistunt.

Item de Antichristo. Cap. XCVI.

Grego. in suis mora lib^o dicit. **H**OC loco homo humana sapiens dicitur, sed cum plus sint omnes, quam innumerabiles, querendum non hic est, cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicitur, nisi quod antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales inuenerit, sub suae iugum

ditionis rapit, qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit. Quia quotidie carnali opere ad vitam multi reuocantur, atque ad statum iustitiae, alii per breuem, alii vero per longam penitentiam redeunt: & nunc innumerabiles rapit, cum falsitatis suae stupida hominibus signa non exhibet: cum vero coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit, post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis praesentibus delectantur, potestati illius se absque retractione subiiciunt. Sed, sicut praefati sumus: quia plus est omnem hominum quam innumerabiles trahere, cur prius dicitur, quia omnem trahit: & post in augmento innumerabiles subiiciuntur? Ratio nanque experit, vt prius quod minus est, & post in augmento quod maius est, diceretur. Sed sciendum, quia in hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse, quam omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio, omnes quos in studii vitae carnalis inuenerit, iugo suae damnationis astringit. Ante se vero innumerabiles trahit: quia per quinque milia, & adhuc amplius annorum curricula, quantum carnales omnes trahere minime potuit, multo tamen plures sunt in tam longo tempore hi quos ante se innumerabiles rapit, quam omnes, quos in tam breui tempore rapiendos inuenerit. Bene ergo dicitur, post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles: quia & tunc minus tollet, cum omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cum corda omnium non inuadit.

Quod in nouissimis omnes Israelitae per praedicationem Heliae conuerti debeant. Cap. XCVII.

Grego. in suis mora lib^o dicit. **S**ED extremo Israelitae omnes ad fidem cognita Heliae praedicatione concurrunt, atque ad eius protectionem quem fugerant, redeunt: & tunc illum eximium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur.

De hoc cur in hac vita sepius bonis male sit, & malis bene. Cap. XCVIII.

Grego. in suis mora lib^o dicit. **C**UM valde occulta sint diuina iudicia, cur in hac vita non nunquam bonis male sit, malis bene: tunc occulta sunt, cum & bonis hic bene est, & malis male. Nam cum bonis male est, malis bene, hoc fortasse dicitur apprehenditur. quia & boni si qua deliquerunt, hic recipiunt, vt ab

æterna plenius damnatione liberentur. Et mali bona, que pro hac vita faciunt, hic inueniunt, vt ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Vnde & ardenti in inferno diuini dicitur: Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. At cū bonis hic bene est, & malis male: incertum valde sit, vtrum boni idcirco bona accipiant, vt prouocati ad aliquid melius crescant, an iusto latenti- que iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, vt à pramisi vitæ sequentis inanescant. Et vtrū malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis suppliciis corrigendo defendant: an hic eorum pœna incipiat, vt quadoque cõplenda, eos ad vltima gehennæ tormenta perducant.

Quòd etiam omnes infideles resurgere debeant ad tormenta, non ad iudicium. Cap. XCIX.

Grego. in suis mora lib^o dicit.

Resurgunt verò etiam omnes infideles, sed ad tormentum, non ad iudicium. Non enim eorum tunc causa discutitur, qui ad conspectum districti iudicis, iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera, non habentes, redarguuntur vt pereant. Qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicatur infidelitatis suæ renebris, eius quem despexerant inuocatione redargui nõ merentur. Illi saltem verba iudicis audiunt, qui eius fidei verba tenuerunt: isti in damnatione sua æterni iudicis, nec verba percipiunt: quia eius reuerentiam, nec verbo tenus seruare maluerunt. Illi legaliter pereunt: quia sub lege positi peccauerunt: istis in perditione sua de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati sunt.

Quòd omnes homines resurgere debeant. Cap. C.

August. dicit.

Omnium hominum erit resurrectio. Si omnium erit, ergo omnes moriuntur, vt mors in Adam data, omnibus eius filiis dominetur: & maneat illud priuilegium in domino, quod de eo specialiter dicitur, non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Hanc rationem maxima patrum turba tradente suscepimus. Verum, quia sunt & alii æquè catholici, & eruditi viri, qui credunt anima in corpore manete, immutandos ad corruptionem, & in-

immortalitatem eos qui in aduentu domini viui inueniendi sunt, & hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quod mortalitatem immutatione deponant nõ mortem, quolibet quis acquiescat modo non hæreticus, nisi inconuentione hæreticus fiat. Sufficit enim in ecclesiæ lege, carnis resurrectionem credere fieri ce morte.

De eadem re. Caput CI.

Quòd autem dicimus in simbolo, in aduentu domini viuos & mortuos iudicandos, non iustos tantum ac peccatores iudicari, sicut Diodorus significari putat: sed viuos eos qui in carne inueniendi sunt dicit. Quia ad hoc morituri creduntur, vel immutandi, sicut alij volunt: vt suscitati continuo vel reformati à mortuis iudicentur.

Quòd angeli apostata, & impij homines post tormenta quasi supplicis expurgati, non iustorum societate donentur. Caput CII.

Post resurrectionem & iudicium, non credamus resurrectionem futuram, quam origenes delirat, vt demones vel impij homines, post tormenta quasi supplicis expurgati, vel illi in angelicam qua creati sunt redeant dignitatem, vel iniusti iustorum societate donentur, eo quod hoc diuina conueniat pietati, ne quid ex rationabilibus pereat creaturis, sed quolibet modo saluentur. Sed nos credamus ipsi iudici omnium, & retributori iusto qui dixit: Ibunt impij in supplicium æternum, iusti autè in vitam æternam: vt percipiant fructum operum suorum. Et iterum: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Quòd resurrectio fieri debeat in ætate perfectæ iuuentutis, quæ perfectu non indigeat. Cap. CIII.

Inchoatio pacis sanctorum est in hac vita non perfectio. Tunc autem erit plenitudo pacis, dum ad Dei contemplationem ab sorta carnis infirmitate conualuerint. Resurrectio mortuorum, vt apostolus ait, in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi futura est. In ætate scilicet iuuentutis que perfectu nõ indiget, & abq; inclinatione defectus in perfectione ex vtraque parte & plena est & robusta. Quauis nunc filiorum Dei nomine homines fideles

vocentur: tamen ex eo quod hanc seruitutem corruptionis patiuntur, adhuc iugo seruitutis addicti sunt: accepturi plenam filiorum Dei libertatem, dum corruptibile hoc induerit incorruptionem. Nunc Deus per speculum agnoscitur: in futuro autem quisque electus facie ad faciem presentabitur, ut ipsam speciem contempletur, quam nunc per speculum videre conatur. In hac vita electorum numerum ad dexteram pertinentium, & reproborum qui ad sinistra ituri sunt, ecclesiam Dei compleris: in fine autem seculi zizaniam à frumento distungi.

Quod districtus iudex ad iudicium veniens peccatorem videat, ut feriat, non ut saluet. Cap. CIIII.

Gregor. in suis moralibus dicit. **I**n iudicium quidem dominus veniens peccatorem videt ut feriat, sed non videt ut ad largiendam salutis gratiam recognoscat. Culpas examinat: & vitam pereuntium ignorat.

Quod Deus ad iudicium veniat ad ferendum videns, et ad saluandum non videns. Cap. CV.

Gregor. in suis moralibus dicit. **D**istrictus iudex ad iudicium veniet, & ad saluandum non videns, ad ferendum videns: quia quem in presenti vita dispensationis suae miseratione non respicit, respiciendo postmodum per iusticiam extinguit. Nunc enim peccator quisque dum non metuit, & viuunt, & blasphemant & proficit: quia scilicet misericors creator quem expectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire: Sicut scriptum est: Dissimulans peccata hominum propter poenitentiam. Sed tunc peccator cum respicitur non subsistit: quia cum districtus iudex merita subtiliter inquirat, res ad tormenta non sufficit. Quamuis hoc etiam iustorum voci cogruit: quorum mens semper felicitate venturo examini intendit. Omne enim quod agunt metuunt, dum caute considerant, ante quantum iudicem stabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriae infirmitatis. Enumerant mala proprii operis, & contra haec exaggerant bona gratiae conditoris. Considerant prava quae districtus iudex, bona opera quam subtiliter penset: & perituros se absque ambiguitate praesciunt, si remota pietate iudicentur. Quia hoc ipsum quoque quod iuste videmur vivere, culpa est, si vitam nostram cum iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat.

Quod in die iudicii, duo ordines in quatuor diuidantur. Caput CVI.

Dux sunt differentiae vel ordines hominum in iudicio, *Ex dictis Isidori.* hoc est, electorum & reproborum. Qui tamen diuiduntur in quatuor. Perfectorum ordo unus est, qui cum Deo iudicat, & alius qui iudicatur. Vtrique tamen cum Christo regnabunt. Similiter ordo reproborum pariter in duo: dum hi qui intra ecclesiam sunt mali, iudicandi sunt, & damnandi. Qui vero extra ecclesiam inueniendi sunt, non sunt iudicandi, sed tantum damnandi. Primus igitur eorum ordo qui iudicantur, & pereunt, opponitur illi ordini bonorum de quo sunt qui iudicantur & regnant. Secundus ordo eorum qui non iudicantur, & pereunt, opponitur illi ordini perfectorum qui sunt hi qui non iudicantur, & regnant. Tertius ordo eorum qui iudicantur & regnant: illi ordini contrarius est de quo sunt qui iudicantur & pereunt. Quartus ordo eorum qui non iudicantur & regnant: opponitur illi contrario ordini qui illi sunt qui non iudicantur & pereunt. Gemina punitur sententia impius: dum aut hic pro suis meritis mentis caecitate percutitur ne veritatem videat, aut dum in fine damnabitur, ut debitas poenas exoluat.

Quod liber vitae sit ipsa visio aduenientis iudicis: quia quicquid quis fecerit, ipso viso statim intelliget. Caput CVII.

Libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vitae: & iudicati sunt mortui ex his quae scripta erant in *Gregor. in suis moralibus dicit.* In quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia quicquid non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata caelestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his quae scripta erant in libris: quia in ostensa vita iustorum, quasi in expansione librorum, legunt bonum quod agere ipsi noluerunt: atque eorum qui fecerunt comparatione damnantur. Ne ergo unusquisque tunc videns eos, quod non fecit desinat, nunc in eis quod imitetur, attendat, quod quidam facere non cessant.

De gloria sanctorum post iudicium. Cap. CVIII.

Ex dictis Isidori. **N**on faciet in futurum cor miserum iustorum compafione damnatorum condolendi affectio, vbi tantum erit sanctorum de Dei contemplatione gaudium, vt tristitiæ nullus tribuatur introitus. Sicut comparatus color candidus nigro colori fit pulchrior: ita & sanctorum requies comparata damnationi malorum gloriosior erit. Sicut iustitia iniustitia, sic virtus vitio. Crescit ergo sanctorum gloria: dum debita damnantur impij pœna. Post resurrectionem sanctis in carne promissa est cœlorum ascensio, dicente ad patrem Christo: Volo vt vbi sum ego, & ipsi sint mecum. Si enim membra capitis sumus, & vnus in se, & in nobis est Christus, Vtique vbi ipse ascendit, & nos ascensuri sumus.

Quod finito iudicio incipiat esse seculum nouum, & terra noua. Caput CIX.

Ex dictis eiusdem. **V**t ait B. Augustinus, peracto finitoque iudicio, tunc esse desinet hoc cœlum, & terra: quando incipiet esse cœlum nouum, & terra noua. Mutatione nanque rerum, nõ omni modo interitu transibit hic mundus. Vnde & Apostolus dicit: Preterit enim figura huius mundi. Figura erga preterit, non natura.

Contra eos qui dicunt si post factum iudicij erit conflagratio mundi, vbi tunc esse potuerint sancti, qui non contingantur flamma in eodij. Cap. CX.

Ex dictis eiusdem. **H**anc questionem beatus Augustinus dissoluit. Quæret, ait, forsitan aliquis, si post factum iudicium iste mundus ardebit, antequam pro illo cœlum nouum & terra noua reponatur, eo ipso tempore conflagrationis eius, vbi erunt sancti, cum eos habentes corpora in aliquo corporali loco esse necesse sit. Possumus respondere futuros esse eos in superioribus partibus, quo ita non ascendat flamma illius incendij, quemadmodum nec vnda diluuij. Talia quippe illis erunt corpora, vt illic sint vbi esse voluerint. Sed nec ignem conflagrationis illius pertimescent immortales atque incorruptibiles facti, sicut viuorum corruptibilia corpora atque mortalia in camino ardenti illa sa viuere potuerunt.

FINIS LIBRI XX.

NDei nomine, ego Aribio Moguntinæ sedis Archiepiscopus, quauis indignus, cum cæteris confratribus nostris, & coepiscopis, Burchardo Vvormaciensi, Vverchario Argentino, Brunone Augustensi, Ebethardo Babenbergensi, Meginhardo Vvirceburgensi, syno-

Indum in salegunstat. condiximus. Anno dominicę incarnat. M. XXII. Indi. V. II. Idus August. Anno autem domini Henrici secundi, regnantis, XXI. Imprij verò, VI. quatenus cum communi confratrum prædictorum consilio, atque consultu, multimoda diuinorum officiorum atque synodalium legum componeretur dissensio, & disparilitas nostrarum singularium consuetudinum, honesta confessione redigeretur in vnum. Ideoque propter illas lamentabiles dissensiones, communi decreto concilij, hæc capitula sancita sunt.

De abstinentia carnis, & sanguinis, in subscriptis temporibus. Caput I.

VT xiiii. dies omnes Christiani ante festiuitatem S. Iohannis Baptistæ in abstinentia sint carnis & sanguinis, nisi infirmitate impediante, aut alicuius festi sollemnitate quæ in illo episcopo celebris habetur intercedente. *habito.* Et ante Nati. domini similiter. Et in vigilia Epiphaniæ. Et in omnium vigiliis apostolorum. Et in vigilia assumptionis sanctæ Mariæ, Et in vigilia sancti Laurentij, necnon etiam in vigilia omnium sanctorum adiacentis prædictis vigiliis vnã horã refectionis, excepta infirmitate, & nisi aliquis sit, qui proprio voto maiori abstinentia vti velit.

De custodiendo ieiunio IIII. temporum. Cap. II.

DE incerto autem ieiunio, IIII. temporum hanc certitudinem statuimus, vt si Calen. Mar. in iiii. feria, siue antea euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. Si autem Kalen. Mar. in v. feriam aut vi. aut Sabbatum distendantur, in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo si kal. Iunij in iiii. feriã, aut antea euenerint, in subsequente hebdomada ieiunium celebretur. Et si in v. feriam aut vi. aut sabbatum contigerit, ieiunium in iiii. hebdomadam referuetur, & hoc sciendum est, *Ex eodẽ concilio.*

quod si quando ieiunium mensis Iunij in vigilia pentecostes secundum prædictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada sollempni pentecostes, & tunc propter sollempnitatem spiritus sancti, diacones dalmaticis induatur, & Alle. cantetur, & flectamus genua non dicatur. Eodem modo de septembris ieiunio constitutum est, vt si Kal. Sep. in iij. feria euenerit, aut antea, ieiunium in iij. hebdomada celebretur, & si in v. aut vj. aut sabbato contigerit, in iij. hebdomada ieiunandum erit. In decembr. illud obseruandum erit, vt proximo sabbato ante vigiliam natalis domini celebretur ieiunium: quia si vigilia in sabbato euenerit simul vigilia & ieiunium celebrare non conuenit.

Quibus temporibus legitima conubia prohibenda sint. Caput III.

Ex eodē concilio. DE legitimis autem coniugiis ita visum est, quod nullus Christianus uxorem ducere debeat ab aduentu domini, vsque in octauas Epiphaniæ, & à lxx. vsque in octauas Paschæ, nec in supra notatis quatuordecim diebus ante festiuitatem Sancti Ioannis Baptistæ, neque in prædictis ieiuniorum diebus, siue in omnium sollempnium dierum præcedentibus noctibus.

Vt presbyter qui post gallicantum bibat, nisi necessitas cogat, sequenti die Missam celebrare non audeat. Caput IIII.

Ex eodē. DEcretum est etiam in eodem concilio, vt presbyter aliquis qui post gallicantum æstiuis noctibus bibens, proximo die Missam non celebret, hyemantibus similiter, nisi necessitas cogat.

Vt presbyter non amplius quàm tres Missas in die celebret. Caput V.

Item ex eodem. Iamplius quàm tres Missas celebrare præsumat.

Vt nemo corporale ad extinguendum incendium in ignem proiciat. Caput VI.

Ex eodē. CONquestum est etiam in sancto concilio de quibusdam stultissimis presbyteris, vt quando incendium

videant, corporale dominico corpore consecratum, ad extinguendum incendium temeraria presumptione in ignem proiciant. Ideoque decretum est sub anathematis interdictione, ne viterius fiat.

De hoc si duo inculpati fuerint in adulterio, & vnus negat, alter profiteretur, quid inde faciendum sit. Caput VII.

Ex eodē. INTERrogatum est, si duo in adulterio inculpati fierent, & vnus profiteretur, & alter negaret, quid inde agendum esset. Decretum est etiam à sancto concilio, vt ille qui negauerit, probabili iudicio se expurget, & qui confessus fuerit, dignè poenitentiam agat.

Vt nemo gladium in Ecclesiam portet. Caput VIII.

Ex eodē. DEcretum est etiam in eodem concilio, vt nemo gladium in Ecclesiam portet, regali tantum excepto.

Ne mala colloquia in Ecclesia, aut in atrio Ecclesie fiant. Caput IX.

Ex eodē. STATuit etiam sancta synodus, vt mala consuetudo quæ apud omnes penè iam inoleuit, omnino prohibeatur, hoc est, quod colloquia sua in atrio alicuius Ecclesie constitutum habenda, & tunc ea in ipsa maxima exercent Ecclesia, vbi orationes & diuina tantum fieri æquum est officia.

De Euangelio, In principio erat verbum, & missis peculiaribus, ne fiant non suis temporibus. Caput X.

Ex eodē. Quidam etiam laicorum, & maxime matronæ habent in consuetudine, vt per singulos dies Euangelium. In principio erat verbum, & missis peculiare, hoc est, de sancta trinitate, aut de sancto Michaële, & ideo sanctum est in eodem concilio, vt hoc viterius non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis fidelium audire velit pro reuerentia sanctæ trinitatis, non pro aliqua diuinatione: si voluerint vt sibi missæ cantentur, de eodem die audiant missas, vel pro salute viuorum, aut pro defunctis.

Ex eodē concilio. **Q**uidam etiam generationem consanguinitatis ita volunt numerare, ut frater & Soror sint primi. Hoc autem statuit sancta synodus sicut etiam ab antiquis patribus decretum est, ut ita non essent, sed ut nepos, & neptis, id est, filius fratris, ac filia Sororis primi habeantur.

Aedificia laicorum in atrio Ecclesiae non ponantur.

Caput XII.

Ex eodē. **S**taturum est etiam ut aedificia laicorum, quae Ecclesiis adiuncta sunt, auferantur, & nulla in atrio Ecclesiae ponantur nisi tantum presbyterorum.

Vt nullus laicus presbytero Ecclesiam suam commendet sine licentia Episcopi sui.

Caput XIII.

Ex eodē. **I**tem decretum est, ut nullus laicorum alicui presbytero suam commendet Ecclesiam, praeter consensum episcopi, sed eum prius mittat suo episcopo, vel eius vicario, ut probetur si scientia, aetate, & moribus talis sit, ut sibi populus Dei commendetur.

Si duo de adulterio accusati fuerint, quid inde faciendum sit

Cap. XIII.

Ex eodē. **S**taturum quoque sancta synodus, si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, ut alterum illorum utrosque diuino purget iudicio, si vnum in hoc deciderit, ut ambo rei habeantur.

Vt bannitum ieiunium ab omnibus diligentissime obseruetur.

Cap. XV.

Ex eodē. **D**ecretum est etiam, ut omnes bannitum ieiunium, in quocumque episcopio celebratur, diligentissime obseruent, & si quis illarum viij. interdictarum rerum aliquam redimere voluerit, vnum pauperem prout sua facultas erit, eadem die reficiat.

De illis qui Romam ituri sunt.

Cap. XVI.

Decreuit quoque sancta synodus, ut nullus Romam eat, nisi cum licentia sui episcopi, vel eius vicarij.

Vt carina non diuidatur poenitenti.

Caput XVII.

Et illud sub anathemate praecipuum est, ut nullus presbyterorum cuiquam poenitenti carinam diuidere praesumat, si infirmitas non interuenerit.

De illis qui poenitentiam a sacerdotibus accipere nolunt.

Cap. XVIII.

Quia multi tanta mentis suae falluntur stulticia, ut in aliquo capitali crimine inculpato, poenitentiam a sacerdotibus suis accipere nolunt, in hoc maxime confisi, ut Romam euntibus apostolicus omnia sibi dimittat peccata, sancto visum est concilio, ut talis indulgentia illis non prosit, sed prius iuxta modum delicti poenitentiam sibi datam a suis sacerdotibus adimpleant, & tunc Romam ire si velint, ab episcopo proprio licentiam, & literas ad apostolicum ex iisdem rebus deferendas accipiant.

Vt omnis poenitens dum carinam suam ieiunat, de loco ad locum non migret.

Caput XIX.

Decretum est etiam in eodem concilio, ut omnis poenitens dum carinam suam ieiunat, de loco in locum non migret, sed ibi permaneat vbi suam acceperit poenitentiam, ut proprius sacerdos sibi praebat testimonium: si autem sibi propter hostiles insidias ieiunare non poterit, suus sacerdos eum confratrum suorum alicui, vbi pacifice possit ieiunare, diligentissime commendat.

Vt nullus presbyter quenuam poenitentem in Ecclesiam introducat.

Cap. XX.

In eodem quoque concilio decretum est, ut nullus presbyterorum quenuam nisi iussu episcopi Ecclesiam introducere praesumat, cui pro aliquo delicto illam ingredi non liceat.

QUOMODO INITIANDA

fit Synodus.

Hora conuenienti, quae Episcopo vel eius vicario visum fuerit, oēs expellatur de Ecclesia, obsecratis foribus cum

Etis, ad vnam ianuam per quam sacerdotes ingredi oportet ostiarij stent, & sella ponatur in medio, & super eam sacrae reliquiae, & plenarium cum stola, ponantur. Deinde conuenientes presbyteri omnes intrent, & secundum ordinationis suae tempus resideant. Post hos ingrediantur diaconi probabiles, quos ordo poposcerit interesse. Exinde introducantur laici bonae conuersationis. Tunc ingrediat episcopus, si voluerit, vel si necessitas exegerit, & si non aderit episcopus, eius vicarius eadem faciat.

Synodum ingrediens ipse, vel eius vicarius, primum saluet clericum, & populum, & versus in orientem mediocri voce dicat,

DEus humilium visitator, qui nos fraterna dilectione consolatoris, praetende societati nostrae gratiam tuam, vt per eos in quibus habitas, tuum in nobis sentiamus aduentum. Per dominum nostrum Iesum Christum.

Tunc procedens diaconus cum subdiacono & cum thuribulo, & cum ceroferariis duobus, legat Euangelium.

Cum esset sero die illo vna sabbatorum & fores essent clausae.

Deinde dicat pontifex vel eius vicarius.

Sancta Maria, & omnes sancti, & electi Dei intercedite pro nobis peccatoribus ad dominum Deum nostrum, vt mereamur ab eo adiuuari, & protegri, & sanari. Qui viuit & regnat in secula.

Postmodum duabus vicibus dicat.

Deus in adiutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina:

Tunc tertio iterum dicat.

Deus in adiutorium meum intende.

Clero respondente.

Domine ad adiuuandum me festina, cum Gloria patri, & Kyrieleison, & Pater noster cum precibus istis.

Domine, ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum.

Adiuua nos Deus salutaris noster.
Esto nobis domine turris fortitudinis.
Domine exaudi orationem meam.

Dominus vobiscum.

Oremus.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & dies nostros in tua pace dispone, vt à cunctis perturbationibus liberati, tranquilla tibi seruitute famulemur. Per dominum nostrum Iesum Christum.

Deinde pro vniuersis ordinibus, necnon pro statu Papae, & antistitis eiusdem sedis, dicant istos Psalmos.

Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.
Deus in nomine tuo saluum me fac.

Miserere mei Deus, miserere mei.

Deus misereatur nostri. Et Pater noster, cum precibus.

Sacerdotes tui induantur iustitia.

Memento congregationis tuae,
Saluos fac nos domine Deus noster.

Vt confiteamur nomini sancto tuo.

Adiutorium nostrum in nomine domini.

Domine exaudi orationem meam.

Dominus vobiscum.

Oremus.

Omnipotens sempiternus Deus, cuius spiritu totum corpus Ecclesiae sanctificatur & regitur, exaudi nos pro vniuersis ordinibus supplicantes, vt gratiae tuae munere, ab omnibus tibi gradibus fideliter seruiatur. Per dominum.

Deinde dicat.

Deus omnium fidelium pastor & rector, famulum tuum quem pastorem Ecclesiae tuae praeesse voluisti, propitius respice, da ei quaesumus verbo & exemplo quibus praesit proficere, vt ad vitam vna cum grege sibi credito perueniat sempiternam. Per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.

His expletis septem Psalmos penitentiae decantent. Cum Kyrieleison. Et Pater noster, cum precibus istis.

Ego dixi, domine miserere mei.
 Conuertere domine vsquequo.
 Fiat misericordia tua domine super nos.
 Domine exaudi orationem meam.

Dominus vobiscum. Oremus.

Des nostros quæsumus domine placatus intende, pateriterque nos, & à peccatis absolue propitius, & à cunctis eripe benignus aduersis. Per dominum.

Post hæc verò egrediantur omnes, exceptis presbyteris, & ceteris idoneis clericis, factoque silentio, pontifex, vel eius vicarius dicat hanc orationem.

Dominus vobiscum. Oremus.

Adesto nobis quæsumus domine sancte spiritus, peccati quidem immanitate detectis, sed in nomine tuo specialiter aggregatis, veni ad nos, & dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo gradiamur ostēde, quid efficiamus operare, esto salus, & suggestor, & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo patre, & eius filio nomen possides gloriosum: non nos patiaris perturbatores iustitiæ esse, qui summæ veritatis diligis æquitatem, vt in sinistram nos non ignorantia trahat, non fauor infectat, non acceptio muneris vel personæ corrūpat, sed iunge nos tibi efficaciter solius tuæ gratiæ dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero: quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiam, vt & hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis, cōsequamur præmia sempiterna. Per.

Tunc Diaconus codicem canonum in medium proferens capitula de Concilijs agendis pronunciet, id est, ex Concilio Toletano. Finitisque titulis, & cunctis in ordine sedētibz hæc admonitio ab Episcopo, vel, si valuerit, à Diacono legatur.

ECCE sanctissimi fratres præmissis Deo precibus fraternitatem vestram cum pia exhortatione conuenio, & per diuinum nomen obsecro, vt ea quæ à nobis de Deo, & sacris ordinibus, vel nostris moribus vobis fuerint dicta, cum summa reuerentiâ perficere intēdatis. Quod si forsitan aliquis nostrum aliter quàm dicta fuerint, senserit sine aliquo

scrupulo contentionis, in nostrum omnium copulatione ea ipse de quibus dubitauerit conferenda reducat: qualiter Deo mediante, aut doceri possit, aut doceat. Deinde vos similil obtestatione coniuro, vt nullus vestrum in iudicando, aut personam accipiat, aut quolibet fauore, aut munere pulsatus à veritate discedat. Sed cum tanta pietate quicquid cœtui se iudicandum intulerit retractatē, vt nec discordans contentio ad subuersionem iustitiæ inter nos locum inueniat, nec iterum in perquirenda æquitate vigor nostri ordinis, vel sollicitando tepescat.

Post hanc exhortationem quisquis clericorum velit conferat querelam. Et admonendi sunt vt nullus ad synodum veniat non ieiunus, vel à cœtu communi secedat, antequam generalis secessio adueniat. Et sic quoque synodus primi diei soluat.

Secunda die, quando Episcopus, vel eius vicarius synodum ingreditur, in loco suo stans dicat.

Dominus vobiscum Oremus.

DEus qui nobis in famulis tuis præsentie tuæ signa manifestas, mitte super nos spiritum charitatis, vt in aduentu fratrum conferuorūq; nostrorum, gratia nobis tuæ largitatis augeatur. Per.

Postea legatur euangelium ita vt in priori die.

Designauit dominus, & alios septuaginta duos.

Deinde dicat Episcopus, vel eius vicarius, preces sicut in priori die.

Sancta Maria, & omnes sancti, & sic cætera.

Tunc omnes prostrati decantent Psalmos istos pro regis nostri, & aliorum sui regni primatumum sospitate.

Domine quid multiplicati sunt qui tribul.
 Exaudiat te dominus in die tribulat.
 Deus auribus nostris audiuius.
 Cum Kyrieelson, & pater noster, cum precibus istis.
 Domine saluum fac regem.
 Esto ei domine turris fortitudinis.

saluum fac populum tuum domine.
Fiat pax in virtute tua.
Exurge domine adiuua nos.
Domine exaudi orationem meam.
Domine Deus virtutum conuerte nos.

Dominus vobiscum. Oremus.

DEus regnorum omnium, & Christiani maximè protector imperij, da seruo tuo regi nostro triumphum virtutis tuæ scièter excolere, vt qui tua constitutione est princeps, tuo semper munere sit potens. Per. Oremus.

Pratende domine famulis tuis dexteram cœlestis auxilij, vt toto corde perquirant, & quæ dignè postulant, consequi mereantur. Per.

Deinde pro infirmis, & pro salute totius ecclesie istos Psalmos decantent.

Beatus qui intelligit.
Dominus refugium.
Domine Deus salutis meæ.
Cum Kyrieleison & Pater noster, cum precibus istis.
Castigans castigauit eos dominus.
Nihil proficiat inimicus in eis.
Exurge domine adiuua nos.
Domine exaudi orationem meam.

Dominus vobiscum. Oremus.

DEus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxiliij tui super infirmos famulos, & famulas tuas ostende virtutem, vt ope misericordiæ tuæ adiuti, ecclesiæ tuæ sanctæ representari mereantur. Per.

Postea legatur à Diacono Homelia Gregorij, incipiente versu isto.

MEsis quidem multa, vsque patres esse minimè recognoscunt.

Tunc si clerici querelam nõ habent conferendam, laici introritantur: Illis etiam audientibus, lectio Nicæni Concilij recitetur.

Iudices, non nisi ieiuni leges & iudicia discernant.

Quisquis ex laicis habeat querelam proferat. Et synodus secundæ diei sic solvatur.

Tertia die cum Episcopus, aut eius vicarius vt in cæteris diebus synodum ingreditur, dicat.

Dominus vobiscum. Oremus.

Protege domine quæsumus nos famulos tuos subsidiis mentis & corporis, & spiritalibus enutriens alimentis, propitiis redde securus ab hostibus vniuersis. Per dominum nostrum Iesum Christum.

Et post hoc legatur Euangelium.

Circuibat Iesus ciuitates, & castella.
Deinde pro fidelibus defunctis istos Psalmos decantent.

Verba mea auribus percipe domine.
Domine ne in furore tuo minorem.
Ad te domine leuavi animam meam.
Cum Kyrieleison, & Pater noster, cum precibus istis.
Requiem æternam dona eis domine.
In memoria æterna erunt iusti.

A porta inferi. Dominus vobiscum. Oremus.
Inueniant quæsumus domine animæ famulorum famularumque tuarum, omnium in Christo quiescentium lucis æternæ consortium: qui in hac luce positi tuum consecuti sunt sacramentum. Per dominum nostrum.

Post hæc pro irreligiosis istos Psalmos decantent.

Ad te domine clamabo.
Benedicam dominum.
Deus venerunt gentes.
Cum Kyrieleison, & Pater noster, cum precibus istis.
Fiat pax in virtute tua.
Ostende nobis domine misericordiam tuam.
Deus tu conuersus viuificabis nos.
Domine exaudi orationem meam.
Dominus vobiscum. Oremus.

DEus qui infideles deseris, & iuste in deaotis irasceris, populum tuum quæsumus ad te conuerte propitiis, vt qui te per duritiam irreligiõe mētis semper offendunt: ad

DE SYNODO INITIANDA.

sancta officia promerenda, tuæ miserationis gratia inspici-
rante conuertas. Per dominum nostrum.

*Si quæ sint quæstiones vel quærelæ conferantur,
Et sic synodus tertie diei soluat.*

Quarta verò die Episcopus synodum ingrediens sic
procedat vt primùm portentur ante eum candelabra cum
cæreis incensis, quæ sequatur Subdiaconus portans Euan-
gelium, duæ cruces hinc & inde. Deinde Diaconus. Postre-
mùm Episcopus Episcopalibus indutus vestimentis, & cap-
pa, ingrediatur, Et ingressus in sede sua stans dicat.
Dominus vobiscum. Oremus.

Nostorum tibi domine curantes genua cordium, qua-
sumus vt bonum quod in nobis à te requiretur ex-
quamur, scilicet, vt prompta tecum sollicitudine gradientes,
discretionis ardua; subtile iudicium faciamus, ac miseri-
cordiam diligentes clareamus, studiis tibi placitæ actionis.
Per dominum nostrum Iesum Christum.

Postea solito more legatur Euangelium.

Reficiens Iesus discipulos suos dixit Simoni Petro: Si
peccauerit.

F I N I S.